

1.769

minimum opus peccati, ut non gratuita donatione Dei, neque in tali cogitatione potest inveniri levis materia; ita grauitur peccat semper, qui donum aliquod gratiæ, etiam si minimum esse videatur, venditioni exponit. Sic eximio esse peccatum mortale vendere, vel minimum vnum ceruum, agnum, vel pro vero pretio vnam orationem Angelicam, vel aliud simile spirituale facere, aut conferre. Multoque certius est esse peccatum mortale, primam Tonsuram pretio dare, licet in gradu Ordinum videatur quid minimum, idemque est in similibus. Idem faciliè ostendi potest ex parte pretij, nam si illud magnum sit, eo ipso apparet grauis deformitas, quia tunc ex utroque capite satis magna est materia talis delicti. Item illud est magnum lucrum temporale, & est turpissimum, quia per abusum rei spiritualis acquiritur; est ergo grane peccatum.

Dices rationem hanc probare solum ex parte vendentis, nam ille qui emit, nihil lucratur temporale, sed potius iacturam patitur. Respondeo primo ementem peccare saltem ex priori capite, quia rei spirituali iniuriam facit, & quò maius precium dat, eo, ut sic dicam, minus gratis vult illam habere, atque

mortale, ut non possit esse veniale ex leuitate materiae, siue pretij, siue veniale ex leuitatelligas per materiam. Ratio sit, quia minima materia magnam habet indignitatem, & iniuriam annexam, si vendatur, v. g. guttula aquæ benedictæ, contra dictus porro & patio, quia habet sufficientem libertatem, non sit ex consideratione sola, itaque est quædam ignoratio, quæ facere potest ut sit veniale, ignorantiam intellige culpabilem, sed venialem; hæc quidem probabiliter dicuntur loquendo de pretio, imò res spiritualis, quò minori datur pretio, eo vilior reputatur, & idem plures docent de morosa delectatione, & de blasphemia. Sed quicquid nunc sit de alijs rebus, certè in hac materia Religionis, præsertim extrinsecam & Sacramenta, durum videri potest, minimum sacram materiam trahere, secunda grauissimam Dei offensionem, & tam opere à Patribus exaggeratam, cum etiam intra laetitudinem Religionis sint multi alii peccati, quæ sunt venialia ex leuitate materiae. Huc vsque Gordonus. Et ideo in peccatariis dari paruitatem materiae docet *naldus tom. 2. li. 1. c. 1. §. 1. 2. ad* que sententiam

Handwritten text at the top of the page, possibly a signature or title, which is mostly illegible due to fading and the angle of the page.

LA PROPRIETÀ

COMMENTARIA

IN ARISTOTELIS LOGICAM
EX DOCTRINA SAPIEN-
TISSIMI MAGISTRI FR. DOMINICI
de Soto Ordinis Prædicatorum desumpta.

*Per Fratrem Cosmam de Lerma eiusdem Ordinis sacra Theologia
Præsentatum, & apud sanctæ Inquisitionis Senatum
ex Officio Censorem.*

Hanc tertiam editionem Deiparæ semper Virgini Mariæ iterum
atquæ iterum dicat & consecrat suus famulus
Fr. Petrus Diaz de Cossio.

1662.

CVM PRIVILEGIO.

BY REGIS: Ex Officina Typographica, Michaelis de Az.

IN ARIS

TOTIUS LOGICAE

EX DOCTRINA A. S. A. P. A. N.

TISSIMI MAGISTRI R. DOMINICI

de Soto et hinc per hunc A. S. A. P. A. N.

Per hunc A. S. A. P. A. N. de hinc per hunc A. S. A. P. A. N.

Ex hinc per hunc A. S. A. P. A. N.

av. hinc per hunc A. S. A. P. A. N.

Hanc eandem editionem Deipara semper Virgini Mariae inclinat

adque hunc dicit de confectis hinc hunc

Pr. Formas de Col. 10.

Anno

1602.

CVM PRIVILEGIO.

H. A. G. S. Ex Officina Typographica, Michaelis

Carta que escriuió el General de la Orden, al Padre Fr. Pedro de Cossio, en recomendacion deste Curso.

VERENDO Padre Fray Pedro Diaz de Cossio: Considerando lo mucho que importa para el lustre de la Religión la vniformidad de nuestras doctrinas, assi de Theologia, como de las Artes, y que sean conformes a la mente de nuestro Angelico Santo Thomas; y auiendo a este efecto juntado los Padres mas graues de la Religión que se hallan en esta curia, he resuelto con el parecer dellos de elegir vn Curso de Artes, obligando á leerle los Lectores de las Prouincias de Italia, para cuyo efecto se ha escogido el que compuso el Padre Presentado Fray Cosma de Lerma (que Dios aya) por la breuedad, y claridad que tiene, y que este solo Curso se lea, y no otro; solamente se reparò, que faltauan los tratados de Generatione y Anima, del mismo Author, que hasta agora no auian salido a luz, pero su Diuina Magestad me ha querido consolar con el auiso que he tenido estos dias, de que V. Reuerencia trataua de imprimirlos; portanto le mando in virtute Spiritus Sancti Sanctæ obedientiæ sub formali præcepto, que lo mas presto, y mas breuemente que le fuere posible, haga imprimir los dichos tratados de Generatione y Anima, del dicho Padre Presentado, y impressos remitirmelos con toda breuedad assi el Curso será entero, y de toda satisfacion: los otros tratados los hago imprimir, para que el Septiembre venturo se ponga en execucion la disposicion que en la materia se ha hecho.

Y para que V. Reuerencia pueda acudir a la emprenta sin algun embaraço, y tenga algun aliuio en el trabajo continuo, pido la asistencia deste negocio: mando, que use, y goze de las dispensaciones del Choro, assi de dia, como de noche, en la forma que las usan, y gozan los Padres Lectores de este Conuento de San Pablo de Burgos, y que esto le sea

por todos nuestros inferiores, por todo el tiempo que durare la dicha impresion, y hasta estar perfecta, y cumplidamente acabada. Y para este mismo efecto, y por esta misma causa, quiero que V. Paternidad asista, y viva en el sobredicho Conuento de San Pablo por el tiempo dicho por lo menos, sin que del pueda ningun inferior nuestro sin nuestro especial orden, assignarle, mudarle, ò remouerlo.

Demas desto dispensamos a V. Reuerencia, en que pueda tener consigo, y en su celda, el tiempo que la impresion durare, y para este efecto la cantidad, ò cantidades de dinero para ella necesario, y para darlas y recibirlas, segun que mejor le pareciere conuenir para su mas prompto, y breue despacho; que mando à V. Paternidad, sea el mas que le fuere posible: en las ocasiones que huuiere me dará quenta V. Reuerencia del estado de la impresion, y de todo lo demas que se le ofreciere, ruegue por mi y mis compañeros. Roma y Deziembre 6. de 1656,

Fr. Io. B^a de Marinis

Magister Ordinis.

CENSURA EX COMMISSIONE

R. A. Patris nostri Provincialis.

IVSSV, R. A. P. nostri Provincialis Magistri Fratris Ioseph de Perlines; rerum fidei in sacro Tribunali Censoris, commentaria in Aristotelis Logicam, ex doctrina sapientissimi Magistri Fr. Dominici de Soto Ordinis Prædicatorum desumpta, per R. P. Fratrem Cosmam de Lerma eiusdem Ordinis, sacrae Theologiae Præsentatum, & apud sanctæ Inquisitionis Senatum ex officio Censorem, tota animi attentione vidimus, nec minori voluptate perlegimus. Præclarissimi viri ingenium mirati sumus, & eruditionem, & copiam: omnes sanè difficultates tam à veteribus, quam à recentioribus diu exagitatas, & facilitate dictat, & felicitàte pertractat: necessarium nihil omittit, neque admittit ociosum, inutiles & sine disciplina quæstiones resecat, infructuosa sophismata amputat, & opinionum molestantem congeriem prouectis infensam, & incipientibus lubricosam submouet, variam continet, & solidæ veritatis singularem suppellectilem: doctrinam sapientissimi Magistri Soto, quam tuendam suscipit, absit ut obtenebret, quin potius suavi methodo illustrat, claritate fouet, & pondere rationum nutrit. Opus ad incipientium profectum vtile & necessarium, desideratum diu, sed iam ita suis numeris absolutum, ut tyrones læcet, & formatos atque eruditos solido cibo pascat: illos breuitate & claritate alicit, hos verò copia rerum, varietate quæstionum, verborum, & sententiarum granitate mirabiliter delectat; denique utrosque grandi & mira eruditione instruit, ac informat: nihil enim continet non pium, non vtile, non securum. Mander typis, & æternitati consecretur. Burgis in Conuentu S. Pauli Ordinis Prædicatorum die 30. Ianuarij, 1642.

Fr. Balthasar de Lobiano
Magister & Prior S. Pauli
Burgensis.

Fr. Martinus de Albelda
Lector Theologiae.

Fr. Ioannes de la Cruz
Lector Theologiae.

Licentia R. A. P. nostri Prouincialis

FRATER Ioseph de Perlimes sacrae Theologiae Magister, & sanctae Inquisitionis Senatus ex officio Calificator, huius Prouinciae Hispaniae Ordinis Praedicatorum humilis Prior Prouincialis, & seruus, tenore praesentium concedo facultatem tibi R. P. Fr. Cosmae de Lerma in Sacra Theologia Praesentato, & sanctae Inquisitionis Calificatori, ut typis mandes Commentaria in Aristotelis Logicam, ex doctrina sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto eiusdem Ordinis Praedicatorum desumpta, quae grauiorum Patrum huius nostrae Prouinciae, quibus id commissimus, censura approbata constant, in ceteris omnibus seruando quae circa librorum impressionem Apostolicis & Regijs sanctionibus stabilita sunt, in quorum fidem his nostri officij sigillo munitis subscripsimus in nostro Coenobio sancti Vincentij Placentini, die 24. Februarij, anno Domini 1642.

Fr. Ioseph de Perlimes
Prior Prouincialis.

In suae, A. R. Paternitatis.

Fr. Marcellus de
Madrigal socius.

CENSURA D. DOCTORIS D. IOAN-
nis Baptiste Frances de Vrutigoyti Archidia-
coni, & Domini loci de Valpuesta, & Ca-
nonici in alma Ecclesia Metro-
politana Burgenfi.

EX comissione per illustris, ac Reuerendissimi Domini Do-
ctoris Domini Petri Manso de Zuñiga huius Dicecesis Proui-
soris, & Vicarij generalis, qua potui diligentia legi & per legi eru-
ditissimos commentarios in Aristotelis logicam ex doctrina sapien-
tissimi M. Fr. Dominici de Soto Ordinis Prædicatorum desump-
tos. Quos ex iniuncto sibi præcepto ab almæ Dominicanæ Fa-
miliæ definitorio huius Prouinciæ Hispaniæ pro tyronibus in litte-
ris alendis in lucem edit R. admodum Pater Præsentatus Frater
Cosmas de Lerma. Lima nihil, admiratione facere omnia digna re-
peri. Et ut quid sentio libere aperiam, Reuerendos Patres Defini-
tores nullo alio magis nomine publicos parentes voco, quam quia talem
præceptorem & limatorem doctrinæ Sotice suæ religioni dederunt. Ver-
ba sunt Plinij in Panegirico, cum Traxanus pro successore Neruam
adoptasset, & certum est quidquid de horum commentariorum dignitate
contemplari possumus, non est decor doctrinæ eius, sed velamen decoris. Ut
dixit Nacian. de laudibus Basilij. Luce clarius conspiciamus verifi-
cari, quod dixit Casio. lib. 2. epist. 13. *Nec omnia apud priores me-
liora sunt, sed nostra quoque ætas multa etiam laudis immitanda tulit, &
si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas.* Finem facio
verbis Theodorici apud Casiod. lib. 1. epist. 45. dum Boetius
aliquos libros ex Græco in Latinum traducentem cerneret. *Quanta
tanta uerborum luculentia redasti claros, tanta linguae proprietate conspi-
cuos, ut potuisset, & illi opus tuum præferre, si utrumque didicissent.* Quid
aptius pro nostro Doctore. Potuisset sane ipse vere magnus My-
gister Sotus hoc opus inuidere, si legisset, sed sumopere lætari
sancti Pauli Burgenfis celeberrimo Coenobio, ubi sacram Reli-
giem professus fuit, talem exire suæ doctrinæ illustratorem.

lum suo iure requirit, & ostendit totum hoc opus proprium & dig-
num esse foetum Dominicanæ Familiæ, ex qua quotidie caterua-
tim exeunt Doctores de genere Giganteo, imò illi stricte iniun-
gendum est, ne prælum otari sinat. Sic censeo Burgis, nono die
Februarij, 1642.

*Doct̃or Ioannes Baptista Frances
de Vrrutigoyti.*

*Censura Ss. Domini Doctoris D. Ioannis Brabo Ca-
nonici Magistralis, & sacra Scriptura Lectoris
in Alma Metropolitana Ecclesia
Burgensi.*

PER quam utile, gratumquē opus mihi iniunctum à Perillustri,
ac Sapienti viro Domino Doctore D. Petro Manso de Zu-
figa in hac Burgensi Archiepiscopali curia dignissimo Officiali,
& generali Vicario nuncupato, de cuius mandato attente vidi, &
accurate perlegi præclara commentaria in vniuersam Aristotelis
Logicam à Reuerendo admodum, pariter ac Sapientissimo in sa-
cra Theologia Præsento Fr. Cosma de Lerma Ordinis Prædi-
catorum nouo calamo conscripta, noua luce elaborata. In quibus
breuiori stylo, clariori, subtiliori, sæcundiori immensos Soticæ do-
ctrinæ tractatus ad summam redactos feliciter reperi. Nihil Ca-
tholicæ pietati dissonū. omnia vera, bona, veris Thomisticis prin-
cipijs in hærentia recensui. Omnia noua, & vetera apprimè con-
cinnata conspexi. Ecce iam Sotus grauissimus sanè Autor lauda-
tissimus, prolixus tamen, impolitus, inaccessus, à tanto nunc Do-
ctore singulariter enucleatus, limatus, resolutus, communi om-
nium voto, plausuque, ille ipse, sed alius quidem Dominicanis scho-
lis restituitur. Vtinam omnibus? omnibus profutura iudico scrip-
ta hæc si communi prælo mandentur, & vt mandentur exopto.
Burgis pridie Kalendas Decembris, Anno à Natiuitate Domini
millesimo sexcentesimo quadragesimo primo.

*Doctor Ioannes Brabo
Canonicus, & sacra Scriptura Lector.*

Licencia del Ordinario.

NOS los Prouiffiores en todo este Arçobispado de Burgos por el Illustrissimo señor Don Francisco Manfo de Zuñiga, Arçobispo del dicho Arçobispado, del Consejo de su Magestad, &c. Por las presentes y su tenor damos licencia en forma por lo que nos toca, para que se pueda imprimir vn libro intitulado: *Commentaria in Aristotelis Logicam, ex doctrina sapientissimi Magistri Fr. Dominici de Soto Ordinis Predicatorum desumpta.* Compuesto por el Padre Presentado Fr. Cosme de Lerma, de la misma Orden de Predicadores, por quanto nos consta no tener cosa contra nuestra santa Fê Catholica y buenas costumbres. Dada en la Ciudad de Burgos, à doze dias del mes de Febrero, de mil y seiscientos y quarenta y dos años.

*El Licen^{do} D. Pedro Manfo
y Zuñiga.*

Por mandado de los señores Prouiffiores.

*El Bachiller Iuan de Sarachaga
Landa.*

Secretario.

*Censura R. A. ac S. P. Fr. Ildefonsi de Herrera,
sacri Ordinis Minorum sancti Francisci a
Paula, in Prouincia Castella Diffinito-
ris, Lectoris iubilati, & Suprema
Inquisitionis Censoris.*

DE assensu Senatus supremi iustitiæ Commentaria in Logi-
cam Aristotelis vidi, ex doctrina sapientissimi Magistri Do-
minici de Soto, iam olim Prædicatorum Ordinis, & in Salmanti-
na Academia Theologiæ D. Thomæ Primarij professoris, à R. P.
Fr. Colina de Lerma, eiusdem Familiæ fausta prole, & Tribuna-
lis sanctæ Inquisitionis emerito Censore, summa solertia, inge-
nioque maturo deprompta: vidi, inquam, opus Logicum (ille
præeuntem sequitur, semitis eruditissimi Doctoris insistit, nec
vnius mentem esse tantæ molis capacem aiebam ego) cursu non
celeri, sed lento, ac iucundissimi gradu percurri, & inueni omnia
concine distincta, atque ordinata, nihil non doctum, nihil non
afabre constructum. Existimo equidem R. P. Præsentatum mag-
nam velle fabricam construere, namque nimis profunde funda-
menta fodit, sentio spectandam domum scientiæ altius euassuram:
Reliquum est, vt opus Regia coronetur facultate. Hoc meum iudi-
cium. In Conuentu D. Mariæ de Victoria Matritensi: die 12. men-
sis Maij anno Domini 1642.

Fr. Ildefonsus de Herrera.

Suma del Priuilegio!

TIENE el P. Presentado Fr. Cosme de Lerma de la Orden de Santo Domingo Priuilegio de su Magestad por diez años, para imprimir este libro intitulado: *Commentaria in Aristotelis Logicam, ex doctrina Ss. M. Fr. Dominici de Soto Ordinis Prædicatorum desumpta*, como parece por el testimonio que dio Don Antonio Hurtado de Mendoza. En Aranjuez à veinte y vno de Mayo de 1642.

T A S S A.

EStà tassado este libro por los señores del Consejo à quatro maravedis y medio el pliego. Como consta del testimonio de Marcos de Prado y Velasco Secretario de Camara. En Madrid à tres de Julio de 1642.

Fè de Erratas:

Fol. 2. colum. 2. lin. 3. quæstion. lege quæstione. Fol. 17. colum. 2. lin. 3. asorunt, leg. asserunt. Fol. 209. col. 1. lin. 8. prædicati, lege prædicari. Fol. 321. col. 1. lin. 12. necessariu, leg. necessarium. Fol. 384. colu. 2. lin. 28. continete, leg. continere. Fol. 417. colu. 2. lin. 7. punctæ, leg. puncta.

Liber hic nomine inscriptus: *Commentaria in Aristotelis Logicam, ex doctrina Ss. Magistri Fratris Dominici de Soto Ordinis Prædicatorum desumpta*, demptis his mendis, respondet fideliter suo exemplari. Datum Matriti die 16. mensis Iulij, anni 1642.

*Doctor D. Franciscus Murcia
de la Llana.*

R. A. P. Nostro Fratri Ioseph de Perlines, sacrae Theologiae Magistro, sanctae Inquisitionis Senatus Censori dignissimo; Religionis normae; virtutum, & litterarum speculo; & totius nostrae Hispaniensis Ordinis Praedicatorum Provinciae communi parenti, & meritisimo Praesuli.

VT obedientiae obsequium prosequar, commentaria in Aristotelis logicam ex doctrina venerabilis nostri sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto, ut praecipisti, desumpta prodeunt. Obedientiae deuitum soluo, & gratitudinis munus impendo: si enim illius vinculis adstrictus, hoc opus elaborare contendere; beneficiorum pondere pressus, non alij quam tibi illud poteram gratus offerre. Ipsum igitur benigniter accipe, quod tuis praecipitis incepit, tuis beneficijs creuit, tuo nomine decoratum incedit.

Vestrae A. R. Paternitatis obsequentissimus filius.

Fr. Cosmas de Lerma.

Ad Lectorem:

EN iam (studiosè Lector) vt stemus promissis , Logica prodit Sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto per omnia eius doctrinæ conformis, breuitati tamen, & maiori distinctioni reducta; plura enim, quæ sapientissimus Magister vnica, & eadem quæstione perstringit, vt distinctione clariora fiant, hic diuersis quæstionibus pertractantur. Nec potui aliqua quandoque non addere, vt diuersis, quæ quotidie oriuntur, sententijs, illarumquè fundamentis occurrerem. Ab Auctorum tamen nominibus referendis abstinui, quia passim in recentioribus inueniuntur, & ne opus istud prolixius euaderet Illud statim sequetur Philosophia, quæ eodem studio elaborata, iam typis mandatur. Interim commentaria in libros de Generatione, & libros de Anima elaborare contendam, vt statim post Philosophiam in lucē prodant. Faxit Deus, vt omnia in studentium cedant utilitatem.

LIBER PRI- MVS DE PROOE- MIALIBVS. LOGICÆ.

CVM ad quamlibet sciētiam quæstiones aliquas oporteat præmitte-
re proœmiales, illas merito ad Logicam præmittit sapientissi-
mus Magister Soto. Quas etiam & nos illius sicut & in omni-
bus alijs, doctrinam explicantes in hoc primo libro maiori, quæ
potuerimus distinctione, & claritate disputare conabimur. Et
ea quæ aliquando sapientissimus Magister unica quæstione per diuersarum
conclusionum distinctionem perstringit, maioris claritatis causa diuersis quæ-
stionibus explicabimus.

QVÆSTIO I.

*Utrum Logica sit hominibus ratio-
ne eorum propriæ forma ne-
cessaria?*

CVM Logica à Græco
nomine *Logos*, quod ser-
monem significat, deri-
uetur, scientia seu ars
dicitur sermocinandi: & vt sic
Grammaticam etiam, Rethori-
cam amplectitur, & poæsim. Sed
de illa nunc loquimur magis stri-
ctè, vt à prædictis artibus condif-

tingat, & vt (recte Isidor. 2. ethi-
mologiarum) est scientia defi-
niendi, inquirendi, & differendi,
docens verum à falso diiudica-
re. Potestque Logica sic accepta
in naturalem diuidi, & artificia-
lem: naturalis Logica est quæ-
dam potestas intellectus ad in-
quirendum, & aliquantulum diffe-
rendum, quantum naturale in-
tellectus lumen non excedat. Ar-
tificialis autem Logica est ha-
bitus quidam acquisitus ad arti-
ficiosè inquirendum, & diffe-
rendum, & omnia quæ ad demon-
strationem eiusque proprietates
pertin-

pertinent cognoscendum. Et de hac artificiali Logica inquiremus, an sit hominibus ratione eorum propriæ formæ necessaria. Vt tamen de qua necessitate loquamur, intelligatur, est aduertendum, aliquid posse esse alicui necessarium, vel ab intrinseco, ratione videlicet suæ propriæ formæ, qualiter homini est necessarium esse discursuum, vel ratione materiæ, vt homini est necessarium esse mortalem, quia ex materia non faciatæ forma componitur: aut potest aliquid alicui esse necessarium in ordine ad aliquem finem. De hoc autem secundo modo necessitatis quæstione agemus sequenti. Nunc vero inquiremus, an Logica artificialis sit hominibus ab intrinseco ratione eorum propriæ formæ necessaria. Et denique, cum id quod alicui ratione suæ formæ est necessarium, vel sit vt propria illius passio, vel vt terminus naturalis illius inclinationis, qualiter centrum licet non sit propria passio grauis, cum absque illo possit consistere, est illi necessarium vt terminus naturalis illius inclinationis: de artificiali Logica inquiremus, an sit hominibus necessaria vt propria illorum passio; an veto vt terminus naturalis illius inclinationis.

2. Resolutorie est dicendum, artificialem Logicam esse hominibus ratione propriæ illorum formæ necessariam, non quidem vt illorum passionem, sed vt termi-

num naturalis illorum inclinationis. Conclusio sic explicata intenditur ab Autore quæstion. 2. proœmiali conclusione. 1. Et prima eius pars patet: quia cum non omnibus hominibus Logica cōpetat artificialis, propria illorum nequit esse passio: hæc enim omnibus habentibus formam, ad quam talis consequitur passio, debet competere. Secunda autem pars conclusionis probatur. Tum, quia tum generaliter omnis homo scire desideret, ad omnem scientiarum, vt ad sui perfectionem, ac perinde, & ad Logicā naturaliter inclinatur. Tum etiam, quia cum homo naturaliter sit discursus, specialiter ad Logicam, quæ discursus est directiua, propenditur. Tum denique, quia cum ad omnem scientiam, vt diximus, vt ad sui perfectionem homo naturaliter inclinatur, & ad cuiuslibet scientiæ acquisitionem (vt quæstione sequenti dicemus) artificialis Logica sit necessaria, vt mediū omnem aliam scientiam acquirendi, naturaliter homo ad logicæ scientiā inclinatur; & sic artificialis Logica est hominibus ratione propriæ illorum formæ, tanquam terminus naturalis eorum inclinationis necessaria.

3. Obijcies primo. Quod si Logica esset hominibus ratione propriæ eorum formæ necessaria, per se competere illis, & per se de illis prædicaretur. Sed non sic illis competit, nec sic de illis prædicatur.

tur, nullatenus ergo est illis necessaria. Maior videtur, certa, minor probatur: nam hæc prædictio, homo est logicus, est omnino accidentalis, & quinti prædicabilis: ergo Logica non per se competit hominibus, nec per se de illis prædicatur.

Respondetur, quod id quod est alicui necessarium, non tanquam eius essentia, aut propria passio, sed solum ut terminus naturalis illius inclinationis, non oportet, quod ita per se de illo prædicetur, ut propositio sit omnino necessaria; sicut non est necessaria ista, sed quinti prædicabilis, lapis est in centro: quamvis acquisitio cætri sit lapidi necessaria, ut terminus naturalis illius inclinationis. Debet tamen, quod sic est alicui necessarium, aliquo modo per se ita ei competere, & de illo prædicari: & sic esse Logicum prædicatur per se de homine, quia soli, licet non omni & semper, competit homini, & licet quinti prædicabilis, magis per se est ista prædictio, homo est Logicus, quam ista, homo est albus, ut patet quæ nullum per se ita modum habet. Si autem loquamur non de ipso habitu Logicæ, qui (ut diximus) est terminus inclinationis hominū, sed de ipsa inclinatione ad talem Logicæ habitum habendum, talis inclinatio propriissime est passio hominis, (aut saltem creaturæ intellectuales) & est propriū, quarto modo homini omni, & soli illi, & semper cōpetēs.

4. Obijcies secundo. Quod si Logica esset hominibus prædicto modo necessaria, illam naturaliter omnes appeterent homines. Sed non sic omnes naturaliter illam appetunt. Nō igitur est prædicto modo hominibus necessaria. Maior patet: quia unusquisque naturaliter appetit terminum naturalis suæ inclinationis; sicut ea ratione naturaliter lapis suum appetit centrum. Minor autem probatur, quia nec homines appetunt Logicam appetitu innato, hoc est, quem nulla in appetente præcedit cognitio; nec appetitu elicitō, quē habet quis eius quod præcognoscit: Ergo nullatenus homines naturaliter appetunt Logicā. Prima pars antecedentis probatur: quia plures homines logicam de facto non consequuntur: ergo non est illis appetitus innatus ad illam. Probatur consequentia: nam cū appetitus innatus sit à natura inditus, & nihil communiter natura omnibus alicuius speciei præstet, quod in pluribus talis speciei sit frustrandum; non videtur omnibus hominibus insitum esse à natura appetitum innatū ad logicam; cuius appetitus consequutio in tot hominibus esset frustranda. ¶ Secunda pars antecedentis etiam probatur; nam plures homines notitiam aliquam, vel confusam habentes logicæ, non solum illam non appetunt, sed eam speciali odio prosequuntur, & ad illius acquisitionē om-

nino se applicare recusant, non ergo naturaliter homines in logicam appetitu tendunt elicitio: ad id enim, quod sic naturaliter quis appetit, postquam illius aliquam habet cognitionem, quoad specificationem saltem ita necessitatur, ut nullatenus illud odio possit habere.

Confirmatur: nam si homo naturaliter inclinatur ad logicam, faciliter & delectabiliter in illius acquisitionem tendere. Sed experientia constat, non solum eam facilitatem, & delectationem in acquisitione logicæ homines non habere: sed maximam in eo pari difficultatem. Non igitur ad logicæ acquisitionem naturaliter inclinatur. Maior probatur, quia cum quodlibet naturali pondere feratur in terminum suæ naturalis inclinationis, delectabiliter, & faciliter fertur in illum: & non minus facilitatem, & delectationem causat naturalis inclinatio in sui termini acquisitionem; quā habitus in suis operationibus: ergo si homo naturaliter inclinaretur ad logicam; faciliter & delectabiliter illam acquireret.

5. Respondetur ad argumentum negando minorem: ad probationem negatur utraque pars antecedentis. Omnes enim homines naturali appetitu innato, ante quā videlicet in eis aliqua, vel confusa præcedat scientiarum cognitio, illas, ac perinde & logicam, ut sui perfectionem appetunt. Quod manifeste indicat

Diuus Thomas 1. Physicorum lectione 10. dicens: *Utrum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur. Unde sicut res cognitione carentes mouentur ad suos fines absque ratione, ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat.* ¶ Ad impugnationem autem respondetur ex Ferrariensi 1. contragenres cap. 4. Non esse necessarium, quod appetitus naturalis competens aliquibus ratione specifica formæ, in omnibus indiuiduis suum fortietur effectum, sed sufficit, quod in aliquibus illum consequatur. Sicut licet omnis mulier naturalem habeat inclinationem ad prolis conceptionem, plures steriles huiusmodi terminum inclinationis non consequuntur. Talis tamen appetitus, ut non sit frustraneus, sufficit, quod in aliquibus suum fortietur effectum, quod etiam sufficit ut appetitus innatus ad logicam, & ad alias scientias non frustra à natura hominibus sit inditus, quamuis plures homines ad logicæ acquisitionem non perueniunt. ¶ Ad secundam partem eiusdem antecedentis respondetur, nullum esse hominem, qui habita aliquam, vel confusam cognitionem perfectionis logicæ, vel alterius cuiusvis scientiæ, ad illius appetitum elicitum quoad specificationem non necessitetur: quia nullus potest suam perfectionem odio habere, & si aliquis (ut impugnationi huius

huius occurrāmus) odio videtur prosequi logicam, illamque acquirere recusat; tale eius odium non ad logicam, sed potius ad difficultates illi annexas re vera terminatur: nec hoc tollit necessitatem quoad specificationem appetendi perfectionem logicam; sicut quilibet homo licet secundum probabiliorem sententiam ad appetendum bonum virtutis, quoad specificationem necessitetur, id non tollit, quod acquirere aliquando virtutem recuset; quia id non est, odio habere ipsam perfectionem virtutis, sed laborem, & difficultates acquisitioni illius annexas.

Ad confirmationem respondetur dupliciter ex eodem Ferrariensi loco proxime citato. Primo, quod cum inclinatio naturalis ad aliquem terminum, in subiecto supponit principium illum habendum, ad quod necessario talis terminus sequatur, facit faciliter, & delectabiliter in talis termini acquisitionem tendere: secus vero quando tale non supponitur principium, sicut non supponitur in hominibus ad acquisitionem logicam: & sic non mirum, quod non ita faciliter, & delectabiliter in illius acquisitionem tendant; quamvis ad illam naturaliter inclinentur. ¶ Secundo respondetur, quod licet naturalis inclinatio ad aliquem terminum faciat delectabiliter, & faciliter in illius acquisitionem tendere, non minus, quam habitus facit

delectabiliter, & faciliter operationem elicere: tamen sicut aliquando in habentibus habitum, videmus, in elicentia operationum facilitatem, & delectationem non habere propter difficultates extrinsecas ad elicentiam talium operationum occurrentes: ita etiam quamvis in hominibus inclinatio naturalis ad logicam per se faciat delectabiliter, & faciliter ad logicam acquisitionem tendere, extrinsecas tamen difficultates, quæ in tali logica acquisitione aliquando solent occurrere, faciunt, quod non ita delectabiliter, & faciliter logica, seu alia scientia acquiratur.

6. Obijcies tertio. Quod si homines naturaliter appeterent logicam, vel appeterent illam omnes æqualiter ac alias scientias; vel omnes illam appeterent magis, quam scientias alias; vel denique magis omnes homines appeterent alias scientias, quam logicam: appetitus enim naturalis ratione formæ specificæ aliquibus competens, eodem modo omnibus talis speciei competere debet. Sed videmus, aliquos homines plus appetere logicam, quam alias scientias, alios vero esse contra plus alias scientias appetere, quam logicam. Non igitur appetitus ad logicam, vel ad alias scientias est hominibus naturalis.

7. Respondetur, quod possumus loqui de appetitu homi-

num ad scientias, vel quicquid competit ratione formæ specificæ, vel quicquid conuenit ratione specialium conditionum individuantium. Et hic pro diuersitate illarum potest esse in illis diuersus, & vnus homo magis ad vnâ scientiam, alter ad aliam magis inclinari. Appetitus autem, qui hominibus ad scientias ratione formæ specificæ competit, eodē modo in omnibus reperitur, omnesque vt sic magis ad scientias perfectiores, vt potē quæ maiorem sui intellectus continent perfectionem, quam ad logicam, aliasque scientias minus perfectas simpliciter inclinantur. Cum quo tamen stat, quod secundum quid magis homines appetant logicam, & quia magis expresse, quam alias scientiæ, est discursiua, ac perinde magis conuenit cum natura speciali intellectus humani, qui discursiuus est; & quia cum logica sit instrumentum generale ad omnium scientiarum acquisitionem, hac ratione homo qui generaliter scire desiderat, specialiter appetit logicam.

QVÆSTIO II.

Utrum logica sit necessaria ad alias scientias?

PRO resolutione est aduertendum, quod duplex (vt diximus) distingui logica potest al-

tera naturalis, artificialis altera. Logica naturalis nihil aliud est, quam quædam intellectus potestas ad aliquam cognoscendum bonitatem consequentiæ, & aliqua alia principia logicę, quę lumine naturali possunt attingi. Logica autē artificialis est artificiosa cognitio bonitatis consequentiæ, & aliorum ad demonstrationem pertinentium, quę solo lumine naturali non possunt attingi, sed vt cognoscantur, requiritur traditio præceptorum, & etiam demonstratio aliquarum proprietatum ipsius demonstrationis, & bonitatis consequentiæ. In præsentī autem non inquirimus, an logica naturalis, sit necessaria ad alias scientias. Certum enim est, illam saltem esse simpliciter necessariam ad logicę artificialis, cuiusculque alterius scientiæ acquisitionem. Et quæstio solum est de necessitate logicę artificialis ad alias scientias.

2. Supponendum est secundo, quod necessarium ad aliquem finem duplex esse potest: alterum simpliciter, & alterum secundū quid. Necessarium simpliciter ad aliquid est, sine quo illud, nullatenus consequi potest, qualiter cibus necessarius dicitur ad conseruationem vitæ, quia sine illo nullatenus vita potest conseruari. Necessariū autem secundū quid, & ad melius esse est, sine quo absolute finis consequi potest; melius tamen cum illo, quam absque illo consequetur: vt equus hoc modo

modo dicitur necessarius ad iter agendū. Et hoc genus necessitatis latitudinem habet, vt possit aliquid ad aliquem finem magis, vel minus secundum quid esse necessarium.

3. Et quidem certum est, logicā artificialem esse ad minus necessariam secundum quid, & ad melius esse ad acquisitionē omnium sciētiarū, dummodo substantiam, & speciem scientiæ fortiatur. Cum enim omnis sciētia, si speciem & substantiam obtinet scientiæ, necessario per demonstrationē acquiratur, & demonstratiōis natura melius, sine dubio, præuia logica artificiali, quā sine illa cognoscatur, multo ad minus, melius & facilius quælibet alia scientia, præuia artificiali logica, quā sine illa potest acquiri. Logica igitur artificialis ad minus secundum quid, & ad melius esse est necessaria ad omnium sciētiarum acquisitionē. Et difficultas solum potest esse an ad id sit simpliciter, & omnibus modis necessaria.

4. Vltimo tandem, & maxime pro resolutione questionis est notādū, quod aliqui distinguunt sciētiās in esse perfectō, & esse imperfectō, & dicunt scientias in esse perfectō haberi ab his, qui non solum conclusionibus, ex assensu præmissarum conuicti, assentiunt; sed etiam sciunt easdem conclusiones in sua resolvere principia, & illas ab argumentorum fallacia defendere, ac perin-

de proprijs scire, & perfecte sciūt illas se scire: scientias autem (dicunt) reperiri in esse imperfectō, cum assensum quis præbet alicui conclusioni, ex præmissarum assensu conuictus, non tamen scit illam in sua principia resolvere, nec à fallacia argumentorum defendere, vt si logica, omnisque scientiæ ignaro fiat ab alio aliqua clarissima demonstratio in Philosophia (verbi gratia) cuius præmissis, vtpotē naturali lumine notis, assentiens, & euidentiā etiam consequentiā, vtpotē etiam naturali lumine notā cognoscens, ex tali præmissarum assensu ad assensum conuincitur conclusionis. Et talē conclusionis assensum, vtpotē quem dicunt, certum esse, & euidenter, asserunt, esse quoad substantiam, & speciem scientificum, imperfectum tamē, quia sic prædicta assentiens conclusioni, vtpotē logica carens artificiali, nō scit illam in sua principia resolvere, nec eā à fallacia argumentorum defendere. Sed certe talis cōclusionis assensus re vera, nec est certus, & euidens, neque quoad speciem, & substantiam scientificus; quia licet sic assentiens conclusioni, existimet; se ad id ex præmissarum assensu conuinci, & certo, & euidenter conclusioni assentiri; re vera illi non assentitur, nisi nutanter, & formidolose, siquidem nec cognoscit, ita certē, & euidenter necessitatem, & perfectatē præmissarum

farum & bonitatem consequentia, quim in eo possit parallogizari, & facillime aliqua argumentorum fallacia ab assensu, quem existimabat certum, dimoveri. Non igitur talis assensus re vera erat certus, & evidens; nec ad substantiam, & speciem scientia perueniens, sed incertus, & formidolosus; magisque perinde ad assensum opinatiuum, quã ad scientificum reducendus.

5. Dicendum igitur est logicã artificialem esse simpliciter, & omnibus modis necessariam ad quamlibet acquirendam scientiam, quæ vere ad substantiam, & speciem scientia preueniat. Conclusio est expressa nostri Authoris hic q. 1. concl. 2. & licet oppositum illius plures teneant extra scholam D. Thom. in illa tamen fere recipitur, ut communis, utpotè in eodem Angelico Doctore habens fundamentum. Primò enim post lect. 1. ita asserit S. Doctor. *Ars quædam necessaria est, quæ sit directiva iussus alius rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinate, & facilliter, & sine errore procedat: hæc est ars logica, id est, rationalis sciëntia.* In quibus verbis licet ex vna parte videatur D. Thom. solum adstruere necessitatem logicæ secundum quid, & ad melius esse ad scientiarum acquisitionem, quatenus videtur, eam requirere, ut homo ordinate, & facilliter in actibus rationis procedat; re vera quatenus asserit, logicam requiri, ut sine erro-

re homo in actibus rationis procedat; manifeste intendit, illam esse simpliciter necessariam ad omnem actum quoad substantiam, & speciem scientificum: nullus enim talis est, nisi qui omnino liber ab errore procedit. Eandem veritatem perspicuis verbis docuit B. Albertus Magnus 3. c. prædicabilium dicens: *Nesciens logicam, etsi scire aliquid videatur, nescit tamen, cum rationem sui senti nesciat.* Et ex utroque adducto testimonio, & ex his, quæ in ultimo notabili aduertimus, efficax conclusionis deducitur ratio. Nã ut aliquis assensum aliquem quoad substantiam, & speciem habeat scientificum, requiritur necessario, quod talis assensus sit certus, & evidens, & omnis formidinis expertus, habeatur per demonstrationem, & quod conclusioni assentiens sciat, se illam scire, & quod ex assensu præmissarum ad illi assentiendum conuincatur: omnia enim hæc non solum ad perfectionem, sed ad substantiam, & speciem pertinent scientia. Sed nullum istorum vlatenus haberi potest, si præuia artificiali logica. Illa ergo est simpliciter necessaria ad omnem assensum scientificum. Minor probatur, nam quãtũ uis alicui ignare logicæ clarissima aliqua fiat demonstratio, cuius præmissæ, & bonitas consequentia sint lumine naturali notæ, si prius per logicam non sciat omnia ad demonstrationem præiudicia, & postea-

posterioristica principia requisita; quamvis ipse prima facie videatur, ex praemissarum assensu ad assensum conclusionis convinci, facillimum erit illum aliqua fallaciatione paralogizare, & ab assensu conclusionis demovere, vel saltem facere, cum de veritate conclusionis dubitare. Signum igitur est, quod licet existimaret se evidenter conclusioni assentiri, re vera ei non evidenter, & absq; omni formidine assentiebat. Similiter qui sic ex praemissarum assensu ad conclusionis assensum, quasi materialiter perveniret, non cognosceret se conclusioni ex eius causis, vel effectibus assentiri. Ergo talis conclusionis assensus propriè nō est per demonstrationem acquisitus; ad id enim requiritur, quod assentiens alicui veritati, cognoscat, se ex illius causis, vel effectibus illi assentiri per hoc enim assensus scientificus ab alijs assensibus etiam certis, & evidentibus distinguitur. Et denique qualiter se scire aliquid, sciet, qui non scit, id se per veras, & proprias illius causas, vel effectus cognoscere: nec id ad tales causas, ut effectus vltatenus scit reducere; nec praecognoscit demonstrationem omnem generare scientiam; ut postea quando in exercitio aliqua demonstratione utitur, sciat, se scire, id quod mediatali demonstratione cognoscit? Absque praevia igitur logica artificiali, quæ docet omnia

prioristica, & posterioristica, demonstrationis principia, & demonstrat, ipsam demonstrationem generare scientiā; & si quis videatur scientiam habere, profecto scientiam non habet, sed aliquem assensum, & habitum, ex illo genitum, apparenter solum, & similitudinarie scientificū, re tamen vera, opinativum, utpotè formidolosum, & errori subiectum. Amplius autē omnia hæc ex argumentorū, præcipuè quarti, & quinti solutione patebunt.

6. Obijcies primo. Logica est habitus: ergo non potest esse necessaria simpliciter ad aliquid sciendum. Probatur consequentia, quia ea est differentia inter habitum, & naturalem potentiam, quod hæc datur ad simpliciter operandum; habitus vero nō ad simpliciter operandum, sed ad faciliter, & delectabiliter. Ergo si logica est habitus; non est simpliciter necessaria ad aliquid sciendum, sed solum ad faciliter, & delectabiliter illud sciendum.

Respondetur, negando consequentiam. Et ad probationem dico, quod scire aliquid, non est, illud simpliciter cognoscere, sed illud tali modo, scilicet scientificè attingere. Vnde licet admittamus, nullum habitū dari ad simpliciter operandum (de quo tamen poterat dubitari, quia plures habitus in hoc modum possunt habere potentia, cū species intelligibiles sint habitus, & ta-

men sunt simpliciter necessaria ad intelligendum inde solum sequitur, logicam non esse simpliciter necessariam ad aliquid absolute cognoscendum: non tamē sequitur, illam non esse simpliciter necessariam ad aliquid tali modo, scilicet sciētifice, cognoscendum.

7. Obijcies secundo. Quod si ad aliquid logica esset ad alias scientias simpliciter necessaria, maximē, vt modum in illis præbeat procedendi. Sed ad id non est necessaria. Ergo. Minor probatur, quia nullus requiritur habitus modum præbens procedendi omnibus habitibus practiciis, nec talis est assignabilis habitus. Ergo nec aliquis requiritur habitus modum præbens procedendi omnibus scientijs, & habitibus speculatiuis. Consequentia patet a paritate rationis.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem, licet posset negari antecedens, quia etiam ad habitus practicos prærequiritur prudentia modum illis saltem quoad circumstantias præbens: tamen quidquid sit de hoc, neganda est consequentia: quia omnes habitus scientifici, immo & omnes speculatiui in eodem conueniunt modo procedendi; & sic necessario prærequirunt habitum logicæ, qui talem eis modum præbeat. Habitus autem practici non conueniunt in aliquo communi modo procedendi; sed qui-

libet proprium, & diuersum habet procedendi modum; & sic non habent aliquem habitum, qui talem illis modum præbeat. Sed quælibet ars, & habitus practicus specialem suum modum tradit procedendi.

8. Obijcies tertio. Præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, iam aliquantulum insinuat, quod potest quis nullatenus logicam habēs artificialem, assensum aliquem habere proprie, & quo ad substantiam scientificum, licet omnem perfectionem scientiæ non habeat. Ergo cum quodlibet, vel vnico actu scientifico habitus generetur scientificus; potest quis sine logica artificiali actum habere, & habitum acquirere quo ad substantiam & speciem scientificum: ac perinde artificialis logica non est simpliciter necessaria ad acquisitionem cuiuslibet scientiæ, ita vt sine illa scientiæ aliquæ quoad substantiam saltē, & speciem sciētiae nullatenus possint haberi. Antecedens probatur: quia si non habenti logicam artificialem, fiat aliqua clarissima demonstratio in materia (verbi gratia) Philosophiæ, assumptis ad id præmissis immediatē lumine naturali notis, illisque dispositis in modo, & figura in aliquo ex primis quatuor modis perfectis syllogismorum, talis verē habebit assensum scientificum conclusionis: quod sic ostenditur, quia assentiet conclusioni certo, & euiden-

evidenter, & vt ex præmissis deducta. Ergo talis cōclusionis assensus erit vere, & propriè, & quo ad substantiam, & essentiam scientificus, & habitus per illum generatus, vere, & essentialiter rationem, & speciem habebit scientiæ. Consequentia patet. Tum, quia ea est essentia actus, & habitus scientiæ. Tum etiam, quia talis actus, & habitus ad aliquam speciem habitus intellectualis debet pertinere, & ad nullam, nisi ad speciem scientiæ pertinere potest; cum ea ratione, qua certus, & evidens est à ratione habitus fidei excludatur, & opinionis: & quatenus non ad conclusionem immediate in se ipsam, sed vt ex principiis deductam terminatur, ad habitum seu lumen principiorum pertinere non possit. Antecedens autem, nempe quod in casu posito assensum habeat talis homo certum, & evidentem ad conclusionem, vt ex principiis deductam terminatum. Probatur: nam euidenter cognoscit præmissas, & bonitatem consequentiæ. Ergo ex assensu euidenti præmissarum convincetur ad conclusionis assensum certum, & euidentem, & omnis formidinis expertem. Antecedens probatur, quia tam præmissæ, quam bonitas consequentiæ sunt lumine naturali euidenter cognoscibiles. Ergo ad id euidenter cognoscendum non re-

quiritur artificialis logica, sed sufficit lumen principiorum: & cognitis euidenter præmissis, & bonitate consequentiæ, nihil deficit, vt ex euidenti præmissarum assensu conuincatur quis ad euidentem assensum conclusionis, vt ex talibus præmissis deducta.

2. Respondetur iuxta id, quod ultimo notabili, & in probatione conclusionis diximus, quod licet in casu argumenti, sic assentiens conclusioni existimet, se illi certo, & euidenter assentiri, re vera ei non assentitur, nisi nutanter, & formidolose. Cuius signum, (vt diximus) est, quod, vel leui fallacia, à certitudine, quam ipse existimabat habere, facillime demouebitur, & in oppositum deducetur assensum; vel saltem de illo, quem habebat, formidare incipiet, & dubitare. Ex quo colligitur, quod si prius expressam circa talem propositionem non habebat formidinem, immo certitudinem de illa sibi videbatur habere, re vera virtuale, & implicitam formidinem, & dubitationem habebat.

Vndè ad argumentum factum negandum est in prædicto casu assensum haberi certum, & euidentem conclusionis, propter multa, quæ solutioni faciunt argumenti, & nostram simul confirmant sententiam:

nam

Nam in primis non quilibet assensus etiam evidens præmissarum sufficit generare assensum evidentem, & scientificum conclusionis; sed requiritur, quod cognoscatur, præmissas esse necessarias, & ad quem modum dicendi per se perscrutentur; & quod sint causæ conclusionis: quod totum certe lumine solum principiorum non potest cognosci, nisi accedat cognitio plurium præceptorum logicalium circa necessitatem, & perfectitatem propositionum. Nec sufficit etiam ad assensum scientificum quilibet bonitatis consequentiæ cognitio, sed requiritur, de illa ex logicalibus præceptis cognoscere, quibus possit subiacere defectibus, ut cognoscatur, an ab illis sit libera, vel non, & ad omnia hæc ad minus requiritur logica artificialis præceptiva. Vnde illam saltem hac ratione convincitur, esse simpliciter necessariam ad cuiuslibet scientiæ acquisitionem. Sed insuper assero, etiam logicam artificialem, ut scientiam, ad id esse simpliciter necessariam: quia nullus potest veram habere scientiam, nisi in exercitio sciat, se scire; quod fieri non potest; nisi prius evidenter cognoscat, demonstrationem recte factam generare scientiam, ut postea in exercitio cognoscens se per demonstrationem alicui conclusioni assenti-ri, in exercitio etiam cognoscat, se illam scire. Demonstratio-

nem autem generare scientiam, cum sit quædam passio, saltem quoad nos de ipsa demonstratione demonstrabilis non potest quis evidenter cognoscere, nec per lumen primorum principiorum, nec per logicam solum præceptivam, sed ad id requiritur logica ut scientia, ut demonstrans talem de demonstratione passionem. Vnde qui logicam solum habet præceptivam, quamvis in ea plura habeant requisita ad scientiarum acquisitionem; non tamen habent omnia necessaria, usque dum scientificè, & demonstratiue cognoscant, demonstratione generare scientiam; ut postea quando in qualibet materia aliqua utuntur demonstratione, in exercitio cognoscant, se id quod demonstrat, scire.

10. Obijcies quarto difficile, etiam oppositæ sententiæ fundamentum. Quod cum logica, ut postea dicemus, sit etiam scientia, si ad aliarum scientiarum acquisitionem logica, non solum ut præceptiva, sed ut scientia est simpliciter necessaria, etiā ad ipsam scientiā logicæ alia logica, ut scientia deberet necessario præsupponi, & ad illā alia, & sic in infinitum: quod cum dici non possit, nec videtur dicendum, quod ad cuiuslibet alterius scientia acquisitionem logica, ut scientia prærequiratur omnino necessario. Maior probatur, quia non minus per demonstrationem scientia acquiritur logicè quam

quam qualibet alia scientia: ergo si ea ratione prærequiritur necessario ad cuiuslibet scientiæ acquisitionem demonstratiuè, & scientifice cognoscere, demonstrationem generare scientiam; id etiam necessario prærequiritur ad acquisitionem logicæ vt scientiæ: & cum talis demonstratiua cognitio haberi non possit, nisi per scientiam logicæ, ad vnam logicam vt scientiam altera logica vt scientia erit necessaria, & ad istam altera, & sit infinitum.

Respondetur, omisissis pluribus, quæ huic argumento assignari solent solutionibus, quod vt quisque logicæ scientiam acquirat, non potest incipere a qualibet logicali demonstratione, sed ab illa duntaxat per quam de ipsa demonstratione, illam generare scientiam, demonstratus; & quidquid antecederet ad hoc quis de logica cognoscat, potius ad logicam præceptiuam, quam ad ipsam vt scientiam pertinebit: quando autem quis de demonstratione demonstrat, ipsam generare scientiam, quia cognitio conclusionis antequam per ipsius conclusionis expressum assensum formaliter habeatur, habetur virtualiter in cognitione præmissarum: iam ad assensum scientificum formalem talis conclusionis, quod demonstratio generat scientiam, præcedit in assensu præmissarum virtualis eiusdem conclusionis cognitio. Quod sus-

ficat, vt postea expressa, formalis & scientifica eiusdem conclusionis habeatur cognitio: hoc tamē in nulla alterius scientiæ demonstratione contingit, cum per nullam aliam demonstraretur de demonstratione, generare scientiam, & huius conclusionis formalis, vel virtualis saltem cognitio ad omnem assensum scientificum est necessario prærequisita. Vnde argumentum factum solum probat, quod ad logicam vt scientiam prærequiritur alicuius conclusionis logicalis virtualis in assensu præmissarum assensus, & sic vitatur processus in infinitum, & saluatur, quod ad alias scientias non solum virtualis, sed formalis assensus scientificus logicalis est omnino necessario prærequisitus.

II. Vltimo tandem obijcies, quod logica non requiritur ad alias scientias, nisi tanquam ars, & instrumentum illas acquirendi, sed ars non ita necessario requiritur ad effectum artis, quod aliquis artis effectus ad speciem, & substantiam, licet non ad perfectionem artis perueniens, sine arte non possit haberi: ergo & sine logica haberi potest aliquis actus scientificus, qui licet omnimodam perfectionem scientiæ non habeat; scientiæ tamen speciem, & substantiam obtineat. Minor habetur ex Philosopho. 9. Metaph. textu 7. dicente: *Quod addiscens artem, operatur actionem artis, sine arte, & ex Diu. Tho.*

Thom.ibilect. 2. in fine qui id explicans asserit. *Quia potest homo aliquando exire in scientie, & virtutis actum, antequam habeat habitum scientie, & virtutis, quo adeptio perficitur operatur.*

Respondetur negando consequentiam, effectus enim artis cum non requiratur ad substantiam, & speciem illorum, nisi solum ipsa substantia, & entitas effectus; possunt aliquando haberi, sine arte: ad actum tamen quoad substantiam scientificum, cum non sufficiat ipsa substantia assensus, sed requiratur, ut diximus, quod assentiens in exercitio sciat se scire; & hoc scire non possit sine prævia logica scientia, non potest sine prævia illa aliquis habere assensus quo ad substantiam scientificos: & per hoc patet ad testimonium Philosophi. ¶ Ad authoritatem autem D. Thom. responderetur, solum intendere, quod actus aliquis scientificus Philosophiæ, sine proprio habitu Philosophiæ possit haberi, quod verissimum, imò necessarium est de omni primo actu, quo aliquis habitus scientificus generatur: non tamē intēdit D. Thom. aliquem actum scientificum haberi posse, sine logica scientia.

12. Ex dictis per totam hanc questionem colligitur, logicam non solum ut utentem, sed etiā ut docentem esse necessariam ad omnes alias scientias, quia cum omnes illæ acquirantur per demonstrationē, in qua logica utēs

exercetur, ad demonstrationis essentiam, & passionem cognoscendum, non solum ad alias scientias, logica ut utens, sed etiam ut docens est necessaria: & quāvis finis intrinsecus logicę docentis, sicut & cuiuslibet alterius scientiæ sit, proprii sui obiecti naturam, & passionem indigere, finis illius extrinsecus est per exercitium logicę ut entis, inqualibet materia, omnium aliarum scientiarum acquisitioni deservire.

QVÆSTIO III.

Utrum logica sit prius, quam omnes aliæ scientiæ acquirenda?

NON intendimus, vniuersaliter indagare ordinē quo ad acquisitionem omnium scientiarum inter se; id enim ad metaphysicam spectat, sed solū inquirimus, an logica omnibus alijs scientijs sit prius acquirenda? Quæstio quidem ex dictis in præcedenti facilis, vnde resolutorie est dicendum, logicam prius omnibus alijs scientijs esse acquirendam. Conclusio est expressa nostri authoris sapientissimi Magistri Soto quæst. 1. præmiali concl. 4. & est communis, tam inter adstruentes necessitatem simpliciter logicę ad alias scientias, quā inter eos, qui solū ad id logicam asserunt, esse secundū quid necessariam. Non parumq; fundamenti habet conclusio in Philosoph. 2. Metaphisicæ textu. 5. dicente, absurdum.

absurdū esse, simul quærere sciē-
tiam, & modum sciendū: & vt ex-
plicantibi commentator, & D.
Thom. nomine modi sciendū in-
telligit Philosophus logicam, in-
tendes, absurdū esse, quod prius
quam quis illam acquirat, aliā,
conetur, acquirere scientiam. Et
efficaciter ex dictis in præceden-
tibus probatur: si enim logica, vt
diximus, est simpliciter, & omni-
bus modis necessaria ad omnium
aliarū sciētiarū acquisitionē, cō-
sequens est, quod vt quālibet il-
larum quis possit acquirere, prio-
rē omnibus alijs acquirat logicā.

Confirmatur: nam est o logica
ad aliarū scientiarum acquisitionē
esset solū secundum quid, &
ad melius, faciliusq; & absque pe-
riculo erroris illas acquirendas
necessaria, ordo exigit conatu-
ralis, vt prius quisque logicā ac-
quirat, quam alias conetur ac-
quirere sciētijs: ergo vel ob hāc
logicā ad alias scientias necessi-
tatem prius, saltem conaturali-
ter, quam omnes aliæ est acqui-
renda.

2. Obijcies primo, quod cū à fa-
ciliorū cognitione via ad diffi-
cilia cognoscendū, sternatur, à
facilioribus semper in sciētiarū
acquisitione videtur incipiendū.
Sed certum est, logicam nō de fa-
cilibus, sed multo difficiliori-
bus agere, quā alias scientias, cū
res, de quibus logica tractat, pro-
pter suā minimā entitatē sint co-
gnita, vt experientia testatur, dif-
ficillimę: ergo non à logica, sed

ab aliqua alia faciliiori sciētia vi-
detur, in acquisitione sciētiarū
esse incipiendum.

Respondetur cum D. Thom.
in opulc. 70. quæst. ult. art. 2. ad
3. dicēte. *Quod necessitas requiritur,
vt in addiscendo incipiamus à logi-
ca, licet non sit facilior alijs sciētijs,
quia alie scientie ab ipsa dependent.*
Vnde licet admittamus, logicā
non solum non agere de facilio-
ribus; verū de difficillimis, cū
illa sit simpliciter, vel saltē secū-
dū quid necessaria ad alias sciē-
tias; à logica in illarum acqui-
sitione est incipiendum. Incipere
enim à facilibus solum oportet,
quando alijs necessitas, &
dependētia vnius sciētiæ ab alijs
ad oppositum non compellit.

3. Obijcies secundo, quod Me-
taphisica tribuit omnibus sciē-
tijs sua principia, vel saltem, (vt
testatur Philosophus 4. Metaphi-
sica, & D. Thom. 1. p. q. 1. art. 3.)
Metaphisica probat, explicat, &
defendit sua, & omnium aliarum
scientiarum principia. Sed queli-
bet scientia, ac perinde & logica
prærequirit ante sui acquisitio-
nem sua, quibus vtatur principia
probata, explicata, & defendata;
absque hoc enim nō videtur pos-
sibilis talium principiorum, ad
conclusiones vsus: ergo prius quā
omnes aliæ scientiæ, ac perinde
prius etiam, quam logica vide-
tur acquirenda.

Respondetur cum Ferrar-
iens. 1. contra gentes cap. 4.
quod principia cuiuslibet sciētiæ
præter

præter scientias subalternatas (de quibus nunc non loquor) ut scientiarum acquisitioni deserviant, sufficienter habentur per lumen primorum principiorum, licet ad conservationem earundem scientiarum oporteat, quod earum principia aliquando explicentur, & defendantur: quod cum præter Metaphisicam, solum inde deducitur; illam aliquammodo requiri ad sui, & aliarum scientiarum conservationem; non vero ad acquisitionem illarum: & sic non est prius acquirenda, quam omnes aliæ scientiæ, & multo minus, quam logica, cum ab illa ipsa metaphisica in sui acquisitione simpliciter dependeat.

4. Obijcies tertio, quod obiectum logicæ est ens rationis, & aliarum plurium scientiarum obiectum est ens reale: ergo non logica prius quam aliæ scientiæ, sed potius aliæ, prius quam logica sunt acquirendæ. Consequentia probatur, quia ens reale prius est cognoscibile, quam ens rationis, cum hoc non nisi per connotationem ad ens prius cognitum reale, & per speciem illius possit cognosci: ergo scientia, quæ agit de ente rationis, non est prius sed posterius acquirenda, quam scientiæ, quæ circa cognitionem versantur entis realis.

Dices, ens quidem reale esse prius cognoscibile cognitione absoluta, quæ ens rationis, non tamè cognitione scientifica; quia ut in intellectu cognoscat ens ratio-

nis, per connotationem ad ens reale, sufficit, quod prius aliquammodo sit cognitum ens reale, nec requiritur, quod sit prius scientificè cognitum.

Contra hoc tamen est, quod ut scientificè cognoscatur ens rationis, non quælibet, sed scientifica entis realis necessario debet præcedere cognitio. Nam ut cognoscatur scientificè ens rationis, debent de illo suæ passionum demonstrari. (hæc enim est scientifica alicuius obiecti cognitio). Sed ut quis passionum de ente rationis demonstrat, requiritur, quod prius suas de ente reali passionum demonstraverit: ergo ut quis scientificè ens rationis cognoscat, prius scientificè aliquid ens reale cognoscere debet. Minor, in qua est difficultas, probatur: quia non solum quisque ens rationis ad modum entis realis debet cognoscere, sed & passionum, quæ de ente rationis demonstrat, ad modum passionum alicuius entis realis debet cognoscere. Ergo ad hoc necessarium videtur, quod prius aliquis passionum de ente reali cognoverit, & demonstraverit: ac perinde quod non qualemcumque, sed scientificam prius alicuius entis realis cognitionem habuerit.

5. Confirmatur: quia ut inter respondendum ad argumentum, conceditur, ens rationis non est primum cognoscibile: ergo ens rationis non est primum scibile, ac perinde scientia, quæ cir-

et cognitionem scientificam entis rationis versatur, non debet esse quo ad acquisitionem primam omnium scientiarum. Prima consequentia probatur. Primo, quia hæc est bona consequentia, ens rationis non est cognoscibile, ergo ens rationis non est scibile. Ergo & consequentia facta, scilicet ista, ens rationis non est primum cognoscibile, ergo ens rationis non est primum scibile, etiam est bona: quia in hac arguitur, sicut in illa cum eodem addito antecedentis & consequentis, & quoties cumque aliqua consequentia est bona; similis, si fiat cum aliquo addito, dummodo additum ponatur idem in antecedenti, & consequenti, etiam est bona. ¶ Secundo probatur, illam consequentiam, ens rationis non est primum cognoscibile, ergo non est primum scibile, esse bonam, quia in illa argumentamur à superiori ad inferius negative; cognoscibile enim, ut potè abstrahens à scientificè, vel non scientificè cognoscibili, est superius ad scibile; & ita hæc consequentia est optima, aliquid non est cognoscibile, ergo illud non est scibile, per locum proculdubio arguendi à superiori ad inferius negative. Ergo hæc consequentia, de qua loquimur, per eundem arguendi locum est optima.

6. Responderetur ad argumentum, solutionem ibi datam esse optimam. Et ad replicam aduersus illam factam dico, conuince-

re quidem, quod ut quis cognoscat scientificè ens rationis, suamque de illo demonstrat passionem, requiritur, quod prius aliqualiter, aliquo sibi traddente, cognouerit, aliquid ens reale suas habere passiones, & connexionem necessariam habere cum illis, ut postea hoc sic non scientificè, sed absolutè, & aliquo id sibi traddente cognito, & quasi fide credito, cognoscat passiones entis rationis, & connexionem eorum cum illo ad modum passionum, quas absolutè, & non scientificè cognouit entis realis: & hoc sufficit, ut possit tales passiones de ente rationis demonstrare, ipsumque ens rationis scientificè cognoscere prius, quàm ad alicuius entis realis scientificam cognitionem perueniat.

7. Ad confirmationem neganda est consequentia, Et ad primam probationem est dicendum, quod quamuis hæc consequentia sit bona, ens rationis non est cognoscibile, ergo ens rationis non est scibile; hæc tamè nullatenus valet, ens rationis non est primum cognoscibile: ergo non est primum scibile, non quidem, (ut aliqui asserunt) quia illud additum *primum* destruit superioritatem cognoscibilis ad scibile. Non enim inuenio, qualiter talem superioritatem destruat: primum enim cognoscibile etiam abstrahit à primo cognoscibili scientificè, & à primo cognoscibili non scientificè. Manet ergo primum cognoscibile semper superius ad primum scibile,

non minus, quā cognoscibile superius est ad scibile. Nō igitur illud additū vitiat cōsequentiam, quā sine illo esset bona, quia tollat superioritatem cognoscibilis ad scibile; sed propter aliud accurate explicandū, quia in cogennina huius, & sequētis probationis solutio cōsistit. Dico igitur, quod illa consequentia sine addito est bona propter locū arguēdi à superiori ad inferius pure negative: illud tamen additum *primum*, quod ponitur in antecedenti, & cōsequenti secundā consequentia, destruit prædictū arguēdi locū: nō quidē quia facit, quod non arguatur, cū tali addito à superiori ad inferius; sed quia facit, quod non arguatur pure negative. Hoc enim nomē *primum*, sicut & verbū *incipit* (vt dixim⁹ 2. lib. summularū, c. 28.) exponitur partim affirmative, & partim negative. Et sicut hæc propositio, v.g. Petrus incipit esse; quāuis videatur pure affirmatiua, re vera virtualiter est partim negativa, & facit hūc sensum, Petrus nūc est, & antea non erat: ita & hæc, Petrus est primū cognoscibile, est virtualiter partim negativa, & facit hūc sensum, Petrus est cognoscibilis, & non est aliud cognoscibile prius quā ille: & sicut hæc, v.g. propositio Petrus nunc nō incipit esse, licet videatur pure negatiua, re vera est virtualiter partim affirmatiua, & facit hūc sensum, Petrus nūc nō est, vel aliquando ante hæc erat: ita

hæc propositio, Petr⁹ nō est primum cognoscibile est virtualiter affirmatiua, & facit hūc sensum: Petrus non est cognoscibilis, vel aliquid aliud est cognoscibile prius, quam ille. His ergo suppositis, dicēdum est, quod vt ab inferiori ad superius valeat consequentia, debet fieri pure affirmative: & vt à superiori ad inferius teneat consequentia, debet fieri pure negative: & cum vt dictum est, propositiones de verbo *incipit*, & de hoc nomine *primum*, quāuis videantur affirmatiuæ, re vera sunt partim virtualiter negatiuæ, & quæ videntur negative sunt partim virtualiter affirmatiuæ; in illis nec valet consequentia à superiori ad inferius, neq; ab inferiori ad superius. Et hæc est mala consequentia, ens reale est primū scibile: ergo est primum cognoscibile: sicut & ista. Petrus nunc incipit esse albus: ergo nunc incipit esse coloratus; & similiter hæc consequentia (ratione cuius hæc omnia diximus) ens rationis nō est primum cognoscibile, ergo non est primum scibile, est mala; sicut & ista, Petrus nunc non incipit esse coloratus: ergo nunc nō incipit esse albus: quia in nūlla ex omnibus his consequentijs arguitur pure affirmative, nec pure negative, & in omnibus (vt facile est videri) datur, vel potest dari antecedens verū, & consequēs falsum. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Tho. 3. p. q. 16.

art. 9. ad 2. ubi quia ly *incipit* includit esse, & non prins (quod est idem ac dicere, quod propositio- nes de ly *incipit*, quantum videatur affirmatiue, sunt virtualiter partim negatiue) asserit, quod in illis non valet argumentum ab inferiori ad superius; & ex eo negat ibi hanc consequentiã, Christus incipit esse homo: ergo Christus incipit esse. Et eadem ratione, si argumento cui tunc intendebat occurrere, foret necessarium, diceret S. Doctor, quod in propositionibus de *incipit*, non valet argumentum à superiori ad inferius, quia non potest in illis fieri purè negatiue.

QVÆSTIO IV.

Verum habitus logicae Docentis, & utentis realiter distinguantur?

VNū in hac difficultate supponimus, & aliud inquiremus. Supponimus quidem, logicam diuidi in docentem, & utentem: & inquiremus qualiter logica docens, & utens inter se distinguantur. Logica docēs est, prout tradit, probat, & explicat omnia logicalia præcepta, & passionēs de suo obiecto demonstrat, & alia probabiliter de illo concludit. Logica vero utēs est, quatenus regulis, & definitionibus, & dispositione syllogistica, & alijs quæ per logicam docentē traduntur, utitur quis in materia logicæ, vel in cuiusvis alterius scientiæ materia; & talis usus non solum in materia logicæ, sed & in

qualibet alia; ab habitu logicæ elicitor: cum enim sit demonstratio in philosophia v. g. duplex ibi habitus elicitor cōcurrit, habitus videlicet philosophiæ ad eliciendum conclusionis assensum, & habitus logicæ ad eliciendum actum logicæ utentis, disponendi videlicet in exercitio in modo, & figura præmissas philosophiæ ad inferendam conclusionem: & licet logica docens, quatenus modum tradit procedendi in omnibus scientijs, ad omnes illas ordinetur, per illas tamen non diuagatur, diuagatur tamen per ipsam logicam docentem: & per omnes alias scientias logica utens, quia in omnibus illis actus exercentur logicæ utentis. Diuisio huiusmodi logicæ antiqua est, & ab omnibus recepta. Traditurq; pluries à D. Thom. præsentim 4. metaph. lect. 4. & ab Scoto q. 1. prædicabiliū, & à nostro Authore sapientissimo Magistro Soto q. 2. proœmiali.

2. Diuiditur autem in docentem, & utentē logica, non solum prout partem topicam, & probabilem cōtinet (ut aliqui existimant) sed in tota sua latitudine accepta prout partē etiā cōtinet demonstratiuā: nam secūdu vtrāquē talē partē logica docet & logica utimur: non minus enim utimur præceptis traditis demonstratiue à logica, cum in illa, & in qualibet alia sciētia demonstrationes ad aliquid scientificè cognoscendum, conficimus, quā utimur præ-

ceptis logicę, cum probabiles, & topicas rationes ad aliquid probabiliter concludendum formatæ. Logica ergo in tota sua latitudine accepta in docentem diuiditur, & vtentem.

3. Aduersus hanc veritatem obijcies difficile testimonium D. Thomę 4. Metaph. lect. 4. vbi nullatenus logica secundum partem demonstratiuam, sed solum secundum partem topicam, & probabilem in docentem, & vtentem videtur admittere diuisionem; ita enim asserit. *In parte logica, qua dicitur demonstratiua, sola doctrina pertinet ad logicam, vsus vero ad physicam, & ad alias scientias particulares; pars autem logica tentatiua, & sophistica habent doctrinam & vsus.* Hęc Diu. Thomas, in quibus manifeste aduersus ea, quę diximus, videtur negare, logicam quoad partem demonstratiuam diuidi in docentem, & vtentem, sentitque illam dumtaxat esse docentem, & doctrinam solū, nullatenus quę vsus in alijs scientijs continere.

Respondetur, quod duplex in alijs scientijs vsus potest logicę reperiri. Primus & cōmuniō, cū in alijs sciētijs vtimur demonstratiōibus, vel rationibus probabilibus, quarū cōstruētiōis formā & naturā docet logica, prout ad partē demonstratiuā, & probabile extenditur: & sic vt ab hoc vsu logica denominatur vtēs, logica in tota sua latitudine accepta, & prout ad partē nō solū probabile,

sed demonstratiuā extēditur, in logicā diuiditur docentē, & vtentē, & hoc est, quod in præcedēti diximus notabili; nec oppositū huius vllatenus in testimonio adducto intendit D. Thom. Alter specialis vsus logicę potest esse in alijs scientijs, quatenus nō solū vtūtur ad suas cōclusiones, modo discurrendi, & syllogizandi a logica tradito, sed etiā ab ipsa logica aliquādo accipiūt aliqua principia, ex quibus suas deducāt cōclusiones: & talia principia, alijs sciētijs, quibus illę vtātur, præbere, solū cōpetit logicę secundum partē illius topicā, & probabile, nullatenus autē secundum partem illius demonstratiuā, & ita quatenus ab hoc speciali vsu logica denominatur vtēs, solum logica quantū ad partem topicā, & probabile in vtentē diuiditur, & docentē; & hoc solū in adducto testimonio intendit D. Tho. vt semetipsum de hoc solo vsu loqui, explicat S. Doctor opus. 76. q. 6. ar. 1. in corpore dicens. *Aliquādo vtētur logica, prout est docens in alijs sciētijs, quia scilicet præbet alijs principia aliqua ad probandū, sicut ex institutionibus generis, aut speciei, vel oppositis probamus aliquid in alijs sciētijs.* Et huius exemplū apponēs S. Doctor 1. posteriorū le. 20. asserit: *Sicut probamus, morē, & odium pertinere ad concupiscibile, quia contraria sunt circa idem, quę probatio sumitur ex principio logica, scilicet ex natura contrarietatis.*

4. His ergo suppositis quod in qui-

quirim^{us} est, qualiter logica docet
& vtens inter se distinguatur pro
quo supponere oportet, duplicē
esse distinctionem, realem vide-
licet & rationis. Distinctio rea-
lis est eorum, quæ ex se, & ante-
cedenter ad diuisionem per ope-
rationem intellectus factā, sunt
inter se diuissa, & distincta. Et
hæc distinctio realis subdiuidi-
tur in distinctionem realem enti-
tatiuam, & in distinctionem rea-
lem formalem. Distinctio realis
entitatiua est eorum quorum en-
titates sunt materialiter realiter
diuersæ sicut distinguuntur Pe-
trus, & Paulus, quia vnus habet
suam entitatem, materialiter ab
entitate alterius diuisam; & quæ
sit realiter entitatiue distingun-
tur, possunt simul etiam distin-
ctionem habere formalem, qua-
liter illā simul cum distinctione
entitatiua habent equus & ho-
mo. Potest etiā distinctio realis
entitatiua absque distinctione
aliqua formali reperiri, vt inter
Petrum, & Paulum; qui licet en-
titatiue distinguantur, cum eius-
dē æ hominū sint speciei, nullā dis-
tinctionem formalem, sed omni-
modā vnitatem formalem ha-
bēt. Distinctio autem realis for-
malis est, cum in eadem materia-
li entitate duplex formalis ex
natura rei, & ante omnē diuisionem
per intellectum factam, ra-
tio reperitur distincta, vt in actio-
ne, & passione, quæ quamuis in
eadem entitate materiali conue-
niant, duplex in eadem entitate

ex natura rei distincta reperi-
tur ratio & formalitas, altera vi-
delicet eiusdem entitatis, vt ab
agente procedit, quæ est forma-
lis ratio actionis, & altera eius-
dem entitatis, vt recipitur in pas-
so, quæ est formalitas passionis.
Distinctio autem rationis est eo-
rum, quæ absq; diuisione per in-
tellectū facta, nullatenus actua-
liter distinguuntur, per operatio-
nem tamen intellectus diuidun-
tur, distinguuntur, & separantur.
Et hæc distinctio rationis adhuc
est duplex, altera rationis ratio-
cinatæ, cum videlicet intelle-
ctus, vt talem efficiat actualē di-
stinctionē, aliquod in ipsa re; quā
distinguit inuenit fundamentū,
qualiter distinguit intellectus in
eadem entitate gradum generi-
cum & specificum, & in Deo vnū
attributum ab altero. Altera de-
nique est distinctio rationis ra-
tiocinatæ, cum videlicet absque
aliquo in re, quam distinguit, fun-
damento idem a se ipso intelle-
ctus per diuersa solum nomina,
vel cōceptus distinguit. Hac er-
go solito diffusius explicata dis-
tinctionis diuersitate, quia non
solum ad hanc quætionem, sed
& ad alias plures, maxime est co-
gnitu necessaria: & omissa, vt po-
tē chimerica omnino, atque ficti-
tia, distinctione rationis ratiocin-
antis; inquirimus in præsentī,
qua istarum trium distinctionum
logica vtens, & docens inter se
distinguuntur.

5. Dico primo Logica docēs,

& vtens non distinguuntur realiter entitatie, sed idem est entitatie habitus logicæ vtentis, & docentis, qui videlicet regulas tradit, & principia logica, & passionis de suo obiecto demonstrat, & à quo elicitur vtus, quem præceptorum logicæ in ipsa logica, vel in aliqua scientia habemus. Oppositum cōclusio nis aliquibus tribuitur: sed cōclusio fere est omnium cōmunis. Et probatur: nam quando duo actus ordine quodam, & vnus primario, & alter secundario eliciuntur, & nouam difficultatem secundarius non addit supra primum; ab eodem entitatie habitu procedunt, nec ad illos eliciendos oportet materialiter, & entitatie habitum multiplicari. Sed actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodam, & primario actus logicæ docentis, secundario vero actus logicæ vtentis procedit. Ergo ad illos eliciendos non oportet materialiter, & entitatie habitus multiplicare, sed ab eodē entitatie habitu procedunt. Maior pluribus exēplis potest confirmari. Actus nāque dilectionis Dei, & proximi, quia ordine quodā, & primario Dei dilectio secundario vero dilectio proximi procedit, & hæc nouam non addit supra dilectionem Dei difficultatem, ab eodem entitatie habitu charitatis eliciuntur: & idem potest dici de actibus sperandi gloriam animæ, & gloriam corporis, qui

eo quod vnus consideratur, vt primarius, & alter vt secundarius, & hic supra actum primum nouam non addit difficultatem; ab eodem entitatie spei habitu eliciuntur. Maior ergo in hac ratione assumpta, vt potē manifestis exemplis confirmata, verissima est. Minor autem probatur: nam actus logicæ docentis primarius est, secundarius autem actus logicæ vtentis: quia quod primo per logicam intenditur, est eius obiecti naturam tradere: & proprietates, & syllogismi, ac demonstrationis formam docere; postea vero quasi secundarius logicæ actus est, demonstratione vel syllogismi in ipsa logica, aliisque scientijs in exercitio vti: & sciens per logicam docentem naturam, & formam demonstrationis (verbi gratia) & syllogismi, nō habet ad talē vsum nouā difficultatem, quia cum talis vsum, & demonstrationis, ac syllogismi constructio, non per alias ab intellectu potentias, sed per ipsum intellectum sit facienda; facillime, naturam, & formam syllogismi, & demonstrationis sciens, syllogismos & demonstrationes in qualibet materia construere poterit, & formare. Aliquando nāque quantumvis quis aliqua calleat arte, quia artis exercitium, non per ipsum intellectum, naturam, & regulas artis cognoscentem, sed per exteriores potentias fieri debet, non paruum in tali

exercitio inuenit difficultatem, quam vt v'ncat, præter cognitionem artis, assuefactione opus est.

6. Dico secundo, idem realiter formaliter est habitus logicæ vtentis, & docentis. Oppositum conclusionis aliqui tenent etiam intra scholam Diu. Thomæ. Sed in illa cōclusio est magis communis, & eadem ferè ratione, qua præcedens, cōclusio probatur. Nam idem formaliter habitus sufficit ad actus ordine quodam eliciēdos, maximè cum vnus non addit supra alterū nouam difficultatem, vt adductis comprobatur exemplis. Non enim solum idem entitatiue, sed & idem realiter formaliter habitus charitatis ad elicientiam sufficit amoris Dei, & proximi, & idem realiter formaliter habitus spei ad elicientiam sufficit actus sperandi gloriam animæ, & sperandi gloriam corporis. Ergo, cum (vt diximus) actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodam procedant, & actus secundarius scilicet logicæ vtentis supra actum logicæ docentis nouam non addat difficultatem, idē formaliter habitus sufficit, vt ab illo vterque prædictus eliciatur actus.

7. Dico tertio. Habitus logicæ docentis, & vtentis ratione solum distinguuntur ratiocinata. Conclusio est Ss. Magistri Soto hic quaestio. 2. præmiali, & illam docet Flandria 2. Meta-

ph. quaestio. 5. art. 2. & plures ex recentioribus Diu. Thomæ discipulis, & quantum ad exclusiuam, quam cōtinet, logicam videlicet vtentem, & docentem non distingui alia maiore distinctione, quam rationis ratiocinatae, sufficienter manet probata in duabus conclusionibus præcedentibus. Quo ad id vero quod asserit, inter logicam docentem, & vtentem distinctionē saltem interuenire rationis ratiocinatae, probatur: quia habitus ad diuersa munia, & officia se extendens, & ad elicientiam diuersorum actuum; licet ordine quodam sint eliciendi, ordinatus, licet quia eo ordine, & absque noua difficultate illos elicit, non oporteat illum entitatiue, aut formalem ex natura rei distinctionē habere: habet tamē distinctionē aliquā ab intellectu; quæ cum sit cum fundamento in re, quia in ordine ad tales suos diuersos actus, diuersaq; munia desumitur, distinctio dicitur rationis ratiocinatae. Sed idem habitus logicæ vt vidimus, ad diuersos actus, licet ordine quodā ordinatur, diuersos inquam, quia actus logicæ docentis proprie & in rigore est scientificus, & speculatio, actus vero logicæ vtentis est constructio, & non rigore scientificus. Ergo in ordine ad tales diuersos actus, habitus logicæ vtentis, & docentis, distinctionem saltem inter se habet rationis ratiocinatae. Discursus

sus est legitimus. Minor sufficēter iā probata est, & plus etiā ex solutionibus arguētorū cōprobanda. Maior autem diuersis cōstat exemplis; satis est aptum, quod Ss. affert. Magister Soto de malleo, quem conficit faber ferrarius, & quo vtitur faber lignarius, qui in ordine ad hæc munia, sola ad multum gaudet distinctione rationis. Et similiter idem realiter intellectus solum ratione distinctus in ordine ad diuersos actus speculationis, & operationis dicitur speculatiuus & practicus, vt enim D. Thom. 1. part. quæst. 79. art. 11. sentiunt communiter Doctores; aliaque plurima ad id exempla possent adduci.

8. Aduersus primam, & secundam conclusionem poterat obijci, logicam docentem esse habitum speculatiuum: logicam vero vtem habitum practicum: & quod practicum formaliter, & formaliter speculatiuum, non solum realiter formaliter, sed & entitatiue necessario videntur distinguui. Huius tamē assumpti rationes, illasque dissoluere ad quæstionem octauam huius libri remittimus; vbi ostendemus tā habitum logicæ vtem, quam docentis esse formaliter speculatiuum. Vnde hac obiectione, (ne eadem inutiliter repetamus) in eum locum remissa, alias seorsum contra primam, & secundam propositam conclusionem oportet obiectiones proponere.

9. Obijcies ergo. Primo aduersus primam conclusionem, quod habitus distinguuntur per actus. Sed actus logicæ docentis, & vtem distinguuntur realiter entitatiue, cum aliquādo vnus sine altero, & alter sine alio possit reperiri. Ergo habitus logicæ docentis, & vtem realiter etiam entitatiue distinguuntur.

¶ Confirmatur, quia diuersis realiter entitatiue actibus habitus generatur logicæ docentis, & vtem. Nō ergo eadem entitas habitus vtramque talem rationem continet, sed duplex est entitas realiterque distincta. Consequentia videtur bona, quia nō videtur qualiter eadem numero entitas medijs diuersis causis possit produci. Antecedens autem probatur. Quia per actus logicæ docentis solum habitus logicæ docentis producit: quantum enim quis actus eliciat, & assensus logicæ docentis; non videtur acquirere habitum, & facilitatem ad ipsius logicæ vsum, & syllogismorum constructionem, sed id solum acquirit per actus, immo & per multiplicatos actus logicæ vtem. Diuersis igitur entitatiue actibus habitus acquiritur logicæ docentis, ac habitus logicæ vtem.

10. Respondetur ad argumentum, negando, quod ex distinctione materiali, & entitatiua actuum, realis & entitatiua, vel aliqua alia in habitus inferatur distinctio. Cum in distin-

Alissimus quilibet habitus absque villa prorsus sui distinctione plures realiter entitativae actus possit elicere. Vnde ex distinctione reali entitativa actus logicae docentis, & utentis, nulla in habitu, a quo procedunt, distinctio colligitur. ¶ Ad confirmationem negatam antecedens. Per actum enim logicae docentis producit habitus logicae docentis, qui simul absque aliqua entitate, inmo (ut diximus) & absque aliqua reali formalitate superaddita, est potestas, & facilitas ad ipsius logicae usum, utpotè qui novam non addit difficultatem. Licet negare non possimus multiplicatis actibus logicae utentis praedictam ad usum logicae facilitatem aliquam augeri.

11. Adversus eandem primam conclusionem obijcies secundo, posse augeri habitum logicae docentis, quim augeatur habitus logicae utentis: & è contra hic potest augeri, quim habitus logicae docentis augeatur. Non igitur est eadem entitas habitus: alias non posset intelligi in illa reale, & entitativum augmentum secundum unam rationem, & non secundum aliam. Antecedens probatur. Quia multiplicatis actibus logicae docentis, & non multiplicatis actibus utentis, augeatur logica, docens, & non videtur augeri utens: & è contra, multiplicatis solum actibus logicae utentis, illa solum videtur augeri. Sed certum est mul-

tiplicari posse actus logicae utentis, non multiplicatis actibus logicae docentis, & è contra, istos posse multiplicari, quim multiplicentur & illi. Potest igitur augeri logica docens, quim augeatur; & utens, & è contra.

Respondetur, quod quamvis non sit in possibile in eadem entitate habitus intelligi augmentum secundum unam illius rationem, vel formalitatem, & non secundum alteram: sicut enim cum sola distinctione formali, vel rationis potest habitus ad actus diversae rationis inclinare: poterit etiam ad actus unius rationis facilius reddi, quim reddatur facilius ad alterius rationis actus: quod est ipsum habitum secundum unam formalitatem, vel rationem augeri, quim augeatur secundum alteram. Sed quidquid sit de hoc, non est ad id in praesenti necessarium recurrere: semper enim, quod logicae habitus augeatur ut docens, augeatur & ut utens, & è contra, quia per multiplicatos actus logicae docentis facilius redditur quis ad actus logicae utentis: & per multiplicationem istorum magis radicatur in cognitione logicae docentis, quatenus majori experientia discit, quod per logicam docentem agnouerat.

12. Tercio adversus eandem primam conclusionem obijcies, quod de eadem realiter entitate duo contradictoria non possunt verificari. At si habitus logicae docen-

docentis, & vtentis eadem esset realiter entitas, duo de illa contradictoria verificarentur, esse videlicet scientiā, & nō esse scientiā; cū enim logica docēs sit scientia, & logica vtens nō sit scientia, de eadē realiter entitate verificaretur esse scientiam, & nō esse scientiā. Non igitur eadem realiter potest esse entitas habitus logicæ docentis, & vtentis.

Respondetur negando minorem, quia quantumvis logica vtens, non sit scientia, hæc negatiua esset falsa, entitas habitus logicæ vtentis non est scientia, quia non appositā aliqua reduplicatione rationis formalis logicæ vtentis, vtrique prædicta propositio facit sensum identicum, ac perinde est falsa; & affirmatiua, in eodē sensu idētico est vera. Sicut eadē ratione vera est hæc propositio, entitas actionis est passio, & falsa ista, entitas actionis non est passio.

13. Quarto aduersus eandem primam conclusionem obijcies, quod in moralib⁹, teste D. Thoma 2. 2. quæst. 51. art. 2. distinctus habit⁹, & virtus ponitur Eubuliz, ac Prudentiz, quia illa ad consiliandum de opere, Prudentia ad imperandum voluntati circa vsum operis ordinatur. Ergo à simili, distinctus realiter debet esse habitus logicæ docentis, quo de conclusionibus iudicamus, ab habitu logicæ vtentis, qui circa elicentiam vsus & confirmationem discursus versatur.

Respondetur, negando consequentiam, quia cum in moralibus nouam, & maiorem difficultatem supra consilium de opere addat ipsum opus voluntati, quandoquē resistenti imperare: & sæpe qui de opere faciendo recte indicat, & consiliatur, difficilis ad illud voluntati imperandum inueniatur, merito ad hanc vincendam difficultatem distinctus à Synesi, & Eubulia habitus ponitur Prudentiz: quia tamen (vt sepius diximus) habens habitum logicæ docentis, nouam in ipsius logicæ vsu non inuenit difficultatem, non requirit ad talem vsum habitum realiter distinctum, sed idē realiter entitative habitus sufficit ad actus logicæ docentis, & vtentis.

14. Ultimo tandem, & specialiter aduersus secundam conclusionē obijcies. Quod habitus distinctionem saltem formale sortiuntur per distinctionem informalem suorum actuum, sed actus logicæ docentis, & vtentis realiter formaliter ex natura rei, & ante omnem operationem intellectus distinguuntur. Ergo eadē distinctio realis formalis, esto ab eodē entitative habitu procedat, in tali eadem entitate habitus debet reperiri. Maior videtur certa. Tum, quia habitus specificantur per actus. Ergo, à formali diuersitate, vel vnitatem actuum, vnitatem, vel diuersitatem formalem habitus accipere debet: omne enim specificatum à suo

suo specificatiuo formalem accipit unitatem, vel diuersitatem. Tum etiam, quia cum actus eliciantur sub ratione formali sui habitus; impossibile omnino videtur, quod actus diuersi formaliter ab eodem habitu secundum eandem rationem formalem eliciantur: ac perinde ut illos eliciat oportet, quod diuersa in illo saltem formalitas realis inueniatur. Minor autem probatur, nam sicut de habitibus diximus, distinctionem vel unitatem formalem accipere ab actibus, quia ab illis immediate specificantur; ita & actus unitatem, vel diuersitatem formalem à suis accipiunt obiectis, quia ab illis specificantur. Sed obiectum actus logicae docentis realiter formaliter est distinctum ab obiecto actus logicae videntis. Ergo ipsi actus logicae docentis, & videntis realiter formaliter inter se distinguuntur. Minor poterat probari, quia obiectum actus logicae docentis est speculatio, & obiectum actus logicae videntis videtur esse praxis: sed hoc iam remissimus in quaestione octauam huius libri, unde minor aliter sic probatur. Obiectum logicae docentis, ut obiectum illius, habet aliquam realem formalitatem, quam non habet obiectum logicae videntis. Ab illo ergo realiter formaliter est distinctum: vnum quodque enim per realem formalitatem, quam habet, realiter formaliter à non habente eam, distinguitur. Antec-

edens probatur. Quia obiectum actus logicae docentis est scibile, ut scibile: siquidem actus logicae docentis, ut talis formaliter, est scientificus; obiectum autem logicae videntis non est scibile, ut scibile, siquidem actus logicae videntis, ut talis, non est scientificus. Sed scibilitas in obiecto, cui competit, est aliqua realis formalitas. Ergo aliquam realem formalitatem habet obiectum actus logicae docentis, quam non habet obiectum actus logicae videntis, ut obiectum illius est.

Confirmatur. Quia si habitus logicae docentis, & videntis nullam realem, vel formalem distinctionem haberet, sed solum distinctionem rationis; in sensu formali, inò & cum reduplicatione habitus logicae docentis vere praedicaretur de habitu logicae videntis, & è contra & quod uni competit, vere cum eadè etià reduplicatione praedicaretur de alio; & istae praedicationes in sensu, non solum identico, sed & formaliter essent verae; logica docens est logica videntis: logica videntis est scientia, & etiam cum reduplicatione: logica docens in quantum docens est videntis logica videntis in quantum videntis est scientia. Còsequens autem manifestè videtur esse falsum. Ergo & antecedens. Maior seu sequela probatur, quia cum ea quae solum distinguuntur ratione ratiocinata: non distinguuntur ante omnem actionem intellectus, videtur, quod ante talè intellectus actionem

ea distinguuntur, possunt in sensu formali ad inuicem prædicari, & etiam cū reduplicatione propriæ realis formalitatis illis ex natura rei convenientis.

15. Ad argumentum (quod re vera in hac parte maiorem ingerit difficultatem) respondetur dupliciter. Primo distinguendo maiorem: habitus distinctionem formalem, vel unitatem à distinctione, vel unitate formali suorum actuum accipiunt: de actibus quidem ex æquo, & absque ordine aliquo ab habitu procedentibus, concedenda est maior: reganda vero est de actibus non ex æquo, sed ordine quodam, primario scilicet, & secundario, ab habitu procedentibus. Hoc enim modo ab eodem formaliter habitu aliqui actus quamuis inter se, & secundum proprias eorum rationes formaliter distincti, possunt procedere: sicut ab eodem formaliter habitu charitatis amor, desiderium, procedit, & gaudium. Quamuis enim illi tres actus inter se secundum suas proprias rationes formaliter distinguantur: in ordine tamen ad habitum non distinguuntur, quia omnes illi sub eadem ratione formali, & ut actus secundarij ordinati ad primarium, eliciuntur. Ita igitur quamuis admitteremus, actus logicæ docentis, & utentis inter se secundum suas proprias rationes formaliter distingui, tamē quia nō ex æquo, sed actus logicæ docentis primario, & actus logicæ utentis secundario,

& ut ad actum primarium ordinatus, ab habitu eliciuntur; formalis inter prædictos actus distinctio in ipso, à quo procedunt habitu, realem aliquam formalem distinctionem nō arguit. Secundo ad argumentum respondetur, negando minorem. Et ad probationem dico, quod non solum actus logicæ docētis, sed & actus logicæ utentis terminatur ad scibile, ut scibile: diuersimode tamen, quia actus logicæ docentis respicit illud in recto, utpote quia talis actus est ipsum scire, & speculari; actus vero logicæ utētis in obliquo tendit in scibile, quia non est ipsum scire, est tamen constructio, & usus, medio quo ipsum scibile cognoscitur. Et ita licet ex tali tendentia in obliquo ad scibile actus logicæ utentis non dicatur simpliciter scientificus, potest dici reduciue, & inchoatine scientificus, quatenus vel in obliquo tendit ad scibile, & viam parat ad eliciendum scientificum simpliciter assensum.

Ad confirmationem respondetur, non esse in conueniens, in sensu non solum identico, sed & formali, illas prædicationes admittere, sicut quia in Deo Iustitia (v.g.) non solum entitative, sed nec realiter formaliter, sed sola ratione ratiocinata distinguitur à Misericordia, non solum identice, sed & in sensu formali vere de illa prædicatur. In his tamen, quæ ratione saltē distinguuntur, non potest unum de

altero

altero cum reduplicatione propriæ rationis prædicari: & ista est falsa, Iustitia in quantum Iustitia, est Misericordia: & istæ sunt falsæ, logica docens in quantum docens est logica vtens: logica in quantum vtens est simpliciter scientia; quia cum huiusmodi prædicationes fiant per actionem intellectus, quando reduplicatur ratio v.g. docentis, vel vtentis, non reduplicatur solum aliqua formalitas à parte rei cõpetens, sed etiam specialis ratio, quæ competit per actionem intellectus in ipsa prædicatione, quæ format, simul in exercitio talem specialem rationem ab altera distinguens, separans, & diuidens.

QVÆSTIO V.

Vtrum logica sit scientia?

Nomine scientiæ & actum & habitum possumus intelligere scientiæ. Scientia habitus, quæ propriè, & formaliter dicitur scientia, est habitus certus, & euidens per demonstrationem acquisitus: actus autem scientificus est assensus certus, & euidens qui per demonstrationem habetur. Et licet hic tam de habitu, quam de actu scientiæ possimus loqui; loquamur de scientia quoad habitum: inde enim facile, quid sit de actu, deducitur. Præsupponenda etiam est ex dictis quaestione præcedenti distinctio logi-

cæ indocentem, & vtentem: de logica enim secundum utramque rationem inquirimus, an sit vere, & simpliciter scientia.

2. Dico primo. Logica, vt docens, est vere, & simpliciter scientia. Conclusionem præter vnum vel alterum ex antiquis illam negantem; omnes communiter tenent. Et probatur, quia logica vt docens, est habitus per demonstrationem acquisitus: plurimæ enim in logica sunt demonstrationes, quibz, de his quæ logica tractat, suæ demonstratur passionibus. Vt de syllogismo demonstratio, quod generet scientiam; de syllogismo topico, seu probabili, quod generet opinionem; de syllogismo sophistico, quod faciat apparere. Ergo logica vt docens vere, & propriè est scientia. ¶ Cõfirmatur, quia logica per se non agit de hac, vel illa entitate, aut de hoc, vel illo syllogismo, quæ sunt entia contingetia, & corruptibilia, sed agit de intentionibus generis v. g. vel speciei in communi, & de natura illarum omnium in singulari intentionibus communi, & de ratione communi demonstrationis, & syllogismi, quæ omnia sunt perpetua, necessaria, & incorruptibilia. Ergo est vere scientia, vtpotè de perpetuis, & necessarijs agens ac de illis suas passionibus per demonstrationem deducens.

3. Dico secundo. Logica in quantum vtens, non est simpliciter scientia. Conclusio etiam est com-

communis: & tã hæc quàm præcedens expressa nostri sapientissimi Magistri Soto hic q. 2. præmiali. Et probatur. Quia logica vt vtens, & vt ad constructionem demonstrationis, vel alterius syllogismi probabilis, vel sophistici inclinatur, non procedit modo resolutorio; sed modo cõpositiuo. Ergo vt sic non est simpliciter scientia; hæc enim modo resolutorio, & conclusiones deducendo ex principijs debet procedere. ¶ Dixi, logicam vt vtentem non esse simpliciter scientiam; reductiue enim, & secũdum quid, etiam vt vtens potest dici scientia. Quia vt q. precedenti n. 5. explicuimus, quamuis non modo resolutorio, sed cõpositiuo procedat, adhuc vt sic est via ad assensum scientificum; & vt sic etiam saltem in obliquo respicit scibile, vt scibile; & reductiue, inchoatiue, & secundum quid potest dici scientia. Et in eadẽ quæstione latè explicuimus, qualiter cum sola distinctione rationis logica vt docēs sit simpliciter scientia, non vero vt vtēs: vnde in hoc non est in hac quæstione innotandum.

4. Aduersus primam conclusionem obijcies. Primo, quod, vt ex philosopho dicebamus sup. q. 3. n. 1. absurdum est, simul quærere scientiam, & modum sciendi; & vt ibi ex mente cõmmentatoris, & D. Thom. explicuimus, nomine modi sciendi intelligit Philosophus logicam. Ergo illa

non est scientia; aliàs addiscens logicam, simul cõtra præceptum Philosophi quæreret scientiam & modum sciendi.

Respondetur, quod logica vt docens non est omnino proprie, & in exercitio modus sciendi, & in exercitio instrumentum aliarum scientiarum (hac enim ratione esse modum sciendi, logicæ solum cõpetit vt vtenti) sed logica vt docēs est mod⁹ sciendi obiecti; uē quaten⁹ naturā illius ostēdit. Vnde cū logica vt docēs se ipsam quodammodo præcedat vt vtentem, acquirens logicam docentem, quæ simpliciter est scientia, & postea illa vtens in alijs scientijs; non simul quærere scientiam, & modum sciendi. ¶ Vel facilius dicitur, Philosophum solum intendere, absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi, scientiam videlicet, quæ simul rationem non habet modi sciendi, qualiter illam non habent alię præter logicam scientię.

5. Obijcies secundo. Nam in logica etiam vt docente plures sunt actus per demonstrationem non acquisiti, sed topicis, & probabilibus rationibus habiti. Ergo vel in logica docente duos habitus formaliter distinctos, alterum scientificum, & alterum opinatiuum debemus distinguere; vel si vnum duntaxat specificè concedimus habitum, ille non erit simpliciter scientificus; si quidem ad plures assensus inuidentēs, & formidolosos inclinatur.

Ref.

Respondetur, quod licet aliqui satis probabiliter hoc argumento (quod a qualiter dequalibet alia sciētia potest fieri, in omni enim etiā reperiuntur aliqui assensus probabiles, & ad evidentiam, & certitudinem nō peruenientes) existiment concedendum duplicem habitum, alterum, qui sit propriē scientificus, & ad assensus evidentes media demonstratione eliciendos inclinans, & alterum, qui sit opinativus ad alios assensus probabiles eliciēdos: verum non est in qualibet sciētia, nec in logica huiusmodi duplicis habitus necessaria distinctio; sed idemmet formaliter indissolubilis scientificus habitus tanquam ad actus primarios, & à quibus specificatur, ad assensus evidentes, & sciētificos inclinatur, & ad assensus probabiles, tanquam ad actus secundarios: ad quorum elicientiam, quia novam difficultatem non addunt supra primarios, & quia aliquando de eadem licet per diversum medium iudicant conclusionem, & semper sub eadem ratione formali eiusdē abstractionis à materia procedunt; non requirant ad sui elicientiam alium habitum, sed ab eodem habitu scientifico, ut actus illius secundarij, & minus perfecti elici possunt.

6. Obijcies tertio. Quod sciētia debet passiones de suo obiecto demonstrare. Sed illas logica de suo non potest demonstrare ob-

iecto. Non igitur est vere & simpliciter sciētia. Minor probatur. Nam obiectum logicæ (ut in vltima huius libri quaestione explicabimus) est ens rationis: Sed ens rationis nullas habet passiones, quæ ab illius essentia proueniunt, cum ad earum influxum, & causalitatem insufficientem entitatem non habeat. Ergo logica non potest passiones demonstrare de suo obiecto.

Confirmatur, quia passiones & essentia debent simul habere coexistentiam. Sed hæc non necessario habent cum ente rationis, quæ illius assignantur passiones. Ergo non sunt passiones illius. Minor probatur, quia cum ens rationis existat per actualem considerationem intellectus, potest intellectus actu considerare unā entitatē rationis absque eo, quod actu consideret alteram rationis entitatem, quæ dicitur esse proprietas prioris. Ergo potest una entitas existere, sine alia.

Respondetur ad argumentū negando minorem. Et ad probationē dico, quod licet ens rationis non habeat passiones, quas vere, & propriē causet, & quæ de illo per propriam causam possint demonstrari; possunt tamen demonstrari per aliquid, tanquā causam illarum, & per rationem formalem earū, & id sufficit ad demonstrationē simpliciter sciētificam. Sicut de Deo simpliciter scientificè unum attributum cognoscimus per aliud, non tanquam

quam per propriam causam, sed per rationem formalem illius.

Ad confirmationem respon-
detur, quod licet passiones dima-
nantes ab essentia per naturalem
resultantiam absque dependen-
tia ab alia alicuius actione, de-
beant habere mutuam existentiam,
non illam necessario debent ha-
bere passiones entis rationis,
quæ in sui existentia ab actione
intellectus dependent; sed suffi-
cit, ut suo modo sint proprietates
entis rationis, quod ita cum illo
sint connexæ, quod essentia vnius
exigat positionem alterius.

7. Obijcies quarto, quod ob-
iectum logicæ, ut potest ens ratio-
nis, non est simpliciter scibile. Er-
go logica non est simpliciter sci-
entia. Antecedens probatur, quia
ens rationis non est simpliciter
ens. Ergo non est simpliciter
scibile. Consequentia probatur.
Tum, quia videtur esse à supe-
riori ad inferius negativè: ens
enim superius videtur esse ad sci-
bile, sicut ad quamlibet positivam
rationem; cum nulla possit ratio-
nem subterfugere entis. Tum
etiam, quia scibilitas videtur es-
se passio entis. Ergo, quod non
est simpliciter ens, non potest sim-
pliciter esse scibile; cui enim sim-
pliciter non competit essentia,
nec potest simpliciter talis essen-
tiæ competere passio. Tum de-
nique, quia quod non est simpli-
citer ens, nec est simpliciter cog-
noscibile. Sed quod non est sim-
pliciter cognoscibile, non potest

esse simpliciter scibile. Ergo
quod non est simpliciter ens, non
est simpliciter scibile. Minor cum
consequentia patet, & maior pro-
batur. Quia in eorum aliquid est
cognoscibile, in quantum est ens,
ergo quod non est simpliciter ens,
non est simpliciter cognoscibile.

8. Respondetur negando an-
tecedens. Cuius manifestam in-
stantiam in obiecto mathemati-
carum habemus; ut pote quod
cum sit accidens, & illud, teste
Philosopho, non sit simpliciter
ens, sed entis ens, adhuc tamen
est simpliciter scibile. Siquid ab-
que controuersia mathematicæ
sunt simpliciter scientiæ. Et ratio
est, quia licet scibile rationem
supponat entis, nec aliquid pos-
sit esse scibile, quod rationem non
participet entis; ab alio sumitur
ratio scibilis, & entis. Ratio enim
scibilis consistit in connexionem il-
lius cum suis proprietatibus, quæ
connexionem ita simpliciter po-
test habere, quod tantum secun-
dum quid est ens, ac quod habet
entitatem simpliciter: non enim
minus necessariam connexio-
nem habet accidens, quantitas
v. g. cum suis proprietatibus,
ac cum suis habet substantiis, quæ-
vis hæc, multo perfectior acci-
dente, simpliciter sit ens, non ve-
ro illud. Ad primam, ergo præ-
dicti antecedentis probationem
respondetur negando. illam con-
sequentiam proprie esse à supe-
riori ad inferius: quia licet scibi-
le supponat ens; addit tamen ali-
quam

quam rationem non proprie intrinsece in ente contētam, sed ab extrinseco desumptam, scilicet à necessaria connexionē, quā scibi se cum suis habet passionibus. Et ut propriè argumentemur à superiori ad inferius, ratio inferior debet virtualiter intrinsece in superiori contineri, & non in ordine ad aliquid extrinsecum de sumi. Sicut hæc consequentia non est bona, nec propriè à superiori ad inferius, quantitas non est simpliciter ens: ergo quantitas non est simpliciter quadrata. Quia licet esse quadratum rationē entis supponat; ab aliquo extrinseco eius ratio desumitur, nēpe à positione equali quatuor angulorum inter se. Similiter eodē modo procedit hæc consequentia, albedo nō est simpliciter ens: ergo nō est simpliciter affixa parieti: quia licet, ut affigatur parieti, rationem entis albedo supponat, esse tamen parieti affixam, in aliquo ratione entitatis extrinseco: nempe in minori, vel maiori à proximatione ad parietem consistit.

Ad secundam eiusdem antecedentis probationem, omīssis pluribus, quæ pro solutione illius & sequentis probationis dici solēt, respondetur, negādo antecedē. Pro quo, & pro solutione sequētis probationis est aduertēdum, quod in quolibet ente duplex veritas potest distingui, altera scilicet simplex, & altera complexa, veritas simplex, quæ in quolibet

ente est idem, quōd verum, ut verū est passio entis; nihil aliud est quam ipsa simplex entitas, vel ad multum connexio ipsius entitatis cum suis prædicatis essentialibus, non autē cum suis passionibus, aut cū alijs prædicatis, quæ accidentaliter propriè, vel communiter ei possunt aduenire, prout talis simplex entitas, vel essentialis connexio ordinem dicit ad intellectum; sicut & bonū, prout est passio entis, nihil est aliud quam ipsa simplex entitas, prout dicit rationem appetibilis in ordine ad voluntatem. Veritas autem cōplexa est connexio prædicatorum, quæ cuilibet accidentaliter competunt rei, siue accidentaliter propriè, vel communiter competant. Et talis complexa veritas non est passio entis, ut potē ab extrinseco prædicto ei competente dependens. Iuxta duplicem: ergo prædictam veritatem obiectiuam duplex etiam in quolibet ente distingui potest: cognoscibilitas: altera quæ est ens cognoscibile cognitione ad eius simplicem veritatem terminata: & hæc passiva cognoscibilitas est passio cuiuslibet entis, & eius entitati proportionata; ita ut solum quod fuerit simpliciter ens, sit simpliciter verum, & simpliciter prædicto modo cognoscibile. Altera est cognoscibilitas complexa entis, quæ tenus videlicet cognoscibilis est eius veritas complexa. Et hæc cognoscibilitas, sicut & veritas

ritas complexa nō est passio entis, nec proportionatur cum entitate, sed sicut (vt diximus) ens, quod secundum quid est ens, vt accidens, vel ens rationis, potest habere non min⁹ simpliciter connexionem cum suis v.g. passionibus, quam cum suis ens, quod simpliciter est ens: ita etiam hoc secundo modo cognoscibilitatis potest non minus esse cognoscibile ens, quod solum secundum quid est ens, atque illud, quod est simpliciter ens; scibilitas autem, vt pote in cognoscibilitate connexionis passionum cum essentia consistens, non ad primam, sed ad secundam prædictam cognoscibilitatem pertinet: vnde nō est passio entis. Et sic licet in eo cui comperit, entitatē supponat, cū ipsa entitate non proportionatur, sed ens secundum quid potest esse simpliciter scibile. Et per hoc patet ad ultimam probationem, distinguendum enim est illud antecedens: ens rationis non est simpliciter cognoscibile: & de cognoscibilitate simplici, & ad aliquid extrinsecum nō ordinata, & quæ propriē est passio entis, concedendum est antecedens: negandum vero est de cognoscibilitate complexa, & ad aliquid extrinsecum ordinata, & neganda est consequentia: ergo ens rationis non est simpliciter scibile: quia scibilitas nō ad quālibet cognoscibilitatem, sed ad cognoscibilitatem complexam, & ad aliquid extrinsecum ordi-

natam pertinet. Et in idem reddit hæc solutio cum ea, quæ communiter assignatur, quod sunt quædam passionēs entis quæ respiciunt aliquid extrinsecum, & hoc modo est entis scibilitas, respicit enim passionēs, cum quibus ipsum connectitur ens: & tales passionēs non proportionantur entitati intrinsicæ, sed sunt simpliciter tales, si cum illo extrinseco, quod respiciunt, simpliciter habent connexionem, quatenus illam habet cum suis passionibus accidens & ens rationis, quāvis non sit simpliciter ens, & ideo nihilominus est simpliciter scibile.

9. Ultimo tandem objicies, quod logica est ars, vt pote quæ modum tradit operis cōstruēdi faciēdi videlicet syllogismos, & demonstrationes: ergo non est propriē, & simpliciter scientia. Probatur consequentiam scientia procedit modo resolutorio, & de perpetuis agit, & necessarijs: ars vero procedit modo cōpositiuo, & (vt ait D. Thomas 1. part. quæst. 57. art. 4. ad 2.) circa contingentia, & corruptibilia versatur: ergo habitus, qui propriē est ars, non potest esse propriē, & simpliciter scientia.

Respondetur ex sapientissimo Magistro Soto quæst. 2. proximali in solutione ad 5. concedendo antecedens, & negando consequentiam; mathematicæ enim sunt simpliciter scientiæ, & tamen verē sunt, & numeran-

tur inter septem artes liberales, quia docent metiri & numerare, vt docet Sanctus Thomas opusculo 70. quæst. 6. artic. 1. & 1. 2. quæstio. 57. art. 3. ad 3. quamuis enim ibi asserat, mathematicas, inò & logicam esse similitudinariè artes, non intendit eis simpliciter artis negare rationem (hæc enim habent, quia docent, licet modo resolutio, qualiter opus sit faciendum: vt logica constructionem syllogismi.) sed solum vocat illas D. Thomas similitudinariè artes in cõparatione ad artes mechanicas. Ad probationem autem consequentiæ in argumento factæ: respondetur, quod licet ars, secũdum quod de nominat vsum artis, non procedat modo resolutio, & circa corruptibilia, & contingentia versetur (& sic intelligitur testimonium ibi adductum Din. Thomæ) ars tamen, prout docet modum conficiendi aliquod opus, bene potest procedere modo resolutio, sicut procedit logica docens, modum traddens conficiendi demonstrationes, & syllogismos, & circa necessaria, & incorruptibilia versatur; quia non de singularibus operibus agit, sed naturam in communi operis conficiendi docet, traddit, & demonstrat; & sic potest aliquis habitus, artis simul, & scientiæ rationem propriè & simpliciter habere.

(. .)

QVÆSTIO VI.

Utrum logica sit vna scientia speciei?

Non inquirimus de vnitatem numericam logicæ; hanc etenim, sicut quodlibet aliud accidens, ab vnitatem sui accipit subiecti: & in diuersis numero hominibus diuersi numero habitus logicæ reperiuntur. Neq; inquirimus de simplicitate logicæ (de hoc enim quæst. sequenti) quamuis enim scientia nõ esset vna simplicissima qualitas, sed ex pluribus partialibus habitibus composita, adhuc vnitatem posset retinere formalem, & specificam, & hæc solũ in presenti inquitim, an habitus logicæ habeat, prout ad omnes suas cõclusiones extenditur.

2. Supponẽdũ est (vt ex D. Thomæ opusculo 70. q. de diuisione scientiæ art. 1. noster aduertit author q. 3. præcæmiali) quod vnitatem, & distinctio formalis scientiarũ, sicut & potẽtiarũ, ab vnitatem vel distinctione sui obiecti desumitur, nõ quidẽ a quacunque vnitatem, vel distinctione obiecti, sed ab vnitatem, vel distinctione illius formaliter in esse obiecti considerata. Eadẽ enim v.g. potẽtia visua ad plures colores inesse entis specie distinctos absq; aliqua formali sui diuersitate terminatur, quia omnes prædicti colores in ratione formali obiecti visus nullam prorsus formalem habent diuersitatem. Similiter igitur scientiæ, quia in sua tẽdũt obiecta suo ratione formaliter abstractionis a materiis, ab illis sub hac ratione accep-

tis, vnitatē, & distinctionē accipiunt formalem, & quāuis aliqua sciētia ad plures cōclusiones, & obiecta in esse entis specificē distinctionē terminetur, si in omnia illa sub eadē abstractione à materia tendat, absq; aliqua formali ipsius sciētiæ diuersitate ad omnia illa terminatur.

3. Resolutoriē est dicendum, logicam esse vnā sciētiā specificē a thomē, & absq; aliqua sui formali diuersitate ad omnes illius cōclusiones terminari. Cōclusio est sapientissimi Magistri Soto in prædicta quæst. 3. proœmiali, & communis. Et probatur, quia obiectum logicæ sub vnica formali specifica ratione, nēpe sub abstractione ab omni materia (qualiter in solutionibus argumentorum explicabimus) ipsam terminat logicam. Illa ergo quāuis ad plures conclusiones, & si specificē in esse entis distinctas inclinet; ad omnes tamen illas, quatenus sub eadē formali a thoma specifica ratione sui obiecti, abstractionis videlicet ab omni materia cōueniūt, sub omnimodā vnitāte formali: & absq; aliqua prorsus formali distinctione terminatur.

4. Obijcies primo. Quod in logica plures sunt conclusiones & assensus sciētifici, plures etiā probabiles & opinatiui. Sed ad istos & illos nequit aliquis habitus sub vnica ratione formali terminari. Ergo saltē distinguendus est in logica duplex habitus formali

ter distinctus, alter qui ad assensus inclinet sciētificos; & alter qui ad assensus inclinet probabiles, & opinatiuos. ¶ Confirmatur, nā etiā inter conclusiones & assensus sciētificos, ad quos logica inclinat, diuersitas reperitur specifica: ergo cū habitus immediatē specificetur ab actibus; ab illis logica etiā prout ad actū solū inclinat sciētificos, diuersitatē & distinctionē habet specificā, ac perinde non vnitatē a thomā habet specificā, sed ad multū vnus erit subalternæ speciei in plures species a thomas diuisibilis. Antecedēs probatur, nā diuersa specificē videtur esse hæc v.g. logicæ cōclusio, prædicabile est vniuersale, ab ista, demonstratio generat sciētiā, & eandē distinctionem plures habēt logicæ cōclusiones, & illarū assensus: ergo conclusiones & assensus sciētifici nō omnimoda specifica vnitāte, sed potius diuersitate inter se specifica gaudent.

Resp. ad argumentum, quod factis probabiliter (cū nostro authore q. 3. proœmiali in solutione ad 6.) in logica, sicut in qualibet alia sciētia duplex habitus formaliter, imò etiā realiter entitatiue distinctus potest admitti, alter videlicet sciētificus, qui media demonstratione ad omnes assensus talis sciētiæ inclinet sciētificos. Et alter opinatiuus, qui ad assensus probabiles medijs rationibus probabilibus inclinet, quia licet obiectū vtriūque talis habitus

con-

conueniat in eadem abstractione à materia: differunt tamen habitus in modo procedendi, vnus videlicet per medium demonstratiuū, alter per probabile mediū, & hoc non derogat vnitati specificæ, quam aditruere contendimus logicæ, vt potè quæ in hac sententia solum de vnitati logicæ quo ad partem demonstratiuam, non autem de logica prout ad omnia vniuersaliter extenditur, quæ in ea distinguuntur, est intelligenda. ¶ Probabiliter etiam potest dici, quod licet vt tales assensus probabiles, & opinatiui primario ab aliquo habitu elicerentur, habitus requiratur opinatiuus, nec vt actus primarij ab aliquo habitu scientifico elici possint; tamen vt ad actus secundarios absque aliqua sui formalis diuersitate ad illos potest se extendere habitus sciētificus. Quia illi (vt quæstione præcedenti numer. 5. explicuimus) noniam supra actus scientificos primarios non addunt difficultatem. Si enim quis media demonstratione per habitum scientificum elicit assensum, quod demonstratio v.g. generat scientiā, cur adiuncto ad eandem conclusionem aliquo medio probabili, non poterit per eundem habitum, tãquam actum illi secundarium, assensum probabilem eiusdem conclusionis elicere? Et idem dico de assensu probabili alterius distinctæ conclusionis, quia talis probabilis assensus elicitur ab habi-

tu scientifico, vt actus illius secundarius, & in ordine ad habitum sub eadem ratione formali actus sciētifici, quia omnes tales actus eliciuntur ab habitu prout ad obiectum sub eadem ratione formalis eiusdem abstractionis à materia terminantur.

Ad confirmationem patet ex dictis in notabili ad conclusionem præsupposito, & in eiusdem conclusionis probatione, quod licet conclusiones logicæ materialiter, & in esse entis specificè inter se differant; formaliter in ratione obiecti, vt potè quæ sub eadē abstractione à materia attinguntur, nullam habent diuersitatem; & sic nec illam tribuūt habitui, qui ad illas sub ea ratione formali terminatur.

5. Obijcies secundo, nullam posse assignari specialem abstractionem a materia, quæ obiecto logicæ in ratione obiecti vnitatē tribuat formalem. Ergo neque illa a suo obiecto habitus potest accipere logicæ. Cōsequentia patet, & antecedēs probatur. Quia si aliqua in obiecto logicæ assignari posset talis abstractio, esset abstractio ab omni materia. Sed hæc nō potest esse obiecti logicæ formaliter cōstitutiuæ: ergo. Minor probatur. Nā aliās logica nō distingueretur formaliter à metaphisica, cuius obiectum per abstractionem ab omni materia formaliter inesse illius obiecti cōstituitur.

Dices, obiectum metaphisica-

cæ constitui in ratione formaliter talis per abstractionem positivā ab omni materia. Quia quāvis plura de quibus metaphisicus agit, in materia realiter sunt, illa ut à metaphisica attinguntur, positivè ab omni materia abstrahunt: obiectum autem logicę abstrahit ab omni materia negativè, quia nullam in se materiam includit.

Sed contra est, ex eo sequi obiectum logicę formaliter in esse obiecti ab obiecto non distingui factæ Theologiæ: ac perinde nec ipsam logicam à Theologia esse formaliter distinctam. Consequens est falsum: ergo & prædicta solutio. Sequella probatur, nam obiectum Theologiæ abstrahit ab omni materia nō positivè, sed negativè: obiectū enim primum Theologiæ, scilicet Deus, nullam in se includit materiam, à qua possit abstrahere positivè: ergo si ratio specialis obiecti logicę esset abstractio ab omni materia negativè, in ea ratione omnino cum obiecto conveniret Theologiæ.

Respondetur ad argumētum, solutionem ibi datam esse optimam. Ad replicam autem neganda est sequella: ad cuius probationem dico, quod licet obiectum Theologiæ, & logicę conveniant, quod utrumque abstrahit ab omni materia negativè: differunt tamen, quod obiectū Theologiæ talem habet abstractionem propter maximam sui per-

fectionem, & actualitatem: obiectum autem logicę propter sui imperfectionē, & quia eo, quod minimæ entitatis est, nullam cōcernit materiam, a qua positivè possit abstrahere. Et hæc est sufficiens differentia, ut obiectum logicę, & Theologiæ formaliter differant in esse obiecti.

6. Obijcies tertio, quod intra eandem obiecti logicę abstractionem à materia, datur diversa abstractio sufficienter distincta, ut distinctionem formalem specificam causet in habitu: ergo licet habitus logicę sit unus speciei subalterne, in distinctas species athomas est formaliter divissibilis. Antecedens probatur: nam pars logicę, quæ agit v. g. de prædicabilibus, distinctam, & maiorem abstractionem habet, quam pars logicę, quæ agit de demonstratione. Tractatus enim de prædicabilibus abstrahit ab omnibus, à quibus abstrahit tractatus de demonstratione, & in super abstrahit ab ipsius demonstrationis compositione, siquidem illam non concernit: ergo sufficienter distinctam abstractionem habent obiecta prædictorum tractatum, ut faciāt unū ab alio formaliter distingui. Consequentia probatur: nam ob similem solum diversam abstractionem intra abstractionem à materia sensibili distinguuntur specie Arithmetica, & Geometrica, quia nimirum Arithmetica abstrahit à quantitate cōtinua, à

qua non abstrahit, sed illam concernit Geometria.

Respondetur, negando antea-
dempta talis enim diuersitas abstra-
ctionis, materialis est & insuffi-
ciens formaliter distinguere ha-
bitū. Ad probationē autē, omis-
sis alijs, quæ ei adhiberi solent,
solutionibus, illisque alibi ex
professo in examen vocandis; di-
co, quod non est similis diuersa
abstractio, quæ inter Arithmeti-
cam, & Geometriam reperitur.
Cum enim respectu numeri quā-
ritas continua se habeat vt mate-
ria, abstrahens Arithmetica à
continuitate, quam concernit
Geometria, abstrahit ab illa ab-
tractione formali, ac perinde ab-
tractione sufficienter formaliter
distincta ad distinctam for-
maliter specificandam sciētiā.
Cum tamen prædicabile, & aliud
quilibet simplex conceptus ad
logicam pertinens, non se ha-
beat vt forma, sed vt pars respec-
tu demonstrationis, aut syllo-
gismi, non abstrahit à composi-
tione syllogismi abstractione
formali, sed abstractione tota-
li, quæ non est abstractio forma-
liter se habens ad specificatio-
nem scientiarum; ac perinde
ea solum diuersitas abstra-

ctionis non sufficit scien-
tiam formaliter dis-
tinguere.

(?)

QVÆSTIO VII.

*Verum logica sit simplex qua-
litas?*

QVæstio ista ad methaphysicā
pectans, & æqualiter de lo-
gica, ac de qualibet alia scientia
procedens, disputatur hic ab au-
thore q. 3. proæmiali in 2. quæ-
stionis art. Et pro tituli explica-
tione est aduertēdū, ad assensum
scientificum concurrere præter
intellectū, species intelligibiles,
& habitum, medio quo assensus
elicitur, & de conclusionibus iu-
dicatur; & species ex parte obie-
cti, habitus vero ex parte poten-
tiæ, concurrunt ad assensum sciē-
tificum. Scientiā autem aliqui in
collectione specierū; aliqui in ha-
bitu solo; & alij in habitu, & col-
lectione specierū existimant for-
maliter cōsistere. Et quidem qui
scientiā in collectione specierū,
vel in illa simul, & habitu forma-
liter cōstituunt, consequenter as-
serunt scientiam esse cōpositā ex
speciebus, & habitu, vel saltē ex
diuersis speciebus, tāquā ex par-
tibus integratib⁹. Sed certe, & se-
cūdū D. Th. 1. 2. q. 54. a. 4. & ali-
bi pluries, & secūdū veritatē sciē-
tia formaliter cōsistit in solo ha-
bitu, medio quo intellectus de
conclusionibus iudicat, quamuis
hoc nomen scientiæ quandoque
vsurpetur & pro scientia forma-
liter sumpta, & pro sciētiā cōse-
quenter, vel causaliter accepta:

scientia formaliter sumpta (vt diximus) est solus habitus. Scientia consequenter accepta est assensus scientificus, ad quem tanquam ad effectum habitus inclinatur. Scientia denique causaliter, & antecedenter sumpta sunt species intelligibiles, & illarum collectio, vt aliquid ad acquisitionem habitus (in quo solum scientia formaliter consistit) requisitum. Et cum D. Thomas collectionem specierum scientiam videtur appellare, loquitur non de scientia formaliter sumpta, sed de scientia inchoatiue, causaliter, vel antecedenter accepta. His ergo suppositis, quod inquirimus, est, an habitus logicæ (in quo ipsa scientia formaliter consistit) prout ad omnes conclusiones ipsius logicæ terminatur, sit omnino simplex, & totius compositionis expertus, an vero sit compositus ex pluribus partialibus habitibus, quorum singuli ad singulas conclusiones inclinent, licet sub eadem formali specifica ratione omnes ad illas terminentur.

2. Dicendum est, logicā, prout ad omnes eius conclusiones terminatur, esse omnino simplicem qualitatem. Oppositum conclusionis cum Scoto q. 3. prologi, & alibi, tenent eius discipuli, & aliqui recentiores, etiam si scientias non in collectione specierum, sed in habitibus formaliter constituent. Sed conclusionem cum communis Thomistarum sententia nos-

ter docet author quæst. 3. proœmiali ait. 2. & est expressa Diu. Thomæ 1. 2. quæst. 54. art. 4. & ibidem Caietani: in solutione enim ad tertium ait ibi S. Doctor. *Ille qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis vnius, habet quidem habitum, sed imperfecte; cū vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam conclusionis alterius, nō aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat sit perfectior, vtpote ad plura se extendens, eo quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientia ordinate sunt, & vna derivatur ab alia.* Hæc D. Thomas, in quibus expressè negans, in habente per vnā demonstrationem habitum scientiæ, per alteram aggenerari nouum habitum, manifeste in scientia quamlibet ex partialibus habitibus compositionē negat, & cum dicit, per secundā demonstrationem habitum perfici præexistentem, non intendit illum per additionē alicuius entitatis perfici (aliās nouus partialis aggeneraretur habitus) sed quod absque aliqua sui additione per extensionem ad nouam conclusionem habitus præexistens perficitur. Nec hanc doctrinam limitat Sanctus Doctor ad scientiam prout ad conclusiones dumtaxat terminatur ita inter se subordinatas, vt vna sit passio alterius; sed de scientia loquitur prout omnes conclusiones sub eadem attingit ratione formali eamque intendit, eas esse subor-

dinatas, quatenus sub eadem ratione formali specifica attinguntur.

3. Probatum autem primo conclusio ratione prædicti articuli, sic ad formam reducta. Logica & habitus cuiuslibet sciëntiæ omnes suas conclusiones materialiter in esse entis, specificè inter se distinctas, sub eadem ratione formali specifica scibilis attingit: ergo ad omnes illas omnino simplex, & absque aliqua sui, vel materiali compositione terminatur. Antecedens in hac quæstione ex præcedenti supponimus (aliàs enim non solum habitus sciëntiæ non esset simplex qualitas, sed nec vnus formaliter specificè a thomè, & in logica, & in qualibet alia sciëntia tot formaliter specie distinctas sciëntias deberemus admittere, quod sunt conclusiones logicæ, ad quas logica terminatur) antecedente igitur ut certo supposito; cōsequētia probatur: quia idem omnino simplex intellectus absque aliqua sui, vel materiali compositione, omnia sua quantumvis inter se distincta attingit obiecta, quia ad omnia illa sub eadem ratione formali specifica ipsius potentia terminatur. Ergo & habitus sciëntificus ad omnia, quæ sub vnica sua ratione attingit formali, omnino simplex, & absque aliqua compositione terminatur. Consequentia probatur: quia habitus est perfectio potentia. Ergo

ipsi debet proportionari in eo, quod sicut potentia, quia vniuersaliore est, & pluribus distinctis habitibus perfectibilis, omnia prædictorum habituum obiecta sub vnica attingit ratione formali specificatiua ipsius potentia scilicet sub abstracta, & vniuersali ratione veri, ad omnia illa absque aliqua sui compositione terminatur: ita & quilibet sciëntificus habitus, non ad omnia in vniuersum intellectus obiecta, sed ad omnia, quæ sub speciali ipsius habitus ratione attinguntur formali, possit habitus omnino simplex, & absque aliqua sui compositione terminari.

4. Nec valet, huic rationi cum aliquibus dicere, potētiā nō generari nostris actibus, & ita per diuersitatem actuum partialem potentiam non acquiri: habitus tamen cum nostris actibus generentur, & quilibet nouus actus, utpotē eodem modo potens aliquid producere, sicut præcedens, aliquem nouum partialem generat habitum, qui cum præcedenti compositionem faciat scilicet omnes tales illius partes, seu habitus partiales, quia sub eadem ratione formali specifica sciëntiæ conveniunt, non plures formaliter sciëntias, sed vnā specie cōstituant.

Non inquam, id valet: quia nō obstante differentia assignata habitus, & potentia, quod hæc nostris non producat actibus, habitus

bitus vero nostris actibus genere-
tur; adhuc semper inter illum, &
potentiā manet proportio, quod
si illa absq; aliqua sui cōpositio-
ne potens est ad omnia sua obie-
cta terminari, quia omnia illa sub
eadem ratione formali attingit;
potens etiam erit habitus, quam-
vis nostris actibus genitus, ut
absque aliqua sui compositione
omnia sua attingat obiecta, quia
ad omnia illa sub ratione eadem
formali terminatur. Quare autē
secundæ, & aliarum demonstra-
tionū actus, nec habitū partialē,
neque aliquid reale in habitu
præ existenti producant, in solu-
tione secundæ objectionis aduer-
sus hanc cōclusionē explicabim⁹.

5. Secundo probatur cōclusio.
Quia habitus infusi v.g. fidei, vel
charitatis (ut etiam cōtrarij Au-
thores admittunt) absq; aliqua
sui, vel materiali cōpositione in
omnia sua tendunt obiecta, quia
ad omnia illa sub eadem ratione
terminantur formali, quamvis in
terminatione ad quodlibet illo-
rū nova aliqua materialis sit vin-
cēda difficultas, ut in assensu no-
ui articuli fidei, & in dilectione
inimicorum. Ergo eadem ratio-
ne, & habitus scientifici omni-
no simplices omnia sua attingūt
obiecta, quia ad omnia sub eadē
ratione formali terminantur.
Quod enim habitus scientifici
nostris actibus generentur, non
vero habitus infusi, nulla est ad
propositum differentia: si enim
absque eo, quod Deus multipli-

cem, vel partialem fidei v.g. in-
fundat habitum, simplex, quem
infundit, potest ad omnia obie-
cta terminari, quia omnia illa
sub eadem cadunt ratione for-
mali: quare etiam simplex habi-
tus scientificus, licet nostris acti-
bus genitus, non sufficiet ad at-
tingendum omnia obiecta, quæ
sub eadem steterint ratione for-
mali? ¶ Confirmatur: nam virtu-
tes morales, quamvis nostris ac-
tibus acquisite, possunt absque
omni sui compositione omnia at-
tingere obiecta, quæ sub eadem
cadunt ratione formali. Ergo si-
militer & habitus scientificus,
quamvis nostris actibus genere-
tur. Antecedens licet nō omnes,
aliqui tamen ex contrarijs con-
cedunt (qui certe nescio qualiter
consequentiam possint negare)
aduersus illos tamē, qui illud ne-
gant. Probatur: si enim temperā-
tia v.g. infusa omnino simplex
ad plures actus, pluresque in il-
lis materiales difficultates vincē-
das terminatur (maior enim dif-
ficultas saltim materialiter est
in abstinendo ab vno obiecto de-
lectabili, quam ab alio) cur, & ea-
dem omnino simplex temperan-
tia moralis, quamvis nostris acti-
bus acquisite, non sufficiet ad eli-
ciendos quoslibet temperantiæ
actus, & vincendas omnes, quæ
in illis, materiales difficultates,
inueniantur.

6. Tertio probatur conclusio:
quia habitus scientiæ non potest
esse compositus ex pluribus par-
tia-

trialibus habitibus specificè inter se, nec solo numero differētibus. Nullatenus ergo ex pluribus habitib⁹ potest cōponi: ac perinde omnino est simplex, & nullatenus potest esse cōposita qualitas. Antecedens pro utraq; parte probatur. Pro prima quidem: quia cū eadē sit ratio formalis habitus v.g. logicæ (aliās non esset vna scientia speciei) non est, à quo tales partiales habitus diuersitatem possint habere specificam. Pro secunda parte idem probatur antecedens, quia cum accidentia eiusdem speciei in eadem formaliter, & virtualiter sint parte subiecti: & omnia in vniuersum accidentia à subiecti unitate indiuiduationem, & unitatem accipiāt numericā, implicat quod in eodem subiecto plura simul solo numero distincta accidentia inueniantur. Ergo impossibile est, habitum scientiæ ex partialibus habitibus solo numero inter se distinctis componi; siquidem illi simul deberent esse in eodem subiecto. Hanc efficacem rationem, vt magis eius vis innotescat, libet, aliquibus obiectonibus examinare, prius quā alia aduersus conclusionem argumēta proponam.

7. Aduersus præcedētē igitur rationē obijces primo. Quod species intelligibiles eidē scientiæ deserviētes, & assensus circa plura eiusdē scientiæ obiecta, solo numero differunt, vtpotē quæ sub eadē sunt ratione formali eiusdē

habitus, ac perinde non magis, quam ipse habitus distinctionem formalem possunt habere. Et tamen plures diuersarum eiusdem scientiæ conclusionum assensus, & saltem plures diuersorū eiusdem scientiæ obiectorum species in eadem simul intellectus potentia reperiuntur. Ergo licet partiales habitus, ex quibus habitus componeretur totalis, solo numero essent distincti, id nō obstarēt, quominus in eodem simul intellectu reperirentur.

Dices, quod species obiectorū eiusdem scientiæ, & assensus conclusionum eiusdem scientiæ non differunt solo numero, sed licet in ordine ad habitum sub eadem attingātur ratione formali, à distinctione tamen specifica obiectorum in esse entis distinctionē accipiunt specificam; quia licet omnia prædicta obiecta sub eadem ratione formali attingantur, rationes tamen specificæ, eorum in esse entis ab speciebus representantur, & per assensus attinguntur.

Contra hoc est, quod eadē etiā distinctio specifica ab specifica distinctione obiectorū in esse entis potest in habitu reperiri, siquidē etiā attingit obiecta in esse entis specificè distincta: ergo etiam si plures partiales eiusdē scientiæ sint habitus, illi non solo numero, sed specificè materialiter, & in esse entis distinguuntur: ac perinde poterunt simul non minus, quā plures species intelligibiles,

& plures assensus diuersorū obiectōrū in eodē intellectu reperiri.

Respondetur, solutionem datam esse optimam. Et ad replicā negandum est, distinctionē specificā, quæ materialiter, & in esse entis in speciebus, & actibus circa diuersa obiecta eiusdem scientiæ reperitur, in ipso habitu scientiæ reperiri: quia cum habitus se habeat in ordine ad actus, ut illorum principium, & quæ in effectibus sunt distincta, & diuisa adueniunt in principio, nō quælibet obiectōrum distinctio, quæ actus sufficit specificē in esse entis diuersificare, sufficit distinguere habitum, sicut licet habitus diuersarū scientiarum in eodē intellectu existentes à suis obiectis diuersitatem habeant specificā, intellectus tamen, qui ad eadē obiecta ut principium magis vniuersale comparatur, & omnia illa sub eadē sua ratione formali attingit, nullam à prædictis obiectis accipit distinctionem, aut diuersitatem.

8. Contra eandem rationē obijcies secundo. Quod ea quæ simul numero differunt, & specie (ut actus & species eiusdem scientiæ differre diximus) non obstatē sua distinctione numerica, in eodem simul sunt intellectu. Ergo etiam si solo numero different, in eodē simul intellectu esse possent; perperamque perinde in vltima conclusionis ratione dicitur, impossibile esse, quod partiales habitus solo numero differē-

tes in eodem simul intellectu inueniantur. Consequentia probatur, nam quæ simul numero differunt & specie, ab eodem principio sumunt distinctionem suam numericā, atque illa, quæ solo numero differunt. Ergo si illa possunt simul esse in eodem subiecto, etiam & ista. Pater consequentia, quia ea ratione dicebamus, accidentia solo numero differentia non posse esse simul in eodem subiecto, quia accidentia à subiecto accipiunt indiuiduationem, vnitatem, & diuersitatem numericā. Ergo si hoc nō obstante, accidentia specie simul & numero distincta in eodem simul possunt esse subiecto, etiam illa, quæ solo numero differunt.

Respondetur, negando consequentiam. Pro quo est aduertendum ex Caietano 1. 2. quæst. 54. art. 4. quod licet intellectus sit formaliter idem, virtualiter est multiplex, pluresque habet virtuales potentialitates, & tales potentialitates distinguuntur in intellectu in ordine ad formas diuersæ speciei, ut quælibet intellectus potentialitas omnes formas alicuius speciei respiciat, & recipiat, illisq; indiuiduationem, & vnitatem præbeat numericā. Vnde accidentia specie simul & numero distincta bene possunt esse simul in eodem intellectu, quia in illo secundum diuersas potentialitates recipiuntur, & ab illo secundum prædictas potentialitates distinctionem numeri-

cam accipiunt. Accidētia autem solo numero distincta nullatenus possunt esse in eodem intellectu, quia deberent esse in eo secundum eandem potentialitatem, & sic non haberent, unde vllatenus distinctionem reciperēt numericam.

9. Aduersus conclusionem autem arguitur primo. Quod habitus est dispositio, non quidē dispositione accepta pro specie qualitatis ab habitu condistincta, sed accepta pro qualitate, vt communi habitui, & dispositioni specialiter dicta. Sed dispositio est quid compositum ex partibus. Ergo & habitus, ac perinde cum omnis scientia sit habitus, omnis scientia ex partibus est composita. Minor probatur ex philosopho 5. metaph. text. 24. asserente quod *dispositio est ordo habentis partes*. Sed habens partes, ex illis componitur: ergo dispositio componitur ex partibus.

Respondetur negando minorem, & ad autoritatem Philosophi, omisissis alijs explicationibus, dicēdū est cū nostro S. Magistro Soto quoniam circa solutionē ad 3. de qualitate, Philosophū intelligi, non quod ipsa dispositio habeat partes, sed quod sit ordo animæ habentis partes, animæ videlicet habentis potētias: vel quod dispositio sit ordo potētiarū in qua recipitur potentia scilicet habentis partes, diuersas videlicet potentialitates inter se

virtualiter distinctas.

10. Obijcies secundo. Quod acquisito per primam demonstrationem habitu scientifico, nouus per secundam demonstrationem partialis producit habitus; & eadem est ratio de alijs demonstrationibus circa alias conclusiones: ergo ex habitu præexistenti, & ijs, qui de nouo acquiruntur vnus totalis componitur habitus, sub eadem ratione formæ illum componentibus. Antecedens probatur. Tum, quia vt in testimonio pro conclusione adducto asserit D. Thomas, per demonstrationem secundæ conclusionis habitus præexistēs fit perfectior. Maiorem autem perfectionem non videtur habere posse, nisi aliquid reale ei super addatur, nec aliquid ei superaddi posse videtur, nisi nouus partialis habitus. Ille ergo ei superadditur, & per secundam demonstrationem producit. Tum etiam, quia secunda demonstratio eiusdem speciei, inō eiusdem actiuitatis & efficaciarū ad producendū habitum videtur esse ac prima: ergo de facto habitum producit partialem. Antecedens probatur: nam si prius talis fieret secunda demonstratio, de facto non minus, quam prima produceret habitum (loquimur enim de demonstrationibus circa conclusiones, quarū ab vna altera nō vt secunda passio à prima depēdet: in his enim demonstratio circa secundam conclusionem forsā necesse

sario præsupponit demonstratiōem circa primam, sed de demonstratiōis loquimur circa conclusiones eiusdem scientiæ, hæc tamen inter se dependentiam vnius ab altera non habentes.

Confirmatur, quia multiplicatis circa eandem conclusionem actibus, habitus circa illā intenditur, & per additionem alicuius nouę entitatis, vel modalis perficitur. Ergo cum præexistens habitus ad nouam conclusionem distincta demonstratione terminatur, noua ei entitas & habitus partialis superadditur. Consequētia probatur, quia nō minor, sed maior forsitan est perfectio habitus extensiuæ, quam intensiuæ: ergo si hanc per additamentum nouę entitatis acquirit habitus, etiam & illam.

11. Respondetur ad argumentum negando antecedens. Et ad primam illius probationem dico, quod licet habitus præexistens, adueniente secunda circa secundam conclusionem demonstratione, perficiatur, hæc tamen perfectio nullatenus est per aggenerationem noui partialis habitus, qui præexistenti superaddatur (hoc enim expressè in allegato testimonio negat D. Thomas, sed talis noua perfectio aduenit habitui per id duntaxat, quod ille ad nouā materiā applicetur. Sicut lux perficitur ex tēsiue, cū novos colores illustrat, nō per id quod luci aliquid intrinsecum addatur, sed per id duntaxat,

quod ad nouam materiā se extendat, nouoq; applicetur colori. Et anima rationalis, cum nouam absque aliquo sui intrinseco additamento informat materiā, perfectionem per id accipit extensiuam. Eodem igitur modo, & habitus scientificus extensiuæ perficitur, per id quod solum ad nouam materiā applicetur, & ad assensum nouę conclusionis inclinet. Et tale illius extensiuum augmentum potest dici fieri per additionem, non quidem intrinsecam ipsius habitus, sed per additionem extrinsecam nouę materiæ, ad quam de nouo applicatur. Et hoc modo intelligendus est D. Thomas 2.2. quæst. 24. ar. 5. vbi insinuat augmentum intensiuum habitus non fieri per additionem, bene tamē augmentum extensiuum illius. ¶ Ad secundam probationem eiusdem antecedentis negatur consequentia: quia licet secunda demonstratio ex se non minus, quam prima sit sufficiens, habitum generare scientificum, quia tamen illum inuenit per primam demonstratiōem productum, nihil de nouo producit, sed solum habitum perficit præexistentem, faciens vt ad nouam materiā, nouasque conclusiones se extendat. Et hoc facere, est nouus effectus talis demonstrationis, non enim omnis actio etiam ex se productiua alicuius termini, oportet quod illum de facto producat, sed quod aliquem alium nouum habeat effectum

fectum. Sicut intellectio, quæ ex se est actio productiua verbi, verbum in Beatis de facto non producit, quia obiectum de se est sufficienter proportionatum, sed solum habet effectum vniendi obiectum cum potentia. Similiter licet actio conuersiua ex se sit productiua sui termini, illum de facto non producit, quando terminus supponitur præexistens: sicut quia Christus, terminus conuersionis Sacramentalis, præexistens ad ipsam conuersionem supponitur, nullatenus per illam iuxta probabiliorem sententiã producit.

Ad confirmationem iuxta sententiam D. Thomæ 2. 2. quæst. 24. art. 5. magis videtur negandum esse, augmentum intensiui, quam extensiui habitus fieri per additionem intrinsecam alicuius entitatis ad habitum præexistentem: & ita negari potest antecedens, de quo latè cum de intensiue agamus in libris de generatione. Sed quidquid sit de hoc, etiam si augmentum intensiui habitus fiat per additionem intrinsecam alicuius entitatis aut modi, non inde sequitur, per similem additionem intrinsecam habitum augeri extensiue, quia ad id sufficit, quod ad nouam applicetur materiam, & quod per nouum assensum nouam actuet subiecti potèntialitatem: in intensiue autem, quia habitus quantumvis multiplicatis actibus, nõ ad nouam, sed ad eandem appli-

catur materiam, & non distinctiã intellectus, sed eandem omnino actuat potèntialitatem, nisi ipsi habitui aliquid intrinsecum superaddatur, non habet per quid intensiui recipiat augmentum, & intensiue perficiatur.

12. Obijcies tertio posse contingere, aliquem per assensum scientificum circa primam conclusionem, habitum circa illam habere scientificum, & per assensum erroneum circa secundam, habitum circa illam erroris acquirere: tunc adueniente scientifico per demonstrationem circa secundam conclusionem assensu, habitus præexistens erroris excluditur. Nouus ergo per talem secundam demonstrationem habitus generatur. Pater consequentia: quia habitus erroneus non potest, nisi per habitum excludi scientificum. Sed non excluditur per habitum præexistentem per primam demonstrationem generatum, siquidem cum illo compatiebatur: ergo excluditur per habitum per secundam demonstrationem de nouo productum. Et cum ille in eadem ratione formali scientiæ cum habitu per primam demonstrationem acquisito conueniat, ex utroque ex habitibus partialibus scientia resulcabit composita.

Confirmatur primo, quia habens habitum scientiæ circa duas vel plures conclusiones, potest per obliuionem secundæ verbi gratia demonstrationis ad assensum

sum secundæ conclusionis non inclinare, quamvis inclinet ad primam. Non igitur circa easdē conclusiones erat vnicus simplicissimus habitus; alias non posset circa primam manens, deperdi circa secundam, & ad illā non inclinare.

Cōfirmatur secundo. Quia potest habitus circa primam conclusionem multiplicatis circa illam actibus, intendi, & circa secundam, si actus circa illam non multiplicentur, manere remissus. Non igitur circa vtramque conclusionem erat idem realiter habitus: alias eadem entitas esset simul intēsa, & remissa, quod videtur esse impossibile.

13. Respondetur ad argumentum, negando cōsequentiam. Et ad probationem distinguēda est minor, habitus erroris nō excluditur per habitum scientificum præexistentem secundū se sumptum, & vt præcisse per primam demonstrationem erat generatus: concedo minorem (vt sic enim vt recte dicitur in argumento, cum habitu erroris cōpatiebatur) non excluditur per habitum scientificum præexistentem, vt de nouo per secundam demonstrationem ad nouam materiam applicatum, nego minorem.

Ad primam confirmationem negatur consequentia. Idem enim entitatiue habitus, qui absque aliquo sui intrinseco ad diramento, solum per applicationem ad nouam materiam, ad assen-

sum secundæ conclusionis inclinabat, absque eo, quod aliquid in trinsecum deperdat, solum per id quod talem ad prædictam nouam materiā applicationē amittat, potest ad assensum talis secundæ conclusionis, non inclinare, licet maneat ei inclinatio ad assensum aliarum conclusionum, ad quas applicationem nō amittit.

Ad secundam confirmationem negatur consequentia. Sicut enim idemmet habitus ad diuersas conclusiones applicatus, inclinatur, ita etiam vt applicatus ad vnā potest intendi, quamvis vt applicatus ad alteram maneat remissus. Ad hoc enim non diuersa requiritur entitas habitus, sed diuersa eiusdem habitus, secundum diuersam illius applicationem sufficit consideratio, diuersusque illius ad plures conclusiones secundum diuersam ad illas applicationem respectus.

14. Obijcies quarto, quod in partialibus eiusdem scientiæ obiectis, & conclusionum assensibus circa illa, quauis omnia sub eadem ratione formali attingantur, aliqua noua occurrit difficultas. Ergo cum habitus ad vincēdas huiusmodi dentur difficultates, circa talia partialia obiecta partialis etiam in eadem scientia constituendi sunt habitus. Antecedens probatur: quia quantumuis, quis assensum habeat circa aliquod scientiæ obiectum, aliquamque de illo conclusionem,

experientia constat, nouam inueniri difficultatem in assensu circa alia objecta, & cōclusiones eiusdem scientiæ, cum nouum ad id medium debeat applicare, nouasque ad id demonstrationes conficere.

Respondetur, quod in scientijs, & virtutibus duplex inuenitur difficultas: altera formalis, & essentialis, altera materialis, & accidentalis. Prima prouenit ex defectu rationis formalis & inclinationis ad objectum formale habitus seu virtutis. Et hanc difficultatem habent qui omnino habitibus carent. Accidentalibus autem & materialis difficultas prouenit ex defectu applicationis ad materiam, aut ex defectu exercitij. Et hanc secundam difficultatem, postquam quis habet habitum scientiæ, aut virtutis, potest inuenire circa particularia eiusdem scientiæ aut virtutis objecta, & ad illam difficultatem vincendam, non requiritur nouus vel partialis habitus, sed solum præexistentis habitus noua applicatio. Sicut licet eandem difficultatem quis in actibus virtutum insularum inueniat, vt habens habitum Charitatis illam inuenit in dilectione inimicorum, & maiorem, quam in dilectione amicorum; ad talem difficultatem vincendam non requiritur nouus vel partialis habitus charitatis (vt pote qui in habitibus insularis, etiam in opposita non admittitur sententia) sed sufficit eius

dementitatie indiuisibilis habitus charitatis noua ad talem materiam applicatio.

QVÆSTIO VIII.

Utrum logica sit habitus practicus, an vero speculatiuus

Consulto titulum proposui mus questionis de habitu, & non de scientia, vt ab ea abstinemus à difficultate an scientia possit esse practica: aliqui enim existimant id esse impossibile, cum proprius sit scientiæ modus procedendi resolutius, & talis procedendi modus sit proprius habitus speculatiui, quidquid ergo sit de hoc, ne in illo implicemur, inquirimus, an logica sit habitus practicus, vel speculatiuus. Habitus speculatiuus dicitur ab speculatione, seu contemplatione; habitus autem practicus dicitur ab opere: differuntque inter se ex objecto, ex modo procedendi, & ex fine. Ex objecto quidem, quia habitus speculatiuus est de re speculabili & contemplabili; habitus vero practicus est de re operabili. Differunt ex fine, quia finis habitus speculatiui est sui objecti contemplatio; finis vero habitus practici est operatio. Differunt denique ex modo procedendi, quia habitus speculatiuus debet procedere modo resolutorio, practicus vero modo operabili. Et finis proprius predictorum habituum non debet esse

extrinsecus finis operantis, sed intrinsecus finis ipsius operis, & habitus: quod enim quis habitum omnino speculativum, cuius finis est sui obiecti contemplatio, ex sua intentione ad aliquod etiam exterius ordinet opus; non tollit ab habitu rationem speculativam, neque illum efficit practicum: quia huiusmodi rationes non à fine operantis, sed à fine operis desumuntur: ut igitur habitus sit practicus, debet esse de re operabili, modo procedere operabili, & ad praxim, & operationem, ut ad proprium finem ordinari.

2. Praxis autem quæ actus habitus practici est, definitur ab Scoto in prologo sententiarum q. ultima: *Quod sit actus alterius potentie, quam intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, ut sit rectus.*

In eo tamen in primis, quod in ea definitione limitatur praxis ad actum conformem rectæ rationi, communiter rejicitur, quia etiam actus rectæ rationi difformis, practicus potest esse: in eo autem quod praxim asserit esse actum alterius potentie ab intellectu, si in rigore accipiatur, ita ut omnem actum intellectus omnino à ratione praxis excludat, etiam communiter rejicitur, quia licet actus intellectus intra ordinem sui proprii obiecti sistens, rationem praxis non possit habere; bene tamen ut ad aliquam operationem ipsi intellectui extrinsecam ordinatur. Vnde pra-

xis potest describi, quod sit operatio extrinseca intellectui apta regulari per habitum practicum. Et per id quod dicitur operatio extrinseca intellectui, denotatur, quod non sistat in speculatione (quæ sola est operatio intrinseca intellectui) sed quod sit operatio distincta ab speculatione, vel ad aliquid distinctum ab speculatione ordinata. Vnde & ipsa speculatio quatenus ex fine ipsius proprio, & non solum ex fine operantis ad finem distinctum ab speculatione ordinatur, rationem praxis potest habere. Hinc etiam sumitur descriptio speculationis, quod videlicet sit *actus intellectus ex se non ordinatus ad aliquem extra suum genus, & ab ipsa speculatione distinctus.*

3. His ergo suppositis, suppositaque ex dictis sup. q. 4. distinctione logicæ in docentem, & utentem, de illa sub utraque consideratione inquirimus, an sit habitus simul practicus & speculativus, ut aliqui volūt; an vero sit habitus solum practicus, ut aliqui de logica tam ut docente, quam ut utente existimant, & alij de logica solum utente opinantur: an denique logica secundum utramque considerationem sit habitus speculationis, ut communiter defendunt discipuli D. Thomæ.

4. Dico igitur primo. Logica neque ut docens, neque ut utens est habitus simul practicus, & speculativus. Conclusio probatur: nam ut colligitur ex doctrina D. Thomæ 1. p. q. 1. art. 2. practicum, &

& speculatiuum sunt differentie
essenciales scientiarum & habi-
tuum inferiorum, secundum vi-
delicet, quod practicum ratione
excludit speculatiui, & specula-
tiuum rationem excludit practi-
ci. Sed logica est vna scientia ex
naturalibus, & inferioribus, imo
omnium illarum infima: ergo in
illa simul non potest ratio repe-
riri practici & speculatiui, sed ne-
cessario per alteram huiusmodi
rationem cum exclusione alte-
rius debet essentialiter constitui.
Minor cum consequentia patet.
Maior autem explicatur simul,
& probatur nam sicut in sensibus
particularibus & inferioribus,
quia inferiores sunt, reperitur ra-
tio propria vnius specificatiua
cum exclusione rationis specifi-
catiua alterius, licet huiusmodi
rationes possint sine tali exclu-
sione vnius ab altera reperiri in
aliqua potentia superiori, vt in
sensu communi: ita etiam in ha-
bitib⁹, & scientijs, licet in scientia
superiori, vt in scientia diuina &
in fide & Theologia, quia sunt
speciales participationes diuinæ
scientiæ, possit simul reperiri ra-
tio practici & speculatiui absq;
eo, quod vna ratio excludat alte-
rā: ita videlicet vt eadē scientia sit
regula cōtēplationis, nō exclu-
dēs regulam operis: in habitibus
tamen naturalibus & inferiori-
bus non possunt huiusmodi ratio-
nes simul reperiri, sed ratio specu-
latiui vt rationē excludēs practi-
ci, & ratio practici vt rationē ex-

cludēs speculatiui, sunt differentie
essenciales ratiū naturalū & in-
feriorum habituum: ac perinde
nulli illorū vtraq; talis ratio po-
test simul comperere. Hinc est
quod D. Thom. quotiescumq; de
huiusmodi habitibus inferiori-
bus loquitur; ex differentia pe-
nes practicum & speculatiuum
differentiam essentialē illorum
deducit, vt 6. ethicorum lect. 1.
& 3. & 1. 2. q. 17. art. 1. ad 1.

5. Dico secundo. Logica tā vt
docēs quā vt vtēs, est habitus so-
lū speculatiuus: licet illa praci-
pue vt vtēs, aliquā habeat simili-
tudinē cum habitibus practicis.
Conclusionē cū communi Tho-
mistarum docet noster autor q.
4. proœmiali, illāque pluries infi-
nuat D. Thom. præcipue 1. 2. q.
57. art. 3. dicens: *Quod etiā in spe-
culabilibus est aliquid per modum cu-
iusdam operis, puta constructio syllo-
gismi aut orationis congruæ aut opus
numerandi vel mensurandi, & ideo
quicumque ad huiusmodi operatio-
nes habitus speculatiui ordinantur,
dicuntur per quādam similitudinē ar-
tes.* Hęc D. Thomas, in quibus ha-
bitum logicæ etiam in ordine ad
ipsam logicæ vsum & ad actum,
qui magis accedit ad praxim, nē
pe ad cōstructionem syllogismi,
à ratione habitus speculatiue nō
excludit.

Probat autem conclusio, nā
logica vt docēs procedit modo
resolutiuo, passionēs demonstrā-
do de suo obiecto, & circa cō-
tēplationē sui obiecti versatur,

nec ad opus aliquod extra genus ipsius contemplationis, & ab ipsa contemplatione distinctum ordinatur. Et si aliquammodo logica, etiam ut docens, ad suum finem ordinatur, quia talis usus non est à contemplatione, & speculatione distinctus, logica ut docens nullatenus ob id, à ratione habitus speculativi excluditur. Logica etiam ut utens rationem habet habitus speculativi, quia quamvis modo procedat compositionem introducendo formam in materia, quia tamen id non facit nisi in materia speculabili, ex tali modo procedendi non excluditur à ratione habitus speculativi: licet propter illum aliquam maiorem similitudinem (ut in conclusione notatè dixi) habeat cum habitibus practicis, quàm alij habitus omnino etiam secundum modum procedendi, speculativi.

Confirmatur primo, & explicatur hoc, quia, ut diximus praxis proprie licet possit in actibus intellectus reperiri, semper tamen est operatio extrinseca intellectui, hoc est, ordinata ad aliquid extragenus speculationis. Sed actus logicæ utens, constructio v.g. syllogismi, quantumvis in modo procedendi similis sit praxi, non ordinatur ad aliud extragenus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem, cognitionem, & contemplationem obiecti. Ergo non est propriè praxis, ac perinde nec habitus talè regulans actum, est practicus,

sed speculativus.

Confirmatur secundo, quia logica etiam ut utens nullo vitur principio practico: ad constructionem enim syllogismi, qui ex omnibus actibus logicæ magis assimilatur praxi, vitur illis principiis *dicti de omni, & dicti de nullo*; & quod, *quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se*. Quæ principia nullatenus sunt practica, sed omnino speculativa; ergo logica non est habitus practicus; ille enim principijs practicis in suis actibus eliciendis vitur.

6. Obijcies primo, quod Dñs. Thomas artibus omnino practicis, in eo quod practice sunt, comparat logicam. Sentire igitur videtur, illam esse artem & habitum practicum. Antecedens probatur: nam in prologo posteriorum ita asserit: *Quemadmodum necessaria fuit ars edificatoria, aut fabrilis circa ea, quæ ratio de operibus manuum ratiocinatur: ita necessaria fuit ars, quæ sit directiva actuum rationis, ut in illis homo facile, & sine errore procedat, qualis est ars logica.*

Respondetur Dñs. Thomam comparare quidem logicam artificillem, & edificatoriam in eo, quod ad aliquod opus etiam logica ordinatur. Et ob id 1.2. quæst. 57. art. 3. ad 3. (ut quæst. 5. præcedenti explicuimus) vocat logicam similitudinariam artem, similitudinariam quidem respectu ad artes mechanicas. Differt tamen ab illis in eo, quod illæ ordinantur

tur ad opus extra genus omnino speculationis : ac perinde sunt propriae artes practicae : logica vero quia licet ordinetur ad opus, non ordinatur ad opus extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, non est proprie habitus practicus sed speculativus : licet in eo, quod procedit modo operabili, similitudinem aliquam habeat cum artibus & habitibus practicis.

7. Obijciens secundo, quod si logica esset habitus speculativus, nobilior esset omnibus habitibus practicis. Consequens videtur falsum : ergo & antecedens. Sequela probatur, quia habitus speculativus, utpotè ad perfectiorem & nobiliorem finem, quam practicus, ordinatus, nobilior videtur esse omni habitui practico. Falsitas autè minoris probatur, quia logica, utpotè ad infinitum obiectum, ens videlicet rationis, terminata, ignobilior videtur esse omnibus habitibus etiam practicis, utpotè qui ad aliquid reale tanquam ad proprium obiectum terminantur.

Respondetur negando minorem, & ad probationem dico, quod licet inter habitus, qui circa eundem finem versantur, & in eodem modo conveniunt procedendi, perfectio & nobilitas à perfectione obiecti desumatur; non tamen inter habitus quidiversum finem vel modum habet pro-

cedendi: sicut habitus opinativus circa obiectum philosophiae inferior est habitu scientifico circa obiectum logicae: quia quamvis ille excedat hunc in obiecto in esse entis, iste excedit illum in modo procedendi: eodem ergo modo habitus speculativus logicae circa ens rationis absolute est nobilior habitu practico circa ens reale, quia excedit illum in fine, & in modo procedendi.

8. Obijciens tertio. Logicam agere de obiecto à nobis operabili, imò & modo operabili, siquidem agit de syllogismis & alijs instrumentis logicabilibus à nobis fabricabilibus, & tradit modum illa construendi: ergo est habitus practicus.

Confirmatur, quia actus logicae saltem utentis est vere & proprie praxis, quia est introductio formae in materia, in qua sit, ut in materia philosophiae, vel alia: ergo habitus talè regulans actum est vere, & proprie praxis.

Respondetur ad argumentum, cum sua confirmatione iuxta solutionem sapientis in probatione conclusionis insinuatam, quod licet logica tractet de re à nobis operabili & modo operabili; quia tamè tale opus non est extragenus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, & construere syllogismum est scire, & speculari, vel saltè ad contemplationem, & speculationem obiecti tendere; ideo nec talis syllogismi constructio

est propriè praxis, nec habitus illam regulans, est propriè practicus, sed speculatiuus.

9 Sed contra hanc solutionem obijcies primo. Quod actus prudentiæ, quo dicitur, hic & nunc esse aliquid cognoscendum, vel speculandum, est vere & propriè praxis, utpote ab habitu practico prudentiæ elicitus & regulatus. Et tamen talis actus non circa materiam non speculabilem, sed circa ipsam speculationem versatur: ergo quod actus logicæ utentis non versetur nisi circa materiam speculabilem, non tollit, quod sit propriè praxis.

Respondetur, quod prudentia versatur circa speculationem materialiter, quia non dicitur modum substantiæ ipsius speculationis, sed solum circumstantias loci, & temporis ad speculandum, & tale dictamen in quacumque materia est eiusdem rationis & practicum. Logica vero versatur circa substantiam ipsius speculationis, & ita non est praxis. Quia hæc tanquam ad proprium finem ad aliquid extra speculationem debet ordinari.

10. Secundo contra eandem solutionem obijcies, quod aliquando logica utens introducit suam formam in materia non speculabili, ut cum quis conficit syllogismum ad demonstrandum qualiter sit facienda domus ergo talis saltem syllogismi constructio erit propriè praxis, & habitus à quo regularatur, erit propter hunc

& alios actus circa materiam speculabilem simul practicus & speculatiuus.

Respondetur negando antecedens. Talis enim constructio syllogismi, cum ordinetur non ad constructionem domus, sed ad cognitionem & contemplationem modo resolutorio naturæ domus & constructionis illius, versatur circa materiam speculabilem & per accidens erit, quod ex fine operantis talis demonstratio cognitionis ordinetur ad exercitiū domus construendæ.

QVÆSTIO IX.

Utrum obiectum logicæ sit ens rationis.

PRO explanatione supponendum est primo, quod cum in obiecto logicæ & cuiusvis scientiæ, sit ratio obiectiua scientiæ & ratio sub qua illā terminat, sicut in metaphisica v.g. obiectū quod illius est ens reale & ratio sub qua abstractio positiua ab omni materia: nunc non inquirimus de obiecto formali quo seu ratione sub qua à logica est attingibile suum obiectum (de hoc enim iam insinuauimus q. 6. esse abstractionem negatiuam ab omni materia) sed inquirimus de obiecto quod logicæ, an illud sit reale, vel rationis.

II. Supponendum est secundo, obiectum alicuius scientiæ, alterum esse obiectum attributionis, seu obiectum formale quod, alterum obiectum principalitatis.

Obiectum

Obiectum attributionis scientia est, cui omnia, quæ in tali scientiæ tractantur, attribuantur, & ad illud ordinantur, & ideo dicitur obiectum adæquatum, sicut Deus est obiectum attributionis Theologiæ, quia vel agit de ipso Deo, vel si de alijs, ea ut ad ipsum Deum ordinantur, attingit. Obiectum autem principalitatis est principalius, & principaliter intentum inter obiecta materialia, illa videlicet, quæ non ratione sui, sed ut ad obiectum formale ordinata in tali scientia attinguntur & considerantur. Nā si comparentur ad obiectum attributionis; hoc semper est in qualibet scientia principalius, imo unicum eius specificatum formale. Vnde de obiecto attributionis logicæ præcipue nūc inquirimus: aliquid tamen de illius obiecto principalitatis dicemus.

3. Tercio cum nostro authore q. 5. proæmiali supponimus ex Div. Thoma in prologo sententiarum art. 4 quod tres conditiones, seu proprietates obiectum attributionis cuiuscumque scientiæ debet habere. Prima, quod contineat illa omnia, quæ in tali attinguntur scientia: ita ut de omnibus illis in recto vel in obliquo prædicetur, quatenus nihil possit attingi à scientia, nisi quod rationem participet sui obiecti, vel quia pars illius est, vel ad illud ordinatur. Secunda conditio est quod principalis, & primarius finis scientiæ sit, tale obiectum at-

tingere, quæ conditio sequitur ex prima, quia si omnia, quæ qualibet scientia attingit, debet ordinare ad suum obiectum attributionis, præcipue ipsiusmet obiecti cognitionem debet intendere. Tercia denique conditio obiecti formalis attributionis cuiuscumque scientiæ est, quod illud formaliter, & ut stat sub ratione sua quæ terminandi scientiā, illam formaliter specificet, & a qualibet alia scientia distinguat.

4. Ultimo tandem est supponendum ex D. Thom. 1. post. lect. 1. proprium logicæ finem esse operari, & actus rationis dirigere, in ea autem directione interveniunt tāquā illius materia, actus intellectus, voces & cōceptus, & illorū obiecta, secūdū quod omnia hæc sunt dirigibilia per intellectus actionem: & ipsa actio dirigens, seu directiva, ut ad prædicta dirigibilia terminatur, & illa extrinsece directiva denominat: ac denique forma, quæ ex tali directione activa in ipsis dirigibilibus resultat, per quam quasi intrinsece dicuntur passivæ directæ. Dixi quasi intrinsece, quia talis forma, cū nō sit aliquid reale, nec perinde realiter in ipsis dirigibilibus inherēs, aut illa in formās, sed quæ dā forma rationis, quæ admodum forme realis prædictis dirigibilibus cōpetere cōcipitur, est in illis ad modum formæ intrinsece, & ea intrinsece denominat directæ, ad differentiam denominationis, quam antecederet ad

hanc formam intrinsecam accipiunt à directione actiua, prout ad ipsa dirigibilia terminatur.

5. Hinc ortum habuit sententiarum in hac parte diuersitas. Dū aliqui obiectum logicæ assignant conceptus tam formales quam obiectiuos, prout ab actione intellectus sunt dirigibiles: alij ad conceptus solū obiectiuos prout sic dirigibiles, obiectum limitant logicæ: Alij ipsum constituunt in ipsa directione actiua intellectus, prout ad talia dirigibilia terminatur, & realiter extrinsece illa directa denominat. Et cum omnia hæc sint aliquid reale, omnes isti, licet in assignando in particulari obiectum logicæ, diuersi, conueniunt in eo, quod illud in aliquo reali constituunt. Alij denique in nullo istorum obiectū logicæ formaliter constituentes, sed in sola illa forma rationis à directione actiua intellectus in ipsis dirigibilibus resultante, à qua quasi intrinsece denominentur passive directi, ens rationis asserunt esse logicæ obiectum.

6. Dico primo. Ens reale nō potest esse obiectum formale logicæ. Conclusio est communis Thomistarum, & probatur. Vt aliquid sit obiectum formale attributionis, & specificatum alicuius scientiæ, debet ab illa sub aliqua ratione formali attingi, sub qua à nulla alia scientia formaliter distincta attingatur (vt ex tertia proposita conditione obiecti deducitur, & ratio probat manifesta, a-

lias scientiæ non haberent, à quō inter se formaliter distinguenter) sed non potest in ente reali aliqua considerari ratio, sub qua specialiter terminet, & specificet logicam, vt ab omnibus alijs scientijs distinctam: ergo ens reale nullatenus potest esse obiectum formale specificatum & attributionis logicæ. Discursus est legitimus. Maior (vt vidimus) certa. Minor autem probatur: nam (vt quæst. 6. insinuauimus, pleniusque in libris posteriorum explicabimus) ratio sub qua obiecta terminant & specificant scientias est abstractio à materia. Sed sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicæ scientiam terminare, sub qua aliam formaliter distinctam à logica non specificet & terminet scientiam. Sub nulla igitur ratione formali potest ens reale logicam, vt ab alijs scientijs distinctam, terminare. Minor manifeste probatur, quia omnis abstractio à materia, quæ in ente reali potest considerari, vel est abstractio solum à materia singulari, vel à materia sensibili, vel abstractio positiue ab omni materia. Sed sub prima abstractione ens reale est obiectum formale philosophicæ: sub secunda est obiectum formale mathematicarum, & sub tertia formaliter terminat & specificat Metaphysicam: ergo nulla potest considerari abstractio à materia in ente reali, sub qua logicam vt ab alijs scientijs

tijis formaliter distinctam: terminet & specificet. Nec potest dici, quod præter istas abstractiones datur abstractio ab omni materia negativæ; nam ut explicavimus quæstion. 6. num. 5. vel hæc abstractio est propter perfectionem obiecti, quia nullam propter maximam sui actualitatem, includit materiam: & hæc negativa abstractio, licet alicuius competat reali, competit nimirum soli Deo; de quo non potest esse dubium, quod non sit obiectum logicæ: vel potest esse abstractio negativæ ab omni materia propter obiecti imperfectionem, quia nimirum ratione suæ minimæ entitatis, nullam, à qua positive possit abstrahere, includit materiam. Et hæc imperfectio nulli enti reali, nisi soli enti rationis potest competere. Firmiter igitur manet huius rationis fundamentum, quod sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicam ut ab alijs scientijs distinctam, terminare & specificare.

Confirmatur, quia si aliquod ens reale esset obiectum logicæ, illa esset nobilior omnibus scientijs naturalibus præter metaphysicam. Consequens est contra consensum omnium, constituentium logicam omnium scientiarum infirmam: ergo obiectum illius nullatenus est ens reale. Sequela probatur, quia si ens reale esset obiectum logicæ, profecto esset obiectum illius

sub abstractione ab omni materia. Sed quælibet naturalis scientia præter metaphysicam respicit ens reale ut proprium obiectum sub minori aliqua abstractione: ergo cum omnes scientiæ inter se comparentur secundum maiorem, vel minorem perfectionem, quatenus sub maiori, vel minori abstractione à materia sua attingunt obiecta, omnes scientiæ præter metaphysicam inferiores essent ad logicam.

7. Secundo probatur conclusio: quia nullius entis realis naturam & proprietates explicat logica: ergo cum quælibet scientia naturam sui obiecti explicet, & proprietates, nullum ens reale est obiectum logicæ. Antecedens probatur: quia si de aliquibus entibus realibus logica tractat, ut de conceptibus formalibus, & obiectivis, & etiam de prædicamentis; non tamen explicando eorum naturam aut proprietates de illis demonstrando (id enim facere ad alias pertinet scientias) sed solum logica agit de his rebus, quatenus in illis aliqua secundæ intentiones rationis fundantur, quæ illas possint denominare.

Confirmatur: nam quæ aliqua scientia attingit, non in illis sistens, sed ea ordinans ad aliud, non habent propriam rationem formalem obiecti talis scientiæ, sed solum illam habet id, quod, ad aliud non ordinando, attingit, & ad quod omnia ordinat alia.

alia. Sed quidquid reale logica attingit, non in illius cognitione sistens, sed ad aliud, nempe ad intentiones rationis, quæ in ipso pos- sunt fundari, illud ordinans, de illo per tractat: ergo nullum ens reale est proprium specificati- ſum obiectum logicæ.

8. Dico secundo: obiectum for- male specificati- ſum logicæ est ens rationis Conclusionem cum cõ- muni Thomistarum docet nos- ter author quæstion. 5. procemia- li, est quæ proculdubio iuxta mē- tem Aristotelis & D. Thomæ. Philosophus enim 4. Meta- phisicæ, cap. 2. comparat Diale- cticum Metaphisico, quod uter- que agit de omni ente, quod uti- que, ut explicat ibi les. 4. D. Thomas, verum esse non potest, nisi Dialecticus attingat omne ens sub aliqua ratione omnibus entibus communi. Sed hæc ratio non potest esse aliquid reale. At- tingit ergo Dialecticus omne ens sub aliqua entitate ratio- nis omnibus entibus communi. Minor probatur, quia omnibus entibus duplicis generis possunt communia prædicata compete- re: alia videlicet realiter ex natu- ra rei, ut verum, bonum; aliæque reales proprietates, quæ rea- liter ex natura rei omni compe- tunt enti: alia prædicata possunt omni enti competere per ope- rationem intellectus: nullum enim est ens in cuius natura non inueniat intellectus fundamen-

tum ad conficiendum aliquam intentionem rationis, eamque illi tribuendum. Sed de prædica- tis communibus, quæ omni com- petunt enti realiter & ex natura rei, agit Metaphisicus; & ob id dicitur de omni agere ente: er- go nulla restat via verificandi di- ctum Philosophi, quod etiã Dia- lecticus de omnibus entibus tra- ctat, nisi per id quod agit de illis, ut omnia illa conveniunt in ali- qua entitate rationis, quæ omni- bus illis competens, potest illa denominare. Sed id, sub quo om- nia quæ tractat & attingit aliqua scientia, est eius obiectum for- male: ergo secundum mentem Philosophi, ens rationis, sub quo logica de omnibus entibus agit, est illius proprium, adæqua- tum, & formale specificati- ſum obiectum.

9. D. Thomas etiam per- petuus est in hac sententia, ut ex pluribus eius testimonijs po- test videri: sufficiat vnum addu- cere. Lectione enim 4. super ca- put 2. libri 4. metaphisicæ ita as- serit Sanctus Doctor. *Ens est du- plex, ens scilicet rationis, & ens natu- ræ. Ens autem rationis dicitur pro- prie de illis intentionibus, quas ra- tio ad inuenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei & simi- lium, quæ quidem non inveniuntur in rerum natura, sed consideratio- nem rationis consequuntur. Et hu- iusmodi scilicet ens rationis, est pro- prie subiectum logicæ.* Huiusmo- di

*di autem intentiones intelligibiles in
tibus natura equiparantur, eo quod
omnia entia natura sub considera-
tione rationis cadunt: & ideo sub-
iectum logica ad omnia se exten-
dit, de quibus ens nature predica-
tur.* Hæc Diuus Thomas, quo
nihil clarius potuit pro nostra
sententia asseuerari. Vnde per-
peram huiusmodi testimonium
ab aliquibus explicatur, quod
nomine entis rationis intelligat
Diuus Thomas actus intelle-
ctus, qui cum sint actus rationis,
entia rationis possunt dici: vel ip-
sam denominationem extrinse-
cam, qua conceptus formales vel
obiectiui extrinsece, dicuntur à
directione actiua intellectus di-
recti. Hæc enim à parte rei &
in rerum natura inueniuntur: &
Diuus Thomas se explicat lo-
qui de entibus rationis, quæ ra-
tio adinuenit in rebus confide-
ratis, & quæ non inueniuntur in
rerum natura, sed considera-
tionem rationis consequuntur.
Nullatenus igitur nomine en-
tis rationis de aliquo prædicto-
rum, quæ realiter in rerum na-
tura inueniuntur, prædictum
Diui Thomæ testimonium est
intelligendum, sed solum de
quadam forma, quæ in rebus ad
actionem intellectus consequi-
tur, & in rerum natura non in-
uenitur, quæ quidem forma ra-
tionis est ad modum formæ
realis ab intellectu in rebus con-
ficta.

10. Probatur autem primò
conclusio indirecte & ex con-
sequenti, quia cum aliquod pro-
prium obiectum logicæ debeat
mus assignare, & illud, vt con-
clusionem ostendimus præceden-
ti, non possit esse aliquod ens rea-
le, relinquitur quod sit ens ratio-
nis. ¶ Confirmatur primò,
quia cum natura entis rationis
non solum vt in ordine ad ens
reale & vt secundarium, & ma-
teriale obiectum à Metaphisica
attingitur, possit etiam pri-
mario ab aliqua scientia consi-
derari: & nulla alia ad hoc pu-
nus inueniatur præter logicam,
illa videtur ad ens rationis vt
ad suum formale obiectum spe-
cificatum terminari. ¶ Con-
firmatur secundo, quia enti ra-
tionis respectu logicæ, omnes
quas prænotauimus, obiecti at-
tributionis competunt cōditio-
nes. Ens enim rationis conti-
net omnia, quæ in logica per-
tractantur. Omnia enim illa vel
sint entia rationis, vel vt ad ens
rationis ordinata, attinguntur
(si enim de aliquibus entibus rea-
libus aliquo modo discedit logi-
cus, id facit, vt intentiones ratio-
nis, quas possit fundare, in illis
agnoscat.) Est etiam perinde ens
rationis, cuius cognitio principa-
liter intenditur in logica, ac de-
nique per ens rationis tanquam
per proprium obiectum, logica à
quacunque alia scientia distin-
guitur.

Secundo & præcipue probatur conclusio: nam cum (vt ex D. Thoma ad resolutionem huius questionis prænotauimus) logica secundum proprium finem sit directiua rationis, in aliquo ad talẽ directionem logicæ pertinente, debet ipsius logicæ formaliter consistere obiectum. Sed in nullo reali ex his, quæ ad talem directionem concurrunt, potest obiectum consistere logicæ, sed illud dumtaxat in aliqua forma rationis ad talem directionẽ in rebus resultante consistit. Ergo obiectum logicæ est ens ratio nis. Minor quoad singulas, quas virtualiter continet partes, seorsum probatur. Nam in primis quamuis ad talẽ intellectus directionem concurrant ipsa dirigibilia, conceptus videlicet formales & obiectiui; illi, etiam quatenus ab intellectu dirigibiles, non possunt esse obiectum formale logicæ: quia sunt materia talis directionis. Eo enim quod lapis v. g. & ligna sunt materia artis edificatoris, in qua talis ars suam formam introducat tales lapides & ligna, etiam vt disponibilia in formam domus per artem edificatoriam, non possunt esse proprium obiectum ipsius artis. Similiter ergo quia conceptus formales & obiectiui se habent vt materia artis directiue illorum, in quibus talis ars suam introducat formam, non possunt, etiam vt sic dirigibiles, esse proprium & formale

talis artis obiectum. Dirigibilitas enim passiuæ talium conceptuum, quia solum dicit in illis capacitatem passiuam, vt media arte & performam ab illa in eis introductam, formaliter dirigantur, non facit illos esse obiectum formale talis artis, sed solum esse materiam illius. Sicuti (sistendo in eodem simili) capacitas passiuæ, quam lapides habent & ligna, vt per artem edificatoriam in formam domus disponantur, non facit illa esse obiectum formale talis artis, sed solum quod sint illius materia, in qua ars possit suam introducere formam. Directio autem actiua conceptuum, etiam prout ad ipsos conceptus formalis vel obiectiuos terminata, non potest esse obiectum talis artis directiue. Actio enim actiua qua quis in materia formam aliquam introducit, etiam vt ad talem materiam terminata, non potest esse obiectum artis, sed illud dumtaxat est forma per talem actionem in materias introducta. Ergo directio actiua conceptuum, etiam vt ad ipsos conceptus terminata, non potest esse proprium & formale obiectum artis talium conceptuum directiue, qualis est logica; sed obiectum formale illius erit forma, quæ per talem directionem actiuam in ipsa materia seu conceptibus introducitur. Antecedens inductiue potest probari in omnibus artibus. Nõ enim pro-

proprium, & formale obiectum artis edificatoriae est ipsa actio constructiua domus, etiam prout ad materiā terminata, sed obiectum proprium talis artis est forma domus, quæ per ipsam actionem actiuam in materia domus resultat, & à qua formaliter domus denominatur. Relinquitur ergo, quod obiectum artis logicæ directiue operum rationis, sit forma, quæ ex directione actiua intellectus in ipsis conceptibus formalibus, & obiectiuis resultat, & à qua formaliter, & intrinsece denominantur directi: quia quamuis à directione ipsa actiua intellectus ipsos conceptus dirigentis, illi denominentur extrinsece conceptus directi; à forma ad talem directionem actiuam in ipsis resultante; formaliter & intrinsece directi denominantur. Sed talis forma non est aliquid reale in ipsis conceptibus, sed quædam forma rationis, quæ admodum formæ realis in illis concipitur, & illos denominat: ergo obiectum logicæ est ens rationis.

11. Ultimo tandem probatur conclusio, quia logica circa cognitionem intentionum rationis ex proprio suo fine versatur: ergo obiectum formale illius est aliquod ens rationis omnibus prædictis intentionibus rationis commune. Consequentia patet, & antecedens probatur, quia cum logica sit modus sciendi, proprius eius finis est cognitio diuersarum

intentionum rationis, quibus species modi sciendi, & quæ ad earum constitutionem concurrunt, constituuntur. Qualiter enim naturam quis agnosceret definitionis, diuisionis, & argumentationis, nisi cognoscat in conceptibus formalibus intentionem subiecti & prædicati, & in conceptibus obiectiuis diuersas prædicabiliū intentiones, secundum quas diuersimodè possunt adinuicem prædicari? Ad omnia enim hæc tales secundæ intentiones rationis se habent ut formale constitutiū. Quamuis enim v. g. natura aliqua generica fundamentum in se habeat, ut de suis speciebus prædicetur; oportet, ut formalis fiat prædicatio, eandem naturam genericam à suis speciebus abstractam, ad illas per actionem intellectus comparari, ex qua actione comparatiua (ut lib. sequenti dicemus) resultat in ipsa natura secunda intentio generis, quæ est ratio, ut formaliter de suis inferioribus prædicetur. Et ut intellectus absque errore in suis actibus, & in talibus prædicationibus procedat, logica docet naturas prædictarum intentionum rationis, & quibus sint attribuendæ, ac perinde circa cognitionem illarum ex proprio suo fine versatur.

12. Dico tertio. Ens rationis in tota sua latitudine non est obiectum logicæ, sed secunda intentio rationis in concreto. Ita tenet Ss. Magister Soto cum alijs communibus.

munitur q. 5. proœmiali. Et pro
 explicatione est supponendum,
 quod, vt lib. sequenti dicemus, ens
 rationis diuiditur in negationē
 priuationē & relationē: & hæc in
 primā & secundā intētionē ratio-
 nis. Quo supposito, probatur cō-
 clusio: quia in logica non agitur
 de priuatione, & negatione, imō
 nec de omni relatione rationis:
 plures enim sunt primæ intētio-
 nes rationis, de quib⁹ logica nul-
 latenus tractat; & si de aliquibus
 illarum agit, illas non per se, sed
 vt fundāt secundas intētionē ra-
 tionis, & vt ad illas ordinātur, at-
 tingit. Attingit autē logica per se
 secundā intētionē rationis, tota
 que est in illius cōtēplatione, plu-
 resque de illa passiones demon-
 strat: ergo obiectū formale speci-
 ficatiuū logicæ nō est ens ratio-
 nis in tota sua latitudine, sed secū-
 da intētio. Antecedēs constat ex
 omnib⁹ his, de quibus logica tra-
 ctat. Constat etiam ex testimo-
 nio D. Thomæ pro præcedēti cō-
 clusione adducto, vbi s̄ctus Do-
 ctor ens rationis, quod assignat
 obiectum logicæ, manifeste ad
 secundam limitat intētionē ra-
 tionis. Constat denique ex Au-
 icena 1. Metaph. dicente, quod lo-
 gica agit de secundis intētionib⁹
 adiunctis primis. Nec per
 hoc, quod, ad secundam intētio-
 nem rationis obiectum logicæ
 coarctetur, ipsi⁹ logicę vniuersa-
 litati derogatur; adhuc enim ve-
 rificatur, quod ex Philosopho in
 principio præcedentis conclusio-

nis adduximus, quod sicut Meta-
 phisicus agit de omni ente, ita &
 logicus. Licet enim eius obie-
 ctum ad secundam intētionem
 rationis limitetur; quia tamen
 nullum in vniuersum est ens rea-
 le vel rationis, in quo aliqua se-
 cunda intētio rationis non pos-
 sit fundari, de omni ente logicus
 agit, quatenus in illo suas fundat
 intētionē rationis. Dixi in cō-
 clusione, secundam intētionem
 rationis in concreto esse obiectū
 logicę: quia nō agit de illa, nisi vt
 aliquod denominat subiectum:
 ideoq; dixit Auicena, quod agit
 de secundis intētionibus adiun-
 ctis primis. Quid autē sit secun-
 da intētio in concreto, explica-
 bimus infra, cum de definito ge-
 neris disputemus; nūc dico quod
 est secundum intētionatum ra-
 tionis, quod licet pro materiali
 possit esse aliquid reale; formaliter
 tamen semper est aliquid ra-
 tionis vtpotē per formā rationis
 inesse talis formaliter cōstitutū.
 13. Vltimo itē dico. Inter ob-
 iecta materialia logicę obiectum
 principalitatis est argumētatio.
 Ita noster author in prædicta q.
 5. proœmiali. Et probatur, quia
 cum logica sit ratiocinatiua, seu
 discursiua (ideoq; scientia ratio-
 nalis vocatur) quod principaliter
 intēdit, est naturā argumētatio-
 nis traddere: ergo argumentatio
 est obiectū principalitatis in lo-
 gica. Et cum argumentatio plu-
 res habeat partes, diuersasq; ar-
 gumentationis cōtineat species,

& inter illas demonstratiōem; non infirior concedere, quod inter partes assignati obiecti principalitatis demonstratio sit principalior: quia tamen intentum præcipuum logicæ est discursum dirigere; quod per quamlibet argumentationis speciem sit, ideo argumentationem in communi assignamus obiectum principalitatis ipsius logicæ, & respectu tractatus specialis de argumentatione demonstratiōem dicimus esse obiectum principalitatis. Nō tamen argumentatio est obiectum attributionis logicæ; quia illa circa iudicium simplex veritatis, etiam prout non ordinatur ad argumentationem versatur.

14. Obijcies primo, quod logica, utpotè directiua operationum intellectus, circa triplicem operationem intellectus ut circa propriam suam obiectum versatur. Sed tales tres operationes intellectus sunt aliquid reale, actiones videlicet reales ipsius intellectus: ergo obiectum logicæ est aliquid reale. ¶ Si dicas tales actiones intellectus materialiter sumptas, non esse obiectum logicæ, sed formaliter prout per modum artificij logicalis disponantur. ¶ Contra est, nā etiā ut sic dispositæ tales actiones sunt aliquid reale: nā per dispositiōem actiua intellectus disponuntur, & extrinsecè realiter denominantur dispositæ. ¶ Si dicas, quod duplicè denominationē tales actiones intellectus possunt habere; alterā extrinsecam,

quā à sola actiua dispositione intellectus accipit: alterā intrinsicā à quadā forma, quæ ad modum formæ realis intellectus in prædictis conceptibus & illorum obiectis concipit, à qua intrinsecè, & formaliter denominantur dispositi; & quia logica agit de conceptibus tam formalibus, quam obiectiuis, ut à tali forma rationis denominatur, & ut sic formaliter sunt aliquid rationis obiectum logicæ formaliter sumptum est aliquid rationis, licet pro materiali sit aliquid reale. ¶ Contra hoc est, nā etiā si talis forma rationis possit in actibus intellectus ad modum formæ intrinsicæ illos denominans considerari; nullatenus tamen requiritur, ut logica circa actus intellectus, tanquam circa suum proprium obiectum versetur: ergo cum absque tali forma intrinseca nihil nisi reale in prædictis actibus reperiatur; in illis, ut intra ambitum entis realis continentur, & ad genus entis rationis nō transeunt, proprium, formale, & specificatum obiectum logicæ reperitur. Antecedens, in quo est præcipua difficultas, probatur: quia logica respicit suum obiectum, formalissime ut est instrumentum sciendi. Sed rationem instrumenti sufficientissime habet actus intellectus per id præcise, quod dispositionem actiua ipsius intellectus terminent, & ab illa dicantur extrinsecè dispositi: ergo absque eo, quod

quod aliqua in illis forma rationis intrinsece illos dispositos denominans intelligatur, saluatur in illis ratio propria obiecti formalis & specificatiui logicæ. Minor probatur: nam conceptus sic extrinsece dispositi absque aliqua forma rationis eis superaddita, sufficiunt ad exercitium cuiuscunque muneris logicalis, nam prædicta forma rationis iuxta probabiliorē sententiam sequenti libro examinandam, actualiter non existit, nisi dum actu consideratur ab intellectu. Sed etiam intellectu talem formam non considerante, prædicti conceptus sua exercent munera logicalia: ergo ratio instrumenti logicalis sufficientissimè in illis antecedenter ad talē formā rationis inuenitur.

17. Respondetur, solutiones ad argumentum & ad replicas usque ad hanc vltimam assignatas esse optimas. Ad hanc autem vltimam replicam respondetur tripliciter. Primò, quod dato, & non concesso, quod actiones intellectus, vt dispositionem actiuam ipsius intellectus termināt, & ab illa denominātur extrinsece dispositæ, rationem instrumenti logicalis nō solum causaliter, sed formaliter sufficientissime habeant; adhuc tamen forma rationis, quæ illis potest superaddi, & ad modum formæ intrinsicæ eas denominare, ad obiectū formale pertinet logicæ, quia ad logicam non solum spectat dirigere, & disponere actiones intelle-

ctus, sed præcipuè ad illam pertinet, earundem actionum dispositionē cognoscere, & de iudicare, ne intellectus in tali dispositione actiua, & in alijs operationibus ex illa dependētibus, cū aliquo errore procedat. Et cum per dispositionem actiuam nihil reale ponatur in ipsis conceptibus sic dispositis, vt intellectus eorū dispositionem cognoscat, debet, illam ad modum formæ intrinsicæ in prædictis conceptibus considerare; quod est cognoscere in illis formam rationis ad modum formæ realis ipsos cōceptus quasi intrinsece, & formaliter denominantem: & talis forma rationis, cuius cognitionem logica intendit, est proprium & formale ipsius logicæ obiectum. ¶ Secundo respondetur negando, quod absque tali forma rationis quæ actus intellectus denominet formaliter & intrinsece dispositos, ipsi conceptus rationem habeāt formaliter instrumenti logicalis, sed fundamentaliter dūtaxat & causaliter: licet hoc sufficiat vt exercere possint munus instrumenti logicalis. Tale enim exercitiū huiusmodi instrumentis sæpe cōpetit ratione sui fundamenti. Sicut licet signum ad placitum formaliter in esse signi per relationem rationis ad suum signatum constituatur, quamuis talis relatio, quia actualiter non consideratur, formaliter non existat, si tamen existat eius fundamentum, impositio videlicet ad significandum

dum non retractata, id sufficit, ut signum habeat exercitiū ducendi in cognitionem sui signari; sic ergo absque illa intentione, & forma rationis, instrumentū logicale fundamentaliter solū erit instrumentum, & aliquod exercitiū instrumenti habebit; non tamen erit formaliter instrumentum logicale, neque rationē obiecti logici formaliter habebit: quod logica, ut propriū & formale respicit sui obiectū. ¶ Tertio denique respōdetur: quod nō solū actus intellectus absque prædicta forma rationis non habebit formalissime rationē instrumenti logicalis; sed plura instrumenti logicalis munera non poterūt exercere. Ut enim quis v.g. prædicet animal de suis inferioribus, oportet, quod prius naturā animalis comparet ad inferiora; & cum per talem comparationē intentio vniuersalis in exercitio attingatur, & fiat; nō possunt tale munus prædicationis conceptus formales, & obiectini alicuius naturæ exercere, quum perinde intentio in illis resultet generis, speciei, vel alterius prædicabilis; & sic talis intellectus actio-nes absque ea forma rationis nō solum non sunt formaliter instrumenta logicalia, sed nec munia propria instrumenti logicalis poterunt exercere.

16. Obijcies secundo, quod esto in conceptibus obiectiuis aliqua forma rationis possit admitti, in conceptibus tamen forma-

libus illa non videtur admittenda: quia quidquid eis cōpetit ratione sua realis naturalis representationis conuenit illis: ergo cū logica præcipue circa conceptus formales & eorum directionem versetur, in eo quod ut proprium respicit obiectum, nihil inuenit nisi reale.

Respondetur, quod cū logica etiā circa cōceptus obiectiuos, in quibus plures fundat secundas intentiones, versetur, si conceptus obiectiuos, ut subsistat intentioni rationis, & ab illis denominatur; attingit; iam in illis obiectum logicę formaliter est aliquid rationis. Sed re vera etiā cōceptus formales non secundum illud solum reale, quod habent, attingit logica, sed formaliter secundū quod alicui subsistat intentioni rationis, à qua denominantur. Assumitur enim conceptus formalis in subiectum vel prædicatum, inuariata eius naturali representatione: ac perinde ratio subiecti vel prædicati nihil reale est in ipsis conceptibus præter denominationem extrinsecam à dispositione actiua intellectus, illos per modum subiecti vel prædicati assummentis, proueniens, cui superadditur aliqua forma rationis ab intellectu ad modum formæ realis concepta, à qua prædicti conceptus formales intrinsece & formaliter denominationem accipiunt subiecti vel prædicati.

17. Obijcies tertio, quod demonstratio sub obiecto cadit forma-

illogica, sed demonstratio formaliter sumpta nullam formam rationis importat: ergo obiectum specificatum logica non est ens rationis. Minor probatur: nam demonstratio formaliter sumpta dicit præmissas, ut dispositas ad causandum scientificum conclusionis assensum. Sed hoc non habent præmissæ per formam rationis: ergo demonstratio formaliter sumpta, nullam formam rationis importat.

Respondetur, quod præter quod quod hoc argumentum etiam tenentur solvere, qui obiectum logica, ac perinde & rationem demonstrationis in aliqua denominatione extrinseca ab actione intellectus proneniente constituent (nec enim minor de illa ac de forma rationis potest esse difficultas, quomodo possit esse ratio, ut præmissæ ad assensum conclusionis philosophice efficienter concurrant) præter hoc: (inquam) respondetur, quod forma rationis præmissas in ratione demonstrationis formaliter constituens, est conditio ut præmissarum assensus ad assensum conclusionis philosophice efficienter concurrant. Bene enim potest id quod virtutem non potest tribuere aliquid realiter causandi, ut conditionem ad causalitatis exercitium requiri: ut applicatio ignis ad cōburendum & aliæ plures conditiones, quæ licet non possint esse virtutes aut principia aliquid realiter causandi; possunt esse conditio ad id necessario re-

quisita.

18. Obijcies quarto, ens rationis non posse esse obiectum alicuius scientiæ. Ergo nec logica. Antecedens probari posset, quia ens rationis cum non sit simpliciter ens, nec simpliciter videtur esse scibile: & quia nullum ens rationis videtur habere passionem: sed de 1. diximus supra q. 5. n. 8. & de 2. in eadem q. n. 6. unde ne eadem inutiliter repetamus, aliter probatur antecedens. Quia logica est qualitas quædam realis: ergo non potest specificari ab aliquo rationis, ac perinde non potest ad illud ut ad suum proprium obiectum terminari: omnes enim habitus a suo specificantur obiecto. Prima consequentia probatur. Quia cum specificatum a suo specificatio perfectionem accipiat, non videtur qualiter habitus realis ab aliquo rationis possit perfectionem accipere aut specificari.

Respondetur, negando consequentiam. Cum enim habitus ab obiecto extrinsece solum, intrinsece autem ab ordine ad obiectum specificentur; bene potest habitus realis ab aliquo rationis specificari: quia ordo ad illud est habitus intrinsecus & non minus realis quam ipse habitus, quia cum talis ordo non sit prædicamentalis sed transcendentalis, non obstat eius realitati, quod ad aliquid non reale terminetur.

LIBER SE- CVNDVS DE ENTE RATIONIS.

ACTORI libro sequenti in prologum libri predicabilium de vniuersalibus, qua in predicabilia diuiduntur, quia essentia vniuersalis in secunda intentione rationis consistit, non absque erit, quod licet ex professo noster author Ss. Magister Soto de ente rationis non egerit, aliqua prius de illo, pleniorum illius tractatum ad Metaphysicam remittentes, breuiter in hoc libro explicare conemur.

QVÆSTIO I.

Utrum detur ens rationis, & quid sit?

VT ad primum, quod inquirimus, respondeamus, necesse est explicare secundum, quid videlicet fit ens rationis. Pro quo dico primo, ens rationis est quod solum habet esse obiectiuum in intellectu. Conclusio, prædictaque definitio entis rationis colligitur ex Diu. Thoma. 1. part. question. 16. art. 3. ad 2. dicente. *Ens rationis est quod, cum non sit in re, natura accipitur ut ens in ratione.* Id quod etiam deducitur ex Philosopho & ex Auerroe 6. Metaph. commento. 3. dicentibus, quod *ens rationis est ens in anima.* Pro

quo est supponendum, quod res possunt habere triplicem habitudinem ad intellectum, primo tantquam ad subiectum inhaesionis, qualiter species intelligibiles, verbum, & intellectio respiciunt intellectum, quia in illo realiter subiectantur. Secundum ordinem vel habitudinem res possunt dicere ad intellectum tanquam ad causam illarum efficientem, qualiter actio intelligendi respicit intellectum, quia ab illo realiter dimanat, & verbum, quia ab intellectu realiter media actione producit. Tercio denique modo potest res aliqua respicere intellectum tanquam obiectum illius, & quatenus illius terminat cognitionem: & hoc modo dupliciter, vel ita videlicet, quod res, quæ obijcitur intellectui, & in illo perinde habet esse obiectiuum,

simul habeat esse reale, & ab intellectu independens, qualiter laps v.g. quamvis terminet cognitionem intellectus, & habeat esse obiectiue in intellectu, nō solum illud habet esse, sed etiā esse reale à parte rei independens ab omni consideratione intellectus. Aliæ vero res sunt, quæ habent esse obiectiuum in intellectu, quod præter tale esse nullū aliud habent, & totū illarum esse, est obiecti intellectui, illiusque cognitionem terminare. Hoc ergo supposito dicimus, ens rationis esse, quod solū habet esse obiectiuum in intellectu.

2. Probatur autem simul, & explicatur conclusio: nā aliqua sunt quæ cū à parte rei realiter non inueniantur, concipiuntur ab intellectu ad modū alicuius entitatis realis, illaque perinde solū habent esse obiectiue in intellectu, nullumque præter tale esse obiectiuum habent esse: ergo cum ens rationis debeat esse quid distinctum ab omni ente reali; illud erit ens rationis, quod solum habet esse obiectiue in intellectu. Antecedens probatur: nam quāuis à parte rei v.g. sit homo capax potentie visus & realiter non habeat illam; tamen à parte rei non habet formaliter cæcitatem: hæc enim est quedam entitas ad modum formæ alicui conueniens, & solum datur talis entitas, cum intellectus negationē visus considerat ad modum formæ alicui conuenientis: ergo ta-

lis entitas solū habet esse obiectiue in intellectu, & præter illud nullū esse habet formaliter, sed solū fundamētaliter, quia homo realiter non habens visum, solum fundamētaliter dicitur cæcus, & solum formaliter cæcus denotabitur, quando intellectus ipsam negationem visus, quæ nihil reale est in homine, ad modū formæ realis illi conuenientis illam concipiat.

3. Dico secundo. Necessarium est concedere, aliqua esse entia rationis. Conclusio est communis, & expressa D. Thomæ pluribus in locis, inter alia illam docet. 1. p. q. 16. art. 3. ad 2. & q. 28. art. 2. in corpore ubi specialiter docet esse relationem rationis, dicens: *Aliquando respectus significatus per ea quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis unum alteri, & tunc est relatio rationis tantum, sicut cum comparatio hominem animali, vbi speciem ad genus.*

4. Probatur autem conclusio, primo ex dictis in præcedenti conclusione, quia ens rationis est, quod solū habet esse obiectiuum in intellectu. Sed plura dantur entia, quæ solū habent esse obiectiuum in intellectu: ergo plura dantur entia rationis. Minor probatur, quia vbi nulla est à parte rei forma, concipit intellectus formā, sicuti in homine non habente visum concipit cæcitatem ad modum formæ positivæ homini conuenientis, & vbi nulla est à parte

re rei distinctio, concipit intellectus distinctionem, ut inter gradum genericum & specificum: & ubi nullus est à parte rei realis respectus, concipit illum intellectus ad modum respectus realis, sicuti concipit respectum animalis ad sua inferiora, ad hominem videlicet, vel equum. Sed talis respectus, talis distinctio, & talis forma habent esse obiectivum in intellectu, quatenus ipse intellectus terminant cognitionem: ergo plura sunt entia, quæ cum non habeant esse a parte rei, illud solum habent obiectivum in intellectu.

5. Secundo probatur conclusio. Quidquid ab intellectu est cognoscibile, rationem debet habere entis; quia cum obiectum intellectus sit ens; quod rationem entis non habuerit, non potest cognitionem intellectus terminare. Sed aliqua sunt cognoscibilia ab intellectu; quæ rationem entis realis nullatenus participant: ergo illa habent rationem entis rationis: ac perinde aliqua dantur entia rationis. Minor patet ex dictis, quia intellectus cognoscit privationem formalem, & respectum formalem naturæ genericæ ad suas species. Sed huiusmodi obiecta, ut ostendimus, non habent rationem entis realis, nec aliud esse præter esse obiectivum in intellectu: ergo aliqua sunt cognoscibilia, quæ rationem entis realis non habent. ¶ Cōfirmatur, quia ens rationis est scibile, & de facto scientiæ logicæ ter-

minatur: ergo est ens, quia nihil potest esse scibile, sicut nec cognoscibile, nisi in quantum est aliquo modo ens. Et cum alias tale ens, quod est obiectum logicæ, non possit esse ens reale, ut ostendimus lib. præcedenti q. ultima, cōcl. 1. restat, quod illud sit ens rationis condistinctum ab ente reali.

6. Probatur denique conclusio; quia in Deo datur relatio Domini, & relatio creatoris. Sed istæ nullatenus possunt esse relationes reales: ergo sunt relationes rationis. Iam igitur necessario debemus aliqua entia rationis concedere. Maior probatur, quia in Deo intelligimus quendam ordinem, & habitudinem ad creaturam, quatenus illam creat & conservat: ergo talis ordo & habitudo concipitur à nobis per modum respectus, & relationis ad creaturam, & à tali relatione formaliter Deus, & intrinsece denominatur creator. Quod autem tales relationes non sint relationes reales, docet D. August. lib. 4. de Trin. c. ult. dicens. *Sicut numus constituitur præter absque aliqua realitate super addita; ita Deus constituitur Dominus absque aliqua entitate reali super addita per solam relationem rationis.*

7. Obijcies primo, quod omne ens est cognoscibile, sed ens rationis non est cognoscibile: ego nec aliquam habet rationem entis. Minor prob. quia quidquid est cognoscibile, prius intelligitur esse cognoscibile, quam quod actu sit cognitum: cognoscibile enim ad a-

Qualiter cognitū cōparatur vt in actu primo ad actū secundū, & prius debet intelligi aliquid in actu primo, quā in actu secundo. Sed ens rationis ante quā actu cognoscatur ab intellectu, non potest esse cognoscibile sicut neq; ens; cū tota illius entitas sit actu cognosci: ergo ens rationis non est cognoscibile.

Respondetur, quod quāvis essentia actualis entis rationis in actuali terminatione cognitionis intellectus cōsistat, antecedēter tamē ad talē actualē cognitionē datur essētia entis rationis vt pos-
sibilis, nō quidē per aliquā entitatē extra ipsum intellectū, sed per potentiam actiua intellectus potēris intelligere ens rationis: si cuti antequā effect⁹ aliquis producat⁹ extra causas, talis effect⁹ dicitur possibilis possibilitate de su nptia à potētia actiua illū potēte producere. Essētia igitur entis rationis p̄dicto modo vt pos-
sibilis intelligitur etiā vt cognoscibilis prius quā actualiter terminet cognitionē, inō cū ens rationis solū sit factibile per cognitionem, eatenus formalis sine est possibile & factibile, quatenus est cognoscibile, & sic ad arguēdū negandū est, ens rationis non esse prius cognoscibile, quam actu cognoscatur.

8. Obijcies secūdo, quod quid quid aliquatē habet entitatē p̄ter Deū, debet illā habere ab alio caufatā: alias esset Deus, vt pote nō ab alio, sed à semetipso habēs

esse: sed id quod dicitur ens ratio-
nis, nō habet entitatē ab alio cau-
satā: ergo nullā prors⁹ habet en-
titatē; sed est purū nihil: ac perin-
de nulla datur entia rationis. Ma-
ior prob. quia ens rationis nō ha-
bet causam efficiētē. Sed ablata
causa efficiēti, omnes auferuntur
causae: ergo nullā prorsus suā en-
titatis habet causam. Maior pro-
batur, quia causa efficiēs semper
causat per influxū realē: sed ad
influxū realē semper effectus re-
sultat realis: ergo ens rationis, vt
ab ente reali conditū nullam
potest habere causā sui efficiētē.

Confirmatur, quia entis ratio-
nis nō videtur assignabilis causa
finalis, formalis, vel materialis,
ergo neq; efficiens, quia nullum
efficiēs operatur nisi propter fi-
nē, & nullus effectus ab efficien-
ti absque sui causa formali, &
materiali potest procedere.

Respondetur ad argumentum,
quod sicut ens rationis nō est pro-
prie ens, sed ad modum entis; ita
nec proprie habet causā efficiētē,
qualiter illā habet es realis: habet
tamē causā sui quodāmodo quasi
efficiētē, quia cū intellectu efficiē-
ter realiter elicit intellectiōnē,
qua aliquid, cum non sit ens,
intelligit ad modū entis, resultat
quedam forma rationis, cuius to-
tū suū esse est terminare talē
cognitiōnē. Et hæc ad actiōnē in-
tellectus resultatia est quædam
quasi efficientia p̄dictæ entita-
tis rationis, eaq; efficientia suffi-
cit ad entitatem ita diminutā, vt
talig

talís entitas dicatur quodá modo creatura ad differétiá creatoris, qui suú esse habet omnino á semetipso absque eo, quod illud ab alio per verá efficientiá, aut per aliquam resultantiam causetur.

Ad cõfirmationem responde-
tur, ens rationis etiam habere causam finalem, formalem, & materialem. Finalem quidem, quia intellectus non nisi ob aliquem finem, vt ad faciéndas aliquas prædicationes, vel ad cognoscendá alicuius rei naturam, vel ob aliú finé, ens rationis, illud cognoscendo, conficit. Habet etiam ens rationis causam materialem, non quidem inhesionis, sed denominationis, substractú videlicet quod denominat, & ad quod ad modú formæ accidentalis se habet. Habet deniq; ens rationis causá formale, nó quidé distinctá á semetipso, sed ipsa entitas rationis est forma cõcreti, quod ex substracto, & ipsa forma denomináre resultat. Et est forma sui ipsius: quia cum producitur aliquid per modum formæ, vt cum producitur albedo ipsa forma est causa formalis cõpositi, quod ex illa & subiecto resultat, & est causa formalis sui ipsius: neq; aliá distinctá á se exigit causá sui formale.

9. Vltimo deniq; poterit obijci, quod esto entia rationis cõcedatur, illa nõ distinguútur á denominationibus extrinsecis quæ ad actiõné realé intellectus, voluntatis, vel alterius potentie in obiecto talis actiõnis antecede-

ter ad omnem consideratiõné intellectus resultat: quia omnis alia entitas ad modum formæ alicui competens, & illud denominans, vt pote omnino superflua, nullatenus videtur concedenda. Perperam igitur entia concedimus rationis, quæ solum habeát esse obiectiuum in intellectu, siquidem si aliquid ens rationis tenemur concedere, illud independenter & antecedenter ad cognitiõné intellectus reperitur. Huic obiectiõni quæstione occurremus sequenti, ne eadé inutiliter repetamus.

QVÆSTIO II.

Utrum ens rationis in denominationibus extrinsecis consistat.

VNum supponimus, & alterú inquirimus. Supponimus quidé, aliquas esse denominationes extrinsecas; inquirimus auté an in illis essentia saluetur, & consistat entis rationis. Supponimus in quâ, aliquas esse denominationes extrinsecas; illas nimirú, quæ ab aliquo dumtaxat extrinseco desumuntur: sicuti a visióne existente in visu & ad parietem terminata absque eo, quod aliquid reale ponat in pariete, & antecedeéter ad id quod intellectus aliquid per modú formæ in pariete, eo quod visióne terminat, cõcipiat: paries extrinsece denominatur visus. Similifq; extrinseca denominatio ad terminationem cuiuscumque actiõnis in eo quod illam terminat, resultat, vt ex actiõne voluntatis obiectú

illam terminans denominatur volutum, & ex cognitione lapidis v.g. ipse lapis denominatur extrinsece cognitus, imò & ab alio extrinseco præter actionem huiusmodi denominationes extrinsece possunt desumi, vt denominatio dextri, vel sinistri in columna per hoc solum, quod sit ad dexteram meam, vel sinistram. Necessarium igitur est, plures denominationes extrinsecas concedere.

2. Sed dubium occurrit, an tales extrinsece denominationes sint formales, an vero solum fundamentales? an videlicet v.g. à visione existente in visu & ad parietem terminata antecedenter ad omnem aliam formam quasi intrinsecam in pariete ab intellectu conceptam, paries formaliter denominetur visus: an vero solum causaliter & fundamentaliter? Vtraque enim pars suos habet defensores, suisque fulcitur fundamentis. Prima quidem, quia homo per actionem terminatam ad parietem, formaliter dicitur videns: ergo paries per id præcisse, quod eandem terminet actionem, formaliter, licet extrinsece, denominatur visus: istæ enim denominationes videntur omnino naturæ, & quod non potest dari formalis denominatio videntis, quoniam in obiecto correspondeat formalis denominatio visui. Et confirmatur: nam Deus absque aliqua forma reali ex tempore superaddita, & antecedenter ad id, quod ab intellectu aliquid per modum forme intrinsecæ in eo concipia-

tur, dicitur ex tempore formaliter creator, & formaliter Dominus. Sed huiusmodi denominationes in Deo sunt omnino extrinsecæ, vtpotest quæ non ab aliquo intrinseco, sed à relatione in creaturis existente, & ad Deum extrinsece terminata, prouenit: ergo iam aliqua dantur denominationes extrinsece, per quas non solum causaliter, & fundamentaliter, sed formaliter aliquid denominetur.

3. Ex alia parte videtur, per tales denominationes extrinsecas nihil posse formaliter, sed solum causaliter, & fundamentaliter denominari. Tunc, quia denominatio formalis solum potest prouenire à forma intrinseca, vel quasi intrinseca existente in denominato, nec ad id sufficit aliqua extrinsecam actionem terminare. Ex eo namque quod lignum v.g. actionem terminet calefactionem, solum causaliter, non autem formaliter dicitur calidum vel calefactum, & formaliter solum dicitur tale à forma caloris in ipso ligno per talē actionem introducta. Tunc etiam, quia denominatio extrinseca à parte rei reperitur, & aliquid est reale; & si esset denominatio non solum fundamentalis, sed formalis, esset aliquid reale distinctum ab ipsa actione, à qua talis prouenit denominatio, & denominatio v.g. visui si formalis esset, in lapide esset aliquid distinctum à visione, à qua talis prouenit denominatio. Sed non potest esse aliquid reale à visione distinctum: ergo non potest esse deno-

denominatio formalis, sed causalis tantum & fundamentalis. Minor probatur, quia talis denominatio non potest esse substantia, neque accidens reale: ergo nihil potest esse reale. Antecedens quoad primam partem patet. Certum est enim, lapidi, per hoc quod videatur, nihil substantiale aduenire: quod autem non sit accidens, etiam probatur: quia talis denominatio nulli subiecto realiter inhaeret: alius quociescumque lapis à diuersis hominibus videtur, realiter mutaretur per aduentum realis accidentis illi realiter inhaerentis, quod est absurdum.

4. Nihilominus quamuis quaestionem hanc aliquantulum existimem esse denotatam, & si est de re; non multum necessaria, quia dum supponimus huiusmodi denominationes extrinsecas realiter, & ante omnem operationem intellectus reperiri, parum inter est, an illae sint denominationes formales an vero solum fundamentales: quia licet hoc secundum daremus, adhuc per tales denominationes absolvere & simpliciter denominaretur subiectum, quia non solum formae formaliter denominantes, sed earum fundamenta sufficiunt, absolute aliquid denominare. Si tamē velimus, circa propositas sententias ferre iudicium, certe existimo, utramque esse satis probabilem. Et in secunda facile potest dici, non esse inconueniens, quod formali denomina-

tioni videntis correspondeat ex parte obiecti solum fundamentalis, licet absoluta denominatio visi, quia huiusmodi denominationes sunt mutuae solum quoad illarum coexistentiam, non autem quoad modum denominationis, quia denominatio, quae est in vidente, cum proueniat à forma intrinseca, scilicet à visione, est formalis, in dō & intrinseca denominatio. Denominatio autē, quae est in obiecto, cum desumatur ab aliquo ei intrinseco, scilicet à visione, non solum non est intrinseca (ut omnes concedunt) sed & probabiliter potest dici, quod non est denominatio formalis, sed tantum fundamentalis. ¶ Similiter non est inconueniens, quod Deus antecedenter ad formam, & respectum rationis, qui in illo per modum formae intrinsecae ab intellectu concipitur, non denominetur formaliter, sed tantum fundamentaliter Dominus, & Creator; cum ea denominatio sit sufficiens illum absolute Dominum, & creatorem denominare.

Qui autem primam velit defendere sententiam, haud difficiliter etiā poterit fundamentis primae satisfacere. Ad primum videlicet dicendo denominationem quidem formalem intrinsecam non posse esse, nisi à forma intrinseca vel quasi intrinseca in ipso denominato: denominationem tamen formalem extrinsecam optime posse ab aliquo extrinseco prouenire, & ad exemplum cale-

calefactionis potest responderi, vel quod calefactio nullatenus denominat lignū extrinsece calefactum, quia cum causet in ipso formam intrinsecam, videlicet calorem à quo lignum formaliter intrinsece denominatur calidum, non habet locum denominatio extrinseca a calefactione proveniens. Actiones tamen, quæ nihil producunt in suo termino, vt visio in obiecto, tribuunt illi denominationem formalem extrinsecam, vtpote quæ non impeditur ab alia denominatione formali intrinseca statim in eodē termino ab aliqua forma intrinseca proveniēte. ¶ Vel potest dici, quod vtramque denominationē formale simul habet lignum, extrinsecā videlicet à calefactione & intrinsecā à calore in ipso recepto. Quia cum vna sit denominatio intrinseca, & altera extrinseca, licet vtraq; sit formalis, sunt simul compatibles in eodem subiecto.

Ad alterum autem eiusdem secundæ sententiæ fundamētum (quod æqualiter, meo videri: etiam procedit cōtra admittētes denominationes extrinsecas solū fundamētaliter denominantes, quia etiā illæ sunt reales, & æqualiter ab actione, à qua proveniūt, distinctæ) est dicendū, quod tales denominationes extrinsecæ, siue formaliter siue fundamētaliter denominēt, quāvis sint aliquid reale, nec sunt proprie substantia nec accidens; quia istæ sunt differentię entis realis in-

trinseci, ac perinde nullum petunt subiectū in hæsiōis, sed solum denominationis, sicut enim realis moralitas & estimabilitas, quæ in aliquibus rebus ante omnē operationē intellectus inveniuntur, proprie nec est substantia, nec accidens, nec aliquod petit subiectū in hæsiōis, sed solū subiectū denominationis, quia ens quod diuiditur in substantiā & accidēs est ens physicū, nō autē morale. Eodē proportionabiliter modo, quia ens quod diuiditur in substantiā & accidens est ens intrinsecum, denominatio extrinseca proprie non continetur sub hac diuisione: ac perinde non est proprie substantia, nec accidens, nec petit subiectum in hæsiōis, sed solum exigit subiectum denominationis, respectu cuius admodum accidentis se habet.

5. His ergo suppositis inquirimus in præsentī, an in prædictis denominationibus extrinsecis ens rationis saluetur, illiusq; essentia consistat, partē enim affirmatiuā tuerentur aliqui existimantes omnem denominationem extrinsecā à qualibet actione, intellectus videlicet, vel voluntatis, aut alterius potentię interioris, vel exterioris proueniētem, imò vel à quolibet alio extrinseco de sumptā esse ens rationis, nec aliud præter has extrinsecas denominationes, ens rationis cōcedūt. Hæc tamē sentiā limitat Durand. in 1. dist. 29. q. 4. n. 7. ad denominationē extrinsecam à cognitione intellectus proueniēte, asserens

serēs, illā solum esse ens rationis, & quod si proueniat à prima cognitione intellectus, tale esse cognitum est prima intèrio rationis, si vero proueniat à secūda cognitione intellectus, denominatio extrinseca cogniti est secunda intèrio rationis.

6. Nihilominus dicēdū est, denominationes extrinsecas, siue à cognitione actiua intellectus, siue ab actione alterius potētiæ, siue ab aliquo alio extrinseco proueniāt, nō esse formaliter entia rationis, sed ens rationis præcisse saluari, & cōsistere in eo, quod solū habet esse obiectiū in intellectu, in eo uidelicet, quodcū nullū esse reale habeat à parte rei, cōcipitur in aliquo ab intellectu ad modū formę realis illi cōuenientis, ac perinde solū habet illud esse obiectiū, quatenus talē intellectus cognitionē terminat. Cōclusio quoad utrāque illius partē est cōmunis, & quoad utrāq; efficaciter hac ratione probatur, quia omnes denominationes extrinsecę sunt aliquid reale, aliquid extra animā, & aliquid in depēdens à cognitione intellectus: ergo in nulla illarū ens rationis formaliter cōsistit. Patet consequentia, quia ut ex Philosopho, & illius commentatore, atq; ex D. Thom. quæst. ostēdimus præcedēti; ens rationis formaliter sumptum est ens in anima, id est nullū habens esse extra animā, sed solū habēs esse obiectiū in intellectu: ac perinde totū suū esse est terminare cognitionē intellectus, aliās

nō esset ab ente reali distinctū: ergo si denominationes extrinsecę sunt aliquid extra animā, & etiā si intellectui obijciatur, suū habēt esse reale, in illis nullatenus ens rationis cōsistit, sed solū in illa forma, quę cū nihil reale sit, ad modū entis realis in aliqua re ab intellectu cōcipitur. Antecedēs prob. nā omnino indepēdenter à cognitione intellectus, per id dū taxat quod visio terminetur realiter ad parietē, vel actus volūtatīs ad hominē; paries realiter extrinsece denominatur visus, & homo volutus: ergo tales denominationes extrinsecę sunt aliquid extra animā, nec habēt esse obiectiū in intellectu, & si aliquādo illas intellectus cognoscat, habebūt quidē tūc esse obiectiū in intellectu, sed nō habebūt solū tale esse obiectiū, sed simul suū esse reale: & id nō sufficit, ut sint entia rationis: sicuti quāvis lapis v.g. cognoscat ab intellectu, ac perinde habeat esse obiectiū in intellectu, quia tamē totū suū esse nō est tale esse obiectiū, sed præter illud habet suū esse reale, lapis non est ens rationis.

7. Si autē dicas cū Durando, quod saltē denominatio extrinsecæ cogniti, & esse cognitū, quod resultat in aliquo, eo præcisse, quod cognitionē terminet intellectus, videtur habere totū suū esse obiectiū in intellectu, & ita depēdere à tali intellectu cognitione ut ab i; illa nullatenus talis datur denominatio: eaq; per inde saltē denominatio formaliter erit ens

ratio-

rationis, esto alia denominatio-
nes extrinsece, quæ ab actionib.
aliarum potentiarum, vel ab ali-
quo alio extrinseco procedunt,
non sint entia rationis.

Côtra hoc est, quod talis deno-
minatio nō minus realis est, quā
aliq̃ denominationes extrinsece,
siquidem non minus ab actione
reali, quam illa, procedit: ergo
non magis quam illa rationem
habet entis rationis. ¶ Præterea
quia illa extrinseca denomina-
tio cogniti in lapide v.g. quam-
vis à cognitione actiua proue-
niat, & per eam cognitionem la-
pis habeat esse obiectiuum in in-
tellectu; ipsa tamē denominatio
cogniti non habet esse obiectiuū
in intellectu, vsque dum eadem
denominatio quasi reflexe ab in-
tellectu cognoscatur, & cum ni-
hil reale intrinsecum ponat in la-
pide, concipiatur ab intellectu
ad modum formæ intrinsece in
ipso lapide: ergo vsque dum talis
denominatio sic cōcipiatur, ma-
nebit intra lineam entis realis, li-
cet extrinseci, & solum ens ratio-
nis consistet in altera forma; quæ
cum non sit realis nec intrinseca,
ab intellectu per modum formæ
realis intrinsece in lapide consi-
deretur: illa enim solum habebit
esse obiectiuum in intellectu, &
per illam non tam extrinsece, sed
quasi intrinsece & formalissime
lapis denominabitur cognitus, &
idē dico de alijs denominationi-
bus: lapis enim, qui eo præcisse
quod visionem terminabat potē-

tia visuiæ, denominabatur ex-
trinsece visui, si ea denominatio
per modum formæ intrinsece ab
intellectu in lapide concipiatur;
per talem formam sic conceptā
denominabitur lapis formaliter,
& intrinsece visui. Et ista deno-
minationes formales & intrinse-
ce sunt maxime necessaria, vt in
intellectus cognoscat naturas rerū
& cognoscat, quæ denominatio
cuiuslibet cōpetat rei, & ideo præ-
ter denominationes reales extrin-
secas necessarium est aliqua dari
entia rationis. Et per hoc patet
ad vltimam obiectionē quæstio-
nis præcedentis.

8. Aduersus conclusionem tamē
obiicies. Quod Deus ex tem-
pore dicitur creator à denomina-
tione extrinseca creatoris. Et ta-
mentalī denominatio est in illo
formaliter aliquid rationis: iam
gitur in aliqua denominatione
extrinseca ens rationis formalit̃
ter reperitur. Maior probatur,
quia antecederet ad omne con-
siderationē intellectus Deus dici-
tur creator, absque eo quod ali-
quid intrinsecū reale Deo adue-
niat, vel aliquid per modum for-
mæ intrinsece in ipso ab intelle-
ctu cōcipiatur: ergo pro tunc so-
lū potest dici creator à denomina-
tione extrinseca creatoris. Mi-
nor autē probatur, quia talis de-
nominatio extrinseca est in Deo
formaliter aliqua relatio ratio-
nis: cū enim antecederet ad om-
nem considerationem intellectus
sit in creatura vera relatio realis
ad

ad creatorem, debet tunc in Deo aliquā correspondere relatio ipsū Deum constituens in ratione formaliter relatiui. Sed talis relatio non potest esse realis, ut potest quæ Deo ex tempore aduenire nequit: ergo debet esse relatio rationis. Maior probatur, quia si in Deo tunc nulla corresponderet relatio, esset tunc Deus omnino absolutus, & relatio tūc creaturæ ad aliquid absolutum terminaretur, contra communē sententiam asserentium, quod relatio non potest terminari ad aliquid absolutum. Necessarium igitur est in Deo, ut relationē terminet creaturæ, aliquam concedere relationem.

Respondetur negando minorem. Ad probationem negatur in Deo tunc reperiri relationem rationis. Hæc enim solum reperitur, cum intellectus in Deo cōcipit aliquem respectum ad creaturas ad modum respectus & relationis realis: antecederet tamen ad hoc dicitur Deus solum extrinsece in genere relatiui per relationem existentem in creatura, quæ ipsum Deū, ad quem terminatur, denominat extrinsece relatum. Et hoc sufficit, ut relatio creaturæ etiam pro tunc non terminetur ad omnino absolutum, sed ad extrinsece relatum, ut latius Deo dante in capite de relatione explicabimus.

QVÆSTIO III.

Utrum ens rationis solum existat, dū actualiter consideratur ab intellectu?

Supponimus ex his, quæ in questione 1. huius libri circa solutionem ad primum argumentum dicebamus, quod ens rationis proportionabiliter ad ens reale potest considerari ut possibile, & ut existens. Et quod sicut in nullo ente reali præter Deum existentia est de illius essentia, sed antecederet ad existentiam intelligitur essentia, ut actuabilis per existentiam, & per illam educibilis extra statum possibilitatis: ita etiam existentia entis rationis (qualibet illa sit) non est de illius essentia, sed per illam actuatur essentia, & suo modo extra statum possibilitatis educitur. De existentia igitur entis rationis inquirimus, an illa cōsistat in sola cognitione passiva, qua ipsum ens rationis, cum nō sit vere ens, ad modum entis actualiter cognoscitur ab intellectu: ita ut dum actualiter talis cognitio, ad ens rationis non terminatur, illud actualiter non existat? an vero ante talem actualem considerationem intellectus, per existentiam sui fundamenti, vel per aliquid aliud ens rationis existere possit.

2. Supponendū est autē rē aliquā dupliciter posse existere; formaliter videlicet, vel solum virtualiter.

virtualiter causaliter, seu fundamentaliter. Tuncq; aliquid existit virtualiter, seu causaliter, cū eius existit causa seu fundamentum, quod utique proprie nō est rem existere, sed potius existere eius causam, seu fundamentum; & quia quælibet res in sua causa, seu fundamento virtualiter continetur, quando existit formaliter eius causa, seu fundamentum, dicitur, & illa virtualiter, causaliter, & fundamentaliter existere. Et quia negari non potest, ens rationis in suo fundamento suo modo virtualiter contineri, eo ipso quod fundamentum entis rationis formaliter existat, existit in illo virtualiter, fundamentaliter, & causaliter ipsum ens rationis. Nec de ista entis rationis virtuali, seu iundamentali existētia præsens procedit dubitatio, sed solum de existentia formali entis rationis procedit.

3. Aliqui existimāt, omne ens rationis formaliter existere per id dumtaxat, quod illius existat fundamentum. Alij vero ex opposito asserunt, nullum ens rationis existere formaliter (per existentiam sui fundamenti, sed omne illud solum formaliter existere per cognitionem, qua ad modum entis actualiter ab intellectu consideratur. Alij autem distinguunt inter entia rationis; & de illis quæ à parte rei etiam proximum habent fundamentum, ut de privatione, asserunt per existentiam fundamenti formaliter

existere: de entibus vero rationis, quæ à parte rei solum remotum, non autem proximum habent fundamentum, asserūt, formaliter per cognitionem duntaxat intellectus existere. Alij denique duplicem existentiam formalem asserunt entia rationis habere, alteram videlicet alienā & minus eis connaturalē: & hanc dicunt esse existentiam eorum fundamenti, alteram propriam & omnino eis connaturalē: & hanc existentiam, asserunt, solum entia rationis habere, quādo actualiter ab intellectu cognoscuntur.

4. Dicendum nihilominus est, nullum ens rationis existere formaliter, nisi dum actualiter cognitionem terminat intellectus, illud ad modum entis realis cognoscens, & quod passiva terminatio talis actualis cognitionis est in quolibet ente rationis unice & formalis illius existentia. Conclusio est proculdubio iuxta mentē nostri authoris Ss. Magistri Soto q. 3. uniuersalium, & est communis. Et manifeste colligitur ex Arist. & D. Thoma. Ex Arist. quidem, quia, ut sæpius retulimus, ens rationis asserit esse ens in anima. Sed certe si aliquid ens rationis antecederet ad cognitionem intellectus, haberet existentiam, non solum fundamentalem, sed formalem, illud non esset ens in anima, sed ens extra animam & à ratione & intellectu indepēdēs, utpote quod omnia, quæ potest habere vsque ad

ad ultimam sui actualitatem & usque ad formalem sui existentiam, habet independentem ab intellectu. Manifeste ergo aduersantur Philosopho, qui alicuius entis rationis existentiam formalem independentem ab intellectu concedunt. ¶ Nec minus contrariantur D. Thomæ nullam existentiam formalem in entibus rationis cognoscenti præter illam, quam habent in intellectu, cum actu ab illo ad modum entis realis considerantur, & licet ad id plurima eiusdem Angelici Doctoris testimonia possent adduci, sufficiat vnum asserere. Opusculo enim 42. cap. 1. asserit S. Doctor. *Tunc efficiens rationis, quando intellectus nititur apprehendere id, quod non est, per modum entis.* Ergo in sententia D. Thomæ antecederet ad talem apprehensionem & cognitionem intellectus nullam habet existentiam formalem, nec connaturalem, nec alienam, & minus ei connaturalem: quamlibet enim existentiam formalem, quamvis alienam, & minus connaturalem habeat, illa sufficeret, ut ens rationis efficere tur, & extra statum putæ possibilitatis educeretur; sicut existentia Verbi quamvis aliena, & non connaturalis humanitati, fuit sufficiens, illam extra causas & statum possibilitatis educere: ergo cum D. Thomas in prædicto testimonio asserit, ens rationis tunc effici, quando ab intellectu apprehenditur & cognoscitur; omnem

existentiam formalem illi denegat antecederet ad talem intellectus apprehensionem & cognitionem.

5. Rationibus etiam efficaciter probatur conclusio. Et ut clarius procedamus, prius illam de entibus rationis probemus, quæ non solum remotum, sed & proximum fundamentum habent à parte rei, ut priuatio: & deinde de secundis intentionibus rationis, quæ non habent fundamentum proximum à parte rei eandem conclusionem ostendemus. De entibus igitur rationis primi generis probatur primo conclusio. Quia impossibile est, quod per existentiam realem sui fundamenti ens rationis formaliter existat. Tū, quia ut existeret formaliter ens rationis per existentiam entis realis, deberet illi talis existentia communicari, & in ipso fonte rationis recipi: alias non posset illi suum effectum tribuere formalem. Sed ens rationis incapax est recipiendi existentiam realem: ergo illa non potest ei communicari, neque ens rationis potest per illam formaliter existere. Tum etiam, quia nulla existentia creata potest alienam naturam terminare, illamque facere formaliter existentem: ad id enim infinitatem debet habere existentia: Ergo existentia realis creata fundamenti entis rationis non potest terminare ipsum ens rationis, neque illud facere formaliter existens, siquidem

dem ens rationis distinctissimā naturam habet à natura sui fundamenti. Tum denique, quia si, vel per impossibile existeret realis fundamenti entis rationis, ipsi enti rationis communicaretur, illudque faceret formaliter existere; faceret utique illud existere realiter: existentia enim realis (ut amplius in sequentibus explicabimus) non potest tribuere nisi effectum realiter existendi. Sed implicat, ens rationis realiter formaliter existere: aliàs non distingueretur ab ente reali. Impossibile igitur est, quod ens rationis per existentiam realem sui fundamenti formaliter existat.

6. Secundo probatur conclusio, quia si ens rationis existeret formaliter per existentiam sui fundamenti, tunc produceretur ens rationis, quando illius producit fundamētum. Consequens est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Sequella patet, quia tunc aliqua res producit, quando ei formalis communicatur existentia. Sed si ens rationis formaliter existeret per existentiam sui fundamenti, tunc ens rationis inciperet formaliter existere, quādo eius producit fundamētum. Ergo tunc ens rationis fieret & produceretur. Falsitas autē minoris probatur; quia quando producit fundamētum reale entis rationis, non producit ipsum ens rationis per actionem aliquam ad ipsum primario terminatam, cum nulla ta-

lis sit assignabilis actio: nec per actionem productivam illius fundamenti primario ad illud & secundario ad ens rationis terminatam, quia si hoc esset, per naturalem resultantiam prodiret ens rationis ad positionem sui fundamenti absque aliqua dependentia ad aliquam ulteriorem actionem intellectus: hoc autem est impossibile, quia iste modus resultandi ad positionem sui fundamenti est proprius relationis realis, ac perinde non potest enti convenire rationis: ergo impossibile est, quod ens rationis producat per actionem productivam sui realis fundamenti.

7. Tercio probatur conclusio, quia si ens rationis antecederet ad omnem cognitionem intellectus existeret formaliter per existentiam sui realis fundamenti, nullatenus esset ens rationis, nec ab ente distingueretur reali, quod manifeste probatur, quia non esset ens dependens ab intellectu & ratione, sed omnino ab illa independens; siquidem omnino extra animam haberet suum esse, & formaliter existeret: ergo cum ens rationis, ut distinguitur ab ente reali, debeat esse ens in anima, & à ratione & intellectu in suo esse dependens; (ob id enim ens rationis denominatur) tale ens nullatenus erit ens rationis.

8. Quarto specialiter probatur conclusio de secundis intentionibus rationis, quæ in primis intentionibus

tionibus rationis fundantur, & ostenditur, quod nec illæ possint existere formaliter per existentiam formalem sui fundamenti: sed quod solum formaliter existant per cognitionem ad ipsas secundas intentiones terminatam. Nam cum prima intentio rationis, quæ est fundamentum secundæ intentionis, fundetur in aliquo reali, & iuxta sententiam, quam impugnauimus, ipsæ primæ intentiones rationis existant formaliter per existentiam sui realis fundamenti, iam talē existentiam formalem habent antecedenter & independēter ad omnem considerationem & cognitionem intellectus: ergo si secundæ intentiones rationis formaliter existunt per existentiam formalem primæ intentionis, in qua fundantur, ipsæ secundæ intentiones formaliter existent antecedenter & independenter ad omnem considerationem & cognitionem intellectus: ac perinde tales secundæ intentiones, (vt de alijs entibus rationis præcedenti ratione arguebamus) reuera non erūt entia rationis, sed entia realia.

9. Sed si quis (sicut inter referendum oppositas sententias insinuauimus) diceret, primam quidem intentionem rationis, & quodlibet aliud ens rationis, quod proxime in aliquo reali fundatur, non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti: quia cum talis existen-

tia fundamenti sit realis, non est alicuius rationis proportionata, nec illi communicabilis: secundas tamen intentiones rationis fundatas proxime in primis intentionibus rationis posse existere formaliter per existentiam formalem talis sui proximi fundamenti: quia cum illius existentia in illo modo dicendi sit ens rationis, & secundis intentionibus proportionata, per illam possunt formaliter existere.

Fateor quidem, aduersus sic Philosophantes præcedens non procedere argumentum; sed præter quam quod in consequenter (meo videri) concedunt, secundas intentiones rationis existere formaliter per existentiam formalem sui proximi fundamenti: & negant, alia entia rationis, quæ in aliquo reali proxime fundantur, existere formaliter per existentiam formalem talis sui realis proximi fundamenti: quia cum non minus proximè, & non minus propriè talia entia rationis in prædictis entibus realibus, quam secundæ intentiones in primis intentionibus fundentur; non est, cur ad istarum formalem existentiam formalis sufficiat existentia sui fundamenti, & non sufficiat existentia fundamenti proximi aliorum entium rationis, vt illa formaliter existant.

Sed quidquid sit de hoc, efficaciter etiam de secundis intentionibus probatur, quod non

existentiam formaliter per existentiam formalem primarum intentionum in quibus proxime fundantur. Quia licet tam prima, quam secundæ intentiones rationis sint aliquid rationis, & iste in illis fundentur; tamen specificè & formaliter inter se distinguuntur: ergo existentia formalis vnius non potest esse existentia formalis alterius. Pater consequentia, quia existentia semper pertinet reduciue ad speciem formæ, cuius est existentia: ergo formæ diuersæ speciei nullatenus possunt per eandem omnino existentiam formaliter existere: ac perinde per existentiam formalem primæ intentionis rationis non potest formaliter existere secunda intentio rationis specificè à prima distincta. Et hoc argumentum à fortiori probat, ens rationis in aliquo reali proxime fundatum non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti, vtpotè a quo, formaliter maxime distinguitur.

10. Ultimo tandem directe de omni ente rationis probatur, illud non posse formaliter existere nisi per cognitionem actualem intellectus, quæ ad modum entis apprehenditur, & consideratur. Quia existentia formalis cuiuscunque rei est vltima illius actualitas, & existentia formalis cuiuscunque entis rationis est vltima actualitas, quam illud suo modo

potest habere. Sed vltima, actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere, est obijci actualiter intellectui, & illius actualem cognitionem ad modum entis terminare: ergo in eo duntaxat vnicæ formalis existentia cuiuscunque entis rationis formaliter consistit. Minor probatur, quia cum esse entis rationis sit esse obiectum in intellectu, esse in anima, & esse ab intellectu & ratione dependens; maior & vltima actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere, est actualiter ab intellectu ad modum entis cognosci, & tunc solū & non aliter, formaliter ens rationis existet, quādo prædicto modo actualiter illud cognouerit intellectus.

11. Si autem ad omnia, quæ in probatione conclusionis adduximus, quis iuxta aliquorum, quam retulimus sententiam, respondeat, omnia quidem illa probare, quod existentia propriam & connaturalem non habeat ens rationis, nisi per id quod actualiter ad modum entis cognoscatur ab intellectu, quia huiusmodi actualis cognitionis passiva terminatio est vltima, propria & connaturalis actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere; non tamen convincere, quod præter hanc connaturalem existentiam, non habeat antecedenter ens rationis aliam existentiam formalem: alienam tamen & minus ei connaturalem per
existen-

existentiam sui proximi fundamenti & ab existentia illius ei communicata.

Contra hoc est, quod præter quam quod plures ex rationibus factis manifeste probant, existentiam finitam & limitatam fundamenti non posse enti rationis communicari, ut per illam formaliter existat: ex hac solutione sequeretur, posse aliquod ens rationis duplici simul existentia, licet una aliena, & altera connaturali, formaliter existere. Consequens est impossibile; ergo & antecedens. Sequela probatur, quia existente formaliter fundamento reali proximo alicuius entis rationis, & per illius existentiam, quamvis alienam & minus ei connaturalem, existente formaliter (iuxta eam, quam impugnauimus, sententiam) ipso ente rationis, potest illud simul actualiter ab intellectu ad modum entis cognosci, & per id formalem, propriam, & connaturalem acquirere existentiam; ergo poterit simul per duplicem existentiam formaliter existere. Quod autem id sit impossibile, probatur, quia cum existentia sit ultima cuiuscumque rei actualitas, implicat aliquam rem duplici existentia, licet una sibi connaturali & propria, & altera aliena, simul terminari, simulque per utramque formaliter existere (hac enim ratione docent communiter Theologi, humanitatem Christi terminatam per

existentiam increatam Verbi, licet sibi non connaturalem sed alienam, non posse simul per sibi propriam & connaturalem existentiam terminari & existere. Et etiam si admitteretur, naturam aliquam creatam per alienam creatam terminari existentiam; non esset compatibilis simul cum illa existentia propria & connaturalis talis naturæ; siquidem omnino implicat illam duplici adæquato termino simul terminari: ergo impossibile est idem ens rationis duplici prædicta existentia quamvis una propria & connaturali & altera aliena simul formaliter existere, & terminari.

Confirmatur: nam vel per illam alienam existentiam sui fundamenti ens rationis suum modo educitur extra suas causas, & extra continentiam virtuales, quam aliquam habet in suo fundamento; vel omnino illud relinquitur in statu pure possibili, nec extrahitur à continentia virtuali, quam habet in suo fundamento, nec à continentia virtuali, quam habet in intellectu, ut in causa quodammodo illius efficienti. Si dicatur hoc secundum, talis existentia nullatenus est formalis existentia entis rationis: si vero dicatur primum, iam non restat locus acquirendi aliam formalem existentiam, quia effectus illius est, in genere causæ formalis educere extra causas id, quod per illam existit. Nec

potest dici, quod per primam existentiam educitur ens rationis extra causam quasi eius materialem, scilicet extra suum fundamentum; per secundam autem educitur extra intellectum quasi extra causam illius efficientem. Non inquam, hoc potest dici, quia non potest intelligieductio alicuius extra illius causam materialem, nisi suo modo media actione causæ efficientis.

12. Cum his tamen omnibus fiat optime, quod cum huiusmodi entia rationis sint minimæ entitatis, licet in suis fundamentis, utpote virtualiter tantummodo existentia, non tribuant denominationes formales, nec à priuatione, verbi gratia visus solum fundamentaliter existente, homo denominetur formaliter cæcus; tribuant tamen denominationes absolutas, & simpliciter: & homo habens realiter capacitatem ad potentiam visivam, & realiter non habens visum, absolute & simpliciter denominatur cæcus, licet formaliter non denominetur cæcus, usque dum negatio visus, quæ in homine nihil reale est, ad modum formæ realis intrinsecæ ab intellectu in homine concipiatur, quia, ut dixi, huiusmodi entia rationis, cum minimæ entitatis sint, non solum formaliter existentia sed existentia solum virtualiter in suis fundamentis, sufficiunt absolute & simpliciter

citer denominare.

13. Aduersus conclusionem tamen obijcies primo, priuationem esse ens rationis: & tamen per existentiam sui proximi fundamenti ante operationem intellectus formaliter existit. Conclusio igitur non est vniuersaliter vera. Probatur minor, quia ante omnem cognitionem intellectus, homo v.g. denominatur formaliter cæcus: ergo cæcitas, quæ est priuatio, vnumque ex entibus rationis, formaliter tunc existit. Sed tunc non potest formaliter existere, nisi per existentiam sui proximi fundamenti: ergo per illam formaliter existit.

Respondetur, negando minorem, ad probationem respondetur iuxta id, quod ad finem conclusionis diximus, à fundamento proximo priuationes denominari hominem absolute, & simpliciter cæcum; non tamen formaliter, usque dum in illo ab intellectu ipsa priuatio per modum formæ intrinsecæ actualiter concipiatur, aut cognoscatur: usque tunc enim priuatio non existit formaliter; licet, quia minime entitatis est, sufficiat, ut existens virtualiter & fundamentaliter in suo fundamento, absolute & simpliciter subiectum denominetur cæcum.

14. Obijcies secundo, quod in Deo antecedenter ad actualē considerationē intellectuæ relatio creatoris formaliter existens ex tempore

aduenit. Et tamen illa est relatio rationis: ergo aliquod ens rationis existit formaliter ante actualem considerationem intellectus. Minor patet, quia nulla relatio realis potest Deo ex tempore aduenire. Maior autem probatur. Tum, quia antecederet ad cognitionem intellectus Deus formaliter denominatur creator: ergo à relatione creatotis formaliter in ipso existente. Tum etiam quia nulla existente actuali cognitione intellectus, reperitur formaliter in creatura relatio realis ad Deum: ergo etiam pro tunc correspondet in Deo relatio creatoris formaliter existens: aliàs relatio creaturæ terminaretur ad aliquid absolutum. ¶ Confirmatur, quia teste D. Thomæ. 3. p. question. 35. art. 5. in corpore, in Christo relatio filiationis in ordine ad suam sanctissimam Matrem est relatio rationis. Sed illa in Christo formaliter existit, etiā si nullatenus ab intellectu actualiter consideretur. Iam igitur aliquod ens rationis formaliter existit absque actuali cognitione intellectus. Minor probatur, quia nulla existente actuali cognitione intellectus, Christus dicitur beatę Virginis filius, & formaliter terminat relationem realem maternitatis, qua Beatissima Virgo ad ipsum Christum refertur: ergo formaliter in eo talis filiationis relatio rationis existit.

Respondetur ad argumentum

negando maiorem: antecederet enim ad actualem cognitionem intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas ad modum respectus intrinseci & realis, solum talis respectus rationis fundamentaliter existit: licet id sufficiat, ut absolute & simpliciter, quamvis non formaliter Deum denominet creatorem. Et per hoc patet ad primam eiusdem maioris probationem. Ad secundam autē dico, quod antecederet ad cognitionem actualem intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas ad modum relationis realis, Deus terminat relationem creaturæ, quatenus ab ipsa relatione existere in creatura extrinsece denominatur relatus, vel saltem terminans relationem. Et ita relatio tunc creaturæ non terminatur ad Deum ut omnino absolutum. ¶ Iuxta hæc etiam dicimus ad confirmationem, quod relatio filiationis in Christo ad beatam Virginem, dum actualiter non consideratur ab intellectu, solum existit fundamentaliter, licet hoc sufficiat, ut absolute & simpliciter, quamvis non formaliter Christum Beatę Virginis denominet filium, & tunc terminat relationem suę sanctissimę Matris, quatenus à relatione maternitatis in ipsa existente Christus dicitur extrinsece relatus, seu terminans relationem. De hoc autem in prædicamento relationis latius agemus.

15. Obijcies tertio, quod si ens rationis solum formaliter existeret, dum actu ab intellectu cognosceretur, transacta tali aetuali cognitione, non maneret formaliter existens. Consequens est falsum: ergo. Sequela patet, & minor probatur: nam in signo ad placitum, quod per relationem rationis in esse signi constituitur, etiam aetuali non existente talis relationis cognitione, manet formaliter ipsa relatio: si quidem manet formaliter signum, cum aetualiter ducat in cognitionem signati.

Confirmatur primo, quia imago: non existere eius prototipo, constituitur formaliter in esse signi per relationem rationis ad illum: si quidem non potest constitui per relationem realem, ut potest quam non potest dicere ad terminum realiter non existentem. Sed talis relatio rationis existit formaliter in imagine, etiam non existente aliqua aetuali cognitione intellectus, quia tunc manet imago formaliter in esse signi, si quidem tunc aetualiter ducit in cognitionem signati: iam igitur aliquod ens rationis existit formaliter, non existente aetuali circa illud cognitione intellectus.

Confirmatur secundo, quia Sacramenta cum sint signa ad placitum, constituuntur in esse signi: ac perinde in esse Sacramenti per relationem rationis. Et tamen illa existunt formaliter, etiam dum aetualiter non considerantur ab intellectu: alias tunc

non maneret formaliter Sacramentum: nec Eucharistia, cum nullus intellectus aetualiter illius considerat relationem, diceretur formaliter Sacramentum. Quod cum non videatur dicendum; iam aliqua relatio rationis existit formaliter absque aetuali circa illam cognitione intellectus.

16. Respondetur ad argumentum, notando pro illius, & confirmationum solutione, quod signum siue ad placitum, siue naturale potest dupliciter denominari signum, a fundamento videlicet, vel ab ipsa significationis relatione, & utroque modo denominatur absolute & simpliciter, licet solum formaliter a formali relatione significationis. Similiter est supponendum, quod signum duplex habet exercitium. Unum formalius ratione formalis relationis, referendi scilicet ad suum significatum: alterum signi exercitium, quod ei ratione sui fundamenti competit, est, ducere in cognitionem signati: & dixi, hoc exercitium competere signo ratione sui fundamenti, quia eodem modo ducit in cognitionem sui signati imago, quando eius signatum existit, & quando non existit; licet tunc relatio formalis ad signatum constitutiva signi sit diversa, utpote ad signatum existens relatio realis, & ad signatum non existens relatio rationis. His ergo suppositis, dico ad argumentum, quod non existente aetuali

si cognitione relationis signi ad placitum, nec ipsa relatio formaliter existit, nec signum manet in ratione formaliter signi, sed solum fundamentaliter, quatenus eius fundamentum, scilicet impositio ad significandum non retractata, virtualiter manet. Et hoc sufficit ut denominetur absolute & simpliciter, licet non formaliter signum, sufficitque, ut eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si eius formale constitutum, scilicet relatio rationis ad signatum, formaliter existeret. ¶ Eodē modo dico ad primam confirmationē, quod licet constitutum formale imaginis non existentis prototypi, in esse signi, scilicet relatio rationis ad signatum, non existat formaliter nisi dum actu ab intellectu consideratur; quia tamē existit fundamentum significationis, scilicet proportio naturalis cum signato, id sufficit, ut absolute, & simpliciter licet non formaliter imago dicatur signum, & ut eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si formaliter existeret relatio significationis ad illud. ¶ Idemque tandem dico ad secundam confirmationem, quod Eucharistia absolute & simpliciter, licet non formaliter denominatur Sacramentum, & signum, quando relatio rationis, per quam in esse signi formaliter constituitur, si eo quod actualiter ab intellectu non cognoscitur, formaliter non existit:

quia ad id sufficit quod existat vel virtualiter fundamentum talis significationis, scilicet impositio non retractata, qua Christus tale Sacramentum imposuit ad significandum.

17. Obijcies quarto, quod ex eo quod ens rationis non existat nisi cum actualiter ab intellectu cognoscitur, plura videtur sequi inconuenientia. Primū, quod vñ relatiuū formaliter possit existere, altero correlatiuo formaliter non existente, contra cōmune axioma, quod relatiua sunt simul natura & cognitione. Secundum, quod possit existere formaliter essentia, absq; eo quod formaliter existeret eius passionēs: & ē cōtra, quod istæ possint formaliter existere, nō existēte formaliter essentia; cuius sunt proprietates. Tertiū denique, quod posset formaliter existere ratio superior, generica v. g. absq; eo quod formaliter existeret ratio inferior specifica: & quod difficilius est, quod hæc possit formaliter existere, nō existēte formaliter eius ratione generica. Quæ omnino nullatenus videtur cōcedenda. Sequela probatur, quia potest optime intellectus actualiter cognoscere aliquam relationē rationis absq; eo, quod cognoscit relationem rationis sui correlatiui: & potest cognoscere entitatem rationis, quæ habet se ut essentia absque eo, quod actualiter cognoscat entitates rationis quæ habet se ut illi proprietates

& è contra: ac denique potest actualiter cognoscere rationē genericam, v.g. vniuersalitatē, absque eo quod actu cognoscat aliquam secundam intentionem rationis ex his, in quas vt in proprias species diuiditur vniuersalitas: & è cōtra potest actu cognoscere aliquam ex illis speciebus, absque eo quod actualiter cognoscat vniuersalitatē: ergo ex eo quod ens rationis formaliter non existat, nisi dum actualiter ab intellectu cognoscitur, manifeste proposita sequetur inconuenientia.

Respondetur, concedendo sequelam quoad vniuersa, quæ in illa cōtinentur. Negamus tamen esse inconueniens, aliquod prædictum in entibus rationis admittere; licet esse impossibile, id in entibus realibus reperiri. Quia cum similia entia realia habeant inter se connexionem vel resultantiæ realis vnius ad alterum, vel identitatis vnius cum altero, impossibile est, vnū illorum realiter existere, quin existat & alterum. Tamen sicut ex prædictis etiam entibus realibus, intellectus quia præcisius est, potest vnum actualiter cognoscere, quin actualiter cognoscat & alterum, potest etiam ex prædictis entibus rationis vnum actu cognoscere & non alterum. Et cum alias existentia entis rationis sit, actu ab intellectu cognosci; potest quodlibet ens rationis formaliter existere, quin existat

formaliter aliquod aliud. Et tota connexio, quæ inter hæc entia rationis potest reperiri, est, quod vnum quantum est ex se, exigat existentiam alterius: quia tamen hæc dependet ab actuali consideratione intellectus potestis pro applicatione libera voluntatis considerare actu vnum & non aliud, potest alicui enti rationis deficere formalis existentia, quam alterum ens rationis, quantum erat ex se, illud habere exigebat. In ipsa tamen formatione entis rationis, quia non potest eius ratio specifica absque generica cognosci, non potest existere ratio specifica absque generica, licet bene è cōtra possit agnoscere, & existere ratio generica absque specifica.

QVÆSTIO IV.

Utrum à solo intellectu ens efficiatur rationis?

AB hac quæstione & sequenti, quia præcisè ad Metaphysicam, & sequens etiam ad Theologum pertinent, breuiter expediemur. Nec inquirimus in præsentide vera, & propria causa entis rationis. Cum enim, vt diximus in superioribus, illud non sit proprie ens; illud non habet proprie causam sui efficientem, sed quodammodo ad actionem aliquam resultat. De hoc igitur modo resultantiæ inquirimus, an ens rationis resultet solum ad actionem

nem intellectus (vt communiter docent Thomistae) an vero etiam ad actionem voluntatis & imaginatiue (vt sentit Scotus in 1. dist. 45. quaest. vnica) vel ad actionem saltem imaginatiua (vt alij autumant.)

2. Resolutorie est dicendum, ad solam intellectus actionem cognoscens aliquid ad modum entis realis, ens rationis posse resultare, & conficere. Conclusio est communis Thomistarum, praecipue Domini Caietani 1. part. quaest. 28. art. 1. & colligitur ex Aristotele, qui (vt sepius retulimus) ait ens rationis esse ens in anima; & vt communiter illum explicant, per ens in anima intelligit ens in intellectu. Colligiturque etiam ex D. Thoma qui quotiescumque de ente rationis loquitur, asserit, illud esse, quod habet, esse in apprehensione: ex quo saltem excluditur, ens rationis fieri a voluntate aut ab alia potentia non apprehensiua. Et quia apprehensio proprie solum reperitur in intellectu, excluditur etiam, quod non fiat, ab alia potentia inferiori, in qua non ita proprie reperitur apprehensio. Et quia sepius dixit D. Thomas, ens rationis fieri per cognitionem, qua cognoscitur ad modum entis; & solum intellectus potest cognoscere aliquid ad modum entis; solus ille videtur secundum mentem D. Thomae, posse conficere ens rationis.

3. Vt conclusionem autem ostendamus, oportet aduertere,

quod intellectus inter omnes potentias aequaliter cognoscitiuas cum sit potentia omnino spiritalis, potest supra suam cognitionem reflecti, imò semper in exercitio reflectitur supra illam. Non enim solum intellectus cognoscit se cognoscere, quando alio actu distincto reflectitur supra suos actus, & cognoscit se cognovisse: sed in quolibet actu etiam directio in exercitio aduertit intellectus se cognoscere. Quod nulli aliae potentiae etiam aequaliter cognoscitiuae competit. Supponendum est etiam ex his, quae in praecedentibus quaestionibus saepius diximus, ens rationis nihil aliud esse, quam ipsum obiecti & cognosci ad modum entis. Vnde sola illa potentia, quae aliquid, quod re vera non est verum ens, cognoscit saltem in exercitio se illud cognoscere ad modum entis, proprie & formaliter efficit ens rationis. Sed solus intellectus id cognoscit: ergo solus ille formaliter conficit ens rationis. Minor probatur, quia potentia non cognoscitiua, vt voluntas, nec directæ, nec reflexe aliquid cognoscit: aliae autem potentiae inferiores intellectui, vt sensus, phantasia, & imaginatiua, licet aequaliter aliquid cognoscant; non tamen reflexe nec in exercitio cognoscunt se illud cognoscere: ergo nulla alia potentia praeter intellectum potest cognoscere ens rationis eo modo quo requiritur, vt illud formaliter efficiatur.

tur. ¶ Dixi, per nullam actionē nisi intellectus posse fieri formaliter ens rationis. Quia fundamētaliter fieri potest per actionem voluntatis, potentie visivæ, & aliarum potentiarum. Et si loquamur de privatione, fundamētum illius absque aliqua actione reperitur à parte rei.

4. Obijcies fundamentum Scoti, ut etiam voluntas possit efficere ens rationis. Quia potentia comparans vnum alteri, facit, quod ad talem comparisonem relatio & habitudo resultet rationis. Sed voluntas potest comparare, & de facto sæpius comparat vnum alteri: ergo ad talem eius actionem comparatiuam formaliter resultat respectus, & relatio rationis. Minor probatur, quia voluntas comparat vnum bonum alteri, & vno relicto alterum eligit, & prosequitur.

Confirmatur, quia sæpius voluntas fertur in bonum apparens, illudque, cum non sit bonum, prosequitur, ac si esset bonum: ergo in tali actione conficit ens rationis, facitque aliquid, quod non est bonum, & aliquando neque ens, ad modum entis & boni.

Respondetur ad argumentum, negando minorem. Neque enim proprie voluntas comparat vnum alteri: comparatio enim proprie sumpta est opus rationis ac perinde voluntati proprie competere nequit. Vnde quando voluntas aliquo bono

posthabito, alterum eligit, & prosequitur; comparatio vnius ad alterum non proprie fit à voluntate, sed antecedenter fit ab intellectu proponente voluntati talia obiecta sub inæquali bonitate: & voluntati solum attinet, ex talibus obiectis sic ab intellectu propositis & comparatis vnum illorum eligere. ¶ Etsi tamen quod voluntati competet vnum alteri comparare; quia tamen voluntas nullatenus cognosceret eā comparisonem, quā fieret, per illam nullatenus resultaret ens rationis, utpotè cuius totum suum esse est cognosci; sed solum resultat ad actionē intellectus cognoscentis saltem in exercitio comparisonem, à semetipso vel à voluntate factam, & illam ad modum respectus & habitudinis realis apprehendentis.

Ad confirmationem respondetur, quod cum voluntas fertur in bonum apparens; illa non conficit eius apparentem bonitatem, sed intellectus apprehendens illud ad modum veri boni, conficit eius fictam & apparentem bonitatem; & sic confictam, ut illam appetat, voluntati proponit: & ita si in eo aliquod resultat ens rationis, illud non voluntatis, sed intellectus actioni correspondet.

5. Obijcies secundo, quod saltem imaginatiua, & phantasia possunt conficere formaliter, entia rationis. Imaginatiua enim
respo

recte D. Thom. 1. part. quæst. 1. art. 9. ad 2. ex speciebus montis & auri format speciem montis aurei: ac perinde cognoscit montem aureum. Sed id est, efficere formaliter chimeram, quæ formaliter est ens rationis. Iam ergo imaginatiua conficit formaliter ens rationis. ¶ Confirmatur, quia phantasia discurret circa singularia. Sed in tali discursu videntur aliqua interuenire entia rationis, intentiones videlicet subiecti & prædicati, propositionis, & syllogismi. Illas ergo intentiones per talem discursum conficit phantasia: ac perinde aliqua conficit entia rationis.

Respondetur, breuiter ad argumentum (quamuis circa illius, & confirmationis materiam plura possent dici, quæ ad libros de anima spectant) quod imaginatiua apprehendit quidem materialiter montem aureum, non tamen cognoscit, illum non esse vere ens, nec ad modum entis illi attingit, quæ sola cognitio sufficit, facere ens rationis; & hoc modo solum cognoscitur ab intellectu. ¶ Ad confirmationem respondetur, phantasiam, cum non sit potentia spiritualis, nec reflexiue etiam in exercitio cognoscere: & quamuis discurret materialiter circa singularia, non tamen vel in exercitio cognoscit in obiectis talis discursus intentionem aliquam ad modum subiecti & prædicati, & sic nullam prædictarum intentionum ra-

tionis formaliter conficit.

QVÆSTIO V.

Utrum solus intellectus humanus conficiat ens rationis.

Solus, inquam, intellectus humanus, id est, non diuinus nec Angelicus. Et licet quæstio ista sit magna ex parte Theologica, & ideo hic breuiter pertractanda, non est omnino aliena huius loci, vipote cuius resolutio ad plenioram notitiam naturæ entis rationis non parum conducit, ad dignoscendum videlicet, an per quodlibet adualiter cognosci entis rationis, ipsum ens rationis formetur. Maioris tamen claritatis causa loquimur prius de intellectu diuino, & postea de intellectu loquimur Angelico. De intellectu igitur diuino, non est concursus aliorum placitum, dum aliqui licet paucissimi, non solum Deum aliquod ens rationis formare, sed & illud vlatenus cognoscere negant. Alij autem concedunt, Deum omne ens rationis cognoscere: negant tamen, aliquod illorum posse formare. Alij denique non solum cognoscere Deum, sed & formare posse, concedunt, plura entia rationis, licet formationem aliquorum, quæ specialem in his imperfectiorem, Deo denegant. Et quamuis vtraque

sententia quātum ad formationē entis rationis sit satis probabilis, & in via D. Thom. vtraque defensibilis, quid tamē probabilius iudicem, breuiter explicare conabor.

2. Dico igitur primo. Certum est, Deum omnia entia rationis, vt ab intellectu humano facta vel factibilia, cognoscere. In hac conclusione etiam qui formationem entis rationis Deo de negant, debēt conuenire, & probatur ex D. Tho. 1. p. q. 14. a. 2. vbi ait quod Deus cognoscit omnia, quæ quocumque modo sunt in potentia creature, siue in eius potentia opinandi, siue imaginandi, vel quocumque modo significandi: & ita cōcludit sanctus Doctor dicens: *Quæcumque igitur possunt per creaturam fieri, vel cogitari, vel dici, & etiam quæcumque ipse facere potest, omnia cognoscit Deus.* Hæc D. Thom. & cum in potentia creature imaginandi & significandi, contineantur entia rationis, & ipsa sint aliqua ex his, quæ potest creatura cogitare & facere; intendit proculdubio D. Thom. ea etiam, saltem vt sic facta vel factibilia à creatura, ab intellectu diuino cognosci.

3. Ratione autem efficaciter id probatur primo, quia quid quid habet quomodo libet entitatem & cognoscibilitatem passivam, cognoscitur à Deo, vt pote qui cum sit infinitæ cognoscibilitatis actiue, nihil cognoscibile eius subterfugit cognitionem; &

cum ens rationis habeat aliquā entitatem, ac perinde & cognoscibilitatem passivam, non potest diuinam subterfugere cognitionē. ¶ Cōfirmatur, & explicatur hoc. Nam quamuis aliquid, vt cognoscibile à creatura, imbibat ex parte cognoscētis imperfectionem; id tamen tota ea, imperfectione ex parte obiecti se tenēte, potest Deus absque aliqua imperfectione ex parte Dei cognoscētis attingere: ergo licet intellectus humanus cum imperfectione ex parte ipsius intellectus, cognoscētis cognoscat, & faciat ens rationis, potest Deus ipsum ens rationis, cum ea imperfectione factū vel factibile, absque aliqua imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere. Antecedēs probatur. Nā licet in cognitione coniecturali hominis imbibatur imperfectio ex parte ipsius hominis cognoscentis; potest Deus sic coniecturaliter ab homine cognitum vel cognoscibile, absque imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere, quod est cognoscere coniecturale, non tamen coniecturaliter.

4. Secundo probatur conclusio, quia Deus comprehendit omnes actus intellectus humani, omnes enim illi, vt pote actus reales, sunt à Deo comprehensue cognoscibiles: ergo cognoscit Deus omnium prædictorum actuum obiecta, vt ipsorum actuum obiecta sunt: implicat enim aliquem

quem comprehendit actum cognoscitivum, quoniam eius comprehendatur obiectum. Sed inter actus intellectus hominis aliquae sunt cognitiones entium rationis, ad quas ipsa entia rationis resultant: ergo cognoscit Deus talia entia rationis, ut medijs talibus actibus ab intellectu humano cognoscantur, & efficiuntur.

5. Dico secundo. Nullum prorsus ens rationis Deus potest facere. Probatur, in cuiuscumque entis rationis formatione imperfectio necessario innoluitur ex parte intellectus illius efficiens: ergo nullius entis rationis formatio ab intellectu diuino possibilis potest concedi. Antecedens probatur, ens rationis non per quamlibet fit cognitionem, sed per eam duntaxat, qua cum non sit vere ens, ex parte cognoscentis admodum entis cognoscitur. Sed cognoscere non solum ex parte obiecti, sed ex modo cognoscendi & ex parte ipsius cognoscentis aliquid ad modum entis, quod reuera non est ens, est imperfectio in ipso cognoscente: ergo conficere ens rationis imbibit imperfectionem in intellectu illius efficiente. Maior probatur, quia per eam cognitionem fit ens rationis, per quam totum suum esse illi communicatur, & ad quam totum esse entis rationis resultat: ergo cum ipsum ens rationis ex se non habeat esse, ad modum entis realis solum habet illud, quia ex parte

cognoscentis ad modum entis realis cognoscitur: ergo per eam duntaxat cognitionem fit ens rationis, per quam ex parte ipsius cognoscentis admodum entis cognoscitur. Minor autem, videlicet quod ita cognoscere ex parte ipsius cognoscentis sit imperfectio in ipso cognoscente, probatur. Quia id est cognoscere ex modo cognoscendi rem aliter quam sit, quamvis non iudicetur re ita esse, sicut ex modo cognoscendi cognoscitur. Sed hoc arguit imperfectionem in cognoscente: ergo. Maior patet, quia est cognoscere id, quod reuera non est ens admodum entis, quamvis intellectus non iudicet, illud esse vere ens, sed potius illud non esse vere ens: ergo id est cognoscere ex modo cognoscendi realiter quam est. Quod autem hoc sit imperfectio in cognoscente probatur, nam quantumvis homo cognoscens Angelum ad modum corporis iudicet non esse corpus, ipsum cognoscere Angelum ad modum corporis arguit imperfectionem in cognoscente, quia ex modo cognoscendi tenet se ex parte cognoscentis, cognoscit Angelum aliter quam est: ergo quantumvis conficiens ens rationis iudicet illud non esse vere ens, id cognoscere ex parte ipsius cognoscentis ad modum entis, est cognoscere illud ex modo cognoscendi aliter quam est, & arguit imperfectionem in ipso cognoscente.

6. Obijcies primo, quod ut in prima

prima conclusione concedimus, Deus cognoscit entia rationis, ut ab intellectu humano facta vel factibilia: ergo potest etiam Deus, entia rationis conficere. Probatur consequentia, quia nulla maior in isto, quam in illo videtur inuolui in cognoscente imperfectio: ergo si est possibile primum, etiam secundum. Antecedens probatur, nam si cognoscit Deus ens rationis ab intellectu humano factum, cognoscit utique illud ad modum entis: cum enim tale ens rationis ab intellectu humano factum non habeat aliud esse, nisi esse ad modum entis; implicat quod Deus illud cognoscat, nisi cognoscat illud ad modum entis. Sed ad conficiendum ens rationis etiam antecederet ab aliquo intellectu non factum; solum requiritur, quod illud cognoscatur ad modum entis: ergo si Deus potest cognoscere ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, potest ens rationis conficere.

Confirmatur; nam eo ipso quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, iam Deus ipsa tali sua cognitione ens rationis format, & conficit: implicat ergo quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum, & quod aliquod ens rationis ea ipsa sui cognitione non efficiat. Probatur antecedens: nam eo ipso præcisè quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu hu-

mano factum aut factibile, per id ens rationis, quod in se alias verum esse reale non habet, incipit habere esse obiectiuum in intellectu diuino: ergo per id formalissime fit ens rationis. Consequenter probatur. Quia (ut diximus quæst. 1. & 3. huius libri) tunc ens rationis formaliter efficitur, cum non habens alias esse reale, incipit habere esse obiectiuum in intellectu.

7. Respondetur ad argumentum, negando antecedens, & ad probationem negatur etiam antecedens, & ad illius probationem dico, quod ut cognoscat Deus ens rationis, ut factum vel factibile ab intellectu humano, sufficit, quod Deus ex parte obiecti cogniti cognoscat illud ad modum entis, id est, quod Deus cognoscat quod tale ens rationis cognoscitur, vel est cognoscibile ab intellectu humano ad modum entis, non autem requiritur, quod Deus ex parte sui intellectus cognoscentis cognoscat tale ens ad modum entis, sicuti Deus cognoscit coniecturabile ex parte obiecti, hoc est cognoscit, quod aliquod obiectum est ab aliquo intellectu creato coniecturabile, & cognoscit illud, quatenus à tali intellectu creato coniecturabile est; non tamen illud cognoscit Deus ex parte sui intellectus cognoscentis coniecturaliter; quia id esset, ipsum Deum aliquid coniecturare, & de illo cognitionem fallibilem habere. Ad conficiendum autem

Autem aliquod ens rationis non sufficit (vt in conclusione explicuimus) cognoscere illud solum ex parte obiecti ad modum entis, sed requiritur ex parte intellectus ipsum ens rationis conficiētis, cognoscere illud ad modum entis, quod est cognoscere illud ex modo cognoscendi aliter, quam sit. Et cum in hoc modo cognoscendi inuoluatur imperfectio, nō potest Deus entia rationis conficere, licet possit ens rationis, vt ab intellectu humano factum vel factibile, cognoscere.

Ad confirmationem negatur antecedens, ad cuius probationem dico, non quodlibet esse obiectuum, quod ens acquirit in aliquo intellectu, sufficere, vt fiat ens rationis, sed solum illud esse obiectuum in quo, quia nullum eiusdem entis supponitur aliud esse, totum illius esse consistit. Cum autem ens rationis ab intellectu humano factum vel factibile, cognoscitur ab intellectu diuino, acquirit quidem esse obiectuum in diuino intellectu; non tamen per quod tale ens fiat, quia iam supponitur habens esse vel actuale, vel possibile per ordinem ad intellectum humanum illud cognoscentem, vel potentem cognoscere ad modum entis, & ita intellectus diuinus, quando tale ens rationis sic cognoscit, non comparatur ad illud vllatenus tanquam ad suam cognitionis effectum, sed praeisse, vt ad talis suae cognitionis obiectum suum, quā-

do intellectus creatus cognoscit aliquod ens reale factum vel factibile, quamuis illud media ea cognitione habeat esse obiectiuum in tali intellectu, quia praeter illud esse obiectiuum, aliud habet esse, non comparatur ad talem cognitionem vt effectus, sed praecisse vt illius obiectum.

8. Obijcies secundo, quod priuationem, (quae est vnu ex entibus rationis) cognoscit Deus etiam ex parte ipsius Dei cognoscentis ad modum entis: ergo illam sic cognoscendo format & conficit. Antecedens probatur, nam non solum ex parte obiecti, sed ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscit Deus priuationem per formam oppositam positivam, qua priuat, vt cecitatem per visum, & per lucē tenebras: ergo cognoscit priuationem ad modum formae positivae, qua priuat.

Respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur consequentia. Lōge enim diuersum est, cognoscere priuationem per formam positivam oppositam, ac cognoscere illam ad modum formae positivae subiectum efficientis: primum enim solum est cognoscere, quod subiectum non habet talem formam positivam: ac perinde quod habet earentiam, seu negationem talis formae positivae: & hoc quidem cognoscit Deus. Aliud vero est, cum talis negatio formae positivae vere sit aliqua forma in sub-

subiecto, cognoscere illā ad modum formæ in subiecto: & hoc modo saltem ex parte ipsius Dei cognoscentis nō cognoscit Deus priuationem, & sic illam cognoscere requirebatur (vt diximus) vt Deus illam per modum entis rationis conficeret; sed solum cognoscit priuationem ad modum formæ ex parte obiecti, cognoscendo videlicet illam vt cognitam, vel cognoscibilem, ad modū entis ab intellectu humano; quod est, Deum cognoscere ens rationis, non tamen illud conficere. Neque illud cōficit intellectus humanus per id præcisse, quod priuationem cognoscit per formam positiuam, qua priuat; sed per id quod ex parte ipsius cognoscentis negationem ipsam talis formæ positiuæ, cum non sit vere forma, neque aliquod vere ens in subiecto, ad modum entis & ad modum formæ subiectum efficientis agnoscit.

9. Obijcies tertio, quod respectus ideales per quos in Deo diuersæ constituuntur idæ, sunt respectus & relationes rationis: nullus enim respectus aut relatio realis potest in Deo intelligi ad creaturas. Sed tales respectus ideales ab intellectu diuino conficiuntur. Iam igitur intellectus diuinus aliqua conficit entia rationis. Minor probatur: tum ex D. Thom. 1. p. q. 15. art. 2. ad 3. id expresse his verbis asserente: *Ad tertium dicendum, quod huiusmodi respectus, quibus multiplicatur idæ,*

non causantur a rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suā rebus. Tum etiam, quia in 2. & 3. argumento eiusdem articuli asserit D. Thomas, diuersas idæas diuersosque respectus ideales illas constituentes esse in Deo ab æterno, nec id negat, sed potius virtualiter concedit in solutionibus prædictorum argumentorū. Sed ab æterno non potuerunt tales respectus causari ab intellectu creato, supposito quod nullus intellectus creatus fuerit ab æterno. Restat ergo, quod tales respectus fuerint ab æterno ab intellectu diuino causari, ac perinde quod ab æterno intellectus diuinus aliqua formauerit entia rationis. Nec potest dici, tales respectus ideales esse ab æterno solum fundamentaliter in Deo, & solum fundamentaliter ab intellectu diuino ab æterno causari: quia D. Thomas ait, prædictos ideales respectus ab æterno causari ab intellectu diuino comparante essentiam suam rebus. Sed per talem comparisonem intellectus non solum fundamentaliter sed & formales videntur prædicti fieri respectus: ergo formales sunt ab intellectu diuino.

Respondetur, re vera prædictos respectus ideales solum fundamentaliter proxime ab æterno in intellectu diuino reperiri, quatenus intellectus diuinus suā essentiam cognoscit diuersimode imitabilem a creaturis, illamque vt sic diuersimode imitabilem

sem obspirat ad creaturas. Quia tamen intellectus diuinus non cognoscit talem suae essentiae comparationem ad creaturas ad modum relationis & respectus ipsi diuinae essentiae superadditi, & in ea existentis, non conficit formaliter respectum rationis, qui in eo praecise formaliter consistit, quod concipitur in aliquo ad modum respectus & relationis realis in illo existentis. Per cognitionem tamen, quam ab aeterno habet intellectus diuinus comparans essentiam suam rebus, tribuit proximum fundamentum consistens in tali esse cognito, ut intellectus humanus cognoscat in essentia diuina diuersos respectus ad creaturas ad modum diuersarum relationum & respectuum realium; quod est formaliter facere tales respectus & secundas intentiones rationis. Nec amplius probat argumentum, aut amplius in testimonijs adductis intendit D. Thomas, ut semetipsum explicare videtur in 1. distinct. 36. quaest. 2. artic. 2. ad 2. dicens: *Quod istae relationes secundum rationem & intellectum in Deo sunt, quia intellectus diuinus ab aeterno suis intelligens essentiam suam diuersimode a creaturis imitabilem.* Vbi cum non dicat S. Doctor, quod intellectus diuinus fuit ab aeterno intelligens, ipsam comparationem suae essentiae ad creaturas ad modum respectus & relationis ad illas, non intendit,

quod formaliter tales tunc fierent idaeales respectus, sed quod solum fieret fundamentum taliter, quatenus intellectus diuinus ab aeterno intelligens suam essentiam diuersimode imitabilem a creaturis, praebuit proximum fundamentum, ut intellectus humanus ipsam comparationem essentiae diuinae ad creaturas posset cognoscere ad modum respectus & relationis realis.

10. Quia aliquid pro huius complemento de intellectu Angelico dicere promissimus, breuiter dico, Angelum quidem cognoscere omnia entia rationis, ut ab intellectu humano facta, vel factibilia. Et ob eandem rationem, ob quam diximus illa ab intellectu diuino cognosci. Quantum ad formationem autem entium rationis, Angelus non potest formare, aut conficere illa, quae imperfectionem discursus formalis inuoluunt. Quia discursus Angelo non competit formalis; neque etiam poterit formare distinctionem rationis inter diuina attributa per cognitionem quidditatiuam Dei: quia ut sic Angelus, immo homo beatus Deum quidditatiue cognoscens, non concipit illum pluribus conceptibus. Poterit tamen Angelus eam distinctionem rationis formare in cognitione, quam habuerit Dei per suos effectus, poteritque alia entia rationis conficere, quae in sui formatione non supponunt, neque

involuunt discursam formalem: quia cognoscere illa ad modum entis etiam ex parte ipsius cognoscētis, licet importet imperfectiōnem infinitæ cognitioni non potestatem competere; non tamē, quæ non possit competere cognitioni creatæ etiam Angelicæ.

QVÆSTIO VI.

Utrum recte diuidatur ens rationis in priuationem, negationem & relationem?

Hanc quæstionem ex se non multum difficilem, aliquantulum obscuram & difficilem, sed diderunt diuersi modi, quibus Authores explicant diuissum & membra diuidentia huius diuisionis. Aliqui enim existimant diuissum esse ens rationis in tota sua latitudine. Alij vero asseryunt diuissum esse ens rationis, quod dumtaxat habet fundamentum in re. Aliqui etiam nomine negationis intelligunt solum negationem formæ in subiecto, sub qua non comprehenditur chimæra. Alij ex opposito sub nomine negationis solum chimæram, ac alia entia fictitia, quæ nullum habent fundamentum in re, intelligunt comprehendere: & alias negationes complexas formæ in subiecto non apto habere illam, vt negationem visus in lapide, reducunt ad relationem. Alij denique nomine negationis intelligunt tam entia ficti-

tia, quàm negationes formæ in subiecto non apto habere illam. Inter hanc tamen sententiarum diuersitatem quid iudicem probabilius brebiter explicare conabor.

2. Dico primo. Ens rationis in tota sua latitudine diuiditur in ens rationis, quod habet fundamentum in re, & in ens rationis, quod nullum in re fundamentum habet. Pro huius explicatione supponendum est, quod ens rationis habere fundamentum in re, nihil est aliud, quam quod cōformiter ad naturas rerum, aliquid, quod in ipsis vere non reperitur, possit intellectus ad modum entis in illis concipere. Vnde illud ens rationis non habebit fundamentum in re, quod intellectus mere fictitiæ, & absque cōformitate aliqua ad naturas rerum confingit. Et huiusmodi ens rationis ab aliquibus solet appellari negatio, quia negationem dicit omnis illius fundamenti. Et negatio secundum hanc acceptionem, & secundum quod significat negationem formæ in subiecto, est quasi nomen æquiuocum. Ne tamen huiusmodi nominum æquiuocatione halucinemur, nomine negationis solum in sequentibus intelligemus negationem formæ in subiecto. Hoc supposito patet conclusio, quia in vniuersum omne ens rationis conficitur ab intellectu, vel cum aliquo fundamento in re, vel absque illo: ergo ens rationis in to-

ta sua latitudine prædicto modo est diuidendum. Quia tamen ens rationis absque fundamento in re, utpotè omnino fictitium, & ad nullius naturæ cognitionem conducent, non est cognitum necessarium, illo relicto solum de ente rationis habente fundamentum in re, loquuntur metaphysici, illudque solum diuidere intendunt, illiusque & nos diuisionem explicabimus.

3. Dico secundo: Ens rationis habens fundamentum in re (de hoc enim solum iam loquimur) immediate diuiditur in negationem & relationem. In negationem, inquam, non specialiter dictam, ut condiltinguitur à priuatione, sed ut comprehendit negationem formæ in subiecto habente aptitudinem ad illam, & negationem formæ in subiecto illius non capaci. Conclusio colligitur ex D. Thoma quæst. 21. de veritate ar. 1. dicente, quod ens rationis tantum est duplex, negatio scilicet & relatio. Et probatur, quia diuisio alicuius diuisibilis in species vel quasi species subalternas, immediatius fit in tales species, quam in species infimas. Sed relatio & negatio sunt species subalternæ, immediate & adæquate diuidētes ens rationis: ergo in hæc duo membra immediate & adæquate diuiditur. Probatur minor, quia negatio generaliter dicta est communis ad negationem formæ in subiecto apto nato habere illam, quæ dicitur

priuatio, & ad negationem formæ in subiecto incapaci illius, quæ est negatio specialiter dicta: utraque enim conuenit in eo, quod dicit negationem formæ in subiecto, & differunt, quod priuatio dicit negationem formæ in subiecto capaci illius; negatio vero specialiter dicta dicit negationem formæ in subiecto incapaci illius: ergo immediatius diuiditur ens rationis in relationem & negationem generaliter dictam, quam in relationem, priuationem & negationem specialiter dictam.

4. Dico tertio. Nihilominus optima est diuisio entis rationis habentis fundamentum in re, in relationem, priuationem & negationem specialiter dictam. Præter quā quod sic fit ista diuisio ab Arist. & D. Thom. & cōmuniter ab alijs Doctorib⁹. Probatur cōclusio, nā quotiescūque aliquod diuisum, licet immediatius diuisibile per species subalternas, diuiditur per species athomas, cum illæ totam exhauriant confusionem diuisi, optimè & adæquate diuiditur: sicut animal in hominem, equum, & leonem, & alia animalia irrationabilia, si illa omnia facillè possent numerari. Sed relatio, priuatio, & negatio specialiter dicta totā exhauriūt cōfusionem entis rationis habentis fundamentum in re, cū nullum in his tribus mēbris non contētū ens inueniatur rationis: ergo licet immediatius posset diuidi ens rationis in relationem & negationem cō-

muniter dictam, optime & adæquate in prædicta tria membra diuiditur.

Confirmatur, & explicatur: quia sicut qualitatis immediatus membrum diuidens posset assignari dispositio communiter dicta, ut comprehendens videlicet habitum & dispositionem specialiter dictam: quia tamen poterat esse æquiocatio, & dubitari an nomine dispositionis, dispositio communiter dicta, an vero dispositio specialiter dicta intelligatur; conueniens fuit, quod licet non ita immediate, diuideretur qualitas in alias species, & in habitum & dispositionem specialiter dicta: ergo à simili conueniens fuit, quod licet non ita immediate, diuideretur ens rationis in relationem, priuationem, & negationem specialiter dicta, quia per id omnis tollitur æquiocatio: cum enim vnum ex tribus membris talis diuisionis assignetur negatio contraposta priuationi, nomine negationis non negatio generaliter dicta, sed negatio specialiter dicta absque aliqua æquiocatione intelligitur.

5. Obijcies primo, priuationem & negationem non esse entia rationis. Perperam igitur assignantur inter membra, ens rationis diuidentia. Antecedens probatur, quia à parte rei antecedenter ad omnem operationem intellectus inueniuntur: ergo cum ens rationis solum habeat esse obiectiue in intellectu, priuatio

& negatio non sunt entia rationis. Antecedens probatur, quia à parte rei homo habens capacitatem ad visum, potest habere negationem illius, & lapis incapax uisus, à parte rei habet negationem illius, & antecederet ad omnem operationem intellectus à parte rei homo denominatur cæcus, & lapis non videns: ergo à parte rei, & independenter à consideratione intellectus reperitur priuatio & negatio.

Confirmatur: nā priuatio est vnum principium generationis naturalis: ergo cum generatio reperiatur à parte rei independenter à consideratione intellectus, independenter ab illa à parte rei reperitur priuatio.

Respondetur ad argumentum negando antecedens, & ad probationem dico, quod à parte rei solum fundamentaliter reperitur negatio & priuatio; ut enim formaliter sint, requiritur, quod cum cuiuscunque formæ negatio nihil sit, nec aliquid ponat in subiecto, ipsa negatio consideretur in illo ab intellectu ad modum formæ realis in ipso existentis. Sufficit tamen (ut sæpius diximus) ut absolute & simpliciter, licet non omnino formaliter & quasi intrinsece, homo denominetur cæcus, & lapis non videns, quod non habeant visum, quod est habere priuationem & negationem solum fundamentaliter. Ad confirmationem respondetur, quod ut priuatio sit

fit principium generationis naturalis, sufficit, quod fundamentaliter existat: immo ad generationem nihil conducit, quod negatio formæ in materia concipitur ad modum formæ in ipsa materia existentis, sed quod realiter materia non habeat formam, cuius proxime est capax.

6. Obijcies secundo, quod plura dantur entia rationis, sub nullo prædictorum trium membrorum huius diuisionis contenta: ergo diuisio ista est insufficientis. Probatur antecedens, quia non solum potest intellectus aliquid concipere in aliquo ad modum formæ positiuæ relatiuæ, sed etiam ad modum substantiæ, qualitatis, & quantitatis. Sed illa erunt entia rationis, utpotè quæ solum habebunt esse obiectiue in intellectu. Et tamē non erunt relationes rationis, quia, ut supponimus, non concipiuntur ad modum respectus realis; neque erunt priuationes aut negationes, quia non conciperentur remotiones alienius formæ realis: ergo sub nullo ex prædictis tribus membris talia entia rationis continentur.

Respondetur, quod si intellectus, ubi non est vera substantia, vera quantitas, nec vera actio, aliquid per modum substantiæ, quantitatis, vel actionis concipiat, id quidem faciet absque aliquo prorsus fundamento in re: nulla enim res est, quæ huiusmodi possit exigere conceptionem,

& ita etiam si aliquod ad talē cognitionem intellectus ens rationis resultet, illud non continebitur sub diuiso huius diuisionis, per quam ens rationis dūtaxat, quod habet fundamentum in re, diuiditur: & sic non mirum quod tale ens rationis omnino fictitū, & absque aliquo fundamento in re sub nullo huius diuisionis membro contineatur.

7. Obijcies tertio, nullum esse ens rationis, quod non sit relatio rationis. Perperam igitur diuiditur ens rationis in relationem, & alia suæ diuisionis membra; siquidem omnia illa formaliter coincidunt cum relatione rationis. Antecedēs probatur, quia omne ens rationis importat respectum ad intellectum illud cōficientem, & ad subiectum quod denominat: ergo cum talis respectus non possit esse relatio realis, erit respectus & relatio rationis: ac perinde omne ens rationis formaliter erit relatio.

Respondetur, negando antecedēs. Et ad probationem dico, omne ens rationis respicere aliquo modo intellectum, & subiectum quod denominat, non tamen respicit illud, ut purum terminum, quod requireretur, ut eēet relatiuum rationis secundum esse, sed intellectum respicit ut sui causam quodammodo efficientem, & subiectum ut sui causam quodammodo materialem: per quod solum colligitur quod ad intellectum, & subiectum dicat omne

ens rationis respectum transcendentale & secundum dici: quod non sufficit vt cōtineatur formaliter in genere relationis. Sicuti quāuis omne accidens reale dicat respectum transcendentalem ad subiectū, & ad suā causam efficientem, id non sufficit, vt formaliter in genere relationis constitutur. Cum hoc tamen stat, quod cum prædictus respectus transcendentalis entis rationis ad intellectum, & ad subiectum, quod denominat, possit coīncipi ad modum relationis realis prædicamentalis, potest intellectus formare relationem rationis prædicamentalem, ad quam alterum ens rationis, & illius respectus transcendentalis ad sui causam efficientem & materialem habebit se vt substractum, & vt subiectum denominationis, quod utique non est, coīncidere formaliter cum relatione omnia entia rationis, sed quod omnia illa vt illius substractū possint ab aliqua relatione rationis denominari.

QVÆSTIO VII.

Utrum prima & secunda intentio sit aliquid rationis?

Quia ex omnibus entibus rationis, quod præcipue pertinet ad logicum est secunda intentio, utpote quæ (vt quæst. vltima præcedentis libri diximus) logica vt proprium respicit obiectum; specialiter natura eiusdem secundæ intentionis rationis in hac, & sequenti quæstione est explicanda. Et quia, vt in sequenti

dicemus, secunda intentio rationis in prima intentione rationis fundatur, oportet prius vniuersaliter scire, quid sit prima & secunda intentio, & an vtraque sit aliquid rationis. Quod optime, & omnia quæ ad has intētiōes pertinet, explicat noster Author q. 3 vniuersalium, suppones in primis, hoc nomen intentio quasi æquiuocum esse ad intentionem voluntatis & intellectus, & in ordine ad voluntatem dicitur intentio actus ille voluntatis circa finem, ex quo ad electionem meliorem voluntas mouetur. Relictaque hæc intentionis acceptio ne, utpote quæ ad præsens non spectat, de intentione loquimur dūtaxat prout pertinet ad intellectum.

2. Intentio autem tam prima quam secunda, prout pertinet ad intellectum, alia est formalis, alia obiectiua. Prima intentio formalis est primus conceptus, quem intellectus de aliqua re habet, id est, conceptus, quem intellectus habet de re, secundum id quod rei ex se ipsa competit. Secunda autem intentio formalis est conceptus, quem intellectus habet de aliqua re secundum illud quod rei competit non secundum se, sed secundum statum quæ habet in intellectu. Et quia hic conceptus formalis supponit primum quem intellectus habet de rebus secundum illud, quod eis à parte rei competit, dicitur secundus conceptus, seu secunda intentio.

Intentio formalis. Prima autem & secunda intentio obiectiua nihil aliud sunt, quā obiecta formaliter ut obiecta primæ & secundæ intentionis formalis. Et quidem certum est, omnem primam & secundam intentionem formalem esse aliquid reale, cum sint vel ipsæ reales actiones intellectus, vel terminus intrinsecus rationalium actionum, verbum videlicet per illas realiter productum, & realiter in intellectu receptum. Unde præsens difficultas solum proceedit de primis & secundis intentionibus obiectiuis, an illæ sint aliquid reale vel rationis.

3. Pro cuius resolutione est supponendum, quod in primis & secundis intentionibus obiectiuis, id est in obiecto primæ & secundæ intentionis formalis, possumus considerare ipsum obiectum pro materiali, & etiam formaliter in ratione obiecti v.g. concipit intellectus lapidem esse visum, obiectum pro materiali est lapis, & formaliter ut obiectum est lapidem esse visum. De primis ergo & secundis intentionibus obiectiuis tam pro materiali, quam pro materiali, inquirimus an sint aliquid reale vel rationis.

4. Dico primo. Prima & secunda intentio obiectiua pro materiali & pro substracto abstrahit ab aliquo reali & rationis, à substantia & accidenti: hoc est, quod in omni prædicto genere entium potest reperiri materiale substractum, quod denominetur à prima

& secunda intentione obiectiua. Explicatur & probatur conclusio, quia nullum est genus entium, quod non possit esse materiale substractum alicuius secundæ intentionis obiectiue: substantię enim reales ut homo, & accidentia realia possunt denominari ab aliqua secunda intentione prædicabilis, & similiter omnia entia rationis. Privatio enim in ordine ad hanc & illam privationem, & negatio in ordine ad hanc & illam negationem, & chimera in ordine ad hanc & illam chimeram, possunt denominari à secunda intentione speciei prædicabilis: & secunda intentio generis in ordine ad hanc & illam secundam intentionem generis, etiam est denominabilis à secunda intentione speciei prædicabilis. Nullum igitur est genus entis, per quod non dinagetur materiale substractum alicuius secundæ intentionis obiectiue. Et similiter, cum nullum sit ens, quod non possit habere denominationem esse cogniti, nullum est, quod non possit esse materiale substractum primæ intentionis obiectiue. Prima igitur & secunda intentio obiectiua pro materiali abstrahunt ab omni genere entis.

5. Dico secundo, aliquæ primæ intentiones obiectiue formaliter sumptę sunt aliquid reale: alię vero aliquid rationis. Prima pars conclusionis probatur: nam cum intellectus prima sua conceptione concipit hominem vel lapidem, homo & lapis secundum suas

naturas reales sunt obiectū formaliter terminās primū cōceptū intellectū: ergo formaliter ut obiectū illius, sunt aliquid reale; immo ratio quasi materialis & ratio sub qua illius primæ intentionis obiectiū omnino coincidunt. Quia homo secundum illud quod in se, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum habet, est formaliter obiectum talis primi conceptus. Iam ergo aliquæ primæ intentiones obiectiū, etiam formaliter sumptæ sunt aliquid reale. ¶ Ne huic obstat, quod homo terminans primum conceptum formalem intellectus, dicat perinde ordinē transcendentelem ad intellectum illum cognoscentem. Non, in quā, id obstat, quia esse hominis, etiā prout est obiectum primi cōceptus formalis intellectus, non cōsistit in eo ordine transcendentali, quem dicit ad intellectum, sed in sua natura reali secundum quā obijcitur intellectui & illius terminat primum conceptum.

Secunda autem pars conclusionis probatur: nam in lapide esse visum v. g. est ratio formalis, secundum quam terminat primum conceptum intellectus cognoscentis in lapide esse visum ad modum forme realis in ipso lapide existentis, cum re vera non sit aliqua forma realis in illo: ergo lapis cōstituitur formaliter in esse obiecti talis cōceptus per aliquam formam rationis. Sed illa non potest esse secunda intentio

rationis, utpote quia fundatur proxime in aliquo reali, nempe in visione reali ad lapidem terminata: ergo est prima intentio obiectiua rationis: ac perinde iam aliquæ primæ intentiones formaliter sumptæ sunt aliquid rationis.

6. Dico tertio, omnis secunda intentio obiectiua pro formalis est aliquid rationis. Probatur, quia totum esse cuiuslibet secundæ intentionis obiectiū est solum illud esse obiectiū, quod habet in intellectu, ut constabit per singulas secundas intentiones discurrendo. Et patet, quia secunda intentio formalis est cōceptus, quem intellectus format de aliqua re, secundum illud dātatur, quod habet per ordinem ad ipsum intellectum: ergo ex parte obiecti, seu rationis formalis obiectiū solum correspondet aliquid, cuius totum suum esse sit esse obiectiue in intellectu: aliās si corresponderet aliquid habens aliquod esse præter esse obiectiue in intellectu, iam ille secundus conceptus formalis esset de re secundum illud præcisse, quod habet ex se: ac perinde ille, qui dicitur secundus conceptus, re vera non esset secundus conceptus, sed primus conceptus, & prima intentio formalis.

7. Dico quarto, omnes primæ intentiones obiectiū rationis conveniunt in ordine transcendentali, quem dicunt ad intellectum, illas admodum forme realis primo suo cōceptu formali cognos-

centem

centem, atque illas media tali cognitione conficientem: differunt tamen inter se, quatenus sunt respectus ad diuerfos, speciales terminos. Explicatur & probatur conclusio. Cognoscit v.g. intellectus esse visum in pariete ad modum respectus realis parietis ad potentiam visivam illum videntem; cum re vera non sit talis respectus realis in pariete; & per eam cognitionem resultat prima intentio rationis obiectiva esse visi in pariete ad modum formæ intrinsecæ parietem afficientis: cognoscit similiter intellectus esse volitum in homine ad modum respectus realis hominis ad voluntatem illum amantem, cum re vera ille non sit respectus realis in obiecto talis amoris, & per eam cognitionem resultat in homine prima intentio obiectiva rationis ad modum formæ intrinsecæ hominem afficientis. Prima igitur intentio rationis in lapide esse visi convenit cum prima intentione rationis in homine esse voliti in eo, quod utraque eodem modo dicit respectum transcendentalem ad intellectum illam cognoscentem & illam suam cognitione conficientem. Differt tamen intentio rationis in lapide esse visi ab intentione rationis in homine esse voliti penes diuerfos proprios terminos utriusque relationis seu intentionis, quia per esse visum refertur lapis ad potentiam illum videntem, & per esse volitum refertur homo ad

voluntatem illum amantem.

2. Dico quinto, omnes secundæ intentiones conveniunt in eodem ordine transcendentali ad intellectum, illas suo secundo conceptu formali cognoscentes: differunt tamen inter se, quia sunt speciales respectus ad diuerfos speciales terminos. Conclusio patet à simili ex præcedenti: quamvis enim secunda intentio v.g. generis & speciei conveniant in eo, quod utraque eodem modo dicit ordinem transcendentalem ad intellectum, illam ad modum respectus realis ad sua inferiora cognoscentem: differunt, quia secunda intentio generis est relatio, per quam genus refertur ad plura differentia speciei, & secunda intentio speciei est relatio, per quam species ad plura solum numero differentia refertur: ergo licet prædictæ secundæ intentiones conveniant in eodem ordine transcendentali ad intellectum, differunt tamen quatenus sunt relationes rationis predicamentales ad speciales & diuerfos suos terminos. Ex quo & ex conclusione præcedenti sequitur, primam & secundam intentionem rationis non constitui formaliter in essentialium per ordinem transcendentalem, quem dicunt ad intellectum, sed quatenus quilibet illarum est relatio secundum esse ad suos particulares terminos. Et solum in hoc potest esse aliqua æquivocatio, quando intellectus in lapide v.g. esse cognitum cog-

noscit ad modum respectus realis lapidis ad intellectum cognoscentem: talis enim respectus in lapide ex cognitione esse cogniti resultans, dicit ordinem transcendentalem ad intellectum cognoscentem esse cognitum in lapide, & est ordo predicamentalis, quo lapis refertur ad intellectum cognoscentem lapidem, non autem ad intellectum cognoscentem esse cognitum lapidem.

QVÆSTIO VIII.

Primum prima & secunda intentio rationis habeant fundamentum à parte rei?

Cum (ut diximus questione precedenti) quidquid terminat primum conceptum formalem intellectus, sit prima intentio & non solum ens reale, sed quodlibet ens rationis primum conceptum formalem intellectus possit terminare; quodlibet ens rationis hac ratione dici potest prima intentio obiectiva rationis, sed non loquimur de prima intentione rationis ita late sumpta, sed de primis intentionibus rationis, quæ sunt relationes secundum esse, & distinctæ à privatione & negatione, & de omnibus secundis intentionibus, (omnes enim illæ sunt relationes rationis secundum esse.)

2. Cum autem (ut etiam quæst. precedenti conclus. 4. & 5. dicebamus) huiusmodi relationes, & intentiones rationis tam primæ, quam secundæ dicant respectum transcendentalem ad intellectum illas cognoscentem & sufficientem, & quælibet præter hunc communem transcendentalem res-

pectum, sit respectus & relatio predicamentalis rationis ad suum speciale terminum, non inquirimus secundum respectum transcendentalem, an habeant fundamentum (respectus enim transcendentalis propriè non habet fundamentum) sed solum inquirimus de istis intentionibus rationis, secundum quod sunt relationes predicamentales rationis ad suos speciales terminos, an habeant aliquod fundamentum, proportionabiliter ac illud habent relationes predicamentales reales.

3. Pro quo est supponendum, quod in relativis realibus reperitur subiectum relationis, fundamentum remotum & proximum illius, ac denique ipsa relatio ad positionem fundamenti & terminum realiter naturaliter resultans. Proportionabiliter ergo inquirimus, an huiusmodi relationes rationis habeant suo modo subiectum & fundamentum proximum & remotum, & quale illud sit? Dixi suo modo, quia certum est huiusmodi relationes rationis non habere subiectum inhesionis, sed solum denominationis. Similiter est certum quod etiam si habeant fundamentum remotum & proximum, non tamen ita ut ad illud naturaliter & inde prædeter ab omni alio statim ipsa sequatur relatio: semper enim ad id requiritur actio intellectus quasi causa efficiens talis relationis. Vnde fundamentum in his relationibus rationis erit illud, quod quantum est ex se, exigat positionem

nam talis relationis rationis, & quoposito itatim possit illam intellectu formare, illamque alicui subiecto præbere.

4. Dico igitur primo. Primæ prædictæ intentiones rationis, quatenus sunt relationes ad suos speciales terminos præter subiectum denominationis, quod in aliquibus est aliquid reale, in aliquibus est aliquid rationis, habent fundamentum tam proximum quam remotum à parte rei. Dixi subiectum denominationis, in his primis intentionibus rationis (& quantum ad hoc id est etiam de secundis intentionibus) aliquando esse reale, aliquando aliquid rationis, quia nullum est ens, quod ab aliqua secunda intentione & ab aliqua etiam prima intentione rationis, ut ab intentione esse cogniti, non possit denominari.

5. Hoc supposito probatur conclusio. Et quod istæ primæ intentiones habeant fundamentum tam proximum quam remotum, patet. Quia sunt relationes prædicamentales, & proprium est relationis prædicamentalis, utriusque fundamentum habere: ut constat in relationibus realibus prædicamentibus. Quod autem utrumque fundamentum habeant à parte rei huiusmodi primæ intentiones rationis, probatur. Tum, quia in eo distinguuntur à secundis intentionibus, quæ (ut videbimus) licet habeant fundamentum remotum à parte rei; fundamentum proximum illarum sunt primæ intentiones rationis, Tu

vel maxime, quia si prima intentionis rationis non haberet fundamentum proximum à parte rei, deberet proxime fundari in alia prima intentione rationis: (non enim potest aliud proximum illius excogitari fundamentum) sed id est impossibile: ergo. Probatur minor, nam illius primæ intentionis rationis, quæ esset fundamentum alterius, deberet assignari fundamentum proximum alia prima intentione rationis, & illius alia, & sic in infinitum, usque dum veniremus ad aliquam primam intentionem rationis, quæ à parte rei tam proximum quam remotum habeat fundamentum: & cum non sit quantum ad hoc maior ratio, de illa quam de alijs primis intentionibus rationis, dicendum est, omnes illas habere tam proximum, quam remotum fundamentum à parte rei.

6. Inductivè etiam probatur & explicatur conclusio. Prima enim intentio in lapide esse cogniti habet pro fundamento remotum potentiam cognoscitivam, & pro fundamento proximo cognitionem actuam ad lapidem terminatam. Primæ intentionis in homine esse volæ fundamentum remotum est voluntas, & proximum actio voluntatis ad hominem terminata. Primæ intentionis in lapide esse visus fundamentum remotum est potentia visiva; proximum autem visio ad lapidem terminata. Primæ denique intentionis in columna esse dextæ, fundamentum remotum est dextera animalis,

fundamentum vero proximum est vbiatio realis dextere animalis ad sicū, vbi est columna, & sic induit de alijs primis intentionibus rationis.

7. Obijcies, quod confundimus fundamentum proximum & remotum istarum relationum cum illarum termino. Sed hoc videtur inconueniens: non igitur recte fundamētum illarum proximum & remotum assignatur. Maior probatur, quia prima intētio esse visū, est relatio rationis ad potentiam videntem, quatenus intellectus concipit in lapide esse visum ad modum respectus, & relationis lapidis ad potentiam illum videntem: ergo si huius relationis assignamus fundamentum proximum & remotum potentiam visiuam, & illius visionem, confundimus cum termino talis relationis illius fundamentum. Minor autem, quod hoc sit inconueniens, probatur. Quia in omni relatione videtur distinctū debere esse terminum ab illius fundamento, cum fundamentum se habeat, vt id à quo egreditur relatio, & terminus, vt id in quod tendit, & terminatur.

Respondetur, non esse inconueniens in his relationibus quod materialiter sit idem illarum fundamentum & terminus. Quia cū huiusmodi relationes omnes rationis sint quasi reflexiue, & illas reflexiue formet intellectus, comparando videlicet effectum, vel quasi effectum ad suam cau-

sam, & illud concipiendo ad modum respectus ad illam; quatenus huius cōparationis causa est fundamentū, præbet fundamētū talis respectus, & est terminus illius, quatenus in ordine ad illam fit comparatio.

8. Dico secundo. Secundæ intētionēs rationis habent fundamētum remotum à parte rei; proxime autē fundantur in aliquibus primis intentionibus rationis. Conclusio est communis, & quod tales secundæ intētionēs debeāt habere vtrumque fundamētum, patet ex proportionē ad alias relationes prædicamentales: quod vero vtrūque illarum fundamentum non si reale, probatur: Quia alias non haberent in quo distinguētur à primis intentionibus rationis: quod denique fundamētum remotum illarum sit reale, probatur. Quia si secunda intētio fundatur proxime in prima intētionē rationis, quod fuerit proximum fundamentum ipsius primæ intētionis fundantis secundam, erit fundamētum remotum secundæ intētionis in prima fundatē, (licet præter hoc aliud magis remotum fundamentum, vt videbimus, cuiuslibet secundæ intētionis, in ipsa natura subiecti, quod denominat, inueniatur) sed omnis primæ intētionis rationis fundamētū proximum est aliquid reale: ergo omnis secundæ intētio fundatur remote in aliquo ente reali.

9. Exemplo etiā probatur conclusio:

clusio: nam quamuis in natura v.g. animalis, vt comparabili ad plures species sit remotissimum fundamentum; vt animali tribuatur ab intellectu secunda intentio generis, nunquam intellectus inueniet ad id faciendum proximū fundamentū; vsque dum abstrahā ab inferioribus, & ad illa cōparatā talē naturā cognoscat, sed ad eam cognitionem cum resultat prima intentio rationis, statim potest intellectus animali tribuere secundam intentionē generis: ergo antecederet ad talem primam intentionē rationis non erat fundamentum proximum prædictæ secundæ intentionis, & illius fundamentum proximum fuit talis prima intentio rationis, & eodē modo id posset alijs exemplis confirmari.

10. Obijcis primo, quod antecederet ad omnem primam intentionem rationis, potest intellectus aliquam secundam intentionem formare, illamque alicui tribuere. Non igitur omnis secundæ intentionis fundamentum proximū debet esse aliqua prima intentio rationis. Probatur antecederet, quia postquā quis per intellectū agē abstrahit naturā humanā v.g. à singularib⁹, priusquā in illa aliquam primam intentionem rationis ad modum relationis ad aliquem terminum concipiat, potest tali naturæ intentionem tribuere speciei. Et ad minus postquam talem naturam comparauit intellectus ad sua infe-

riora, prius quā ipsā cōparationē agnoscat ad modum respectus ad potentiā cōparantē, in quo prima intentio rationis esse cōparati cōsistit; posset intellectus tali naturæ secundā intentionē tribuere speciei: ergo potest secundā intentionē formare, & alicui præbere intellectus antecederet ad omnem primā intentionem rationis.

Respondetur negando antecederet: & ad probationem patebit ex dicendis in libro sequenti de natura vniuersalis, & per quā operationem intellectus fit. Pro nunc dico, non posse intellectum statim post abstractam naturam per intellectum agentem tribuere illi intentionem vniuersalis, vel predicabilis, vsque dum saltem cognoscat per intellectum possibilem naturam sic abstractā, & cum intellectus in omni sua cognitione sit saltem in exercitio reflexius, ea cognitione, qua cognoscit naturam abstractam, cognoscit in illa esse abstractum ad modum respectus ad potentiam abstrahentem, per quod resultat ipse respectus & prima intentio rationis. Et idem dico de intentione esse comparati, quod per ipsam actionem comparatiuam intellectus in exercitio saltem cognoscitur; & formaliter ipsa prima intentio rationis resultat. Unde nunquam intellectus alicui secundam aliquam intentionem tribuit, nisi præcesserit, vt illius proximū fundamentum, aliqua prima intentio rationis.

II. Obijcies secundo. Quod tam prima quam secunda intentio rationis sunt formaliter relationes: ergo una non potest fundari supra aliam. Probatur consequentia, ex relationibus realibus prædicamentalibus, in quibus nulla relatio est alterius relationis fundamentum: ergo neque id potest contingere in relationibus rationis prædicamentalibus.

Respondetur negando consequentiam, & ad probationem admissio antecedenti, negatur etiam consequentia. Quia cum fundamentum relationis realis sit id, ad quod per reale naturalem resultantiam resultat relatio: ac perinde fundamentum se habet ad

relationem realem per modum principij actiui, à quo ipsa realiter emanat relatio: & nulla relatio realis, quia in genere entis realis est minime entitatis, potest esse reale principium actuum alicuius; ideo nulla relatio realis potest esse fundamentum proximum alterius relationis realis. Quia tamen fundamentum proximum relationis rationis, ut diximus, non est à quo realiter emanat relatio, sed solum quod quantum est ex se exigit positionem relationis ab intellectu, hoc modo, fundare relationem rationis, oporime alteri relationi rationis potest competere.

(?)

LIBER TER- TIVS DE VNIVERSA- LIBVS.

ACTVVS Perphyrius de quinque predicabilibus, in
que (ut libro sequenti dicemus) tanquam in species altimas
universale dividitur, in prologo, quem praeferimus ad tractatum
predicabilium, aliqua discunt de natura universalis, & an
illud sit in rebus, quicquid à rebus realiter separatum, vel deni-
que solum in intellectu obiective inveniatur, breuiter insinua-
nit. De quo tamen late disputant logici. Et quamvis materia sit magna ex parte
metaphysica tamen quia eius cognitio multum conducit ad logicum; ut scias
qualiter universalis de singularibus praedicentur; ideo noster etiam auctor in
prologo predicabilium aliqua de universalibus disputat, quae in hoc distin-
cto libro (quoniam vice prologi ad praedicabilia praemittimus) breuiter perstringe-
re conabimur.

QVÆSTIO I.

Quid, & quomodo sit universale?

Vniversale, ut nomen so-
nat, dicitur secundum
quod aliquid ad plura
cōparatur; ad differen-
tiam singularis, quod in eo quod
singulare est, nequid ad plura cō-
parari. Secundum diuerfas igitur
accepciones universalis quadru-
plex (ut quæst. 1. universalium
ad uocat noster Auctor) distin-
guitur universale. Vniversale vi-
delicet in causando, in represen-
tando in essendo, & in predican-

do. Vniversale in causando est,
quod plura potest causare: & sic
universalissimus est Deus, ut po-
te à quo omnia procedunt, & in
cuius potentia uniuersa factibili-
a continentur; & causa ex infe-
rioribus erunt magis vel minus
uniuersales in causando, quate-
nus ad plures vel pauciores esse-
ctus possint concurrere. Vniver-
sale in significando, seu in repræ-
sentando, est vox, seu conceptus
aliquam naturam communem sig-
nificans, seu representans; ut hæc
vox homo, & conceptus illi cor-
respondens. Vniversale in essen-
do, est id, quod in pluribus exis-
tit, & reperitur. Vniversale deni-

que

que in prædicatio est, quod de pluribus est prædicabile. Et quidem de vniuersali in causando pertinet agere ad Philosophicū, qui de causis vniuersalibus & particularibus cuiuslibet causandi generis discutit. De vniuersali autem in significando seu representando pertinet agere ad Dialecticū. De vniuersali denique in essendo, & in prædicando pertinet agere ad Logicū. Quia cum ad illum proculdubio spectet agere de vniuersali in prædicando, & (vt videbimus) vt aliquid sit vniuersale in prædicando, debet esse vniuersale in essendo, ea vtraque vniuersalis acceptio pertinet ad logicum: & sic de vniuersali secundum eam duplicem acceptionem, alijs relictis, insequentibus disputabimus.

2. Cum nihil possit prædicari de illis, in quibus realiter non est, & vniuersale logicum (vt diximus) sit vniuersale in prædicando, & prædicabile de multis, necessarium est, quod in his, de quibus prædicatur, realiter sit, ac perinde vniuersale logicum communiter describitur, quod sit *vnū in multis, & de multis*. Quæ definitio desumitur ex Arist. 7. metaph. textu. 14. dicente, vniuersale esse quod pluribus in esse natū est. Et prædicta communis definitio optimè explicat naturam vniuersalis logici: quia explicat eius fundamentum, relationem vniuersalitatis & proprietatem illius. Explicat quidem fundamentum per

illam particulam. *Vnū*, quia in vnitatem formalem, quam habet natura in pluribus, licet in illis materialiter multiplicabilis, relatio vniuersalitatis fundatur. Ipsam autem vniuersalitatis relationem explicat prædicta definitio per illam particulam, *in multis*, per multa enim, in quibus natura est, denotantur eius inferiora, ad quæ tanquam ad proprium terminum relatio vniuersalitatis terminatur. Per illam denique particulam *de multis*: explicatur proprietas vniuersalis, scilicet illius de pluribus prædicabilitas.

3. Aduersus prædictam definitionem primo obijciens, illam competere Deo: Deus enim est vnū in multis & de multis: vnus etenim Deus in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur. Et tamen Deus non est vniuersalis, siquidem ad nullam ex speciebus quæ adæquate vniuersale diuidunt, pertinet: videtur igitur, prædictam definitionem vniuersalis non esse bonam.

Respondetur, in prædicta definitione *vnū in multis* debere intelligi, quod ita sit in multis quod in illis multiplicetur, & diuidatur; sicut qualibet natura creata in multis, in quibus est, diuiditur, partitur, & multiplicatur. Natura autem diuina, quæ in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur, nullatenus in illis diuiditur aut multiplicatur; & ideo vniuersalis nec est, nec prædicta ei conuenit definitio.

4. Obijcies secundo, quod ens est vnum in multis & de multis, siquidem in omnibus rebus est, & de omnibus predicatur. Et tamen non est vniuersale, cum ad nullam speciem vniuersalis pertineat, vt facile est per omnes illas discurrendo, videre. Ergo prædicta vniuersalis definitio nō est bona.

Respondetur, quod si in hac definitione describitur vniuersale late sumptum; talis definitio competit enti; vt recte probat argumentum. Et in ealata vniuersalis acceptione ens etiam est vniuersale. Si vero accipiat in ea definitione vniuersale strictè solum, prout est diuissibile in quinque prædicabilia, debet subintelligi in definitione, quod sit vñ in multis, vnum videlicet illis vniuoctū, & quod vniuoce prædicetur de multis. Et per id excluditur ens à ratione vniuersalis, quia respectu nullius sibi inferioris est vniuoctum, nec vniuoce de illo prædicatur.

Cum totus huius libri scopus & finis sit, naturam vniuersalis logici indagare, & in quo illud fundamentaliter, & formaliter consistat inquirere, & per quam potentiam & actionem fiat vniuersale formaliter, explicare, ac denique an tale detur vniuersale, perscrutari: totum id hoc ostenditur discursu. Necessarium est concedere in rebus naturas vniuersales. Sed non possunt illa realiter à singularibus esse separata.

ergo debent esse realiter cum suis singularibus identificata. Tunc ultra: non possunt de talibus singularibus prædicari nisi ab illis per intellectum separata in ordine ad illa ab ipso intellectu comparentur. Id autem mere si & riè & absque fundamento in ipsis rebus intellectus facere nequit. Ad id ergo reperitur fundamentum in ipsis rebus, quod est in illis reperiri vniuersale fundamentaliter. Et cum tali fundamento intellectus abstrahens & comparans naturam ad sua inferiora, facit illam vniuersalē formaliter. En breuem & compendiosum discursum, in quo omnia, quæ in hoc libro dicturi sumus, insinuantur. Oportet ergo, vt illa patefiant, quod circa eiusdem discursus præmissas in sequentibus quætionibus disputemus, vt illarum veritas innoscatur.

QVÆSTIO II.

Vtrum in rebus dentur vniuersalia?

INdeterminate & incommuni in præsentī inquirimus, an dentur in rebus vniuersalia; non inquirentes determinate, & in particulari, an dentur in rebus vniuersalia cū singularibus realiter identificata, an vero, ab illis realiter separata (de hoc enim quæstione sequenti aduersus Platonē

disputabimus.) Nec determinate inquirimus, an dentur in rebus vniuersalia solum fundamētaliter, an vero antecedenter ad operationem intellectus, formaliter dentur in rebus vniuersalia (de hoc namque etiam agemus in sequentibus) sed solum indeterminate & in communi (vt diximus) in presenti inquirimus, an dentur vniuersalia in rebus? In rebus, inquam, non vero solum in vocibus, nominibus, & cōceptibus formalibus; vt Nominales existimant, nullum ex parte obiecti nominum & cōceptuum formalium communium asserentes correspondere vniuersale. In quo, licet ipsi existiment diuersam tenere sententiam, non multum in re differunt a sentētia Heracliti & Cratili, qui teste Philosopho 4. metaph. text. 22. asserēbant nullum esse in rebus vniuersale, existimantes nihil esse in rerum natura prāter singularia, quae sensibus percipiebant. Et cū hāc experirentur, esse in continuo motu contingentia, & corruptibilia: consequenter negabant aliquam esse scientiam. Quae sententia etiam communiter tribuitur Epicuro & illius discipulis. Et licet aduersus istos possemus ex suismet principijs illos redarguere, quod eo ipso quod negabāt aliquid esse in mūdo nisi corruptibile & singulare, consequenter tenebantur asserere, hāc veritatem saltem esse infalibilem

& necessariam, omnia videlicet esse corruptibilia, ac mutationi subiecta: ac perinde de hac saltem veritate poterat esse sciētia. Vnde ex eodem principio quo sciētia esse negabant, scientiam dari posse concedere tenebantur. Sed quidquid sit de hoc, ad quāstionem directe oportet vt respondeamus.

2. Dicendum igitur est, necessarium esse concedere naturas vniuersales esse in rebus. Ita cum communi sententia docet noster Author quāstion. 1. vniuersalium conclusione 2. efficacibusque id confirmat rationibus, & autoritatibus cōprobat. Aristoteles enim in 2. de anima text. 68. ait: *Eadem natura diaphaneitatis, est in aere, & aqua.* Sed non potest intelligi de eadem natura numerica diaphaneitatis, cum impossibile sit, idem numero accidens in diuersis esse subiectis. Loquitur ergo de eadem specificae naturae diaphaneitatis: conceditque perinde eam naturam specificam & communem in rebus. Et 7. Metaph. text. 51. ait idē Philosophus, quod ratio communis animalis eadem est in omnibus speciebus: quod verificari nō potest nisi per id, quod omnes species in ratione animalis cōueniētes, nec in ea ratione formaliter distinctae, eo ipso dicuntur habere rationem animalis omnibus illis cōmunem. Ac denique in eodem lib. 7. Metaph. text. 57. concludit

cludit Arist. aduersus Platonem, quod vniuersalia non sunt à rebus separata, sed sunt in singularibus. Sentit igitur, quod in singularibus, quæ à parte rei reperiuntur, sunt vniuersalia: vniuersalia videlicet saltem fundamentaliter (non enim possumus ab hac veritatis insinuatione totaliter abstinere) quatenus videlicet singularia in eadem ratione formali specifica vel superiori unitatem habentia, fundamentum præbent, ut intellectus possit ab illis vnā rationem vniuersalem, & omnibus illis communem abstrahere: quod est vtrique in ipsis singularibus esse vniuersalia fundamentaliter.

3. Ratione autem probatur conclusio. Primo ex communi modo loquendi & concipiendi, dicimus enim communiter viso aliquo animali; hoc animal inuenitur in tali Insula: & visa aliqua herba; hæc herba nascitur in horto meo. Sed certum est, nos non loqui de illo numerice animali, nec de illa numerice herba; alia propositio tam vocalis, quam mentalis, qua id dicimus, esset falsa: ergo præter illud singulare animal, & singularem herbam aliquid commune concipimus, in quo conueniat illud numero animal cum altero. Nec potest dici cum Nominalibus, quod nihil tunc præter ipsas voces & conceptus formales, commune huic & illi animali concipimus. ¶ Non, in-

quam, id potest dici. Tum, quia cum nominibus vtamur ad significandas res, non solum ipsa nomina & conceptus formales non vltimati ipsorum nominum, sed res per nomina & per conceptus significata prædictis locutionibus correspondent. ¶ Tum etiam, quia si nihil aliud præter nomina & conceptus formales prædictis locutionibus respiceret, profecto tales locutiones essent falsæ. Nec enim hoc nomen herba, nec conceptus formalis herba nascitur in horto, sed res significata per tale nomen & conceptum: ergo cum prædictæ locutiones communiter vt veræ admittantur: necessario præter prædictas voces & formales conceptus aliquid vniuersale & commune per modum conceptus obiectiui prædictis locutionibus correspondet.

4. Secundo probatur conclusio, quia à parte rei datur definitio, verbigratia, hominis, animal videlicet rationale, explicans naturam hominis communem omnibus naturæ humanæ indiuiduis: non autem explicans naturam huius, vel alterius indiuidui, quatenus tale indiuiduum est: ergo vel talis definitio est inanis & vacua, si nullum ei correspondet à parte rei definitum, vel si re vera aliquid ei definitum respondet, iam datur à parte rei natura humana, in qua omnes homines formaliter conueniant.

5. Tertio probatur. Vniuersalia sunt realiter in singularibus, sed singularia dantur in rebus: ergo & vniuersalia. Maior probatur, vniuersalia prædicantur de singularibus, sed non possent de singularibus prædicari, nisi in ipsis singularibus essent: ergo vniuersalia sunt in singularibus. Maior patet, quia ista v.g. est vera prædicatio, Petrus est homo, sed non prædicatur (vt Nominales intendunt) hoc nomen homo de hoc nomine. Petr^{us}, aliàs propositio esset falsa: ergo prædicatur significatum huius nominis homo, de significato huius nominis Petrus. Sed significatum huius nominis Petrus est natura singularis cum conditionibus indiuiduantibus Petri: ergo in prædicta propositione prædicatur aliquid commune de singulari, & eodem modo potest prædicari de alijs eiusdem naturæ singularibus. Minor autem, videlicet: quod non posset prædicari natura communis de singularibus, nisi in illis realiter esset. Probatur, quia nihil potest prædicari de illo, cum quo realiter non identificatur. Vnde vt album vere prædicetur de homine, debet cum homine realiter identificari, & cum hoc nomen album sit concretum, supponens perinde præsupposito vel subiecto, vt hæc propositio sit vera, homo est albus, debet, idem esse suppositum hominis, ac subiectum albedinis: quod est idem, ac quod comuni-

ter dicunt Dialectici, quod vt propositio affirmatiua sit vera, debet extrema supponere pro eodē: & ideo hæc propositio est falsa, homo est albedo, etiam si homo habeat albedinem, quia cum nomen *albedo* sit abstractum, ac perinde non supponens pro subiecto, sed pro ipsa forma, & forma albedinis quauis homini inest, realiter ab illo distinguitur: non potest medio nomine abstracto vere de homine prædicari: ergo vt aliqua natura vniuersalis vere de singularibus prædicetur, debet realiter in singularibus esse, & cū illis realiter identificari. Vnde Philosophus 10. Metaph. tex. 6. aduersus Platonem concludit, vniuersale non esse realiter separatum à singularibus, cum vere de illis prædicetur.

6. Vltimo tandem probatur conclusio, quia certum est, dari scientiā de homine & alijs naturis creatis, cū homo earū naturas & proprietates naturaliter scire desideret: sed scientiæ sunt de vniuersalibus, tanquā de proprio illarū obiecto. Certum igitur est, dari in rebus vniuersale. Minor probatur. Tum, quia teste Porphyrio cap. de specie, de singularibus non est scientia. Tū etiā, quia ita asserit Philosoph. 1. posteriorum text. 11. & 2. de anima tex. 6. dicens, quod scientia non est, nisi de vniuersalibus. Tū denique quia scientia, vt pote quæ definitur, quod sit habitus certus & euidens, non potest esse, nisi de

de necessarijs, perpetuis, & in corruptibilibus: de contingentibus enim, & corruptibilibus nulla potest esse certitudo. Singularia sunt contingentia, & corruptibilia; vniuersalia autem sunt necessaria & perpetua, & in corruptibilia: ergo solum de vniuersalibus potest esse scientia.

Confirmatur primo. Quia nulla est scientia, quæ à singularibus in suo obiecto nõ abstrahat. quæ sub minori enim abstractione inter omnes scientias in suum tendit obiectum, est Philosophia, & hæc abstrahit à singularibus: ergo obiectum specificationis cuiuslibet scientiæ est vniuersale: ac perinde cum à parte rei inueniatur scientiæ; vniuersale etiã à parte rei, quod scientias terminet & specificet, necessario debet admitti.

Confirmatur secundo: nam à parte rei datur sensus, v.g. potètia visiva, quæ utpote potètia corporea, licet in exercitio non nisi ad huc, vel illum singularem colorem terminetur, eius tamè formale specificatum non est hic vel alter singularis color, aliàs non posset extra illum ad alium colorem terminari: ergo à parte rei datur color, in quo omnes colores cõueniant. Patet cõsequètia, quia si à parte rei datur specificatum; nec esse est, quod etiam illius specificatum à parte rei inueniatur.

7. Obijciens primò. Quod quidquid reperitur à parte rei est singulare: nullum igitur datur à par-

te rei vniuersale. Consequentia probatur, quia vniuersale & singulare opponuntur: hoc enim dicit determinationem ad vnum, illud communitatem ad plura: ergo si quidquid est à parte rei est singulare, nullum est à parte rei vniuersale. Antecedens autè probatur: nam quidquid est à parte rei, vel est Deus, vel aliquid à Deo se solo, vel medijs etiam causis secundis productum. Sed Deus singularissimus est, & quidquid est productum est singulare: productio enim non nisi ad singulare terminatur: ergo quidquid est à parte rei est singulare.

Confirmatur, quia vniuersale est vnum in multis. Sed nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis præter naturam diuinam, quæ cum non sit particibilis in personis diuinis, quibus conuenit & in quibus est, non habet (ut diximus) rationem vniuersalis: ergo nullum datur à parte rei vniuersale. Minor probatur, quia quilibet natura creata multiplicatur ad multiplicationem suorum singularium: ergo nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis.

Respondetur ad argumentum. Distinguendo consequens: ergo nullum datur à parte rei vniuersale: distinctum quidem realiter, & realiter separatum, à singularibus: concedo consequentiam: cum singularibus realiter identificatum: nego consequentiam, quia quamuis nulla sit na-

natura realiter à singularibus separata; tamè quatenus omnia singularia talis nature licet quodlibet eorum habeat suam naturam, materialiter à natura alterius singularis distinctam, conueniunt in eo, quod natura vniuersalis est eiusdem rationis formalis cum natura alterius (vt late in sequentibus explicabimus) id sufficit, vt detur à parte rei natura vniuersalis fundamentaliter, quia per id datur fundamentum, vt intellectus concipiat naturam, non concipiendo speciales condiciones indiuiduantes, per quas in singulis indiuiduis determinatur, indiuiduatur, & multiplicatur, & eandem naturam in ordine ad omnia singularia, vt illis omnibus communem, compareret & concipiat. Et tale vniuersale fundamentaliter est, quod ostendimus à parte rei reperiri: illud enim sufficit ad omnia, ad quæ in probatione conclusionis intendimus, esse necessarium, vniuersale concedere.

Ad confirmationem respondetur. A parte quidem rei non dari formaliter naturam vnā in multis, quia eam vnitatem habet natura per abstractionem intellectus abstrahentis illam à conditionibus indiuiduantibus: reperitur tamè à parte rei fundamentum talis abstractionis: quatenus à parte rei reperitur natura eiusdem rationis formalis in omnibus suis indiuiduis. Et id sufficit, vt à parte rei detur

natura vniuersalis fundamentaliter.

8. Obijcies secundo. Quod ex necessitate scientiarum non deducitur, concedendum esse à parte rei aliquod vniuersale. Perperam igitur ob id vniuersale aliquod à parte rei dicitur, esse concedendum. Antecedens probatur, quia etiam de singularibus potest esse scientia, & de facto de Deo, qui singularissimus est, datur scientia. Non igitur ex necessitate scientiarum deducitur aliquod concedendum esse vniuersale.

Dices, quod etiam si de Deo, vt pote immutabili detur scientia, dari non potest de alijs singularibus corruptibilibus, quæ quatenus corruptibilia sunt, etiam sunt contingentia, ac perinde nulla de talibus singularibus vt singularia sunt, potest esse veritas necessaria: & cum scientia, vt pote habitus certus, & euidens, non nisi ad veritates necessarias inclinet, de singularibus corruptibilibus non potest esse scientia.

Sed contra est, quod inde sequeretur, quod non solum de singularibus, sed nec de pluribus naturis, quas dicitur esse vniuersales, de natura hominis v.g. posset dari scientia, quod sic probatur, quia non solum singuli homines, sed homo in communi (si in communi datur) est corruptibilis: ergo si de singularibus, vt de Petro, & Paulo, quia corruptibilia sunt, scientia dari

non potest: nec de homine dari poterit. Antecedens probatur: nam corruptibilitas est passio & proprietas hominis, quatenus essentialiter componitur ex materia & forma, non satiente materiae capacitem. Sed proprietas alicuius naturae non solum individui talis naturae, sed primo & per se naturae omnibus individuis communi competit: ideoque per prius homo, quam Petrus, & Paulus dicitur risibilis; immò ideo Petrus est risibilis, quia homo est risibilis: ergo non solum individua singularia hominis, ut Petrus & Paulus sunt corruptibilia, sed & per prius homo est, & dicitur corruptibilis.

Respondetur, solutionem assignatam esse optimam. Et ad replicam communiter dicitur, hominem quidem esse corruptibilem, id est habet potentiam ut corrumpatur: non tamen ut corrumpatur per se, sed ut corrumpatur per aliud, seu per accidens ad corruptionem suorum individuum: quia licet proprietates, ut dicunt potentiam ad actum, per prius competant naturae, quam individuis, & ideo competant individuis, quia competunt naturae; actus tamen & exercitium talium proprietatum per prius competit individuis, quam naturae: & quia competit individuis, per accidens saltem, id est per aliud competit naturae, sicuti quamvis ideo verbi gratia. Petrus sit risibilis, quia

homo est risibilis, ideo tamen è conuerso homo ridet, quia Petrus & Paulus ridet.

9. Sed licet hæc solutio communis sit & verum contineat quantum ad id, quod diuersimode quoad perfectitatem asserit continere naturae & individui proprietates, & earundem proprietatum actus, seu exercitium; adhuc tamen licet totum hoc sit verum, non videtur, per id sufficienter occurri argumento facto. Nam licet natura verbi gratia humana non possit corrumpi per se, sed per aliud, scilicet ad corruptionem individuum; tamen si de corruptione, quam prædicto modo per accidens accipit natura ad corruptionem individuum loquamur, certe natura nullatenus est incorruptibilis. Quia sicut possumus omnia naturae verbi gratia humanae individua corrumpi; potest & ipsa natura humana, ad corruptionem omnium suorum individuum totaliter corrumpi, & desinere esse. Ob aliud igitur dicitur, naturas esse perpetuas, & incorruptibiles, ac perinde posse terminare scientias, ob incorruptibilitatem videlicet, quæ sub aliqua ratione ita per se convenit naturis, ut sub ea ratione nec per se, nec per aliud possint ullatenus corrumpi: nempe ratione connexionis suorum essentialium prædicatorum; quæ cōnexio semper manet, & ita est incorruptibilis,

vt nec per se, nec per aliud possit corrumpi, & quantumuis omnia indiuidua, quibus aliqua competit natura, corrumpatur, nec per accidens ad corruptionem illorum corrumpitur, aut definit esse connexio essentialium predicatorum talis natura. Et cum scientia versetur circa naturas communes, nõ vt in indiuiduis existentes, & ad corruptionem indiuiduorum corruptibiles, sed vt dicunt connexionem suorum essentialium predicatorum, sub eâ ratione naturæ etiam creatæ attinguntur à scientia, sub qua sunt illæ omnino perpetuæ & incorruptibiles & nec per accidens, aut per aliud possunt ad corruptionem aliorum corrumpi.

QVÆSTIO III.

Vtrum dari possit natura vniuersalis separata ab omnibus singularibus?

Celebris fuit sententia Platonis (vt refert Philosophus 1. Metaph. text. 15. & alibi sæpe) qui vitare cupiens inconueniens non admittendi scientias, quod supra relati Authores existimantes nihil esse in mundo præter singulare adittebant, in aliud incitit extremum, dicens, dari à parte rei naturas vniuersales realiter ab omnibus singularibus separatas, quas ipse vocabat idéas, dicebatque esse vniuersales, quatenus ex illis singularia suas na-

turas participabant, admodum quo ex impressione sigilli in cera diuersæ sigillationes ab ipso sigillo realiter distincte resultant; & quamuis huiusmodi sententiam sic explicatam aliqui existimant falso impositam fuisse Platoni ab Aristotele, alienamque omnino esse ab ipsius Platonis mente, solumque concessisse idéas omnium rerum, qualiter illas Theologi in mente diuina cõcedunt, vt late refert noster Author quæst. 1. vniuersalium; tamen quidquid sit in hac parte de mente & vera intelligentia Platonis, de illius relata sententia vt illam ei Aristoteles & alij Authores attribuunt: in præsentiquæstione tam de facto, quàm de possibili est disputandum.

2. Dicendum est, omnino esse impossibile, dari naturam aliquã vniuersalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Conclusio vt euidenter ab omnibus admittitur: & est tertia conclusio nostri Authoris in quæstion. 1. vniuersalium: illamque pluribus in locis aduersus Platonem demonstrant Aristot. & D. Thomas. Et probatur primo: nam omnis natura realiter à parte rei existens præter naturam diuinam est realiter producta, aliàs illud esse reale quod haberet, haberet à se & independenter ab omni alio: ac perinde esset Deus, sed nihil potest esse realiter productum, nisi singulare: ergo impossibile est, aliquam naturam

vniversale realiter à parte rei reperiri ab omnibus singularibus realiter, separata. Probatur minor, nā productio est singularium & suppositorū, teste enim D. Tho. 2. p. q. 65. art. 4. illius est produci, cuius proprium est esse. Sed esse est proprium suppositi & singularis, vt testatur idem Angelicus Doctor q. 9. de potentia ar. 5. ad 13. ergo nihil reale producit nisi singulare. ¶ Confirmatur nam talis natura realiter separata ab omnibus singularibus, nullatenus posset realiter existere: omnino igitur impossibilia admittit, qui, eā naturam realiter, asserit existere, & ab omnibus singularibus realiter esse separatam. Probatur antecedens, nam existentia, (vt proxime dicebamus ex D. Thom.) est actus proprius naturæ singularis, quia cū sit vltima actualitas cuiuscūq; rei, supponit necessario omnē ipsius rei determinationem: ac per inde determinationem etiā per singularitatem: omnino igitur est impossibile, aliquid realiter existere nisi singulare.

Secundo probatur conclusio, quia si aliqua daretur natura vniversalis realiter à singularibus separata, à qua omnia singularia suas participarent naturas, deberet vique talis natura de omnibus suis singularibus prædicari. Sed eo ipso, quod ab omnibus singularibus esset realiter separata, implicat, quod de illis prædicaretur. Omne igitur impossibile

est, dari aliquam naturā vniversalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Maior patet: Tum, quia ob id præcipue Plato naturam concedebat realiter ab omnibus singularibus separatā, vt de illis omnibus posset prædicari. Tum etiam, quia cum vniversale sit vnum in multis & de multis, eo ipso quod admittatur naturam illam esse vniversalem, consequenter debet dici illi posse de omnibus suis singularibus prædicari. Tum denique, quia de omnibus participantibus aliquā naturam, potest eadem natura formaliter prædicari: ergo cum insistentia, quam impugnauimus asseratur omnia singularia suas singulares naturas participare ab illa natura vniversali, quantum ab omnibus illis realiter separata, eo ipso tenentur cōcedere, illam posse de omnibus singularibus prædicari. Minorem autem, videlicet impossibile esse, quod natura realiter à singularibus, separata de illis prædicetur, ostendimus quæstione præcedēti in tertia ratione conclusionis.

3. Obijcies primo, omnia singularia ex participatione alienius naturæ suas habere naturas singulares: Petrus enim ex participatione naturæ humanæ, & ad exemplar illius est homo, & ex participatione naturæ animalis, & ad illius exemplar est animal: ergo dantur naturæ à parte rei ab omnibus singularibus realiter separate, à quibus omnia singula.

gularia suis participant naturas. Natura enim singularis Petri à natura singulari v. g. Pauli non potest participari.

Confirmatur, quia nullus effectus potest procedere nisi à causa sibi simile, sed videmus aliquos effectus procedere à causis efficientibus sibi non similibus, vt cum Sol generat animalia imperfecta: ergo præter illam causam efficientem debet dari in qualibet specie aliqua natura vniuersalis ab omnibus singularibus separata, à qua quælibet res vt à causa sibi omnino simili suā participet singularem naturam.

Respondetur ad argumētum, dari quidem causam exemplarē cuiuscunque naturæ singularis, ad cuius exemplar omnia singularia producatur talis tamē causa exemplaris nullatenus potest esse aliquid creatum, sed est Idea diuina in mente diuina existens, essentia videlicet diuina cognita à diuino intellectu, vt diuersimode inimitabilis, & participabilis à creaturi. ¶ Ad confirmationem respondetur, non omnem effectum procedere à causa omnino sibi simili, & eiusdem rationis cū illo: id enim solum est proprium effectus causæ vniuersæ, sed sufficit quod causa sit eminenter & virtualiter similis effectui, vt cōtingit in omni causis æquiuocis: aliàs nec Deus posset aliquē producere effectum, cum non habeat eam similitudinem vniuocam cum aliqua creatura.

4. Obijcies secundo, necessarium esse concedendum scientias etiam de rebus creatis, & propositiones, & veritates de illis necessarias, ad quas tales scientiæ inclinent ergo debet dari reale obiectum talium scientiarum, propositionum, & veritatum. Sed illud non potest esse cum aliquo singulari identificatum: ergo debet esse aliqua natura realis realiter ab omnibus singularibus separata. Minor probatur: nam quidquid est singulare est contingens, corruptibile, & cōtinuè mutationi subiectum: ergo non potest esse obiectū alicuius scientiæ, aut propositionis necessariæ. ¶ Confirmatur primo: nam etiam, nullis verbi gratia existentibus hominibus, hæc propositio, homo est animal, est necessaria: ergo illi non correspondet pro obiecto natura humana in aliquo singulari existens: ergo correspondet illi pro obiecto natura humana realiter existens absque omni singulari. ¶ Confirmatur secundo: nam cum dico homo est animal, vel concipio aliquid vniuersale, vel aliquid singulare, non aliquid singulare, vt patet: ergo aliquid commune: illud igitur datur à parte rei, alias talis conceptio esset falsa, chimerica, & fictitia.

Respondetur ad argumētum, negādo secundā illius cōsequentiā, quia etiam si non detur natura realiter existens ab omnibus singularibus separata; datur tamen

realis connexio prædicatorum essentialium cuiuscumque naturæ, cum illa sit omnino necessaria & independens ab existentia: & talis connexio est obiectum propositionis necessariae, & ad illud inclinans scientia. ¶ Et per hoc patet ad primam confirmationem: prædicta enim necessaria connexio prædicatorum essentialium cum natura humana reperitur, etiam si à parte rei homines non existant, & ea connexio est obiectum illius propositionis necessariae, & eternæ veritatis, homo est animal.

¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod cum dico, homo est animal, non concipio aliquid commune realiter separatū à singularibus, sed aliquid commune: cum illis identificatū, quia quāvis natura quā concipio, sit à parte rei identificata cum singularitate; concipio naturam, non concipiendo illius singularitatem. Neque in hoc aliqua falsitas, aut deceptio in tali conceptione intellectus inuenitur: cuius optimum exemplum adducit noster autor ex D. Thom. 1. p. q. 85. art. 2. ad 2. ubi postquam docuerat S. Doctor eam; quam hic tradidimus doctrinā, subiungit, dicens. *Hec possumus videre per simile in sensu, vis enim videt colorem pomi sine eius odore. Si ergo queratur ubi sit color, qui videtur sine odore, manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo; sed quod sit sine odore perceptus, hoc accidit ex parte visus, in quantum in visu est similitudo coloris*

vis, & non odoris. Similiter humanitas, que intelligitur, non est nisi in hoc, vel in illo homine; sed quod humanitas apprehendatur, sine indidualibus conditionibus (quod est ipsam abstrahi, ad quod sequitur intentio unius solutatis) accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo rationis speciei: & non indidualium principiorum. Hæc D. Thomas, & certe ut testatur idemet S. Doctor 1. metaph. lect. 10. tota deceptio Platonis in eo stetit, quod existimavit, non solum obiectum quod cognoscitur ab intellectu, inueniri à parte rei, sed & quod à parte rei inueniatur cum illo etiam modo separationis à singularibus sub quo ab intellectu concipitur. Quod quidem falsissimum est, sicut enim res materialis quantumvis ut cognoscatur ab intellectu, habeat in intellectu modum rei immaterialis, non reperitur, cum tali modo immaterialitatis, à parte rei; ita nec reperitur natura aliqua à parte rei cum non odore abstractionis & separationis à singularibus, quem res habet prout est in intellectu, & ab intellectu concipitur.

QVÆSTIO IV.

Vtrum à parte rei detur vnitās formalis minor unitate numerali?

Supposito ex præcedentibus dari vniuersale aliquantulum à parte rei, & hoc non consistere in eo, quod detur aliqua natura realiter à singularibus, alijsve suis inferioribus separata: & cum (vt in sequētibz dicemus) vniuersale formaliter fiat per operationem intellectus abstrahentis naturam à singularibus, vel alijs suis inferioribus, & illam ad eadem inferiora cōparantis; oportet inquirere, quale ad id natura præbeat fundamētum, quod vtiq; erit à parte rei reperiri vniuersale fundamentaliter. Et ad hoc inquirimus de vnitāte formalian detur à parte rei.

2. Pro dicendis autem in hac & sequenti quæstione, est supponendum, quod vnum nihil aliud est, quam ens dicens carentiā diuisionis. Vnde cum carentia per formāpositiuam debeat cognoscī; qualis, & quotuplex fuerit diuīsiō, erit & vnitās. Diuīsiō autē altera est materialis, & altera formalis. Diuīsiō materialis (quæ materialis dicitur, quia à materia desumitur, & simul appellatur diuīsiō numerica) est penes principia materialia. Diuīsiō autē formalis (quæ formalis dicitur, quia à forma desumitur) est penes principia formalia. Et

quia principia formalia alia sunt ipspecifica, alia superiora vique ad superiorissimas entis differentias; latitudinem habet diuīsiō formalis, & erit maior, quatenus per principia formalia magis superiora contingat. Vt totum hoc exemplo comprobatur; Petrus namque à Paulo, & alio quolibet indiuiduo naturæ humanæ solum habet diuīsiōnem materiale per principia materialia, scilicet per diuersam vtriusque materiam. Et hæc est minima diuīsiō, quam Petrus ab aliquo potest habere. Habet autem Petrus diuīsiōnem formalem à qualibet, quod non fuerit indiuiduū naturæ humanæ, maiorem tamen vel minorem, quatenus ab illo per principia formalia magis vel minus superiora diuiditur: à leone enim, quia diuiditur Petrus solum per principia formalia athoma specificā; diuīsiōnem quidem habet formalem maiorem diuīsiōne materiali: minimam tamen in linea diuīsiōnis formalis. Et maiorem diuīsiōnem formalem habet Petrus à planta, & maiorem à lapide, maiorem à substantia spiritali, & maiorem denique ab accidente, à quo per principia formalia communissima, essendi videlicet per se, vel essendi in alio, diuiditur.

3. Hinc est, quod cum (vt diximus) vnitās sit carentia diuīsiōnis, & vnum sit ens dicens carentiam diuīsiōnis; vnitās altera est

mate-

materialis, altera formalis. Vnitas materialis est carentia diuisionis per principia materialia, qualiter Petrus & qualibet res in se ipsa est vna, quia caret diuisione per principia materialia: & hæc est maxima omnium unitatum, utpote dicens carentia omnis etiã minimæ diuisionis. Vnitas autem formalis est carentia diuisionis per principia formalia: & hæc vnitas sicut & diuisio formalis, habet latitudinem, & erit maior vnitas formalis, quatenus fuerit carentia diuisionis per principia formalia magis inferiora, & determinata.

4. His ergo suppositis, certum est à parte rei reperiri unitatem numericam, ut dicit videlicet carentiam diuisionis per principia materialia, & quod ex hac unitate nullum prorsus sumitur fundamentum vniuersalitatis. Prima pars huius præsuppositi patet, nã à parte rei quodlibet ens sine materiale siue spirituale non habet in se, & à semetipso diuisionem per principia materialia: quia vel nullam habet materiam, si omnino spirituale est; vel unicam duntaxat habet materiam, si fuerit ens materiale: ergo non habet principia materialia; per quæ à semetipso diuidatur: ac perinde à parte rei, & independentem ab omni consideratione intellectus habet unitatem numericam, seu materiale. Secunda autem pars eiusdem præsuppositi, videlicet quod ab huiusmodi unitate

numerica & materiali nullum desumatur fundamentum vniuersalitatis, etiam patet. Quia huiusmodi vnitas fit per contractionem, & determinationem ad vnum: ergo cum ad vniuersale formaliter requiratur communitas, & indifferencia ad plura, ex prædicta unitate numerica, nullum sumitur fundamentum vniuersalitatis.

5. His igitur certo suppositis, difficultas solum est, utrum à parte rei reperiat unitas aliqua formalis minor unitate numerali: & non inquirimus in præfenti, an reperiat à parte rei vnitas formalis communis pluribus, & ab unitate numerica cuiuscunque individui realiter distincta: an vero reperiat à parte rei vnitas formalis cum unitate numerali cuiuscunque individui identificata, & ad multiplicationem unitatis numericæ multiplicabilis (de hoc enim quaestione sequenti) sed solum in hac indeterminate inquirimus, an detur à parte rei vnitas formalis minor unitate numerali, ex cuius resolutione videbitur, an detur à parte rei fundamentum vniuersalitatis, quod utique erit in rebus dari vniuersale fundamentaliter.

6. Resolutorie est dicendum, à parte rei dari in rebus unitatem formalem minorem unitate numerali. Conclusio debet esse omnibus communis, & si vnus vel alter illam neget, forsam per id solum intēdet negare à parte rei unitatem formalem distinctam reali-

ter ab vnitatem numericam, & quæ à parte rei sit pluribus communis, sed quidquid sit de vnius vel alterius in hac parte sententia, conclusio, vt dixi, ab omnibus communiter amplectitur, & inter alios illam docet D. Caietanus cap. 4. de ente & essentia.

7. Probatum autem primo conclusio, & à priori. Quia vnitatem formalis est indiuisio seu carentia diuisionis per principia formalia. Sed à parte rei, & in rebus ipsis antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur indiuisio, seu carentia diuisionis penes principia formalia: ergo à parte rei reperitur vnitatem formalis minor vnitatem numeralem. Maior est definitio vnitatis formalis: minor autem probatur. Quia Petrus v.g. in ordine ad Paulum à parte rei & antecedenter ad omnem operationem intellectus caret omni diuisione per principia formalia, hoc est, non habet aliquam diuisionem & distinctionem ab illo per principia aliqua formalia: alias Petrus & Paulus à parte rei distinguerentur formaliter, & cum minima distinctione formalium sit specifica, distinguerentur à parte rei saltem specificè: ac perinde non essent eiusdem atomæ speciei: quo quid absurdius? ergo à parte rei, & in rebus ipsis datur indiuisio per principia formalia ac perinde & vnitatem formalis: & idem argumentum, quod facimus ad probandum, dari à parte rei hanc maxi-

mam vnitatem formalem, scilicet specificam, potest proportionabiliter fieri, ad probandum, dari à parte rei alias minores vnitates formales; quia licet à parte rei Petrus differat à Leone v.g. per principia formalia infima specifica; habet tamè à parte rei indiuisiōem ab illo per principia formalia specifica subalternata: ergo etiam à parte rei datur inter Petrum & Leonem eam minor vnitatem formalem.

Confirmatur, nam à parte rei & ante operationem intellectus datur diuisio formalis inter Petrum v.g. & Leonem, quia à parte rei sunt diuersæ speciei, & habent formas specie distinctas: ergo etiam à parte rei datur vnitatem formalis. Patet consequentia, quia non minus à parte rei conueniunt inter se specificè Petrus & Paulus, & carent ad in vicem distinctione, & diuisione per principia formalia; quam distinguuntur à parte rei specificè, & habeant ad in vicem diuisionem per principia formalia Petrus & Leo. Ergo si à parte rei datur diuisio formalis, etià à parte rei datur vnitatem formalis.

8. Secundo probatur conclusio, quia à parte rei inter Petrum & Paulum datur relatio similitudinis in natura humana. Sed omnis relatio similitudinis fundatur in aliqua vnitatem: ergo à parte rei inter Petrum, & Paulum est aliqua vnitatem. Non vnitatem numericam: hæc enim inter Petrum,

& Paulum non reperitur, sed potius diuīō numerica, & per principia materialia: ergo a parte rei reperitur inter Petrū & Paulum vnitas formalis.

9. Tercio denique probatur conclusio. Nihil est definibile nisi in quantum est vnum vnitate formali (ad definitionem enim nullatenus pertinet vnitas numerica, cum nihil definiatur, quatenus est singulare) Sed a parte rei datur definibile; cum dentur a parte rei definitiones, ergo a parte rei datur vnum vnitate formali.

10. Obijcies primo. Si daretur a parte rei vnitas formalis, verbi gratia, specifica, per illam indiuidua eiusdem speciei, verbi gratia, Petrus & Paulus a parte rei essent vnum formaliter. Sed hoc est falsum. Falsum igitur est, concedere a parte rei aliquam vnitatem formalem. Minor probatur, quia non datur a parte rei aliqua forma communis Petro, & Paulo, sed Petrus per suam propriam formam distinctam a forma Pauli est homo, & similiter Paulus per formam distinctam a forma Petri: ergo cum vnitas formalis sumatur a forma, Petrus & Paulus a parte rei non sunt vnum formaliter, sed duo formaliter.

Confirmatur, quia in Petro & Paulo natura humana est multiplicata, & a parte rei diuisa: ergo a parte rei nullam habet vnitatem Petrus & Paulus. Patet

consequentia; quia cum multiplicatione, & diuisione nullus stat vnitas.

Respondetur ad argumentum, negando minorem. Et ad probationem dico, verum quidem esse (vt in sequentibus magis explicabimus) non esse a parte rei aliquam formam communem Petro & Paulo, immo nec aliquam vnitatem formalem communem vtrique, sed (vt recte in hoc asserit argumentum) Petrus per suam formam distinctam a forma Pauli est homo, per distinctam tamen formam a forma Pauli solam materialiter & numerice, non autem distinctam formaliter, sed potius Petrus constituitur homo per formam habentem indiuisionem formalem a forma Pauli, & ita a parte rei Petrus & Paulus sunt vnum formaliter, quia quilibet illorum habet suam vnitatem formalem identificaram cum sua vnitate numerica, & distinctam materialiter ab vnitate formali alterius; non tamen distinctam formaliter a forma & vnitate formali alterius. Et vt non dicerentur Petrus & Paulus vnum formaliter, sed duo formaliter, deberēt habere formas & vnitates formales, non solum numerice, sed formaliter inter se distinctas. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod natura humana in Petro, & Paulo multiplicatur materialiter: nō vero formaliter, & talis multiplicatio nō obstat

stat vt sint vnum formaliter.

11. Obijcies secūdo, quod omnis vnitas realis est vnitas numerica: ergo à parte rei nulla datur vnitas formalis. Patet consequētia, nam vnitas rationis non reperitur à parte rei, sed solum per intellectum: ergo si vnitas realis solum est numerica, nulla reperitur à parte rei vnitas formalis. Antecedens autem probatur: nā quidquid est reale à parte rei, est singulare: ergo omnis vnitas realis est singularis, sed omnis vnitas singularis est vnitas numerica: ergo omnis vnitas realis est vnitas numerica.

Respondetur, distinguendo antecedens, omnis vnitas realis est numerica: identice & materialiter, concedo antecedens: formaliter, nego antecedens. Nam sicut licet eadem realiter forma à parte rei existens non inueniatur nisi in singularib⁹, in ea tamē eminenter continentur diversi gradus, entis videlicet, substantię, corporis, videntis, sensibilis, & rationalis; ideoque ab eadem identice singulari forma sumitur principium diuersę vnitatis formalis, specificę videlicet, vel genericę: eodem modo licet omnis vnitas, quę est à parte rei, sit realiter singularis, est etiam vnitas formalis secundum quod à diuerso principio desumitur.

12. Obijcies tertio, quod Aristot. 5. Metaphysicę tex. 7. agens de vno solum enumerauit vnitatem numericam, specificam, &

genericam: sed vnitas specificę, & genericę non datur à parte rei, sed solum per operationem intellectus. Sentit igitur Aristoteles præter vnitatem numericam nullam aliam vnitatem à parte rei reperiri.

Respondetur, quod nomine vnitatis specificę, & genericę comprehendit Aristoteles vnitatem formalem à parte rei existentem, quę (vt videbimus collo ratio primo sequenti) est fundamentaliter vnitas specificę, & genericę, & id (vt colloratio secundo explicabimus) sufficiet vt absolute dicatur vnitas specificę & genericę.

13. Ex dictis in hac quaestione infero primo, à parte rei dari in rebus fundamentum vniuersalitatis, intentionis generis, & speciei, & alterius cuiuslibet prædicabilis, quod vtique est dari à parte rei huiusmodi vniuersale fundamentaliter. Pater hoc quia ex eo verbi gratia, quod Petrus, & Paulus habent à parte rei prædictam vnitatem formalem, inuenit intellectus fundamentum, vt concipiens naturam humanam sine conditionibus indiuiduantibus, & eam comparans ad indiuidua, à quibus eā abstraxit, tribuat ei respectu illorū secundam intentionem vniuersalis, & speciei prædicabilis. Similiter ex eo, quod à parte rei homo & equus habeant diuisionem per principia formalia infima specificę, & vnitatem formalem in ratione

ratione animalis; habet intellectus fundamentum, ut concipiēs animal, non conceptis conditionibus indiuiduātibz, immo nec rationibus specificis hominis & equi, ut comparans eandem rationem animalis ad hominem & equum, à quibus eam abstraxit, tribuat illi intentionem vniuersalis & intentionem generis prædicabilis.

14. Secundo infero cum nostro Authore hic quaest. 2. vniuersalium, quod licet (ut diximus) à parte rei solum inueniantur vniuersale, genus, & species fundamentaliter, & vniuersalitas, ac secunda intentio generis, aut speciei solum inueniantur in intellectu: adhuc tamen absolute & simpliciter dicitur à parte rei esse genera & species. Ut patet ex communi modo loquendi & concipiēdi. Et ratio est, quia (ut saepius diximus) huiusmodi entia rationis, cum sint minime entitatis, sufficit ut absolute, & simpliciter denominent, quod existant virtualiter, causaliter, & fundamentaliter in suis fundamentis. Et ita cum à parte rei inueniatur fundamentum vniuersalitatis, generis, & speciei, id sufficit ut a parte rei absolute, & simpliciter dicatur esse vniuersale, genera, & species, licet formaliter non inueniantur nisi in intellectu & per illius operationem.

QVÆSTIO V.

Utrum vnitatis formalis identificetur cum vnitatis numerica, & ad illius multiplicationem multiplicetur?

Dico primo. Vnitas formalis in eodem supposito realiter cum illius vnitatis numerica identificatur: ita ut, quidquid sit de alia distinctione inter prædictas vnitates, illæ ad minus non distinguantur entitative, sed eadem sit entitas vnitatis numerice & vnitatis formalis. Conclusio est omnium communis. Et probatur, quia si in eodem supposito vnitas formalis & numerica non identificarentur, sequeretur, in eodem supposito v. g. in Petro esse duas formas substantiales realiter entitative inter se distinctas, & realiter nullatenus identificatas. Consequens nullus admittit, & in libris de animalate ostēditur esse impossibile: ergo neque antecedens. Sequela probatur, quia vnitas tã formalis, quã numerica, cum sit vnitas transcendētis, debet cum aliqua entitate identificari: vnum enim transcendentaliter est passio entis nullatenus ab ipso ente realiter distincta: ergo si vnitas formalis & numerica in Petro realiter non identificantur, in Petro datur vna entitas, & vna forma substantialis, cum qua eius vnitas numerice identificetur,

& altera entitas, seu forma substantialis realiter entitatiue distincta, cum qua identificetur vnitas formalis. Pater consequentia, quia si vnitas formalis & numerica cum eadem realiter forma identificarentur, identificarentur etiam realiter ipsæ unitates inter se, quia quæ sunt eadem realiter vni tertio, sunt eadem realiter inter se: ergo ex opposito consequentis ad oppositū antecedentis, si prædictæ unitates inter se realiter non identificantur, neque identificatur vtraque realiter cum vna eadem realiter forma, sed qualibet vnitas cum sua forma ab altera realiter distincta identificatur.

Confirmatur, nam ex opposito conclusionis sequeretur dari à parte rei unitatem formalem pluribus positivè communem, & in illis realiter non multiplicatam; quod re vera esset, incidere in sententiā Platonis ponentis naturā aliquam realiter ab omnibus individuis separatam: si enim datur aliqua vnitas formalis, & forma creata cum illa realiter identificata communis positivè pluribus v.g. Petro & Paulo, & in illis realiter non multiplicata; necessarium est, quod ab utroque prædicto individuo realiter sit distincta. Sequela probatur, quia si talis vnitas formalis & forma specifica v.g. cum qua identificaretur, esset distincta realiter ab unitate numerica & forma singulari: non haberet talis vnitas

formalis & forma specifica aliquid per quod multiplicaretur; ergo illa realiter inamultiplicata, esset communis positivè pluribus, omnibus videlicet singularibus individuis eandem specificam formam participantibus.

2. Dico secundo, ad multiplicationem unitatis numericę multiplicari necesse est unitatem formalem, hoc est, quod sicut in Petro & Paulo multiplicatur vnitas numerica, & alia materialiter est vnitas numerica Petri, & alia Pauli: ita etiam multiplicatur in illis vnitas formalis, & alia est vnitas formalis Petri, & alia vnitas formalis Pauli: non quidem per id quod tales duæ unitates formales essentialiter & formaliter inter se differant, sed quia differunt inter se materialiter. Conclusio, meo videri, ita euidenter & independenter ab omni alia indistinctione inter unitatem formalem & numericam, sequitur ex conclusione præcedenti, vt existimem in consequenter procedere, qui admittentes unitatem numericam & formalem eiusdem suppositi realiter identificari, quantumvis aliquam distinctionem actualement formalem, aut ex natura rei inter illas constituentes, negant, unitatem formalem ad multiplicationem unitatis numericę, realiter multiplicari. Quod sic ostendo, quando aliqua duo realiter identificantur, quantumvis inter illa formalis actualis ali-

aliqua sit distinctio, implicat vnum realiter multiplicari, quia realiter multiplicetur & alterum: ergo si unitas formalis & numerica realiter identificantur, etiam inter se illas formalis aliqua actualis ex natura rei sit distinctio, implicat, quod multiplicetur realiter unitas numerica, quia & realiter unitas multiplicetur formalis: alias iam non esset utriusque formalitatis eadem entitas. Et patet exemplo actionis & passionis, inter quas maxima praeter distinctionem realem entitativam distinctio formalis reperitur: & tamen quia realiter identificantur, non est intelligibile, quod realiter entitativae multiplicetur passio, quia multiplicetur & actio.

3. Dico tertio. Unitas formalis & numerica a parte rei distinguuntur virtualiter: actualiter autem solum ratione rationata per intellectum. Oppositum conclusionis tribuitur communiter Scoto pluribus in locis asserenti inter distinctionem realem & rationis dari aliam distinctionem mediam, quam ipse vocat distinctionem formalem ex natura rei, inter ea videlicet, quae quamvis realiter identificentur, habent distinctas rationes & definitiones, & vnum saltem illorum essentialiter non includit alterum: & sic asserit in divinis distinguere essentiam ab attributis, & attributa inter se: & in creatis gradum specificum a generico,

& formam specificam ab illius singularitate, & unitatem numericam ab unitate formali. Et quamvis aliqui conentur explicare Scotum, quod solum intendit, quod inter praedicta sit a parte rei & antecedenter ad intellectum distinctio virtualis: quidquid tamen sit de illius mente, si ille re vera intendit inter actualem distinctionem realem & inter actualem distinctionem rationis aliquam assignare distinctionem mediam actualem, falsum id videtur. Tamen, quia distinctio sicut & unitas sequitur ad entitatem: ergo sicut implicat, dari aliquod ens, quod non sit ens reale, vel rationis, neque aliquod ens medium inter haec duo potest assignari, implicat etiam, dari distinctionem aliquam actualem, quae non sit distinctio realis, vel rationis. Tamen vel maxime, quia divisio distinctionis in realem & rationis datur per opposita contradictoria: ergo inter illas non potest esse aliqua realis media distinctio, siquidem inter contradictorie opposita nullum medium potest reperiri. Antecedens probatur, quia ea divisio datur penes esse distinctum actualiter per intellectum, & esse distinctum actualiter non per intellectum, sed a parte rei: quae differentiae facile ad contradictorias reducuntur.

4. Falsum etiam est (ut conclusionem propositam ostendamus) aliquam actualem distinctionem, nisi solum per intellectum, quae dicitur distinctio rationis rationatae

inter vnitatem formalem & numeralem concedere. Quia licet à parte rei virtualiter distinguatur, quatenus à parte rei est fundamentum: vt intellectus actualiter prædictas vnitates distinguat, in quantum videlicet prouenit à principijs à parte rei virtualiter distinctis, nempe à forma singulari & specifica; actualiter tamen non nisi per intellectum distinguuntur: sicut non nisi per intellectum distinguuntur actualiter forma specifica à sua singularitate, & gradus genericus ab specifico, vt communiter ostenditur in libris de anima, & aliquid dicemus libro sequenti, cum de compositione metaphysica generis & differentie loquamur. Eodem ergo solum modo distinguuntur actualiter vnitates numerica, quæ identificatur cum singularitate, & vnitates formalis, quæ cum forma specifica identificatur.

3. Obseruandum est, quod cum vnitates formalis sit penes principia formalia, & in quolibet individuo non solum virtualiter à parte rei, & actualiter per intellectum distinguatur forma à singularitate, sed & in eadem forma gradus specificus à generico, & genericus ab alijs gradibus superioribus; eodem modo in quolibet individuo distinguuntur possunt plures vnitates formales, vt in Petro vnitates formalis specifica, per quam in esse hominis conueniat cum Paulo: & altera vnitates formalis minor, per quam in

esse animalis conueniat cum leone: & altera minor per quam in esse viuentis conueniat cum planta: & alia minor, per quam in esse corporis conueniat cum lapide: & alia minor, per quam in esse substantie conueniat cum Angelo: & alia denique vnitates formalis omnium minima, vt pote vnitates analogæ, per quam in esse entis conueniat cum accidente.

6. Obijcies aduersus primam conclusionem, quod cum vnitates dicat priuationem diuisionis, eodem modo distinguendas esse, videtur, inter se aliquas vnitates, ac distinguuntur diuisiones, quarum dicunt priuationem: vniuersaliter enim omnes priuationes eodem modo inter se distinguuntur, ac inter se distinguuntur formæ positivæ, quarum sunt priuationes. Sed diuisio numerica & formalis realiter inter se distinguuntur, ita vt vna non identificetur cum alia: ergo eandem inter se realem habent distinctionem vnitates numerica, & formalis. Consequens est bona. Maior inter proponendum argumentum manet probata. Minor autem probatur. Quia diuisio formalis & numerica ita se habent, vt adinuicem possunt separari, & vna reperiri sine altera: ergo distinguuntur realiter inter se tales diuisiones, nec vna cum altera realiter identificatur; hoc enim non potest esse inter ea, quæ adinuicem possunt separari. Antecedens probatur;

batur, quia in Angelis, in Gabriele v. g. reperitur distinctio formalis a quolibet alio Angelo, & non reperitur diuisio numerica, cum hæc ut à diuisione formalis aequaliter distincta, defumatur à materia, cuius expertus est quilibet Angelus. Similiter in Petro in ordine ad Paulum reperitur diuisio numerica, non autem diuisio formalis: ergo diuisio numerica & formalis adinuicem possunt separari, & vna reperiri sine alia: & è conuerso.

7. Respondetur, primo cum Domino Caietano cap. 4. de ente & essentia quaest. 6. ad finem quaestionis, quod cum vnum dicat entitatem, & negationem diuisionis, ex eo quod admittamus diuisionem formalem, & numericam distinguere realiter, nec vnâ cum altera identificari, solum sequitur, quod vnitas numerica & formalis eiusdem suppositi dicantur diuersas negationes diuisionis: vnitas videlicet numerica negationem diuisionis per principia materialia, & vnitas formalis negationem diuisionis per principia formalia: non tamen sequitur quod ipsa entitas vnitatis numericae distinguatur realiter ab entitate vnitatis formalis: & cum negatio diuisionis, quam vnum seu vnitas importat, possit sumi & fundamentaliter, & formaliter, & fundamentaliter sit ipsa met entitas, quæ est vna; formalis autem sit quædam forma rationis ad modum formæ realis

considerata ab intellectu, negationes diuisionis, quas dicunt vnitas formalis & numerica si fundametaliter accipiantur, nõ distinguuntur realiter, sed vna identificatur cum altera, sicut & entitas ipsarum vnitatum: si vero tales negationes accipiantur formaliter, non identificatur vna cum altera, sed distinguuntur eo modo, quo duæ entia rationis possunt inter se distinguere.

Secundo respondetur, negando maiorem, scilicet quod diuisio formalis & numerica realiter distinguantur, magis quam vnitas formalis & numerica, quia etiam diuisio identificatur cum entitate, imò per eandem entitatem, per quam aliquid in se est vnum numericè, diuiditur ab alio materialiter à se distincto: & per eandem entitatē, qua Petrus v. g. est vnus formaliter cum Paulo diuiditur formaliter à leone. Et ad probationem prædictæ minoris dico, quod præter quam quod in illa non probatur, quod reperiatur aliquando diuisio numerica, sine diuisione formali, quia licet Petrus habens diuisionem numericam à Paulo, nõ habeat diuisionem formalem ab illo, habet tamen diuisionem formalem ab alio, videlicet a leone: & sic nunquam in Petro reperitur diuisio numerica, sine diuisione formali: præter hoc, inquæ; (quid sit de illo) dico, quod ut fiat argumentum distinctionis realis inter diuisionem numericam,

& formalem non sufficit, quod in aliquo reperitur diuisio numerica sine formali, & in aliquo diuisio formalis sine numerica, sed requirebatur, quod cum vtraque diuisio in aliquo simul reperiretur, postea possent adinuicem separari, & separata permanere, & hoc numquam inuenitur.

8. Aduersus vltimam conclusionem obieciēs fundamentū Scoti, quod forma specifica & singularis, imò & forma generica & specifica à parte rei & ante omnem operationem intellectus diuersas habent definitiones, & licet forma inferior essentialiter includat superiorem, forma superior non includit essentialiter inferiorem: ergo à parte rei, & ante omnem operationem intellectus distinguuntur. Et eadem ratione à parte rei, & ante omnem operationem intellectus distinguatur vnitas numerica à formali, imò & vnitas formalis specifica ab vnitate formali generica.

Respondetur, quod cum in re sit eadem entitas forma singularis specifica & generica & vnitas numerica & formalis; posse omnia hæc habere diuersas definitiones, & rationem vnus non includere essentialiter rationem alterius, solum arguit, hæc à parte rei virtualem inter se habere distinctionem, & ob id præber fundamentum intellectui, vt cōcipiens vnā rationem sine altera, hæc omnia actualiter dis-

tinguat: & cum definitiones cuiuscumque rei, vel rationis formalis non fiant formaliter, nisi media actione intellectus definientis, & distinguētis in aliis quo definito genus, verbi gratia, à differentia, quæ inter se non sunt à parte rei actualiter distincta, quod aliqua petant diuersas definitiones, solum arguit, quod sint virtualiter distincta, & habeant fundamentum vt ab intellectu actualiter distinguantur.

9. Aduersus primam simul & secundam conclusionem obieciēs, quod in vnitate formali Petri cum Paulo fundatur relatio similitudinis, seu identitatis in natura humana, in vnitate autem numerica ipsius Petri fundatur relatio diuersitatis à Paulo. Sed fundamentum diuersarum huiusmodi relationum non potest esse idem entitatis, vel saltem non potest esse idem formaliter à parte rei: ergo vnitas formalis & numerica in eodem supposito distinguuntur realiter entitatis, vel saltem realiter formaliter ex natura rei.

Respondetur negando consequentiam. Sufficit enim distinctio virtualis vnitatis formalis & numerica, vt prædictas diuersas fundet relationes. Sicut eadē, verbi gratia, quantitas bicubita, solum cum distinctione virtuali, secundum videlicet, quod ab intellectu potest ad diuersos terminos comparari, & per id actualiter ratione distin-

gni, est sufficiens fundamentum
realis relationis æqualitatis ad
alteram quantitatem bicubitā,
& realis relationis inæqualita-
tis ad quantitatem tricubitam.

QVÆSTIO VI.

*Verum in rebus creatis detur natu-
ra aliqua habens à parte rei
unitatem formalem com-
munem pluribus?
(..)*

Quæstio non procedit, nisi de
natura creata; certum enim
est, naturam diuinam omnino
vnam esse positue communem
per identitatem tribus diuinis
personis, quantumuis inter se
realiter distinctis; licet, quia (vt
dicebamus quæst. 1. huius libri)
in eisdem tribus personis natura
diuina nullatenus partitur, aut
multiplicatur, ea illius ad tres di-
uinas personas communitas non
facit illam vniuersalem. Quæstio
igitur præsens non procedit nisi
de natura creata.

2. Neque procedit quæstio de
vnitate numerica, an detur pluri-
bus communis: certum enim est,
in natura creata id esse impossi-
bile, cum communitas dicat in
differentiam & indeterminatio-
nem omnino impossibilem com-
petere in creaturis vnitati nume-
ricæ. Id enim, quod est vnum nu-
mero, habet omnimodam con-
tractionem & determinationē,
de perinde nullam potest illud

habere ad plura communita-
tem. Quæstio igitur solum pro-
cedit de vnitate formali, an il-
lam à parte rei possit habere co-
munem pluribus aliqua natura
creata.

3. Præter illa quæ duabus præ-
cedentibus quæstionibus resolu-
imus, & prenotauimus, quæ om-
nia ad huius resolutionem maxi-
me conducunt, pro illa & sequen-
ti quæstione est aduertendū pri-
mo ex D. Tom. cap. 4. de ente &
essentia, & Caietano ibidem, q.
6. naturam aliquam v.g. humanā
in triplici statu posse considera-
ri; videlicet secundum se, in sin-
gularibus, & in intellectu: & se-
cundum se solum comperunt illi
sua prædicata quidditativa, & pro-
prietates ab essentia dimanātes,
& ad prædicata quidditativa etiā
reducuntur prædicata vniuersa-
lia, & transcendentia, quæ sunt
de quidditate cuiuscumque rei; &
prædicata negativa, quæ fundan-
tur in ipsius rei essentia, negatio-
nes videlicet formæ in composi-
ibilis cum illa. Vt respectu homi-
nis hæc prædicata non lapis, non
equus & similia: quia licet hæc
prædicata negativa formaliter
sumpta sint negationes, & en-
tia rationis, quæ solum forma-
liter habent esse per intelle-
ctum; ac perinde formaliter
sumpta solum comperunt natu-
ræ, vt est in intellectu; ea ta-
men prædicata fundamentaliter
sumpta sunt idem cū prædicatis
quidditativis positivis, in quibus

prædictæ negationes fundantur: ac perinde non minus, quam ipsa prædicata quidditativa positiua conueniunt naturæ secundum se prædicta prædicata negatiua fundametaliter accepta. Et vniuersaliter quodlibet prædicatū, quod naturæ secundum se competit, competit & illi in quocūque statu cōsideretur; & oppositum talis prædicari in nullo statu nec per se nec per accidens potest illi cōpetere: Naturæ autem prout in singularibus specialiter cōpetunt prædicata accidētalia realia, vt homini esse album, currere, ridere aut ratiocinari, & alia similia. Naturæ deniq; in intellectu specialiter cōpetunt illa prædicata, quæ per operationem intellectus illi attribuantur, vt homini esse speciem, animali esse genus, & vocibus, & conceptibus esse subiectum & prædicatum, & alia similia prædicata rationis.

¶ Secundo est aduertendum, quod aliquid potest esse commune pluribus dupliciter, positiue videlicet & negatiue. Dicitur aliquid commune pluribus positiue, cum manens in se vnum & indiuisum, in pluribus reperitur. Dicitur autem aliquid commune pluribus negatiue, cum nulli in particulari est appropriatum, & ad nullum in particulari & singulari est determinatum. Præter hæc autem acceptionem communis negatiue, potest & alia licet minus propria, acceptione assignari, scilicet quod illud

dicatur commune pluribus negatiue, cui non repugnat, pluribus fieri commune. His igitur suppositis ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur.

5. Dico igitur primo. A parte rei vnitati formali cuiuslibet naturæ creatæ, immo & ipsi naturæ creatæ secundum se competit esse communem pluribus negatiue, secundum quod communē negatiue sumitur pro eo, quod alicui non repugnans. Huic conclusioni nullus potest dissentiri, & solum illam intendunt Caietanus in prædicta quæst. 6. & nos. ter Autor quæstio. 3. vniuersalium, concedentes naturam humanam secundum se esse communem pluribus negatiue. Probat autem, & explicatur conclusio. Quia naturæ v.g. humanæ specificatiue in nullo statu existenti repugnat, quod abstrahatur per intellectum a singularibus, & per eam abstractionē fiat pluribus communis: ergo in omni statu est communis negatiue per non repugnantiam, siquidem in nullo statu ei repugnat transire ad statum in intellectu, & per id fieri communem. ¶ Confirmatur primo, quia naturæ secundum se competit, & modo esse communem: ergo id etiam in omni statu illi competit. Consequentia patet: quia, vt diximus, quod competit naturæ secundum se, in quocumque etiam statu ei debet conuenire. Antecedens autem probatur, quia naturæ secundum

dum se non repugnat esse communem; alias enim id etiam ei in quolibet statu repugnaret, & non posset fieri communis etiam per intellectum: ergo natura secundum se competit esse communem per non repugnantiam, id est competit, quod ei non repugnet esse communem. ¶ Confirmatur secundo, quia licet natura in singularibus in sensu composito & prout in singularibus est, non possit esse communis, specificatiue tamen & in sensu diuiso, natura quae existit in singularibus potest esse communis, quatenus ei non repugnat, quod a singularibus per intellectum abstrahatur & fiat communis: ergo in quolibet statu competit naturae esse negative communem, secundum quod commune negative sumitur pro eo, quod non repugnans esse commune.

6. Dico secundo. Nulla natura creata habet a parte rei, & ante operationem intellectus unitatem formalem pluribus communem positue. Oppositum conclusionis communiter tribuitur Scoto & pluribus eius discipulis. Sed conclusionem cum D. Thoma, & Caietano praedicto cap. 4. de ente & essentia & cum communi Thomistarum sententia docet noster Author quaest. 2. vniuersaliū.

Probat autem primo conclusio ratione desumpta ex D. Thoma in praedicto cap. 4. de ente & essentia ad hanc formam redu-

cta. Si natura a parte rei conueniret habere unitatem formalem positue communem pluribus, id ei competere secundum se. Sed secundum se nulli naturae creatae id competere potest: ergo nulla natura creata habet a parte rei unitatem formalem positue communem pluribus. Consequentia patet, & tamen maior, quam minor probatur. Maior quidem, nam hoc non potest competere naturae, prout est in intellectu (loquimur enim de natura a parte rei & antecedenter ad statum, quem habet in intellectu) nec potest illi competere prout est in singularibus: nam prout est in singularibus, natura est omnino determinata & contracta ad ipsa singularia: ergo cum contractio & determinatio opponatur communitati, quae dicit indeterminationem & indifferentiam ad plura naturae prout in singularibus non potest competere esse communem pluribus positue. Minor autem principalis, videlicet quod id non competit naturae secundum se: Probat, nam si talis communitas conueniret naturae secundum se, in quocumque statu deberet illi competere, & in nullo statu posset illam amittere. Sed illam non habet in singularibus, in quibus natura contrahitur, & determinatur: ac perinde non habet esse pluribus positue communis: ergo natura secundum se non competit, esse positue communem pluribus, aut habere unitatem formalem

malem pluribus positue communem. ¶ Confirmatur nam quod conuenit alicui secundum se, non solum in omni statu ei debet conuenire, sed sub nulla ratione ei potest repugnare. Sed natura reduplicatiue, prout est in indiuiduis repugnat esse pluribus communem: ergo id non competit positue naturæ secundum se.

Quod si aduersus præcedentem rationem obijcias, quæritati secundum se competere esse diuisibilem, quod tamen alicui quæritati, scilicet minimi naturalis, ut talis quæritas est, repugnat. Nō igitur vniuersaliter est verum assumptum præcedentis rationis, quod id quod conuenit alicui secundum se, ei in quocumque statu debet competere, & sub nulla ratione ei potest repugnare. ¶ Non inquam id obitat, quia si de diuisibilitate per intellectum signantem unam partem extra aliam loquimur, diuisibile hoc modo est passio quantitatis secundum se positue competens; & omni perinde competit quantitanti, nullique sub aliqua ratione potest repugnare; & quantitas etiam minimi naturalis est hoc modo diuisibilis. Si autem loquamur de diuisione quantitatis per separationem realem vnius partis ab altera, diuisibilitas in ea acceptione non est passio positue competens quantitanti secundum se, sed solum competit illi per non repugnantiam: & quod sub ratione communis non repugnat alicui, potest ei

sub aliqua ratione particulari repugnare: qualiter talis diuisibilitas repugnat quantitati minimi naturalis, non quatenus quæritas, sed quatenus talis quantitas est.

8. Secundo ex his, quæ diximus præcedenti quæstioni probatur conclusio. Quia dari a parte rei unitatem formalem pluribus positue communem, ut in ultimo notabili huius quæstionis aduertimus, nihil est aliud, quàm quod una existens, in pluribus reperiatur. Sed id omnino est impossibile: ergo. Probatur minor, nam unitas formalis, (ut ostendimus quæstione præcedenti) identificatur cum unitate numerica, & ad illius multiplicationem materialiter etiã multiplicatur. Sed non datur a parte rei aliqua unitas numerica positue existens in pluribus, sed in Petro v. g. est sua unitas numerica realiter distincta ab unitate numerica Pauli: ergo nec datur a parte rei aliqua unitas formalis in pluribus existens, sed in Petro est sua unitas formalis distincta materialiter ab unitate formalis, quæ est in Paulo.

9. Tertioprobaturo conclusio, quia non potest intelligi naturam aliquam a parte rei habere unitatem formalem communem pluribus positue, quoniam & ipsa natura sit a parte rei communis eisdem pluribus positue: imo ob hoc asseritur unitas formalis communis pluribus, ut eisdem sit natura communis. Sed non potest a parte rei natura ali-

qua

qua esse communis pluribus positiue: ergo nec dari aliqua unitas formalis communis pluribus positiue. Minor probatur, quia inde sequeretur, Deum non posse aliquod indiuiduum naturæ, verbi gratia, humanæ annihilare, quin omnia annihilaret indiuidua talis naturæ; nec posset, existentibus aliquibus indiuiduis naturæ humanæ, aliquod de nouo creare. Consequens autem non videtur admittendum: ergo nec antecedens. Sequela quoad utramque partem probatur. Quia creatio est productio totius esse, nullo videlicet præsupposito illius, quod creatur: & annihilatio est defectio totius esse, nullo relicto illius, quod annihilatur, sed si daretur natura communis, omnibus indiuiduis, verbi gratia, naturæ humanæ, existentibus aliquibus indiuiduis, iam præsupponeretur talis natura communis ad productionem cuiuslibet noui indiuidui: ac perinde eius productio non posset esse creatio, utpote quæ præsupponeret aliquid indiuidui per illam producendi, scilicet naturam humanam communem illi & alijs indiuiduis productis: similiter si aliquibus indiuiduis naturæ humanæ relicta, aliquod à Deo destrueretur, talis destructio non posset esse annihilatio, quia aliquid illius indiuidui destrueretur; scilicet natura humana illi & alijs communis relinqueretur. ¶ Nec valet

dicere, quod ea natura supponeretur & relinqueretur, non ut erat huius indiuidui, sed ut erat communis aliorum: & ita id non obflaret creationi noui indiuidui, nec annihilationi alterius.

Non inquam id valet, quia ut non sit creatio, sufficit, quod aliquid, quod post creationem realiter competit productio, ante creationem supponeretur, licet alteri competens: sicut generatio vermis non est creatio, quia materia prima, quæ post productionem vermis informatur forma vermis, antecedenter supponebatur, licet existens sub altera forma: & corruptio vermis non est annihilatio, quia materia quæ informabatur forma vermis, relinquitur, licet sub altera forma succedente existens: ergo eodem modo, si daretur à parte rei aliqua natura communis Petro & Paulo, & alijs indiuiduis, & illa, Petro destructo maneret communis Paulo, & alijs indiuiduis, re vera destructio Petri non esset annihilatio: nec posset esse creatio productio alienius indiuidui, si antecedenter præsupponeretur natura communis, alijs indiuiduis præexistentibus, & per productionem huius inciperet illi esse communis.

10. Dico tertio, à parte rei non datur aliqua natura habens unitatem formalem communem pluribus negatiue, si commune negatiue sumitur pro eo, quod

non appropriatum alicui. Conclusio proculdubio est iuxta mentem nostri Authoris, quia licet quæst. 2. vniuersalium in solutione ad primum concedat, naturam à parte rei esse communem pluribus negativè; accipit communem negativè in eo sensu, quo & nos illud accepimus in prima conclusione. Et probari potest primo, quia si natura ea vnitatis formalis sic communis à parte rei competeret, competeret illi utrique secundum se. Sed secundum se non potest illi convenire: ergo nullatenus a parte rei ei competere potest. Maior patet, quia non potest talis vnitatis communis competere naturam, prout est in intellectu (loquimur enim de vnitatis conveniente naturam a parte rei, & antecedenter ad statum, quem habet in intellectu) nec potest, naturam competere prout est in singularibus, quia esse sic naturam communem negativè, est esse non appropriatam alicui, & in singularibus est appropriata. Ergo si natura competit esse sic communem negativè, competit utrique illi secundum se. Quod autem sic illi competere nequeat, probatur, quia si natura secundum se esset communis negativè, id est, esset non appropriata, & non determinata (hæc enim tria in ea acceptione communis negativè idem significant) in nullo statu, ac perinde neque in singularibus posset esse alicui appropriata & determi-

nata: oppositum enim illius, quo convenit alicui secundum se, in nullo statu potest illi convenire. Sed in singularibus quælibet natura est appropriata & determinata: ergo nulli naturam secundum se potest competere, esse communem negativè, esse non appropriatam, vel non determinatam. 11. Secundo probatur conclusio ratione Domini Caietani, quia nulla res exigens necessario ad sui existentiam conditionem aliquam impossibilem, potest a parte rei existere. Sed ut a parte rei existat vnitatis formalis communis pluribus negativè, seu talem habens vnitatem formalem communem pluribus negativè, exigitur aliqua conditio omnino impossibilis: ergo impossibile est, dari a parte rei aliquam naturam habentem vnitatem communem pluribus negativè. Maior patet, & minor probatur, quia ad id requiritur, quod a parte rei detur natura nulli appropriata. Sed id est impossibile quia impossibile est (ut quæst. 3. huius libri contra Platonem ostendimus) quod a parte rei detur aliquid quod non sit singulare: & natura singularis eo ipso est alicui appropriata. Conditio ergo omnino impossibilis exigitur, ut detur a parte rei natura habens vnitatem formalem communem pluribus negativè.

12. Obijcies primo, præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, quod à parte rei & au-

re omnem operationem intellectus Petrus & Paulus sunt vnum formaliter, siquidem à parte rei nullatenus distinguuntur formaliter: ergo à parte rei natura humana habet unitatem formalem Petro & Paulo communem. Probatur consequentia. Quia id in quo aliqua sunt vnum, debet esse illis commune: alias in illo non conuenirent: ergo si parte rei Petrus & Paulus sunt vnū in natura humana, datur à parte rei natura humana illis communis, & habens unitatem formalem ipsius communem.

Respondetur cum Caietano loco citato, negando consequentiam: nō enim à parte rei Petrus & Paulus sunt, & dicuntur vnum formaliter propter aliquam naturam, aut unitatem formalem à parte rei illis communem; sed quia uterque habet suam naturam & suam unitatem formalem distinctam realiter materialiter, non tamen distinctam formaliter & essentialiter à natura, & unitate formali alterius, sed potius gaudentes mutua in diuisione formali: quia quamuis altera sit realiter materialiter natura & unitas formalis Petri à natura & unitate formali Pauli (& id sufficit, vt non sit à parte rei aliqua natura & unitas formalis communis utrique) in natura tamen & unitate formali vnius non est aliquod predicatum essenziale, per quod formaliter & essentialiter distinguatur à natura alte-

rius, & hoc sufficit, vt à parte rei Petrus & Paulus dicantur vnum formaliter. Et hæc solutio, quæ utique optima & vera est, potest etiam explicari, dicēdo, quod Petrus & Paulus à parte rei sunt vnum formaliter per conformitatem & similitudinem essentialē duarum naturarum, quia nimirum natura vnius est conformis & similis essentialiter naturæ alterius: nō autem sunt à parte rei vnum formaliter per aliquā naturam aut unitatem formalem à parte rei illis communem. Ac denique (quod in idem incidit) potest dici, quod Petr⁹ & Paulus à parte rei sunt idem formaliter per naturam à parte rei fundamētaliter illis communem: quia quatenus habent duas naturas essentialiter inter se similes & conformes, eo ipso est fundamentum, vt intellectus abstrahens à cōditionibus indiuiduantibus utriusque talis naturæ, concipiat vnā naturam utrique indiuiduo positine communem: & secundum quod à parte rei huius formalis communitatis reperitur fundamentum, Petrus & Paulus sunt vnum formaliter.

13. Obijcies secundo. Quod inter Petrum v.g. & Paulum est realis relatio similitudinis, seu identitatis specificæ: ergo à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus debet talis relationis reperiri fundamentum. Sed fundamentum relationis similitudinis specificæ est unitas

tas naturæ: ergo à parte rei est vnitatis formalis eiusdem naturæ Petro & Paulo cōmunis: in vnitatibus enim formalibus proprijs vtriusque si vna ab altera distinguitur, non fundatur relatio similitudinis, sed potius relatio diuersitatis.

Respondetur negādo secundā consequentiam. Fundamentum enim realis relationis similitudinis, seu idētitatis specificæ inter Petrū & Paulum, non est aliqua vnitatis formalis illis communis, sed vnitatis formalis per cōformitatē duarū naturarū Petri & Pauli, quæ licet inter se materialiter distinguatur, & hac ratione fundent relationē diuersitatis numericæ; quatenus tamen inter se essentialiter non distinguuntur, sed sunt inter se conformes, fundant relationem realem similitudinis: seu idētitatis specificæ, imò illā fundare nō possent, si per impossibile non daretur diuersa realiter natura in Petro ac in Paulo, sed vna esset à parte rei illis natura communis; quia relatio realis non solum debet esse inter extrema realiter distincta, sed & ratio fundandi (quæ dicitur fundamentum proximum relationis) debet in extremis relationis realiter multiplicari. Hac enim ratione in diuinis inter Patrē & Filiū, teste D. Th. 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. nō est realis relatio æqualitatis, quia licet extrema, Pater videlicet & Filius realiter distinguantur, ratio tamen fundandi talem rela-

tionem, scilicet naturā diuinā, nō est in eis realiter distincta, nec realiter in eis multiplicatur.

QVÆSTIO VII.

Utrum à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus datur vniuersale formaliter?

Huius quæstionis resolutio facile vtrā conclusio ex præcedentibus deducitur, aduertendo prius, vt sæpius iam insinuauimus, quod vniuersale potest accipi dupliciter: fundamentaliter videlicet, & formaliter. Et fundamentaliter adhuc dupliciter: fundamentaliter videlicet remote, & fundamentaliter proxime. Vniuersale fundamentaliter remote nihil est aliud, quam cōformitas & convenientia pluriū in aliqua ratione, præbens perinde fundamentum, vt intellectus concipiens id, in quo conueniunt, & abstrahens ab his, in quibus differunt, concipiat vnā naturam illis communem, & aptitudinem habentem ad essendum in pluribus, & vt de illis prædicetur. Et sic vniuersale fundamentaliter remote, sæpe iam diximus reperiri à parte rei: & respectu illius vniuersale fundamentaliter proxime dicitur quodammodo vniuersale formaliter, quia licet sit fundamentum secundæ intentionis vniuersalis, in qua formalissime ipsum vniuersale consistit, & quod dicitur proprie vniuersale logicum (vt quæstione se-

quenti videbimus) respectu tamen vniuersalis fundamentaliter remote, natura vna & communis pluribus, quæ saltē vtlicet vniuersalis metaphisice, dicitur vniuersale formaliter. Et de hoc inquirimus, an antecedenter & independenter ab operatione intellectus, detur à parte rei: de se cunda enim intentione vniuersalitatis, cum sit formalissime intentio rationis, solumque perinde habens esse obiectiuum in intellectu, certum est à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus, formaliter nō reperiri.

2. Resolutorie est dicendum, à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus non dari vniuersale formaliter, sed solum illud fieri per operationem intellectus. Oppositum tribuitur Scotto & illius discipulis, ob id ponētibz à parte rei unitatem formalem communem pluribus, vt cōcedant, naturas à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus esse vniuersales formaliter. Sed conclusionem cum Dno. Thoma cap. 4. de ente & essentia & cum communi sententia fere omnium præter Scotistas docet noster Author Ss. Magister Soto quest. 2. vniuersalium. Et deducitur ex Arist. 1. de anima tex. 8. aduersus Platonem dicente. *Vniuersale autem nihil est, aut posterius est.* Pro cuius testimonij intelligentia adducit idem noster Author question. 1. vniuersalium diuisionem vniuersalis in vniuer-

sale ante rem, in re, & post rem: vniuersale ante rem, est vniuersale ante singularia, qualiter esset vniuersalis idæa Platonis ante omnia singularia existēs: & hoc modo iam ostendimus vniuersale esse omnino impossibile. Vniuersale in re, est vniuersale fundamentaliter, natura videlicet in singularibus existens, & in illis multiplicata, quatenus natura vnus singularis est conformis naturæ alterius. Vniuersale denique post rē, est natura in intellectu à singularibus abstracta. Hoc ergo supposito voluit in prædicto testimonio dicere Philosophus, quod vniuersale aut nihil est, à singularibus videlicet distinctum; aut posterius est, id est post illud, quod conuenit naturæ à parte rei, per illud videlicet, quod natura competit per intellectum: ac perinde in sententia Philosophi non datur vniuersale formaliter nisi per operationem intellectus.

3. Probatur autem primo conclusio, quia vniuersale formaliter (vt in prima huius libri quaestione explicauimus) est vnam in multis & de multis. Sed à parte rei nulla natura est vna in multis nec de multis est prædicabilis, sed id solū habet per operationem intellectus abstrahētis illā à singularibus: ergo a parte rei nulla natura est vniuersalis formaliter, sed solum per operationem intellectus. Minor probatur, quia vt natura sit vna in multis, requiritur, quod

quod vna & eadē natura sit communis pluribus. Sed (vt in præcedentibus ostendimus) à parte rei non datur natura, quæ vna & eadem sit communis pluribus, sed solum id habet natura per intellectum concipientem naturam specificam, non concipiendo conditiones indiuiduantes, vel concipiendo naturam superiorem, non conceptis differentijs specificis: natura enim sic concepta est omnino vna, vtpote, quia non concipitur aliquid, per quod diuersificetur, aut multiplicetur: & est communis pluribus, quia non concipitur; vt alicui appropriata, potestque ad ea, à quibus est per intellectum abstracta, etiam per intellectum comparari, & de illis prædicari: ergo à parte rei nõ reperitur natura communis pluribus: ac periade nec vniuersalis formaliter.

4. Secundo probatur conclusio ratione D. Thomæ in prædicto cap. 4. de ente & essentia sic ad formam reducta. Naturæ à parte rei & antecedenter ad statum illius in intellectu, non conuenit esse vniuersalem formaliter secundum se, nec prout in singularibus: ergo nullatenus à parte rei id illi competit. Consequentia patet, quia præter hos status in nullo alio potest considerari natura. Antecedens autem quoad secundam partem patet, quia natura prout est in singularibus, est determinata, contracta & singularis: ergo vt in singularibus

non est vniuersalis formaliter, cum vniuersale formaliter dicat indeterminationem, indifferentiam, & communitatem ad plura. Prima autem pars antecedentis probatur, quia si naturæ secundum se competeret esse vniuersalem formaliter, id in quocumque statu deberet illi conuenire, & oppositum in nullo statu ei competere posset. Sed vt in singularibus non competit natura, esse vniuersalem, immò competit illi oppositum, esse videlicet singulari rem: ergo naturæ secundum se non conuenit esse vniuersalem.

5. Obijcies primo. Philosophum 1. perihermenias cap. 4. dicentem, rerum alie sunt vniuersales, alie particulares. Sed particulares dantur à parte rei: ergo & vniuersales. ¶ Confirmatur, quia vniuersale, vt vniuersale est correlatiuum particularis: ergo sicut particulare datur à parte rei: ita & vniuersale.

Respondetur ad argumentum explicando tripliciter testimonium in illo adductum philosophi. Primo cum D. Thomas ibi lectione 10. quod cum Philosophus loqueretur tunc de vniuersali & particulari secundum quod significantur per nomina, loquebatur de vniuersali & particulari formaliter sumpto, prout videlicet vtrumque habet suam intentionem vniuersalitatis & particularitatis per intellectum. ¶ Secundo quod si loquitur de vniuersali & particulari à parte rei, loquitur

tur de illis fundamentaliter iunctis. ¶ Tertio, quod etiā si loqueretur de particulari, ut est à parte rei, potest adhuc intelligi de vniuersali formaliter, & prout est in intellectu: & erit illa diuisio ad modū illius, quā substantia diuiditur in primā & secundā substantiā, accipiendo iuxta multorum explicationem, primū talis diuisionis membrum primū intentionaliter, & alterum secundū intentionaliter. ¶ Ad confirmationem respondetur, negando minorem in sensu formali; quia particulare, seu singulare nō habet esse correlatiuum vniuersalis, nisi quatenus habet rationem subijcibilis respectu illius; & eam rationem subijcibilis non habet à parte rei, sed solū per actionē intellectus cōparātis illud ut inferius ad vniuersale.

7. Obijcies secundo. Quod cōpetit naturæ secundum se, à parte rei & independentē ab intellectu competit. Sed naturæ secundum se competit esse vniuersale formaliter: ergo à parte rei & independentē ab operatione intellectus, est vniuersale formaliter. Minor probatur, natura non determinata est communis pluribus, & vniuersalis formaliter in ea acceptione, quā hic sumimus vniuersale formaliter; licet non sit vniuersale logicum, quia ad illud (ut videbimus) requiritur ordo positius ad plura, quem non habet natura nisi per comparationem ad

sua inferiora. Sed naturæ secundum se competit, esse non determinatam: ergo naturæ secundum se competit, esse vniuersalē formaliter. Minor probatur, natura secundum se non est determinata: ergo natura, secundum se est non determinata. Antecedēs patet, quia eius contradictoria, scilicet ista natura secundum se est determinata, est falsa, alias natura nunquam posset, nec per intellectum, esse indifferens: ergo prædictum antecedēs, est verum. Consequentia autem videtur tenere à negatiua ad affirmatiuā, variato prædicato penes finitum & infinitum.

Respondetur, negando minorem, & ad probationem negatur etiam minor: natura enim secundum se neque est determinata, nec non determinata, sed vtrumque ei accidit, primum in singularibus, secundum, ut est in intellectu. Vnde ad probationem prædictæ minoris neganda est illa cōsequentia à negatiua ad affirmatiuā facta: quia licet absque appellatione esset bona, cum appellatione tamen nō tenet, sicut nec tenet ista. Petrus essentialiter nō est albus, ergo essentialiter est non albus.

7. Obijcies, quod etiam cum appellatione valet consequentia ab affirmatiua ad negatiuā variato prædicato penes finitum & infinitum, ut hæc est bona: Natura secundum se est non determinata: ergo natura secundum

se nō est determinata; sicut & ista Petrus essentialiter est non lapis: ergo essentialiter non est lapis: ergo cum simili appellatione valebit etiam consequentia à negatiua ad affirmatiuā, variato prædicato penes finitum & infinitum.

Respondetur negando consequentiam: appellationis enim aliquando variatio vitiat consequentiam, & aliquando illam ædificat: sicuti hæc consequentia, venientem cognosco: ergo cognosco venientem, per variationem appellationis à non appellante ad appellantem, est mala: è conuerso autem hæc, cognosco venientem: ergo venientem cognosco, propter variationem appellationis ab appellante ad non appellantem est bona. Ad propositum ergo dicimus, quod consequentia à negatiua ad affirmatiuā, variato prædicato penes finitum & infinitum, cum appellatione proueniente ab illa particula *secundum se*, est mala, quia ob eam appellationem arguitur virtualiter à disiunctiua ad partem: quia cum illa propositio negatiua, natura secundum se non est determinata, possit indeterminare verificari, vel per id quod natura secundum se sit non determinata, vel per id quod natura secundum se nec sit determinata, nec nō determinata, prædicta propositio negatiua est virtualiter disiunctiua & est pars illius illa propositio affirmatiua,

natura secundum se est non determinata, & ita arguendo ad illam à prædicta negatiua, arguitur virtualiter ratione appellationis à disiunctiua ad partem: & sic ea ibi appellatio vitiat consequentiam: ædificat tamen illam appellationem, quæ est in altera consequentia ab affirmatiua ad negatiuam, quia facit, quod virtualiter arguatur à parte disiunctiue ad eoram.

8. Obijcies tertio, quod vniuersale est obiectum intellectus: ergo debet præcedere omnem intellectus actionem; obiectum enim potentie operatiue, cū moueat illam ad operandum, præcedit omnem illius operationem: ergo vniuersale non potest fieri per aliquam intellectus actionem: ac perinde à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus debet reperiri.

Confirmatur primo. Nā à parte rei debet dari obiectum specificatum potentie visus. Sed illud est vniuersale, quia quamuis in exercitio nō attingat, nisi determinate hunc, vel illum colorem, non specificatur ipsa potentia ab aliquo colore determinato, sed à colore incommuni: ergo à parte rei datur vniuersale.

Confirmatur secundo. Quia à parte rei dantur scientie reales: ergo à parte rei debet reperiri illarum specificatiua. Sed illud nō est aliquid singulare, cū de singularibus non sit scientia: ergo debet esse aliquid vniuersale.

Respondet

Respondetur ad argumētum, primò cū nostro auctore in prædicta q. 2. vniuersalium in solutione ad 3. quod vniuersale est obiectum intellectus possibilis, & omnem illius actionem præcedit: non quidē per id quod à parte rei detur vniuersale formaliter, sed per id quod per actionem intellectus agentis abstracta natura à singularibus sit vniuersalis metaphisicè, & obiectum specificatum intellectus possibilis.

Secundo respondetur, quod obiectum intellectus est vniuersale fundamentaliter, & existens in rebus, quamuis conditio, vt aequaliter ab intellectu attingatur, sit, quod abstrahatur per intellectum agentem à conditionibus indiuiduantibus.

Tertio respondetur, quod etiam si vniuersale logicū formalissime sumptum esset obiectum intellectus, nō tamē esset necessarium, quod præsupponeretur existens ante omnem intellectus operationem, sed sufficeret, quod supponeretur possibile ante omnem æqualem actionem intellectus: quia potentia, sicut & ars factiua sui obiecti, non illud ad omnem suam actionem supponit existēs: sicut ars domificatoria, quia est factiua sui obiecti, ipsius videlicet domus, nō supponit ad omnem suam actionem domum existentem, sed solū vt possibilem, & per ipsam sui actionē sit domus.

Ad vtamquē confirmationē respondetur. Quod vt potētia visua & scientiæ habeant sua specificatiua à parte rei, sufficit, quod à parte rei detur vniuersale fundamentaliter remore. Nec amplius probant prædicta confirmationes, immò nec plura alia argumenta, quæ communiter in hac difficultate congeruntur.

¶ Obijcies quarto, quia natura secundū se habet aptitudinem ad essendum in pluribus: ergo secundum se est indifferēs & indeterminata: ac perinde vniuersalis formaliter. Iam igitur à parte rei & independenter ab actione intellectus datur vniuersale formaliter. Prima consequentia probatur, quia id, quod est aptum esse in pluribus, vt sic non potest esse alicui appropriatum, vt appropriatum enim alicui, non habet aptitudinē ad essendū in multis: ergo si natura secundum se habet aptitudinem ad essendum in pluribus, secundum se est indifferēs & non determinata. Antecedens autem probatur: nam natura secundum se non perit determinate esse in hoc, vel illo indiuiduo: ergo secundum se habet aptitudinem vagē ad omnia illa, hoc est, vt possit esse in hoc vel illo indeterminate.

Respondetur. Quod ad vniuersale formaliter non sufficit, quod natura nō petat determinate esse in hoc vel in illo indiuiduo, sed quod vna existens equaliter respiciat omnia indiuidua: ita vt

non solum vage possit esse in quo liber illorum, sed in omnibus, & de omnibus prædicari: hoc autem non habet natura secundum se, sed solum per intellectum, per cuius actionem abstracta à conditionibus indiuiduantibus, vna & eadem natura equaliter saltem negatiue se habet ad omnia indiuidua, & æqualiter ad omnia illa potest comparari, & de omnibus illis prædicari: & dum natura aliqua adhuc statum non peruenit, solum habebit aptitudinē remotam ad essendum in pluribus, quatenus illi non repugnat, quod per intellectum abstraatur à conditionibus indiuiduantibus & ad talem indifferentiæ, & communitalis statum reducatur.

QVÆSTIO VIII.

Per quam actionem intellectus fiat vniuersale formaliter?

SVpposito ex præcedentibus vniuersale formaliter non reperiri à parte rei, sed ad aliquam actionem intellectus resultare; ad quam intellectus actionem resultet, in hac inquirimus questione. Pro quo prius oportet actiones intellectus breuiter enumerare. Postquam enim in sensibus interioribus reperiuntur phantasmata singularium: cum obiectum intellectus sit vniuersale, vt ea, quæ per phantasmata representantur, agnoscat, intelle-

ctus agens abstrahit à phantasmatis species, per quas natura quæ per phantasmata (quæ sunt quædam species sensibiles) cum suis conditionibus indiuiduantibus representabatur, representetur, non representando aliquam illius conditionem indiuiduantem. Et dicitur hæc actio intellectus agētis abstractio, quia à singularibus representatis per phantasmata, vt à termino à quo abstrahens, format species representantes solum naturas rerum absque aliqua illarum singularitate. Postea vero per primum intellectus possibilis actionem, ad primam eiusdem intellectus operationem pertinentem, media specie impressa ab intellectu agēte formata, & in intellectu possibili recepta, cognoscitur natura sic abstracta, non cognitis illius conditionibus indiuiduantibus. Et hæc cognitio dicitur abstractio præcisiua intellectus possibilis, ad differentiam alterius cognitionis, quæ subsequi potest, ad secundam operationem intellectus pertinentis, quæ cognoscitur, natura remouēdo illā ab aliquo, quæ dicitur abstractio negatiua. Hæc tamen cognitio seu negatiua abstractio, præterquā quod non semper subsequitur ad abstractionem præcisiuam, illa etiā quando interuenit, nullatenus spectat ad resulcantiam vniuersalis. Post quā autem intellectus sic præcisiue abstractam naturam cognoscit, potest supra illam reflectens, eam

eam à quibus est abstracta, vel ad alia inferiora comparare, potestque deinde eam comparationem sic factam, ad modum respectus & relationis naturæ ad ea, ad quæ fuit comparata, expressè & in actu signato per reflexionem agnoscere: & tam actio comparata quam cognitio in actu signato ipsius comparationis pertinet ad primam operationem intellectus, quia licet comparatio sit cognitio vnius in ordine ad aliud non est compositio, sed dicitur simplex comparatio, ad differentiam alterius actionis intellectus quæ natura de suis inferioribus, vel de aliquo altero prædicatur.

2. Expressa actio intellectus diuersitate ortum habuit in hac parte diuersitas sententiarum, nam aliqui vniuersale formaliter, per abstractionem intellectus agentis: alij per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis: alij per primam actionem simplicem comparatiuam: & alij per secundam existimant fieri. Et inter eos, qui vniuersale formaliter per comparationem asserunt fieri, aliqui existimant fieri fundamentaliter proxime per abstractionem intellectus agentis, vel per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis: alij vero nec fundamentum proximum vniuersalitatis concedunt, nisi per primam simplicem abstractionem comparatiuam. Ac denique inter istos etiam est dissidium, dum aliqui per

eam primam actionem simplicem comparatiuam asserunt poni fundamentum proximum vniuersalitatis, & fieri ipsum vniuersale formaliter: alij vero per primam simplicem actionem comparatiuam asserunt solum fieri vniuersale fundamentaliter proxime, & formaliter fieri per subsequenrem actionem, quæ intellectus cognoscit reflexiue, & in actu signato ipsam comparationem ad modum respectus & relationis naturæ ad sua inferiora.

3. Pro resolutione tamen veritatis est aduertendum primo, vniuersale alterum esse metaphysicum, & alterum vniuersale logicum. Vniuersale metaphysicum est natura, prout repræsentatur absque omnibus suis conditionibus indiuiduantibus: ac perinde vt indifferenter se habens ad omnia singularia, & licet positue illa saltem vt terminum ad quem non respiciens, se habet, vt negatiue cõmunis ad omnia illa; quatenus nullum in particulari singulare respicit, nec vt alicui determinata, aut appropriata repræsentatur. Et natura sic metaphysicè vniuersalis, quamuis respiceret ea à quibus est abstracta, vt terminum à quo; quia tamen vt saltem sic non respicit illa, vt terminum ad quem, non est aliquid relatiuum, sed potius aliquid absolutum. Vniuersale autem logicum est vniuersale relatiuum ad inferiora, natura videlicet respiciens positue sua inferiora vt ter-

minum, ad quem talis respectus illius terminatur.

4. Secundo est aduertendum, quod vniuersale logicum, cum (vt diximus) sit relatiuum, potest accipi & formaliter, & fundamentaliter. Vniuersale formaliter est, quatenus actualiter, & formaliter dicit ipsam relationem ad inferiora. Vniuersale autem fundamentaliter est, prout dicit fundamentum talis respectus & relationis, & cum relatio habeat fundamentum & proximum, & remotum; vniuersale fundamentaliter, aliud est fundamentaliter proximum, aliud fundamentaliter remotum. Vniuersale fundamentaliter proxime est, quo posito, statim intellectus potest tribuere intentionem vniuersalitatis. Vniuersale autem fundamentaliter remote est fundamentum quidem vniuersalitatis, non tamen ita completum, quod ad positionem illius statim possit poni vniuersalitatis relatio. Et quanto magis vel minus ad huiusmodi completum accesserit fundamentum vniuersalitatis: dicitur magis vel minus remote vniuersale fundamentaliter. His ergo suppositis, ad questionem aliquibus conclusionibus responderetur.

5. Dico igitur primo. Vniuersale metaphysicum fit per abstractionem intellectus agentis: & perfectius atque expressius per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis. In hac conclusione omnes debent con-

venire. Et id solum intendit noster Author quæstion. 3. vniuersalium asserens, vniuersale fieri per abstractionem intellectus agentis. Certum est enim, ipsum non loqui de vniuersali logico formaliter, prout dicit secundam intentionem vniuersalitatis; cum in principio eiusdem quæstionis asseruideret, secundam intentionem rationis, qualis est intentio vniuersalitatis, fieri per cognitionem intellectus. De vniuersali etiam metaphysico, loquitur D. Thomas, cum pluribus in locis, vt in solutionibus argumentorum videbimus, expresse asserit, vel insinuat, vniuersale fieri per abstractionem intellectus. Prima autem pars conclusionis probatur, quia per abstractionem intellectus agentis natura fit vna, & indifferenter se habens ad plura, & communis saltem negatiue ad illa. Sed per hoc, vt prænotauimus, constituitur vniuersale metaphysicum. Illud igitur fit per abstractionem intellectus agentis. Maior probatur, nam per actionem intellectus agentis fit species impressa representans naturam, & non illius conditiones indiuiduantes: ergo representatur vt vna, siquidem per tale representationem non representatur aliquid, per quod distinguatur aut multiplicetur. Similiter licet natura sic representata non dicat respectum posituum ad plura, ac perinde vt sic non sit communis pluribus positue; representatur tamen, vt indifferen-

ter negatiue se habēs, quatenus
vt nulli appropriata, sed ab om-
nibus abstracta representatur:
ergo natura, vt in tali specie im-
pressa representata, est vna & cō-
munis pluribus negatiue per in-
tellectū agētē. ¶ Confirmatur,
quia per speciem ab intellectu agē-
te aphantasmatibus abstractā, fit
natura intelligibilis in actu pri-
mo: ergo cū obiectū intellectus
fit vniuersale metaphisicum, per
abstractionē intellectus agentis
fit vniuersale metaphisicum.

Secunda autē pars cōclusionis
probat, quia perfectiori & ex-
pressiori modo reperitur obie-
ctū in specie expressa, ac in im-
pressa: ergo si natura in specie im-
pressa, per intellectū agētē for-
mata representabatur vt cōmu-
nis & vniuersalis; perfectius &
expressius fit vniuersalis in spe-
cie expressa, per abstractionē præ-
cisuiā intellectus possibilis pro-
ducta: ac perinde formalit̃ fit vni-
uersale metaphisicū per actionē
intellectus possibilis, quā per ab-
stractionem intellectus agentis.
6. Dico secundo. Abstrahere per
intellectū agētē naturā à condi-
tionibus indiuiduātibus, & illā
abstractā cognoscere abstrac-
tione præcisuiā intellectus possibi-
lis, est aliquid simpliciter necessa-
riū ad vniuersale logicū: per id ta-
mē non solū nō fit vniuersale lo-
gicū formaliter, sed nec proxime
fundamentaliter. Conclusio quo-
ad suas tres partes est satis com-
munis, & quoad primā manifest-

te probatur: nam vniuersale logi-
cum formaliter (vt dicemus) fit
per cōparationē naturæ ad infe-
riora, ad quod necessario requiri-
tur cognitio eiusdē naturæ. Sed
intellectus nihil potest cognosce-
re, nisi illud per intellectū agētē
abstraxerit à singularibus: & hæc
abstractione in suis operationi-
bus nō potest intellectus possibi-
lis vti, nisi prius naturā per intel-
lectū agētē abstractā & in spe-
cie impressa ab ipso intellectu
agēte formata, representatā ab-
que conditionibus indiuiduanti-
bus, intellectus possibilis simpli-
ci, & præcisuiā cognitione cog-
nouerit: ergo huiusmodi actio-
nes intellectus agētis & possibi-
lis sunt omnino prærequisite &
necessarie, vt aliquod fiat vniuer-
sale logicū. Et sic per vtranq; ta-
le actionē fiet ad minus vniuer-
sale logicū fundamentaliter, per-
ficiendo fundamentū remotum,
quod vniuersalitatis erat à parte
rei, quia quāto magis accedit fun-
damentū ad formā seu relationē
quā fundat, magis perficitur in ra-
tione fundamētī: & ita fundamē-
tum vniuersalitatis logicæ perfe-
ctius erit per actionē intellectus
agētis, quam erat à parte rei; &
aliquahter etiam perfectius erit
per abstractionem præcisuiā
intellectus possibilis, quam per
abstractionē intellectus agentis.
7. Secūda autē pars cōclusionis,
per abstractionē videlicet intel-
lectus agētis, aut per abstractionē
præcisuiā intellectus possibilis

non fieri vniuersale logicum formaliter, præterquam quod manifeste deducitur ex his quæ conclusionem sequenti adducemus, ad probandum directe, quod vniuersale logicum formaliter sit per comparationem intellectus possibilis, præter id, in quâ, quod nõ fiat formaliter per abstractionem intellectus agentis est manifestum, quia vniuersale logicum formaliter dicit secundam intentionem rationis, intentionem videlicet vniuersalitatis. Sed intentionem rationis non habet esse formaliter, nisi per cognitionem intellectus: ergo cum abstractio intellectus agentis nullatenus sit cognitio, nullatenus per illam fit vniuersale logicum formaliter.

8. Quod autem per talem abstractionem intellectus agentis simul etiam cum abstractione intellectus possibilis non fiat vniuersale logicum formaliter, probatur primo, quia intellectus possibilis cognoscens naturam, vt abstractâ per intellectum agentem, cognoscit præcisè illâ, vt representatur per speciem impræssam ab intellectu agente abstractâ, sed per illâ representatur natura secundum prædicata sua quidditativa non representatis singularibus, nec natura, vt dicit ordinem ad illa: ergo per cognitionem abstractiuâ intellectus possibilis solum cognoscitur natura secundum sua prædicata quidditativa, absque aliqua habitudine ad inferiora. Sed vniuersale logicum

formaliter (vt ita dicem?) consistit in habitudine & respectu naturæ ad sua inferiora: ergo per talem cognitionem intellectus possibilis non fit vniuersale logicum formaliter.

Confirmatur primo, quia quâuis intellectus agens abstrahat naturam a determinatis singularibus, in quibus à parte rei reperitur, & talia singularia sint termini à quo prædicta abstractio, tamen in specie impræssa sic abstracta & formata per intellectum agentem præcisè representatur natura, non solum non representatis in illa aliquam singularibus, sed nec representando aliquam habitudinem, aut ordinem ipsius naturæ ad singularia, non solum tanquam ad terminum ad quem, sed nec tanquam ad terminum à quo talis abstractio: ergo cum intellectus possibilis per primam sui cognitionem præcisissimam solum cognoscat naturam vt representatam per speciem impræssam per intellectum agentem abstractâ, præcisè cognoscit naturam secundum sua prædicata essentialia, & absolutam ab omni profuso respectu & habitudine ad aliud: ergo cum vniuersale logicum formaliter constituatur per respectum, & relationem naturæ ad sua inferiora, & ipsum vniuersale logicum formaliter sit natura, vt dicens talem habitudinem & respectum ad inferiora: nec per abstractionem intellectus agentis,

per

per quam illius species abstra-
hitur, nec per cognitionem præ-
cisiuam intellectus possibilis sit
vniuersale logicum formaliter.
Discurfus est legitimus, & ante-
cedens in quo fundatur, manifeste
probat exemplis: nam intel-
lectus abstrahens præcisiue in
pomo colorem à sapore, format
speciem ita representantem colo-
rem, vt non solum non represen-
tet saporem, sed nec representet
colorem cum aliquo respectu &
habitudine ad saporem, & me-
dia tali specie cognoscitur color
vt omnino absolutus, & absque
aliquo prorsus respectu, aut ha-
bitudine ad saporem: ergo à simi-
licum intellectus agens abstra-
hit naturam à singularibus, non
solum in specie impræssa, quam
format, non representantur ipsa
singularia, sed nec representatur
natura, vt dicens aliquem ordi-
nem aut habitudinem ad singula-
ria, sed præcise cum prædicatis
quidditariis, quæ natura secun-
dum se habet.

Confirmatur secundo, quia
vniuersale logicum formaliter
est vnum in multis & de multis
cum respectu positum ad plura.
Sed natura, vt representatur per
speciem ab intellectu agente for-
matam, & vt media tali specie
cognita per abstractionem præ-
cisiuam intellectus possibilis, li-
cet sit vna communis negatiue
ad plura, quatenus vt nulli appro-
priata, sic cognoscitur & repræ-
sentatur: tamen non representa-

tur aut cognoscitur, vt vna com-
munis pluribus positiue: ergo
per neutram talem actionem ef-
ficatur natura vniuersale logicum
formaliter.

Tertio denique confirmatur:
nam dato, & non concesso, quod
natura abstracta per intellectum
agentem à singularibus, & sic ab-
stracta representata per speciem
impræssam, & cognita media ea
specie per abstractionem præcis-
iuam intellectus possibilis, re-
presentaretur, & cognoscetur
cum aliqua habitudine ad eadē
singularia, à quibusest abstracta,
talis vtique habitudo nature es-
set ad prædicta singularia vt ad
terminum à quo, nullatenus ta-
men vt ad terminum ad quē (ad
hoc enim requiritur, quod per re-
flexionem cognoscatur, naturā
esse abstractam à talibus singula-
ribus, & comparatur ad illa vt si-
bi inferiora, & de quibus potest
prædicari) sed vniuersale logicū
formaliter (vt sepius diximus)
est formaliter relatiuum, & con-
stituitur formaliter per respec-
tum, & relationē naturæ ad sua
inferiora, tanquam ad terminum
ad quem: ergo nec per abstractio-
nem intellectus agentis, nec
per cognitionem præcisiuam in-
tellectus possibilis sit vniuersale
logicum formaliter.

2. Probat secundum conclusio-
nem, quia ad abstractionem præ-
cisiuam intellectus possibilis,
non potest resultare secunda in-
tentio vniuersalitatis: ergo nec

per

per illam potest fieri vniuersale logicum formaliter. Antecedens probatur, quia secunda intentio vniuersalitatis, sicut & omnis alia secunda intentio, fundatur in aliqua prima intentione esse cogniti. Sed antecedenter ad abstractionem præcisiuam intellectus possibilis non potest natura habere aliquod esse cognitum; cum talis actio intellectus possibilis circa aliquod obiectum sit prima circa illud cognitio, quia nulla cognitionem potest de aliquo habere intellectus, nisi illud prius per intellectum agentem à singularibus abstraxerit, & sic abstractionem per abstractionem præcisiuam cognouerit intellectus possibilis: ergo ad abstractionem præcisiuam intellectus nullus potest resultare secunda intentio rationis: ac perinde nec per illam fieri vniuersale logicum formaliter.

10. Tertia denique pars conclusionis, per abstractionem videlicet intellectus agentis & abstractionem præcisiuam intellectus possibilis non fieri vniuersale logicum fundamentaliter proxime, seu (quod idem est) non fieri fundamentum proximum vniuersalitatis, licet plures illam negent, hac ratione, meo videri, efficaciter probatur, quia per illam actionem sit vniuersale logicum fundamentaliter proximè, per quam habet natura, quod immediate possit illi intellectus tribuere determinatam intentionem

vniuersalitatis. Sed id per neutram prædictarum abstractionem habet natura: ergo per neutram illarum sit vniuersale logicum fundamentaliter proximè. Maior probatur, quia licet intellectus in intentione rationis iam facta possit præcisiue cognoscere rationem illius genericam, non cognoscendo illius rationem specificam; tamen in productione seu effectione secundæ alicuius intentionis rationis, v.g. intentionis vniuersalitatis, ut pote quam tribuere debet alicui naturæ determinatæ, debet illam in specie determinatam conficere, & ad id proximum determinatum habere fundamentum: sicut de facto nunquam resultat relatio realis, nisi in specie aliqua determinata relationis, & ad positionem fundamenti proximi determinate aliquam specificam relationem fundantis: ergo per illam actionem dumtaxat sit vniuersale logicum fundamentaliter proximè, per quam habet natura quod immediate ei possit intellectus tribuere aliquam specificam determinatam intentionem vniuersalitatis. Minor autem, in qua est difficultas; probatur, quia natura abstracta per intellectum agentem, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, adhuc est indifferens, ut intellectus hæc vel illam specificè ei tribuat intentionem vniuersalitatis: ergo per eas dumtaxat actiones non habet natura, quod vnam magis quam alteram

alteram speciem vniuersalitatis intellectus ei possit tribuere. Antecedens probatur: nam abstracta natura albedinis v.g. à Petro & Paulo, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, indifferens est, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud albū comparatur: et si comparatur ad Petrum & Paulum, est denominabilis ab intentione accidentis quoad prædicabilis: si autem comparatur ad hoc vel illud albū, denominabilis est ab intensione speciei secundi prædicabilis: similiter abstracta risibilitate in cōcreto à Petro & Paulo, indifferens est, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud risibile comparatur: & comparata ad Petrum & Paulum est denominabilis ab intentione proprii quarti prædicabilis; comparata vero ad hoc & illud risibile, denominabilis est ab intentione speciei secundi prædicabilis: ac denique rationalitas in concreto abstracta à Petro & Paulo, indifferens est, vt ad Petrum & Paulum, vel ad hoc & illud rationale comparatur: & comparata ad Petrum & Paulū, est denominabilis ab intentione differentie tertij prædicabilis: comparata autem ad hoc & illud rationale, denominabilis est ab intentione speciei secundi prædicabilis: ergo natura abstracta per intellectum agentem, & sic præcisiue cognita per intellectum possibilem, indifferens est, vt vnā vel alteram specificē dis-

tingam intellectus ei tribuat intentionem vniuersalitatis.

11. Dico tertio, vniuersale logicum tā fundamētaliter proxime quā formaliter, fit per aliquam actionē cōparatiuā intellectus. In hac conclusione, nō determinādo per quam ex duabus actionibus comparatiuis simplicibus intellectus fiat vniuersale logicum formaliter, & an per eādem actionem comparatiuā fiat vniuersale logicum fundamētaliter proxime & etiam formaliter, an vero per primā actionē comparatiuā fiat fundamētaliter proxime, & per secundā formaliter, de quibus omnibus conclusione dicemus sequenti. In hac sic indeterminata conuenire debent omnes, qui præcedentem admittunt conclusionem, & hæc manifeste deducitur ex illa: nam si vniuersale logicum fundamētaliter proxime & formaliter debet fieri per aliquam actionem intellectus, cum his modis non reperiatur à parte rei; si per abstractionem intellectus agentis, & cognitionem præcisiuam intellectus possibilis non solum non sit vniuersale logicum formaliter, sed nec fundamētaliter proxime; restat, quod utroque modo fiat per aliquam vel aliquas actiones comparatiuas. Et quod fiat per comparationem, manifeste probatur ex Diu. Thoma pluribus in locis: sufficiat vnum vel alterum illius testimonium clarius

& expræsius adducere 1. enim part. quæst. 28. art. 1. ita asserit: *Aliquando respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conuenientis vnum alteri. Et tunc est relatio rationis tantum; sicut cum comparatur ratio hominẽ animali ut speciem ad genus, & opusc. 48. cap. 1. expræse docet secundam intentionem vniuersalitatis fieri per comparationem, qua natura abstracta ab indiuiduis, & sic abstracte cognita, comparatur ad sua inferiora. Ita enim ibi asserit S. Doctor: Quia intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea, quæ in eo sunt, siue subiectine, siue obiectine: cõsiderat iterum hominem sic à se intellectum sine conditionibus materia, & videt, quod talis natura, cum tali vniuersalitate seu abstractione intellecta, potest attribui huic & illi indiuiduo: & idcirco format secundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuersalem, seu predicabilem.*

12. Ratione autem saepe iam insinuata probatur conclusio: nã vniuersale logicum formaliter est relatiuum, & constituitur formaliter per relationem & respectum ad sua inferiora: ergo per illã dumtaxat actionem intellectus fit, per quam in ordine ad sua inferiora natura aliqua cognoscitur, & ad illa comparatur. Sed (vt ostendimus) per nullam actionem præter actionem comparatiuam cognoscitur natura in ordine ad inferiora, nec ad illa comparatur: ergo per actio-

nem dumtaxat comparatiuam fit vniuersale logicum. Solumque restat difficultas, per quam ex duabus actionibus comparatiuis fiat vniuersale logicum formaliter: de actione enim comparatiua composita, cum illa vt faciens actuales prædicationes, supponat iam vniuersale & prædicabile, nõ est aliqua difficultas, 13. Dico igitur quarto Per primam actionem simplicem comparatiuam fit vniuersale logicum fundamentaliter proxime, & etiam formaliter: per secundam autem fit formaliter, & expræsius. Prima pars conclusionis manifeste probatur. Quia, vt ostendimus, antecedenter ad primam comparationem non habet natura fundamentum proximum determinatæ speciei vniuersalitatis, & illud insufficientissime habet natura per primam comparationem, quia per illam in ordine ad determinata inferiora natura comparatur: ergo per talem primam comparationem intellectus fit vniuersale logicum fundamentaliter proxime.

Quod autem per eandem comparationem fiat vniuersale logicum formaliter, probatur: quia, cum qualibet cognitio intellectus sit saltem in exercitio reflexiua, eadem cognitione, qua comparat intellectus naturam ad sua inferiora, cognoscit in exercitio reflexe ipsam comparationem ad modum respectus & relationis realis nature ad sua

sua inferiora, quod eundem facere formaliter ipsam secundam intentionem vniuersalitatē, & eam naturā tribuere. ¶ Etsi inquiras, qualiter, cum fundamentum debeat aliquo modo praecedere relationē, possit per eandem numero actionem poni fundamentum proximum intentionis vniuersalitaris, & fieri formaliter ipsam relationem & secundam intentionem vniuersalitatē. ¶ Respondetur, quod in eadem prima comparatione intellectus possumus distinguere duplicem formalitatem, vnam quodammodo priorem altera, videlicet comparationem naturae ad sua inferiora, & cognitionem in exercitio reflexam talis comparationis: & secundum quod natura comparatur ad sua inferiora determinata, ponitur per talem actionem fundamentum proximum vniuersalitatē: secundum autem quod in exercitio cognoscitur per eandem actionem ipsa comparatio naturae ad inferiora ad modum respectus & relationis realis ipsius naturae ad inferiora; fit formaliter ipsa relatio & intentio vniuersalitatē. ¶ Ultima tandem pars conclusionis, videlicet quod per secundam comparationem intellectus, qua reflexe, & in actu signato cognoscit comparationem & habitudinem naturae ad sua inferiora ad modum relationis & respectus realis ipsius naturae ad talia inferiora, fiat vniuersale magis formaliter, patet:

quia cum intentio vniuersalitatē, sicut quodlibet aliud ens rationis, consistat formaliter in esse obiectiuo, quod habet in intellectu; tanto habebit formalius & perfectius esse, quanto expressius, & magis in actu signato ab intellectu cognoscatur: ergo licet, ut fiat, & existat formaliter relatio & intentio vniuersalitatē, sufficiat, quod in exercitio cognoscatur per primam comparationem ab intellectu; formalius tamen & perfectius existet, cum expressius & in actu signato per secundam comparationem cognoscatur.

14. Obijcies primo varia testimonia D. Thomae, quae ad tria possunt reduci. Primum, quod saepius sanctus Doctor, & praecipue 1. par. quaest. 85. art. 1. ad 1. loquens de abstractione praecissiua, qua intellectus cognoscit naturam, non cognoscit singularibus, asserit, quod eo modo, abstrahitur vniuersale à particulari: sentireque periode videtur, per eam abstractionem fieri vniuersale.

¶ Secundum testimonium D. Thomae est 1. part. quaest. 9. art. 5. in 2. argumento, & in illius solutione dicentis: *Quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis.* Sed vniuersale logicum est vnum in multis. Sentit ergo expresse D. Thomas, quod vniuersale fit per actionem intellectus agentis. ¶ Tertium denique & difficilius testimonium eiusdem Angelici Doctoris habetur

dictur 1. p. q. 85. art. 2. ita asserentis: quod humanitas apprehendatur sine individualibus conditionibus (quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitati, secundum quod concipitur ab intellectu, in quo est similitudo nature speciei, & non individualium principiorum. Hæc D. Thomas. In quibus cum ad ipsam abstrahi humanitatis à conditionibus indiuiduantibus asserat sequi intentionem vniuersalitatis; videtur manifeste sentire, quod per ipsam abstractionem sit vniuersale formaliter: per illam enim actionem sit vniuersale formaliter, ad quam sequitur intentio vniuersalitatis.

15. Respondetur generaliter ad hæc & omnia alia, quæ ad idem probandum possunt adduci D. Thomæ testimonia, quod cum duplex, vt diximus, sit vniuersale, alterum videlicet metaphysicum & obiectiuum, & alterum vniuersale logicum; quotiescumque D. Thomas videtur asserere, per abstractionem intellectus fieri vniuersale; loquitur de vniuersali metaphysico, non autem de vniuersali logico. Cum enim clarissime in testimonijs pro nostra sententia adductis, & in alijs pluribus asserat, illud fieri per comparisonem intellectus comparantis naturam ad sua inferiora, quæ testimonia, cum non possint intelligi nisi de vniuersali logico, & alia, quæ in oppositam adducuntur, possint ex-

plicari de vniuersali metaphysico; de illo sunt intelligenda: ne dicamus, D. Thomam esse sibi contrarium. Et hoc modo proculdubio est intelligendum primum testimonium adductum. De eodem etiam vniuersali metaphysico explicandum est secundum adductum testimonium: & quod cum dicit in illo D. Thomas, quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis, debet intelligi, quod per intellectum agentem vniuersale sit vnum negativè in multis, quatenus natura per intellectum agentem abstracta, & vt nulli approbata representatur, indifferens est negativè ad plura, quod est esse vniuersale metaphysicè. Non tamen indit D. Thomas, quod per intellectum agentem natura sit vna in multis positivè, nec positivè indifferens ad plura: id enim solum habet natura per comparisonem intellectus comparantis illam ad sua inferiora: & eo modo naturam esse vnam positivè, communem, & indifferentem positivè ad plura, requiritur ad vniuersale logicum. Ad ultimum denique adductum D. Thomæ testimonium respondetur, quod cum S. Doctor asserit, ad ipsam abstrahi naturam per intellectum agentem, sequi in illa intentionem vniuersalitatis, non intendit, quod sequatur talis intentio ad eam intellectus agentis abstractionem; ita vt ad eam formaliter.

maliter talis intentio resultet: id enim non potuit intendere D. Thomas, cum lapsus dixerit, quod vniuersalitatis intentio formaliter est aliquid rationis, & quod ens rationis non resultat nisi ad cognitionem intellectus: ac perinde cum abstractio intellectus agentis non sit cognitio, ad illam formaliter non potest resultare intentio vniuersalitatis: immo nec ad abstractionem intellectus agentis, ut ad suum proximum fundamentum, potest vniuersalitatis intentio resultare. Quia, ut diximus, neque per talem abstractionem, nec per cognitionem precisissimam intellectus possibilis habet naturam fundamentum determinatum determinate intentionis vniuersalitatis. Solum igitur intendit D. Thomas, quod ad ipsam abstrahi naturam per intellectum agentem, sequitur intentio vniuersalitatis, quatenus ad talem abstractionem & cognitionem naturae ut sic abstractae, sequitur actio comparatiua intellectus, per quam & ponitur fundamentum proximum vniuersalitatis, & ipsa intentio vniuersalitatis, in exercitio per eandem actionem cognita, formaliter resultat.

16. Obijcies secundo precipuum oppositae sententiae fundamentum, quod per abstractionem intellectus agentis per quam abstrahitur natura à singularibus, vel ab alijs suis inferioribus sit natura una in multis, & de multis.

Ergo fit vniuersale logicum formaliter. Patet consequentia à definitione ad definitum: & antecedens probatur. Nam per eam abstractionem naturae, quae in singularibus erat multiplex, diuisa, multiplicata, & determinata, fit una & indifferens ad plura. Ergo fit una in multis, & de multis. Prima pars antecedentis patet: quia per intellectum agentem naturae abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, per quas multiplicabatur, & diuidebatur. Ergo fit una, siquidem ut sic abstracta representatur absque aliquo illam diuersificante. Secunda autem pars antecedentis, in qua est difficultas, probatur. Nam eo ipso, quod natura per intellectum agentem est à pluribus abstracta, indifferens manet ad omnia illa, aliquamque specialem habitudinem dicit ad illa, quam non dicit ad alia, à quibus non est abstracta. Ergo ut sic abstracta natura non solum manet una, sed & indifferens ad plura, ad illa videlicet, à quibus est abstracta.

17. Respondetur, quod per abstractionem intellectus agentis natura quidem fit una (ut recte quantum ad hoc probat argumentum) non tamen est indifferens ad plura positine, sed solum indifferens negatiue ad illa, quatenus, ut representatur nulli à propria, aequaliter negatiue se habet ad omnia. Haec autem negatiua indifferencia, licet suffi-

sufficiat ad vniuersale metaphysicū, ac perinde vt natura per intellectum agētem abstracta fiat vniuersalis metaphysice, non tamen sufficit ad vniuersale logicum, sed ad illud requiritur positua indifferentia naturæ ad plura: quam vtique non habet natura per intellectum agentem abstracta, si quidem representatur per speciem, non representatis in actu signato, nec in exercitio conditionibus indiuiduantibus, nec aliqua habitudine naturæ ad inferiora.

18. Contra hanc tamen solutionem, quæ legitima est, obijciens: quod eo ipso, quod natura sit abstracta à talibus indiuiduis, debet representari cum aliqua habitudine ad illa, à quibus est abstracta, saltem vt ad terminum a quo talis abstractionis. Sed eo ipso, quod vt sic representetur, intellectus possibilis cognoscens naturam, media tali specie, cognitione præcisiua cognoscit illam saltem in exercitio, vt dicit habitudinem vt ad terminum ad quē ad illa a quibus est abstracta, nā eo ipso, quod cognoscit intellectus naturam esse abstractam ab aliquibus inferioribus, cognoscit in exercitio, eam dicere habitudinem ad ea, vt ad illa, de quibus potest prædicari: ergo per abstractionem intellectus agentis fit vniuersale logicum formaliter, saltim inchoatiuē: & per primam cognitionem præcisiuam intellectus possibilis fit formaliter

ter complere. Maior, in quæ difficultas, probatur: nam si abstracta natura per intellectum agētem non representaretur saltem in exercitio cum aliqua habitudine ad ea: à quibus est abstracta, non habebit intellectus possibilis aliquod principium ad cognoscendum & comparandum talem naturam ad ea magis, à quibus est abstracta, quam ad quolibet alia à quibus abstracta non est. Sed etiam in sententia opposita intellectus postea comparat naturam ad ea, à quibus est abstracta: ergo in specie naturæ per intellectum agentem abstracta representabatur natura saltem in exercitio, cum aliqua habitudine ad illa, à quibus est abstracta.

19. Aliqui conuicti argumento præcedenti, & replica aduersus solutionem facta, concedunt, per speciem impressam ab intellectu agente abstractam representari naturam cum aliqua habitudine ad ea, à quibus est abstracta, tanquam ad terminum a quo, & vt sic solum cognosci per primam cognitionem præcisiuam intellectus possibilis; nō tamen representari naturam per speciem, aut media illa, cognosci per talem primam cognitionem præcisiuam cum aliqua habitudine ad inferiora, tāquam ad terminum ad quem; sed solum cum ea habitudine cognosci per actionem comparatiuam intellectus, & sic per illā fieri vniuersale logicum formaliter, vt pote quod
for.

formaliter constituitur per relationem ad inferiora tanquam ad terminum ad quem.

Sed certe si cum ea habitudine ad inferiora tanquam ad terminum à quo repræsentaretur natura per speciem, & cognosceretur per primam cognitionem intellectus possibilis, eo ipso in exercitio absque necessitate alterius reflexiue comparationis cognosceretur natura, ut dicēs ordinem etiam tanquam ad terminum ad quem, ad eadem inferiora, quia non potest cognosci, naturam aliquam abstractam esse ab indiuiduis, quin eo ipso saltē in exercitio cognoscatur, illā esse realiter in indiuiduis: et si semel admittitur, quod in exercitio cognoscitur, naturā esse realiter in indiuiduis, etiam in exercitio cognoscitur habitudo illius ad indiuidua, ut in quibus est, & de quibus potest predicari. Et si quis dicat, quod id iam est facere comparationem nature ad indiuidua: hoc ipsum intendunt contrarii, quod in prima cognitione intellectus sit necessario imbibita in exercitio coporatio nature ad indiuidua: ac perinde quod per eam primam actionem intellectus possibilis, absque eo quod sit necessarium recurrere ad alteram actionem reflexiue, & in actu signato comparatiuā, fiat vniuersale logicum formaliter. Ne igitur hoc compellamur ammirare, responderetur iuxta solutionem datam, nullatenus

per speciem per intellectum agentem abstractam repræsentati naturam, aut per primam cognitionem intellectus possibilis cognosci cum aliqua prorsus habitudine ad ea, à quibus est abstracta, nec tanquam ad terminum ad quem, nec tanquam ad terminum à quo, sed præcisè repræsentari & cognosci naturam non repræsentatis nec cognitis singularibus, nec aliqua habitudine nature ad illa; sicuti visus in potius percipit colorem, non solum non percipiendo saporem, sed nec percipiendo colorem cum aliqua habitudine ad saporem, quia per speciem media qua colorem percipit visus, non solum non repræsentatur sapor, sed nec repræsentatur color cum aliqua habitudine ad saporem. Et eodē modo quantum ad hoc (ut colligitur ex D. Thom. 1. par. quest. 85. artic. 2.) se habet species abstracta nature per intellectum agentem, & simplex ac præcisius cognitio illius media tali specie; quod videlicet solum repræsentatur, & cognoscitur natura, non repræsentatis aut cognitis indiuiduis, aut aliqua prorsus habitudine nature ad illa. ¶ Ad argumentum autem aduersus hoc in replica factum responderetur, quod licet hæc ita sint, posset tamen intellectus possibilis conuertendo se ad phantasmata, à quibus intellectus agens naturā abstractam, & contemplando per reflexionem eadem phantasmata, cō-

parat naturam ad singularia, in quibus realiter est, aut potest esse, & de quibus perinde potest predicari, & sic conficit vniuersale logicum.

20. Obijcies tertio, quod per contractionem, quam natura à parte rei habet ad singularia, fit singularis formaliter. Ergo per abstractionem per intellectum agentem natura à singularibus, fit natura vniuersalis formaliter. Probatur consequentia: nam nō minus efficax videtur abstractio à singularibus ad faciendum vniuersale, quam contractio ad singularia ad faciendum singulare. Ergo eodem modo per abstractionem fit vniuersale, ac per contractionem fit singulare.

Respondetur, quod eodē utique modo fit vniuersale per abstractionem à singularibus, ac singulare per contractionem: sed per contractionem solum fit singulare metaphisicum & reale; non verò singulare logicum, sed illud formaliter fit per comparisonem dumtaxat intellectus comparantis illud vt inferius ad naturam specificam, & respectu illius ei tribuentis intētionem indiuidui subijcibilis, per quam in ratione singularis logici formaliter constituitur. Et ita proportionabiliter per abstractionem à singularibus solum fit natura vniuersalis metaphisicē, & per comparisonem illius ad inferiora fit vniuersale logicum.

21. Obijcies quarto, quod na-

tura abstracta per intellectum agentem habet in eo statu quid quid haberet natura à parte rei, si realiter separata à singularibus existeret. Sed tunc esset natura à parte rei vniuersalis; siquidem esset vna indifferenter se habens ad plura. Ergo licet id sit impossibile à parte rei, de facto tamen id habēs natura in intellectu per actionem intellectus agētis, per illam fit vniuersalis.

Respondetur, cōcessa maiorj, distinguendo minorem, & de vniuersali metaphisico conceditur; negatur tamen de vniuersali logico. Natura enim realiter separata à singularibus à parte rei existens, esset quidem vna, & indifferenter negativē se haberet ad omnia singularia: non tamen esset indifferens positivē ad illa, nec illa positivē respiceret, & sic non esset vniuersale logicum, sed vniuersale metaphisicum. Et ita natura similem statum habēs per intellectum agentem, solum per id fit vniuersalis metaphisicē. Vel potest dici, quod natura realiter separata à singularibus à parte rei existens, quia in ea impossibili positione participaretur realiter à singularibus, & illa essent illius effectus in genere causæ realis exemplaris, diceret aliquam habitudinem realem positivā ad illa: & sic esset à parte rei vniuersalis, eo modo quo nos per comparisonem intellectus, per quam natura accipit positivum ordinem ad inferiora,

riora,

riora, dicimus illam fieri vniuersalem. Quia tamen natura, ut potè re vera realiter indistincta à singularibus, non dicit posituum respectum ad illa, nisi quatenus per intellectum eam ad illam comparantis, concipitur aliquid, ad modum respectus, & relationis ad sua inferiora, antecedenter ad hoc non fit vniuersale logicum formaliter.

22. Vltimo tandem specialiter obijcies aduersus vltimam conclusionem, quod ut fiat vniuersale logicum formaliter, non sufficit, comparare naturam ad inferiora, sed requiritur, comparare etiam ipsa inferiora ad naturam ut superiorem & requiritur in super cognoscere ipsam comparisonem ad modum respectus & relationis comparati ad ea, ad quæ comparatur. Sed totum hoc non videtur posse fieri per primam comparisonem intellectus, & ad id necessario videtur requiri alteram actionem reflexiue & in actu signato

comparatiuam. Ergo per primam comparisonem nõ fit vniuersale logicum formaliter.

Respondetur, quod cum, ut sapius diximus, intellectus in suis cognitionibus sit saltem in exercitio reflexiuus, eadem prima comparisonem, qua cognoscit, & comparat naturam in ordine ad sua inferiora, cognoscit, & comparat inferiora ad naturam, & ipsam vtramque comparisonem cognoscit in exercitio: quod sufficit, ut non solum per illam actionem ponatur fundamentum proximum vniuersalitatis, & subijcibilitatis, sed & quod ipsa vtraque intentio formaliter ad talem actionem resultet. Licet, ut vltima conclusione fatemur, formalius & expressius tales intentiones fiant, cum per secundam actionem comparatiuam magis reflexe, expresse, & in actu signato cognoscuntur.
(.f.)

LIB. QVARTVS DE PRAEDICABILIBVS.

IN hoc libro post duas priores questiones, quasi ad praedicabilia promissas, super singula capita Porphyrii, quaestiones, quae se offerrent, exagrabimus. Et cum in qualibet quaestione opus sit, praemittere, quae in textu asserit Porphyrius, & in examen vocantur; ne eadem in vultu repetamus, in eisdem quaestionibus, et quilibet videlicet, quod ad illam attinet, totam doctrinam Porphyrii perstringere conabimur. Omnes tamen quaestiones huius libri eundem inter se ordinem obseruabunt.

QVÆSTIO I.

Verum vniuersale adequate diuidatur in quinque praedicabilia.

(. . .)

QUauis in quinque solum praedicabilia, genus, speciem, differentiam, proprium, & accedens Porphyrius diuiserit vniuersale; non desunt, qui ob diuersa fundamenta postea proponenda & diluenda, eam diuisionem iudicauerint insufficientem, dum alij plura, alij pauciora quam quinque, asserunt, esse praedicabilia.

2. Pro explicatione veritatis aduertendum est primo, quod cum hic non quodlibet, quod po-

test de aliquo praedicari, diuidatur, sed vniuersale, illud scilicet, quod ut superius de aliquibus ut sibi inferioribus potest praedicari; solum penes diuersum modum praedicandi aliquid ut superius de suis inferioribus, possunt diuersa assignari praedicabilia.

3. Secundo pro eiusdem difficultatis resolutione, & solutione plurimum, quae aduersus sufficientiam huius diuisionis poterunt obijci, est aduertendum, vniuersale hic accipi, non pro quocumque etiam ut superiori de aliquibus praedicabili (si enim sic acciperetur, non esset difficile plura, quam praefata quinque assignare praedicabilia) sed accipitur vniuersale pro eo, quod est vnum in multis, ex quo plures deducun-

ducuntur ad vniuersale requiritur conditiones: defectu quarum plura excluduntur ab huius diuisionis diuiso. Prima, quod ut aliquid sit vniuersale, non sit equiuocum, nec analogum respectu inferiorum. Quia equiuocum non est vnum, sed simpliciter plura: Analogum autem non habet unitatem simpliciter, sed solum secundum quid. Et hac ratione ens, & quodlibet predicatum analogum, licet ut aliquantulum superius predicetur de pluribus, non continetur sub diuiso, nec sub aliquo membro huius diuisionis. Secundo requiritur, quod non sit transcendens: vel quia omnis transcendens inducit analogiam; vel quia saltem predicatum transcendens non potest totaliter abstrahi, nec praescindi ab inferioribus. Tercio etiam requiritur, quod non sit predicatum negatiuum, ut non lapis, non homo. Tam, quia predicatum negatiuum dicit quodammodo transcendere. Tum etiam, quia cum non dicat naturam determinatam; nec de his de quibus predicatur, quid sint, sed potius quid non sint; non dicit proprie aliquid vnum. Quarto requiritur, quod sit incomplexum: vnum enim non potest esse, nisi excludendo omnem complexiorem: complexa enim, cum ex pluribus non solum vocibus, sed conceptibus resultent, non habent unitatem simpliciter. Et hac ratione excluditur a ratione predicabilis definitio, & quodli-

bet aliud predicatum complexum.

4. His suppositis, dicendum est cum nostro Authore quest. 5. vniuersalium & cum communis sententia, optime & adequatere diuili vniuersale, tanquam in species a thomas in quinque predicabilia: & quod non sunt plura, nec pauciora quam quinque. Conclusio praeter auctoritatem Porphyrij, quae in hac parte non est paripendenda, confirmatur auctoritate D. Thomae opusc. 48. cap. 1. hanc approbantis diuisionem. Et eius sufficientia duplici ratione a nostro Authore probatur. Primo proportionem sumpta a composito naturali, & his, quae ipsi competunt. Quinque enim sunt in composito naturali, scilicet, compositum, materia, forma, proprium, quod competit ratione formae, & accidentia, quae accidunt ratione materiae indiuidui. Ad hunc modum in compositione metaphisica est compositum, pura, species, materia, scilicet, genus, & forma, quae est differentia; & proprium, & accidentia: ergo tantum sunt quinque predicabilia.

Secundo eadem sufficientia, & magis a priori probatur. Nam quidquid ut vniuersale, determinatum, positiuum, & incomplexum de aliquibus predicatur, vel predicatur de illis, ut dicens totam essentiam illorum, & sic est species, vel predicatur, ut dicens partem essentiae illo-

rum: & tunc vel dicens partē genericā determinabilem, & sic cōstituit genus: vel ut dicens partē differentialem & determinantē, & sic constituit differentiam: vel predicatur ut dicens aliquod accidens respectu illorum, de quibus predicatur, & sic vel dicens accidens aliquod proprium illis ab eorumque profuens essentia, & tunc est proprium quantum pradicabile: vel dicens accidens commune, & tunc ad accidens quantum pradicabile pertinet: ergo cum nullus alius modus pradicandi ex cogitari queat, qui vel ad aliquem ex quinque assignatis directe, vel reductiue non pertineat, diuisionem istam ad adequatam: & non plura, nec pauciora, quam quinque esse pradicabilia, est asserendum.

5. Obijcies primo ad probandum, pradicabilia pauciora esse quam quinque. Nam solum dantur quatuor predicata: ergo quatuor solum pradicabilia. Idem enim pollet pradicabile ac pradicatum. Antecedens colligitur ex Aristotele 1. Top. c. 4. ubi numerās predicata, quatuor solum genus videlicet, definitionē, proprium, & accidens assignabit.

Confirmatur, nam Philosophus etiam lib. 3. de partibus animalium cap. 1. ait, quæ communiter habent, aut esse analogā, aut genera, aut species: ergo cum analogā (ut diximus) non sint vniuersalia, ut hic accipimus vniuersale, secundum men-

tem Aristotelis, non videtur esse nisi duo pradicabilia, scilicet genera, & species.

Respondetur ad argumentum, negando consequentiam. Diuersa namque ratio pradicati & pradicabilis est: pradicatum enim respectu speciei dicitur, & in ordine ad illam eius ratio desumitur. Vnde cum ipsa species respectu sui ipsius, pradicatum esse, nequeat, tantum dantur quatuor predicata: differentia enim in definitione includitur. Pradicabilis autem ratio, quia non in ordine ad speciem, sed in ordine ad inferiora est desumenda, & hic ordo non quadruplex tantum, sed quintuplex, ut ostendimus, est, quinque perinde enumerantur pradicabilia.

Ad confirmationem dicitur, Aristotelem in illo loco non numerare predicata omnia communia, sed ea tantū, quæ ad questionem, quid est? pertinent, & ita non mirum si analogā solum & genera, & species assignauerit.

6. Obijcies secundo, quod sunt plura, quam quinque pradicabilia. Nam pradicabilia distinguuntur ex diuersis modis quibus aliquid de inferioribus pradicatur. Sed multo plures, quam quinque modi pradicandi de inferioribus, sunt: ergo multo plura quam quinque sunt pradicabilia. Maior est certa, & minor probatur. Diuersus modus pradi-

prædicandi sumitur ex diuerso modo essendi, quia enim species diuersimode est in indiuiduis, ac proprium; diuersum modum habet prædicandi de illis. Sed sunt plures quam quinque modi essendi, decem videlicet, decem diuersa constituentes prædicamenta, quæ ex diuersis modis essendi distinguuntur: ergo totidem erunt modi prædicandi, & consequenter prædicabilia.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem negatur, plures quàm quinque esse modos, quibus vniuersale in inferioribus sit: nam licet decem sint modi essendientis, decem constituētes prædicamenta, omnes illi materialiter se habent ad rationem vniuersalis & prædicabilis, quæ solum formaliter respicit modum essendi in inferioribus essentialē, vel accidentalem. Vnde cum omnia nouem prædicamenta accidentis conueniant in hoc, quod est dicere aliquid extra essentiā subiecti, omnis alia differentia inter ipsa reperta, materialiter omnino, & per accidens se habet ad rationem prædicabilis.

7. Tercio obijcies, quod anima & punctum sunt vere prædicabilia, siquidem anima de hac & illa anima, & punctum de hoc & illo puncto prædicatur. Sed non ad aliquod ex quinque, prædicabilibus pertinent: ergo sunt plura quam quinque. ¶ Nec valet dicere, esse entia in completa: ac perinde non posse proprie ha-

bere rationem prædicabilis.

¶ Non, inquam, hoc satisfacit; quia etiam differentia, verbi gratia, rationale, est aliquid incompletum positum non directe, sed ad latus prædicamenti. Et tamē veram habet rationem prædicabilis: ergo hanc non tollit esse aliquid incompletum.

Respondetur ad argumentum, solutionem ibi assignatam esse optimam. Nam si anima & punctum aliquo modo deberent de hac & illa anima, & de hoc & illo puncto prædicari, maxime, vt dicunt totam essentiam illorum. Non enim possunt prædicari, vt dicunt aliquā partem essentia, nec per modum accidentis: cum ergo, quia entia incompleta sunt, non proprie dicant aliquam essentiam, non habent proprie rationem prædicabilis, sed solum reductione: reducuntur enim tales prædicationes ad speciem. Et per hoc patet ad replicam, diuersa enim est ratio differentia, quia cum dicat partem essentia, bene potest esse quid incompletum: præfata autem prædicata, quia non prædicantur vt aliquid, quod dicit partem essentia, sed vt dicit totam essentiam, & hanc quia aliquid in completum sunt, proprie non importent, non pertinent proprie ad rationem prædicabilis.

8. Quarto obijcies, quod indiuiduum vagum v.g. aliquis homo, est vere prædicabile, siquidem

prædicatur de pluribus: iste enim sunt veræ prædicationes, Petrus est aliquis homo, Paulus est aliquis homo, &c. & tamē ad nullum ex quinque assignatis prædicabilibus pertinet: ergo. Minor probatur, si enim ad aliquod pertineret, maxime ad speciem. Sed ad illam non pertinent. Tum, quia nō dicit essentiam hominis, sed modum particularem existendi. Tū etiam, quia diuersa rationis est hæc prædicatio, Petrus est homo, ab ista, Petrus est aliquis homo: ergo cum illa sit prædicatio speciei, hæc debet esse alterius prædicabilis.

Confirmatur: nam persona, & suppositum de pluribus etiam prædicantur. Et tamē ad nullum assignatum ex quinque prædicabilibus pertinent: ergo.

Ad argumentum (& consequenter eodem modo ad confirmationem) aliqui, teste Caiet. c. de specie respondent, excludendo individuum vagum à ratione prædicabilis, eo quod sit æquiuocum, & non importet aliquid vnum, sed plures modos particulares existendi inter se primo diuersos: & aliqui eo, quod saltem sit analogum: & aliqui denique, eo quod sit prædicatum transcendens. Sed nullum istorum potest stare cum doctrina D. Thomæ, qui q. 9. de potentia art. 2. ad 1. docet, quod personæ & individui vagi dicuntur aliquē modum particularem existendi communē omnibus indiuiduis. Et idem habet

1. p. q. 30. art. 4. in corpore. Et ratio est, quia sicut natura est communis vniuerso omnibus indiuiduis, ita & modus particularis existendi abstrahibilis cum omnimoda vnitatem à modo existendi huius vel alterius indiuidui: ergo indiuiduum vagum, persona, suppositum, & hypostasis, quæ dicuntur modum existendi naturæ, aliquid cōmune vniuerso omnibus indiuiduis importat: ac perinde non sunt prædicata proprie transcendencia. Tum, quia alias non essent vniuersa. Tum etiam, quia non prædicantur de natura humana in quolibet statu: si enim daretur realiter separata, vt existimabat Plato, illa non esset aliquis homo, vt asserit D. Thomas loco citato q. de potentia; nec natura humana, prout est in intellectu abstracta à singularibus; dicitur aliquis homo. Non igitur ob aliquod istorum individuum vagum, persona, suppositum, vel hypostasis excluditur à ratione prædicabilis, sed quia non dicit in recto aliquam naturam, vel partem naturæ, nec aliquod accidens illius, sed modum in cōplexum naturæ, vel alterius prædicati essentialis, vel accidentalis. Vnde proprie individuum vagum (& idem dico de supposito, hypostasi, vel persona) nō pertinet ad aliquod prædicabile, sed reducitur ad illud prædicabile, cuius naturæ modum existendi importat: vt ad speciem, individuum vagum specificum, vt aliquis homo; ad

genus, indiuiduum vagum genericum, vt aliquod animal; ad differentiam, indiuiduum vagum differentiale, vt aliquod rationale: & ad proprium, & accedens sua etiam indiuidua vaga, vt aliquod risibile, aliquod album. Et per hec patet ad omnes probationes argumenti & ad illius confirmationem.

9. Obijcies quinto, quod omnia prædicabilia ad duo tantum possunt reduci, scilicet, ad prædicabile in quid, & prædicabile in quale. Perperam igitur assignatur quinque prædicabilia. ¶ Si dicas, quod licet possit vniuersale diuidi in duo prædicabilia, prædicabile, videlicet in quid, & prædicabile in quale, tãquam in species subalternas diuisibiles in alias species; hæc tamen diuisio datur vniuersalis in suis species infimas, & sic recte diuiditur in quinque prædicabilia.

Contra hoc est. Nam species infimæ prædicabiles, plures sunt quam quinque: datur enim duplex prædicabile differentia: ergo cum Porphyrius vnum tantum differentię prædicabile enumerat, quinque solum prædicabilia assignauerit; plura quam quinque concedi debent. Antecedens probatur, differentia subalterna & differentia athoma, sensibile v.g. & rationale, pertinent ad diuersa prædicabilia: ergo datur duplex prædicabile differentia. Antecedens probatur, differentia subalterna prædicatur de pluri-

bus differentibus specie, & athoma de pluribus differentibus numero: ergo pertinent ad diuersa prædicabilia: hæc enim sola ratione genus & species constituunt duo prædicabilia, quia genus de pluribus differentibus specie; species autem de pluribus numero differentibus prædicatur: ergo cum hec eadem diuersitas inter differentia athomam & subalternam reperitur; diuersa itidem constituunt prædicabilia. ¶ Idem prorsus argumentum potest fieri de proprio, quia proprium speciei subalternæ prædicatur de pluribus differentibus specie, & proprium speciei athomæ de pluribus differentibus numero.

Respondetur ad argumentum, solutione ibi assignatam esse optimam. Ad replicam autem respondetur negando, duplex esse prædicabile differentia, seu differentia athomam & subalternam in ratione prædicabilis distinguere essentialiter. Sicut enim genus, siue supremum, siue intermedium, siue vltimum sit, in ratione prædicabilis essentialiter eiusdem rationis est, quia eundem modum habet prædicandi, scilicet vt dicens partem determinabilem speciei, quãuis genus supremum dicat naturam magis determinabilem, quã genus vltimum, vel intermedium; eodem modo licet differentia subalterna dicat gradum differentialem non vltimo determinantem, & differentia athoma importet gradum determinantem, cum vtra

que dicat partem essentialē differentiale a speciei, non distinguuntur in ratione predicabilis nisi accidentaliter: ac perinde nō constituunt diuersa predicabilia. Vnde ad argumentum respondetur, quod predicari de pluribus differentibus specie, vel de pluribus differentibus numero, non est differentia sufficiens, ad distinguendum essentialiter predicabilia, nisi interueniat alius diuersus modus predicādi, sicut in genere & specie interuenit, quæ ex eo essentialiter in ratione predicabilium distinguuntur, (vt docet noster Author cap. de specie quæst. vnica circa solutionem ad secundum) quia genus predicatur, vt dicens in actu sola partem essentia eorum, de quibus predicatur, licet in potentia dicat totā eorum essentiam. Species autem predicatur de indiuiduis, vt dicens in actu totam illorum essentiam, & in potentia rationes indiuiduales illorū, quæ extra essentiam illorum sunt. Et sic quādo in definitione speciei, & generis plura diuersa numero, vel plura diuersa specie, vt terminus relationis generis & speciei, ponuntur, debent sumi, secundum quod in ipsis terminis hic diuersus modus predicādi refertur. Differentia autē arthoma & subalterna, quia habent eundem modū predicādi (vtraque enim predicatur, vt dicens in actu sola partem essentia eorum, de quibus predicatur) quā-

uis vna de pluribus differentibus specie, & altera de pluribus differentibus numero predicatur; nō differunt essentialiter in ratione predicabilis. Et idē dicendum est de proprio: cum enim proprium infimum & subalternum eundem habeant modum predicādi, quia vtrumque predicatur, vt dicens accidens profluens ab essentia; non differunt essentialiter in ratione predicabilis.

10. Vltimo potest aduersus hanc diuisionem obijci, quod omnia membra illius cum vno, videlicet cū specie, coincidunt, omnia enim illa sunt species subijcibiles respectu vniuersalis, immo & species predicabiles respectu aliquorum inferiorum, vt genus respectu huius & illius intentionis generis, & differentia respectu huius & illius intentionis differentia, & sic de alijs. Ergo cum in bona diuisione membra debeant esse inter se formaliter opposita, & vnū non coincidere cum altero, hæc diuisio nō videtur bona.

Respondetur, quod in huiusmodi intentionibus rationis, quamuis inter se sint essentialiter distinctæ, quod sufficit, vt diuisio sit bona; vna intentio potest sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari. Et sic quatuor predicabilia continentur denominatiue sub intentione speciei, & ab illa denominantur: & id nō obstat bonæ diuisioni, solūque illi obstarēt, si vnū membrum essentialiter sub alio contineretur.

Quæ-

QVÆSTIO II.

Utrum vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

Dicendum est, vniuersale esse genus ad quinque prædicabilia, non quidem supertum, nec infimum, sed genus inter medium ad illa. Oppositum aliqui tenent existimantes, vniuersale esse analogum ad quinque prædicabilia: & alij, quia existimant, illud includi in differentijs prædicabilium, nec ab alijs posse præscindi. Sed conclusio nec cum communi sententia docet noster Author quæst. 4. vniuersalium conclu. 3. & cap. de genere, quæst. vnica in solutione ad 4. Et prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale est quid essentialiter superius, & vniuersum, & quidditatum omnibus prædicabilibus, & in illorum non inclusum differentijs. Ergo est genus ad illa, consequentia patet. Quia non aliud requiritur ad rationem generis. Antecedens probatur. Quia omnia prædicabilia essentialiter sunt vniuersalia, & simpliciter ratio vniuersalis cuiuslibet illorum competit, neque in ratione communi vniuersalis vnum ab altero dependet; & ad quæstionem, quid sit quodlibet prædicabile? optime, quod sit vniuersale, respondetur. Ergo vniuersale est essentialiter superius, vniuersum, & quidditatum omnibus prædicabilibus: & cum in conclusione loquamur de vniuers-

salicompleto, illud non includitur indifferentijs prædicabilium; utpote quæ sunt aliquid incompletum: sicut in prædicamento substantiæ, substantiam completam dicimus esse genus, quia illa non includitur indifferentijs, quæ sunt quid incompletum in genere substantiæ. Ergo cum vniuersali omnia prædicta competant ad rationem generis respectu prædicabilium, vere est genus ad illa.

2. Secunda autem pars conclusionis explicatur, simul & probatur. Quia alia genera vniuersali superiora, ut ens rationis, & secunda intentio rationis possunt prædicabilibus assignari. Nec vniuersale in communi est genus infimum ad omnia prædicabilia, quia inter illud & prædicabilia mediat aliud genus, scilicet, prædicabile *inquinid*, quod est genus ad duo priora prædicabilia, & prædicabile *inquale*, quod est immediatum genus ad differentiam, & mediatum ad proprium & accidens, quia immediatum genus illorum est prædicabile inquale accidentaliter, diuisibile per prædicabile inquale accidentaliter proprie, & accidentaliter communiter. Restat ergo, quod vniuersale sit genus inter medium ad quinque prædicabilia. Nec interest, quod inter vniuersale & quinque prædicabilia non mediet aliquod genus proximum, in quo cõueniant oia prædicabilia. Hoc enim non requiritur, sed sufficit, quod aliqua illorum habeant ali-

quod

quod genus proximius, quàm vniuersale. Sicut si daretur aliquod genus proximū, in quo omnia volatilia conueniāt, & aliud in quo cōueniant omnia reptilia; quāuis non daretur aliquod genus proximū omnibus animantibus, non diceretur animal genus immediatū ad illa: ergo eodem modo vniuersale non est genus immediatū ad quinq; predicabilia.

3. Aduersus primā partē conclusionis obijcies primo. Vniuersale esse analogū ad quinq; predicabilia: ergo non potest esse genus ad illa: quia analogia obstat rationi genericę, ideoq; ens rationē genericę ad substantiā, & accidēs nō habet, quia analogū est ad illa. Antecedens posset probari, quia differentia, & propriū, vpotē quę nō in ordine ad immediate inferiora in ratione predicabilis cōstituūtur, nō vidētur, simpliciter habere rationē vniuersalis: sed de hoc in propria eorū predicabiliū materia. Vnde eo ibi remisso, aliter probatur antecedēs: quia nulla ratio vniuoca potest dari ad predicari essentialiter, & ad predicari accidentaliter. Sed aliqua ex predicabilibus, tria videlicet priora, predicantur essentialiter, alia vero accidentaliter: ergo nulla ratio potest esse illis superior vniuocę, & consequenter nec ratio vniuersalis. Maior probatur: nam substantiæ & accidētī nihil potest esse commune vniuocum: ergo nec ad predicari essentialiter (quod est idem ac præ-

dicari substantialiter) & predicari accidentaliter, potest dari aliquid commune vniuocum.

Respondetur negando antecedens. Et ad probationem dico, quod cum vt superiora simpliciter predicentur omnia predicabilia, omnia illa simpliciter & vniuocę participant rationē vniuersalis. Neq; est idē predicari accidentaliter, seu esse accidens predicabile, ac esse accidēs predicamentale: immo nec est idem predicari essentialiter, ac esse substantiam, cū non solum substantiæ, sed & accidētī immo entia rationis predicentur de aliquibus sibi inferioribus essentialiter. Et ita quāuis nō detur aliquid commune vniuocū ad substantiā, & accidens; bene tamē ad predicari essentialiter & accidentaliter.

4. Obijces secundo. Si vniuersale esset genus ad quinq; predicabilia, cōtineretur sub genere, primo predicabili. Hoc autē nō est admittēdū: nullū enim superius sub suo inferiori cōtineri potest: ergo vniuersale nō est gen^{us} ad quinq; predicabilia. Maior probatur, nā si vniuersale in cōmuni esset genus ad quinq; predicabilia, esset predicabile *in quid* de pluribus differentibus specie, scilicet de quinque predicabilibus: ergo cōtineretur sub genere, primo predicabili, sub quo omnia predicabilia *in quid* de pluribus differentibus specie, continentur.

Respondetur, quod ex eo quod vniuersale sit genus ad quinque prædi-

prædicabilia, solū sequitur, quod contineatur accidentaliter, & de nominatiue sub primō prædicabili, tanquam substractum videlicet denominatum ab intentione illius: sicut animal v. g. continetur denominatiue, nō essentialiter sub genere: nō autem sequitur, quod vniuersale contineatur essentialiter sub genere, primō prædicabili. Hoc autem nō est inueniens; bene enim potest aliquid essentialiter superius contineri sub inferiori denominatiue: immō hoc multoties contingit in istis intentionatis. Atque, ut videre est in termino superiori essentialiter ad vniuersum & æquiuocum, qui in sententia probabili, quod vniuoce in terminū vniuersum & æquiuocum diuidatur, sub vniuoce denominatiue continetur.

5. Aduersus hanc tamen solutionem, quæ optime hanc æquiuocationem dissoluit, obijcies, quod sequitur ex illa, vniuersale sub se ipso denominatiue contineri, & de se ipso denominatiue prædicari. Hoc autem impossibile videtur: ergo. Sequela probatur: nam vniuersale est superius essentialiter ad genus, primum prædicabile: ergo de quocumque prædicatur denominatiue genus, prædicatur etiam denominatiue vniuersale. Et consequenter, si de ipso vniuersali prædicatur denominatiue genus, de eodem vniuersali prædicabitur denominatiue ipsum vniuersale. Prima

consequentia tenet per regulam antepredicamentalem, cum quidpiam de quopiam prædicatur vt de subiecto, de quocumque prædicatur subiectū, prædicatur & prædicatum: sicut si album denominatiue prædicatur de homine, etiam coloratum, quia est superius essentialiter ad album, prædicatur denominatiue de ipso homine.

Respondetur, vniuersale posse accipi dupliciter, *vt quo*, videlicet, & *vt quod*, vniuersale, vt quod est ipsa intentio vniuersalitatis, vt est substractum intentionis generis, & vt prædicatur *iz quid*, de quocumque prædicabili. Et ita solū sequitur, quod quis de vniuersali, vt est substractum intentionis generis, genus prædicatur denominatiue, ipsa intentio vniuersalis secundum se sumpta, & vt est ratio denominandi omnes naturas vniuersales, prædicatur de se ipsa, vt est speciale & particulare substractum cuiusdam singularis & determinatæ intentionis generis, quod in idem incidit, ac quod communiter dicitur, quod intentio vniuersalitatis *vt quo*, & vt denominans naturam in ratione vniuersalis, prædicatur de se ipsa *vt quod*, id est, vt est substractum particularis intentionis generis: istæ enim mutæ denominationes necessario sunt concedendæ in his intentionibus rationis, quæ adinueniem possunt denominari. Sicuti terminus in comuni diuisus in terminum vniuersum,

nocum, & æquiuocum, vt est sub abstractum particularis intentionis termini vniuoci, sub termino vniuoco denominatiue continetur, & de illo terminus vniuocus denominatiue prædicatur: immo & idem terminus in comuni secundum se de se ipso, vt est particulare sub abstractum termini vniuoci, etiam denominatiue prædicatur.

6. Obijcies tertio, quod si vniuersale esset genus ad quinque prædicabilia, omnia prædicabilia essent species. Sed hoc est impossibile: ergo. Maior est certa: nam illa, quæ sub aliquo genere continentur, vere habent rationem speciei. Minor vero probatur, si prædicabilia essent species, omnia illa cõtinerentur sub specie, secundo prædicabilis sub qua omnes species continentur. Hoc autem est impossibile, siquidem membra alienius diuisionis, vnam sub altero cõtineri nequeunt: ergo.

Respondetur distinguendo consequens. Si vniuersale esset genus ad prædicabilia, omnia prædicabilia essent species: essentialiter, nego sequelam; essent species accidentaliter, & denominatiue, concedo illam. Et hoc non est inconueniens bene enim potest vna species sub altera accidentaliter & denominatiue contineri, vt patet in termino æquiuoco, qui accidentaliter continetur sub termino vniuoco.

7. Contra hanc tamen solu-

tionem sunt aliquæ obiectiones. Prima: nam genus & differentia essentialiter continentur sub vniuersali; alias vniuersale non esset genus ad illa: ergo essentialiter, & non solum denominatiue sunt species.

Secunda: nam vna species condistincta essentialiter ab altera, non potest etiam denominatiue prædicari de illa: ergo si species prædicatur denominatiue de omnibus prædicabilibus, prædicabilia non sunt essentialiter condistincta. Et consequenter nec vniuersale potest esse genus ad illa.

Tertia: nam sequitur hanc esse prædicationem accidentalem, differentia est vniuersale, & consequenter vniuersale non est genus ad prædicabilia: alias non accidentaliter, sed essentialiter prædicaretur de illis. Sequela patet: nam vniuersale est superius essentialiter ad speciem: ergo si species prædicatur de nominatiue de differentia, etiam vniuersale prædicabitur denominatiue de illa.

Sed respondetur ad primam, negando consequentiam: nam quamuis aliqua essentialiter sub aliquo genere contineantur, accidentaliter tamen dominantur species: sicuti quamuis homo & equus essentialiter sub animali contineantur, accidentaliter dominantur species, ita vt istæ sint accidentales, homo est species, equus est species:

cies: ergo eodem modo dicendum est de prædicabilibus.

Ad secundam respondetur, verum esse antecedens de speciebus substantialibus. Et ita homo, verbi gratia, nec denominative potest prædicari de equo: secus tamen est de speciebus accidentalibus in concreto, ut patet in hac propositione, album est dulce, in qua, dulce, species qualitatis essentialiter distincta ab albo, denominative prædicatur de illo. Et sic est in præsentibus; in modo potiori iure, cum istæ intentiones alijs intentionibus facillimè subsistantur, & una ab alia denominetur.

Ad tertiam denique respondetur, quod si differentia sumatur, *ut quod*, & ut est substratum intentionis speciei, verum est, uniuersale prædicari accidentaliter de illa; quia ut sic est inferior denominative ad speciem. Si vero differentia sumatur *ut quo*, & secundum se, non prædicatur uniuersale denominative de illa, sed essentialiter: & idem est dicendum de reliquis prædicabilibus. Et hoc sufficit ad hoc, quod uniuersale sit superius essentialiter ad omnia illa.

CAPVT DE Genere.

QVÆSTIO III.

*Quod sit definitum in definitione
Generis?*

Genus definit Porphyrius, quod sit illud quod de pluribus differentibus specie in eo quod quid prædicatur. Quam definitionem quaestione sequenti examinabimus, & explicabimus. In hac autem quaestione, quod sit huius definitionis definitum, inquirimus. Quod utique æqualiter de definitione cuiuslibet concreti accidentalis realis vel rationis potest inquiri: ac perinde quod de definito huius definitionis dixerimus, proportionabiliter de definito, definitionis cuiuslibet concreti accidentalis est dicendum. Cum autem in quolibet concreto accidentali sit natura ipsa subtracta, & forma realis, vel rationis, quæ naturam, ut materiale afficit, seu denominat; ut in albo est materiale, corpus videlicet substantia albedini, & albedo ipsa afficiens, & denominans corpus, & in hoc concreto generis est natura subtractum, seu materiale denominabile à secunda intentione generis, & ipsa secunda intentio generis illud denominans. Inde ortum habuit
sen-

sententiarum in hac parte di-
uerſitas, quæ hæc quæſtionem,
pluſquam par erat, difficile red-
didit, & obſcuram; dum aliqui af-
ſerunt, definitum ſuius definitio-
nis eſſe ſolum naturam vt deno-
minatam a ſecunda intentione
generis: alij, ſolam ipſam inten-
tionem generis: & alij, aggrega-
tum ex natura & ſecunda inten-
tione.

2. Pro reſolutione tamen ve-
ritatis aduertendum eſt, quod in
hiſ definitionibus conereri acci-
dentalis poſſumus conſtellingue-
re definitum *quo*, & definitum *quod*:
definitum *quo* (quod in hiſ defini-
tionibus eſt definitum formale,
& principale) eſt id ratione cu-
ius aliquid definitur, & ei conue-
nit definitio. Definitum autem
quod (ſeu definitum materiale)
eſt illud, pro quo ſupponit defini-
tio, & de quo definitio verifica-
tur. Vnde in hac quæſtione non
ſolum eſt difficultas in commu-
ni, quod ſit huius definitionis de-
finitum, ſed ſpecialior in aſignā-
do illius definitum *quo* & defini-
tum *quod*: in hoc enim variāt Au-
thores, dū aliqui (vt Caietanus)
exiſtunt, ſecundam intentionem
generis eſſe non ſolum defini-
tum *quo*, ſed definitum *quod* hu-
ius definitionis. Alij vero ſolum
concedunt, ſecundam intentionem
generis eſſe definitum *quo*.
Et licet exiſtintem, forſam inter
plures quæſtionem eſſe denomi-
ne, & in re conuenire, quidquid
tamen ſit de illorum ſententia,

reſiſtam breuiter aliquibus cō-
cluſionibus, explicare conabor.

3. Dico igitur primo. Subſtra-
ctum, ſeu materiale generis ſe-
cundum ſe non eſt definitum huius
definitionis. Dixi, ſubſtractū
& materiale intentionis generis
ſecundum ſe ſumptum non eſſe
definitum, ſcilicet non formaliter
vt ſubſtat ſecunda intentioni
generis, & ab illa denomina-
tur: de ſubſtracto enim vt de for-
maliter ſumpto, conſequenti vti
tradimus. In hac conſequenti
ſic explicata omnes debent cō-
uenire, & probatur manifeſte
concluſio. Tum, quia ſubſtracta
& materialia intentionis gene-
ris non pertinent ad logicum ſe-
cundum ſe ſumpta, ſed præſe
vt formaliter accipiuntur, & vt a
ſecunda intentione generis deno-
minantur: ergo cum huiusmodi
definitio generis ſit logicalis, &
per proprietatem logicalem, ſci-
licet præſe licari de pluribus, deſit,
illius definitum non pot eſſe
aliquod ſubſtractum generis ſe-
cundum ſe ſumptum. Tum etiā,
quia per hanc definitionem nul-
lius ſubſtracti generis, nec alicuius
communis ad omnia ſubſtra-
cta generis ſecundum ſe natura
explicatur: ergo cum omnis defi-
nitio explicet naturam ſui defi-
niti, huius definitionis defini-
tum non eſt aliquod ſubſtractum
generis ſecundum ſe ſumptum,
nec aliquid commune omnibus
ſubſtractis ſecundum ſe ſum-
ptis. Tum denique, quia vt optime
pro-

probat nosse Author quest. vni-
ca de genere art. 2. definitiones
sicuti scientię non dantur de par-
ticularibus, sed in comuni, ac
perinde in definitione generis,
non hoc aut illud genus, sed ge-
nus in cōmuni definitur. Sed non
datur aliquid quod cōmune omnibus
substractis secundum intentionis, ge-
neris: quod possit definiti: ergo
definitum huius definitionis nō po-
test esse substractum seu mate-
riale generis secundum se sumptum.
Minor patet, nam substracta in-
tentionis generis secundum se sum-
pta, alia sunt substantię, alia acci-
dentia, alia entia realia, alia entia
rationis. Sed his omnibus se-
cundum proprias naturas, & se-
cundum se sumptis nihil potest
dari commune sufficientem vni-
tatem habens, ut definiatur: er-
go neque in particulari, neque
in comuni substractum inten-
tionis generis secundum se sum-
ptum potest esse huius definitio-
nis definitum.

4. Dico secundo. Aggregatum
ex substracto, & secunda inten-
tione generis non potest esse hu-
ius definitionis definitum. Ex-
plicatur conclusio, nam aggre-
gatum, ut aggregatum, impor-
tat ex æquo duas diuersi generis
naturas: ex æquo, inquam, ita
ut utramque æque principaliter
importet: & hoc modo dicimus
aggregatum ex substracto & se-
cunda intentione generis non
posse esse definitum, quia ut eo
modo esset definitum, definitio

debeat æque principaliter ex-
plicare naturam utriusque par-
tis, tale aggregatum componen-
tis: nam si aggregatum utram-
que partem importat ex æquo,
definitio aggregati, ut aggregati
utriusque partis naturam debet
æque principaliter explicare.
Sed hoc est omnino impossibile:
ergo impossibile est, quod aggre-
gatum, ut aggregatum ex substra-
cto & secunda intentione gene-
ris, sit huius definitionis definitum.
Minor probatur: quia im-
possibile est, eandem definitio-
nem explicare naturas diuersas.
Sed aggregatum, ut aggregatum,
importat diuersas naturas: cum
natura intentionis generis sit ali-
quid rationis, & natura substra-
cti in particulari aliqua sit realis
aliqua rationis, & in comuni
sit aliquid abstrahens a reali, &
rationis: ergo impossibile est,
quod aliqua definitio explicet si-
mul & æque principaliter natu-
ras partium alicuius aggregati.

5. Dices, quod in his concre-
tis accidentalibus, licet sint ag-
gregata ex naturis diuersi gene-
ris, non tamen quæ se habent om-
nino disparatè & absque aliquo
ordine, sed vnum ut materia,
alterum ut forma, & sub hoc or-
dine concurrentibus bene po-
test aggregatum, seu composi-
tum ex illis resultans, definiti.

¶ Contra hoc est: nam quamvis
partes huiusmodi concretorum
accidentalium, eo ordine ad il-
lud componendum concurrant,

vel intenditur definiri utriusque partis natura, ut ab altera parte distincta, vel solum intenditur definiri pars materialis, non ut talis est, & ut specialem constitutionem naturam habet a forma, sed præcisse secundum eam formalitatem, quam accipit a forma: si dicatur hoc secundum, illud utique non negamus, sed potius id in vltima conclusione asseremus; & ideo non est definire aggregatum ut aggregatum, sed definire materiale sub ea præcisse ratione, quatenus constituitur per formam, quod est definiri ipsam formam in concreto. Si autem dicatur primum, id utique esset definiri aggregatum ut aggregatum, & id dicimus, esse impossibile; quia impossibile est, eandem definitionem explicare naturas diversi generis, ut inter se distinctas, etiam si una ad aliquid componendum se habeat ut materia, & altera ut forma, quia si cum hoc ordine tales partes ad huc retineant speciales, & diversi generis naturas; est impossibile, quod eadem definitione utriusque partis natura explicetur.

6. Dico tertio. Definitum *quo* formale, & principale huius definitionis est secunda intentio generis. Ita expresse noster Author in prædicta questione. unica de genere art. 1. concl. 1. Et patet manifeste, nam illud, ut diximus, est definitum formale *quo*, cuius ratio principaliter intenditur in definitione explicari, & ra-

tione cuius definitum materiale definitur, & ei convenit definitio. Sed in hac definitione generis, quod intenditur explicari est natura ipsius secundæ intentionis generis, & ratione illius definitur substractum & materiale talis intentionis, & ratione denique illius prædicto materiali & substracto convenit definitio: ergo definitum *quo* formale, & principale illius est secunda intentio generis. Minor quoad omnes partes probatur: nam per hanc definitionem non intenditur explicari natura secundum se sumpta alicuius materialis seu substracti generis, sed solum quod illis competit formalissime a secunda intentione generis: ergo quod in omnibus materialibus & substractis generis intenditur explicari, est ipsa secunda intentio generis: ac perinde si per hanc definitionem definitur materiale & substractum generis, ratione secundæ intentionis generis illud denominantis definitur: ac denique ratione eiusdem intentionis generis materiali & substracto hac competit definitio, & de illo verificatur.

7. Dico quarto. Secunda intentio generis, etiam ut denominans materiale & substractum generis, non est definitum *quod* huius definitionis. Oppositum tenet Cazieranus in cap. de genere. Sed conclusioem proculdubio cum alijs pluribus tenet noster Author loco citato concl. 2. Et probatur, quia,

quis, vt diximus, illud est deni-
tum *quod* alicuius definitionis,
pro quo supponit definitio, & de
quo definitio verificatur. Sed de
secunda intentione generis, etiā
vt denominat substratum, & il-
lud in obliquo importat, non ve-
rificatur definitio generis: ac per
inde nec pro illa supponit; solum
enim supponit definitio pro illo,
de quo verificatur: ergo secunda
intentio generis, etiā vt deno-
minat substratum, non est defi-
nitum *quod* huius definitionis.
Minor probatur, nam licet secū-
da intentio generis sit id, quo me-
diante substrahta prædicantur in
eo *quod quid* de pluribus differē-
tibus specie, sitque perinde (vt di-
ximus conclusionem præcedenti)
definitum *quo* formale & princi-
pale huius definitionis; non ta-
men est id, quod prædicatur in eo
quod quid de pluribus differenti-
bus specie: ergo de illa non veri-
ficatur definitio. Antecedens pro-
batur, quia secunda intentio ge-
neris non prædicatur huiusmodi
prædicatione de substrahtis ge-
nerum, nec de secundis intentio-
nibus generum: ergo cum de nullo
alio possit prædicari, nullatenus
prædicatur *in quid* de pluri-
bus differentiibus specie. Antece-
dens quoad primam partem pro-
batur: nam esto quod secunda in-
tentio generis in concreto prædi-
cetur de substrahtis generis, vt de
animali, colore, & sapore; & hæc
specie differant inter se; tamen
secunda intentio generis, etiā

in concreto non prædicatur de
illis *in quid*, sed accidentaliter
denominatiue: istæ enim sunt
prædicationes accidentales, ani-
mal est genus, color est genus,
&c. & quamuis secunda intentio
generis in communi prædicetur
in quid de hac & illa secunda in-
tentione generis; tamen prædi-
& secunde intentiones non spe-
cie, sed solum numero differunt
inter se: alias si specie inter se dif-
ferrent, iam genus non esset spe-
cies atomica, sed subalterna, ha-
bens sub se plures intentiones, es-
sentialiter & specificè inter se dif-
ferentes: & alias etiā animal v.
g. diuersa essentialiter prædica-
tione prædicaretur de suis infe-
rioribus, ac de suis prædicaretur
color: siquidem non solum nu-
mericè, sed specificè esset diuer-
sa intentio generis, media qua ani-
mal prædicatur, ab illa media
qua prædicaretur color: ergo nul-
la dantur differentia specie, de
quibus secunda intentio generis
prædicetur *in quid*: ac perinde de
secunda intentione generis nul-
latenus definitio generis verifi-
catur, aut pro illa supponit; ac
per consequens illa non potest
esse definitum quod prædicatur de
definitionis.

8. Dices cū Caietano, quod præ-
dicari de pluribus, tripliciter po-
test accipi. Primo pro eo, quod
est conuenire pluribus; quod vti-
que est prædicari fundamenta-
liter de illis. Secundo pro prædi-
cari, idest, affirmari de plu-

ribus, quod est exercitiū extrinsecū relationis prædicabilitatis. Tertio pro eo, quod est referri ad plura. Et hoc est prædicari formaliter, & est exercitiū intrinsecū prædicabiliū, quæ, cū sint essentialiter relativa, eorū essentia in hoc, quod est referri ad aliud, consistere debet. Hoc ergo supposito, asserit Caietanus, quod prædicari de pluribus in definitione generis, sumitur, non pro affirmari de pluribus, sed pro prædicari formaliter; id est referri ad plura, quia cum in hac definitione definiatur genus formaliter, ut relationum; debet dari per exercitiū intrinsecum relationis, referendi scilicet ad aliud: & hoc modo intellecta definitio verificatur de secunda intentione generis: ac perinde illa est non solum definitum *quo*, sed definitum *quod* huius definitionis.

9. Aduersus hanc tamen doctrinam, in qua tota sententia Caietani fundatur, plura se offerunt, quæ omnino illam labefactare videtur. Primo, quod licet in genere fatear, prædicari pro affirmari esse exercitiū extrinsecum relationis generis, & exercitiū intrinsecum illius esse ad aliud referri; tamen in hac generis definitione prædicari de pluribus, non sumitur formaliter, pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus: ergo cum, ut ipse Caietanus concedit, sumpto in definitione prædicari de pluribus, pro affirmari de illis, defini-

tio de secunda intentione non verificetur, definitio illa, ut reuera debet intelligi de secunda intentione generis non verificatur: ac perinde illa non est definitum *quod* huius definitionis. Antecedens, in quo est difficultas, probatur primo, quia generaliter huiusmodi concreta accidentalia relationis, quamvis sint formaliter relativa, non definiuntur per eorum intrinsecum exercitiū referendi ad aliud, sed per aliud eorum licet minus intrinsecum, magis tamen notum exercitiū, ut patet in signo, quod non per relationem ad signatum, sed per id quod est ducere potentiam in cognitionem signati, definitur: & propositio non per relationem ad signatum totale, sed per significare verum, vel falsum etiam definitur: & sic inductive constabit in definitione cuiuslibet alterius concretæ relationis: ergo & definitio generis, licet possit dari per exercitiū formale relationis per referri videlicet ad aliud de facto tamen non datur, nisi per exercitiū, quamvis minus intrinsecum, magis notum, per affirmari videlicet genus de suis inferioribus: ac perinde prædicari de pluribus in ea definitione, non pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus, debet intelligi. ¶ Secundo probatur idem antecedens, nam illa particula *in quid*, determinans *predicari de pluribus*, in definitione generis, non congrue adaptatur præ-

prædicari de pluribus pro referri, sed pro affirmari de pluribus: non enim dicitur aliquid referri ad aliud *in quid*, vel *in quale*, quia illæ non sunt differentie relationis: dicitur autem aliquid prædicari, id est affirmari, vel enuntiari de aliquo *in quod*, vel *in quale*: ergo cum in definitione generis non ponatur illa particula *prædicari de pluribus*, absolute, sed ut determinata per alteram particulam *in quid*, non potest sine illa intelligi prædicari, pro referri, sed pro affirmari. ¶ Scio huic responderi, quod ponitur illa particula *in quid*, non ut denotetur, secundam intentionem generis referri *in quid* ad secundas intentiones speciei, sed ut denotetur fundamentum talis relationis debere esse convenientiam quidditativam inter substracta secundarum intentionum speciei, ad quas refertur secunda intentio generis. ¶ Sed certe nimis improprie explicatur illa particula *in quid*, cum expresse in hac definitione ponatur, ut determinatio alterius particule *prædicari de pluribus*, non autem ut denotans fundamentum relationis: id enim esset definire secundam intentionem generis simul per exercitium referendi, & per fundamentum relationis, & confundere definitiones: cum re vera relativa debeant definiri, vel per sua fundamenta, vel per exercitium formalis relationis, vel per exercitium extrinsecum, licet magis notum

ipsum relationis. Tertio denique probatur idem antecedens, quia secunda intentio generis non refertur ad plura differentia speciei: ergo in prædicta definitione generis prædicari de pluribus differentibus specie, non potest intelligi pro referri. Antecedens probatur, nam secunda intentio generis solum potest referri ad secundas intentiones speciei, quibus correlativa generis denominantur species. Sed tales secundæ intentiones speciei non differunt inter se specie, sed solum numero: neque enim distincta specificæ est secunda intentio speciei, qua homo denominatur species, ab illa, qua denominatur leo: alias secundum prædicabile speciei non esset species a homine universalis, sed species subalterna, habens sub se intentiones speciei non solum numerice, sed specificæ inter se differentes: ergo secunda intentio generis non refertur ad plura differentia speciei. ¶ Nec valet dicere quod termini relationis generis differunt specie pro substractis, id est sunt intentiones denominantes substracta specie distincta. ¶ Non, inquam, id valet, quia id nimis improprie est, terminos ipsos relationis generis differre specie: ergo cum definitiones non sint cum ea impropriate explicandæ, cum dicitur in definitione generis, quod genus prædicatur *de pluribus differentibus specie*, debet intelligi de pluribus inter se, & in

se ipsis differentibus specie.

80. Secundo & precipue prædicta solutio, & doctrina impugnatur: nā esto quod non obstantibus difficultatibus propositis, in prædicta definitione, *predicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura, & sic intellecta illa particula, adaptetur illi altera particula *in quid*, & de terminis talis relationis verificetur, quod sint plura differentia specie (que omnia, ut vidimus, verificari est satis difficile) adhuc tamen sic intellecta definitio non verificatur de secunda intentione generis, nec pro illa potest definitio supponere: ergo adhuc secundum eam definitionis explicationem & intelligentiam, secunda intentio generis, non est definitum *quod*. Antecedens probatur: nam secunda intentio generis, est quidem id, quo substractum generis ad suum correlativum refertur, & ita in ea definitionis intelligentia secunda intentio generis erit definitum *quo*: non tamen ipsa secunda intentio generis est, que refertur: nulla enim relatio refertur, sed est forma & ratio, ut relatum referatur ad aliud: ergo secunda intentio generis etiam secundum eam definitionis intelligentiam, non est id, de quo definitio verificatur: ac perinde neque est definitum *quod*: immo eadem prorsus, quantum ad hoc est difficultas, siue in definitione generis *predicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura,

siue intelligatur pro affirmari de pluribus. Cum non magis vnum, quam alterum de secunda intentione generis verificetur.

11. Ultimo tandem dico. Definitum *quod* huius definitionis est substractum intentionis generis, non quidem secundum se, & secundum suam naturam, sed formaliter, ut substat intentioni generis, & ab illa denominatur. Conclusio expressa est nostri auctoris, ad finem enim conclusionis secunde articuli primi questionis vix de genere, postquam hanc statuit, & ostendit conclusionem, his verbis ita concludit: *Itaque ut in summa dicam definiri secundam intentionem, est definiri res, in quantum substat secunde intentioni*. Sentit ergo Ss. Magister, quod intentum huius definitionis est definire, & explicare naturam secunde intentionis generis. Quia tamen illa definitur in concreto, definitum *quod*, pro quo definitio supponit, & de quo definitio verificatur, sunt res ipsæ & substractum intentionis generis, non secundum se sumptum & secundum propriam illius naturam, sed sumptum formaliter, prout substat secunde intentioni generis, & ab illa denominatur, ac per illam in ratione generis, ac correlativi speciei formaliter constituitur. Sic igitur explicata conclusio manifeste sequitur ex præcedentibus. Nam in hac definitione, sicut & in qua-

libet alia definitione cōcretæ ac-
cidentalis, debet assignari non
solum definitum *quo*, sed & de-
finitum *quod*, illud videlicet, pro
quo supponat definitio, & de
quo ipsa definitio verificetur.
Sed, vt ostendimus, definitum
quod huius definitionis non po-
teli esse substratum intentionis
generis secundum se sumptum,
nec aggregatum ex equo ex sub-
strato & secunda intentione ge-
neris: nec denique ipsa secunda
intentio generis in abstracto,
nec in concreto, & vt dicens or-
dinem ad substratum. Restat er-
go, quod sit definitum *quod* hu-
ius definitionis substratum ge-
neris, non secundum se, sed for-
maliter, vt substat secundæ ge-
neris intentioni, & ab illa formaliter
denominatur.

Directe autem id probatur.
Tum, quia cum logica, teste
Auenaria, tractet de secundis in-
tentionibus adiunctis primis, id
non melius verificatur, quam de-
finiendō substracta & materia-
lia secundarum intentionum,
quæ sunt prima intentiones, vt
substant formaliter secundis in-
tentionibus, & ab illis formaliter
denominantur. Tum etiam,
quia cum hic non definiatur
hoc vel illud genus, sed genus
in communi: & licet omnia sub-
strata intentionum generis se-
cundum se sint diuersa; vt de-
nominantur tamen ab intencio-
ne generis, omnia illa formaliter
conueniunt: vt sic omnia il-

la habent formaliter vnā natu-
ram communem vāica definitio-
ne definibilem: ergo substra-
ctum in communi generis non
dicens ordinem ad speciales na-
turas cuiuslibet substracti, sed
vt omnia illa formaliter conue-
niant in eo, quod secundæ inten-
tioni generis eiusdem rationis
substant, est definitum *quod* hu-
ius definitionis.

Confirmatur: nam definitum
quod in definitione alicuius con-
creti est formaliter constitutum
ex definito formali *quo*, & defini-
to materiali: si enim definitum
quo est ratio definiendi, definitū
quod erit cōstitutum, vt formaliter
cōstitutum ex definito *quo*,
& materiali à tali ratione deno-
minato. Sed constitutum formali-
ter per definitum *quo* huius de-
finitionis est substratum, vt sub-
stat secundæ intentioni generis,
ad quod constituendum ipsa se-
cunda intentio ingreditur vt *quo*,
& vt formale constitutum: er-
go substratum generis formaliter,
vt substat intentioni generis,
est definitum *quod* huius defi-
nitionis.

12. Aduersus propositas cōclu-
siones, quæ poterant obijci, iā in
ipsis conclusionibus sunt inuaga-
ta & diluta, & solū aduersus hanc
vltimam conclusionem obijcies.
Quod illud est definitū *quod* alicuius
definitionis, cui essentialiter
cōpetit definitio, sed substracto
intentionis generis, etiā ab ipsa in-
tentione denominato, nō cōuenit

essentialiter, sed accidentaliter. hæc definitio, sicut illi non essentialiter, sed accidentaliter competit, quod ab intentione generis denominatur: ergo definitum quod huius definitionis non est substratum generis, etiam ut secundum intentionem generis subsistens, & ab illa denominatum.

Respondetur primo, quod in his concretis accidentalibus, cum forma, sub qua substrata definiuntur, solum competat illis accidentaliter; non inconuenit, quod etiam definitio accidentaliter illis conueniat: nec oportet, quod sit aliquod definitum quod, cui essentialiter competat definitio. ¶ Vel secundo dicitur, quod licet substracto denominato ab intentione generis, specificatiue sumpro, accidentaliter competat generis definitio, ipsa tamen formaliter & reduplicatiue, ut substat intentioni generis, essentialiter conuenit generis definitio: & hæc est essentialis prædictio, substratum generis, ut substat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus specie, immo cum propositio, in qua prædicatur definitio de definito, quod immodo prædicatum appeller supra significatum formale subiecti, & faciat sensum formalem etiam si non ponatur reduplicatio ex parte subiecti in actu signato, hæc propositio, genus prædicatur in quid de pluribus differentibus specie, est essentialis, & æquibale huius, sub-

stratum generis formaliter, ut substat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus specie.

QVÆSTIO IV.

Utrum definitio generis sit bona?

Genus definit Porphyrius, quod sit illud, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid, & hanc definitionem cum communi sententia bonam esse dicimus, quia in illa ponitur id, in quo genus cum omnibus prædicabilibus conuenit, scilicet prædicari de pluribus, in hoc enim natura vniuersalis, vel saltè passio communis in omnibus prædicabilibus denominatur. Et ponitur in eadem definitione id, per quod genus ab omni alio differat prædicabili; nulli enim alij competit prædicari in quid de pluribus differentibus specie, ut ex solutionibus argumentorum videbimus. Vnde ne eadem inutiliter repetamus, hanc generis definitionem aliquibus obiectionibus examinemus, ut ex illarum solutione & bonitas definitionis, & eius explicatio pateat.

2. Obijcies ergo primo. Quod aliqua præter genus prædicantur in quid, non igitur ea est propria generis differentia. Antecedens probatur. Primo, quia ens non est genus, cum in eo ad id non inueniatur enis differentia: & si esset genus non decem essent genera su-

prema,

prema, sed vnum omnibus superioribus, videlicet ens. Et tamen ens de quolibet ente predicatur *in quid*, quia est predicatum essentiale cuiuslibet entis, & inquirenti, quid sit aliquid, recte respondetur, quod est ens: ergo aliud a genere predicatur *in quid*.

¶ Secundo probatur idem antecedens, quia definitio de omnibus, quibus competit, predicatur *in quid*. Et tamen non est genus, cum potius ex genere & differentia componatur: ergo alia præter genus predicatur *in quid*.

¶ Tertio probatur idem antecedens, quia differentia predicatur *in quid*; ita enim asserit Arist. 7. topicorū, cap. 3. Et probatur, quia est predicatum essentiale speciei: ergo de illa & illius individui predicatur *in quid*: ac perinde iam alia præter genus predicantur *in quid*. ¶ Quarto denique idem antecedens probatur, quia species de individui predicatur *in quid*, non ergo predicari *in quid*, ita est proprium generis, quod alijs a genere competere nequeat.

3. Respondetur, negando antecedens. Et ut explicemus, quod specialiter genus præ omnibus alijs predicatur *in quid*, scilicet ad singulas antecedentis probationes respondeamus. Ad primam igitur, etiam si concederetur ens, de omnibus rebus predicari *in quid*, cum illud sit transcendens, analogum, & non simpliciter quid vnum, posset dici, quod

ei non competit definitio generis, nec predicari *in quid*, qualiter in definitione generis subintelligitur nempe per modum vniuersalis: ac perinde ut quid omnino vnum, vniucum & non transcendens. Sed melius dicitur, quod ens non predicatur proprie quid dicitur, quia licet sit predicatum essentiale respectu cuiuslibet rei, quia tamen est predicatum transcendens & imbibitum in omnino, siue pertinente ad quidditatem, siue non, cum sit commune quidditati & non quidditati, non potest conceptum quidditatum constituit, sed potius presupponitur conceptus entis ad conceptum quidditatis; nec minus ad interrogationem *quid* pertinet, quam ad *quale*. Sicut enim interroganti, quid est homo, recte dicitur quod sit ens, ita & inquirenti, qualis sit homo, recte respondetur, quod est ens.

4. Ad secundam probationem responderetur, quod licet verum sit, quod definitio de his, quibus competit predicatur *in quid* (in eo & propriissime predicatur *in quid* quia ad questionem, quid sit aliquid, adæquate per illius definitionem respondetur) tamen definitio non predicatur, ut aliquid vnum & incoplexum, nec ut dicēs in a sua sola parte essentia, sed totā essentia eorū, de quibus predicatur. Unde definitio non predicatur *in quid*, eo modo quo predicari *in quid* in definitione generis intelligitur, nempe ut aliquid vniuersale:

le: ac perinde vt aliquid vnum & incomplexum, & vt dicens in actu solam partem essentia eorum, de quibus predicatur.

5. Ad tertiam probationē responderetur, quod licet differentia secundū rē predicetur *in quid* de specie & illius indiuiduis, quia re vera pertinet ad essentia illorum; secundum modum tamen non predicatur *in quid*, sed potius *in quale*; quia ex modo predicandi predicatur ad modū qualitatis: sicut enim per accidentia qualificatur, & determinatur actualiter subiectum, ita suo modo qualificatur, & determinantur essentialiter genus per differentias: genus enim cum sit determinabile per differentias, habet se vt materia respectu differentia, quæ cum determinet genus, habet se respectu illius vt forma. Et in hoc sensu explicat noster Author in hoc cap. de genere q. unica in solutione ad 2. illud dictum Porphyrij, quod genus sumitur à materia, & differentia à forma, id est, quod genus cōparatur materię determinabili per formam, & differentia formæ determinanti materiam. Imò & Arist. 5. metaph. cap. 28. ait, differentias esse qualitates generis, quod cum de qualitatibus secundum rem, vel de qualitatibus, quæ proprie dicuntur tales, non possit verificari, si ēdū est, quod habent se ad modum qualitatis: ac perinde, quod secundum modum predicandi nō predicantur *in quid*, sed

in quale. Et sic intelligitur, quod Philosoph. in loco in argumento allegato 7. Topicorum, cap. 3. asserit, quod differentia predicatur *in quid*: loquitur enim de prædicari *in quid* secundum rem, non secundum modum predicandi: Cum autem 4. Topicorum, cap. 6. & 5. metaph. tex. 19. asserit, quod differentia significat qualitatem, & predicatur in eo *quod quale*, loquitur de differentia secundum modum illius predicandi: alias esset sibi contrarius. Genus autem non solum secundum rem, sed secundum modum predicatur *in quid*, quia significat aliquid per modum determinabilis, & vt fundamentum totius quidditatis rei. Vnde inquirēti, quid sit homo, proprie respondemus per genus, vel per definitionē, quod est animal, vel quod est animal rationale. Inquirēti vero, quale animal sit homo, respondemus, quod est rationale. In definitione igitur generis (vt ad solutionem denique argumēti deueniamus) predicari *in quid*, intelligitur & secundum rationem & secundum modum; & sic competit differentia, quæ solū secundū rē, & nō secundū modū predicatur *in quid*.

6. Ad ultimam tandē probationē eiusdē antecedētis, responderetur iuxta ea, quæ proxime dicebamus, quod per predicari *in quid*, in definitione generis, intelligitur, predicari *in quid*, non dicendo in actu totam essentiam illorum, de quibus predicatur. Et quia

quia species prædicatur *in quid*, dicens in actu totam essentiam illorum, de quibus prædicatur, non convenit illi prædicari *in quid* eo modo, quo in definitione generis ponitur, intelligitur, & explicatur.

7. Obijciens secundo, quod genus non prædicatur *in quid*, sed *in quale*. Perperam igitur dicitur in eius definitione, quod prædicatur *in quid*. Antecedens probatur primo. Quia in prædicamento substantiæ genera & species vocantur secundæ substantiæ, has autem dicit Philosophus in cap. de substantia, tex. 7. significare *quale quid*, & addit, quod genus & species circa substantiam qualitatem determinat. Ergo genus prædicatur *in quale*. Secundo probatur idem antecedens. Quia genus importat formam speciei; ratio enim generica & specifica componunt formam totalem, quæ materiam compositi substantialis informat. Ergo utraque pars talis formæ totalis se habet ut forma secundum modum prædicandi, & eadē ratione genus saltem secundum modum prædicatur *in quale*. Tertio denique idē antecedens probatur, quia hæc prædicatio, album est coloratum, est prædicatio generis. Et tamen prædicatum prædicatur *in quale* de subiecto. Iam igitur genus prædicatur *in quale*. Minor probatur. Quia subiectum prædicatæ propositionis supponit materialiter pro corpore. Sed res-

pectu corporis coloratum dicitur qualitatem. Ergo prædicatum prædicatæ propositionis prædicatur in quale de subiecto.

8. Respondetur, negando antecedens, ad cuius primam propositionem dico, quod cum Aristoteles dixit, secundas substantias, genera videlicet, & species significare *quale*, aut esse qualitates, forsan accepit secundas substantias secundo intentionaliter propriis secundis intentionibus generis, & speciei; & sic qualitatem significant, & in quale de substractis ipsarum intentionum prædicatur. Si autem loquatur Philosophus de secundis substantiis, de generibus videlicet & speciebus, pro substractis seu pro formis genericis, & specificis; cum asserit, illa significare *quale*, intelligitur non respectu naturæ, quam constituent, sed respectu primæ substantiæ, ut importat suppositum, quia respectu suppositi omnis forma, quantumvis essentialis, se habet ad modum qualitatis; genus autem, quia in ratione generis non in ordine ad suppositum constituitur, sed in ordine ad naturam, & in ordine ad illam non importat *quale*, sed *quid*, optimè per prædicari *in quid* definitur. ¶ Ad secundam probationem dico, quod licet genus dicat formam; quia tamen dicit formam determinabilem, dicit illam ad modum materiæ & per modum primi fundamenti quiddi-

ditatine : ac perinde & quoad rem & quoad modum prædicatur *in quid*, & non sicut differentia, quæ quia importat formam, per modum determinantis, saltem quoad modum prædicatur *in quale*. Ad tertiam deique probationem dico, quod licet coloratum respectu materialis, quod connotat album, secundum se sumpti, dicat formam accidentalem, respectu tamen albi, formaliter ut album est (qualiter sumitur cum in actu signato ex parte subiecti ponitur album) dicit formam quidditativam & essentialem : & sic ista prædicatio, corpus est coloratum, etiam si corpus habeat albedinem, vel alium colorem, est accidentalis & quinti prædicabilis : hæc autem, album est coloratum, est prædicatio generis, & prædicatio *in quid*. Unde cum genus, ut genus prædicatur, semper prædicatur *in quid*.

9. Obijcies tertio, quod pluribus alijs, quam generi, competit prædicari de pluribus differentibus specie. Perperam igitur id, ut differentia generis, in illius ponitur definitione. Antecedens probatur. Quia differentia subalterna, ut sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, ut de homine & de equo : & de eisdem prædicabitur proprium subalternum, quodlibet illud sit ab specie subalterna proficiens : ac denique de eisdem prædicatur accidens, ut si dicas, homo

est albus, equus est albus. Sed omnia hæc nec sunt genera, nec prædicatione generis prædicantur. Alijs igitur à genere convenit, prædicari de pluribus differentibus specie.

10. Respondetur primo, quod cum in definitione generis ponitur, prædicari de pluribus differentibus specie, non debet illa particula intelligi ut separata ab altera, sed ut determinata per alteram, scilicet, per prædicari in quid (differentia enim ista, quamvis fiat quid simplex, non possunt nisi per plura nomina significari) prædicari autem *in quid* de pluribus differentibus specie, nulli prædictorum competit, cum omnia illa prædicentur *in quale*, differentia videlicet *in quale* essentialiter, & proprium, & accidens *in quale* accidentaliter. Unde non convenit illis prædicari de pluribus differentibus specie, ut convenit generi, & ut in illius definitione debet intelligi. Secundo respondetur, quod prædicari de pluribus differentibus specie competere quidem potest alijs à genere prædicabilibus, materialiter tamen & non secundum propriam rationem illorum, quia nec differentia, neque proprium, neque accidens petunt ex sua ratione formali prædicari de pluribus differentibus specie : alias id omni differentia, proprio & accidenti competeret, & absque eo ratio differentia, proprii, & accidentis
 alua-

saluari nullatenus posset, quod utique non ita est. Genus autem in eo quod genus, cum ut sic dicat naturam determinabilē per differentias, formalissime petit predicari de pluribus differentiibus specie, ita ut absque eo aliqua ratio generis nequeat reperiri. Unde cum in definitione generis ponitur *predicari de pluribus differentiibus specie*, debet intelligi illa particula formaliter, ut aliquid ex propria ratione formali generis petunt, & exactum; & hoc modo predicari de pluribus differentiibus specie nulli alij à genere competit.

11. Obijcies quarto, quod nō omni generi competit predicari de pluribus differentiibus specie. Perperam igitur per id definitur genus. Antecedens probatur primo. Nam genus supremum, substantia, v. g. licet mediate predicetur de pluribus differentiibus specie, de homine videlicet, & equo; immediate tamen predicatur de substantia corporea & incorporea, v. g. de corpore & de Angelo, quae non specie, sed genere differunt. Ergo cum ratio predicabilis (ut videbimus) non in ordine ad ea, de quibus mediate, sed in ordine ad illa de quibus immediate predicatur, sit propriē desumēda, genus supremum non habet pro termino, in ordine ad quē in ratione generis & predicabilis constituitur, plura differentiētia specie, sed potius plura genere differen-

tia. Secundo probatur idem antecedens. Quia animā v. g. praedicatione generis videtur predicari non solum de speciebus, sed etiam de illarum differentiis, ut de rationali & irrationali. Sed differentiē non differunt specie, sed sunt primō diuersa. Iam igitur in aliqua praedicatione generis genus non predicatur de pluribus differentiibus specie.

12. Responderetur, negādo antecedens. Ad primam probationem dico cum nostro Authore hic insoluit. ad 1. quod quamuis genera inter media respectu specierum inferiorum, quas constituunt, habeāt rationem generis, ipsa vero ut constituuntur per sua propria genera & differentias, habent rationem speciei subalternae, & specificē differunt ab altera specie subalterna: & ita cum genus illis superius, de illis predicatur; vere predicatur de illis, ut differentiibus specie, immō impropriē dicitur aliqua differre genere, quia vel sunt eiusdem praedicamēti, & sic differunt inter se specie atoma, vel subalterna: vel si sunt diuersi praedicamēti, non dicuntur differre genere, sed analogice tantum convenire. Ad secundam probationem dico, quod genus propriē praedicatione generis de speciebus tantum, non autem de differentiis praedicatur. Quia propria praedicatio generis est directā, & de his, quorum dicie in actu solam partem essentiae.

Et

Et cum differentia sit quid simplex nihil potest dicere in actu partem essentiae illius: immo cum differentia se habeat ut forma determinans genus: praedicatio quae genus de differentiis praedicatur non est formalis & directa, sed potius ad modum praedicationis in directa: praedicatio autem propria generis debet esse formalis & directa, & ita genus praedicatione sibi propria non praedicatur, nisi de pluribus proprie differentibus specie. Cum hoc tamen fiat, quod praedicatio generis, de differentiis, per quae est contrahibilis, reducatur ad praedicationem generis, quatenus de illis, ut quid essentialiter superius, & essentialiter per illas determinabile, praedicatur, & ad hunc modum reducta praedicationis generis sufficit, quod licet differentia, de quibus praedicatur, proprie inter se non differant specie, per illas tamen naturas, de quibus genus proprie praedicatur, differant specie, quod est idem, ac ipsas differentias differre specie ut quo, seu esse principium differendi specie.

13. Obijcies quarto, quod nullum genus potest praedicari de specie, quam constituit. Non igitur potest praedicari de pluribus differentibus specie. Antecedens probatur, quia nulla pars potest praedicari de toto ergo genus de specie, quam ut pars metaphisica componit, praedicari, non potest.

Dices, quod licet pars philosophica non possit praedicari de toto,

quod componit, bene tamen pars metaphisica, quae est totum potentiale, & in potentia includit, quid quod includit totum.

Contra tamen est, nam genus non praedicatur de specie, secundum quod est totum potentiale: ergo solutio nulla. Antecedens probatur, praedicatur de specie, secundum quod componit illam. Sed non componit illam, secundum quod totum potentiale est: ergo nec praedicatur de illa, secundum quod totum potentiale est. Maior est certa, & minor probatur, nam genus componit speciem, secundum quod distinguitur a differentia: alias compositio ex genere & differentia non solum non esset realis, sed neque vere compositio. Sed genus secundum quod totum potentiale non distinguitur a differentia, sed potius ut sic includit illam ergo ut totum potentiale nec componit speciem, nec praedicatur de illa.

14. Respondetur solutione datam esse optimam: pars enim philosophica, cum nullo modo sit totum, & consequenter non includat aliquo modo omnia, quae in toto reperiuntur, non potest de illo vere praedicari. Pars autem metaphisica, quia simul est totum potentiale, immo esse totum potentiale est conditio, ut sit pars metaphisica, licet in actu & explicito non includat quicquid est in toto: includit tamen illud in potentia & implicite: & consequenter potest optime de toto, quod componit, praedi-

prædicari: sufficit enim, ut prædicatio sit vera, quod prædicatū includat implicite, & in potentia, quidquid est in subiecto. Ex quo patet, quid sit dicendum ad replicā: negatur enim, quod pars metaphisica, secundum quod totū potentiale est, nō componat speciem. Et ad probationem negatur similiter, quod secundū quod totū potentiale non distinguatur ab altera comparte saltem ratione, quod sufficit ad cōpositionē metaphisicam, nam licet differentia includatur in potentia in genere, non tamen includitur in actu, & consequenter ab illo saltē ratione distinguitur.

15. Vltimo tandē obijcies, quod genus prædicatione formaliter generis prædicatur de pluribus differentibus numero, ut animal de Petro & Paulo. Nō igitur est proprium generis prædicari de pluribus differentibus specie. Antecedens probatur. Tum, quia de Petro & Paulo prædicatur animal *in quid*, & ut dicens in actu nō totā illorum essentiam, sed partē solum essentia illorū. Tum etiā, quia cum de Petro & Paulo animal eo quod prædicatur de homine, prædicetur; eodē genere prædicationis de illis, atque de homine prædicatur: ac perinde de illis prædicatur etiam prædicatione generis.

Dices quod de Petro quidem & Paulo animal prædicatione generis prædicatur, nō tamē immediate, sed mediate: & cū prædica-

tilia non in ordine ad terminum immediatum; sed in ordine ad terminum immediatum constituantur, optime genus est ordine ad plura differentia specie, de quibus solum immediate prædicatur, describitur, & definitur.

Contra hoc tamen est, quod etiam immediate genus prædicatur de pluribus differentibus numero, ut animal de hoc & de illo animali. Non igitur determinare debuit definiti in ordine ad plura differentia specie, sed in determinate in ordine ad plura siue specie, siue numero differentia.

Respondetur, solutionem datam esse optimam, & ad replicā late dicemus sequenti quæst. 6. ubi varias illi solutiones assignabimus; pro nunc secundum probabiliorē dico, animal, & quod libet aliud genus de individuis (si illa dantur) non prædicari prædicatione generis, sed potius prædicatione speciei, quia prædicatur ut dicens in actu totā essentiam illorum. Neque hoc, ut ibi explicabimus, est peculiare generi, sed commune omnibus prædicabilibus, quæ in ordine ad sua propria individua, quodlibet habet rationem speciei, & prædicatione speciei de illis prædicatur. Vnde non admittimus genus prædicatione generis de pluribus solum numero differenti-

bus immediate prædicati.

QVAESTIO V.

Utrum compositio ex genere & differentia sit vera compositio: et an sit realis vel rationalis?

A Diuelligendum, qualis sit compositio ex genere & differentia oportet premittere, qualiter partes talis compositionis, genus videlicet & differentia, inter se distinguantur. Loquimur autem de genere & differentia unius individui: certum enim genus unius individui, realiter à differentia alterius individui, imò & à genere alterius individui distinguui; & similiter differentia unius individui à differentia alterius. Unde solum est difficultas de genere & differentia eiusdem individui, ut de animalitate & rationalitate Petri, qualiter hæc inter se distinguantur ex quo videbitur, qualem hæc compositionem faciant. Aliqui enim existimant, realiter actualiter, saltem formaliter genus & differentiam à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus distinguui, & consequenter asserunt, compositionem ex genere & differentia esse realem, ita communiter tribuitur Scoto. Alij vero existimant, genus & differentiam solum distinguui à parte rei fundamentaliter, & virtualiter; actualiter autem solum per operationem intellectus, cum fundamento in re genus à differentia distinguunt; consequenter que asse-

ruunt, compositionem ex genere & differentia esse compositionem rationis, veram tamen compositionem, quam sententiam, ut communem & veritati conformem sequemur.

2. Dico igitur primo. Genus & differentia non distinguuntur actualiter à parte rei, sed solum distinctione rationis ratiocinate per intellectum. Conclusio est expressa D. Thomæ pluribus in locis, præcipue 1. part. quæst. 46. art. 3. ad 4. ubi ait, quod genus & differentia solum differunt secundum diversas considerationes. Et prima conclusionis pars probatur primo, quia genus & differentia eiusdem individui proueniunt ab eadem forma realiter & formaliter eadem: ergo ipsum genus & differentia non distinguuntur actualiter realiter. Consequentia patet, & antecedens probatur: nam animalitas v. g. & rationalitas Petri prouenit ab anima Petri, quæ secundum quod dat esse intellectui, sensui, & vegetatiui, eadem formaliter est, ut ostenditur 1. part. quæst. 76. art. 3. & in libris de anima latius ostendendum remittimus.

Secundo probatur. Si genus à parte rei actualiter distingueretur, realiter formaliter à differentia, non posset formaliter prædicari de illa, nec de specie. Hoc autem est falsum: ergo & antecedens. Maior seu sequela patet: nam si genus distinguitur actualiter formaliter à differentia, non inclu-

includit formalitatem, quidquid includit differentia & species: ergo non potest formaliter predicari de illis: in prædicatione enim formali prædicatum debet includere formaliter, licet non explicite, quidquid est in subiecto.

3. Secunda autem pars conclusionis manifeste probatur. Tum, quia aliquantulum distinguitur genus & differentia, cum diversis conceptibus formalibus concipiuntur: ergo cum (ut ostendimus) non distinguantur actualiter à parte rei; oportet, quod actualiter per intellectum distinguantur. Tum etiam, quia intellectus videns ex diversis effectibus reperiri in bruto v. g. vivere & sentire, non autem intelligere; & videns in homine vivere, sentire, & intelligere; invenit fundamentum, ut in eadem forma indivisibili hominis distinguatur gradum vivendi, & sentiendi, in quo convenit cum bruto, & à quo natura generica animalis desumitur; & gradum intelligendi, seu ratiocinandi, in quo homo differt à brutis, & à quo differentia rationalitatis desumitur: ergo licet hæc à parte rei solū fundamentaliter, & virtualiter distinguantur; quatenus tamen à parte rei invenitur fundamentum, ut intellectus hæc distinguatur, actualiter ab intellectu distinguantur.

4. Dico secundo. Compositio ex genere & differentia non

est compositio realis, immo nec actualis à parte rei, sed solum sit compositio actualis per intellectum. Conclusio est expressa D. Thomæ pluribus in locis. Et inter alia quæst. 27. de veritate art. 1. ad 8. expresse vocat hanc compositionem, compositionem rationis, asserens, quod, ut aliquando ponatur in prædicamento accidentis, sufficit habere compositionem rationis ex genere & differentia, & in 3. cap. de ente & essentia 6. *Ex hoc patet, ait, quod hæc compositio non est sicut ex duobus rebus tertiæ, sed sicut ex duobus intellectibus tertius intellectus.* Vbi in eo, quod asserit, non esse istam compositionem, sicut ex duobus rebus tertiæ, negat illam esse realem, & in eo quod dicit, quod est sicut ex duobus intellectibus tertius intellectus, innuit illam esse compositionem rationis. Et quidem conclusio quoad omnes suas partes manifeste probatur ex præcedenti. Quia implicat, esse compositionem realem, nisi inter extrema realiter distincta; nec potest esse compositio actualis, nisi inter extrema actualiter distincta. Sed, ut ostendimus, genus & differentia non solum non distinguantur realiter, sed nec aliquā distinctionem actualem habent à parte rei, sed solum à parte rei distinguuntur virtualiter, & fundamentaliter: ergo compositio ex genere & differentia, non solum non est realis, sed nec aliquo modo actualis à parte rei, & solum

lum per intellectum sit compositio actualis, quatenus intellectus actualiter distinguens genus a differentia, & concipiens genus ut determinabile per differentiam, & differentiam ut determinantem genus, facit compositionem actualem rationis ex genere & differentia. Totus discursus est legitimus, & minor manet iam probata. Maior autem etiam est manifesta: nam ad realem compositionem requiritur, quod unum realiter se habeat ut actus, & alterum realiter ut potentia; & unum realiter actuatur per alterum. Sed hoc implicat nisi inter extrema realiter distincta: ergo non potest esse compositio realis, si inter extrema realiter distincta.

5. Dico tertio. Nihilominus licet compositio ex genere & differentia sit compositio rationis: ac perinde minor omni compositio realis, est tamen vera compositio. Probatur conclusio a priori, & a posteriori. A priori quidem ex dictis: quia non solum per intellectum genus & differentia cum fundamento in ipsis rebus actualiter distinguuntur, sed & cum eodem fundamento concipiuntur genus, ut determinabile per differentiam, & differentia ut determinans genus: & genus non includitur in conceptu essentiali differentiarum, nec differentia in conceptu generis: ergo licet compositio ex genere & differentia sit solum compositio rationis, est tamen vera compositio. A posteriori etiam

idem probatur, nam talis compositio rationis etiam ex genere & differentia repugnat Deo, & ob id ille nec potest denominari ab intentione speciei, nec in predicamento collocari: ergo est vera compositio, & non solum secundum modum significandi: alias non esset, cur omnimodæ Dei simplicitati repugnaret.

6. Obijcies primo adversus nostram primam, & secundam conclusionem, quod de ijs, quæ realiter identificantur, contradictoria simul verificari non possunt. Sed de genere & differentia eiusdem individui contradictoria simul verificantur: genus ergo & differentia eiusdem individui non realiter identificantur, sed realiter potius inter se distinguuntur: per peram quæ perinde ex defectu distinctionis realis compositione ex illis reale esse, denegatur. Maior videtur certa, & minor probatur, nam de genere alicuius individui verificatur, quod sit principium conveniendi cum alijs, & quod non sit principium ab alijs differendi: de differentia autem eiusdem individui omnino contradictoria verificantur, nimirum quod non sit principium conveniendi cum alijs, & quod sit principium ab alijs differendi.

Respondetur, quod prædicata aliqua contradictoria, quæ faciunt sensum formale, qualiter illud faciunt ea, quæ in argumento adducuntur, licet non possint de eodem realiter secundum eandem rationem veri-

verificari; bene tamen secundu di-
uerſas rationes. Exemplum eſt
clarum in diuinis: propter diſtin-
ctionē enim ſolā virtualē, & emi-
nētē eſſentiae diuinæ & Paternita-
tis v.g. dicimus de eſſentia, quod
eſt communicabilis tribus perſo-
nis; quod tamē negamus de Pa-
ternitate.

7. Obijcies ſecundo, quod ge-
nus & differentia ſunt primo di-
uerſa. Sed quæ ſunt primo diuerſa,
realiter ſaltem formaliter, ante-
cedenter ad omnē operationē
intellectus actualiter diſtinguū-
tur: ergo ſic diſtinguitur genus &
differentia: ac perinde compoſi-
tio realis ex illis reſultat. Minor
cum conſequentia patet. Et ma-
ior probatur, differentia diſfert à
genere per ſe ipſam: ergo eſt pri-
mo diuerſa ab illo: ea enim, quæ
ſe ipſis diſferunt, primo diuerſa
ſunt: hac enim ratione dicitur,
duas differentias eſſe primo di-
uerſas. Antecedens probatur: nā
differentia non poteſt diſferre à
genere per aliam differentia: de
illa enim erit eadem quæſtio, per
quid ſi ſerāt à genere; ſi per ſe ip-
ſam, iam aliqua differentia erit
primo diuerſa à genere; ſi per a-
liam differentiam, dabitur pro-
ceſſus in infinitum in differentijs,
qui non debet admitti. Dicendū
ergo eſt, quamlibet differentiam
ſe ipſa diſferre à genere.

Reſponderetur, negando maio-
rē, & ſimiliter negatur, quod dif-
ferentia diſferat à genere per ſe
ipſam, vel per aliā differentiam,

quia ſi accipiātur à parte rei gen^{us}
& differentia, non diſferunt pro-
prie, & actualiter, ſed ſolū funda-
mentaliter: & ita non eſt indagare
per quid diſferant. Diſtinctionem
autem actualem, ſive diſferre ac-
tualiter, ſolum habent per cōſi-
derationem intellectus.

8. Obijcies tertio, nam diſſerē-
tia non ſunt de eſſentia generis:
ergo diſtinguuntur ſaltē forma-
liter ab illo. Antecedens probatur.
Tū authoritate Philoſophi, qui
3. metaph. tex. 11. ait, diſſerētia
eſſe extra rationē generis. Tū e-
tiā, quia diſſerētia diuidētes ge-
nus, ſunt inter ſe oppoſitæ: ergo
ambæ nō poſſunt eſſe de eſſentia
generis, vnde nec altera illarū.
Tū, quia nō eſt maior ratio vni^{us}
quā alterius. Tū etiā, quia ſi vna
eſſet de eſſentia generis, nūquā
poſſet genus per aliam contrahi.

Reſpōdetur, quod de genere
poſſumus loqui dupliciter. Vno
modo, vt eſt à parte rei, & ſic plu-
ra dātur genera realiter, rot vide-
licet animalitates, quot ſunt indi-
uidua, & quolibet anim. alitas cū
ſua diſſerētia, abſq; aliqua diſtin-
ctione actuali inter illa, identiſi-
catur. Et hoc modo ſumpto ge-
nere à parte rei, animalitate v.g.
quæ eſt in Petro, illa realiter diſ-
tinguitur à diſſerētia leonis, imò
à rationalitate Pauli: inter ani-
malitatem autem Petri, & ra-
tionalitatem ipſius Petri à par-
te rei proprie non eſt compa-
ratio, an vnum ſit, vel non ſit
de eſſentia alterius: quia non eſt

à parte rei actualiter vnum, & alterum. Alio modo possumus loqui de natura generica (& hic est magis vsitatus modus accipiendi genus) prout est per intellectum abstracta ab omnibus differentijs. Et sic admittimus totum, quod intendit argumentum, quod nulla differentia sit de conceptu & essentia generis, sic abstracta. Hoc enim voluit dicere Aristoteles, & ratio ibi adducta convincit. Ceterum, cum hæc exclusio differentiarum ab essentia generis sit solum per considerationem intellectus, non arguit, genus & differentiam distingui à parte rei, nisi solum fundamentaliter, & virtualiter; & solum id arguit, quod quia eo modo, quo per intellectum genus & differentia actualiter distinguuntur, vnum non est de essentia alterius, nec vnum includit alterum, & è contra, compositio rationis, quæ sit ex illis, sit vera compositio, sicut & nos in ultima conclusione fatemur.

2. Obijcies quarto, quod genus & differentia eiusdem individui, verbi gratia, Petri, à rebus realiter distinctis desumuntur: ergo ipsum genus & differentia eiusdem individui inter se realiter distinguuntur. Consequentia probatur ex opposito fundamento, quo conclusione prima ostendebamus, genus & differentiam realiter non distingui: id enim probauimus, quia desumuntur ab eadem realiter forma: ergo si vera genus & differentia desumuntur

à rebus realiter distinctis, ille etiam inter se realiter distinguuntur. Antecedens autem probatur, quia secundum Porphyrium, & commune philosophorum axioma, in substantijs saltem materialibus genus desumitur à materia, & differentia à forma. Sed forma & materia eiusdem individui realiter inter se distinguuntur: ergo genus & differentia desumuntur à rebus realiter distinctis. ¶ Confirmatur: nam in vniuersum omnis compositio ex genere & differentia supponit tanquam radicem, à qua desumatur, aliquam compositionem realem: deesse enim, solum talis compositionis realis non concedimus in Deo compositionem ex genere & differentia, quia non est in quo talis compositio fundetur: ergo genus & differentia semper desumuntur à partibus alicuius compositionis realis, ac perinde à rebus inter se realiter distinctis. Vnde & ipsum genus & differentia realiter etiam inter se distinguuntur, & compositio ex illis resultans erit compositio realis.

10. Respondetur ad argumentum, genus & differentiam in omnium sententia, proxime saltem non desumi vnum à materia & alterum à forma, sed ratione genus quam differentiam desumi proxime à forma secundum diuersos illius gradus: & cum forma etiam secundum omnes suos gradus sit eadem realiter, inde sequitur genus & differentiam esse etiam idem realiter, quia in sua entitate debent proportionari cum identitate

ritatē principij à quo prouenit, & immediate desumuntur. In explicando vero, qualiter vel tempore genus dicatur desumi à materia, & differentia à forma, aliqui plura asserunt, contententes cū omni rigore verificare, quod in rebus materialibus genus radicaliter desumatur à materia, & differentia à forma: id suo vident ex aliquibus D. Thomæ testimonijs de lucentes. Sed in genere fateor me non intelligere, quare id ita rigoroſe verificetur, nec aliter id commune axioma intelligo, quā ut illud explicat noster Author in hoc capite de genere quæst. v. nica in solutione ad 2. quod cum materia sit primum in genere potentialitatis, & determinabilitatis; ad illam ut ad exemplar, omnis potentialitas, & determinabilitas reducitur: & quia genus ut genus dicit potentialitatem & determinabilitatem per differentias, se habet ad illas, ut materia ad formas, & differentia ad genus, ut forma ad materiam & ob id genus à materia, & differentia dicitur desumi à forma. ¶ Ad confirmationem respondetur, in eo quidem, in quo cōpositio realis esse & essentia non repetitur, non posse nec per intellectum reperiri compositionem metaphysicam, & ob id illam non reperiri in Deo id tamen non est eo quod proprie cōpositio metaphysica fundetur, & radicetur in ea compositione reali, nec quod à partibus eius, partes compositionis

metaphysicæ, scilicet genus & differentia, proprie radicaliter desumantur; sed quia arguitur colligitur, quod id in quo nō est realis cōpositio esse, & essentia, sed est suū esse, ac perinde est actus purus, non potest cōceptus vnius predicati totaliter præcindi ab alio: & quia ad compositionem metaphysicam generis, & differentia requiritur non solum distinctio, sed præcisio vnius predicati ab alio (quia enim conceptus entis hanc præcisionem habere non potest, respectu nullius potest esse genus) ideo optime colligitur, quod in eo, in quo non est cōpositio realis esse & essentia, non potest fieri per intellectum cōpositio rationis metaphysicæ ex genere & differentia.

¶ 1. Aduersus tertiam autem conclusionem, obijcies primo, quod in omni vera compositione debet se habere aliquid ut determinabile, & aliud ut illud determinans. Sed id in hac compositione reperiri nequid; cum genus & differentia sint idem realiter, & idem non possit determinare se ipsum. Cōpositio igitur ex genere & differentia non est vere cōpositio.

Dices, quod licet idem secundum eandem rationem non possit determinare se ipsum, bene tamen secundum diuersam rationem; & quia genus & differentia, licet sint realiter & formaliter idem, distinguuntur tamen per intellectum, bene possunt se-

cundum vnam rationem concipi per modum determinabilis, & secundum alteram per modum determinantis.

Contra id tamen est, quod determinatio generis per differentiam, si aliqua est, à parte rei & antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur: ergo si à parte rei non datur determinatio generis per differentiam ad veram compositionem sufficiens, nullatenus illa debet admitti: ac perinde nec vera est genere & differentia compositio. Antecedens probatur, quia ante omnem operationem intellectus, immò si nulla esset possibilis operatio intellectus, à parte rei homo vere esset animal: ergo à parte rei habet animal omnem determinationem, quam à rationalitate potest habere. ¶ Confirmatur, quia tam genus quam differentia se habet ut forma specie: ergo compositio in illis non est vera compositio; in omni enim vera compositione vnum se debet habere ut forma, alterum ut materia compositi. Antecedens probatur. Tam animal, verbi gratia, quam rationale pradicatur directe de homine: ergo utrumque se habet ut forma respectu illius, in prädicatione enim directa prädicatum semper se habet ut forma subiecti.

12. Responderetur ad argumentum, solutionem ibi assignatam esse optimam. Determinatio enim generis per differentiam non est rea-

lis: ac perinde à parte rei solù fundamentaliter talis determinatio reperitur, solumque fundametaliter datur à parte rei compositio; & compositum metaphisicū, species fundamentaliter, definitio fundamentaliter, & prädicatio generis de differentia, & generis & differentia de specie solù fundametaliter: & hæc omnia sunt actualiter & formaliter solù per operationem intellectus. Vnde ad replicam distinguendum est illud antecedens. Determinatio generis per differentiam à parte rei reperitur: fundamentaliter quidē, concedendum est antecedens formaliter & actualiter, negatur antecedens: hoc enim modo solum per intellectum fit determinatio generis per differentiam, & id sufficit, ut vera licet non realis ex genere & differentia compositio resultet. ¶ Ad confirmationem respondetur, negando antecedens: genus enim quomnis vere sit forma compositi, habet modum materię, & differentia modum forme, quia sicut materia actuatur per formam, sic potentialitas generis actuatur per differentiam. Hoc autem non obstat, quo minus tamen genus, quā differentia pradicentur directe de specie; quia licet id, quod se habet ut materia phisica, non possit pradicari directe de illo, cuius est materia; bene tamen id, quod se habet ut materia metaphisica: quia absolute est forma, licet habeat aliquem modum materię.

13. Obijcies secundo. Quod genus & differentia non se habent per modum partium respectu speciei: ergo non solum illam realiter, sed nullatenus vere componunt; in omni enim vera compositione componentia se debent habere ut partes respectu compositi. Antecedens probatur: quia genus & differentia praedicantur de specie. Sed partes non possunt praedicari de toto, cuius sunt partes: ergo genus & differentia non sunt partes speciei.

Confirmatur, nam vel genus & differentia sumuntur cum praecisione unius ab altero, vel absque praecisione; si absque praecisione, non possunt habere rationem partium, partes enim componunt ut una distincta & praecissa ab altera: si autem sumantur cum praecisione, sic non possunt praedicari de specie, genus enim cum praecisione a differentia, nullatenus includit, quidquid includit differentiam: ac perinde nec includit, quidquid includit species. Ex quo optime sequitur, quod nec ut sic potest praedicari de illa.

14. Respondetur ad argumentum iuxta ea, quae quaestione praecedenti in solutione ad 5. dicebamus, quod licet partes philosophicae non possint praedicari de toto: bene tamen partes metaphysicae, quia licet una non includat alteram in actu, includit tamen illam in potentia, quatenus est totum potentiale, quod est ei con-

ditio, ut una praedicetur de altera, & utraque de specie, ad quod sufficit, quod quilibet talium partium includat in potentia, quidquid includit altera in actu: ac perinde & quidquid in actu includit species.

Ad confirmationem respondetur, genus & differentiam componere speciem non cum praecisione unius ab altero, sed solum non dicendo genus in actu, sed in potentia, quod in actu dicit differentia & similiter differentia non dicente in actu, sed solum implicite: & in potentia, quod explicite, & in actu dicit genus, hoc enim sufficit, ut intellectus genus a differentia distinguat: & cum hoc stat, quod ad inuicem genus & differentia praedicantur, & utrumque praedicetur de specie, de qua non possent praedicari, si unum extremum compositionis specificae cum omni modo praecisione ab altero acciperetur. Maxime si ea praecisio ponatur in actu signato; ut si dicas homo est animal cum praecisione a rationali, quia esset idem ac dicere, quod homo sit solum animal, & non rationalis.

15. Obijcies tertio, quod non sufficit distinctio rationis inter aliqua, ut ex illis vera resultet compositio. Perperam igitur cum sola distinctione rationis inter genus & differentiam, veram ex illis saluare, content-

dimus, compositionem. Antecedens probatur primo, quia ens ratione ratiocinata distinguitur ab omnibus particularibus entibus. Et tamen cum nullius entis differentia veram facit compositionem: aliâ rationem generis respectu illorum haberet ergo non sufficit distinctio rationis inter aliqua, ut ex illis per intellectum possit fieri vera compositio. ¶ Secundo probatur idem antecedens, quia in Deo plura predicata ratione ratiocinata distinguuntur: & tamen ex illis non potest fieri etiam per intellectum vera compositio, alias Deum esse speciem compositam ex genere & differentia, & in predicamento posse collocari, concederemus. Non igitur sufficit, aliqua distinguere ratione ratiocinata, ut ex illis per intellectum vera possit fieri compositio.

Confirmatur, quia si ad veram per intellectum compositionem distinctio rationis sufficeret, in homine, verbi gratia, non una tantum, sed plures possent fieri compositiones, immo & plures quam in lapide, vel alio composito substantiali minus perfecto, quam homine. Consequens autem admittitur, videtur inconueniens: ergo. Sequela probatur: nam in homine sunt plura genera & plures differentiatione distinctæ, sunt etenim plura predicata superiora, substantia, verbi gratia, vivens, sensibile, &c. in quibus singulis

propria inveniuntur genera, propriaque differentia; immo sunt plura predicata in homine quam in lapide, qui longe imperfectior homine est: ergo non una tantum, sed plures erunt compositiones in homine, & plures quam in lapide: quod autem hoc admittitur videatur inconueniens, probatur: nam sequeretur, quod homo non esset unum compositum metaphysicum, sed plura, nec esset una species, sed plures: & quod quanto magis aliquid esset perfectum, tanto esset minus simplex, tantoque magis compositum.

16. Respondetur ad argumentum, quod non quilibet distinctio rationis etiam ratiocinata sufficit ad veram per intellectum compositionem, sed ea dumtaxat, in qua unus conceptus non includitur in altero, neque est de essentia alterius, aut e contra. Et per hoc patet ad primam probationem: conceptus enim entis, quantumvis à conceptu cuius rei distinctus, in cuiuslibet rei conceptu includitur: quia de essentia cuiuslibet rei est: ac perinde cum nullius rei conceptu compositionem facere potest. Genus autem, quia quamvis sola ratione distinguatur à differentia, extra conceptum illius formaliter est, (genus enim non est de essentia differentiarum, nec differentia de essentia generis sunt) ideo potest per intellectum veram compositionem facere

cere cum differentiis. ¶ Autem
condam probationem responde-
tur, quod etiam si in divinis pro-
pter nostrum in perfectum mo-
dum cognoscendi, ratione dis-
tinguimus unum prædicatum
ab alio; quia tamen propter om-
nimodam simplicitatem om-
nium quæ sunt in Deo, & quia
omnia in Deo habent rationem
actus puri, non possumus ita
præscindere unum ab alio, quin
in illo essentialiter, & actuali-
ter non explicite includatur;
ideo non possumus inter prædi-
cata divina veram composi-
tionem etiam per intellectum face-
re.

Ad confirmationem admit-
timus, in homine esse multas hu-
iusmodi compositiones, & plu-
res quam in alijs compositis im-
perfectioribus. Nec hoc est in-
conueniens: imò arguit in illo
maiorem perfectionem: cum e-
nim huiusmodi compositiones
non reperiuntur à parte rei for-
maliter, sed solum fundamenta-
liter, & eminenter; habere plu-
res compositiones, arguit maio-
rem eminentiam, licet absolute
qualibet compositio compara-
ta ad simplicitatem Dei sit im-
perfectio. Propter hoc tamen
non est absolute admittendum,
hominem non esse unum com-
positum metaphysicum, nec unam
speciem, quia ut absolute deno-
minetur unum, sufficit unitas
identica & formalis eius for-
mæ.

CAPUT DE Specie.

QUÆSTIO VI.

*Utrum definitio speciei subiectionis
sit bona?*

Duplicem respectum dicit
species, alterum ad genus,
prout illi superius de illa prædi-
catur, & secundum istum respec-
tum dicitur species generi sub-
ijectibilis. Alterum respectum di-
cit ad individua, quatenus ut su-
perior respicit illa: & ut sic dici-
tur species prædicabilis. Secun-
dum igitur istum duplicem respec-
tum diuersimode definitur à
Porphirio: quatenus species e-
nim subiectionis definitur sic, spe-
cies est quæ subijcitur generi, &
de qua genus in eo quod quid prædi-
catur, (solum enim hoc ad ean-
dē speciei subiectionis definitio-
nem pertinere, asserit noster Au-
thor in explicatione textus 3.
huius capituli de specie.) Iuxta
secundum autem respectum, ut
prædicabilis videlicet, definitur
species à Porphirio sic, species est
id, quod prædicatur de pluribus dif-
ferentibus numero in eo quod quid.
Veramque autem prædictam de-
finitionem, maioris claritatis
gratia, diuersis quæstionibus
examinabimus, & de prima in
hac, de secunda vero in quæstio-
ne

ne disputabimus sequenti.

2. Ad id ergo, quod ad questionem pertinet presentem, dicimus, præfatam speciei subijcibilis definitionem à Porphyrio assignatam esse optimam. Quia species in ratione subijcibilis, cum sit generis correlativum, nō melius, quam per subiectionem ad genus, ut de ipsa *in quid* prædicabile, potest talis eius ratio subijcibilis explicari: ergo cum sic per prædictam definitionem explicetur, optima est talis definitio: quæ non aliter melius, quam ex solutione objectionum, quæ adversus illam possunt offerri, defendi poterit, & explicari.

3. Obijcies ergo primo, prædictam definitionem convenire individuis naturæ specificæ, Petro v.g. & Paulo, quæ nullatenus habent rationem speciei. Prædicta ergo definitio speciei subijcibilis, utpote alijs ab specie competens, non est bona. Antecedens probatur: nam Petrus, verbi gratia, animali subijcitur, animal quæ de eo *in eo quod quid* prædicatur: ea ergo definitio, quod omnes suas particulas Petro & cuilibet alio individuo naturæ specificæ competit. ¶ Quod si dicas, Petrum mediate tantum generi subijci, mediatè quæ genus de illo prædicari; in definitione autem præfatæ speciei, de subiectione immediata ad genus, & de generis immediata prædicatione sermonem fieri.

Contra, nam individua ge-

nerica, verbi gratia, hoc animal, hoc corpus, &c. subijciuntur immediate generi, & immediate genus de illis prædicatur *in quid*. Cum ergo talia individua non sint species, restat, prædictam definitionem speciei non recte esse assignatam. Antecedens probatur: nam certum est, talia individua subijci generi, & genus de illis *in quid* prædicari: sed nec subijciuntur generi mediate, nec genus mediatè de illis prædicatur. Subijciuntur ergo generi immediate, & genus immediate de illis prædicatur. Minor probatur: nam hoc animal v.g. non subijcitur generi mediante aliqua specie: non enim subijcitur animali, medijs omnibus speciebus animalis; quia unum individuum non potest esse individuum omnium specierum: ac per cōsequens non potest medijs omnibus illis, subijci generi; nec subijcitur media aliqua specie determinata, quia non est maior ratio unius, quam alterius; cū enim hoc animal nō sit magis individuum speciei humanæ, quam equinæ, non est, cur magis media specie humana, quam equina generi subijciatur.

4. Respondetur, solutionem datam esse optimam; & ad replicam, quæ est difficilis, multi multa dicunt; & in primis, ut aliqui difficultatem effugiant argumenti, negant, dari individua generica, eo quod individua non reperiuntur, nisi determinata

nata per ultimas specificas & individuales differentias; & consequenter implicatio erit, quod detur hoc animal, nisi per hanc rationalitatem, vel irrationalitatem determinatum. ¶ Gratis tamen hæc individua generica negantur, & ut existimo, ex æquiuocatione procedunt illa negantes: existimant enim à parte rei non dari huiusmodi individua generica, nisi determinata, per talem vel talem differentiam specificam, hoc enim eorum connincit ratio, & oppositum nec nos asserimus, nec speciale est in individuis: à parte enim rei non solum individuum genericum sine specifico, sed nec genus sine specie, animal, verbi gratia, sine eo, quod sit contrarium per rationale, vel irrationale, reperiri est possibile. Sed quod intendimus, est, quod, sicut quavis à parte rei substantia, corpus, vivens, animal, & homo, sint idem realiter & formaliter; possumus tamen per intellectum abstrahere rationem substantiæ, vel animalis ab homine, & hominem à Petro & Paulo, non concipiendo, nec nominibus explicando aliquid præter naturam sic abstractam, quamvis illa à parte rei cum alijs rationibus identificetur; & huius abstractionis in re ipsa reperitur fundamentum. Sic similiter licet à parte rei sint idem realiter, & formaliter hoc animal, & hoc rationale; possumus per intellectum,

hoc animal abstrahere ab hoc rationali, & animal de hoc animalis prædicare, absque eo quod illud de hoc rationali prædicemus: immò cum à longe videmus aliquod animal, quod mouetur, concipimus quidem, illud esse aliquod individuum animalis, non concipiendo, an illud sit individuum naturæ rationalis, vel irrationalis: & ita si à duobus individuis animalis sic in confuso conceptis, vellet aliquis abstrahere naturam communem, solum posset, abstrahere illam ut communem prædictis individuis generis, non autem ut communem prædictis individuis specificis: quia non habuit speciem alicuius individui specifici. Vnde non est, cur hæc individua generica denegentur, nec hac via positi effugiamus difficultatem argumenti.

5. Ad argumentum ergo. Respondent Lobanientes, quod in prædicta definitione speciei debet sub intelligi universale, ita ut sensus definitionis sit iste, species est universale quod subiicitur generi, &c. Et quia individuum genericum non est universale, sed potius singulare, ei præfata non convenit definitio.

Et si huic solutioni obijciatur, speciem, ut respicit genus, seu ut subijcibilem generi, quod idem est (secundum quam rationem hic definitur) non esse universalem, ut quaest. 8. ostendimus. Non ergo debet in hac definitione sub intelligi

vnuerſale: poterunt negare conſequentiam, quia quamuis ſpecies ſecundum hanc rationem non ſit vnuerſalis, eadem tamen ſecundum alteram rationem vnuerſalis eſt. Et hoc ſufficit, vt vnuerſale tanquam materiale ponatur, vel ſub intelligatur in definitione iſta ſpeciei.

Nihilominus hęc ſolutio, quamuis aliquibus alijs placeat, inſufficiens eſt. Nam quamuis aliquid materialiter conueniens definito poſſit collocari in aliqua definitione; non poſſunt tamen ea quę, formaliter ſeparantur à definito, per illud ſolum ab eius definitione excludi, quod materialiter in illa collocatur, vel ſub intelligitur: vt quamuis in definitione albi, materialiter ingrediatur corpus; id quod formaliter ab albo diſtinguitur, nõ poſſet per ſolam rationem corporis ab eius definitione ſecudi. Si enim per poſſibile, vel impoſſibile, aliquid eſſet diſgregatum viſus, etiam ſi non eſſet corpus, non diceretur illud formaliter à definitione, & eſſentia albi excludi. Cum ergo indiuidua generica formaliter à ratione ſpeciei diſtinguantur, nõ poterunt per aliquid ſolum materialiter in definitione ſpeciei ſub intellectum à prædicta definitione formaliter ſeparari.

6. Aliter autem hoc ſoluit argumentum Caietanus in hoc capite. §. *Circa hanc definitionem dubitatur*, afferens, quod duplex eſt

ſubiectio ad genus. Prima, ita quod ipſa ſubiectio ex ipſo genere oriatur, quia ea, per quę aliqua generi ſubiecta conſtituuntur, ſcilicet differentię ſpecificę, ab ipſo genere oriuntur: & hæc appellari poſſet ſubiectio formalis & per ſe. Vel poſſet eſſe ſubiectio ad genus, non eſt ipſo genere, ſed ab aliquo extrinſeco proueniens: quia id quod ſubiecta generi, addunt ſupra genus, & à quo determinantur, non ab ipſo genere, ſed aliunde, ab aliquo ſcilicet principio indiuiduali, proueniunt, quę proprie nuncupabitur ſubiectio materialis & per acciſens. De prima autem ſubiectioe intelligenda eſt definitio ſpeciei, nõ de ſecunda. Et licet talis ſubiectio formalis ad genus conueniat ſpeciei, quia ſubiicitur illi per differentię ſpecificam, quę ab ipſo genere, tanquam ab aliquo potẽtiali oritur; non tamen conuenit indiuiduo generico, quod vt ſic nullam explicat differentiam ortam à genere, media qua illi ſubiiciatur, ſed differentiam ſolum explicat indiuidualem ab extrinſeco prouenientem, & conſequenter prædictis indiuiduis genericis ſic explicata iſta definitio ſpeciei nullatenus competit. Et hæc ſolutio, quam (vt ipſe fatetur Caietanus) ex B. Alberto Magno tractatu. 3. in Porphyrium. c. 1. de ſumptis, probabilis ſatis atque ſubtilis eſt.

7. Aliter tamen ad idem reſponde-

pondetur ad argumentū, quod in diuidua ista generica subiiciuntur generi, non quatenus genus est, (quod requirebatur ad subiectionem in hac definitione speciei requisitam), sed quatenus species quodam est. ¶ Pro quo est aduertendum, quod qualibet natura generica, animal v. g. si cōparatur ad species & ad indiuidua specifica: comparatur vt genus, quia comparatur vt contrahibilis per differentiam, & vt dicitur in actu solam partem essentia speciei, & indiuiduorum eius: si tamen comparatur ad indiuidua propria & immediata, animal v. g. ad hoc & illud animal; comparatur vt species, quia vt sic formaliter non accipitur vt contrahibile per differentias, & dicitur in actu totam essentiam talium indiuiduorum, animal enim actu dicit, viuens, sensibile, quæ est tota essentia explicata huius animalis, in quantum hoc animal est. Nec hoc est peculiare in genere: omnis enim prædicabilia, etiam si secundum aliquam rationem & respectum ad aliquem terminum habeant rationem peculiaris prædicabilis; secundum quod tamen ad propria & immediata indiuidua comparatur, habent rationem speciei, & ab intentione speciei denominantur. Differentia enim, licet in ordine ad speciem, quam constituit, vel in ordine ad indiuidua specifica, rationale v. g. in ordine ad hominem, vel ad Petrum & Paulum,

denominetur ab intentione differentia; in ordine tamen ad hoc & illud rationale habet rationem speciei; sicut risibile in ordine ad hoc & illud risibile & album in ordine ad hoc & illud album: idē ergo non mirū, quod repetatur in genere in ordine ad sua propria indiuidua. Vnde quando dicitur genus prædicari de indiuiduis genericis, nec genus formaliter in quantum genus intelligendum est prædicari, nec talia indiuidua dici generica, eo quod generi, in quantum genus est, subiiciantur; sed quia id quod de talibus indiuiduis prædicatur, & cui talia subiiciuntur in diuidua, materialiter, & secundum alium respectum est genus.

8. Ex quo colligo, genus etiam vbi in prius duas dicere relationes, seu respectus essentialiter distinctos. Alterum quidē ad speciem, & indiuidua specifica, quæ sub speciebus continentur, immediate & primario ad speciem terminatum, mediate autem & secundario ad indiuidua specifica: vtrumque enim inadaquatum terminum adquate vocat & eadem relatione respicit, quia sub eadem ratione, scilicet vt dices actu solam partem essentia speciei, quam indiuiduorum, quæ specifica nuncupantur, illa respicit, & per hunc respectum genus in esse generis formaliter constituitur. Alterum vero respectum dicit ad propria indiuidua (quæ generica diximus nuncupari)

pari) distinctum essentialiter à primo, quia illa, vt dicens in actu totam illorum essentiam, respicit; & per hunc respectum talis natura generica in esse speciei constituitur.

9. Obijcies secundo, quod species non potest defini per genus. Præfata ergo definitio non est bona. Antecedens probatur, genus est quid ignotius specie: alias genus non definiretur per speciem, vt de facto definitur à Porphyrio: ergo species non potest defini per genus, nihil enim potius per aliquid ignotius defini potest.

Confirmatur, si species posset defini per genus, species ipsa posset ingredi sui definitionem, quod est contra præcepta definiendi. Sequela probatur, nam teste Aristotele. 2. Topicorum, cap. 5. in definitione loco cuiusvis partis licet ponere definitionem illius, vt in definitione hominis, loco animalis, vivens sensibile licet collocare. Licebit ergo hoc in definitione speciei, & si id fiat definietur sic, species est, quæ subijcitur ei, sub quo collocatur species, & sic species in sui ipsius definitionem ingreditur.

Ad arguentum, omisissis alijs, quæ proprijs ad materiam de relatione spectant, respondetur cum Caietano hic, quod non est necessariū, quod omnes partes definitionis sint notiores definito, si sint partes extrinsecæ quæ licet vñ relatiū est pars defini-

tionis alterius correlatiui; sed sufficit, quod sint æquæ & simul notæ cum definito: maxime cum vñ relatiū (vt notauit B. Albertus tractatu de relatione, cap. 9.) non definiatur per aliud relatiū tanquam per causam, sed vt ad aliud extrinsecum, ad quod dicit habitudinem.

Ad confirmationem ex eodē Caietano respondetur, negando quod in definitione relatiui loco alterius correlatiui liceat ponere definitionem eius. Præceptum enim Aristotelis de partibus tantum intrinsecis definitio nis est accipiendum, non de extrinsecis, quale est relatiū in definitione sui correlatiui.

QVÆSTIO VII.

Vtrum definitio speciei predicabilis sit bona?

Diximus quæst. præcedenti, speciem secundum respectum predicabilitatis defini à Porphyrio, quod sit, quæ predicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Hanc autem definitionem esse optimā vñ uniformiter omnes admittunt. Et merito quidē: quia cū hic (vt quæst. sequenti dicemus) definiatur species, vt vñ vñ uersalis, optime in ordine ad inferiora, in quo cū omnibus vñ uersalibus cōuenit, definitur. Per illā autē particulā in quid distinguitur species à tribus subsequētibz predicabilibus, quæ nō prædicantur

dicantur *in quid*; & per eandem particulam & alteram videlicet *de pluribus differentibus numero*, recte intelligantur, distinguuntur species à genere, quod immediate non prædicatur de pluribus solo numero differentibus, qualiter ea particula debet intelligi in definitione speciei. Et quia genus non prædicatur, ut dicens in actu totam, sed solam partem essentiam eorum, de quibus prædicatur; species vero prædicatur de pluribus differentibus numero, ut dicens in actu totam illorum essentiam. Ut autem hæc clariora fiant, aliqua aduersus hanc definitionem speciei possunt obijci.

2. Obijciens ergo primo: Hanc definitionem speciei prædicabilis competere generi. Tum, quia genus immediate, & *in quid* prædicatur de speciebus, quæ non solo specie, sed numero differunt. Tum etiam, quia *in quid* prædicatur de indiuiduis specificis, ut animal de Petro & Paulo. Tu denique, quia immediate & *in quid* prædicatur de indiuiduis genericis, ut animal de hoc & illo animali.

Respondetur negando antecedens. Et ad primam & secundam probationem dicitur primo, quod de speciebus & indiuiduis specificis non prædicatur genus *in quid*, ut dicens in actu totam illorum essentiam, qualiter debet intelligi prædicari *in quid*, in definitione speciei. Et ad pri-

mam probationem dicitur secundo, quod species, de quibus prædicatur genus, licet etiam numero differunt, non differant solo numero, sed etiam specificè, & in definitione speciei debet intelligi, quod de solo numero differentibus prædicetur. ¶ Ad secundam probationem dicitur secundo, quod genus de indiuiduis specificis prædicatur *in quid* mediate, & in definitione speciei debet intelligi prædicari immediate de pluribus differentibus numero. ¶ Ad tertiam denique probationem responderetur, genus quidem, ut diximus q. præcedenti, prædicari de indiuiduis genericis prædicatione speciei, & ut formaliter respectu illorum est species; & sic non mirum, quod respectu illorum definitio ei competat speciei prædicabilis, quod est, illud competere generi materialiter, non autem formaliter ut genus, sed ut species est; & eodem modo potest eadem definitio competere omnibus alijs prædicabilibus, quatenus in ordine ad sua propria indiuidua rationem habent formaliter speciei prædicabilis.

3. Obijciens secundo, differentiam immediate prædicari de pluribus differentibus numero *in quid*, ut rationale de Petro & Paulo. Nihil ergo est in prædicta definitione speciei, quod differentie non cõperat, etiã quatenus differentia est: ac perinde talis

talis definitio, utpote alijs ab specie competens, non est bona.

Respondetur primo, differentiam predicari de indiuiduis, ut quid incompletum, & ut solum dicens in actu partem essentie illorum, non quidem partem determinabilem ut genus, sed partem determinantem, actualem, & constituentem; & per id sufficienter differentia distinguitur ab specie, quæ predicatur de indiuiduis ut quid completum, & ut dicens in actu totam essentiam illorum: licenim, ut sæpius diximus, debet intelligi in definitione speciei predicari in quid de pluribus differentibus numero. Secundo responderetur quod, ut supra quaest. 4. in solutione ad 1. ostendimus, licet differentia de specie, quæ constituit, & illius indiuiduis quod rem prædicatur *in quid*, quoadmodum tamen predicatur de illis in quale, & ita respectu illorum non competit differentie definitio speciei, in qua debet intelligi, predicari quoad rem & quoad modum *in quid*.

4. Obijcies tertio, quod Deus predicatur *in quid*, de pluribus differentibus numero, scilicet de Patre, Filio & Spiritu sancto, & tamen non est species, cum non sit compositus ex genere & differentia: ac perinde nec in aliquo predicamento collocetur. Iam igitur alijs ab specie competit speciei definitio: ac perinde non est bona.

Respondetur, quod præter

quam quod, ut ex D. Thom. 1. 2. q. 30. ad notat noster author in hoc cap. q. unica in solutione ad primam confirmationem secundi argumenti, persone diuinæ nõ proprie differunt numero præter hoc, in quâ, respondet ibi idẽ Ss. Magist. Soto, quod in hac definitione speciei, cum definitur species formaliter, ut est vniuersalis, debet subintelligi genus scilicet vniuersale, & quod species ut quid vniuersale formaliter prædicetur de pluribus differentibus numero; quod utique naturæ diuinæ nõ competit, quia licet prædicetur de pluribus diuinis personis; non tamen predicatur de illis ut vniuersalis, quia non predicatur, ut realiter in illis partibilis diuisibilis, & multiplicabilis, sed ut omnino realiter eadem in omnibus illis existens.

5. Obijcies quarto, quod punctum, anima, & indiuiduum vagum, ut aliquis homo, predicantur *in quid*, de pluribus differentibus numero. Et tamen nullum istorum est species: quia dicunt aliquid incompletum. Iam igitur hæc definitio alijs ab specie competit: ac perinde non est bona.

Respondetur, iuxta ea quæ quaest. 1. in solut. ad 3. & 4. diximus, quod omnia hæc non sunt proprie species: quia non dicunt aliquid completum; reduci tamen sunt species, & sic reductiue eis solum competit hæc definitio; utpote in qua predicari *in quid* per modum alicuius essentia-

tir cōpletq̃ cum proprietate debet intelligi.

6. Vltimo tandem obijcies, aliqua uideri speciem, quæ de pluribus non possit prædicari, species uidelicet angelica, cui plura habere e individua, de quibus prædicetur, repugnat. Nō igitur omni speciei competit prædicari de pluribus. Sed de hac obiectione, quia speciale n̄ exigit difficultatem, in speciali infra questione disputabimus.

QVÆSTIO VIII.

Qualiter in specie respectus subijcibilis & prædicabilis inter se comparentur, & secundū quā illo rum sit uniuersalis?

Cum species duplicem respiciat terminū, genus uidelicet ut sibi superior, & cui subijcitur, & individua, in quibus determinatur, & multiplicatur, & de quibus prædicatur, duplicem ipsi species habet respectum, ad genus uidelicet ut subijcibilis, & ad individua, ut prædicabilis. Et difficultas est, an secundū utrūque istum respectum sit uniuersalis; & qualiter isti duo respectus adinuicem comparentur. Ad quod, omitte ens diuersitatem referre sententiarum, breuiter aliquibus conclusionibus respondetur.

1. Dico igitur primo. Species formaliter, ut subijcibilis, nō est uniuersalis uniuersalitate logica,

neque ab illa ratio subijcibilitatis dimanat: supponit tamē in speciebus saltem in diuersis individuis multiplicabilibus uniuersalitate metaphisicam, ut fundamentum remotum ipsius subijcibilitatis. Primæ pars conclusionis est communis. Et probatur, nūc uniuersale logicum constituitur formaliter per respectum formalem nature ad inferiora, in quibus est. Sed species, ut subijcibilis, non dicit respectum ad inferiora, in quibus sit. Ergo species formaliter ut subijcibilis non est uniuersale logicum. Minor probatur. Species formaliter ut subijcibilis solum respicit genus seu genera, quibus subijcitur. Sed hoc non respicit, ut inferiora in quibus sit; sed potius ut superiora, quæ in ipsa sunt; quia inferiora non sunt in superioribus, sed potius superiora in inferioribus sunt: ergo species formaliter, ut subijcibilis, non respicit aliquid ut sibi inferiora, & in quibus illa sit.

2. Secunda autem pars conclusionis, nempe rationem subijcibilis in specie non dimanare à ratione uniuersalitatis, probatur. Nam, ut diximus, ratio subijcibilis est respectus speciei ad superiora, & speciei ut inferiori competens: ratio autem prædicabilis est respectus speciei ad inferiora, & ipsi speciei ut superiori conueniens. Sed isti respectus sunt diuersi, immo quodammodo oppositi: ergo unus non dimanat ab altero.

4. Tertia autem pars conclusionis, nimirum quod in specie saltem multiplicabili per individua ad rationem subijcibilis supponatur ut fundamentum remotum, illam esse vniuersalem metaphysicè, probatur: quia non competit naturæ saltem multiplicabili per plura individua ratio speciei subijcibilis, nisi ut per intellectum abstractæ ab individuis. Sed ut sic abstracta natura est vniuersalis metaphysicè, ut ostendimus libro præcedenti quæst. 8. conclus. 1. Ergo, ut naturæ saltem multiplicabili per plura individua competat ratio speciei subijcibilis, requiritur saltem, ut fundamentum remotum, quod illa sit vniuersalis metaphysicè. Maior probatur, quia non potest competere ratio speciei subijcibilis naturæ, ut limitatur in diuersis singularibus: ergo solum potest competere illi ut à singularibus abstractæ. Antecedens probatur, quia ratio speciei subijcibilis consistit in immediata subiectione ad genus, & fundatur proxime intentio subijcibilitatis in comparatione naturæ ad genus, ut immediate sibi superius. Sed natura ut in singularibus limitata, non potest comparari ad genus, ut immediate illi superius, aut immediate de illa prædicabile: ergo naturæ ut limitata in singularibus, non potest competere ratio speciei subijcibilis.

5. Dico secundo, species formaliter ut prædicabilis, est vniuersale logicum: & sub hac ratione constituit secundum prædicabile. Prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale logicum constituitur formaliter per respectum ad inferiora, in quibus est: & ita qualibet species vniuersalis per specificum distinctum respectum ad inferiora debet constitui. Sed species ut prædicabilis dicit specialem respectum ad inferiora: ergo formaliter ut sic sub ea ratione est vniuersalis.

Inde etiam patet secunda pars conclusionis: nam cum prædicabilia sint membra, in quæ ut in proprias species diuiditur vniuersale, sub ea ratione, qua specialem dicunt rationem vniuersalitatis, in speciale prædicabile, & speciale membrum prædictæ diuisionis constituentur: & ita sub speciali respectu, quem ut superius, & ut prædicabile dicit ad sua inferiora, constituitur in ratione secundæ prædicabilis.

6. Dico tertio. Licet intentio speciei subijcibilis, & prædicabilis materialiter in eadem specie inueniatur, una non oritur ex altera, neque è conuerso: prius tamen conaturaliter intelligitur intentio subijcibilis, quam prædicabilis. Prima pars conclusionis iam manet inæstenuata in secunda parte primæ conclusionis: & probatur. Quia

illi duo respectus in specie, non solum sunt diuersi, sed quodammodo oppositi, utpote alter respectus naturæ, ad sibi superius, & alter habitudo naturæ ad sibi inferiora: ergo vnus istorum respectuum proprie non oritur ex altero, neque è conuerso.

Confirmatur exëplo: nã quando in eodẽ materiali, vt in eodẽ homine, reperitur relatio filiatio nis ad suum partem tanquam ad sui causam, & relatio filiatio nis ad suum filium vt ad sui effectum; quia istæ duæ relationes habet terminos nõ solum diuersos, sed quasi oppositos; istæ relationes non solum sunt diuersæ; sed proprie vna non oritur ex alia, neque è conuerso: ergo si militer respectus subieibilitatis & prædicabilitatis, qui in eadem speciei reperiuntur.

7. Secunda autem pars conclusionis explicatur, & simul probatur. Nam species respicit superius vt aliquid sibi intrinsecum, & intrinsecam partem suæ essentialis constitutionis; inferiora autem, scilicet indiuidua, respicit species vt aliquid sibi extrinsecum, & à quibus extrinsece denominatur, & limitatur. Sed connaturaliter prius est, vt comparetur species ad sibi intrinsecum, quam ad extrinsecum; sicut prius intelligitur, illam in se esse essentialiter constitutam, quam ab extrinseco determinari, & limitari: ergo na-

turaliter prius reperitur in specie ratio subieibilitatis, quam prædicabilitatis; siquidem ipsa species prius intelligitur, vt comparabilis ad sibi superius, quam vt comparabilis ad sibi inferiora.

8. Vltimo tandem dico. Hoc nomen species est æquiuocum ad speciem subieibilem & prædicabilem. Hoc patet ex dictis: nam cum ratio subieibilis, & prædicabilis nihil habeat commune præter nomen, vtrumque talem respectum significans, æquiuocum est ad vtramque rationem. Et si inquiratur, quid sit species? non absolute, sed sub distinctione est à quocumque respondendum, & aliter de specie subieibilis: aliterque de specie prædicabili est loquendum.

9. Aduersus ea, quæ in his conclusionibus diximus, nulla alicuius momenti offertur obiectio, quæ in ipsis conclusionibus insinuata, & diluata non maneat. Et solum circa id, quod in tota hac quæstione videtur supponi, semper videlicet in eodem materiali coincidere intentionem speciei subieibilis, & prædicabilis, dubitari potest, an id vniuersaliter sit verum? Pars enim negativa videtur vera, quia species Angelica est subieibilis, quia immediate subieitur generi. Et tamen secundum probabilem sententiam non est species prædicabilis,

bilis, quia ei repugnant plura individua, quæ ut inferiora respiciat: iam ergo datur in aliquo ratio speciei subijcibilis absque ratione speciei prædicabilis. Similiter substantia in ordine ad sua propria individua generica, ut ad hanc & illam substantiam, est species prædicabilis, quia de illis prædicatur, ut dicens in actu totam illarum essentiam, quam ipsa individua explicant, & tamen substantia nullatenus est species subijcibilis. Quia nec medietate nec immediate alicui generi assignatur: solum enim subijcitur, ut sibi superiori enti, quod respectu illius rationem generis habere nequit. Iam igitur intentio speciei prædicabilis datur in aliquo, in quo intentio speciei subijcibilis nullatenus reperitur.

10. Ad hoc tamen respondetur primo, quod huc usque non diximus, rationem speciei subijcibilis & prædicabilis esse ita vel naturaliter connexas, quod nunquam una sine altera possit reperiri: sed solum explicuimus qualem ordinem, & respectum inter se huiusmodi rationes, & intentiones observare debeant, cum utraque (ut communiter contingit) in eodem materiali reperitur.

Secundo respondetur, quod nulla reperitur species subijcibilis, quæ simul non sit species prædicabilis: quæstione enim 10. huius libri ostendimus, speciem angelicam etiam habere ratio-

nem & intentionem speciei prædicabilis. Substantia autem licet non possit esse proprie species subijcibilis, quia cum sit genus supremum, nullum habet genus, cui subijciatur; & ita cum dicitur omnem speciem de aliquibus prædicabile debere esse respectu alienius subijcibilem; si de subijcibilitate propria & in ordine ad genus id intelligatur, solum est verum in speciebus athenis vel sub alternis, non autem in genere supremo, quod licet in ordine ad sua propria individua possit habere rationem speciei prædicabilis, respectu nullius generis potest habere intentionem speciei proprie subijcibilis. Potest tamen esse minus proprie species subijcibilis respectu entis, quia illi licet non ut generi, (ens enim non potest esse genus, quia non est univocum) ut sibi tamen essentialiter superiori subijcitur.

QVÆSTIO IX.

*Utrum genus in unica specie, & species in unico possit saluari
individuo?*

Vtrumque membrum huius difficultatis in hunc locum per tractandū distulimus, ut cognita generis & speciei natura: vnum ad alterum possemus comparare, & inquirere, an æquiparētur
genus

genus & species, in hoc, quod genus in vnica specie, & species in vnico indiuiduo possit conseruari; an vero in hac parte discriminentur. Et vt in hac difficultate, in qua aliqui diuerfas generis, & speciei acceptiones confundentes, sub obscure loquantur, clarius procedamus, aliqua prius notanda, & certa ab in certis separanda, duximus.

2. Est ergo supponendum, genus & species sumi posse dupliciter, vel pro natura substracta, vel propria generis & speciei intentione: & natura substracta tamen generis quam speciei, ad huc dupliciter potest accipi; vel vt totum actuale, vel vt totum potentiale. Vt totum actuale, secundum videlicet illud, quod dicit actualiter & essentialiter, verbi gratia, homo secundum quod dicit animal rationale; & animal secundum quod dicit viuens sensibile. Vt totum vero potentiale, secundum illa, quae in potentia includit, verbi gratia, homo secundum indiuiduum, quae aliquo modo in potentia (vt postea explicabimus) includit; & animal secundum omnes species, quas in potentia claudit, rationale videlicet, & irrationale.

3. Quo supposito, certum in primis apud omnes debet esse, quod si genus & species logice, seu secundum intentionem accipiantur, plures genus, vt sua relationis terminum, exigit species; pluraque species, vt sua relationis terminum, exigit indi-

uiduum: siue plures tales species, & indiuidua debeant esse saltem possibilia; vt aliqui autumant: siue sufficiat, quod sint plura conditionaliter ab intellectu concepta, vt in sequenti questione explicabimus (de hoc enim modo non discutimus,) sed solum asserimus, genus & specie logice, & secundum intentionem accepta, conuenire in hoc, quod vtrumque requirit plura, genus videlicet, plures species, & species plura indiuidua; quod ex ipsis generis & speciei definitionibus plane colligitur.

4. Vt certum etiam ab omnibus admittitur, si genus & species pro substracto, vt tota quadam actualia accipiantur, genus vnica specie, iammodum in vnico indiuiduo; & speciem in vnico saluari indiuiduo: si enim de illo solum loquamur, quod actualiter animal, v.g. includit, quis dubitet, totum illud in homine, iammodum & in Petro saluari, in quo vera ratio viuientis sensibilis reperitur? Sicut in eodem indiuiduo totum, quod actualiter species v.g. homo includit, ratio videlicet animalis rationalis, saluatur. In vnico ergo indiuiduo, ne dicant in vnica specie, genus vt totum actuale potest reperiri: & de facto post resurrectionem vniuersalem, natura animalis, vt totum actuale in vnica reperietur specie: & in vnico dumtaxat indiuiduo species fuit humana, in parua illa temporis mora post for-

matum Adamum ante formatio-
nem Eux.

5. Tota ergo præsens difficul-
tas debet esse circa genus & spe-
ciem, si ut totum potentiale acci-
piantur: an videlicet ut sic genus
in vnica specie, & species in vni-
co, possit conseruari indiuiduo.
Aliqui enim vtrumque conce-
dunt. Alij vtrumque negant, &
alij denique concedentes, specie
in vnico posse conseruari indi-
duo, negant, genus in vnico po-
tente posse conseruari.

6. Et quidem statim se offert
ratio dubitandi. Quia sicut spe-
cies respicit indiuidua, sic genus
respicit species: ergo æqualiter
de vtroque, ut totum potentiale
est, videtur in hac parte dicen-
dum, & quod si species ut totum
potentiale in vnico potest salua-
ri indiuiduo, etiam genus ut to-
tum potentiale in vnica pos-
sit saluari specie, vel si genus ut
totum potentiale in vnica spe-
ci: non possit conseruari, nec spe-
cies ut totum potentiale in vnico pos-
sit conseruari indiuiduo. ¶ Con-
firmatur, quia genus, etiam ut to-
tum potentiale, non distinguitur
realiter ab specie. Ergo & in vni-
co indiuiduo conseruetur ut to-
tum potentiale species; in illo e-
tiam dumtaxat (ne dicam in to-
ta vna specie) genus ut totum po-
tentiale conseruabitur. Anteece-
dens probatur, quia potentiali-
tas generis non distinguitur rea-
liter ab ipso genere. Sed genus
secundum totum actuale, quod

dicat, non distinguitur ab specie:
ergo nec secundum quod est to-
tum potentiale. Vniiformiter
igitur & absque aliquo discrimi-
ne videtur, in hac parte de ge-
nere & specie esse loquendum.

7. Pro resolutione igitur ve-
ritatis dico primo. Potentiali-
tas generis ad diuersas species
est illi intrinseca, & secundum
suam essentiam conueniens, po-
tentiam autem, seu (ut melius
dicam) multiplicabilitas speciei
ad indiuidua est illi extrinseca,
& ab extrinseco proueniens.
Hanc conclusionem, quæ expres-
sa est nostri Authoris in hoc ca-
pit quæstion. vnica, circa pri-
mam confirmationem secun-
di argumenti, & absque dubio
est sententia Aristotelis, & Diu.
Thomæ, non melius, quam il-
lam explicando, probabimus.
Pro quo est aduertendum, quod
generis potentialitas ad diuer-
sas species, nihil aliud est, quam
quod per diuersos gradus eius
essentia contrahatur, & in mul-
tis speciebus essentialiter per di-
uersum gradum determinata di-
uidatur. Quia ergo isti gradus,
per quos generica natura essen-
tialiter contrahitur, & diuidi-
tur intrinsece, sunt in ipsa poten-
tialitate generis, hinc est, quod
hæc potentialitas, seu diuisibili-
tas generis ab intrinseco ipsi ge-
neri competat. Species vero,
quia est vltimo essentialiter con-
tracta, & determinata, non est es-
sentialiter vltius contrahibi-

lis & determinabilis, sed solum multiplicabilis ab extrinsecera tione diuersæ materiæ: ratio enim hominis nihil essentielle habet in Petro, verbi gratia, quod non habeat in Paulo, sed solum per diuersam materiam ipsi extrinsecam, humanitas in illis multiplicatur. Vnde vt bene notabit Sapientissimus Magister Soto ex Auicena, species non tam proprie dicitur diuidi, quam multiplicari in indiuiduis. Ex quo manifeste colligitur secunda pars nostræ conclusionis, potentialitatem videlicet speciei, qualis illa sit, (proprie enim non debet dici potentialitas, sed multiplicabilitas) non esse intrinsecam speciei, nec illi ab intrinseco provenire, sed extrinsecam illi esse, utpote ab aliquo ipsi speciei extrinseco provenientem.

8. Dico secundo. Genus, secundum quod totum potentialiter, non potest saluari in vnica specie, id est genus suapte natura, & secundum sibi intrinseca petit plures species, omnes videlicet illas, quas potest habere, & nisi in illis omnibus sit, non erit intrinsece adæquate perfectum. Hæc conclusio sic intellecta, est expressa nostri Authoris loco citato. Et probatur, genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem ad omnes species, quas potest habere: sed potentialitas non perficitur adæquate nisi per sibi adæquatum actum: er-

go nisi genus ad omnes, quas potest habere species, sit contractum, non erit intrinsece adæquate perfectum. Minor probatur, quia enim potentialitas materiæ primæ est ad omnes formas, tanquam ad suum actum adæquatum, & illi intrinseca; dum omnes tales formas non habet, manet semper materia intrinsece imperfecta: ergo potentialitas aliqua intrinseca non perficitur intrinsece adæquate, nisi per sibi adæquatum actum.

9. Dico tertio. Licet multiplicabilitas speciei non exhauriatur nisi in omnibus indiuiduis, per quæ ab extrinseco potest species multiplicari; species tamen secundum omnia sibi intrinseca in vnico tantum indiuiduo saluari potest. Prima pars conclusionis, meo videri, est certa; & forsan illam tantum Authores oppositi intendunt. Et probatur manifeste, nam quantumvis species aliqua humana, verbi gratia, in Petro & Paulo multiplicetur, si alias est multiplicabilis, per alias materias & condiciones indiuiduantes, eius multiplicabilitas non exhaurietur, sed poterit amplius, & amplius in alijs indiuiduis similiter ab extrinseco multiplicari: multiplicabilitas ergo illius non nisi in omnibus possibili- bus indiuiduis est exhauribilis; quæ cum infinita synchategorematicè sint, nunquā defacto ex- haurietur.

Secunda autem pars conclusionis ex prima conclusione manifeste colligitur. Nam species in vnico individuo, secundum omnia quæ actualiter includit, saluatur; & alias nullam potentialitatem, seu diuisibilitatem ab intrinseco dicit (vt ostendi in prima cõclusionē:) ergo species secundum omnia sibi intrinseca in vnico saluatur individuo.

10. Ex dictis colligitur primo, discriminē inter genus & speciem versari in hoc, quod genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem ad species; & quia hæc potentialitas non nisi in omnibus speciebus potest exhaustiri; genus secundum sibi intrinseca non nisi in omnibus speciebus conservari potest. Species autem secundum sibi intrinseca nullam dicit potentialitatem: & consequenter quando dicitur, quod species, vt totum potentiale potest reperiri in vnico individuo, debet accipi in vi huius negatiuæ, quod species secundum potentialitatem ab intrinseco ipsi conuenientem, non exigit plura individua, quia talis potentialitas ab intrinseco ei nullatenus competit: & ita ea negatiua erit vera, quia quoad id quod subiectum dicit potentialitatis intrinsece, est de subiecto nõ supponente.

11. Secundo colligitur, hanc resolutionem absque dubio esse dementē Aristotelis & D. Thomæ vt expresse asserit Ss. Magister Soto loco citato, Aristoteles e-

nim in 4. Topicorum cap. 3. expressisse ad rationem generis plures exigit species: & similiter D. Thom. in 4. dist. 9. q. 4. art. 2. quorum autoritates, si ad præfatum explicentur sensum, optimā habent intelligentiam.

12. Colligitur tandem facilis solutio ad rationem à principio positam, dubitandi: dicimus enim, quod licet genus & species si secundo intentionaliter accipiantur, omnino æquiparentur, quod sicut genus respicit species, ita species respicit individua; si tamen primo intentionaliter accipiatur; genus vt totum potentiale, tanquam intrinsece in eius potentialitate contentas, respicit species; ac perinde quoad totum intrinsecum potentiale, quod dicit, non nisi in omnibus illis saluari potest: species autem non respicit individua, vt in aliqua sua intrinseca potentialitate contenta, sed vt extrinseca ipsius naturæ additamenta, per quæ ab extrinseco ipsa natura specifica potest determinari, limitari, & multiplicari: & ita totum intrinsecum, quod dicit species, in vnico potest saluari individuo, quia præter actuale, quod dicit, nihil dicit intrinsecum potentiale.

Ad confirmationem autem respondetur, quod potentialitas generis formaliter sumpta non conuenit illi, nisi prout in intellectu abstracta ab omnibus speciebus, inuenitur, & vt sic indifferenter se habet ad omnes differentias,

tias, & per omnes illas est contrahibilis: & ita ut à parte rei natura generica per aliquam differentiam contracta & determinata, non habet potentialitatem ad plures differentias, sed potius determinationem ad unam: & solum per plures differentias diuersas realiter materialiter natura generica à parte rei contracta, habet potentialitatem fundamentaliter, quatenus in diuersis speciebus eiusdem rationis in natura generica, & distinctis essentialiter secundum proprias earum differentias, est fundamentum à parte rei, ut intellectus abstrahens talem naturam genericam à differentiis specificis, faciat illam formaliter potentialē, in differentem, & contrahibilem per plures differentias. Vnde si de potentialitate formali naturae genericae loquamur, talis potentialitas non identificatur cum specie, sed est aliquid naturae genericae, per intellectum ab speciebus abstractae, conueniens. Et ita quamuis omne intrinsecum, quod dicitur species, saluetur in unico indiuiduo; non tamen intrinsecum, quod dicitur genus: quia dicitur intrinsece illam potentialitatem fundamentaliter quidem secundum se illi conuenientem, & formaliter ut per intellectum abstrahitur.

QVAESTIO X.

Utrum natura creata cui plura habere indiuidua repugnat, possit esse speciei praedicabilis.

IN triplici differentia naturas inuenimus creatas plura non habentes indiuidua. In specie auium, quae Phoenix vocatur (si naturalibus credimus) plura nunquam simul inueniuntur, indiuidua, sed successue ex cineribus demortuae Phœnicis alia numero diuersa Phoenix renascitur: de hac autem Phœnicis natura non est dubium, quod intentionem possit habere speciei praedicabilis, siquidem non solum ad plura possibilis, sed ad plura futura, licet non simul existentia indiuidua potest comparari. Aliae sunt naturae incorruptibiles, ut Sol, Luna, & alia astra caelestia, in quorum qualibet specie non solum plura simul nec successue dantur indiuidua, sed nec dari naturaliter possunt; absolute tamen sunt possibilis. Ex de his etiam naturis licet aliqui dubitent, communius est, illas posse denominari ab intentione speciei praedicabilis: quia ad plura indiuidua realia illis absolute possibilis, possunt comparari. Aliae denique sunt naturae materiae omnino expertes, ut naturae angelicae, quae quia non à materia indiuiduantur, non solum plura in qualibet specie non possunt naturaliter inueniri indiuidua,

dua, sed iuxta communioem & probabiliorem Thomistarū sententiam super art. 4. quæstionis 50. primæ partis, plura esse species habere repugnat. In hac ergo hypothesi de prædictis naturis Angelicis procedit difficultas, an illa rationem & intentionem possint habere speciei prædicabilis.

2. De intentione quidem speciei prædicabilis in prædictis naturis est solum difficultas: certum est enim, quamlibet illarum intentionem posse habere speciei subijcibilis, cum quamlibet talis natura, utpote compositionē realem habens ex esse & essentia, composita sit ex genere & differentia, & immediate subgenere omnibus naturis Angelicis communi, & de omnibus illis *in quid* prædicabili collocetur, & directe in prædicamento substantiæ quamlibet illarū ponatur. Dubium igitur solum de intentione speciei prædicabilis in talibus naturis procedit: immò quia certum est, illas posse habere intentionem speciei subijcibilis, & sublite est, an etiam habere possint intentionem speciei prædicabilis, præsens difficultas sub alijs terminis solet proponi, an videlicet omnis species subijcibilis possit etiam esse species prædicabilis.

3. Pro resolutione tamē quæstionis, & sententiarum diversitatis intelligentia supponendum est, adhuc inter eos qui inquali-

bet specie angelica plura individua omnino repugnare conveniunt, circa individuationem angelorum esse disidium: dum aliqui existimant, angelos non solum per eandem formam realiter in sua specie constitui, & individuari, sed quod in illa, ut est principium constitutionis specificæ, & individuationis, nulla sit prorsus à parte rei aliqua actualis modalis, vel formalis distinctio, ac perinde, quod in Angelo, si quid dicitur, & ut est in se cognoscatur, non potest cognosci natura specificæ, quin cognoscatur, & ut singularis. Alij vero singularitatem Angelicæ extra illius existimant esse essentiam, & quod licet idem realiter sit principium constituendi Angelum in esse specifico & individuali, formaliter tamen est distinctum saltem ratione, quatenus eademmet specifica differentia angeli secundum diversos conceptus adæquatos est concepitibilis. Et secundum unum constituit speciem, & secundum alterum individuum.

4. Hinc ortum habuit non solum inter Thomistas, & extra scholam D. Thomæ, sed ipsorum Thomistarum sententiarum diversitas. Aliqui enim, ut communiter recentiores extra scholam D. Thomæ, asserunt, angelū quomodolibet, quid dicitur videlicet vel ad modum rerum materialium cognoscatur, non posse esse speciem prædicabilem, nec ab intentione speciei prædicabilis deno-

minari. Aliqui vero Thomistæ extremè oppositè defendunt, naturas Angelicas non solum ut ad modum rerum corporalium pro hoc statu à nobis cognoscuntur, sed etiam ut quidditative cognitas posse esse species prædicabiles, & ab intentione speciei prædicabilis denominari. Alij denique Thomistæ media via procedentes, & existimantes, quemlibet Angelum essentialiter esse singularem; ac perinde quod si quidditative cognoscatur, non possit absque singularitate cognosci, asserunt; naturam Angelicam, ut quidditative cognitam, non posse denominari ab intentione speciei prædicabilis, bene tamè quatenus cōnotative ad modum rerum materialium à nobis pro hoc statu cognoscitur.

5. Dico igitur primo, natura cuiuslibet Angeli, natura verbi gratia Gabrielis (de hac enim claritatis causa in tota hac quæstione loquemur) secundum quod à nobis pro hoc statu ad modum rerum materialium cognoscitur, vere potest esse species prædicabilis, & ab intentione speciei prædicabilis denominari. Conclusio, ut dixi, est cōmunis Thomistarum: & merito quidem, cum illam satis perspicue pluribus in locis insinuet Divus Thomas, præcipue 1. part. quæstion. 17. art. 2. in corpore: ubi hæc cōclusionem non solum a parte videtur docere sanctus Doctor, sed & præcipua illius insinuat funda-

menta. Ita enim asserit: Ad sciendum autem, quæ nomina propriè sunt communicabilia, considerandum est, quod omnis forma in supposito singulari existens, per quod individuat, communis est multis, vel secundum rem, vel secundum rationem saltem; sicut natura humana communis est multis secundum rem, & rationem, natura autem solis non est communis multis sicut rem rem, sed secundum rationem tantum: potest enim natura solis intelligi ut in pluribus suppositis existens. Et hoc idem quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari, unde esse in uno supposito singulari, vel in pluribus est præter intellectum naturæ speciei. Unde scriptum in intellectu natura speciei potest intelligi ut in pluribus existens, & post pauca subdit S. Doctor. Formæ vero, quæ non individuantur per aliud suppositum, sed per se ipsas; quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur, secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari nec re, nec ratione: sed forte per similitudinem, sicut dictum est de individuis. Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere, secundum quod sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum, habentium formas in materia; ideo, ut dictum est, imponimus eis nomina conveta significantia naturam in aliquo supposito. Unde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est denominibus, quæ nobis

à vobis imponuntur ad significandū naturas rerum compositarum, & de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandū naturas simplices subsistentes. Hæc D. Thomas: in quibus in eo, quod in communi docet, quod quia intellectus noster concipit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari esse naturam in vno singulari, vel in pluribus, est præter rationem ipsius naturæ sic à singularibus abstractæ, & conceptæ, & conseruata natura speciei, sic intellecta potest intelligi, vt in pluribus existens: manifeste insinuat. Doctor præcipuū nostræ conclusionis fundamētū, nēpe quod natura quælibet specifica, vt à nobis per abstractionē à singulari cognita, potest comparari ad plura singularia; etiam si illa non habeat, nec illa possit habere, quia ex vitalis abstractionis, cum nulli singulari concipiatur appropriata; indifferenter se habet ad omnia singularia, quomodolibet concipiantur. Et descendens Sanctus Doctor in particulari ad naturas simplices (quales sunt Angelicæ) & immateriales, docensque illas cognosci à nobis ad modum rerum materialium & compositarū; sentit perinde illas à nobis cognosci per abstractionem à singulari: & consequenter ad ea, quæ antecederent dixerat, sentit etiam quod tales naturæ sic per abstractionem à singulari cognitæ indifferenter, se habent ad omnia singularia,

quæ ab intellectu possunt concipi: ac perinde ad omnia talia singularia possunt prædictæ naturæ sic cognitæ ab intellectu comparari; potestque in ordine ad illa intellectus naturis sic cognitis, & comparatis intentionē tribuere speciei prædicabilis.

6. Vnica, meo videri, efficaci ratione ex prædicta doctrina, D. Thomæ deducta, conclusio probatur, quia naturam Angelicam Gabrielis, saltem vt illā pro hoc statu ad modum rerum compositarum materialium cognoscimus, ita concipimus, vt concipiamus naturam, non concepta eius singularitate: ergo natura prout sic concepta, se habet vt nulli appropriata: ac perinde ex vitalis conceptionis vt indifferens negatiue ad plura. Et quamuis id solum constituat talem naturam vniuersalem metaphisice, postea tamen intellectus naturam sic conceptam potest comparare ad plura indiuidua, & sic comparatæ illi tribuere rationem vniuersalis logici, & speciei prædicabilis. Quod sic ostendo, nam natura sic abstracta à singularibus, concepta ab intellectu, ita se habet vt non magis singulare, in quo realiter est, quam aliquod aliud respiciat, & eodem modo ac de illo, de quibuslibet alijs, si illa essent, posset prædicari: ergo intellectus naturam sic abstracte conceptam potest comparare ad indiuiduum, quod realiter habet & ad alia sub conditione, si illa eius-

eiusdem rationis cum altero essent, & respectu illorum tali naturę potest tribuere intentionem speciei prædicabilis.

Confirmatur primo, nam si per possibile, vel impossibile, plura indiuidua naturæ Grabiælis realiter poneretur eodem modo natura, ab omnibus illis abstracta, ad omnia illa se haberet, & ad omnia illa posset comparari: ergo quamuis re vera talia plura indiuidua sint impossibilia; intellectus tamen potest naturam sic abstracte conceptam, ad plura indiuidua sub conditione, si illa essent, comparare, & ei respectu illorum intentionem speciei prædicabilis tribuere.

Confirmatur secundo: quia indiuiduo naturæ Angelicę v.g. huic Angelo non repugnat habere plura indiuidua, ratione suæ naturæ specificæ, sed ratione suæ indiuiduationis, & quia hic Angelus est: sed ut à nobis concipitur natura Grabiælis, non concipitur sub conceptu indiuidui, sed præcisse sub conceptu naturæ, quia, ut ostendimus, concipitur per abstractionem à singulariter. ergo natura Grabiælis, ut sic à nobis concepta, non dicit repugnantiam ad plura indiuidua: ac perinde ut sic cognita potest comparari ad plura indiuidua sub conditione concepta, & cognosci, quod si illa darentur, de illis esset talis natura prædicabilis. Consequentia videtur bona, minor iam (ut diximus) manet pro-

bata. Maior autem est expressa D. Thomæ q. de spiritualibus creaturis art. 8. ad 4. ita dicentis: *sicut hæc albedo non prohibetur habere sub se multa indiuidua ex hoc quod est albedo, sed ex hoc quod est in hoc, quod pertinet ad rationem indiuidui, ita natura cuius Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei; sed ex hoc quod non est natura recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem indiuidui.* Hæc D. Thom. cuius doctrina maxime pro solutione argumentorum est annotanda.

Confirmatur tertio: quia indiuiduum cuiuslibet speciei Angelicę ponitur directe in prædicamento substantiæ. Et non immediate sub genere: ergo immediate sub specie: ergo species de illo formaliter prædicatur: ergo ut quid superius ad illud, quia non prædicatur ut quid æquale: aliàs non esset prædicatio formalis, sed quasi identica. Tunc ultra, sed non prædicatur talis species de indiuiduo Angelico, ut genus, quia non prædicatur ut determinabile per differentias, nec ut differentia, ut patet: restat ergo quod prædicetur in quid, & ut dicens in actu totam eius essentiã: ac perinde quod prædicetur prædicatione speciei prædicabilis, & quod habeat intentionem speciei prædicabilis.

7. Dico secundo si natura angelica sit essentialiter singularis, non poterit quidditatinè ab seque-

singularitate cognosci: ac perinde ut sic quidditative cognita non poterit ei intentio tribui speciei predicabilis, si vero natura Angelica, quāvis à materia non induitur, non sit essentialiter singularis, sed ab aliquo distincto formaliter à principio specifico individuationem accipiat, poterit etiam quidditative absq; singularitate cognosci, poteritq; per inde illi sic quidditative cognita intentio tribui speciei predicabilis. Conclusio sic conditionaliter posita, quoad utraque partem videtur certa, quia quælibet res potest quidditative cognosci, absque eo quod non est de sua essentia, non vero absque eo quod est sibi essentialiter: ergo si singularitas sit de essentia naturæ Angelicæ, absque ea non poterit quidditative cognosci. Sed natura ut cognita cum singularitate non potest tribui intentio universalis vel predicabilis; & cognita absque singularitate potest talis intentio illi tribui: ergo utraque conditionalis pars nostræ conclusionis est vera: si autem inquiras, quid absolute & sine conditione in hac parte sit dicendum; id certe non est huius loci examinare. Angelicus tamen Doctor manifeste in testimonio primæ partis pro nostra conclusione adducto insinuat, naturas simplices immateriales & subsistentes, quales sunt naturæ Angelicæ, non posse secundum se & quiddita-

tive absque singularitate cognosci: ac perinde ut quidditative cognitis non posse illis intentionem communitatis, universalitatis, aut predicabilitatis attribui. Et quia hæc sententia maiorē huic quæstioni addit difficultatem, illā ut probabiliorē supponimus, & in illa argumentis contrariorum occurrere conabimur.

8. Obijcies primo contra primam conclusionem: quod natura Angelica, verbi gratia, Gabrielis, etiam ut concipitur à nobis ad modum rerum materialium, concipitur cum positiva repugnantia ad plura individua: non igitur concipitur ut indifferens ad plura non solum positive, sed nec negative. Antecedens probatur tota ratio, quare vera & à parte rei (natura Gabrielis repugnant plura individua, est illam esse formam irreceptibilem in materia. Sed etiam prout à nobis concipitur, concipitur uti receptibilis in materia: ergo concipitur cum positiva repugnantia ad plura individua: minor probatur, quia esse formam irreceptibilem in materia, est predicatum essentialiter naturæ Gabrielis & secundum se illi competens: ergo etiam si concipiatur natura Gabrielis ad modum rerum materialium, debet concipi, ut irreceptibilis in materia, quia non potest concipi, etiam inadæquate, absq; predicato essentiali: aliàs non esset concipi naturam Gabrielis.

Confir-

Confirmatur: nam esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum genericum commune omnibus Angelis. Sed non potest concipi, etiam ad modum rei materialis natura Gabrielis absque sui prædicato generico; alias non conciperetur natura Gabrielis: ergo debet necessario concipi, ut forma irreceptibilis in materia.

Respondetur ad argumentum, quod licet re vera esse formam irreceptibilem in materia sit prædicatum essentiale naturæ angelicæ, quia ut ultima conclusione diximus, probabilius est, singularitatem esse de essentia cuiuscumque Angeli, & ideo natura qualibet angelica est essentialiter singularis, quia est forma irreceptibilis in materia; tamen sicut ipsa singularitas non est prædicatum naturæ, sed individui, ita & naturam angelicam esse formam irreceptibilem in materia, non est prædicatum pertinens ad naturam, sed ad singularitatem: ita enim expresse docet D. Thomas in allegato loco questionis de spiritualibus creaturis, dicens, quod naturam angelicam non esse naturam recipi in aliquo subiecto (quod est idem, ac illam esse irreceptibilem in materia) non pertinet ad rationem naturæ, sed ad rationem individui: unde cum à nobis natura angelica concipitur inadæquate, ut natura videlicet, & non ut singularis & individua; non concipitur ut for-

ma irreceptibilis in materia, quia solum concipimus tunc prædicata essentialia, quæ natura angelicæ per modum naturæ, & non per modum singularitatis conveniunt, & ut ait Divus Thomas, in eodem loco, naturæ angelicæ non repugnant plura individua, quia natura est; sed quia talis natura singularis est. Ideo concepta à nobis inadæquate natura angelica per modum naturæ, & non per modum singularis; non solum ut sic concepta non dicit repugnantiam ad plura, sed ex modo sic illam concipiendi, concipitur ut in differens ad plura. Unde ad argumentum in forma (quia est unum ex præcipuis oppositæ sententiæ) respondetur, negando antecedens: & ad probationem negando minorem: & ad illius probationem distinguendum est illud antecedens, esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum essentiale naturæ Gabrielis, est quidem illi prædicatum essentiale, per modum naturæ; negatur antecedens: per modum singularitatis, aut principij singularitatis, & individuationis; conceditur antecedens. Et quia concipitur à nobis inadæquate natura angelica per modum naturæ, & non per modum singularis, in tali inadæquato conceptu non concipitur ut forma irreceptibilis in materia.

Ad confirmationem respondetur, esse formam irreceptibilem in materia, non esse prædicatum

genericum proprie, constituens naturam angelicam in esse naturæ, sed quodam principium commune omnibus Angelis ratione cuius, omnibus illis competit essentialiter esse singulares, & ita quævis ea ratione quæ est quid commune, competens omnibus Angelis, habeat se ad modum rationis genericæ; quia tamen re vera magis pertinet ad individuationem & singularitatem, quæ ad naturam, non est proprie prædicatum genericum: ac perinde cum concipitur à nobis inadæquate natura angelica per modum nature, & ut non singularis, non requiritur, quod ut sic concipiatur explicite, ut forma receptibilis in materia. Sicuti in substantijs corporeis etiam distinctarum specierum, esse individuales per quantitatem, est quidem aliquid commune omnibus illis; & tamen quia id non pertinet ad constitutionem nature, aut speciei alicuius illarum; sed ad earum individuationem; id proprie non est respectu illarum prædicatum genericum, sed prædicatum quoddam commune, ad earum pertinetes individuationem.

20. Obijcies secundo, quod, ut probabilius admittimus, natura quælibet angelica est essentialiter singularis: ergo in nullo statu, etiam prout est in intellectu, potest concipi absque singularitate, & multo minus, ut universalis & prædicabilis: ac perinde impossibile est, illi etiam ut à no-

bis conceptæ intentionem tribui universalitatis & speciei prædicabilis. Consequentia probatur, quia teste D. Thom. 4. cap. de ente & essentia, id quod essentialiter & secundum se alicui convenit, semper & in quocumque statu debet ei convenire, & oppositum in nullo statu potest illi competere (& hac ratione probat ibi Sanctus Doctor, natura humana non esse secundum se essentialiter singularem, quia alias, etiam in statu, quem habet in intellectu esset singularis, & neque in illo statu oppositum singularitatis, videlicet esse universalem, posset ei convenire.) Ergo si natura Angelica essentialiter & secundum se est singularis, in quocumque statu etiam prout est in intellectu, est singularis; & etiam prout in intellectu non potest esse universalis.

Confirmatur primo, quia nulli naturæ potest tribui ab intellectu intentio speciei absque fundamento in re: siquidem intentio speciei est relatio rationis in ipsius naturis rerum habens fundamentum. Sed nullum est fundamentum in natura Gabriellis, ut illi intellectus intentionem tribuat speciei prædicabilis. Non potest igitur intellectus eam illi tribuere. Minor probatur, quia natura Gabriellis, cum essentialiter sit singularis, non potest aliquod tribuere fundamentum intentionis universalitatis, qualis est intentio speciei prædicabilis.

Confir-

Confirmatur secundo, in Petro, quia singularis est, non est fundamentum ad hoc, quod Petro ut Petro tribuatur intentio universalis: ergo cum Angelus sit essentialiter singularis; in illo non est fundamentum universalitatis.

11. Respondetur ad argumentum, solum probare, quod si natura angelica concipiatur quidditative, non possit concipi ut universalis. Illa enim propositio D. Thomæ, quod id quod convenit naturæ secundum se, in quocunque statu, etiam prout in intellectu debet illi convenire, verificatur, si talis res adequata & quidditative concipiatur, non autem si concipiatur inadequata, qualiter pro hoc statu concipitur à nobis natura angelica, concipiendo videlicet illam ut naturam & non ut singularem, etiam si singularitas essentialiter & secundum se illi competat.

Ad primam confirmationem respondetur, quod licet in natura angelica secundum se non sit fundamentum universalitatis, aut intentionis speciei prædicabilis; in illa tamen secundum quod propter sui perfectionem, & imperfectionem nostri intellectus, est à nobis pro hoc statu cognoscibilis ad modum rerum compositarum & materialium, est fundamentum, ut concipiatur, ut natura, non concipiendo eius singularitatem; quod est fundamentum attribuendi illi intentionem universalitatis, & speciei

prædicabilis.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod Petrus, ut significatur per hoc nomen Petrus, quia est proprium nomen individui, non potest concipi ut universalis: nec posset ut universalis concipi Angelus ut significaretur per aliquod nomen proprium individui, aut per hoc nomen hic Angelus; bene tamen, ut significatur per nomen naturæ, quia licet naturæ significare essentialiter competat singularitas; potest intellectus ut sic significatam concipere illam ut naturam, & non ut individuum, & singularem.

12. Obijcies tertio. Natura Gabriëlis non potest habere relationem speciei prædicabilis: ergo non potest denominari species prædicabilis. Consequentia patet, nam species prædicabilis à relatione prædicabilitatis denominatur. Antecedens vero probatur, relatio speciei prædicabilis est relatio ad plura individua. Sed natura Gabriëlis non potest habere plura individua, ad quæ referatur: ergo non potest habere relationem speciei prædicabilis. Probatur minor, non potest referri, natura Gabriëlis ad plura individua realia existentia, nec possibilis (quia supponimus, illa neque existere, neque esse posse) neque ad plura individua rationis, seu cōficta per intellectum; ergo non potest referri ad plura individua: & consequen-

sequeñter nullatenus habet relationem speciei prædicabilis. Prima consequentia probatur, nam nulla alia imaginari possunt individua, nisi realia existentia, vel possibilis, vel conficta per intellectum. Antecedens autem quoad secundam partem, naturam videlicet Gabrielis non posse referri ad plura individua rationis, probatur manifeste. Primo, quia de illis individuis rationis, non potest natura Gabrielis formaliter & essentialiter prædicari: ergo ad illa relatione speciei referri non potest: species enim formaliter, & essentialiter prædicatur de illis, ad quæ eius relatio terminatur, ut homo formaliter prædicatur de Petro & Paulo: ad quos relatione speciei refertur. Antecedens vero probatur, natura realis, qualis est natura Gabrielis, non potest formaliter prædicari de aliquo rationis, non ergo potest formaliter prædicari de illis individuis confictis ab intellectu, quæ aliquid rationis sunt. Secundo probatur idem antecedens. Species debet de omnibus individuis, ad quæ eius relatio terminatur, aliquam dicere rationem communem uniuocam, uniuoce quæ de omnibus illis prædicari. Sed natura Gabrielis individuo reali, quod habet, & illis indiuiduis nullam potest dicere rationem communem uniuocam, uniuoce quæ de illis prædicari: ergo nullatenus ad illa relatione refertur speciei. Minor patet, nã

enti reali & rationis nihil potest dari commune, uniuocum, nihil quæ potest de illis uniuoce prædicari.

Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem distinguendo maiorem. Relatio speciei est ad plura individua existentia & possibilis solum: nego maiorem. Existentia, possibilis, vel sub conditione concepta. Cōcedo maiorem, et si loquatur de indiuiduis existentibus, vel possibilibus, admissio, quod illa non habeat natura Gabrielis: negatur, quod non habeat individua sub conditione concepta. Intellectus enim concipiens naturam Gabrielis absque singularitate, concipit sub conditione, si esse possint aliqua individua eiusdem rationis cum illo, quod actualiter existit, & naturam sic conceptam ad illa individua comparat, & tribuit illi intentionem speciei, media qua ad illa individua sub conditione concepta refertur. ¶ Ad probationem respondetur: quod licet natura angelica non possit referri ad plura individua realia, existentia, vel possibilis: potest tamen referri ad plura individua sub conditione concepta, quæ licet non sint aliquid reale absolutum, sunt tamen aliquid reale sub conditione conceptum: sicuti quamvis in communiori sententia, finis debeat esse aliquid reale, stat quod aliquis ex errore appetat, quod nullam existentem, vel possibilem habeat bonitatem,

tatem, tunc licet non finalizeri-
tum actum aliqua bonitas realis
existens, vel possibilis; finalizat
tamen illum bonitas realis ab in-
tellectu concepta, & subiecto,
quod appetitur, falso applicata.
Sic similiter licet illa indiuidua,
ad quæ natura Angelica refertur,
non sint realia existentia, vel pos-
sibilia: sunt tamen indiuidua rea-
lia sub conditione concepta. Pro-
bationes autem ibi factæ, cū pro-
cedant ad probandum, quod spe-
cies non possit referri ad plura
indiuidua, quæ sint aliquid ratio-
nis, quod nos libenter fatemur;
non est necessarium illas sol-
uere.

13. Obijcies quarto: quod si
naturæ Angelicæ, vt à nobis pro
hoc statu concipitur, intentio-
nem possumus tribuere speciei
prædicabilis, etiam illam posse-
mus tribuere naturæ diuinæ, vt à
nobis etiam pro hoc statu ad mo-
dum rerum materialium concipi-
tur; consequens autem vt falsum
communiter ab omnibus nega-
tur: ergo nec antecedens debet
admitti. Sequela probatur; quia
eadem ratione, si naturam Ange-
licam, quantumuis essentialiter
singularem, quia illam concipi-
mus ad modum rerum materia-
lium, concipimus eam vt natu-
ram & non vt indiuiduum; posse-
mus naturam diuinam, vt natu-
ram, & non vt indiuiduum & sin-
gularem concipere: ergo cum ta-
lis modus concipiendi naturam
Angelicam, assignetur vnum fan-

damentum in differentia illius
ex tali modo concipiendi ad plu-
ra indiuidua, & comparandi illa
ad plura indiuidua sub conditio-
ne concepta, si darentur, tribuen-
dique perinde illi intentionem
vniuersalitatis, & speciei prædi-
cabilis; eodem fundamento hæc
omnia posset facere intellectus
circa naturam diuinam per mo-
dum naturæ, & non per modum
indiuiduæ & singularis concep-
tam. ¶ Nec valet dicere, quod
naturam diuinam, cum sit purus
actus, nec ex nostro modo concipi-
endi, possumus concipere, vt
aliqua potestatem & deter-
minabilem per plura indiuidua;
bene tamen naturam Angeli-
cam, utpote quæ cum creata sit,
non ita repugnat illam concipi
ad modum potentialis & deter-
minabilis. ¶ Non, inquam, id
valet. Tum, quia sicut non ob-
stat, naturam diuinam & Ange-
licam, quamuis vtraque incor-
porea sit, ad modum naturæ cor-
poris cognoscere, dummodo ip-
sis naturis Angelicæ, & diuinæ ra-
tionem corporis non tribua-
mus; ita nec repugnabit concipe-
re naturam diuinam ad modum
determinabilis per plura indi-
uidua, dummodo vera potentia-
litas & determinabilitas illi non
tribuitur.

Tum vel maxime, quia licet
naturæ Angelicæ non repugnet
omnis potestentialitas, repugnat ta-
mē illi potestentialitas per plura in-
diuidua: ergo quantum ad repu-

quantiam huiusmodi potentialitatis, & determinabilitatis ad plura individua conuenit Angelica natura cum diuina: ergo si ea repugnantia in natura Angelica non obstat, quo minus concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & illi sic conceptæ intentio vniuersalitatis & speciei prædicabilis tribuatur; nec obstat repugnantia naturæ diuinæ ad plura individua, vt concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & sic conceptæ intentio vniuersalitatis, & speciei prædicabilis illi tribuatur.

Ad argumentum, omiſſa ſolutione ibi aſſignata (quia vt in genere fatear, non video facile in eo diſcrimen inter naturam diuinam & Angelicam) reſpondetur, quod etiam natura diuina, vt à nobis concipitur pro hoc ſtatu: concipitur vt natura, & nõ vt indiuidua, & ſingularis: ac perinde vt ſic concipitur vt indiſſerens & communis ad plura indiuidua naturæ diuinæ, ſi eſſent: & ita natura diuinæ ſic conceptæ poteſt intellectus tribuere intentionem communitatís, imò & aliqualis vniuerſalitatis. Hoc enim toto ſuo diſcurſu concludit D. Thomas in art. 9. quæſt. 13. ex 1. par. à nobis pro prima noſtra conſolutione adducto, & hoc idem concedit Cai. c. 3. de ente & eſſentia, q. 9. ad 2. vbi poſtquã dixit, quod natura Angelica eſt prædicabilis de pluribus, vt obiecta intellectui, ſubdit, *quin immò ipſa quiddi-*

tas diuina, hoc modo communis & vniuerſalis eſt. Cum hoc tam en aſſero cum comuni ſententia, naturæ diuinæ vt ſic etiam à nobis conceptæ nõ poſſe tribui, nec accommodari intentionẽ propuſſiſſimam vniuerſalitatis: propuſſiſſimam, inquam, & quæ diuiditur in quinque prædicabilia, quia nulla intentio prædicabilitatis ex illis quinque poteſt illi attribui: non enim aliqua ex quatuor præter ſpeciẽ, quia ad id intellectus, nullum in natura diuina, etiam vt ſic concepta, inuenit fundamẽtum: nec intentionem illi poteſt tribuere ſpeciei prædicabilis, quia ad huiusmodi intentionem requiritur vt fundamentum in natura ab illa denominabili, cõpoſitio ex genere & differentia, & hæc vt oſtendimus, nec per intellectum fieri poteſt in natura diuina; bene tam en in omni natura creata etiam Angelica ideoq; naturæ diuinæ vt ſic à nobis conceptæ intentio non poteſt tribui ſpeciei prædicabilis, ſed ſolum, vt dixi, intentio communitatís, & vniuerſalitatis late ſumptæ, non autem illius vniuerſalitatis, quæ in quinque prædicabilia diuiditur.

QVÆSTIO XI.

Vtrum definitiones indiuidui à Periphrasie aſſignata ſint bonæ?

CVM indiuiduum ſit correlatiuum ſpeciei, merito
in

in capite de specie hæc inferitur
quæstio. In qua breuiter defini-
tiones indiuidui à Porphyrio af-
signatas, explicabimus. Definit
enim Porphyrius indiuiduū. Pri-
mo, quod sit illud, *quod de vno tan-
tum predicatur*. Secundo, *cuius col-
lectio proprietatum in vno reperi-
tur, in alio reperiri non potest*, & de bo-
nitate vtriusque definitionis du-
bitamus.

2. Pro explicatione autem ve-
ritatis dico primo. Indiuiduum
logicum dicit relationem subij-
cibilis ad speciem: & relationem
predicabilis ad se ipsum: & hoc
nomen *indiuiduum* æquiuocum
est respectu indiuidui subijeci-
bilis & predicabilis. Conclusio,
quoad omnes suas tres partes fa-
cile intelligitur proportionabili-
ter ad ea, quæ de specie subijeci-
bilis, & predicabilis quæst. 8. huius li-
bri diximus. Et prima quidem
pars conclusionis patet: quia spe-
cies dicit relationem predicabi-
lis ad indiuiduum: ergo indiui-
duum debet dicere relationem
etiam ad speciem non relationem
predicabilis, quia non predicatur
de illa: ergo relationem subij-
cibilis respectu illius.

Confirmatur, quia indiuiduū
immediate subiicitur speciei, si-
cut species immediate subiicitur
generi: ergo sicut ex immediata
subiectione speciei ad genus col-
ligitur relatio subijcibilis in spe-
cie, sic similiter ex immediata
subiectione indiuidui ad speciem
inferitur relatio subijcibilis indi-

uidui respectu speciei. Et secun-
dum hanc rationem licet nō de-
finierit indiuiduum Porphyrius,
potest proportionabiliter ad de-
finitionem, quam tradidit speciei
subijcibilis, indiuiduum vt subij-
cibile sic defini: indiuiduū est,
*quod immediate subiicitur speciei, &
de illa species in eo quod quid prædi-
catur*.

Secunda pars conclusionis
etiam est certa. Nam indiuiduū,
vt postea explicabimus, prædica-
tur de se ipso: ergo dicit relatio-
nem predicabilis ad se ipsum, nō
quidem relationem predicabi-
lis, quæ est passio vniuersalitatis
& quam in quinque diuisit præ-
dicabilia Porphyrius (hæc enim
est predicabilis de pluribus) sed
relationem predicabilis de vno
tantum, & secundum hanc ratio-
nem definiuit illud Porphyrius in
prima definitione assignata,

Tercia denique pars conclu-
sionis videlicet, quod hoc nomen
indiuiduum sit æquiuocum ad in-
diuiduum subijcibile & predica-
bile, patet, eadem ratione, qua in
prædicta quæstione ostendimus
hoc nomen *species* esse æquiuo-
cum ad speciem subijcibilem, &
predicabilem.

3. Dico secundo. In prima de-
finitione Porphyrij definitur in-
diuiduum secundo intentionali-
ter sumptum: in secunda autem
definitione primo intentionali-
ter acceptum: & vtraque defini-
tio est bona. Conclusionem do-
cet noster Author in cap. de spe-

cic, quæstion. vnica in solutione ad 3. & 6. arguatur. Et prima pars conclusionis probatur. Quia in prima definitione definitur indiuiduum per predicabilitatem, quæ illi, vt stat sub secunda intentione, competit. Secunda autem pars conclusionis etiã est certa. Cum enim omnes illæ proprietates, de quarum collectione loquitur Porphyrius, sint proprietates reales, vt patet per illas discurrendo, consequens est, vt per illam definitionem indiuiduum realiter, & primo intentionaliter definiatur. Tertia denique pars conclusionis præter auctoritatem Porphyrij eas definitiones tradentis, & communem eius interpretum consensum, non aliter melius probabitur & explicabitur, quam easdem definitiones aliquibus argumentis examinando.

4. aduersus vtramque simul definitionem obijcies primo, quod indiuiduum non potest defini. Vtraque ergo assignata definitio, imò & quælibet alia indiuidui assignetur, non potest esse bona. Antecedens probatur. Quia indiuiduum est singulare. Sed de singularibus teste Philosopho 7. metaph. cap. 15. nec datur scientia, nec definitio: ergo indiuiduum non potest defini.

Respondetur, quod licet quodlibet singulare in particulari nõ sit scibile, nec desinibile (hoc enim solum intendit Philosophus in adducto testimonio) ratio ta-

men communis indiuidui omnibus indiuiduis cõpetens, ab omnibus illis abstrahibilis, bene potest defini. & sic definiuit rationem communem indiuidui in vtraque prædicta definitione Porphyrius: imò & D. Thomas rationem communem indiuidui primo intentionaliter sumptam, seu indiuiduum in communi, vt ab hoc & illo particulari indiuiduo abstrahit, definiuit 1. par. q. 29. art. 4. per id, quod indiuiduum sit indiuiduum in se, & diuisum à quolibet alio.

5. Secundo specialiter contra primam assignatã indiuidui definitionem obijcies. Quod illa nõ cõpetit indiuiduo vago, vt aliquis homo, nec indiuiduo ex suppositione; hæc enim indiuidua nec sunt simpliciter indiuidua, nec de vno tantum, sed de pluribus prædicantur, nec conuenit indiuiduo determinato: ergo prædicta definitio, vt pote nulli competens, non est bona. Antecedens quoad vltimam partem, de qua est difficultas, probatur. Quia indiuiduum determinatum v.g. Petrus, non prædicatur de alio à se distincto, vt patet; nec de se ipso, quia solum de se ipso potest prædicari prædicatione idètica, vt fideas, Petrus est Petrus, quæ non est propriè prædicatio: ergo de indiuiduo determinato propriè non verificatur, quod de vno tantum prædicetur.

Respondetur, negando antecedens pro vltima illius parte: ea enim definitio competit indiuiduo

duo determinato, siue illud significetur per nomen proprium singulare, siue per nomen commune cum pronomine demonstratiuo; siue sit indiuiduum substantiae, siue accidentis, vt hæc indiuidua, Petrus, hic homo, hoc album: omnibus enim illis competit, prædicari de vno tantum, siue prædicatione identica, & non artificiali, & cum per nomen proprium indiuiduum prædicatur de se ipso, vt si dicas, Petr^{us} est Petrus: siue prædicatione minus identica, & magis artificiali, vt cum de singulari substantia per nomen proprium prædicatur singulare demonstratiuum, vt si dicas, Petrus est hic homo: siue prædicatione formali, vt cum de indiuiduo substantiae prædicatur indiuiduum accidentis, vt si dicas, Petrus est hoc album, vel hic homo est hoc album: quia licet prima prædicatione, videlicet identica omnino non sit artificiali, hæc definitio indiuidui omnem prædicationem indiuidui de vno tantum comprehendit, vt excludat ab indiuiduo omnem prædicationem de pluribus; quod est intentum præcipuum huius definitionis.

6. Tercio specialiter obijcies aduersus secundam assignatam definitionem indiuidui: nã cum in illa dicitur, quod indiuiduum est, cuius collectio proprietatum in vno reperta in altero non reperitur, vel est sermo de proprietatibus secundum speciem, vel proprie-

tatibus secundum numerum; nõ primam, nam omnes proprietates secundum speciem in vno indiuiduo repertæ, possunt & in altero reperiri: non enim inconuenit, quod habeat Petrus omnia accidentia eiusdem speciei, quæ habet Paulus; nec potest intelligi definitio de proprietatibus eiusdem secundum numerum: nã si de illis loquamur, non solum omnes, sed nec aliqua in vno indiuiduo reperta, in altero inueniri possunt: idẽ enim numero accidens in duplici esse subiecto repugnat.

Respondetur in primis, collectionem proprietatum in prædicta definitione indiuidui non esse intelligendam de proprietatibus proprie sumptis, prout sunt idem, quod propriae passionis, quia vnum indiuiduum non habet alias proprietates, præter illas quas habet omnia indiuidua eiusdem speciei, sed intelligendã esse de quibusdam accidentibus individualibus, quorum quãvis aliqua in vno indiuiduo reperta, possint esse in altero, non solum eadem specie, sed etiam eadem numero; quia aliqua eorum sunt accidentia extrinseca, seu denominationes extrinsecæ, vt pura, esse talis patriæ, habere talem patrem, &c. quæ cum non subiectentur in subiecto, non inconuenit, quod tale idem numero accidens, seu eadem numero denominatio duplici indiuiduo conueniat, omnia namẽ accidentia, seu

collectio omnium accidentium in vno indiuiduo reperta, licet secundum speciem possint in altero reperiri, non tamen omnia eadem numerice. Et hoc sufficit ad verificandam secundam indiuidui definitionem.

CAPVT DE Differentia.

QVAESTIO XII.

Utrum diuisa differentia in communem, propriam, & propriissimam; & alia differentia diuisa nec sint bonae?

IN hoc capite de differentia duo facit Porphyrius. Primo quasdam differentiarum diuisiones assignat: deinde diuersas differentiarum tradit definitiones. In hac igitur questione diuisiones, quas Porphyrius assignat differentiarum, proponemus, & explicabimus, ut circa illas in hac & sequenti questione disputemus. Et in quaestione 14. definitiones, quas Porphyrius tradit differentiarum, proponemus, ut illas in eadem quaest. 14. & quaest. 15. disputationibus examinemus.

2. Ad primum igitur deuenientes, primo diuidit Porphyrius differentiam in tota sua latitudine in differentiam communem, propriam, & propriissimam. Differentia communis est accidens se-

parabile, per quod aliquid à se ipso, vel ab alio differt: verbigratia sedere est differentia communis Petri, quia est aliquid separabile ab ipso, & per quod Petrus sedens à Paulo non sedente, immò à semetipso, quando non sedet, accidentaliter differt. Differentia propria est accidens in separabile, per quod aliquis differt ab alio, ut nasi curuitas, vel ceryle³ oculorum color. Et denique differentia propriissima est, per quam vnum essentialiter differt ab alio: ut rationalitas, per quam homo essentialiter differt ab equo.

3. Secundo diuidit Porphyrius differentiam etiam in tota sua latitudine acceptam, in differentiam, quae facit differre per accidens, & in differentiam, quae facit differre per se. Et sub primo huius diuisionis, membro continentur differentia communis & propria; sub secundo autem differentia propriissima, quae sola facit differre per se, & facit aliud: omnis enim differentia (ait Porphyrius) facit diuersum, differentia autem propriissima facit aliud quia facit aliud in essentia; & differentia, quae faciunt, aliud (ait etiam Porphyrius) diuidunt genus & constituunt speciem: ac perinde id solum differentiis propriissimis competit.

4. Tertio differentiam etiam in tota sua latitudine diuidit Porphyrius in separabilem, & inseparabilem, & sub secundo membro continetur differentia propria,

pria, & propriissima. Differentiā autem inleparabilem subdividit Porphyrius in differentiam, quæ inest per se, & in differentiā, quæ inest per accidēs, id est, in differentiā propriissimā, quæ cōuenit per se, & in differentiā propriā, vel cōmunē, quæ conuenit per accidēs. Subditq; Porphyrius, quod differentia quæ in est per accidēs suscipit magis ac minus, unusque homo est magis albus, & magis nali cutuus quam alter; differentia autem, quæ inest per se, non suscipit magis ac minus, nec unus homo est magis rationalis quam alter.

5. Subdiuidit denique Porphyrius differentiam, quæ inest per se, scilicet differentiam propriissimā, in differentiam, quæ diuidit genus, & in differentiam, quæ constituit speciem, & ut ad notat noster Author textu 3. huius capituli, hæc diuisio potest esse aut diuisio rerum aut rationum tantum: quod est dicere, possunt membra huius diuisionis significare diuersas differentias, aut solum rationes diuersas eiusdem differentię, quæ sub diuersis rationibus est diuisiua, & constitutina. Et vtriusque sensus subiungit Porphyrium exempla. Eiusdē enim generis subalterni alię sunt differentię constitutiue, alię vero diuisiue, verbi gratia, corporis differentia constitutina est *corporeū*, differentię vero diuisiue eius sunt *animatum* & *in animatū*: & *viuentis differentia constituti*

ua est *animatū*, diuisiue vero sunt *sensibile*, & *insensibile*: atque adeo animalis differentia constitutiva est *sensibile*, diuisiue vero *rationale* & *irrationale*; ita ut quodcunque istorum generum, in quantum est species, habet vnā differentiam constitutiuā, quæ est secum conuertibilis; quatenus vero est genus, habet duas differentias diuisiuas inferiores se. At vero si eandem concipias differentiam; tunc in ordine ad superius genus erit diuisiua, & in ordine ad inferiorem speciem, erit constitutina, ut rationale est differentia diuisiua animalis, & constitutina speciei humanę; & secundum vnā rationem & respectum conuenit illi diuidere genus, & secundum alteram rationē, & respectum ei conuenit constituere speciem.

6. Explicatis igitur huiusmodi differentię diuisionibus à Porphyrio assignatis, difficultas est de sufficientia illarum, & præcipue de prima & principali diuisione in differentiam cōmunē, propriā, & propriissimā. Et quidē prædictarum diuisionum sufficientia præter auctoritatem Porphyrij & omnium eius interpretum, non aliter melius, quam easdem diuisiones aliquibus obiectionibus examinando, potest probari.

7. Aduersus primam igitur diuisionem obijcies primo. Genera suprema differunt inter se: & non per aliquam ex assignatis differe-

differentijs: ergo diuisio est insufficientis. Maior videtur certa: nam genera suprema formaliter distinguuntur. Et minor probatur, & in primis, quod non differant per differentiam propriam, vel communem, certum est: nam illæ solam faciunt differre accidentaliter; genera autem essentialiter distinguuntur; nec possunt differre per differentiam propriissimam; nam illa, teste Porphyrio, componit, & constituit speciem: differentia autem generis supremi non constituit aliquam speciem, quia ipsum genus nec est species athonia subalterna.

Respondetur, genera suprema proprie non differre, sed esse primo diuersa, quia se totis distinguuntur; & in nullo, nisi in gradu communissimo entis conueniant, & sic non mirum, quod per nullam ex assignatis differentijs differant.

8. *Obijcies secundo.* Propria passio est vere differentia, siquidem per illam vnum differt ab alio, homo, verbi gratia, per risibilitatem ab equo, & tamē neque est differentia communis, quia non est separabilis; nec differentia propriissima, quia nullā constituit speciem; nec est differentia propria, quia licet differentia propria sit accidens inseparabile, est tamen proueniens à principiis in diuisualibus, propria autem passio prouenit à principiis essentialibus, & specificis, & non suscipit

magis ac minus, qualiter suscipere magis & minus differentiam propriam, asserit Porphyrius.

Respondetur: quod licet propria passio non pertineat directe ad aliquam ex his differentijs; reducitur tamen, vel ad differentiam propriam, vt aliqui volunt, vel, quod verius est ad propriissimā, quia quamuis non faciat differre essentialiter, nec constituat speciem; dimanat tamē ab essentia & à differentia propriissima, & consequenter sicut illa nō nisi inter indiuidua diuersæ speciei distinctionem facit, sic etiam & propria passio non nisi inter indiuidua diuersæ speciei facit diuersitatem; quod non habet differentia propria, quæ vnum indiuiduum ab altero eiusdem speciei facit differre.

9. *Obijcies tertio.* In hac diuisione membra non distinguuntur. Insufficiens ergo est. Antecedens probatur, nā eademmet differentia est communis, propria & propriissima, segregatiuum enim visus est differentia communis hominis, ab illoque separabilis, sicut ipsa albedo & est differentia propria cygni, & propriissima albi: ergo membra prædictæ diuisionis non distinguuntur.

Respondetur: quod licet aliquando membra huius diuisionis in eodem materiali coincidunt, vt contingit in exemplo in argumento allato, formaliter tamen distinguuntur, quatenus in ordi-

ordine ad diuersa comparantur, idem enim segregatum visus, secundum quod respicit hominem, cygnum, & album, diuersam habet formalitatē; & sic non inconuenit, quod secundū singulas formalitates, seu respectus, diuersas differentiarum rationes obtineat, & hoc sufficit, ut diuisio sit bona: ad hoc enim sat est, quod membra diuidentia suis rationibus, formalibus distinguantur, & opponantur.

10. Obijcies quarto, quod differentiarum priuatiuarum, ut in *animatum*, *irrationale*, & similes, sunt diuisionis generis. Et tamen non sunt constitutivae inferioris speciei: ergo male in ultima diuisione insinuat Porphyrius, omnem differentiam superius aliquod genus diuidentem, constituere inferiorem speciem. Probat minor, differentia constituit speciem, addendo nouum gradum perfectionis generis. Sed priuatio non dicit perfectionē aliquā: ergo differentiarum priuatiuarum non sunt constitutivae speciei.

Respondetur, cum nostro autore hic q. unica in solutione ad 4. quod licet differentiarum priuatiuarum, ut priuatiuarum nullam addant perfectionem supra genus, ac perinde nullam speciem constituent; ponuntur tamen loco vnius, vel plurium differentiarum positiuarum, quae nobis sunt ignotae; vel non facile numerari possunt, quae tamen re vera genus diuidunt, & speciem vel species

constituunt. Dixi, quod ponuntur loco vnius, vel plurium differentiarum, quia aliquando differentia priuatiua loco vnius tantum differentiarum ponitur, ut cum diuiditur substantia incorporea, & incorpoream, sub illa differentia priuatiua incorporei vnica tantum differentia positiua scilicet substantia intellectualis intelligitur. Aliquando vero sub differentia priuatiua plures differentiae positiuae intelliguntur, ut cum diuiditur animal in rationale & irrationale, non vna tantum differentia positiua omnibus animantibus irrationabilibus communis, sed plures differentiae positiuae immediate genus diuidentes sub irrationali intelliguntur, licet aliquae illarum constituant species athomas animalium, aliae vero species subalternas aliquibus animantibus communes; ut erit forsā differentia constituens speciem subalternā cernorum in plures species athomas diuisibilem.

11. Vltimo tandē obijcies contra secundā diuisionē; non esse propriū differentiae propriissimae facere aliud: ergo male dicit Porphyrius, quod sola differentia propriissima facit aliud. Probatur antecedens, vñ indiuiduū est aliud ab indiuiduo eiusdem speciei, ut Petrus est aliud indiuiduū à Paulo, & tamē non differunt propriissima differentia, nā talis nō est nisi specifica: ergo non sola differentia specifica facit aliud.

Respondetur: quod sola differentia

ria propriissima (ut inquit Porphyrius) est illa, quæ facit aliud (altem inter illa, quæ sunt in eodem predicamento. Et ratio est; quia differentia propriissima est, quæ constituit essentiam: risibile vero aut nasciturum, & à fortiori alia accidentia adveniunt essentia constituta: & ideo negatur, quod Petrus sit aliud à Paulo: quia aliud substantia dicit aliud in essentia, alius autem dicit aliud in persona; unde in diuinis conceditur, quod filius est alius à patre, negamus tamen, quod sit aliud à parte, nisi ly *aliud* sumatur adiectiue, ut si dicas, filius est aliud suppositum à supposito patris.

QVÆSTIO XIII.

Utrum diuisio differentie in communem, propriam, & propriissimam sit analogæ?

Diuisio hæc quoad diuisum & membradiuisentia potest accipiprino intentionaliter, pro substratis videlicet secundæ intentionis differentis; & secundo intentionaliter, pro ipsa secunda intentione differentia. Et non est, cur iamoremur in qua harum acceptione differentiam diuiserit Porphyrius; probabile enim est illum in utrâque acceptione de differentia fuisse locutum. Sed quidquid sit de hoc, de diuisione ita differentia secundum utrâque acceptionem inquirimus, an

sit vniuoca, vel analogæ.

2. Et certum est, differentiam primo intentionaliter acceptam pro substratis in esse entis materialiter sumptis, analogam esse ad omnes differentias, utpote quæ possunt in esse entis aliter esse substantia; aliter accidentia; aliter entia realia: aliter entia rationis; & omnibus his in esse entis nihil potest dari vniuocum. Nec hoc est peculiare in differentia: propter eandem enim rationem genus primo intentionaliter non potest esse vniuocum ad omnia genera in esse entis pro substratis, & materialiter sumpta: sed difficultas solum est de differentia primo intentionaliter, formaliter tamen in esse differentia accepta, prout differentia facit differre, an vniuocæ, vel analogice in differentiam communem propriam & propriissimam diuidatur.

3. Dico primo. Differentia primo intentionaliter sumpta, formaliter in ratione differentia accepta, analogice diuiditur in differentiam communem, propriam & propriissimam. Conclusio est communis: & probatur, quia facere differre, in quo ratio differentia primæ intentionaliter, formaliter consistit, simpliciter conuenit differentia propriissimæ, & solum secundum quid differentia propriæ, & communis, si quidem quæ differunt per differentiam propriissimam, simpliciter differunt; & solum secundum quid, quæ differunt per differentiam

tiâ propriam, vel communem: ergo differentia primo intentionaliter, formaliter sumpta, analogicæ in prædicta tria membra diuiditur.

4. Dico secundo differentia secundo intentionaliter accepta, etiâ analogicè diuiditur in communem, propriam, & propriissimam. Oppositum aliqui existimant: sed conclusio est magis communis. Et probatur primo: quia cum secundæ intentionis rationis sint relationes, eodem modo conveniunt inter se, quatenus conveniunt inter se eorum fundamenta, quatenus formaliter fundamenta illarum sunt. Sed fundamenta intentionum differentie communis, propriæ, & propriissimæ non solum in esse entis, sed formaliter in ratione fundamenti, si licet prout faciunt differre, analogicè, ut ostendimus, conveniunt inter se: ergo ipsæ secundæ intentiones differentie communis, propriæ, & propriissimæ analogam solam convenientiam habent inter se. ¶ Confirmatur, quia secunda intentio differentie est, qua aliquid prædicatur de pluribus secundum quod per illud, quod prædicatur, ab alijs differunt, ut quæst. 4. explicabimus: ergo secunda intentio, qua aliquid prædicatur de pluribus, faciès, illa simpliciter ab alijs differre, participat simpliciter rationem secundæ intentionis differentie: quod cum solum competat intentioni differentie propriæ

simæ, illa cum secundis intentionibus differentie communis, & propriæ analogicè convenit.

5. Secundo probatur conclusio. Quia sola secunda intentio, quæ denominat differentiam propriissimam, participat simpliciter rationem tertij prædicabilis, sola enim illa est ratio prædicandi in quale quid, in quo tertium prædicabile ab omnibus alijs differret: ergo sola secunda intentio denominans differentiam propriissimam, est simpliciter intentio univialis: ergo et hic diuidatur secundum intentionem, quatenus univialis, est, analogicè diuiditur in intentionem differentie propriæ, & intentiones differentie communis, & propriæ. ¶ Confirmatur, & explicatur hoc: nam licet differentia communis & propriæ, quatenus dicunt aliquid accidentaliiter conveniens pluribus, subinduant intentionem accidentis quinti prædicabilis, & sub hac ratione sint simpliciter univerialia, & prædicabilia formaliter tamen, ut faciunt differre propriæ, vel communiter denominantur à quadam intentione differentie, quæ solum secundum quid, & reductivè participat rationem tertij prædicabilis: ergo differentia secundo intentionaliter accepta analogicè diuiditur in differentiam communem, propriam, & propriissimam.

6. Obijcies aduersus hanc secundam conclusionem: quod licet genus primo intentionaliter pro

pro substracto acceptum, sit analogum ad omnia substracta generis, quia aliqua illorum sunt substantiæ, & aliqua accidentia, & aliqua entia realia, alia vero entia rationis; tamen secundo intentionaliter sumptum, vniuocè in omnia genera diuiditur: ergo licet differentia primo intentionaliter sumpta, analogice diuidatur in communem, propriam, & propriissimam; non inde sequitur, quod differentia secundo intentionaliter accepta, sit analogica ad communem, propriam, & propriissimam.

Respondetur, negando consequentiam, quia genus etiam primo intentionaliter & pro substracto acceptum, solum materialiter & in esse entis dicitur analogice de omnibus substractis generis; non autem formaliter, ut formaliter est substractum & fundamentum intentionis generis; quia ut sic omnia genera, quantumvis in esse entis analogice distincta, vniuocè conueniant in eo, videlicet, quod omnia illa equaliter dicunt rationem essentialiter contrahibilem, siue illa sit accidens, siue substantia, siue aliquid reale, siue aliquid rationis: & ita non mirum, quod intentio generis in hac ratione fundata vniuocè omnibus intentionibus generis cōpetat. Quia tamen differentia in ratione formalis differentie, & ut fundat intentionem differentie, analogice dicitur de differentia commu-

ni, propria, & propriissima; ideo talis analogia illius primo intentionaliter accepta intert analogiam differentie, etiam secundo intentionaliter sumptæ, inimò stat optime, aliquas differentias in ratione entis vniuocè conuenire, ut si omnes illæ sint eiusdem predicamenti; & in ratione formaliter differentie analogari, ut cum vna illarum est differentia propriissima, & altera differentia communis & propria: & è conuerso, duæ differentie propriissime, quarum vna illarum est substantia, & altera accidens, in ratione entis analogantur, & in ratione formaliter differentie vniuocè conueniant.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum definitiones differentie à Porphyrio assignatae sint bonæ?

Plures in secunda parte huius capituli assignat Porphyrius differentie definitiones, quas in hac, & sequenti quæstione examinare contendimus, ad quod opere pretium est advertere, differentiam triplicem actum habere, scilicet, diuidere genus, constituere speciem, & diuidere, seu distinguere vnam speciem ab alia: & secundum istos diuersos actus diuersi modo Porphyrius definiuit differentiam. Prima ergo definitio explicans, quomodo species differant à genere, est, quod differentia sit, *quæ species genus excedit.* ¶ Secunda defini-

definitio differentiae in ordine ad inferiora, & ut pradicabilis, est, differentia est, *qua pradicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale.* ¶ Tertia definitio differentiae est, quod sit, *quod suapte natura separat ea, qua sunt sub eodem genere*, ut rationale separat hominem ab equo, vel leone, nō autem ab albo, quia equus homo, & leo sunt sub eodem genere; non autem homo & albus. ¶ Quarta definitio differentiae, quod sit, *qua differunt inter se singula*, ut rationale est differentia, qua differt homo ab equo. ¶ Ultima tandē &, ut asserit Porphyrius, ex acta definitio differentiae, vipote in qua non est necesse, sicut in alijs aliquid sub intelligere, ea est, *quod sit continua essentia.*

Omnēs istae definitiones, si recte intelligantur, optima sunt, & prae auctoritatem Porphyrii, & communiter eius interpretum, non aliter melius quam illas aliquibus objectionibus examinando, possumus defendere, & explicare.

Adversus primam igitur assignatam definitionem differentiae obijciens primo. Quod differentia, quam habet species, etiam continetur in genere. Male igitur in prima assignata definitione differentiae dicitur, quod per illam species excedat genus. Antecedens probatur primo: quia genus est totum potentiale respectu speciei: ergo continet

quidquid continet species: ac perinde continet & illius differentiam; alias non posset genus formaliter de specie pradicari.

¶ Secundo probatur idem antecedens, quia si differentia, quam habet species, non contineretur in genere; illam haberet species ex nihilo: quia si homo rationalitatem ab animali non habeat, non est unde illam habeat: ergo differentia, quam habet species, continetur in genere, ac perinde per illam species non excedit genus.

Confirmatur: quia in praedicta definitione, sicut in omnibus alijs, quas assignat Porphyrius, cum per illas definat differentiam secundum tres actus, dividendi genus, constituendi speciem, & distinguendi unam speciem ab alia, qui solum competunt differentiae propriissimae, videtur solum definire differentiam propriissimam, alijs differentijs omisis. Sed praedicta prima definitio convenit alijs ad differentiam propriissimam. Illa igitur non est bona. Minor probatur: quia non solum per differentiam propriissimam, sed per multa alia species excedit genus, ut homo excedit genus per risibilitatem, & per aequaliter ridere, & per esse bipedem & alia quae nō sunt differentiae propriissimae hominis.

Ad argumētū, quod subinet obijcit Porphyrius, late ex ipso met Porphiriore spōdet nosser auctor in explicatione tex. 6. huius cap.

& questione vnica super hoc cap. in solutione ad 5. quod differentia quæ constituit speciem, & actum continetur in specie, continetur quidem in genere: non tamen actum, sed solum in potentia, quia cum genus se habeat vt materia & differentia vt forma; sicut in materia, licet non contineantur in actu, continentur tamen in potentia omnes formæ: ita etiam suo modo omnes differentie continentur in potentialitate generis. Et per hoc patet ad primam probationem. Et sicut, cum generatur aliquid materiale, forma non fit ex nihilo, sed ex potentia materia; ita suo modo species non habet differentiam ex nihilo, sed ex potentialitate generis, non quidem quod genus cum omni proprietate sit causa materialis differentiarum, ex cuius potentialitate illæ ita proprie educantur, sicut formæ educuntur ex potentialitate materiae: nam genus cum vt abstractum per intellectum habet illam continentiam, illa non est potentialitas realis, & ita differentia solum educuntur ex genere ad modum causæ materialis.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut aduertimus ex Porphyrio in vltima definitione differentie, in omnibus alijs debet aliquid subintelligi: & in prima, quod per differentiam species excedat gen^{us}, id est, quod excedat illam essentialiter, aliquam essentialem perfectionem ha-

bens supra id, quod actu includit genus; & hoc nulli alij præter differentiam proprijsisram competit.

4. Obijcies secundo contra secundam definitionem differentie, quod prædicari in quale de pluribus differentibus specie, etiam competit proprio, & accidenti, quæ cum sint qualitates, prædicantur in quale. Non igitur ea definitio, vt pore alijs à differentia competens, potest esse bona. Respondetur, quod cum in hac definitione dicitur, quod differentia prædicatur in quale, debet intelligi, in quale essentialiter: vt per id differat differentia à proprio & accidenti.

QVÆSTIO XV.

Utrum definitio differentie prædicabilis omnibus competat à seferentis?

Differentia vt prædicabilis definitur, quod sit illud, quod prædicatur in quale quid de pluribus differentibus specie. Et de hac definitione inquirimus, an omnibus competat differentiis: difficultas que solum procedit supponendo, omnes terminos præfatæ definitionis ad ipsam definitionem pertinere: non enim est aliqua difficultas, si ad definitionem solum pertineat, quod prædicetur in quale essentialiter de pluribus, & illa particula *differentibus specie*, non vt pars definitionis,

nis, sed vt exemplum definitionis ponatur, vt hanc oblere insinuat Porphyrius dicens, *differentia est, quæ prædicatur in quale de pluribus, & differentiis specie: ubi per illam coniunctionem, & insinuare videtur, illam particulam, differentiis specie, non vt partem definitionis, sed vt exemplum definitionis apponi. Difficultas ergo solum procedit, supponendo omnes terminos in prædicta definitione positos ad ipsam pertinere.*

2. In hac autem difficultate vnum supponimus, & alterum inquirimus. Supponimus quidem, non solum dari differentias subalternas, sed athomas speciei inæ & specialissimæ constitutivas; illasque vere & proprie esse differentias, & cū differentiis subalternis vniocce conuenire. Hoc ergo supponimus, & inquirimus, an prædicta definitio omnibus differentiis etiā athomis cōpetat.

3. Statim autem se offert ratio dubitandi, cum differentia athomæ, vt rationale, non habeat aliqua sibi inferiora, quæ differant specie: ac periade non possint de pluribus differentiis specie prædicari. Non igitur videtur, qualiter illis competat prædicta differentia definitio.

4. Duplex autem in hoc inuoluitur questio: altera, an omnem differentiam per prædictam definitionem Porphyrius intenderit definire: altera, in prædicta definitio omnibus differentiis re vera competat, siue illam solum

pro differentiis, subalternis, siue pro omnibus tradiderit Porphyrius. Et quidem circa primum (cuius resolutio non multum affert utilitatis) facile crediderim, Porphyrium solum differentiam subalternam definisse: non quia existimauerit, non esse differentias athomas, aut illas non esse proprie differentias; sed quia definita solum, vt magis nota, differentia subalterna, facile definitio differentia athomæ, & definitio differentie in comuni poterat assignari. Sed vt dixi non multum in hoc est, mentem in hac parte Porphyrij indagare; & ita quidquid ille intenderet, ad alteram questionem, an videlicet prædicta definitio possit explicari, vt omnibus competat differentiis, accedamus.

5. Partem negatiuam plures tuentur. Aliqui tamen defendunt partem affirmatiuam, qui in duos modos explicandi eam definitionem differentia, vt omnibus differentiis competat, diuiduntur, Caietanus namque, cui plures subscribunt, in hoc capit, de differentia, §. *occurrit autem*. 1. o. asserit, quod prædicari de pluribus differentiis specie in prædicta, definitione debet intelligi, non positive, sed negative, & per non repugnantiam, vt sit definitionis sensus, quod differentia, in quantum differentia, non repugnat prædicari de pluribus differentiis specie. Sic enim intellecta definitio omni dif-

ferentię cōpetit. Nam licet differentia athomę, in quātū athoma est, repugnet prädicari de pluribus differentibus specie; id illi nō repugnat, in quantū differentia est: alias id omni repugnarēt differentia. Hoc igitur modo per non repugnantiam intellecta definitio omni competit differentia. Et hoc modo aliquid optime posse definiri, probat Caietanus exemplo: cum enim quantū definitur a Philosopho, quod sit diuisibile in partes eiusdē rationis: tibi *diuisibile* non sumitur positive, sed negative, seu per nō repugnantiam; aliās prädicata definitio nō competeret omni quāto, siquidem nō competeret celo, aut minimo naturali: quia licet vtrumque sit quantum, neutrum potest diuidi. Sumitur ergo in ea definitione *diuisibile*, vt omni competat quanto, nō positive, sed negative, seu per non repugnantiam: id est, quod quanto in eo, quod quantum est, non repugnet esse diuisibile in partes eiusdem rationis: hoc enim modo definitio competit omni quāto, quia licet quatenus talem habent quantitatem, diuisibilitas eis repugnet, non tamen vt quāta sunt: aliās omni quanto id repugnarēt.

6. Secundus modus explicandi eam definitionem differentię, vt omnibus competat differentijs, est, quod in ea definitione particula *de pluribus differentibus specie*, non intelligatur de pluribus

differentibus specie inter se, sed ab alijs. Et hoc modo etiam differentijs athomis competit, quę licet de pluribus solo numero inter se differentibus prädicētur; prädicantur tamen de pluribus differentibus specie ab alijs: ipsa enim indiuidua, de quibus differentia athoma prädicatur, differunt per ipsam differentiam ab alijs specificę, ab indiuiduis videlicet alterius speciei. Aliquos pro hac sententia supresso nomine refert Auicenna, illamque plures recentiores defendunt.

7. Pro veritatis explicatione dico primo. Nō potest in definitione differentię intelligi, prädicari de pluribus differentibus specie, per non repugnantiam. Probatur primo, definitiones dātur ad explicandas essentias rerum: ergo non possunt dari per aliquid, quod definitis competat solum per non repugnantiam: ergo differentia non potest definiri per prädicari de pluribus differentibus specie, solum per non repugnantiam illi conueniens. Antecedens est certum, & prima consequentia probatur: nam illud, quod alicui conuenit tantum per non repugnantiam, siue per id tātummodo, quod illi non repugnat, non explicat, quid illud sit; sed solum dicit, quid ei nō repugnet: sicuti per hoc quod homini non repugnet, esse albū, v.g. non innotescit nobis quid sit homo, immō nec an sit albus: ergo cum definitiones dentur ad explicā-

explicandam naturam definiti,
non possunt dari per id, quod de-
finito non repugnat, sed per illa
quæ ei positive conveniunt.

8. Secundo probatur. Si vt ali-
quid recte definiatur, sufficeret,
quod definitio solum per non re-
pugnantiam illi competeret: se-
queretur, definitionem hominis,
scilicet *animal rationale*, conueni-
re equo, & per illam optime equū
posse defini. Consequens est
absurdum, & quod nec Authores
cōtrarij concedunt: ergo. Seque-
la probatur, nam licet esse ratio-
nale repugnet æquo, in quantum
tale animal, non tamē in quantum
animal est: ergo sicuti, quamvis
differentiæ athomæ in quantum
tali repugnet, predicari de pluri-
bus differentiis specie, quia id
non repugnat illi in quantum
differentia est, potest dici, quod
illi cōuenit præfata definitio dif-
ferentiæ; dici potest similiter,
quod definitio hominis competat
equo.

Confirmatur, nam eadem ratione sequeretur, præfatam definitionem differentia omni prædicabili convenire, siquidē quāvis illis generi v. g. vel speciei in quātum talia prædicabilia sunt, repugnet prædicari *in quale quid* de pluribus differentibus (specie; id non repugnat illis, in quātum vniuersalia, & prædicabilia sunt: aliās id omni prædicabili repugnaret: ergo.

9. Tercio probatur. Differē-
tia vt sic abstrahit à predicabili.

tate de pluribus differentiis specie, & à predicabilitate de pluribus differentiis numero. Ergo non potest definiri per predicabilitatem determinare de pluribus differentiis specie. Consequentia patet, nam nihil potest definiri, nisi per id, quod determinate sibi convenit. Antecedens autem probatur. Differentia ut sic abstrahit à differentia athoma, & differentia subalterna. Sed differentia subalterna dicit determinate predicabilitatem de pluribus differentiis specie; differentia autem athoma predicabilitatem de pluribus differentiis numero: ergo differentia ut sic abstrahit à predicabilitate de pluribus differentiis specie, & à predicabilitate de pluribus differentiis numero.

10. Dices ad omnia hæc cum aliquibus defendentibus, & explicantibus Caiet. sententiã, quod differentia possint cõperit prædicta definitio quoad essentialia quæ includit, scilicet quod actum primum prædicandi de pluribus differentibus specie, licet illa quoad accidentale, scilicet quod actum secundum prædicandi de pluribus differentibus specie, solum per non repugnantiam conveniat differentia: quia in quantum differentia est nulli differentia talis actus secundus repugnat, licet alicui differentia, ut talis est differentia, repugnet: & quod ut definitio aliqua sit bona, sufficit quod quoad essentialia competat positive

definito, licet ei quoad aliquid accidentale, quod dicit, solum competat per non repugnantiam.

11. Sed contra hoc est, quod nec actus primus pradicandi de pluribus differentibus specie, competit positive differentie ut sic: nam si ille differentia in communi essentialiter positive competeret, nulli differentie sub aliqua ratione repugneret. Sed talis actus primus repugnat differentie athomæ, ut athomæ est: ergo non convenit positive differentie in communi. Consequentia patet. Maior probatur, nam quod convenit positive, & essentialiter alicui superiori, licet non sub omni ratione inferiori ei conveniente, debeat ipsi inferiori competere: sub nulla tamen ratione potest inferiori repugnare: sicuti quia animali essentialiter & positive competit esse sensibile; licet id non oporteat, quod sub omni ratione alicui animali competat, animali enim albo non competit, sub ratione albi esse sensibile: aliàs id omni competeret albo, sub nulla tamen ratione, quantumvis alicui animali accidentaliter conveniente, potest illi repugnare esse sensibile: ergo si differentie in communi, ut est essentialiter omni differentie superior, essentialiter & positive competeret actus primus pradicandi de pluribus differentibus specie; talis actus primus seu pradicabilitas nulli differentie sub aliqua ratione quantumvis ei ac-

cidentaliter posset repugnare. Minor autem, quod differentie athomæ sub ratione athomæ, quæ est specialis illius ratio, per quam accidentaliter ab alijs distinguitur differentijs, repugnet actus primus pradicandi de pluribus differentibus specie, probatur quia cui sub aliqua ratione aliquis actus secundus repugnat, sub eadem ratione illi repugnat etiam actus primus ad talem actum secundum per se ordinatus: sicuti cui sub aliqua ratione repugnet actus secundus ridendi, sub eadem ratione & actus primus, id est risibilitas ad actum secundum ridendi per se ordinata repugnet. Sed differentie athomæ, ut athomæ est, repugnat actus secundus pradicandi de pluribus differentibus specie: ergo etiam illi, ut athomæ est, repugnat pradicabilitas, potentia, seu actus primus pradicandi de pluribus differentibus specie.

14. Ad exemplum autem, quod pro sua sententia de definitione quanti adducit Caietanus, respondetur, quod divisibilitas, quæ ponitur in definitione quanti (ut docet noster Author 1. Philosophorum question. 1. art. 2. ad 1. argumentum Scoti contra primam conclusionem, immò ut docet ipse Caietanus 1. part. question. 7. articul. 2. §. *Ad rationem ergo Scoti*,) non est divisibilitas per separationem realem unius partis quantitatis ab alia (ea enim divisibilitas, nec est de essen-

essentia quantitatis, nec de illa definitio quâti potest intelligi: & sic non est in conveniens quod alicuiquinto quatenus tali quâto repugnet) sed divisibilitas, quæ est quantitatis essentialis, & quæ in definitione quanti intelligitur, est divisibilitas mathematica, quæ per intellectum potest una pars quantitatis ab alia distingui & designari: & hæc divisibilitas omni quantitati, & omni quanto possitine competit, & nulli quanto etiam celo, aut minimo naturaliteriam sub aliqua ratione, quantumvis quantitatis accidentaliter, repugnat.

13. Dico secundo. Probabiliter potest hæc definitio differentie, ut omnibus competat differentij, explicari, quod illa particula *de pluribus differentibus specie*, non de differentibus specie inter se, sed differentibus specie ab alijs, intelligatur. Conclusio est satis communis. Et pro illius probatione & explicatione suppono, quod licet differentia tres habeat actus, dividere genus, constituere speciem, & facere differente unam speciem ab alia, & isti actus inter se habeant connexionem; tamen intentio differentie ut prædicabilis fundatur in illa, secundum quod facit differre; & non secundum quod facit differre propriè, vel communiter, sed secundum quod facit differre propriissime, & essentialiter: & quâvis fundamentum relationis alienius secundæ intentionis nõ de-

beat poni expresse in ipsius secundæ intentionis definitione; optimus tamen est illam definiendi modus per ordinem ad suum fundamentum: ex qua doctrina sic formatur ratio pro illa conclusione.

14. Si in prædicta definitione differentie, illa particula, *de pluribus differentibus specie*, intelligatur non inter se, sed ab alijs, hæc definitio omni competit differentie: & alias si ita intelligatur illa particula, non in septe per se, sed potius magis iuxta suam naturam differentia definitur. Probabile ergo est, ita accipi posse prædictam definitionem. Consequentia est bona. Maior certa, siue enim differentia subalterna sit, siue athoma, prædicatur de illis, quæ ab alijs specificè per eandem differentiam differunt. Minor autem probatur ex prædicto fundamento: nam sic intellecta definitione, explicatur essentia differentie in ordine ad suum fundamentum: ergo cum istæ secundæ intentiones non aliter à nobis innotescant, quam per sua fundamenta, optime definitur differentia per hanc definitionem sic intellectam, in qua ordo ad suum fundamentum explicatur.

15. Adversus hanc tamen conclusionem, ut magis explicetur, obijcies. Primo, quod de differentia athoma nūquam verificatur, quod prædicatur de pluribus differentibus specie: rationale enim v.g. prædicatur de Petro & Pau-

lo, de quibus non verificatur, quod differant specie, ut patet per exponētes huius verbi *differant*, quæ istæ sunt, Petrus est alicuius speciei, & Paulus est alicuius speciei, & Petrus non est eiusdem speciei, cuius est Paulus, quarum exponētiū tertia exponens manifeste est falsa.

Respondetur, hoc argumento solum probari, quod si verba definitionis, ut facient, & sine ali. qua explicatio accipiantur, illa particula, *de pluribus differentiibus specie*, intelligitur de pluribus differentiibus specie inter se, & sic illi prædictæ correspondent exponētes: non tamen probatur, quod si dicta particula intelligatur de pluribus differentiibus specie ab alijs, prædicta definitio non competat omni differentiæ & sic intellecta illa particula, non debent propositiones de verbo, *differant* exponi per prædictas exponētes, sed solum per id, quod illa, de quibus prædicatur differentia, differant per eandem differentiam ab alijs, de quibus talis differentia non prædicatur.

25. Obijcies secundo. Differentia hic definitur, ut unus ex quinque predicabilibus: ergo illa particula, *de pluribus differentiibus specie*, eodem modo accipienda est, ac in definitione aliorum predicabilium, in qua ponitur. Sed in definitione aliorum predicabilium intelligitur de differentiibus specie inter se: ergo eodem modo intelligenda est in hac definitione.

Respondetur, quod licet differentia sit unum ex quinque predicabilibus; quia tamen habet specialem rationem prædicabilis fundatam specialiter in ipsa differentia, secundum quod facit differre specificè ea, quorum est differentia ab alijs; potest definiri in ordine ad sua inferiora, secundum quod ab alijs specificè per ipsam differunt. Et alia prædicabilia non faciunt sua inferiora specie ab alijs differre, nec perinde aliquid ad rationem illorum conducit, quod sua inferiora differant, vel non differant specie ab alijs, & ideo sola differentia potest definiri per ordinem ad sua inferiora, prout specie ab alijs differunt.

17. Obijcies tertio, nam si ita hæc posset explicari definitio differentie, sequitur quod possit etiam differentia definiri per prædicari de pluribus differentiibus genere. Consequens nullus admittit: ergo. Sequela probatur, nam ea de quibus prædicatur differentia, non solum differant specie ab alijs, sed etiam genere: Petrus enim v. g. & Paulus non solum differunt specie ab alijs, sed differunt etiam genere ab alijs, utpote ab albedine, relatione, quantitate, &c. quia ab illis differunt prædicamento, & quæ differunt prædicamento, differunt genere: ergo sicut, quia inferiora differentie differunt specie ab alijs potest definiri differentia, per prædicari de pluribus differentiibus

bus specie; quia eademmet inferiora differunt genere ab alijs, poterit similiter differentia defini per prædicari de pluribus differentibus genere.

Respondetur, negando sequelam: quia nulla differentia facit, aliquid ab alio differre genere, sed specie. Nam quæ differunt specie athomæ, certum est, quod non differunt genere, & quæ pertinent ad diuersa genera intra idem prædicamentum non differunt inter se genere, sed specificè subalterne, quia genus inter medium licet in ordine ad sua inferiora dicatur genus, in ordine tamen ad aliud genus, à quo distinguitur; nõ genus, sed species subalterna debet appellari: & ita quæ sunt sub vno genere, ab his quæ sub alio genere sunt, non generice, sed specificè subalterne differunt. Quæ autem ad diuersa prædicamenta pertinent, nõ proprie dicuntur differre, sed esse primo diuersa; & etiam si minus proprie & vulgariter dicerentur differre genere, non differunt per suas differentias, sed per diuersos modos entis. Vnde nunquam differentia prædicatur de aliquibus, quæ per ipsam differentiam differant genere ab alijs. Et sic non potest defini differentia per prædicari de pluribus differentiibus genere, bene tamen per prædicari de pluribus differentiibus specie: quia ea de quibus differentia prædicatur, per ipsam differentiam differunt specie ab alijs.

18. Obijcies quarto, nam hæc definitio etiam si illo modo intelligatur, est propria differentie subalterne, vt subalterna est, immò videtur propria differentie athomæ, vt athoma est: nulla enim specialior definitio in hoc modo dicendi potest assignari differentie athomæ, & subalterne, quam ista: ergo talis definitio sic intellecta non est propria differentie incommuni, patet consequentia, nam differentie inferiores addunt aliquid saltem accidentale supra differentiam incommuni: ergo ratione illius, quod addit, debent habere distinctas proprias definitiones: ergo si hæc definitio sic intellecta est propria alienius differentie inferioris, vt talis differentia est, non potest esse propria differentia incommuni.

Respondetur, negando antecedens, immò hæc definitio sic explicata propria est differentie, vt sic: quando enim diximus, intelligendam esse, quod differentia sit, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus differentiibus specie ab alijs*, non est accipiendum determinate de pluribus differentiibus ab alijs specie athomæ, nec determinate specie subalterna, sed abstrahendo ab utroque modo differendi inferiorum. Et sic accepta definitio, non est propria differentie athomæ, nec subalterne; sed propria differentie incommuni, vt ab utraq; abstrahit. Etsi velimus

definire differentiam subalternā possumus sic, est, *que predicatur in quale essentialiter de pluribus differentiis ab alijs specie subalternā, & differentia athoma, que predicatur de pluribus differentiis ab alijs specie athoma.* Vel possumus illas aliter sic definire: differentia subalternā est, *que predicatur in quale essentialiter de pluribus ab alijs, & inter se specie differentiis, ubi predicari de pluribus ab alijs specie differentiis, b^o, erit essentialiter differentie ut sic: quod autē illa plura inter se specie differant, erit accidentale differentie ut sic, & propriū subalternā, ut subalternā est.* Et differentia athoma erit, *que predicatur in quale essentialiter de pluribus ab alijs specie, & inter se solo numero differentiis.* Vbi quod illa, de quibus predicatur, inter se solo numero differant, erit accidentale differentie in cōmuni, & propriū differentie athomæ, ut athoma est.

CAPVT DE Proprio.

QVÆSTIO XVI.

Primum diuisio proprii, & illius definitione recte assignentur à Porphyrio?

QUatuor acceptiones proprii Porphyrius enumerat, scilicet, quod conuenit soli, & non omni, ut esse Geometram respectu hominis. Quod cōuenit om-

ni, & non soli; ut esse bipedē respectu hominis. Quod conuenit omni & soli, non tamen semper; ut respectu hominis canescere, quod licet omni, & soli homini competat; non tamē semper, sed determinato solum tempore senectutis. Ac denique quod cōuenit omni, soli, & semper; ut respectu hominis esse risibile. Et de proprio hoc quarto modo accepto asserit, quod conuertitur cum specie, a qua dimanat. Illud etiā sic definit Aristoteles 1. T. *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim predicatur.* De hac autem Porphyrij definitione, & illius diuisionibus breuiter in præsentī est disputandum.

2. Dico igitur primo. Adæquata; analoga tantē est prædicta diuisio proprii. Prima pars conclusionis præter auctoritatem Porphyrij facillē probatur. Quia cum proprium condistinguatut ab accidenti cōmuni, & præter accidentia cōmuniā, omne accidēs, quod alicui competit, aliquo ex his quatuor modis competere debeat; nec aliud sit assignabile: adæquata est prædicta proprii diuisio.

3. Secūda autē pars cōclusionis; videlicet, quod illa sit analoga, etiam est manifesta. Quia solum proprium quarto modo est simpliciter proprium, non itidem alia, sed quodlibet illorum a ratione simpliciter proprii deficit: er-

go prædicta diuisio est analogica, & sic propriis in triplici priori acceptione prætermissa, solum proprii quarto modo accepti definitionem explicabimus, quia solum illud rationem quarti prædicabilis obtinet; alia autem propria, quia simpliciter, licet non formaliter sub ratione proprii, sunt accidentia; ad rationem accidentis quinti prædicabilis simpliciter pertinet; licet, ut aliqualiter propria sunt, possit dici, quod etiam aliquantulum, ut propria sunt, pertinent ad quantum prædicabile, quamuis eius rationem simpliciter non participant.

4. Dico secundo, per definitionem proprii assignatam ab Aristotele, definitur proprium, ut quantum prædicatum, non autem ut quantum prædicabile; per definitionem autem assignatam à Porphyrio definitur proprium, ut quantum prædicabile: clarius tamen ut sic communiter definitur, *quod prædicatur de pluribus accidentibus inseparabiliter*. Prima pars conclusionis probatur, nam proprium, ut quantum prædicabile (sicut omne aliud vniuersale) constituitur per aliquem specialem ordinem ad sua inferiora, ideoque (ut quæst. sequenti ostendimus) proprium in ratione prædicabilis non per ordinem ad speciem, à qua dimanat, & cum qua conuertitur, sed per ordinem ad sibi inferiora constituitur. Sed in definitione assignata ab Aristotele nullus ordo proprii

ad sua inferiora, sed solum ad speciem cum qua conuertitur, explicatur: ergo per eam definitio nem non definitur proprium, ut quantum prædicabile est, sed ut quantum est prædicatum, cuius ratio non in ordine ad inferiora, sed in ordine ad speciem definitur.

5. Secunda autem pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphyrii: cum enim in illa dicitur, quod proprium *conuenit omni*; non intelligitur quod conueniat omni speciei: alias ea definitio non competere proprio speciei infimæ, cum sola sit unica species, cui tale competat proprium; sed intelligitur, quod conueniat omni individuo speciei, à quo proprium dimanat; & cum dicitur, quod proprium *conueniat soli*, etiam intelligitur conuenire individuo, non quidem determinate uni vel alteri, sed omnibus & solis individuis speciei, à qua proprium dimanat, ita ut sensus definitionis sit, proprium est, quod conuenit omnibus inferioribus speciei; à qua dimanat, & solis illis, ac semper illis. Sic autem explicata definitione, per eam optine definitur proprium, ut quantum prædicabile, quia per illam explicatur illius ordo ad sua inferiora, & quod inseparabiliter illis competit, clarius tamen (ut dixi in 3. parr. conclusionis) essentia proprii, ut quarti prædicabilis per eam communem definitionem

expli.

explicatur: quia nō solū explicatur ordo proprii ad sua inferiora, sed & specialis modus, quo prae alijs predicabilibus de illis predicatur: in eo enim quod dicitur, quod predicatur de illis accidentaliter; distinguitur propriū attributis prioribus predicabilibus, quae de suis inferioribus non accidentaliter, sed essentialiter predicantur. In eo autem quod dicitur proprium, non quo modolibet accidentaliter, sed accidentaliter inseparabiliter de pluribus predicatur; distinguitur proprium à quinto predicabili, quod (ut capite sequenti explicabimus) accidentaliter separabiliter predicatur. Clarior igitur, & melior ea est definitio proprii, ut quarti predicabilis, ut pote clarius & expressius illius naturā explicans. Ut tamen quae in his conclusionibus diximus, magis innotescant, ea aliquibus objectionibus breuiter examinemus.

6. Aduersus diuisionem igitur proprii obijcies. Primo, quod Aristoteles tres tantum enumerat acceptiones proprii. Perperam igitur Porphyrius quatuor enumerauit. Antecedens probatur: nam Aristoteles 1. Topicorum capit. 4. solum assignauit proprium per se, proprium semper, & proprium aliquando.

Respondetur negando antecedens. Nam Aristoteles per proprium aliquando, intellexit proprium, quod in aliqua parte tan-

tum temporis comperit, & quod aliquibus & non omnibus alicuius speciei convenit, in quo iam duas proprii acceptiones ex assignatis à Porphyrio comprehendit; nempe quod conuenit omni, non soli; & quod conuenit omni, & soli, non tamen semper; & cum praeter has acceptiones alias duas enumeret, totidem in re assignauit, ac Porphyrius.

7. Obijcies secundo contra primam acceptionem proprii. Quia si aliquod diceretur proprium primo modo, maxime respectu hominis esse Medicum, vel Geometram, (haec enim exempla huius primae acceptionis adhibet Porphyrius) sed id nō est proprium eo primo modo: nullum igitur tale datur. Minor probatur. Nam esse Medicum: siue Geometram, vel accipitur pro capacitate hominis ad eas sciēcias, vel pro ipsis habitibus talium scientiarum: si primum, est proprium quarto modo, utpote cōpetens omni soli, & semper homini: capacitas enim & inclinatio ad omnes sciēcias, est propria passio hominis; si autem accipiat pro ipsis habitibus talium scientiarum, illi sunt accidentia omnino communia hominis: ergo in nulla acceptione habet respectu illius eam rationem proprii.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem dico, quod non accipitur esse Medicum

dicum, vel Geometram, cum adhibetur, vt exemplū proprii primo modo, pro inclinatione, & capacitate ad eas scientias, quæ omni homini ratione suæ naturæ specificæ competit, (ea enim capacitas, & inclinatio, vt recte probat argumentum, est proprium quarto modo respectu hominis) sed accipitur, vel pro speciali inclinatione individuali, quæ solis hominibus, non tamen omnibus competit, ad eas magis quam ad alias scientias; vel pro ipsi habitibus earū scientiarū (utrumque enim est proprium primo modo respectu hominis, & non accidens omnino commune, utpote non competens alijs præter hominem, & aliquo modo per se hominibus, vt specialis illorum inclinatio, vel vt terminus naturalis eorum inclinationis competens.

Eodem modo respondetur ad aliud argumentum, quod obijcit noster author aduersus exemplum proprii tertio modo, quod specialis qualitas, quæ est causa hominibus canescendi, & ipsa actualis canities, sunt proprium tertio modo hominis, quia omnibus & solis illis cōpetunt (alia enim animalia licet aliquando habeant pilos albos, proprie non dicuntur canescere) & id non semper, sed determinato tempore senectutis hominibus competit.

3. Obijcies tertio, quod visus & auditus habent rationem

proprii respectu hominis, cum ex illius essentia dimanent. Et tamen ad nullam ex quatuor prædictis acceptionibus proprii pertinent: ergo in sufficienter illæ assignantur. Minor probatur, quia non pertinent ad aliquam ex tribus prioribus, cum sub nulla formalitate sint accidentia communia, nec accidentaliter separabiliter, de hominibus prædicentur: & (vt diximus) proprium in triplici prior acceptione, licet in ratione proprii non pertineat ad accedens commune & quantum prædicibile, semper tamen sub aliqua formalitate ad illud pertinet. Nec possunt prædicti sensus habere rationem proprii quarto modo respectu hominum, utpote qui licet conueniant omnibus hominibus, non tamen solis.

Confirmatur, nam esse bipedem, ponitur à Porphyrio pro exemplo proprii secundo modo. Et tamen nullo modo videtur esse proprium, cum respectu nullius speciei athoræ, aut subalternæ proprium sit, & omne proprium respectu alicuius speciei in esse proprii debeat consistui. Perperam igitur id vt exemplum proprii assignauit Porphyrius.

Respondetur ad argumentū, quod cum proprium quarto modo dimanet à natura specifica, & nō solū sint naturæ specificæ athoræ, sed subalternæ; ab illis etiā

luna propria dimanare, & sic visus & auditus cu proprietate non ab specie natura, sed ab specie subalterna animalis dimanans, & omnibus semper, & solis animalibus competens. Ad confirmationem respondetur, quod solum proprium quarto modo competit, dimanare ab aliqua determinata specie archoma, vel subalterna, non autem proprio in alijs acceptionibus, præcipue in secunda, cum illud sit accidens commune pluribus ad diuersas species pertinentibus.

9. Obijcies quarto aduersus definitionem proprii quarto modo accepti, à Porphyrio assignatam, quod illa competit differentia, vt rationali respectu hominis, siquidem illa competit omnibus, & solis hominibus, & semper illis. ¶ Confirmatur primo, nam altera definitio proprii quarti predicabilis, ipsi proprio non competit, quia illud, cum profuat ab essentia, videtur essentialiter predicari. ¶ Confirmatur secundo, quia vtrique ea definitio competit colorato respectu corporis: omne enim & solum corpus, & semper est coloratum; & coloratum accidentaliter inseparabiliter predicatur de corpore. Et tamen coloratum respectu corporis, nec est proprium, nec predicatur per se de illo; ergo ea vtrique definitio est mala. Minor probatur, quia nulla species colorati predicatur per se de corpore, vt patet: ergo nec coloratum: quia

cum aliqua ratio communis conuenit alicui per se, media in qua ratione specifica sui debet illi per se competere.

10. Respondetur ad argutum, negando antecedens. In ea enim, in modo in vtraque prædicta definitione proprii debet intelligi, quod illud profuat à principijs essentialibus speciei: Differentia autem cum non profuat à principijs speciei, sed potius speciem essentialiter constituat, non conuenit illi definitio proprii. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, negando antecedens, immò eo quod proprium profuit ab essentia alicuius speciei, non predicatur de illa: nec de suis indiuiduis essentialiter, quia solum predicatur de aliquo essentialiter, quod illud essentialiter constituit; non autem, quod ab ipso sic constituto, vel ab eius constituto profuit; id enim solum facit, quod illud predicatur in separabiliter. ¶ Ad secundam confirmationem, quæ a liqualem habet difficultatem, respondetur. Quod coloratum non est proprium respectu corporis, vt recte probat argutum: quia nulla species colorati est propria corpori, nec de corpore in comuni, aut de omnibus corporibus per se predicatur, licet alicui corpori in particulari aliqua species coloris, scilicet albedo, sit propria passio: quod non sufficit, vt respectu corporis coloratum sit propria passio: quia ad id requirebatur:

quod

quod respectu cuiuslibet speciei corporis aliqua species coloris esset propria passio. Vnde dicendum est, quod quia coloratum non profluit à principiis essentialibus, sed à principiis individualibus corporis; quamuis conveniat omnibus & solis corporibus, & semper illis, & prædicetur accidentaliter inseparabiliter de corpore: quia tamen; ut diximus, in utraque prædicta definitione debet intelligi, quod proprium procedat ab essentia illius, cuius est proprium; neutra talis definitio sic intellecta convenit colorato respectu corporis, immò nec convenit illi respectu corporis prædicari inseparabiliter eo modo, quo debet intelligi in definitione proprii, ut capite sequenti explicabimus: quia salva essentia corporis, potest intelligi, illud non esse coloratum, seu quod etiam si non esset coloratum, adhuc salvaretur essentia corporis.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum proprium & differentia constituantur in ratione uniusversalis per ordinem ad speciem, an vero per ordinem ad individua?

Hucusque utrumque membrum huius difficultatis distulimus: nam licet id specialiter in capite præcedenti dubitari posset de differentia, quia tamen eadem est fere difficultas de il-

la, ac de proprio; nec eadem inutiliter repetamus, utrumque simul in hoc loco disputare volumus, ut cognita iam natura proprii & differentie, de utroque videamus, an in ratione uniusversalis, & in ratione talis uniusversalis differentia videlicet in ratione tertij prædicabilis & proprium in ratione quarti prædicabilis, in ordine ad speciem, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat, an vero in ordine ad individua talis speciei constituantur.

2. Nec inquitimus, an differentia & proprium in ratione tertij & quarti prædicabilis constituantur per ordinem ad sua propria individua per nomen ipsius differentie, & proprii significata; ut rationale in ordine ad hoc & illud rationale; & risibile per ordinem ad hoc & illud risibile: iam enim sapius diximus, in ordine ad hæc individua non constitui in ratione specialis prædicabilis condistricti ab specie, sed respectu suorum hoc modo individuorum quodlibet prædicabile habere formaliter rationem speciei: quia rationale v. g. non prædicatur in quale de hoc & illo rationali, sed in quid & ut dicens in actu totam essentiam, quam explicat hoc & illud risibile. Ergo nec rationale constituitur in ratione tertij prædicabilis in ordine ad hoc & illud rationale; nec risibile constituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad hoc & illud risibile; sed

sed utrumque prædicatur de prædictis individuis prædicatione speciei. Vnde in ordine ad prædicta individua non procedit difficultas, sed in ordine ad individua propria speciei, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an videlicet in ordine ad illa, an vero in ordine ad speciem constituantur differentia & proprium in ratione vniuersalis, & in ratione tertij aut quarti prædicabilis.

3. Supponendum est autem, quòd differentia & proprium possunt esse, vel differentia athoma constituens athomam speciem, ut rationale; & proprium athomum ab specie infima & athoma dimanans, ut risibile; vel differentia subalterna, speciem subalternam constituens, ut sensibile, & proprium subalternum, ab specie subalterna dimanans, ut auditum, & quidem de differentia & proprio subalterno est difficultas, an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem subalternam, quam constituit differentia, & à qua proprium dimanat; an vero in ordine ad species inferiores talis speciei subalterne; & de differentia & proprio athomo, an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem athomam, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an vero in ordine ad individua talis speciei: ut rationale & risibile, an constituantur in ratione vniuer-

salis & tertij, ac quarti prædicabilis in ordine ad hominem, quæ rationale constituit, & à quo risibile dimanat, an vero in ordine ad propria individua specifica hominis, & quod dixerimus de differentia & proprio athomo, proportionabiliter dicendum est de differentia & proprio subalterno. Vnde maioris claritatis causa solù de differentia athoma & de proprio athomo loquemur.

4. Dicendum igitur est, differentiam & proprium non constitui in ratione vniuersalis, & tertij ac quarti prædicabilis in ordine ad speciem, quâ differentia constituit, & à qua proprium dimanat; sed in ordine ad individua. Oppositum cum Caietano cap. de differentia plures defendunt, & ut probabile illud admittit noster author in hoc cap. q. 1. in 1. solutione ad 5. sed conclusionem cum eodem nostro autore ibi in 2. solutione ad id argumentum communiter plures defendunt. Et probatur. Quia vniuersale constituitur formaliter in ratione vniuersalis per ordinem ad plura, quæ ut sibi inferiora respicit. Sed speciem, quâ constituit & à qua proprium dimanat; non respiciunt differentia & proprium, ut sibi inferiorem; sed ut omnino æqualem, & illa est vna tantùm & non plures, individua autem sunt plura, & illa respicit differentia, & proprium ut sibi inferiora: ergo differentia & proprium non in ordine ad speciem, sed in ordine ad individua in ratione vniuersalis constituitur.

fituuntur. Maior præterea, quod ex ipsa definitione vniuersalis, quod est *vnũ in multis & de multis*, colligitur, manifeste etiã probatur: quia vniuersale dicitur respectu particularis: ergo respectu sibi inferiorũ, & ad quã cõparatur vt superius, & à quolibet illorũ abstrahit, & cum nullo illorũ in particulari dicitur ad cõuertentiã. Minor autem est manifesta: nam species, quã differentia cõstituit, & à qua propriũ dimanat, est vna & non inferior, sed æqualis cum differentia, & proprio, & cum illis dicitur ad conuertentiã: bene enim valet, est homo: ergo rationalis, & risibilis; & è contra, est rationale & risibile: ergo est homo: & indiuidua sunt vere inferiora proprio & differentia, & ab illis propriũ, & differentia abstrahunt, & cum nullo in particulari eorum propriũ, & differentia dicuntur ad conuertentiã: licet enim bene valeat, est Petrus: ergo rationalis & risibilis; nõ tamẽ è cõtra. Minor ergo quoad utrãq; illius partẽ est vera.

Confirmatur, nam vniuersale, formaliter est vniuersale, & superius respectu eorum duntaxat, à quibus abstrahitur abstractione totali; cum respectu solũ eorum sit totũ potentiale. Sed differentia & propriũ non abstrahuntur ab specie abstractione totali; bene tamen ab indiuiduis: ergo habet rationẽ vniuersalis respectu indiuiduorum, non vero in ordine ad speciem.

5. Dices, quod cũ differẽtia, & propriũ prædicatur de specie; quia prædicatur de illa, vt totũ potentiale est, & vt in potentia cõtinet indiuidua, virtualiter prædicatur de ipsis indiuiduis, & virtualiter perinde prædicantur de pluribus. Et licet in ordine ad speciem secundũ se propriũ & differentia nõ se habeat vt superius; in ordine tamẽ ad speciem, vt totũ potentiale est, & vt cõtinet indiuidua, propriũ & differentia habent eandẽ superioritatẽ, quam habent in ordine ad indiuidua; & aliàs de specie immediate prædicantur, mediate autem de indiuiduis in se ipsis: ergo in ordine ad speciem; & non in ordine ad indiuidua cõstituantur in ratione vniuersalis.

6. Cõtra hoc tamen est primo; q; licet species, quã differentia cõstituit, & à qua propriũ emanat, sit totũ potentiale, & virtualiter cõtineat indiuidua; differentia tamẽ & propriũ nõ prædicatur de illa, vt totũ potentiale est. Falsa igitur est præcedentis solutionis fundamentũ. Antecedens probatur, quia differentia prædicatur de specie, vt illã cõstituit, & componit. Sed cõstituit, & cõponit illã in ratione totius actualis: ergo solũ prædicatur de illa formaliter, vt totũ actuale est. Et propriũ dicitur de specie, vt ab illa dimanat. Sed dimanat ab illa formaliter, vt totũ actuale est in sua essẽtia cõstitutum, ad quã materialiter se habet, quã respectu indiuiduorũ

si totum potentiale. Ergo tam proprium, quam differentia prædicatur de specie, ut illa totum actuale est, non vero, ut est totum potentiale.

Confirmatur, nam sicut de ratione prædicari alicuius propositionis est, quod contineat in potentia, quidquid est in subiecto; ita de ratione subiecti solum est, quod includat, quidquid in actu, vel in potentia dicit prædicatum, & omnis virtualis continentia aliorum materialiter se habet ad rationem subiecti. Ergo cum proprium & differentia de specie prædicatur, continentia virtualis individuorum in specie materialiter ad id se habet, & solum formaliter proprium & differentia prædicantur de specie, ut illa est totum actuale.

7. Secundo eadem solutio impugnatur: nam dato, & non concessa, quod differentia & proprium prædicarentur de specie, ut totum potentiale est, adhuc id non sufficeret, ut in ordine ad illam constituantur in ratione universalis. Ergo etiam si id prædictæ solutioni admittatur, adhuc illa est insufficientis. Antecedens probatur. Nam species, etiam ut totum potentiale, & ut virtualiter continens individua, est formaliter una, & non formaliter plura. Sed terminus, in ordine ad quem aliquid constituitur universale, debet esse formaliter plura, sicut ipsam universale est formaliter unum. Ergo differentia & proprium non constituuntur in ratio-

ne universalis per ordinem ad speciem, etiam si illam ut totum potentiale respicerent.

Confirmatur: nam species, etiam ut respectu individuorum est totum potentiale, non est inferior, sed æqualis cum proprio & differentia: quia etiam ut sic conuertitur cum illis. Sed ut diximus, differentia & proprium, sicut & quodlibet aliud universale, debet formaliter constitui in ratione universalis per ordinem ad sibi inferiora. Ergo non potest constitui differentia, & proprium in ratione universalis per ordinem ad speciem, etiam si in ordine ad illam ut ad totum potentiale comparentur.

8. Obijcies primo, quod proprium & differentia immediate prædicantur de specie, mediate autem de individuis. Sed universale constituitur in ratione prædicabilis in ordine ad terminum, de quo immediate prædicatur. Ergo proprium & differentia constituantur in ratione universalis & prædicabilis per ordinem ad speciem, & non per ordinem ad individua. Minor probatur, ea enim ratione diximus, quod licet genus prædicatione generis prædicetur de individuis specificis: tamen quia de illis solum prædicatur mediatè; non per ordinem ad illa, sed per ordinem ad species, de quibus immediatè prædicatur in ratione universalis & primi prædicabilis formaliter constituitur. Maior autè probatur.

Quia

quia rationale v. g. & rino le immediate predicatur de specie, scilicet de homine, & mediate de illius individuis, Petrus videlicet & Paulus: ideo enim Petrus est rationalis & est risibilis, quia homo est rationalis, & homo est risibilis: ergo immediate predicantur propriū & differentia de specie, & mediate tantum de eius individuis.

Respondetur: quod individua sunt, de quibus immediate, vt superius proprium & differentia predicantur; quia non habent aliam immediatiorem terminum, de quo vt superiora predicentur; si enim immediatius, quam de illis predicantur de specie, non predicantur vt superiora, sed vt equalia de illa; nec in ratione predicabilis, sed vt dicemus, in ratione predicari & vniuersale in ratione talis constituitur per ordinem ad terminum, de quo immediate, vt superius predicatur. Et ita quia genus, etiam vt superius non predicatur immediate de individuis, quia etiam vt superius predicatur immediatius de speciebus, non constituit in ratione vniuersalis, & primi predicabilis per ordinem ad individua, sed per ordinem ad species. Propriū autem & differentia per ordinem ad individua constituuntur, quia vt superiora immediate de illis, & superiora de nullo alio immediatiue predicantur.

2. Obijcies secundo differen-

tia & proprium vere predicantur predicatione vniuersalis de specie; & alias immediatus predicantur de illa, quam de individuis: ergo per ordinē ad illam, & non per ordinem ad individua in ratione vniuersalis constituuntur. Consequentia probatur: quia vt in solutione precedentis obiectionis admittebamus, vniuersale ex illis terminis, de quibus, vt vniuersale predicatur in ordine ad illum debet constitui, de quo immediatius in ratione vniuersalis predicatur: ergo si differentia & proprium nō solū de individuis, sed de specie, vt vniuersalia predicentur, cum alias certum sit immediatius de illa, quam de individuis predicari; in ordine ad illa & non in ordine ad individua formaliter in ratione vniuersalis constituentur. Antecedens autem, in quo est difficultas, probatur primo. Quia proprium & differentia directe & formaliter, & tanquam quid vnum, & vniuersū predicantur de specie: ergo predicatione formaliter vniuersalis, & alicuius predicabilis: omnis enim predicatio formalis & directa ad aliquod predicabile videtur pertinere. ¶ Secundo probatur idem antecedens. Quia eadem relatione refertur proprium & differentia ad speciem, & ad individua: sed ad individua refertur relatione vniuersalis: ergo similiter ad speciem: ac perinde vt vniuersalia de illa predicantur.

tur. Maior probatur, quia quotiescūque aliquid ad aliquid immediate, & ad aliud mediate refertur, eadem relatione refertur ad utrūque: sicuti genus, quia immediate species, & mediate in diuidua respicit, non diuersis relationibus, sed vnica & eadem relatione ad species & indiuidua refertur. Sed proprium & differentia immediate speciem, & mediate indiuidua respiciunt. Non igitur diuersis relationibus, sed vnica, & eadem relatione ad speciem & indiuidua refertur. ¶ Tertio denique probatur idem antecedens, quia differentia & propriū prædicantur de specie, & species de indiuiduis; ergo eodem genere prædicationis, quo proprium & differentia prædicantur de specie, prædicantur de indiuiduis. Sed de indiuiduis prædicantur prædicatione vniuersalis: ergo etiam de specie. Prima consequentia patet per regulam antepredicamentalem, cum quid prius de quo prius prædicatur, &c. quæ iuxta communiorē intelligentiam debet intelligi, quod cum aliquid prædicatur de aliquo, eodem genere prædicationis, quo de illo prædicatur, debet prædicari de his de quibus prædicatur subiectū: ergo si propriū & differentia prædicantur de specie, eodem genere prædicationis, quo de illa prædicantur, debent etiam prædicari de indiuiduis de quibus prædicatur species. 10. Respondetur, negando antecedens, quia, vt ostēdimus, dif-

ferentia & proprium non prædicantur vt superiora, sed vt æqualia de specie: ac perinde non prædicantur formaliter de illa prædicatione vniuersalis. Et ad primam probationem antecedentis dico: quod licet prædicatione proprii & differentie de specie, sit formalis & directa; nō tamē est, prædicatione vniuersalis, nec sub intentione prædicabilis prædicatur proprium aut differentia de specie, sed sub intentione tertij aut quarti prædicati. ¶ Ad secundam probationem eiusdem antecedentis respondetur, negando maiore, quia non quotiescūque aliquid respicit vnum mediate, & alterū immediate, refertur ad illa eadē relatione, sed solū, cum sub eadē ratione respicit utrūque; proprium autē, & differentia vt æqualia respiciunt speciem, & vt superiora respiciunt indiuidua, & ita quāuis immediate respiciant speciem & mediate indiuidua, non eadem relatione ad speciem, & indiuidua refertur, sed ad speciem relatione prædicati, ad indiuidua autē relatione vniuersalis, & prædicabilis, imō vt ad præcedētē obiectiōnem diximus, licet absolute dicantur propriū & differentia respicere mediate indiuidua, vt superiora tamen sunt non mediate; sed immediate indiuidua respiciunt, quia nō habent alium immediatiorem terminum, quem vt superiora respiciant. ¶ Ad tertiam denique probationem eiusdem antecedentis respondetur, quod ex eo, quod pro-

propriū & differentia prædicetur de specie, & species de indiuiduis; solum sequitur, quod eodē genere prædicationis essentialis, vel accidentalis, quo propriū & differentia prædicantur de specie, prædicentur etiam de indiuiduis: nec aliud ad summum conuincit prædicta regula antepædicamentalis; non tamen sequitur, quod si de specie prædicantur propriū, & differentia, ut æqualia: ac per inde non sub intentione prædicabilis, sed sub intentione prædicati, sub eadem intentione prædicentur diuise de indiuiduis; quia cum quodlibet illorum sit inferius ad speciem, etiam est inferius ad differentiam & propriū; & ita non prædicatur differentia & propriū de illis, ut æqualia, sed ut superiora: ac perinde non sub intentione prædicari, sed sub intentione prædicabilis & vniuersalis.

11. Obijcies tertio, quod differentia & propriū, cum non habeant rationem vniuersalem in cōmuni, sed determinatam rationē vniuersalem ad determinatas species prædicabilis pertinēt; in ordine ad illū terminū cōstituuntur in ratione vniuersalis, in ordine ad quē constituuntur in ratione specialis prædicabilis, differentia videlicet in ratione tertij prædicabilis, & propriū in ratione quarti prædicabilis. Sed in his rationibus constituuntur in ordine ad speciem: ergo in ratione vniuersalis. Minor probatur, quia differentia, in quantum differentia pro-

priissima, & propriū in quantum quanto modo propriū, constituantur in ratione tertij & quarti prædicabilis, cum nec ad tertium prædicabile pertineat formaliter differentia communis & propria, nec ad quartum prædicabile propriū in tribus prioribus acceptionibus. Sed differentia est differentia propriissima in ordine ad speciem, quam constituit; & propriū est propriū quanto modo in ordine ad speciem a qua dimanatur: ergo differentia & propriū cōstituuntur in ratione tertij, & quarti prædicabilis in ordine ad speciem.

Confirmatur, quia propriū cōstituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad illū terminū, cū quo dicitur ad cōuertentiam. Sed cū indiuiduis diuise sumptis non dicitur ad cōuertentiam: non enim valet, aliquid est risibile: ergo est Petrus: & dicitur ad cōuertentiam cū specie: ergo in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua constituitur in ratione quarti prædicabilis. Maior probatur, quia Aristoteles definiuit propriū per id, quod cōuersum prædicetur, in quo insinuat propriū debere cōverti cum illo, de quo ut propriū prædicatur.

12. Respōd. ad argumētū, negando minorem. Et ad probationē dico, quod licet differentia & propriū in ratione tertij & quarti prædicabilis constituuntur per ordinem ad indiuidua, quia solū in ordine ad illa habet rationem superioris; fundamentum tamen

prædicabilitatis in ordine ad indiuidua, sumitur ex ordine, quem habent ad speciem, quia differentia, quatenus constituens speciem, refertur ad talis speciei indiuidua: & proprium quatenus dimanat ab specie, refertur ad talis speciei indiuidua, & ita ratio differentie propriissimæ, quæ sumitur in ordine ad speciem, est fundamentum illius universalitatis in ordine ad indiuidua. Et in proprio ratio proprii quarto modo, quæ sumitur in ordine ad speciem, est fundamentum illius universalitatis in ordine ad indiuidua. Vnde cum in argumento dicitur, quod differentia in quantum differentia propriissima constituitur in ratione tertii prædicabilis, & proprium in quantum proprium quarto modo constituitur in ratione quarti prædicabilis, verum id quidem est, si ly *in quantum* dicat rationem fundandæ eas relationes prædicabilium, non autem si dicat rationem formalem relationis: hæc enim sumitur in ordine ad inferiora, quamuis cum præsuppositione talis fundamenti, quod in ipsa relatione refunditur, ut diuersimode hæc prædicabilia in indiuidua respiciant, & illa respiciant alia prædicabilia.

Ad confirmationem eodem modo respondetur: quod in proprio, ut est quartum prædicabile, ex parte fundamenti requiritur, quod ab specie dimanet, & cum illa conuertatur, non tamen re-

quiritur, quod conuertatur cum termino, in ordine ad quem in ratione prædicabilis formaliter constituitur, immò cum debeat constitui in ordine ad terminum sibi inferiorem, non debet cum illo conuerti. Et Aristoteles, ut diximus questione præcedenti, non definiuit proprium, ut quartum prædicabile, sed ut quartum prædicatum, quam intentionem proprium non in ordine ad indiuidua, sed in ordine habet ad speciem.

CAPVT DE Accidenti.

QVÆSTIO XVIII.

Utrum definitionem & diuisionem accidentis recte tradat Porphyrius?

Supponendum est ex D. Thoma 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 1. quod hoc nomen *accidens* potest significare & accidens prædicamentale, & accidens prædicabile. Accidens prædicamentale est, quod distinguitur à substantia, & dicit esse in alio; & sic quidquid est ens reale, & non est substantia, necessario debet esse accidens: non enim inter substantiam & accidens prædicamentale aliquid datur medium: accidens vero prædicabile est, quod est extra essentiam rei, & ab essentia non dimanat; & hoc accidens non dicit esse substantia;

substantiam; nec accidens prædicamentale, immò nec ens reale, nec ens rationis determinate: de accidenti igitur prædicabili Porphyrius loquitur in præsentibus: accidens igitur prædicabile definit sic Porphyrius: accidens est, quod adest, & abest sine subreptione, & diuidit illud in accidens separabile, & inseparabile. Accidens separabile, ut dormire respectu hominis: inseparabile, ut nigrum respectu corui. De præfata igitur definitione accidentis dubitamus, an illa sit bona.

2. Dico primo, accidens est vere prædicabile distinctum ab omnibus alijs. Conclusio est communis, quia accidens est vnum in multis & de multis, realiter enim accidens, ut album reperitur in multis, & abstractum per intellectum prædicatur de illis; & ista sunt veræ prædicationes, Petrus est albus, Paulus est albus: ergo vere tale accidens habet rationem vniuersalis, & prædicabilis: & cum distinctum modum habeat prædicandi ab alijs prædicabilibus; non enim prædicatur essentialiter; & sic distinguitur à tribus prioribus prædicabilibus: nec prædicatur accidentaliter inseparabiliter, & intransmutabiliter, sed accidentaliter separabiliter, & transmutabiliter, per quod distinguitur à proprio, & constituit quintum & vltimum prædicabile ab omnibus alijs distinctum.

Constat: nam accidens, verbi gratia, album in ratione quæti prædicabilis non constituitur per ordinem ad sua indiuidua propria, scilicet per ordinem ad hoc & illud album, vel ad Petrum & Paulum album, posita albedine in illis in actu signato; sic enim quidditatiue prædicatur de illis, & ut dicens in actu totam essentiam, quam illa explicant, ac perinde prædicatur de illis prædicatione speciei, & rationem speciei prædicabilis habet in ordine ad illa; sed constituitur accidens in ratione quæti prædicabilis in ordine ad sibi inferiora, de quibus accidentaliter communiter prædicatur, ut album in ordine ad habentia albedinem, non quidem albedine posita in illis in actu signato (sic enim, ut diximus, sicut indiuidua propria albi, & de quibus album quidditatiue, & ut species prædicatur), sed albedine in illis exercita, ut conditione & ratione eis conveniendi prædicatum: ergo accidens non solum est prædicabile, sed speciale & cōdistinctum ab omnibus alijs.

3. Dico secundo, per definitionem à Porphyrio accidentis assignatam, definitur accidens secundum intentionem: clarius tamen ut prædicabile definitur, quod sit illud, quod prædicatur de pluribus accidentaliter separabiliter. Prima pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphyrij. Nam in illa, ad esse &

ab esse, non sumitur pro reali in
hærentia, & non in hærentia, sed
pro conuenientia, & prædicabili-
tate; ita ut sensus definitionis sit,
quod accidens est, quod potest
conuenire, & non cōuenire; præ-
dicari, & non prædicari de aliquo
absque illius corruptione: & sic
definitur accidens secundæ inten-
tionaliter & ut prædicabile. Cla-
rius tamen, ut dixi, definitur ut
prædicabile per alteram commu-
nem definitionem, quia clarius &
expressius per illam ratio prædi-
cabilis explicatur. Ut tamen defi-
nitio Porphyrij, & illa commu-
nis, quæ eū illa coincidit, clarius
patet, & explicetur, illā aliqui-
bus obiectionibus examine mus.

4. Obijcies ergo primo aduer-
sus primam cōclusionem, ad pro-
bandum, accidens non constitue-
re speciale prædicabile. Et loqua-
mur claritatis gratia de hoc acci-
denti album: quia illud non ha-
bet specialia inferiora, in ordine
ad quæ in ratione specialis prædi-
cabilis constituatur: non enim
hoc & illud album, seu Petrus &
Paulus albus, posita in illis albe-
dine in actu signato; de illis enim
ut sæpius diximus, & hic in eadē
prima cōclusionem ostendimus,
album quidditate prædicatur,
& rationem habet respectu illo-
rum speciei prædicabilis. Nec cō-
stituitur in ratione specialis præ-
dicabilis in ordine ad Petrum &
Paulum habentes albedinem, quod
probat. Primo, quia album nō
abstrahitur à Petro & Paulor;

ergo respectu illorum non cōstitui-
tur in ratione vniuersalis & præ-
dicabilis specialis. Consequencia
pater, quia nullum constituitur
vniuersale, nisi respectu illorum,
à quibus abstrahitur. Antecedēs
autem probatur, quia vel abstra-
hitur album à Petro & Paulo se-
cundum se, vel ut sunt albi, nō se-
cundum se; quia ut sic neque in-
cludunt albedinem, neque aliquot
accidēs. Si autem abstrahatur ab
illis ut sunt albi, est idem ac ab-
trahere albū ab hoc & illo albo,
per quam abstractionem, ut dixi-
mus, in ratione speciei prædi-
cabilis, nō autē in ratione quinti &
specialis prædicabilis cōstituitur.

¶ Secūdo probatur idem princi-
pale antecedens: quia albū à Pe-
tro & Paulo non potest abstrahi
abstractione totali, sed abstrac-
tione formali: ergo respectu illorū
non potest constitui in ratione v-
niuersalis & prædicabilis; solum
enim aliquid in ratione vniuers-
salis constituitur in ordine ad
ea, à quibus abstrahitur abstrac-
tione totali. Antecedens proba-
tur, quia albū, sicut quodlibet a-
liud accidēs, dicit formā respectu
subiecti; ergo solū est abstrahibi-
le à subiectis, à Petro v.g. & Pau-
lo habentibus albedinem abstrac-
tione formali, abstractione vi-
delicet formæ à subiecto, nō autē
abstractione totali. ¶ Tertio pro-
batur idē principale antecedēs:
quia vniuersale debet esse à par-
te rei formaliter in inferioribus,
in ordine ad quæ in ratione vni-
uer-

uerſalis conſtituitur; & ab illis
eſſe realiter indiſtinctum: alias
non prædicaretur formaliter de
inferioribus, & poſſet ab omni-
bus illis realiter ſeparatum exiſ-
tere. Sed album non eſt formaliter
in Petro & Paulo, ſed ſolum
inhæſiue, ſicut quodlibet aliud
accidens in ſubſtantia, & ab illis
eſt realiter diſtinctum: ergo non
conſtituitur in ordine ad Petrum &
Paulum in ratione vniuerſalis &
prædicabilis. ¶ Quarto denique
idem antecedens probatur, quia
quodlibet prædicabile, vt ſæpius
diximus, conſtituitur in ordine
ad ea de quibus immediate præ-
dicatur. Sed album non prædica-
tur immediate de Petro & Paulo,
etiam ſi habeant albedinẽ; ergo
non conſtituitur in ratione vni-
uerſalis in ordine ad Petrum &
Paulum. Minor probatur quia im-
mediatus prædicatur de hoc &
illo albo, & ideo Petrus eſt albus,
quia hoc album eſt album, & Pe-
trus eſt hoc album: ergo album nõ
prædicatur immediate de Petro
& Paulo.

5. Respondetur ad argumen-
tum: negando antecedens quo
ad ſecundam illius partem, &
ad primam illius probationem
reſpondetur: quod album abſ-
trahitur à Petro & Paulo ha-
bentibus albedinẽ, nõ quidẽ poſi-
ta in illis albedine in actu ſigna-
to (ſic enim, vt probat argumen-
tũ, abſtraheretur, vt eſſet reſpe-
ctu illorũ ſpecies prædicabilis)
ſed exercita tantũ ex parte illo-

rũ albedine, & tanquã cõditione
ſe habẽte, vt ab illis abſtrahatur
album, & de illis album acci-
dentaliter prædicetur. Nec id eſt ſpeciale in
hoc prædicabili, ſed de cõmune alijs.
Cũ enim propriũ, v. g. riſibile, abſ-
trahitur à Petro & Paulo, nõ abſ-
trahitur ab illis ſecũdũ ſe, nec ab
illis vt riſibilibus, poſita riſibilitate
ex parte illorũ in actu ſignato,
ſed ab illis habentibus riſibilitatẽ,
& riſibilitate ex parte illorũ exer-
cita; & tanquã cõditione ſe habẽ-
te, vt ab illis abſtrahatur riſibile,
& acci-
dentaliter intransmutabili-
ter prædicetur. ¶ Ad ſecũdã pro-
bationẽ negadũ eſt antecedens,
nã licet albedo in abſtracto, quia
eſt forma ſubiecti, in quo eſt, nõ
poſſit abſtrahi, niſi abſtractione
formali ab illo: ſicut humanitas,
quia eſt forma cõſtitutiva Petri,
ſumpta in abſtracto, nõ poteſt ab-
ſtrahi, niſi abſtractione formali
ab illo; tamẽ album in cõcreto be-
ne poteſt habſtrahi abſtractione
totali à Petro & Paulo habentibus
albedinẽ: quia ſic nõ abſtrahitur
forma à ſubiecto, ſed concre-
tum, ſcilicet forma, vt in ſubi-
ecto à partibus ſubiectiuis illius,
ſcilicet ab hoc concreto & illo
concreto.

Ad tertiam probationem
reſpondetur, quod vt aliquid
ſit vniuerſale, ſufficit, quod ratio-
ne materialis ſit idem cum infe-
rioribus: cum ergo album ratio-
ne materialis ſit idem realiter
cũ Petro & Paulo: licet id, quod de
formali ſignificat, ſcilicet albedo,

fit realiter distinctum ab illis, nõ tollit, quin album sit vniuersale respectu illorũ. Nec illud est peculiare in accidenti, sed etiã contingit in proprio, si teneamus, illud distingui realiter a suo subiecto. ¶ Ad quartam denique probationem negatur minor, quia album in ratione accidentis prædicabilis immediate prædicatur de Petro & Paulo, immo immediatius quam de homine. Et si cõcedamus argumento, quod immediatius prædicatur de hoc & illo albo, quam de Petro & Paulo; quia tamen de hoc & illo albo nõ prædicatur *in quale*, sed *in quid*, id non tollit, quod constituatur in ratione prædicabilis accidentaliter separabiliter in ordine ad Petrum & Paulum; quia in illo modo prædicandi, de nullo alio, ac de illis immediatius prædicatur, & quodlibet prædicabile in ratione specialis prædicabilis cõstituitur in ordine ad illum terminum, de quo secundum specialem illum modum prædicandi immediatius prædicatur.

6. Obijcies secundo aduersus definitionem accidentis, quod nulla definitio debet dari disjunctiue, quia cum definitio explicet naturam & quidditatem rei, & cuiusvis rei natura & quidditas sit determinata; non potest in determinate per disjunctionem vnius, vel alterius explicari: ergo definitio accidentis, quæ datur per ab esse vel adesse subiecto, non potest esse bona.

Confirmatur: quia definitio nõ potest dari per opposita. Sed adesse & non adesse, conuenire & non cõuenire subiecto, sunt opposita: ergo per id non potest recte accidens definiri.

Respondetur ad argumentũ, quod licet detur definitio disjunctiue, vnatamen & determinata essẽtia accidentis prædicabilis per illam explicatur: quia in eo explicatur, naturã accidentis indifferẽtem esse, vt subiecto conueniat, & non conueniat absque illius corruptione. Vnde essẽtia accidentis non consistit in aliquã parte illius conueniẽti, sed in indifferẽtia ad vtramque disjunctiue; quæ indifferẽtia, vt diximus, aliquid est determinatum, & ita prædicta definitio aliquid determinatum explicat: ac perinde illa est bona. ¶ Ad cõfirmationẽ respondetur, quod licet definitio non possit dari per opposita copulatiue, bene tamen per opposita disjunctiue, qualiter hæc definitio datur; licet enim aliqui definiant accidens, quod possit adesse & abesse subiecto, ly & nõ sumitur ibi copulatiue, vt dñotetur accidens posse simul adesse & abesse subiecto, sed sumitur ly & diuisiue; vt denotetur, quod idẽmet accidens habet potẽtiam, vt succelsiue, & diuersis temporibus possit ad esse & abesse a subiecto.

7. Obijcies tertio contra præfaram definitionem accidentis. Accidens inseparabile, vt nigritudo respectu cornu, cõtinetur sub de-

finito

finito huius definitionis: idem enim accidēs, quod hic definit Porphyrius, diuist in accidens separabile, & inseparabile. Et tamen non conuenit illi praefata definitio; illud enim non potest abesse à subiecto absque illius corruptione (suppono enim, quod naturaliter coruus non potest non esse niger) ergo.

Nec valet dicere. Quod licet nigredo non possit realiter separari à coruo, potest tamen separari ab illo per intellectum. ¶ Non, inquam, hoc valet: nam vel hæc separatio per intellectum est negatiua, ita quod concipiatur, coruum non esse nigrum; vel est solum separatio præcisiua, quod videlicet intelligatur coruus, nō intellecta eius nigredine. Primum esse non potest: secundum autē non sufficit ad saluandam definitionem accidentis: ergo. Minor quoad primam partem pater, nā si coruus à parte rei non potest, non esse niger: ergo nec intellectus potest concipere, illum non esse nigrum: alias intellectus esset falsus. Quoad secundum vero partem probatur: nam etiam huiusmodi separatione, seu abstractione præcisiua potest separari risibilitas v.g. ab homine: potest enim intelligi homo, non intellecta eius risibilitate, quia nō est de eius essentia. Et tamen hoc nō sufficit, vt risibile habeat sufficientem separabilitatem requiritā ad rationem accidentis quādi prædicabilis: ergo.

8. Respondetur, solutionem datam esse optimam, in quo est solutio expressa Porphyrij asserentis, quod mēte, corruptione & coruus albus, & etiops non niger sine jobbre. Et corruptione concipi potest. Vnde ad replicam respondetur, huiusmodi separationem per intellectum non esse solum præcisiuā; licet enim hoc modo possit separari accidens à subiecto, nigredo v.g. à coruo; hæc tamen separatio, vt recte probat argumentum, non est sufficiens ad rationem accidentis quādi prædicabilis. Est ergo etiam separabile ab abstractione negatiua, non quidem absolute: id enim (vt recte conuincit argumentum) fieri non potest, sed quasi cōditionaliter, id est, quod possit concipi, quod etiam si coruus non esset niger, saluaretur naturaliter & perfecte essentia illius, quia cum nigredo, nec ad illius pertineat essentiam, nec ex eius oriatur principijs essentialibus, etiam si illam non haberet, saluaretur perfecte eius essentia. Hoc autem modo non potest separari passio a subiecto, quia cū ex principijs eius essentialibus oriatur, non potest concipi, quod si subiectum illam non haberet, saluaretur naturaliter, & perfecte eius essentia. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Thoma, quæstion. 2. de anima art. 12. ad 7. & quæst. de spiritualibus creaturis art. vltimo ad 7. vbi inquit: *Quod duplex est operatio intellectus, alia qua intelligit, quod quid est:*

est: & tali operatione potest intelligi essentia rei, & sine proprio & sine accidentibus; cum nuncum eorum ingrediatur rei essentiam. Alia est operatio intellectus dividendi & componendi, & sic potest intelligi substantia sine accidentali predicato, etiam se secundum rem sit inseparabile; sicut potest intelligi cornus albus; non enim est ibi repugnantia intellectuum, cum oppositum predicati non dependeat ex principiis speciei, que significatur nomine in subiecto posito. Hac vero operatione intellectus non potest intelligi substantia sine proprio: non enim potest intelligi, quod homo non sit visibilis; aut triangulus non habeat tres angulos aequales duobus restis; hæc enim est repugnantia intellectuum, quia oppositum predicati dependet ex natura subiecti.

9. Obijciens quarto, mortuum respectu hominis, & combustum respectu domus sunt accidentia: & tamen non possunt adesse subiecto præter illius corruptionem: ergo. Maior patet: quia nec mortuum ex principiis essentialibus hominis oritur, nec combustum ex principiis essentialibus domus. Minor vero probatur: nam homo sine sui corruptione non moritur; nec domus absque sui corruptione comburitur: ergo nec mortuum homini, nec combustum domui absque sui corruptione potest adesse.

Confirmatur, calor respectu aquæ est accidens, accidentaliter enim prædicatur de illa, & ta-

men non potest illi adesse absque corruptione illius: calor enim receptus in aqua, vel totaliter corrumpit illam, vel disponit eam ad corruptionem: ergo.

10. Responderetur ad argumentum, omisissis pluribus, quæ circa illud dici solent, quod mortuum & combustum possunt accipi, vel ut significant mortuum & combustum in fieri, vel ut significant mortuum & combustum in facto esse; & si primo modo accipiuntur, sunt accidentia respectu hominis & domus, & accidentaliter prædicabiliter prædicantur de illis, quia quando moritur homo & domus comburitur; adhuc est verum, dicere, quod est homo, & quod est domus. Si vero mortuum & combustum accipiuntur pro mortuo & combusto in facto esse, sic sunt prædicata repugnantia homini & domui: quia implicat, esse hominem & esse mortuum in facto esse, & esse domum, & esse combustam in facto esse. ¶ Ad confirmationem responderetur: quod si loquamur de calore ut octo respectu à quæ negandum est, esse accidens respectu illius, sed potius est prædicatum illi repugnans, cum non possit compati cum illa: si autem sit sermo de alio calore citra calorem ut octo, negatur, quod non possit convenire, & non convenire aquæ absque illius corruptione: quia licet illam ad corruptionem disponat, non totaliter corrumpit.

11. Obijcies quinto: ex mentia est accidens prædicabile cuiuscumque rei creata: & tamen non potest ab esse illi absque illius corruptione: ergo. Maior patet: quia existentia non potest esse genus, species, vel differentia respectu rei create, ut ex se patet: nec potest esse propria passio respectu illius. Tum, quia non dimanat à principiis intrinsicis entis creati, sed à principiis individualibus illius. Tum etiam: quia existentia de nullo ente creato prædicatur per se: hæc enim est accidens talis; & nullo modo per se homo existit: ergo respectu nullius entis creati existentia est propria passio illa enim teste Philosopho 1. posteriorum in 2. modo dicendi per se prædicatur de subiecto: cum igitur sit prædicatum conveniens cuiuscumque enti creato, restat solum, quod sit accidens quintum prædicabile respectu illius. Minor autem principalis probatur: nam existentia non potest separari à Petro v.g. illo manente: ergo non potest abesse illi absque illius corruptione.

Respondetur, quod quamvis existentia cum rigore respectu nullius rei create sit dicenda propria passio, & consequenter ullam perfectiorem logicam dicat cum illa; habet tamen quandam perfectiorem philosophicam, quatenus à nullo ente reali potest separari, nisi illud desinat esse. Unde erit accidens inseparabile respectu entis creati & conveniet illi

definitio accidentis prædicabili, quatenus licet non possit separari realiter ab ente creato, potest tamen separari ab illo per intellectum, ad eum modum, quo in solutione ad 3. explicuimus, posse separari nigredinē à coruo, quia cum existentia ex nullius rei create essentia dimanet, potest intelligi, quod etiam si per possibile, vel impossibile illam non haberet, saluaretur tamen eius essentia.

12. Obijcies sexto, quod anima & qualibet alia forma substantialis potest adesse & abesse materie primæ absque illius corruptione, immo de facto eadem invariata magis materia modo est sub hac forma, modo sub altera est. Et tamen non est accidens respectu illius, siquidem non prædicatur de illa: ergo. *¶* Confirmatur: humanitas potest adesse & abesse Verbo divino absque illius corruptione, modo enim adest illi, & si relinqueret humanitatem assumptam (quod est possibile) abesset illi. Et tamen non est accidens respectu illius: non enim prædicatur accidentem taliter de illo, hæc enim propositio, Verbum divinum seu Deus est homo, teste D. Thom. 2. par. quest. 16. art. 1. ad 1. non est in materia remota, nec contingenti, sed in materia naturali: ergo.

13. Ad argumentum, quod in terminis est D. Thomas, respondet Sanctus Doctor 2. contra gentes c. 8. 1. in solutione quartæ rationis.

rationis, quod subiectum, cui ad esse & ab esse potest accidēs, debet esse compositum ex materia & forma. Et licet forma substantialis possit ad esse & ab esse materia primæ, non inde sequitur, quod illi conveniat definitio accidentis, & potest reddi ratio huius: quod cum accidēs prædicabile non debeat, dare esse simpliciter subiecto, cuius est accidens, debet supponere illud constitutum in suo esse simpliciter, & consequenter compositum ex materia & forma. ¶ Ad confirmationem respondetur: quod humanitas quidem non est accideas prædicabile respectu Verbi divini, nec in concreto prædicatur accidentaliter, sed essentialiter de illo, ut late ostenditur in loco citato in argumento. Vnde ad illud dicendum est, quod cum in definitione accidentis dicitur, quod sit illud, quod possit ad esse & ab esse subiecto absque illius corruptione, debet intelligi, quod taliter accidens competat

subiecto, quod non trahatur ad esse subiecti, nec cum ipso subiecto constituat unum ens per se. Quia, ut docet Div. Thomas, in tertio distinctio. 7. q. 1. art. 1. ad 5. id, quod accidentaliter de aliquo prædicatur, debet se habere respectu illius, ut quid extrinsecum, sicut albedo respectu corporis: & ideo nec albedo trahitur ad esse corporis, nec ex corpore & albedine constituitur unum per se, sed unum tantum per accidens: humanitas autem trahitur ad ipsum esse Verbi divini, & constituit illud in esse substantiali hominis, & facit cum ipso divino Verbo unum compositum per se. Vnde licet possit ad esse & ab esse Verbo divino absque ipsius Verbi divini corruptione, non tamen est respectu illius accidens prædicabile, nec ei respectu illius competit assignata accidentis prædicabilis definitio, eo modo quo illam esse intelligendam diximus, & ostendimus.

LIB. QVIN- TVS DE PRAEDICA- TIONIBVS.

*Quamuis in predicabilium proemio, quest. 3. noster Au-
thor de diuersis egerit predicationibus, in quibus concreta
de concretis, abstracta de abstractis, concreta de abstra-
ctis, medijs terminis tam primæ, quam secundæ intentionis
predicantur, quia tamen predicationes sunt predicabilium
actus, & melius de illis, natura predicabilium cognita, age-
re possumus; ideo hunc de predicationibus librum in hunc
locum distulimus, in quo per aliquas quaestiones, quæ de predicationibus in
prædicta quest. 3. vniuersalium noster iradidit Author, explicare conabi-
mur.*

QVÆSTIO I.

*Utrum concretum de concreto medijs
terminis primæ intentionis ve-
re predicetur?*

Possumus loqui de prædi-
cationibus, medijs termi-
nis primæ & secundæ in-
tentionis. Et prius de præ-
dicationibus, medijs terminis pri-
mæ intetionis disputabimus. Pro
hac autem & sequentibus difficul-
tatibus præmittenda est primo
multiplex diuisio predicationis
ex nostro Authore Ss. Magistro
Soto quaestione vltima vniuersa-
lium desumpta. Prædicatio igitur
est triplex, identica scilicet,

& disparata, & medio modo se
habens; id est, quæ nec est identi-
ca, nec disparata. Prædicatio idē-
tica est illa, in qua prædicatur idē
de se ipso, vel medio eodē nomi-
ne, vel medijs nominibus syno-
nomis: ut istę prædicationes, ho-
mo est homo, gladius est ens.
Prædicatio disparata est, in qua
formæ repugnantes adinuicem
in abstracto, vel in concreto præ-
dicantur: ut si dicas, homo est la-
pis, rationale est irrationalē, vel
rationalitas est irrationalitas.
Prædicatio denique medio mo-
do se habens, id est nec identica,
nec disparata, est, in qua nō præ-
dicatur idem de se ipso; nec for-
mę repugnantes, sed formæ, quæ
eīdem simul possunt conuenire.

Hæc

Hæc autem prædicatio alia est directa, alia indirecta. Prædicatio directa est illa, in qua prædicatū significat aliquid se habēs vt forma respectu significati subiecti, & ē contra. Prædicatio indirecta est illa in qua prædicatum significat aliquid, quod se habet vt materia respectu significati subiecti: cum enim in qualibet prædicatione prædicatum se habeat vt forma respectu subiecti, tunc est prædicatio directa, cum id, quod reuera est forma alterius, habet in prædicatione locum sibi debitum, scilicet rationem prædicati: & ē cōtra erit prædicatio indirecta. Et quia omne prædicatum superius quatenus in inferiori quasi recipitur, & determinatur, se habet vt forma respectu inferioris, prædicatur directe de illo, & inferius indirecte de superiori. Vnde omnis prædicatio directa est superioris de inferiori, vel æqualis de æquali. Et ob hoc, & quia existimauit Porphyrius (vt in re ita verum est) quod sola prædicatio directa est simpliciter prædicatio, dixit in capite de specie, quod *paria de paribus, aut maiora de minoribus prædicentur, oportet; minora vero de maioribus, non oportet.*

2. Secundo supponendum est cum Caietano 3. part. quæst. 16. artic. 3. *Aduerte hic*, quod licet, nomina cōcreta & abstracta in significatione formali conueniant, quod eandem significant formam, vt hæc nomina, homo

& humanitas eandem humanitatem, & hæc album & albedo eandem albedinem; differunt tamen secundum diuersum modum significandi, quia nōmē concretum significat formam vt in subiecto, vel supposito; nomen vero abstractum significat formam absolute, & ex modo significandi quasi per se subsistenteam. Ex quo oritur, quod nomina abstracta pro eadem forma, quam significant, supponant, quia ex modo abstracte significandi non significant, nec connotant aliud, pro quo supponere possint: nomina vero concreta, licet significant formā, supponunt pro supposito, vel subiecto, cui ipsa competit forma, vt ly homo pro habente humanitatem; scilicet pro supposito naturæ humane, ly album pro habente albedinem, scilicet pro subiecto albedinis.

3. Tercio est supponendum, quod vt aliqua prædicatio affirmatiua sit vera, debent extrema supponere pro eodem; hoc est, quod idem realiter sit id pro quo supponit vnum, ac id pro quo supponit & alterum, quia vt prædicatio affirmatiua sit vera, debet esse identitas inter extrema identitas, inquam, in eo quod significatur, explicatur, vel cōnotatur per nomina, medijs quibus, sit prædicatio: nam quamuis aliquæ dux forme, verbi gratia, albedo, & dulcedo, in eodem subiecto cōueniant: ac perinde hæc sit vera prædicatio, album est dulce, quia
extre-

extrema supponunt pro subiecto quod est idem vtriusque formæ, & per ipsa nomina extremorum connotatur; tamen hæc est falsa, albedo est dulcedo, quia per hæc nomina abstracta solum significatur formæ realiter distinctæ, & non importatur, nec explicatur aliquid, in quo vtræque forma conveniat.

4. Ultimo tandem est supponendum ex D. Thoma 3. part. quaest. 16. art. 7. ad 4. quod terminus positus ex parte subiecti, si sit concretum, supponit materialiter pro subiecto, vel supposito quod connotat, & terminus positus in prædicato tenetur formaliter pro forma significata. Et hinc est, quod istæ prædicationes album est dulce, dulce est album, si in eodem subiecto reperiatur dulcedo & albedo, non solum sunt veræ, sed vtræque est directa, quia cum subiectum vtriusque prædicationis supponat materialiter pro subiecto, quod in re est subiectum vtriusque formæ, siue prædicetur album de dulci, siue dulce de albo; semper prædicatur forma de suo subiecto: ac perinde est prædictio directa.

5. His ergo suppositis pro hac & sequentibus difficultatibus, ad præsentem, in qua inquirimus, utrum medijs nominibus primæ intentionis vere prædicetur concretum de concreto, facile ex dictis respondetur, quod vere prædicatur quoties significat formas in eodem supposito,

vel subiecto existentes: & prædicatur directe, quando prædicatum significat formam, vel aliquid superius respectu subiecti, ut istæ prædicationes sunt veræ, homo est animal, homo est rationalis, album est dulce, & cōverso; & prima est directa: quia prædicatur superius de inferiori; & alia quia prædicatur forma de subiecto, & similiter si prædicatur dulce de albo. Si vero prædicatur homo de animali, vel de rationali, erit prædictio vera, licet in directa. Cōclusio est cōmunis, & quoad veritatem omnium prædictarum prædicationum patet, quia extrema in illis supponunt pro eodẽ, pro eodem scilicet supposito, vel subiecto formarum, quas extrema significant, & cum nomen concretum non abstrahat abstractione formali de subiecto, sed solum abstractione totali ab hoc & illo concreto; prædicatum omnium prædictarum propositionum, licet explicite & in actu nõ includat, quidquid includit subiectum, includit tamẽ illud implicite, & in potentia, quod sufficit, ut propositiones sint veræ. Nec in hoc, cum non habeat specialem aliquam difficultatem, est amplius immorandum, sed ad alia difficilia in sequentibus quaestionibus procedendum.

(..)

QVÆSTIO II.

Primum abstracta de concretis, & concreta de abstractis, medijs nominibus prima intentionis, vere predicantur?

Non loquimur de abstractis & concretis significantibus formas in eodem supposito, vel subiecto non existentes; ut si dicas, lapis est humanitas, nigrum est albedo: certum est enim, eas predicationes esse falsas, siquidem & essent falsæ, si tales forme significarentur in concreto; ut si dicas, lapis est homo, nigrum est album: sed loquimur de abstractis & concretis significantibus eandem formam; ut homo & humanitas, album & albedo.

2. Aduertenda est autem, quod nomina concreta & abstracta possunt significare, vel formas in creatas omnino simplices ut hæc nomina; Deus & Deitas; Pater, & Paternitas; Filius, & filio in diuinis. Vel formas, & naturas creatas: & has in duplici differentia, videlicet, vel formas transcendentes, ut hæc nomina, ens, & entitas; verum, & veritas, bonum, & bonitas; vel formas particulares, & non transcendentes, & has etiam in duplici differentia, formas videlicet substantiales, vel formas accidentales, & de omnibus his, quid sit dicendum, aliquibus conclusionibus explicabimus.

3. Dico igitur primo, medijs nominibus significantibus formas particulares creatas substantiales, vel accidentales, nec abstracta de concretis, nec concreta de abstractis possunt predicari: ut istæ predicationes sunt falsæ, homo est humanitas, album est albedo, & è conuerso, si concreta de abstractis predicantur. Oppositum conclusionis quoad predicationem abstracti de concreto in formis substantialibus tenet Durandus in 1. dist. 34. quæst. 1. nume. 18. Sed conclusio, quoad omnia quæ includit, est communis, & manifeste habetur ex D. Thoma opusc. 69. super secundum textum Boetij, ita dicente. *Circa quodcumque abstractè consideratum hoc habet veritatem, quod non habet in se aliquid extrinsecum, quod scilicet sit præter essentiam suam, sicut humanitas & albedo, & quocumque hoc modo dicuntur. Cuius ratio est, quia humanitas significatur ut quo aliquid est homo, & albedo, quo aliquid est album: non est autem aliquid homo formaliter loquendo, nisi per id quod ad rationem hominis pertinet. Et similiter nõ est aliquid album formaliter, nisi per id, quod pertinet ad rationem albi, & idco huiusmodi abstracta nihil in se alienum habere possunt. Aliter autem se habent in his, quæ significantur in concreto, nam homo significatur ut qui habet humanitatem, & album ut quod habet albedinem. Ex hoc autem, quod homo habet humanitatem, vel albedo albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod*

non pertinet ad rationem horum, nisi solum, quod est oppositum his. Et ideo homo & album possunt aliquid aliud habere, quam humanitatem, vel albedinem. Et haec est ratio, quare albedo, & humanitas significantur per modum partis, & non praedicantur de concretis, sicut nec pars de suo toto. Hae D. Thomas, in quibus non solum nostram conclusionem expresse docet, sed genuinam illius rationem tradit.

4. Probatur igitur primo conclusio ex praedicta doctrina D. Thomae quantum ad praedicationem abstracti de concreto, quia praedicatum non includit in actu, nec in potentia, quidquid includit subiectum: ergo non vere praedicatur de illo. Pater consequentia, quia ad veram praedicationem requiruntur, quod saltem implicite, & in potentia praedicatum includat, quidquid includit subiectum. Antecedens autem probatur, quia praedicatum, v.g. humanitas, solum includit id, quo homo est homo, & per quod in esse hominis essentialiter constituitur, & albedo solum includit id, quo album est album, & per quod in esse albi album constituitur; subiectum autem, homo v.g. includit suppositum, quod non includit humanitas, & album includit corpus, & suppositum, quorum neutrum dicit albedo: ergo aliquid includitur in praedictis concretis, quod in abstractis nec implicite, nec in potentia claudatur: ac perinde talia abstracta de

concretis praedicari vere non possunt.

Confirmatur primo, quia cum forma in abstracto praedicatur de concreto, praedicatum abstrahit abstractione formali à subiecto, cum dicat solum formam subiecti: ergo nullo modo, nec in potentia includit subiectum: ac perinde non potest vere de illo praedicari. Pater consequentia, nam haec est differentia inter ea quae abstrahunt ab aliquo abstractione formali, & ea quae abstrahunt abstractione totali, quod haec includit implicite, & in potentia ea, à quibus abstrahunt abstractione totali, illa vero nullatenus includunt ea, à quibus abstrahunt abstractione formali.

Confirmatur secundo, nam cum forma in abstracto praedicatur de concreto praedicatur de illo omnino ut pars, & nullatenus ut totum aliquo modo includens quidquid est in concreto. Sed pars ut pars, & quae nullomodo est totum, non potest vere praedicari de toto (haec enim ratione pars physica non potest praedicari de toto, quod componit) ergo formae in abstracto non possunt praedicari de concretis.

5. Secundo probatur conclusio quo ad utramque illarum partem, scilicet quod in praedictis formis nec abstracta de concretis, nec concreta de abstractis possunt praedicari. Nam quae realiter distinguuntur, non possunt ad invicem vere praedicari, ut enim

quæstione præcedenti prænotauimus, ut prædicatio affirmatiua sit vera, debet esse idéitas inter extrema obiectiua prædicationis. Sed significatiua abstracti & concreti in prædictis formis realiter distinguuntur: ergo ad possumus adinuicem prædicari: ac perinde nec abstractum de concreto, nec concretum de abstracto. Minor probatur, quia licet tam abstractum, quam concretum significet eandem formam: concretum tamen significat, vel connotat aliquid realiter forinse superadditum, scilicet suppositum, quod in rebus creatis realiter à natura distinguitur, ut nunc suppono: ergo talia significata abstracti, & concreti differunt realiter penes realiter inclusum, & non inclusum.

6. Dico secundo, in nominibus significantibus formas generales, & transcendentibus, ut ens & entitas; bonum & bonitas, &c. possunt adinuicem abstracta de concretis prædicari: immò ut statim ex D. Tho. videbimus, possunt huiusmodi concreta de formis particularibus in abstracto prædicari. Conclusio est D. Thomæ 1. 2. quæstion. 55. ar. 4. ad 1. & quæst. 21. de veritate art. 4. ad 4. ubi ita asserit sanctus Doctor: *Ad quantum dicendum, quod aliter se habet in formis generalibus, & aliter in formis specialibus: in formis enim specialibus non recipitur prædicatio concreti de abstracto, ut dicatur, albedo est alba, vel co-*

lor est calidus, ut patet per Dionysium 2. cap. de diuinis nominibus, sed in formis generalibus huiusmodi prædicatio recipitur: dicimus enim, quod essentia est ens, & bonitas est bona, & unitas una, & sic de alijs. Cuius ratio est, quia illud, quod primo cadit in apprehensione intellectus, est ens. Unde oportet, quod cuiusque apprehenso per intellectum intellectus attribuat hoc, quod est ens: & ideo cum apprehenditur essentiam aliquiditas entis, dicitur illam essentiam esse ens, & similiter unam quamque formam generalem, vel specialem, ut bonitas est ens, albedo est ens, & sic de alijs. Et quia quedam sunt, que communicant rationem entis inseparabiliter, ut unum, bonum, & huiusmodi, oportet, quod hoc de quolibet apprehenso prædicetur, eadem ratione, qua ens. Unde dicimus, essentia est una & bona, similiter unitas est una, & bona; ita de bonitate, & albedine, & qualibet forma generali, vel speciali. Sed album, quia est speciale non communicat inseparabiliter rationem entis. Unde potest apprehendi forma albedinis sine eo, quod attribuitur ei esse album. Unde non cogimur dicere, albedo est alba, album enim uno modo dicitur: ens & unum, & bonum, & alia huiusmodi, que de quolibet apprehenso necesse est dici, multipliciter dicuntur.

Hæc Diuus Thomas, in quibus conclusionem nostram extendit, ut verificetur, etiam quando concretum forme generalis prædicatur de abstracto for
ma

re particularis, ut si ens prædicetur de albedine, vel de humanitate. Et conclusionis sic extensa optimam in prædictis verbis assignat rationem Divus Thomas, & discrimen à concretis, & abstractis significantibus formas speciales.

7. Probatur autem conclusio, quia de qualibet re primo concipitur, quod sit ens: quia nihil proflus rationem entis subterfugere potest: ergo de quacumque re quomodocumque, vel in concreto, vel in abstracto consideretur, vere prædicatur, quod sit ens. Et cum passionis entis, verum, bonum, & unum ita late pateant, & ita sint generales & transcendentes, sicut ipsum ens, de omnibus, de quibus illud prædicatur, prædicantur & ille: ac perinde omnes prædicte formæ generales, & transcendentes, etiam in concreto significantur prædicantur de qualibet re siue in abstracto, siue in concreto significetur.

8. Dico tertio. In nominibus significantibus naturam divinam, abstracta de concretis, & concreta de abstractis in sensu identico vere prædicantur; non tamen in sensu propriissimo & formali. Prima pars conclusionis deducitur ex diversis locis Div. Thomæ, præcipue 1. part. question. 31. artic. 3. ubi ad minus videtur Sanctus Doctor istas propositiones, De^{us} est Deitas & Deitas est Deus, in sensu iden-

tico admittere, & in hoc ponimus differentiam inter hæc nomina, & nomina significantia formas particulares creatas; quia in illis abstracta de concretis, & concreta de abstractis, non solum in sensu formali, sed neque in sensu identico prædicantur. Ratio autem primæ partis conclusionis est, quia in divinis non distinguitur realiter suppositum à natura, nec id, quod est, ab illo quo est: ergo quamvis ex modo significanti, etiam in divinis abstracta significant id, quo est & concreta id, quod est, & abstracta significant solum formas, & concreta significant formas connotando suppositum: adhuc tamen in sensu saltem identico vere prædicantur abstracta de concretis, & concreta de abstractis, & in sensu saltem identico istæ sunt veræ, Deitas est Deus, Deus est Deitas, Pater est Paternitas, Paternitas est Pater.

9. Secunda autem pars conclusionis videtur mihi certa in sententia Divi Thomæ 1. part. question. 30. artic. 5. in corpore, ita dicentis: *Dices secundum rem sic idem Deus, quod Deitas, non tamen est idem modus significandi utrobique nam hoc nomen Deus, quia significat divinam essentiam ut in habente; ex modo suo significatoris naturaliter habet, quod posuit supponere pro persona. Et sic ea, quæ sunt propria personarum, res sunt prædicari de hoc nomine*

Deus, ut dicatur, quia *Unus* est *genitus*, vel *generans*, et *distans* est. Sed hoc nomen *essentia* non habet ex modo sua *significationis*, quod *supponat* pro *persona*, quia *significat* *essentiam* vel *formam abstractam*, Et ideo ea, quæ sunt *propria personarum*, quibus *attributum* *distraguntur*, non possunt *essentia* *attribui*. Hæc D. Thomas, in quibus manifeste nostrā tradidit, & probat secundam partem conclusionis. Et ex illius doctrina id confirmatur, quia hæc consequentia est mala: Deus generat, Deus est Deitas: ergo Deitas generat. Et non nisi quia in illa arguitur à sensu identico ad formalem, quod utique non esset, si in innot non solum in sensu identico, sed in sensu formali esset vera: ergo.

10. Aduersus primam conclusionem poterat obijci, quod, ut in secunda, & tertia conclusione fateamur, in nominibus significantibus formas transcendentis & in nominibus significantibus formas increatas, abstracta de concretis, & concreta de abstractis vere saltem in sensu identico possunt predicari: ergo etiam in nominibus significantibus formas particulares creatas: cum nomina abstracta & concreta siue hæc, siue illa formam significant, omnia eundem modum habeant significanti, & secundum illud abstracta à concretis distinguuntur.

Sed ad hoc sufficiens disparitas in conclusionibus est explicata: quia cum suppositum in rebus

creatis, quod connotat nomen concretum, distinguatur realiter à forma, quam significat nomen abstractum, nec in sensu identico possunt abstracta de concretis ad inuicem predicari; bene tamen in nominibus significantibus formas increatas, quæ à supposito realiter non distinguuntur. Et quia nomina significantia formas particulares significant formam, quæ sub aliqua ratione determinata & non secundum omnem rationem competit, non possunt nomina abstracta de concretis ad inuicem predicari, bene tamen nomina significantia formas generales, & transcendentes, quæ cum omnibus rebus & sub omni illarum ratione competant, possunt in abstracto, & in concreto de qualibet re predicari. Et ita de qualibet re, siue in abstracto, siue in concreto significetur, erit verum dicere, quod est ens & est entitas, est bona, & est bonitas.

11. Secundo obijcies, quod etiam medijs nominibus significantibus formas particulares creatas concretum predicatur de abstracto, & abstractum de concreto: ergo iam prima conclusio non est vniuersaliter vera: imò si in aliqua particulari falsificatur, cum eadem sit ratio de omnibus, vniuersaliter videtur falsa. Antecedens probatur, nam hoc nomen abstractum quantitas significat formam particularem creatam: & tamē vere predicatur concretum de abstracto, hæc enim est vera, quantitas est quanta, & est

est vera, linea & superficies est quanta: ergo in concreto de abstracto prædictis nominibus vere prædicatur, et eadem est ratio, ut prædicetur in illis abstracta de concretis.

1. Respondetur in primis, nullatenus esse admittendum, in quantitate vere prædicari abstractum de concreto, ut si dicas, quantum est quantitas, quia subiectum talis propositionis connotat materiale & subtractum quantitatis, scilicet corpus realiter ab ipsa forma quantitatis distinctum, & prædicatum significat solam formam quantitatis, nullum illius subiectum connotans, vel importans: ac perinde extrema obiectiva prædictæ propositionis realiter non identificantur, sed distinguuntur realiter penes realiter inclusam & non inclusam. Et ita prædicta propositio nec in sensu formali, nec in sensu identico est vera. Maior autem difficultas est, quæ attingitur in argumento, cum videlicet prædicatur concretum de abstracto, ut cum dicitur, quantitas est quanta, linea est quanta. Ad quod respondetur, quod in prædicato prædictæ propositionis, quantitas est quanta, non sumitur quantum in omni rigore in ratione concreti, & ut connotat subiectum, seu subtractum quantitatis (hoc enim modo significatum subiecti & prædicati distingueretur realiter, ac perinde, ea propositio esset falsa) sed illud prædicatum quanta so-

lum denotat, quod quantitas habet in se effectum quantitatis, id est in se vnam partem extra aliam & extensionem partium ad differentiam aliarum formarum, quæ licet suum effectum tribuant substantiæ, quam efficiunt ipsam tamen illæ non participant; ut quæuis albedo faciat album, ipsa tamen albedo non est alba: quantitas autem tribuit suum effectum formalem substantiæ, cui in hæret, scilicet distinguere accidentaliter partes illius, & facere illam extensam, & ipsamet quantitas participat suum effectum formalem & habet partes, ac est extensa in ordine ad se: ac perinde ipsa quantitas est quanta.

QVÆSTIO III.

Utrum abstracta de abstractis, modo nominibus primæ intentionis, vere prædicentur.

EX nominibus abstractis primæ intentionis possunt aliqua significare formas realiter entitatiue diuersas; ut hæc nomina, humanitas, & albedo: vel formas realiter formaliter distinctas; ut hæc nomina, actio & passio, vel formas solum per intellectum ratione ratiocinata distinctas, ut hæc omnia nomina, humanitas, animalitas, rationalitas sensibilitas eandem omnino realem formam, & solum ratione ratiocinata distinctam significat. supponimus enim nunc ex superiori-

bus contra Scotum, gradum specificum, genericum, & differentialem in qualibet natura substantiali, vel accidentali actualiter à parte rei non distingui, sed solù ratione ratiocinataperintellectum.

2. Et quidem certum est, quod medijs nominibus abstractis significatibus formas realiter entitative distinctas, quamvis in eodem supposito, vel subiecto realiter simul inveniatur, abstracta de abstractis, nec in sensu identico, nec in sensu formali vere predicantur; & illas in utroque sensu esse falsas, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, quantitas est qualitas, & similes: & ratio est manifesta, quia licet tales formæ, si in eodem supposito, vel subiecto realiter existerent, & una de altera predicaretur, predicatio esset vera, quia extrema supponerent pro eodem, scilicet pro supposito, vel subiecto, quod nomina concreta, medijs quibus fieret predicatio, connotarent: cum tamen predicatur in abstracto, extrema nullatenus supponunt pro eodem, quia non supponerent pro supposito, vel subiecto, cum illud nomina abstracta nec connotent, nec significant, sed supponunt pro ipsis formis realiter entitative distinctis: ac perinde tales predicationes, nec in sensu identico, nec in sensu formali essent veræ.

3. Certum est etiam, formam non entitative, sed realiter formaliter ab altera forma dis-

tinctam, & in abstracto significatam, in sensu identico vere predicari de altera forma in abstracto significata, non vero in sensu formali; ut hæc in sensu identico est vera, actio est passio, albedo est similitudo (si supponamus relationem non distingui realiter entitative à suo fundameto) quia est idem ac dicere, res, quæ est actio, est passio, res, quæ est, albedo, est similitudo; quod utique verum est: in sensu autem formali predictæ predicationes sunt falsæ: quia extrema à parte rei actualiter formaliter distinguuntur.

4. Certum denique debet esse, quod formæ, quæ à parte rei actualiter non distinguuntur, sed solum ratione ratiocinataperintellectum, in abstracto significata, in sensu identico vere adiunctum predicari, & has omnes predicationes, humanitas est animalitas, rationalitas est humanitas, & similes, in sensu saltem identico esse veras propter rationem præcedentis præsuppositi, quæ à fortiori de his formis, quam de illis procedit.

5. Difficultas ergo solum est, an predictæ formæ non solum in sensu identico, sed in sensu formali vere una de altera predicetur. Et in multiplici differentia tales predicationes possunt esse. Potest enim predicari forma generica de specifica, & de forma differentiali; & forma differentialis de generica & specifica

est: & omnia hec, vel informis substantialibus, vel accidentalibus, & de omnibus illis procedit disputatio.

6. Scorsim propter distinctionem realem formalem, quam ipse vocat ex natura rei, & inter predictas formas existimat reperiri, asserit, nullam predictarum formarum posse de altera in abstracto predicari: & ratio scorsim aequaliter currit de formis accidentalibus, ac substantialibus. Alij informis accidentalibus, saltem cum predicatur natura generica de specifica, concedat, formaliter predicari; negat tamen id in omnibus formis substantialibus. Alij cum nostro Ss. Magistro Soto quass. i. vniuersa. li. art. 2. concedunt omnes predictas predicationes in sensu formali. Alij denique illas concedunt, in quibus predicatur forma generica de specifica; negant tamen eas, in quibus forma generica, vel specifica de forma differentiali, vel forma differentialis de generica, aut specifica predicatur.

7. Pro veritatis tamen explanatione dico primo. Forma generica de specifica accidentalis, vel substantialis in abstracto vere, & formaliter predicatur. Conclusio quoad primam partem est omnium communis: istae enim in sensu formali sunt verae predicationes, albedo est color, gratia est qualitas, scientia est habitus, & ex hoc manifeste deducitur idem est,

se dicendum de formis substantialibus, quia eandem prorsus distinctionem habet forma generica accidentalis cum specifica, ac forma substantialis generica cum specifica, & modus significandi in abstracto, idem est in formis accidentalibus, ac substantialibus: ergo si talis modus significandi in abstracto in formis accidentalibus non facit, quod forma generica dicat praecisionem a forma specifica, vel differentiali, sed solum a subiecto, nec tollit quod forma generica continet simpliciter & in potentia, quod continet in actu forma specifica (haec enim requiruntur, vt formaliter predicetur de illa) etiam modus significandi in abstracto formam genericam substantialem, non facit, quod dicat praecisionem a forma specifica, sed solum a supposito: nec tollit, quod contineat implicite, & in potentia, quidquid in actu includit forma specifica: ergo si forma generica accidentalis in abstracto predicatur formaliter de forma specifica, idem erit in formis substantialibus, nec in hac parte (quamuis aliqui illud assignare contendunt) aliquid, quod ad rem faciat, videtur mihi esse discrimen. Vnde hac omissa paritate, conclusionem indifferenter de formis substantialibus, & accidentalibus probare conemur, & claritatis gratia loquamur de formis substantialibus, & in particulari de hac, humanitas est animalitas.

8. Probatur ergo primo: quia forma generica & specifica, humanitas & animalitas, nullatenus actualiter à parte rei, sed solum per intellectum ratione rationata distinguuntur. Sed distinctio rationis, nisi cum reduplicatione, vel in actu signato ponatur non sufficit falsificare formaliter propositiones: ergo forma generica de specifica, etiam si in abstracto predicetur, formaliter predicatur. Maior manet probata. Minor autem probatur, & explicatur: nam licet ea, quæ sola ratione distinguuntur cum reduplicatione propria rationis, aut posita ipsa distinctione rationis in actu signato non possint formaliter predicari; absque reduplicatione tamen sola distinctio rationis non posita in actu signato, non sufficit falsificare propositiones: quânis enim licet attributum Iustitiæ, & Misericordiæ in Deo sola ratione distinguantur, & cum reduplicatione unum non possit formaliter predicari de altero, & hæc sit falsa, Iustitia in quantum Iustitia est Misericordia, & similiter sit falsa, si fiat prædicatio medijs terminis significantibus in actu signato distinctionem inter Iustitiam & Misericordiam, ut si dicatur ratio Iustitiæ est ratio Misericordiæ, tamen absque eâ reduplicatione & positione distinctionis in actu signato, formaliter predicatur Iustitia de Misericordia, & hæc in sensu formali est vera, Iustitiæ est Misericordiæ: ergo so-

la distinctio rationis non obstat prædicationi formali. ¶ Dices, quod cum forma licet sola ratione distincta, significantur in abstracto, ex ipso modo abstracte illas significandi ponitur in actu signato distinctio rationis, quæ inter ipsas repetitur, ita ut idem sit dicere, humanitas est animalitas, ac dicere, ratio hominis est ratio animalis: ac perinde etiâ, si sola ratione prædictæ formæ distinguantur, non possunt in abstracto significare una de altera predicari. ¶ Contra hoc tantum est, quod etiâ si forma in abstracto significetur, non ponitur ex modo significandi distinctio illarum in actu signato, nec illa propositio, humanitas est animalitas facit sensum, quæ intèdebat solutio. Tum, quia similem non facit sensum hæc propositio, Iustitia est Misericordia; etiam si extrema in abstracto significantur; siquidem communiter à Theologis prædicta propositio in sensu formali conceditur. Tum etiam, quia aliàs sequeretur, hanc propositionem, humanitas est entitas, facere hunc sensum, ratio humanitatis est ratio entitatis, seu id quo homo est homo, est id quo homo est ens: quia extrema talis propositionis etiam in abstracto significantur. Sed re vera illa propositio talen sensum non facit; alias ea in sensu formali non concederetur, cum tamen illam nullus in sensu formali neget: ergo res altera propositio, humanitas est

animalitas, facit sensum, quē intendebat solutio.

9. Secundo probatur conclusio. Quia forma generica, quamvis in abstracto significata, includit implicite & in potentia, quidquid includit forma specifica. Ergo vere & formaliter prædicatur de illa. Patet consequentia, quia id sufficit, ut aliqua prædicatio sit vera, & ideo hæc est vera, homo est animal, quia prædicatum implicite & in potentia continet, quidquid in actu includit subiectum. Ergo eadem ratione hæc erit vera, & formalis, humanitas est animalitas. Antecedens autem probatur: quia animalitas dicit formam contrahibilem per rationalitatem, & humanitas, contractam per rationalitatem, & in actu utramque partem metaphysicam, scilicet, animalitatem & rationalitatem, tamquam ea ex quibus actu componitur. Sed forma contrahibilis dicit implicite & in potentia differentiam, per quam contrahitur. Ergo animalitas continet implicite & in potentia, quidquid in actu includit humanitas. Minor probatur: quia ideo animalitas continet implicite & in potentia rationale, ac perinde quidquid in actu includit homo, quia dicit formam contrahibilem per rationale. Ergo eadem ratione animalitas continet implicite & in potentia rationalitatem. Quod enim forma generica significatur in abstracto, id solum facit, ut

videbimus, quod non connotet, nec importet suppositum; ne autem quoc præcündat à forma inferiori, aut quod illam implicite & in potentia non includat.

Confirmatur & explicatur. Quia concretum & abstractum solum differunt in eo, quod concretum significat formam, connotando suppositum, aut subiectum, in quo est; abstractum autem significat formam, non connotando suppositum aut subiectum, sed potius ab illo præcündando; non autem significat formam cum præcisione à forma sibi inferiori. Ergo quantumvis animalitas significetur in abstracto, non significatur cum præcisione à forma inferiori, scilicet à forma differentiali: ac perinde bene potest prædicari de differentia specifica, etiam in abstracto significata. Antecedens, præterquam quod sufficiens distinctio abstracti & concreti in modo significandi per id assignatur, probatur. Quia alias, cum etiam forme accidentales in abstracto significantur, forma generica accidentalis, v.g. color ut sic, in abstracto significata non solum significaretur cum præcisione à subiecto, sed etiam cum præcisione à forma inferiori, & hæc esset falsa, albedo est color: quod cum non admittatur, nec debet dici, quod nomen abstractum ex speciali suo modo abstracte significandi significat formam cum alia præcisione, quam cum præcisione à suppo-

supposito vel subiecto.

10. Tercio probatur conclusio: quia animalitas, etiam ut per nomen abstractum significata, significatur ut totum potentiale respectu humanitatis. Ergo vere & formaliter predicatur de illa. Pater consequentia: quia totum potentiale formaliter predicatur de his, respectu quorum est totum; & ideo, quia animal in concreto significatur ut totum potentiale respectu hominis, & equi, formaliter de illis predicatur. Antecedens autem probatur, quia animalitas non potest abstrahere ab humanitate abstractione formali, sed solum abstractione totali. Ergo etiam in abstracto significata, significatur ut totum potentiale respectu humanitatis. Pater consequentia: quia abstractum ab aliquo abstractione totali comparatur ad illud ut totum potentiale, & non precise ut pars illius, qualiter abstractum ab aliquo abstractione formali ad illud comparatur. Antecedens autem probatur: quia ut docet D. Thomas opusculo 7. super Boetium, q. de diuisione scientiarum, dub. 3. nihil potest abstrahi abstractione formali ab aliquo, de cuius essentia est. Sed animalitas est de essentia humanitatis, ut potest ingrediens tanquam pars metaphisica determinabilis per essentiam eius essentialem constitutiuam. Ergo non potest abstrahi abstractione formali ab humanitate: licet quia non est de es-

sentia suppositi, possit ab illo abstrahi abstractione formali.

11. Dico secundo. Forma differentialis in abstracto vere & formaliter predicatur de forma specifica, etiam in abstracto significata, ut rationalitas de humanitate. Hanc conclusionem tenet noster Author in praedicta q. 3. vniuersalium, art. 2. licet aliqui illam negent, etiam ex his qui praecedentem admittunt in consequenter tamen, meo videri, cum fere eisdem rationibus, ac praecedens conclusio probetur. Rationales enim solum distinguuntur ratione ratiocinata ab humanitate, & sic in abstracto de illa nec predicatur cum reduplicatione, nec ponitur ea distinctio in actu signato; & cum sit pars metaphisica humanitatis, continet implicite & in potentia, quidquid in actu includit humanitas; & sic in abstracto significata non significatur cum precisione ab humanitate, sed solum cum praecisione a supposito, ac denique cum sit de essentia humanitatis, non potest abstrahi ab illa abstractione formali, sed solum abstractione totali. Eisdem ergo rationibus, quibus ostendimus, formam genericam in abstracto predicari formaliter de forma specifica, probatur etiam, quod de illa forma differentialis in abstracto significata formaliter predicetur.

12. Dico tertio. Forma generica in abstracto predicatur formaliter de forma differentiali etiam

In abstracto significata, ut animalitas de rationalitate. Conclusio- nem hanc negat aliqui, non solum qui primam, sed & qui secundam præcedentem admittunt, sed illa consequenter docet noster An- thor loco citato. Et merito quidē, quia ex prima & secunda præcedenti conclusione videtur, manifeste deduci. Nam etiam forma differentialis & generica non distinguuntur nisi sola ratione, & per hoc quod in abstracto prædicentur, non prædicatur cum reduplicatione, nec ea distinctio ponitur in actu signato (ut utrumque iam ostendimus) similiter forma generica non præscindit à differentiali: non enim præscindit ab illa, quia forma generica est; aliās in concreto significata ab illa præscinderet, & non posset de illa formaliter prædicari. Nec præscindit eo, quod significetur in abstracto; iā enim ostendimus, quod ex speciali modo aliquam formam abstracte significā dis solam significatur cum præcisione à supposito vel subiecto, & non ab aliqua alia forma: ac denique forma generica, etiā in abstracto significata, continet implicite & in potentia formā differentialem: quia ut ostendimus, continet implicite & in potentia, quidquid in actu dicit formā specificā, & certum est, formā specificā includere in actu formam differentialem, ut illius constitutum. Ergo propter easdem rationes, quibus contendimus, formam genericam & formam dif-

ferentialem in abstracto prædicari formaliter de forma specifica etiā in abstracto significata, debet etiā concedi, quod forma generica in abstracto prædicetur formaliter de forma differentiali. ¶ Confirmatur: nā hic syllogismus est expositivus & optimus, hæc humanitas est animalitas, & hæc humanitas est rationalitas, ergo rationalitas est animalitas: si quidem non potest dici, quod arguitur in illo ex parte alicuius præmissarum ab identica ad formalem, cum ostenderimus, utramque illius præmissam in sensu formali esse verā. Ergo in eodem sensu formali etiam conclusio debet concedi.

13. Aduersus tres istas conclusiones plura aliqui obijciunt, quæ æqualiter contra omnes illas militāt, & aliqua, quæ specialiter militāt contra tertiam conclusionē. Obijciunt quidem generaliter, quod nulla forma in abstracto, nec generica de specifica, aut differentiali, nec differentialis de specifica potest formaliter prædicari. Quia licet solum distinguantur ratione, ut abstracte tamē significatur, propositio, in qua adinuicē prædicatur, facit sensum formale, & est idē dicere, humanitas est animalitas, ac dicere, ratio hominis est ratio animalis. Sed iā in r. probatione concl. oppositū ostendimus.

Obijciunt etiam, quod forma in abstracto significatur, ut cum præcisione à qualibet alia forma, & ut abstrahens ab abstractione formali ab illa: ac perinde ut non

includens, nec implicite, nec in potentia, quicquid altera forma includit in actu. Sed omnia hæc ostēdimus in probationibus eiusdem primæ conclusionis, esse falsa, & quod forma in abstracto significata solum differe à forma in concreto significata, quod ut in abstracto significatur, non connotat suppositum, sed potius dicit præcisionem ab illo, non vero ab illa forma: & in hoc sensu verificatur dictum Avicennæ 5. metaph. quod equinitas est tantum equinitas; id est, non est suppositum; non tamen quod non sit animalitas. Unde his & alijs objectionibus omissis, quia ex probatione conclusionum manet insinuatæ & dilutæ, aliqua alia breuiter obieciamus.

14. Primo ergo obieciēs aduersus primam conclusionem, quod si forma generica in abstracto vere prædicaretur de specifica, etiā ipsa forma generica & specifica in abstracto prædicatētur de forma individuali etiam in abstracto significata: & istæ essent veræ, Petreitas est humanitas, Petreitas est animalitas. Consequēs autem non videtur concedendū. Ergo neque antecedens.

Respondetur, quod si forma individualis in abstracto solum significet & tantam singularem, aut ipsam singularitatē, non autem supposititalitatem, vere, & formaliter prædicantur de illa forma generica & specifica in abstracto, & istæ sunt veræ, hæc

humanitas est humanitas, & hæc humanitas est animalitas: & similiter ista, Petreitas est humanitas, vel animalitas, si hoc nomen *Petreitas* solum significet singularitatem Petri, non autem Petri supposititalitatem, si autem hoc nomen *Petreitas* (ut forsitan est verius) etiam significet supposititalitē, quia non solum suppositū, sed etiam hypostasis seu supposititalitas in rebus creatis distinguitur realiter à natura generica & specifica; humanitas & animalitas non prædicabuntur de Petreitate.

15. Obieciēs secundo specialiter aduersus secundam conclusionem, quod differentia ex proprio modo significandi differentie prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacētis, Sed in abstracto significata non potest de natura specifica, etiam in abstracto significata prædicari *in quale*, & per modum illi adiacētis. Ergo in abstracto non prædicatur de illa. Minor probatur, quia quod prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacētis, & id, de quo aliquid sic prædicatur, est habēs formam, quod est proprium cōcreti. Ergo neque abstractum potest prædicari *in quale*, neque per modum alteri adiacētis, nec de aliquo abstracto potest aliquid sic prædicari.

Licet hoc argumentum sit aliorum speciale fundamentum, ad negandam prædicationem in abstracto formæ differentialis de

de specifica; meo videntur, parum habet difficultatis: quia differentiae non est proprius modus praedicandi per modum alteri adiacentis, sed solum differentiae in concreto: sed solum proprius modus differentiae est praedicandi *in quale*. Et hoc modo etiam praedicatur differentia in abstracto de natura specifica, quia natura specifica, etiam ut in abstracto significata, licet non significetur ut in supposito, sicut significatur per nomen concretum; significatur tamen ut natura composita ex forma generica & differentiali, ex forma videlicet generica habente se in tali compositione ut materia, & ex forma differentiali habente se ut forma; ac perinde forma differentialis quantumvis in abstracto significetur, praedicatur *in quale* de natura specifica, etiam in abstracto significata.

16. Ultimo tandem specialiter contra tertiam conclusionem obijcies, quod differentiae sunt omnino extra conceptum generis: ergo in natura generica in abstracto significata non includuntur ullatenus differentiae: ac perinde non potest natura generica in abstracto de differentia praedicari. ¶ Confirmatur, nam natura generica in abstracto, animalitas v. g. si praedicaretur de differentia, de rationalitate videlicet, deberet in ipsa rationalitate includi, nihil enim de aliquo praedicatur, nisi quod in illo includitur. Ani-

malitas autem nullatenus includitur in rationalitate: alias rationalitas & qualibet alia differentia non esset conceptus simplex, sed resolvable in conceptum ipsius differentiae, & conceptum formae genericae inclusa in illa: ergo forma generica in abstracto non praedicatur de differentia.

¶ Confirmatur secundo, quia nulla forma in abstracto praedicatur de illo, de cuius essentia non est. Sed forma generica non est de essentia formae differentialis, si qui dem illam non constituit: ergo non praedicatur in abstracto de illa.

17. Respondetur ad argumentum, illud cum sua confirmatione equaliter probare (si aliquid probat) quod nec forma generica in concreto praedicatur de differentia, quia eodem modo differentiae sunt extra conceptum generis, & differentia etiam in concreto, licet connotet suppositum, significat formam simplicem. Unde ad argumentum respondetur, quod licet differentiae sint extra conceptum generis, quia formaliter in illo non includuntur; tamen quia quodammodo educuntur ex potentialitate generis, in ipsa forma generica quantumvis in abstracto considerata continentur implicite, & in potentia differentiae: quod sufficit, ut de qualibet illarum forma generica etiam in abstracto, ut superius de inferiori praedicetur; licet quia differentia se habet ut forma determinans poten-

potentialitatem generis, nec in abstracto, nec in concreto prædicetur, de illo prædicatione directæ. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod differentia non includunt quidem formaliter formam genericam, quia aliquid simplex sunt, cum tamen quolibet differentia contineat implicite, & in potentia, quid, quid actu continet species, alias non prædicaretur formaliter de illa, & species actu includat genus, consequens est, quod ipsa forma generica implicite, & in potentia in ipsa differentia includatur, hanc etenim implicitam adinuicem huiusmodi inclusionem habent huiusmodi formæ eo, quod realiter, & formaliter sunt idem, & solâ per intellectum ratione distinguuntur; & hæc implicita adinuicem inclusio sufficit, ut adinuicem huiusmodi formæ etiam in abstracto possint prædicari. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod licet forma generica non sit de essentia differentia immediate; est tamen de essentia speciei, de cuius essentia est differentia, & id sufficit, ut etiam in abstracto de differentia possit prædicari, quia si forma generica est de essentia speciei, & differentia est etiam de essentia speciei; non potest forma generica abstrahere abstractione formali à natura specifica, & ita forma generica in abstracto de natura specifica, & de forma differentiali potest prædicari,

QVÆSTIO IV.

Primum modys nominibus secundæ intentionis concretum de concreto,

& abstractum de abstracto possit prædicari.

QUÆSTIO ista facile deducitur ex dictis in præcedentibus questionibus de prædicationibus concretorum adinuicem, & abstractorum adinuicem in terminis primæ intentionis. Vnde ut ea, quæ ibi diximus, proportionabiliter ad prædicationes in terminis secundæ intentionis applicemus, breuiter difficultatē hanc duabus cōclusionibus resoluiamus. 2. Dico igitur primo, nomina concreta secundæ intentionis, quæ significant formas simul eidem subiecto convenientes, possunt adinuicem formaliter prædicari; nomina vero concreta significantia formas, quæ eidem subiecto simul conuenire non possunt, nequeunt adinuicem prædicari. Prima pars conclusionis est manifesta ex dictis in præcedentibus, quia cum nomē concretum significans aliquā formam realem, vel rationis, supponat pro subiecto talis formæ, pro subiecto videlicet in hætionis, si fuerit forma realis, & pro subiecto denominationis, si fuerit forma rationis, quales sunt formæ significatæ per nomina secundæ intentionis; nomina concreta secundæ intentionis significantia formas eidem subiecto convenientes, possunt adinuicem prædicari sicut eadem ratione diximus, nomina concreta primæ inten-

intentionis, quæ significant formas eidem subiecto convenientes, posse adinuicem prædicari. Et solum pro hac prima parte conclusionis est aduertendum, quod prædicatio, medijs his nominibus concretis secundæ intentionis, erit *in quid*, vel *in quale*, iuxta habitudinem, quam forma prædicari habuerit ad formam subiecti. Vnde hæc erit prædicatio speciei & *in quid*, hoc genus est genus, & hæc erit prædicatio generis, genus est vniuersale, & hæc prædicatio proprii, genus est prædicabile: ac deniq; hæc erit accidentalis, terminus est subiectum.

Secunda autem pars conclusionis etiam est manifesta, nam formæ rationis, quæ in eodẽ subiecto reperiri nequeunt, etiam si nominibus concretis adinuicem prædicentur, non possunt extrema talis prædicationis supponere pro eodem: ergo non possunt tales formæ in concreto adinuicem prædicari: sicut hæc erit falsa, subiectum est prædicatũ, quia extrema significant formas, quæ eidem subiecto conuenire non possunt.

3. Dico secundo medijs nominibus secundæ intentionis abstracta generica de specificis, & differentialibus, & differentialia de specificis vere adinuicem prædicantur; non tamẽ alia abstracta, etiã si significant formas eidem subiecto convenientes. Prima pars conclusionis probatur, quia etiã in his formis rationis significatis

per terminos secundæ intentionis dantur formæ genericæ & specificæ, vt vniuersalitas est forma generica ad genericitatẽ, & specificitatẽ, aliasque formas específicas prædicabillium; imò & sunt formæ differentiales, licet nomina ad illas significandas nõ habeamus: ergo eisdem rationibus, quibus quæstione præcedenti ostendimus, in formis realibus formam genericam in abstracto de specifica, & differentiali, & formam differentialem de specifica prædicari conuincitur, idem esse dicendum de his formis rationis. Vnde hæc erit formalis & vera, genericitas est vniuersalitas, in qua forma generica in abstracto de forma specifica, etiam in abstracto significata prædicatur: imò (vt quæst. præcedenti aduertimus) licet aliqui negõt, in formis substantialibus formam genericam in abstracto de specifica prædicari; cum nullus tamẽ id neget in formis accidentalibus realibus, nec id negari potest in formis accidentalibus rationis.

4. Secunda autem pars conclusionis prob. quia in prædicatione per nomina abstracta secundæ intentionis significantia formas diuersas, quamuis eidẽ subiecto simul convenientes, non possunt extrema supponere pro eodem: non enim pro subiecto, siquidem talia nomina, nec subiectum significant, nec illud connotant; nõ pro eadẽ forma: supponimus enim, diuersas formas significare:

ergo

ergo tales prædicationes nõ sunt veræ. ¶ Confirmatur, nam eadẽ ratione prædicationes, in quibus per nomina abstracta diuersæ formæ licet eidem subiecto simul conueniantes, adinuicem prædicantur, sunt falsæ: vt falsæ sunt illæ, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, albedo est dulcedo: ergo idem erit in for- mulationis, si in abstracto adinuicem prædicentur, & falsæ erunt illæ prædicationes, vniuersalitas est prædicabilitas, specieitas est genereitas.

Aduersus istas conclusiones nihil particulare occurrit præter ea, quæ aduersus similes prædicationes inter terminis primæ intentionis obieciimus, & dissoluimus, quæ eodem modo solui possunt, si proportionabiliter aduersus has conclusiones obieciantur.

QVÆSTIO V.

Utrum medijs nominibus secunde intentionis concreta de abstractis uere prædicentur?

Dico primo: de secunda intentione rationis, quæ ab alia secunda intentione potest denominari, & esse subtractum respectu illius, etiam in abstracto considerata, potest prædicari in concreto secunda intentio illa denominans. Explicatur, & probatur concinno, nam cum intellectus quamlibet secundam intentionem prædicabilis possit in communi

concipere, & abstrahere ab hac & illa v.g. intentione speciei intentionem speciei in communi, & ab hac & illa intentione generis intentionem generis in communi, & intentiones sic abstractas comparare ad ea, à quibus abstraxit, potest talibus intentionibus tribuere intentionem speciei prædicabilis: ac perinde quælibet secunda intentio rationis potest esse subtractum speciei prædicabilis, & ab illa denominari: si cut enim homo ab hoc, & illo homine per intellectum abstractus & cõparatus ad ea, à quibus abstrahitur, quia illa solo numero differunt, & hoc modo dicit in actu totam essentiam illorum, est prædicabilis de illis *in quod*, & per modum speciei, & denominabilis ab intentione speciei prædicabilis; ita genereitas v.g. etiam in abstracto significata, est abstractibilis per intellectum ab hac & illa genereitate, vt à generenare, quæ denominatur animal genus, & à genereitate, quæ color genus denominatur: & sic abstracta genereitas potest ab intellectu comparari ad tales genereitates in particulari, quæ cum solo numero differunt, & genereitas dicat in actu totam essentiam illarum, est prædicabilis de illis prædicatione speciei, & est denominabilis ab intentione speciei. Hoc ergo supposito dicimus in cõclusionem, quod de secundis intentionibus denominabilibus ab altera secunda intentione, intentio illas denu-

denominans potest in concreto de illis in abstracto predicari; ita ut ista, & similes propositiones sint verae, genereitas est species, specieitas est species. Et ratio est manifesta: quia eodem modo genereitas, & specieitas est abstractum denominabile à secunda intentione speciei, sicut homo, verbi gratia: ergo sicut species in concreto de homine predicatur, ita etiam species in concreto de genereitate, & specieitate in abstracto significatis, predicatur. ¶ Confirmatur primo, non predicatum in praedictis propositionibus vere convenit subiecto: ergo praedictae propositiones sunt verae. Antecedens probatur, nam definitio praedicati convenit subiecto: ergo & ipsum praedicatum. Antecedens probatur, nam species est, quae predicatur de pluribus differentiis numero in eo, quod quid. Sed hoc convenit genereitati, & specieitati; genereitas enim predicatur *in quid*, de hac & illa genereitate, quae solo numero differunt: ergo definitio praedicati, ac perinde & ipsum praedicatum, convenit subiectis praedictarum propositionum. ¶ Confirmatur secundo, quia extrema praedictarum propositionum supponunt pro eodem: ergo illae sunt verae cum sint affirmativae. Antecedens probatur, quia licet genereitas, cum sit nomen abstractum, supponat pro ipsa forma, quam significat, & hoc nomen species, cum

sit concretum, supponat pro materiali, & subtracto intentionis speciei, cum tamen ipsa genereitas, seu forma generis sit materiale intentionis speciei, ut ostendimus; inde est, quod hoc nomen *genereitas*, & hoc nomen *species* pro eodem supponant.

2. Dico secundo, de secundis intentionibus in abstracto significatis, alia secunda intentio illas non denominans, non potest in concreto predicari. Conclusio manifeste probatur, quia in talibus praedicationibus extrema non supponunt pro eodem: ergo praedicationes non poterunt esse verae. Antecedens probatur, quia subiectum, cum sit nomen abstractum, supponit pro forma, quam significat: ergo si illa non sit subtractum denominatum ab altera intentione, quae significatur per praedicatum, cum praedicatum, utpote nomen concretum, supponat pro subtracto forma seu intentionis, quam significat; praedicatum & subiectum praedictarum propositionum non supponent pro eodem.

3. Dico tertio, secunda intentio in abstracto, non potest predicari de altera secunda intentione in concreto; etiam si intentio significata per concretum sit de nominabilis à secunda intentione significata per praedicatum. Probatur & explicatur conclusio: istae enim praedicationes sunt falsae, genus est genereitas, genus est specieitas, quia in

nulla earum extrema supponunt pro eodem, in illis enim subiectum supponit pro substracto generis, quod utique non est idem cum secunda intentione genericitatis, & specieratis, pro quibus supponit prædicatum primæ & secunda prædictæ propositionis; ergo prædictæ prædicationes non sunt veræ. Et solum ab hac generali conclusione excipitur hæc prædictio, species est specieitas, quia quamvis verum sit, quod prædicatum, utpote nomen abstractum supponat pro ipsa forma specieitatis, quâ significat: & subiectum utpote nomen concretum supponat pro materiali & substracto intentionis speciei: quia tamen, ut diximus, aliquod materiale intentionis speciei potest esse ipsa specieitas, illa propositio indefinita est vera, quia est idem, ac dicere, aliquod materiale speciei est specieitas. Nec de his propositionibus oportet, aliquid amplius dicere, quia denominationem huiusmodi intentionum ab alijs, si amplius hæc velimus explicare, magis eâ confundemus, quam explicabimus.

QVÆSTIO VI.

Primum secundæ intentiones uniuersales de primis intentionibus singulis, & secundæ intentiones singulares de primis uniuersalibus prædicari possint?

¶ Postquam egimus de præ-

dicationibus, in quibus primæ intentiones de primis intentionibus, & secundæ intentiones de secundis intentionibus prædicantur; restat solum, ut de prædicationibus, in quibus secundæ intentiones de primis prædicantur, breuiter agamus. Et quidem certum est, secundas intentiones in abstracto de primis intentionibus etiam in abstracto nullatenus vere prædicari: ut si dicas, humanitas est specieitas, animi alitas est genereitas: quia hæc nomina abstracta, ut sapius diximus, cum non connotent, nec significant subiectum, supponunt pro ipsis formis, quas significant. Sed secunda intentio est distincta à prima intentione: ergo in propositione, in qua secunda intentio in abstracto de prima intentione etiam in abstracto prædicatur, extrema supponunt pro eodem: ac perinde non est vera.

2. Certum est etiam, quod secunda intentio in abstracto de prima intentione in concreto non potest vere prædicari, ut si dicas, homo est specieitas, animal est genereitas; quia cum subiectum talium propositionum, utpote concretum, supponat pro materiali, & substracto, quod est distinctum ab ipsa secunda intentione, pro qua prædicatum, utpote nomen abstractum supponit, extrema prædictarum propositionum non supponunt pro eodem, ac perinde illæ non sunt veræ.

3. Certum

3. Certum denique est, quod nomen secundæ intentionis in concreto prædicatur de naturis primæ intentionis, quas secunda intentio per prædicatum significata denominari: vt nomen secundæ intentionis significans intentionem generis, de naturis genericis, & significans intentionem speciei, de naturis specificis, & significans intentionem singularis, de natura singulari. Vnde istæ sunt veræ, licet accidentales, prædicationes, animal est genus, homo est species, Petrus est indiuiduum. Tum, quia quodlibet accidens reale, seu rationis denominans aliquod subiectum, prædicatur accidentaliter de illo: vt ea ratione hæc est vera, homo est albus: ergo cum animal ab intentione generis denominetur, homo ab intentione speciei, & Petrus ab intentione indiuidui; genus de animali, species de homine, & indiuiduum de Petro vere prædicatur. Tum etiam, quia in talibus prædicationibus definitio prædicati conuenit, licet accidentaliter, subiecto: ergo & ipsum prædicatum vere, licet accidentaliter, prædicatur de subiecto. Antecedens probatur, quia si genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie *in quid*, hoc cõuenit animali, si species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero *in quid*, hoc vtique conuenit homini, ac denique si indiuiduum est, quod prædicatur de vno tantum, hoc

vtique conuenit Petro: ergo definitio prædicati narum propositionum vere conuenit earum subiectis.

4. His ergo suppositis, solum cum nostro Authore Ss. Magistro Soto hic dubitamus, an terminis secundæ intentionis significantes intentiones vniuersales, de primis intentionibus singularibus, aut minus vniuersalibus, & termini secundæ intentionis significantes intentiones singulares, de primis intentionibus vniuersalibus vere prædicentur. v. g. an istæ sint veræ, homo est genus, Petrus est genus, Petrus est species, & istæ, homo est indiuiduum, animal est indiuiduum, quod vtique late disputat, & optime resoluit noster Author loco citato, & ex illius doctrina breuiter questionem resoluemus.

5. Dicendum igitur est, omnes prædictas propositiones esse falsas. Conclusio duplici ratione probatur: primo, nam quia vt ex dialectica habetur, prædicatum secundæ intentionis conueniens rebus & non vocibus, appellat supra proprium cõceptum, & facit, illud supponere simpliciter pro eo, quod primo per se, & formaliter significat, sensus prædictarum propositionum est, huius videlicet homo est genus, quod homo sub conceptu proprio hominis sit genus, & istarum Petrus est genus, Petrus est species, quod Petrus sub cõceptu singulari Petri sit genus, vel species,

& sensus istius, homo est indiuiduum, quod homo sub conceptu formali hominis sit indiuiduum. Sed omnes illi sensus falsissimi sunt: ergo omnes prædictæ propositiones in sensu formali, quæ ex vi prædicati secundæ intentionis, & appellationis ab illo procedentis faciunt, sunt falsæ.

6. Secundo probatur conclusio, quia in nulla prædictarum propositionum prædicatū aut illius definitio convenit subiecto. Omnes igitur tales propositiones sunt falsæ: antecedens facile probatur, discutendo per omnes illas propositiones; hoc enim prædicatum, *genus*, cū dicat id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie inquit, nullatenus convenit homini aut Petro; neque enim homo, aut Petrus prædicatur de pluribus differentiibus specie: ergo cum *genus* prædicatur de homine aut Petro, prædicatum non convenit subiecto. Nec hoc prædicatum *species* convenit Petro, quia *species* dicit id, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, quod utique Petro non convenit. Nec denique hoc prædicatum *indivduum* convenit homini, aut animali, quia *indivduum* dicit id, quod prædicatur de vno tantum, & homo, & animal non de vno tantum, sed de pluribus prædicantur.

7. Aduersus conclusionem tamen aliqua breuiter obijciuntur. Primo, quod hæc est vera, homo est *genus*; nam hæc est bona cons-

sequencia, omne animal est *genus*, homo est animal: ergo homo est *genus*. Sed maior & minor est vera: ergo & cōsequens. ¶ Secundo, quod hæc est vera, Petrus est *species*: nam bene valet, omnis homo est *species*, Petrus est homo: ergo Petrus est *species*, sed maior & minor est vera: ergo & consequens. ¶ Tertio, quia hæc est vera, hic homo est *species*, quia bene valet, homo est *species*: ergo hic homo est *species*, vel hic homo est *species* per defectum disiunctivum. Sed antecedens est verum: ergo & consequens pro aliqua saltē illius parte, cum sit propositio disiunctiva. ¶ Quarto, quia hæc est vera, homo est indiuiduum, quia bene valet à subalternante ad subalternatam; omnis homo est indiuiduum: ergo homo est indiuiduum. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Et similiter, quia bene valet per ascensum disiunctivum, hic homo est indiuiduum, vel hic homo est indiuiduum: ergo homo est indiuiduum. Sed antecedens est verum, cum sit vna disiunctiva, cuius non solum vna, sed omnes partes sunt veræ: ergo consequens est verum.

8. Ad omnia hæc breuiter, & facile ex principiis dialecticis responderetur: ad primum quidem negando illam propositionem, homo est *genus*, & negando consequentiam, quia illa probatur: habet enim duplicem defectum, primum variationis, appella-

appellationis, quia in maiori prædicatum *genus* appellat supra significatum formale animalis, & in consequenti supra significatum formale hominis; & habet defectum variationis suppositionis ex parte illius termini homo, qui in consequenti supponit simpliciter, & in minori personæ liter. Et præter hæc secundum probabiliorem sententiam, illa propositio, omne animal est genus, quæ est maior illius syllogismi, est falsa.

Ad secundam obiectionem negatur illa propositio, Petrus est species: & negatur consequentia, quæ ibi probatur, propter similem duplicem defectum ac præcedentis consequentiæ: & maior eiusdem consequentiæ, si distributio tollit suppositionem simplicem, est falsa. Ad tertiam negatur illa propositio, hic homo est species, & consequentia, quæ ibi probatur: sub termino enim supponente simpliciter, nec licet ascendere, nec descendere: quia supponit quædam immobiliter, & quasi singulariter. Ad quartam negatur illa propositio, homo

est indiuiduum, & ad primam illius probationem negatur, illam consequentiam, omnis homo est indiuiduum, ergo homo est indiuiduum, esse bonam, aut esse à subalternante ad subalternatam; non enim est bona, quia variatur suppositio de personali in simplicem; cum enim secundum probabiliorem sententiam distributio tollat suppositionem simplicem, antecedens illius consequentiæ supponit personaliter: nec est à subalternante ad subalternatam; quia subalternata debet esse propositio particularis, & cuius subiectum sit terminus communis supponens indefinite vel particulariter, & possit propositio verificari diuise pro pluribus; consequens autem prædictæ consequentiæ, cum supponat simpliciter, supponit immobiliter, & quasi singulariter. Ad secundam probationem negatur, illum ascensum esse bonum, quia, ut diximus, sub termino supponente simpliciter, nec licet ascendere, nec descendere.

LIBER SEX- TVS DE ANTEPRAE- DICAMENTIS.

ACTORI in sequenti libro de predicamentis, ad que ut preambulum praemisit Aristoteles ante praedicamenta, de illis in hoc speciali libro, quē ut proximum ad praedicamenta praemittimus, agere volumus. Et cum in antepraedicamentis de vniuersis egerit Aristoteles, & agnoscis, inter quae media sunt analogia; de analogis ob id in hoc etiam libro agemus. Et quia ens in decem praedicamenta diuiditur, quamuis illius diuisionem inter antepraedicamenta non enumerauerit Philosophus; quā tamen diuisione ens est quodam praebulum ad praedicamenta, & quia ea quae de analogia dixerimus, in ente tanquam in praecipuo analogia exemplo patrescent; de cuius analogia & illius in decem praedicamenta diuisione in hoc etiam libro tractabimus; quā quamuis hoc ad metaphisicam pertineat, noster Auctor, quem plures postea sunt imitati, in hoc loco de his disputant.

QUESTIO I.

Quid sit praedamentum, & antepraedamentum: & quare ad praedicamenta, antepraedicamenta praemittantur?

Questionē hanc, quā non solum ad praedicamenta, sed & ad antepraedicamenta est praebulum, breuiter duabus conclusionibus resolvemus. Dico igitur primo. Praedamentum est praedicatorum, seu praedicabilium ordinatio. Va-

de de praedamentis agere pertinet ad logicum, ut sciat, quā cūlibet intentionem praedicabilis tribuere debeat. Pro explicatione huius conclusionis aduertendū est ex nostro Authore dubio primo praebulo ad antepraedicamenta, quod in praedicatione tā res ipsa, quam voces, & conceptus formales praedicantur; diuersimode tamen. Nam res, seu conceptus obiecti in praedicatur principaliter, & ut quod: voces autem & conceptus formales praedicantur ut quo, id est, ut substituta rerum, & quibus medijs res ipsa,

ut quod, prædicantur. Cum enim prædicationis intentum sit explicari convenientiam unius rei cum altera; quia res nobiscum adducere non possumus ut ait Philosophus, utimur vocibus, & terminis significatiuis loco rerum: & ita dum aliquid enunciamus, voces sunt, quæ proxime prædicantur, non tamen ratione sui, sed loco rerum, quæ principaliter prædicantur: ut cum dicimus, homo est animal, licet prædictio fiat medijs his vocibus, *homo* & *animal*; voces tamen ipsæ non sunt quæ prædicantur, sed res, nec per eam prædicationem intendimus explicare convenientiam vocum inter se; aliàs propositio esset falsa, cum hæc vox *homo* nō sit hæc vox *animal*, sed intendimus explicare convenientiam rerum, quæ per ipsas voces significantur. Et idem proportionabiliter dico in propositione mentali: in illa enim conceptus obiectivi, id est, res representatæ per conceptus formales, prædicantur principaliter & *ut quod*; conceptus autem formales prædicantur proxime *ut quo* & loco rerum, quas representant. Hoc ergo supposito, utraque pars conclusionis probatur, & explicatur, & prima quidem, quia hoc nomen *prædicamentum*, non supponit pro genere supremo cuiuslibet prædicamenti, sed pro tota collectione omnium, quæ in aliquo prædicamento reperiuntur, quatenus unum subijcitur alteri, & illud de hoc est præ-

dicabile; & quatenus alia in caserie, & coordinatione ponuntur directe, alia vero ad latus, ut differentia collocantur: ut videre est in quacumque arbore prædicamentali, & specialiter in ea quæ in prædicamento substantiæ fecit Porphyrius.

2. Hinc deducitur secunda conclusio pars. Nam quamvis agere de prædicamentis secundum se ad Metaphysicū spectet, ideoque sub ea ratione in Metaphysica egerit Aristoteles de illis, quia tamen ad Logicum pertinet omnibus rebus intentiones, quæ illis cōpetunt, tribuere prædicatorum & prædicabilium: & ad hoc requiritur cognoscere, quæ natura sit contrahibilis, & quæ cōtrahens, ut vni tribuat intentionem generis & alteri intentionem speciei, oportet ad id omnium prædicamentorum seriem cognoscere, & ita verificatur commune illud dictum Philosophi, quod Logicus, & Metaphysicus agunt de omni ente, Metaphysicus videlicet, ut eius naturā absolute cognoscat, Logicus autem non ut in ipsarum rerum cognitione absolute sistat, sed ut sciat, quā cūlibet rei intentionē prædicati, aut prædicabilis tribuat. In genere tamen fateor, quod cū ad istum finem tribuendi cuique rei intentionem, quæ illi debetur prædicabilis, cognitionem in logica cōtendamus habere prædicamentorum; eorum in logica natura cognita, non curamus illam ex

Metaphisica accipere, quia ad ab-
solutam cognitionē illorum suf-
ficienter existimamus esse instru-
ctos, per id quod de predicamen-
tis ad pradicatum finem in Logi-
ca edocentur, & instruiuntur; &
ita oportet in Logica accurate,
quæ ad predicamenta pertinent,
traddere.

3. Dico secundo. Ante præ-
dicamentum est quid præambu-
lans, & cognitū necessarium ad
cognitionem prædicamentorum;
ac perinde ad ipsa prædicamen-
ta necessario antepredicamenta
sunt præmittenda. Hæc conclu-
sio non aliter probatur, quam ex-
plicando & insinuando in parti-
culari necessitatē cuiuslibet an-
tepredicamenti ad prædicamen-
torum tractatum. Tria igitur in
genere, & septem in specie Aris-
toteles assignat antepredicamē-
ta, tria quidem in genere, scili-
cet definitiones, diuisiones, & re-
gulas, septem vero in specie, vide-
licet, tres definitiones, duas diui-
siones, & duas regulas. Quod au-
tem horum præcognitio sit ad
prædicamenta necessaria, proba-
tur, per singula illorum discur-
rendo.

4. In primis enim requiritur
cognitio vniuocorum, æqui-
uocorum, & denominatiuorum,
quæ pertinent ad primum ante-
predicamentum. Quia ad prædi-
camentum aliquod cōstituendū,
triplicem oportet considerare
respectum: primus est ad id, quod
est supra omnia prædicamenta;

& cum omnibus prædicamentis
solum detur aliquid commune
æquiuocum, vel analogum, ad
id oportet præcognoscere, quæ
sunt æquiuoca, & analogæ, secun-
dus respectus est adinuicem eor-
um, quæ sunt in eodem prædica-
mento: & cum ea debeant cōue-
nire in aliqua ratione vniuocæ;
ad id oportuit præcognoscere,
quæ sunt vniuocæ. Tertius deni-
que respectus est eorū, quæ sunt
in vno prædicamento, ad ea, quæ
sunt in alio: & quia quæ sunt in
vno prædicamento, solum acci-
dentialiter, & denominatiue pos-
sunt prædicari de his, quæ sunt
in alio; ad illud oportet præcog-
noscere, quæ sunt denominatiuæ.

5. Cognitio autem comple-
xorum, & incomplexorum, quæ
ad secundum antepredicamen-
tum pertinent, ad prædicamenta
prærequiritur: quia in prædica-
mento solum collocantur res sim-
plices, & vnā duntaxat essen-
tiam, & definitionem habentes,
ad id ergo oportet præcognosce-
re, quæ sunt complexa, & quæ in
complexa: vt hæc ad coordinatio-
nem prædicamentalem admittan-
tur; illa vero excludantur.

6. Cognitio etiam eorum,
quæ de aliquo dicuntur, & eorū
quæ de nullo dicuntur, quæ
ad secundum etiā antepredica-
mentum pertinent, etiam ad præ-
dicamenta prærequiritur: quia
series cuiuslibet prædicamenti
dicitur penes subiecti, & prædica-
ri, id est, penes prædicata supe-
riora.

riora & inferiora, inter quæ aliqua sunt superiora, & nulli inferiora, vt genus supremum; alia, vt genera intermedia, sunt inferiora alijs generibus, & superiora speciebus; & denique indiduum est omnibus inferius, & nulli superius: ergo ad hæc prærequiritur cognitio eorum, quæ de aliquo dicuntur, & eorum, quæ de nullo dicuntur.

7. Tertij antepredicamēti cognitio prærequiritur: quia in illo scilicet in duabus regulis antepredicamētalib⁹ insinuatur, quæ in quolibet predicamento directæ, & quæ ad latus predicamēti collocentur.

QVÆSTIO II.

Utrum definitiones vniuocorum, & æquiuocorum à Philosopho assignate, sint bonæ?

IN primo antepredicamento in capite. definit Philosophus vniuoca, æquiuoca, & denominatiua; maioris tamē claritatis gratia in hac questione definitiones vniuocorum, & æquiuocorum, in sequenti vero definitionem denominatiuorum explicabimus. Loquitur autem hic Philosophus non de vniuocis vniuocantibus, aut æquiuocis æquiuocantibus, hoc est de vocibus, aut terminis significantibus aliqua vniuocè, vel æquiuocè, de his enim in Dialectica agitur, sed de vniu-

ocis vniuocatis, & æquiuocis, æquiuocatis, id est de ipsis rebus vt significantur per terminos vniuocos, vel æquiuocos. Hoc ergo modo sumpta vniuoca, ait Philosophus, dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio substantia nomen accommodata est eadē, æquiuoca vero dicuntur, quorum nomen commune est, ratio vero substantia nomen accommodata, diuersa. Et autē vtriusque definitionis veritas innoscitur, vtramque oportet breuiter explicare.

2. Definit igitur Philosophus vniuoca, & æquiuoca in plurali, quia vniuoca, & æquiuoca non nisi inter duas ad minus res possunt inueniri, & definit illa in ordine ad nomen; quia vt in explicatione vtriusque particulæ earum definitionum videbimus, non vniuocantur, neque æquiuocantur res, nisi quatenus tali, vel tali nomine significatur. Cum autem in vtraque prædicta definitione dicitur, quorum nomen commune, non debet intelligi uocē strictæ, pro nomine distincto à verbo, & ab aliquibus alijs terminis, sed pro termino seu voce significatiua. Cum vero in vtraque etiam definitione dicitur ratio substantia, non debet intelligi substantia, prout condistincta ab accidenti, quia in substantijs, & accidentibus reperiuntur vniuoca, & æquiuoca; sed quia hoc nomen substantia, etiam significat quidditatem cuiuscumque rei, nomine substantia in his definit-

definitionibus debet intelligi quidditas rei, seu conceptus obiectiuius formaliter, vt correspondet conceptui formali. Per id denique, quod in vtraque predicta definitione dicitur, quod ratio substantiæ est eadem, vel diuersa, vt nomini accomodata; debet intelligi, quod ratio vniuocorum, vel æquiuocorum attenditur non penes convenientiam, vel diuersitatem, quam res absolute in se habent, sed quam habent, vt significantur per nomen: canis enim verbi gratia, terrestris, & marinus, & habent in se convenientiam, & diuersitatem, convenientiam, in ratione animalis, diuersitatem, in ratione canis terrestris, & marini, & vt significata per hoc nomen *animalis* sunt vniuoca vniuocate, significata vero per hoc nomen *canis*, sunt æquiuoca æquiuocata.

3. His ergo communiter explicatis pro definitionibus vniuocorum, & æquiuocorum, in particulari cum in definitione vniuocorum dicitur, quod ratio nomini accomodata sit eadem, debet intelligi, quod sit omnino eadē; vt ab ea definitione excludantur analogæ; & cum in definitione æquiuocorum dicitur, quod ratio nomini accomodata sit diuersa, debet intelligi, quod non sit omnino eadem, siue sit omnino diuersa, vt in puris æquiuocis, seu partim eadem & partim diuersa, vt in analogis, quæ licet sint media inter vniuoca & pura æ-

quiuoca, illa sub definitione æquiuocorum comprehendit Aristoteles, vt patet ex exemplo, quod prædictæ definitionis adducit de homine viuo, & picto, quorum ratio, vt significatur per hoc nomen *homo*, nec est omnino diuersa, nec omnino eadem, sed partim eadem & partim diuersa, & consequenter analogæ. Si autem velis definire pure æquiuoca, sunt quorum nomen est commune, ratio vero nomini accomodata est omnino diuersa: si pure vniuoca, sunt quorum nomen est commune, ratio vero nomini accomodata est omnino eadem: si denique analogæ, sunt, quorum nomen est commune, ratio vero nomini accomodata est partim eadem & partim diuersa.

4. Plures ex obiectionibus, quæ aduersus prædictas definitiones possent fieri, ex ipsarum definitionum explicatione manent dilutæ, & ita illis omisissis, vnum vel alterum breuiter obijciamus. Obijcies ergo primo, quod æquiuoca non possunt definiri. Perperam igitur illa definiuit Philosophus. Antecedens probatur, quia æquiuoca non habent aliquam vnā rationem. Sed nihil potest definiri, nisi in quantum est vnum, vnicamque habet rationem: ergo æquiuoca non possunt definiri. ¶ Confirmatur, nam vt aliquid definiatur, vniuocum debet esse, debet enim dicere vnā rationem omnino communem omnibus quibus cōpetit definitio. Sed æquiuoca

non possunt esse uniuoca, cum ab uniuocis condistinguantur: ergo æquiuoca non possunt distinguiri.

Respondetur ad argumentum, quod licet æquiuoca in particulari, ut canis terrestris, & marinus, secundum quod hoc nomine canis significantur, & quolibet alia æquiuoca in particulari, non possint definiri; bene tamen æquiuoca in communi, ut ab his & illis æquiuocis abstrahunt quia omnia illa cōueniunt, in eo, quod est, non habere aliquam rationem communem: & hæc conuenientia est omnibus illis communis, & sub hac ratione potest abstrahi ab omnibus æquiuocis vera ratio communis æquiuocorum, secundum quam æquiuoca hic definit Philoſophus: non enim minus omnia æquiuoca in particulari cōueniunt in eo, quod est habere rationem diuersam, quam omnia uniuoca in particulari cōueniunt in eo, quod est habere rationem omnino vnā. ¶ Ad cōfirmationem respondetur, quod ut æquiuoca definiantur, debet esse denominatiue uniuoca, quod utique ita est; nec inconuenit, vnā speciem essentialiter ab altera condistingtam, sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari sicut in simili exemplo, quamuis terminus in uniuocum, & æquiuocum essentialiter diuidatur; terminus æquiuocus, quia sub vna ratione significat omnes terminos æquiuocos, denominatiue est terminus uniuo-

cus, & denominatiue sub termino uniuoco continetur.

Secundo aduersus eandem æquiuocorum definitionem obijciens, quod species, quæ sunt sub genere, sunt æquiuocæ, homo v. g. & equus. Et tamen secundum quod nomine generico animalis significantur, ratio substantiæ nomini accomodata non est diuersa, sed omnino eadem: ergo definitio æquiuocorum non est bona. Maior probatur, nam teste Philoſopho 7. metaph. text. 31. sub genere multæ latent æquiuocationes. Sed non possunt aliæ æquiuocationes latere, nisi quæ cōueniant eius speciebus: ergo species, quæ sub aliquo genere continentur, æquiuocæ sunt.

Respondetur, quod hic Aristoteles definit uniuoca & æquiuoca logica, & quia animal non est æquiuocum æquiuocatione logica, sed æquiuocatione phisica, idem non mirum, quod hæc definitio illi non conueniat. Pro quo sciendum est, quod ut colligitur ex doctrina Aristotelis loco in argumento citato, tres sunt gradus æquiuocationis. Primæ æquiuocatio est illa, quam habet species a thoma respectu suorum indiuiduorum, nam licet dicat vna rationem illis communem, & eodem modo essentialiter perfectam; dicit tamen rationem, quæ in indiuiduis magis, vel minus accidentaliter reperitur perfecta, & hæc est minima æquiuocatio. Secundus gradus æquiuocatio-

nis est naturæ genericæ, quæ licet sit eadem genericè in omnibus suis speciebus; est tamen magis & minus essentialiter perfecta in vna specie, quam in altera. Tertius denique gradus æquiuocationis est, quando aliqua habent nomen commune, in ratione autem per illud importata nec perfecte, nec imperfecte omnino illa cōueniunt. Ex his tribus æquiuocationibus hæc vltima solum est æquiuocatio logica, & quam definiuit Aristoteles in præsentia: alie vero sunt phisicæ æquiuocationes, & comparibiles cum vniuocatione logica. De secunda autem æquiuocatione phisica intelligitur Aristoteles, cum loco in argumento adducto ait, latere sub genere æquiuocationes.

QVÆSTIO III.

Utrum definitio denominatorum recte assignetur à Philosopho.

Denominatiua (ait Philosophus) dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentiæ casu. In hac autem definitione non nomina denominatiua, sed res ipsas, prout significantur per nomen, definit Aristoteles. Per nomen inquam, non strictè sumptum, vt distinguitur à verbo, sed per nomen, id est, per terminum. Pro explicatione autem huius definitionis est aduertendum, quod in denominatione tria possumus considerare,

formam videlicet denominantem, subiectum denominatum, & ipsum denominatum, v.g. in denominatione hominis albi, forma denominans est albedo, non solum secundum rem, sed secundum nomen: siquidem hoc nomen *album* conuenit in litteris initialibus cum hoc nomine albedo, & differt ab illo in cadentia & terminatione (sic enim debet intelligi in definitione illa particula *differentia casu*: non autem quod si nomen, à quo sumitur denominatio, sit in genitiuo, vel nominatiuo, non possit in eodem casu esse nomen, denominatum) sensus igitur definitionis est. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo denominationem accipiunt, à quo secundum nomen solo casu, id est eadem ter-
minationis differunt. Definitio igitur sic explicata optima est, & præter auctoritatem Aristotelis & omnium eius interpretum eam recipientium, nõ aliter melius, quam illam aliquibus obiectionibus examinando, probabitur.

2. Obijcies ergo primo, denominatiua esse vniuoca. Perperam igitur Aristoteles illa ab vniuocis & æquiuocis cōdistinguit. Antecedens probatur: nam album v.g. quod vtrique secundum rem & rationem, & nomen est denominatum, est etiam vere vniuocum, siquidem rationem eadem dicit omnibus his, de quibus prædicatur: aliàs nec prædi-

caretur prædicatione quæ prædicabilis, ad quod, sicut ad omnia alia prædicabilia, requiritur, quod id, quod prædicatur, sit vni uocum ijs, de quibus prædicatur.

Respondetur communiter ad argumentum, quod denominatiua sunt quidem vniuoca materialiter, non tamen formaliter, ut denominatiua: hoc est, quod licet in eodem materiali coincidat ratio vniuoci, & ratio denominatiui, aliunde tamen ratio vniuoci, & ratio denominatiui desumitur. Ratio enim vniuoci sumitur ab eo, quod sit eadem omnibus, de quibus dicitur; ad quod omnino per accidens se habet, quod ea ratio ab aliquo denominationem accipiat, in quo ratio formaliter denominatiui consistit. Et ita potest dici, quod Philosophus cum distinguit hic æquiuoca, vniuoca, & denominatiua, solum vult, illa formaliter distinguere, non autem intendit, quod denominatiua, non sint vlatenus vniuoca.

3. Tamen licet hoc ita probabiliter possit dici, cum Philosophus vniuoca hic definiat, ut quæ vniuoca sunt, in eodem prædicamento collocantur, & ad res eiusdem solum prædicamenti comparentur: & denominatiua definiat, ut solum res vnius prædicamenti ad res alterius prædicamenti comparentur, ut in prima huius libri questione explicauimus, in aliqua proculdubio speciali acceptione hic vniuoca defi-

niuit Philosophus, secundum quod nullo modo denominatiua dicuntur vniuoca.

Pro explicatione igitur huius est aduertendum, quod duplex est vniuocatio etiam logica, seu dupliciter aliqua dicuntur legice vniuoca. Primo modo, secundum quod dicunt aliquam rationem pluribus non solum eandem, sed essentialiter ipsis: & in hoc sensu dixit Philosophus, quod proprium secundæ substantiæ est, prædicari nomine, & ratione de prima, quod est prædicari de illa vniuoce, dicendo non solum vnâ rationem, sed essentialiter ipsi primæ substantiæ; imò & in eodem sensu noster Author infra in c. de substantia q. 2. solu. ad 2. negat, accidere prædicari, & ratione, & vniuocede primæ substantiæ, id est dicendo aliquam rationem non solum eandem, sed essentialiter primæ substantiæ. Secundo modo, & licet non ita stricte, proprie tamen dicuntur aliqua logica vniuoca per id, quod dicant eandem omnino rationem, siue illa sit essentialis, siue accidentalis illis. Dicendum igitur est, quod Philosophus hic definiit vniuoca 1. modo, quia definiit illa, ut comparantur ut superiora ad inferiora eiusdem prædicamenti, ad quod requiritur, quod non solum eandem rationem, sed & illis essentialiter importet. Et hoc modo denominatiua respectu eorum, de quibus denominatiue dicuntur, non sunt vniuoca: sunt tamen vniuoca secundo modo & vniuocatione sufficiens ad rationem

prædicabilis, & ita de illis prædicatione quincti prædicabilis prædicantur.

4. Obijcies secundo, quod hæc denominatiuorum definitio aliquibus non denominatiuis competit, & aliquibus denominatiuis non conuenit. Ex duplici ergo capite viciatur. Antecedens pro prima parte probatur, quia humanū respectu hominis, corporeum respectu corporis, & alia huiusmodi prædicata substantialia re vera non sunt denominatiua. Et tamen hæc denominatiuorum definitio illis competit. Competit igitur aliquibus non denominatiuis. Minor videtur certa, quia humanum dicitur ab humanitate, & corporeum à corpore, à quibus solo casu differūt, sicut album dicitur ab albedine, & solo casu differt ab illa. Maior autem probatur. Tum, quia nec humanum ab homine, nec corporeum distinguitur a corpore: ergo non sunt denominatiua, quia denominatiuum non debet esse idem cum subiecto, quod ab illo denominatur. Tum etiam, quia humanatum de homine, & corporeum de corpore prædicatur *in quid*: ergo respectu illorum non sunt denominatiua. Paret consequentia, quia denominatiuum accidentaliter, non autem *in quid*, potest de eo, quod denominat prædicari. Ideoque D. Thomas 3. part. quæst. 2. art. 6. in argumento *sed contra*, probat humanitatem non prædicari accidentaliter,

aut denominatiue de Christo quia prædicatur de illo quidditatiue.

Secunda autem pars antecedentis principalis probatur, nā studiosus est vere denominatiuum, siquidem denominatiue prædicatur de his, quibus competit. Et tamen ei non competit hæc definitio: ergo illa aliquibus denominatiuis non cōpetit. Minor probatur, quia studiosus non accipit denominationem ab studio, cum non significet eandem rem, atq; hoc nomen *studium*, nec accipit denominationem à virtute: quia licet significet eandem rem ac hoc nomen *virtus*, non solum differētia casus, & terminatione nominis, sed toto nomine differt à virtute: ergo hoc denominatiuum studiosus, non accepit denominationem ab aliquo, à quo secundam nomen solo casu differat: ac periunde non competit illi prædicta denominatiuorum definitio.

5. Pro solutione huius argumenti, quoad duplicem eius partem est aduertendum ex nostro Authore hic quæst. vnica in solutione ad 6. & 7. argumentum, & ex Flandria 4. Metaph. quæst. 2. art. 3. quod tripliciter cōtingunt denominatiua. Primo, quæ conueniunt in litteris primordialibus, & differunt terminatione, non tamen significant eandem rem, vel si significant eandem rem, non tamen significant formam distinctam à subiecto, & extra illius essentiam, exemplum primi,

mi, studiosus ab studio: exemplū secundi, humanatus respectu hominis. Et hæc dicuntur denominatiua secundum nomen, & non secundum rem. Secundo modo accipiuntur denominatiua, quæ significant formam extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo; non tamen conueniunt cum aliquo nomine in litteris primordialibus, à quo terminatione differant: vt studio sus dicitur hoc modo denominatiuum à virtute; & hæc sunt denominatiua secundum rem tantum. Tertio denique modo accipiuntur denominatiua, quæ & conueniunt cum aliquo nomine in primordialibus litteris, à quo differunt in terminatione, & important formam extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo: vt album dicitur hoc modo denominatiuum ab albedine. Et ista dicuntur denominatiua secundum rem, & nomen: & ex his acceptionibus ista tertia est solum propria, & denominatiua solum secundum illam acceptionem definiuit hic Aristoteles.

6. Ex hoc notabili deducitur solutio ad argumentum: negandum enim est antecedens, quoad utramque illius partem. Et ad probationem primæ partis dico, quod humanarum respectu hominis, & corporum respectu corporis, immò quælibet alia similia prædicata substantialia respectu sui proprii subiecti non sunt de-

nominatiua secundum rem, sed solum secundum nomen, quia non significant formam, quæ sit extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & ita non conuenit illis præfata denominatiuum de finitio, in qua (vt in hoc capite adnotat Caietanus) debet intelligi, quod denominatiuum sit à forma, quæ sit distincta à subiecto denominato, & extra essentiam illius, & quæ supponat subiectum in suo esse constitutum, ac perinde illud in suo esse essentiali non constituat, quia non competunt prædictis denominatiuis secundum vocem tantum, quia de sumuntur à forma, quæ non est extra essentiam subiecti sed potius illud essentialiter constituit. ¶ Dixi, huiusmodi prædicata substantialia non esse proprie denominatiua respectu proprii subiecti, quia aliqua prædicata substantialia possunt esse proprie denominatiua respectu alterius subiecti vt lignum respectu cathedræ, aureum respectu anuli, quia extra essentiam cathedræ est, quod sit lignea, & extra essentiam anuli, quod sit aureus.

7. Ad probationem secundæ partis antecedentis eiusdem obiectionis respondetur, quod studiosus, secundum quod denominatiuum accipit ab studio, solum est denominatiuum secundum nomen, & non secundum rem, quia non significat eadem formam ac hoc nomen *studium*: secundum autem quod denomina-

tionem

tionem accipit à virtute, est denominatiuum solum secundum rem, & non secundum nomen; quia non conuenit hoc nomen *studiosus* cum hoc nomine *virtus* in eisdem litteris initialibus, & cum hic (vt diximus) non definiat Aristoteles denominatiuum secundum nomen solum, nec denominatiuum solum secundum rem, sed denominatiuum secundum rem & nomen; non mirum, quod talis definitio prædicto denominatiui non competat.

QVÆSTIO IV.

Verum duæ diuisiones antepradicamentales recte tradantur ab Aristotele.

Primam in primo capite tres definitiones explicuit Aristoteles, in secundo capite duas assignat diuisiones, quas in hac questione intendimus explicare. Prima diuisio, quod eorum, quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, vt homo albus, alia sine complexione vt homo. Cum autem has diuisiones præmittat Aristoteles, vt quæ cum complexione dicuntur, excludat a prædicamentis, quia non vnā rem, sed duas ad diuersa prædicamenta pertinentes importat, vt homo albus; hæc diuisio non est nominum sed rerum, vt significantur per nomina: ideoque consulto non dixit, alia sunt complexa, alia incom-

plexa, quod nominibus posset accommodari, sed alia cum complexione dicuntur, alia sine complexione; quod vtique rebus, vt significantur per nomina, competit. Secunda diuisio est quadri membris, eorum videlicet quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, in subiecto vero non sunt, vt homo; alia in subiecto sunt, de subiecto vero non dicuntur, vt hoc album; alia in subiecto sunt & de subiecto dicuntur, vt album; alia denique neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur, vt Petrus. Subdit autem Philosophus, explicans quomodo in hac diuisione sumitur esse in subiecto, quod illud hic accipitur pro eo, quod est in aliquo non vt pars, & sine illo esse non potest.

2. In hac diuisione quadruplex diuersæ rationis virtualiter continetur diuisio. Vnde si inquiratur, qualis sit hæc diuisio, non potest absolute, sed sub distinctione secundum diuersas, quas virtualiter imbibit diuisiones, responderi. Primo ergo in ea diuisione includitur diuisio, quod eorum, quæ sunt, alia sunt, in subiecto, alia non sunt in subiecto: & cum esse in subiecto pro esse in illo inhæsiue intelligatur, est idem ac diuisio entis in substantiam & accidens, quæ vtique diuisio analogæ est. Secunda quæ continetur diuisio, est quod eorum, quæ sunt, alia sunt vniuersalia, alia singularia: & hæc diui-

ho est subiecti in accidentia rationis: quia intentio vniuersalitatis, vel singularitatis est accidens rationis, quod competit naturis per operationem intellectus. Tertia inclusa diuisio est, quod vniuersaliū, aliud est vniuersale in natura substantiæ, & aliud est vniuersale in natura accidentis, & hæc diuisio potest dici accidentis in subiecto, videlicet intentionis vniuersalitatis in diuersa subiecta, quibus competere potest, vel potest dici secundum nostrum authorē in explicatione huius capitis diuisio generis in species: nam hoc quod est essentialiter quidditatis, ut predicari de suis inferioribus (qualiter hic sumitur predicari, seu dici de aliquo) vniuoce conuenit substantiæ, & accidenti. Et sicut animal essentialiter predicatur de homine, & equo, & homo de hoc & illo homine; ita etiam coloratum essentialiter predicatur de albo & nigro, & album de hoc & illo albo. Quarta denique diuisio est, quod singulare aliud est in accidenti, & aliud in substantia: & hæc diuisio, cum in illa diuidatur intentio singularitatis in sua subiecta, potest dici, sicut præcedens, diuisio accidentis in subiecta, vel generis in species, quia vniuoce in ratione singularis singulare substantiæ, & singulare accidentis conueniunt.

3. Sic explicatæ istæ diuisiones, parum aut nihil habent difficultatis. Aduersus secundam tamen obieciens primo, quod differ-

rentiæ non videntur claudi in hac diuisione, cum enim licet illæ vere de subiecto dicuntur, ex vna parte non videantur esse in subiecto, quia non omnes differentiæ sunt accidentia, ex alia parte videtur esse in subiecto, quia omnes differentiæ videntur esse in subiecto ad modum forme, & qualitatis.

Respondetur secundum aliquos (ut refert noster Author) quod in hac etiam diuisione continentur differentiæ: illæ enim dicuntur de subiecto essentialiter, & aliquæ, scilicet differentiæ accidentales, sunt proprie in subiecto, aliæ vero scilicet differentiæ substantiales, non sunt in subiecto, ut hic accipitur esse in subiecto, scilicet inherere, & non ut pars illius; differentiæ autem substantiales in nullo subiecto, sunt inherere, & in subiecto, in quo quodammodo sunt, scilicet in specie, quæ constituunt, sunt per modum partis illius. Licet hoc tamen satis probabiliter dicatur, noster author asserit, intentum Aristotelis, hic solum fuisse assignare ea, quæ directe ponuntur in predicamento; & ita sub hac diuisione non comprehendit differentiæ: sicut nec meminit eorum, quæ vnius predicamenti de rebus alterius predicamenti denominatiue predicantur.

4. Obieciens secundo falsum esse, quod aliqua sint in subiecto, & de nullo subiecto dicantur: si enim aliquid esset, maxime hoc album, sed illud prædicatione artificiali dicta, & formali de aliquo

dicitur v.g. de Petro: ergo.

Respondetur, quod cum singulare accidentis non possit predicari, nisi de singulari diuersi predicamenti, non potest de illo predicari, nisi denominatiue, & de nullo potest predicari essentialiter: hic autem Philosophus cum loqueretur de his, quæ in eodem predicamento collocantur, solum loquitur de his, quæ de aliquo predicantur, vel non predicantur essentialiter: quia solum in eodem predicamento possunt collocari superiora alijs essentialiter, & indiuiduū, quod omnibus est essentialiter inferiorius, & nulli est essentialiter superiorius.

5. Obijcies tertio contra descriptionem assignatam ab Aristotele, eius quod est esse in subiecto: quia illa conuenit formæ corruptibili substantiali, vt pote quæ est in materia, & non vt pars ipsius materie, & absq; illa esse nō potest. Similiter ea definitio conuenit toti, quod est in suis partibus, & non tanquam pars illarū, & absque illis esse non potest. Et tamen neque forma substantialis, nec totum proprie dicitur esse in alio: id enim est proprium formæ accidentalis: ergo predicta descriptio esse in alio nō est bona.

Respondetur ad primā partem argumenti dupliciter. Primo, quod forma est in materia tāquā pars, nō quidē iōsus materie, sed cōpositi: ad definitionē autē istius, quod est esse in alio, non solum

requiritur, quod non sit tāquam pars illius, in quo est; sed quod nō sit, nec tanquam pars compositi, quod ipsa forma & subiectū in quo est, componūtur: id est, quod nec sit pars, nec compars subiecti in quo est.

Secundo respon. cum Simplio hic, quod in predicta definitione, in illa particula, *esse in alio*, debet intelligi in alio, id est, in subiecto cōpleto, cōposito videlicet, cum ergo quāuis forma sit in materia, ipsa materia non sit subiectum completum, idēō non conuenit illi definitio ista; & hæc solutio multum congruit doctrinæ D. Thomæ, & Aristotelis, in quorum sententia subiectum accidentium nō est materia prima, sed totum compositum.

Ad secundam partem argumenti respondetur; in definitione sub illa particula *esse in alio*, intelligi debere in alio vno, nō vero in pluribus. Et quia totū nō est in vna, sed in pluribus partibus; idēō nō conuenit illi hæc definitio, vel descriptio.

QVÆSTIO V.

Virum due regule antepredicamentales à Philosopho assignatæ sine veritate.

DVas in tertio capite assignat Philosophus regulas antepredicamentales, quarum primam in prima huius questionis parte, alteram vero in secunda eiusdem quaest.

quæst. parte proponemus & explicabimus. Prima igitur regula est, cum quid præ de quopiam, ut de subiecto prædicatur, quæ dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subiecto: ut quia homo prædicatur de Petro, & de homine dicitur animal, etiã animal dicitur de Petro.

2. Hanc regulam licet omnes propter Philosophi autoritatẽ admittant, varie tamen illam explicant. Primo quidem, quod cū quidpiam de quopiam prædicatur, quidquid quomolibet universaliter, id est, cum distributio prædicatur de prædicato, etiã prædicatur de subiecto; ut si de homine prædicatur animal, & de omni animali prædicatur album, etiam album prædicatur de homine: ita teste nostro Authore hic, hanc regulam explicat Burleus. Ea tamẽ explicatio (ait idẽ noster Author) est nulla. Nam licet verũ sit, quod in illa dicitur; non tamen in vi huius regulæ, sed in vi consequentiæ syllogistici virtualiter in ea verificatione incluse; ad quam facile potest reduci, ut si facias hunc syllogismũ in *Darj*, omne animal est album, & homo est animal: ergo homo est albus.

3. Secũda explicatio est, quod quãdo aliquid dicitur de aliquo, ut de subiecto proprio, quidquid dicitur de prædicato prædicatione alicuius prædicabilis, dicitur etiam de subiecto; ita hanc regulam explicat B. Albertus hic tractatu 1. c. 6. ¶ Adversus hanc ta-

men explicationem est, quod homo prædicatur de Petro prædicatione secundi prædicabilis, & de homine prædicatur species prædicatione quarti prædicabilis, ut si dicas, homo est species: & tamen species non prædicatur de Petro; similiter differentia v. g. rationale dicitur de homine prædicatione tertiæ prædicabilis, & de differentia prædicatur, quod sit substantia in cõpleta, quod tamẽ nõ prædicatur de homine: ac deniq; visibile prædicatur de homine prædicatione quarti prædicabilis, & de visibili dicitur, quod sit passio hominis, quod tamẽ nõ dicitur de homine. In multis igitur prædicta explicatio deficere videtur.

4. Tertia explicatio extendit eã regulã, ut verificetur etiam de prædicatis negatiuis, ut si aliquid de aliquo prædicatur; prædicatũ negatiuum, quod prædicatur de prædicato, etiam dicatur de subiecto: ut quia animal prædicatur de homine, & de animali prædicatur non insensibile; id etiã prædicatur de homine seu per propositiones negatiuas, quia animal prædicatur de homine, & de animali vere negatur insensibile; id etiam vere negatur de homine. Ita eam regulam extendit Avicena, & Algazel. Sed nec ea extensio est vera: animal enim prædicatur de homine, & de animali vere negatur, quod sit species a homine, quod tamen non vere negatur de homine.

Vera igitur, & ad mentem Philosophi huius regulæ explicatio non est, quam illam explicans assignat cum communi sententia noster author, quod cum quidpiam de quopiam, ut de subiecto, id est quidditative prædicatur, quidquid quidditative prædicatur de prædicato, quidditative etiã prædicatur de subiecto, ut quia homo quidditative prædicatur de Petro, & de homine quidditative prædicatur animal, etiã quidditative animal prædicatur de Petro. Quod enim hæc sit vera, genuina, & ad mentem philosophi prædictæ regulæ explicatio, probatur. Tum ab exclusione aliarum, quas rejicimus, explicationum. Tum etiã, quia si illa regula explicata nullas patitur instantias. Tum denique, quia Aristoteles eam statuit regulam, ut cognoscatur, quæ in recta linea in quolibet prædicamento debeant collocari. Sed in recta linea solum ponuntur, quæ quidditative de inferioribus prædicantur: ergo ea regula solum intelligitur de prædicatione quidditativa, ut sententia cuiuslibet prædicamenti ordinetur: quia enim homo v. g. quidditative prædicatur, de Petro & de homine quidditative prædicatur animal, & de animali corpus, & de corpore substantia: omnia hæc superiora prædicta prædicantur quidditative de Petro, & inter se superiora de inferioribus. Et sic per hanc regulam sic explicatam deducitur, quæ

in recta linea alicuius prædicamenti debeant collocari; ad quod agnoscendam prædictam regulam tradidit Aristoteles.

7. Aduersus eam tamen regulam adhuc sic explicatam obijcies primo, quod etiam in prædicationibus non quidditativis tenet hæc regula. Nam hæc consequentia valet in vi eius regulæ, homo est albus, album est disgregatum visus: ergo homo est disgregativus visus: cum enim neutra præmissarum in illa distribuat, sed sit ex puris particulis, non potest ea consequentia esse bona in vi alienius syllogismi: ac perinde solum restat, quod teneat in vi huius regulæ. Sed prædicatum album, non prædicatur quidditative de homine. Perperam igitur limitatur hæc regula ad prædicta quidditativa.

Respondetur, negando maiorem: immò prædicta consequentia tenet virtualiter in vi syllogismi facti in *disamis*, nam cum illa minor, *album est disgregativum visus*, sit in materia naturali, in qua indefinita æquibalet universali, æquibalet huic, *omne album est disgregativum visus*, & ex illa maiori, *homo est albus*, per conversionem simplicem sequitur hæc, *album est homo*. Unde in prædicta consequentia includitur virtualiter iste syllogismus in *disamis*, album est homo, omne album est disgregativum visus, ergo homo est

disgregatiuis visus: & ita prædicta consequentia in vi huius syllogismi virtualiter ibi inclusi tenet, & non in vi huius regulæ.

7. Obijcies secundo, etiam in prædicatis quidditatiuis eam regulam instantiam pati: nam in diuinis, non solum essentialiter, sed suo modo quidditatiue Deus dicitur de Filio, & Pater de Deo. Et tamen pater non vere prædicatur de Filio, & hæc est mala consequentia, Filius est Deus, Deus est Pater, ergo Filius est Pater. Regula igitur etiam in prædicatis quidditatiuis, non est vniuersaliter vera.

Respondetur, eam regulam vniuersaliter verificari, nisi aliud ratione alienius appellationis impediatur eius verificatio, sicuti impeditur in consequentia in argumento facta, quia in illa arguitur ab identica ad formalem. Quiauis enim Pater & Filius identificentur formaliter cum essentia, distinguuntur ratione ab illa ac perinde magis identicum, & minus formalem sensum faciunt præmissæ dictæ consequentiæ, quam consequens illius, & ob id arguitur, vt dixi, ab idētica ad formalem, qui defectus ad variationem appellationis reducitur.

8. Obijcies tertio, quod si iuxta eam explicationem in aliquibus prædicatis teneret regula, maxime quod quia homo prædicatur quidditatiue de Petro, & animal prædicatur quidditatiue de ho-

mine, animal prædicetur quidditatiue de Petro, & hæc sit bona cōsequētia, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est animal. Sed ea consequentia non est bona: ergo neque in eis prædicatis tenet hæc regula. Minor probatur, quia illa consequentia instatur in simili forma: hæc enim est similis formæ, homo est animal, animal currit: ergo homo currit, in qua si equis curretibus, nullus homo currat maior & minor sūt verę, & cōsequēs est falsū.

Respondetur, negādo, quod in illis prædicatis nō teneat regula, neque ad id requiritur, quod cōsequētia in illis facta sit formalis (id enim conuincit argumētū) sed sufficit, quod sit materialis, & valeat in tali materia: id enim ad incertum sufficit Philosophi, qui sola voluit, quod si aliquod prædicatum de aliquo quidditatiue prædicatur, quod prædicatur quidditatiue de prædicato, etiā prædicetur quidditatiue de subiecto. Et huius nisi ratione alienius appellationis nulla dabitur instantia.

9. In secunda parte huius questionis explicanda diximus secundam regulam Philosophi, illa ergo est binembris, asseritque diuersa genera non subalternatim posita diuersas species habent differentias, genera vero, quorum unum sub altero collocatur, non inconueniunt easdem habere differentias. Vt autem hæc regula explicetur, aliqua aduersus vtramque illius partē obijciamus.

10. Aduersus primam igitur partem obieciēs, quod animal terrestre & volucre sunt genera diuersa animalis, quorum vnum sub altero non collocatur: & tamen non habent differentias specie diuersas, sed aliquas easdem: differentię enim animalis terrestres sunt bipes, & quadrupes, quę etiam sunt differentię volucrium: plures enim sunt bipedes, & aliquę quadrupedes, vt gryphi: ergo prima pars regulę est falsa.

¶ Confirmatur primo, quia corpus de predicamento substantię, & corpus de predicamento quantitatis sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur, quia pertinent ad diuersa predicamenta, & tamē habent easdem differentias: vtriusque enim corporis differentię sunt longitudo, latitudo, & profunditas: ergo. ¶ Confirmatur secundo, quia genera generalissima, vt substantia, & qualitas, sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur. Et tamē nō habent differentias specie diuersas, quia non habēt differentias: ergo.

11. Aduersus secundam autem partem regulę obieciēs, quod genera subalternatim posita, vt g. animal & viuens, quorum vnū scilicet animal collocatur sub altero, scilicet sub viuente, nec possunt habere easdem differentias diuisivas, nec constitutivas. Falso igitur habet secunda pars regulę, quod genera subalternatim

posita possunt habere easdem differentias. Antecedens probatur: nam differentię diuisivę viuētis sunt sensibile & insensibile, quę nullatenus sunt differentię diuisivę animalis, sed differentię diuisivę illius sunt rationale, & irrationale. Similiter differentia constitutiva viuētis est animatum. Sed hæc non est constitutiva animalis, sed potius sensibile, quod addit aliquid supra animatum: alias omne viuens esset animal: ergo prædicta duo genera nec possunt habere easdem differentias constitutivas, nec diuisivas.

12. Circa hæc argumenta & explicationem vtriusque partis regulę sunt diuersę sententię, sed illis ommissis, responderetur ad obiectionem contra primam partem cum nostro Authore, & communi sententia, quod cum dicitur in prima parte regulę, quod genera diuersa, non subalternatim posita, debent habere diuersas specie differentias, debet intelligi de generibus ita diuersis, quod vnum non collocetur sub altero, nec ambo sub vno tertio: animal autem volucre & terrestre licet vnum non collocetur sub altero, ambo tamen collocantur sub vno tertio; scilicet animali; & ita bene possunt easdem habere differentias. ¶ Ad primam confirmationem respondetur negando, quod corporis de predicamento substantię differentię sint longitudo, latitudo, & profunditas; tales

les enim differentia solum sunt corporis de predicamento quantitatis: hoc enim nomen corpus est equiuocum ad corpus de predicamento substantiae & ad corpus de predicamento quantitatis. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, regulam debere intelligi in generibus habentibus proprie differentias, qualiter illas non habent genera generalissima: potest tamen ampliari regula, ut saltem talia genera debeant habere diuersos modos.

13. Ad objectionem aduersus secundam partem regulæ respondetur cum nostro Authore, quod ea secunda pars regulæ debet intelligi, quod genera subalternatim posita debent habere easdem differentias, id est, quod differentia constitutiva generis inferioris sit diuisiua generis superioris. Et secundum hanc intelligentiam, non habet locum obiectio facta, & per hanc intelligentiam distinguuntur genera subalternatim posita, à generibus non subalternatim positis; quia in his differentia constitutiva & diuisiua ualut non possunt esse nec constitutiva, nec diuisiua alterius.

QVÆSTIO VI.

Quid & quodplex sit analogum, & quas habeat proprietates.

A Nalogorum naturā ita cognitu necessariam existima-

uit Caietanus, ut in speciali, quod de illa edidit opusculo, dixerit, nullum absque illius cognitione metaphisicam posse addiscere, & plures ex illius ignorantia in alijs scientijs errores seaturire; unde accurate est à nobis tractanda, in qua tria faciemus, primò definitionem, diuisionē, & proprietates analogorum in hac quaestione proponemus, & explicabimus: deinde eadem in sequentibus quaestionibus examinabimus: ac denique de analogia entis, ut in illo tanquam in difficiliore exemplo, quæ de analogia dixerimus, lucidiora fiant, pertractabimus.

2. Analoga igitur, cum sint media inter uniuoca, & equiuoca, ea dicuntur, *quorum nomen est commune ratio uero substantiae nomini, accommodata est partim eadē, & partim diuersa*: id est analoga dicuntur illa, quæ in ratione significata per nomen illis commune, neque habent omnimodam diuersitatem, sicut equiuoca, nec omnimodam unitatem & conuenientiam, sicut uniuoca, sed diuersitatem cum aliqua conuenientia.

3. Dicitur analogia in analogiam inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis. Analoga inæqualitatis dicuntur, *quorum nomen est commune, ratio uero per illud significata est omnino eadem, inæqualiter tamen participata*, uerbi gratia, homo & equus, ut significantur per nomen *animal*, analoga sunt inæqualitatis; quia

præterquam quod habent nomen commune, ratio per illud significata, scilicet animalitas, omnino est eadem: eiusdem enim omnino rationis abstrahitur animalitas ab homine & æquo: inæqualiter tamen participatur ab analogatis; homo enim cum maiori perfectione essentiali participat rationem animalis, quam equus. Et si contrapositio fiat ad hanc analogiam, solum individua eiusdem speciei a thome, ut significatur per nomen specificum, sunt univoca: quia sola illa præter nomen commune habent rationem omnino eandem & æqualiter essentialiter participatam, & hanc analogiam vocat D. Thomas in 1. dist. 19. quest. 5. ar. 2. ad 1. analogiam secundum esse, & non secundum intentionem, id est, quod si ratio, quæ vocatur analogia inæqualitatis, accipiat secundum intentionem, id est, secundum quod per intellectum abstracta ab inferioribus, talis ratio ut sic nullam habet analogiam, quia nullam habet, ut sic abstracta diversitatem; dicitur tamen secundum rem, vel secundum esse analogia, quia à parte rei talis ratio reperitur inæqualiter participata, quatenus contrahitur, & determinatur per differentias inæquales.

4. Hinc sequitur intellectio eius, quod ibidem dicit D. Thomas, quod analogia inæqualitatis non dicuntur analogia apud logicum; quia ille considerat res prout ab-

stractas per intellectum ab inferioribus, & sub illa ratione nulla reperitur in eis diversitas, sed omnimoda unitas. Dicuntur tamen analogia apud Philosophum; ille enim considerat res, ut sunt à parte rei, & ita cum huiusmodi rationes à parte rei cum unitate, quam habent, habeant etiam diversitatem participationis apud illum dicuntur analogia. Vnde communiter hæc analogia inæqualitatis appellatur analogia philosophica, ad differentiam analogiæ attributionis, & proportionalitatis, quæ cum rebus, ut sunt in intentione, seu per intellectum abstractis cõpetat, analogia appellatur logica.

5. Sequitur etiam, huiusmodi analogiam inæqualitatis non proprie, sed abusive tantum esse analogiam: propria enim analogia in ratione cõmuni, & superiori per intellectum abstracta debet reperiri, quatenus illa etiã sic abstracta non omnimodã dicit unitatẽ, sed potius diversitatem cum aliqua unitate. & cõveniẽtia: quod cū in analogia inæqualitatis non reperitur; illa non est proprie & simpliciter analogia, sed impropriatũ & secundũ quid, & simpliciter est univocatio; licet in ratione univocationis, non ita sit perfecta sicut ea, quæ invenitur in specie a thoma respectu inferiorũ æqualiter essentialiter rationis specificã participatiũ. Vnde hæc analogia relinquitur ad alias transeamus.

6. Sunt igitur analogia attributionis.

tionis, quorum nomen est commune, ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illud. Vt sanus, nomen est commune animali, vrinae, & medicinae; omnia enim ista dicuntur sana, & ratio per hoc nomen significata est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illud, eadem enim sanitas est, quae diuersimode respicitur ab animali, vrina, & medicina: ad vnam enim eandemque sanitatem existeret in animali animal dicitur habitudinem ut subiectum, in quo intrinsece & formaliter recipitur sanitas; vrina vero ut signum illius; & denique medicina ut eius causa; & sic haec tria analogantur analogia attributionis, ut significatur per hoc nomen sanum.

7. Haec analogiam appellat D. Thomas loco citato in sententiarum analogiam secundum intentionem tantum, & non secundum esse: quia cum ratio analogica formaliter & intrinsece non sit nisi in vnico analogato, nullam a parte rei potest habere diuersitatem; sed habet illam secundum eam rationem, qua per intellectum consideratur ut diuersimode respecta ab analogatis.

8. Analogia huiusmodi attributionis diuiditur (ut ex D. Th. doctrina 1. p. q. 1. art. 5. in corpore colligitur) in analogiam duorum, vel plurium in ordine ad vnum tertium, ut analogia sani distinetur vrinae, medicinae, & animali; vrina enim, & medicina analogan-

tur in ordine ad vnum tertium, scilicet ad sanitatem animalis: & in analogiam vnus ad alterum, qualiter analogatur accidens cum substantia, quia accidens dicitur ens per ordinem, & habitudinem ad substantiam.

9. Quatuor proprietates, seu conditiones huiusmodi analogis attributionis solent assignari. Prima, quod ratio significata per nomen analogum in vnico tantum, principaliori videlicet analogato intrinsece reperiatur, in alijs autem solum per extrinsecam denominationem, & respectum ad illud. Secunda proprietas est, quod terminus, in ordine ad quem analogata dicuntur habitudinem, debet esse vnus non solum ratione, sed etiam realiter numerice, id est, quod cum non reperiatur intrinsece, nisi in vno analogato, ad multiplicationem aliorum analogatorum minus principalium non debet realiter multiplicari, sed idem numero diuersimode ab analogatis respectus manere. Tertia proprietas est, quod si analogatum, vel analogata minus principalia definiantur, eius vel eorum definitio nem ut sic debet ingredi analogatum magis principale. Quarta proprietas, quod nomen analogum attributionis nihil commune significet omnibus analogatis, & consequenter nullus ei conceptus formalis, vel obiectiuus omnibus analogatis communis, correspondet.

10. Analoga denique proportionalitatis

catis sunt, quorum nomen est cōmune, ratio vero nomina accommodata est proportionabiliter eadem, ut visus dictus de visione corporali & intellectu: quia sicuti videre corporaliter se habet, sic proportionabiliter, & intelligere. Et huiusmodi analogiam appellauit D. Thomas loco citato in 1. sententiarum analogiam secundum intentionem, & secundum esse, quia tam imitatione communi abstracta, quam a parte rei in analogatis reperitur diuersitas cum cōuenientia, & vnitatem.

11. Diuiditur autem huiusmodi analogia in propriam, & metaphoricam. Propria est, quando nomen commune utrique analogatorum de utroque proprie & absque metaphora dicitur, ut principium dictum de corde, & de fundamento domus. Analogia vero metaphorica est, quando nomen illud commune de vno analogatorum proprie, de altero vero per metaphoram dicitur, ut ridere respectu risus hominis & amoenitatis pratis: illius enim floriditas, seu amenitas metaphorice tantum dicitur risus, & pratum metaphorice dicitur ridere.

12. Cum huiusmodi analogia ab analogatis attributionis sint formaliter diuersa, diuersas itidem debent habere proprietates. Quatuor ergo illis, sicut & analogis attributionis, tribui solent. Prima, quod ratio analogica intrinsece reperiatur in omnibus analogatis. Secunda, quod ratio ana-

logica non sit vna numero in omnibus analogatis, sed multiplicetur realiter ad realem multiplicationem cuiuslibet illorum. Tertia, quod in definitione vnius analogati non oportet, quod alterum ingrediatur. Quarta, quod nomen analogum significat aliquid commune, formaliter reperiuntur in omnibus analogatis.

13. Ex dictis tria breuiter deducuntur. Primum, quod abstrahitur quidem analogum ab analogatis, diuersimode tamen atque vniuocum ab vniuocatis, ratio enim vniuoca potest intelligi, non intellectis vniuocatis, v. g. ratio animalis potest intelligi, nullatenus intellectis homine, & equo, & c. at ratio analogica non potest sic abstrahi ab analogatis, sed abstrahitur ratio analogica, ut continentur rationes analogatorum, ut proportionantur, ab eisdem analogis absolute sumptis.

14. Sequitur secundo, quod analogum predicatur de analogatis, non secundum vocem tantum sicut æquiuocum de æquiuocatis: quia analogum aliquid præter nomen dicit commune analogatis nec sicut vniuocum de vniuocatis, quia analogum non dicit vnam rationem simpliciter vnam analogatis, sicut illam dicit vniuocum vniuocatis; sed predicatur analogum ut dices in actu, licet implicite & in confuso, omnes rationes analogatorum, ut proportionantur, de ipsis analogatis, ut dicentibus eadem rationes

nes explicite.

15. Tertijs denique sequitur, quod de analogis vere potest esse scientia. Quamvis enim analogi non habeant unitatem simpliciter; habent tamen unitatem proportionis, quæ sufficit, ut de illis sit scientia, & illa possint esse medium in demonstratione.

QVÆSTIO VII.

Utrum præcedentes diuisiones analogorum sint bonæ?

Dico primo. Adæquate, analogice tamen diuiditur analogia in analogiam inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis. Oppositum primæ partis conclusionis aliqui tenent, eo quod analogi inæqualitatis, cum simpliciter sint vniuoca, non debent analogi appellari, nec inter membra diuisionis analogiæ connumerari. Sed eam diuisionem facit D. Thomas loco in præcedenti quæstione citato, nempe in 1. dist. 9. quæst. 5. art. 2. ad 1. diuidens analogum in analogum secundum rem tantum, sub quo, ut vidimus, analogi inæqualitatis intelligitur; & in analogum secundum intentionem tantum, quod est analogum attributionis; & in analogum secundum rem, & intentionem, quod est analogum proportionalitatis. Et patet eadem pars conclusionis; quia si analogum accipiatur in tota sua latitudine, & ut contra ponitur perfectissi-

mo vniuoco, in tria præfata membra adæquate diuiditur, quia nõ dantur alia, & ea rationem sic communem analogiæ participat: analogum enim inæqualitatis, de quo solum potest esse dubium, licet sit absolute vniuocum, nõ tamen est perfecte vniuocum, quia perfecta vniuocatio omnem inæqualitatem & diuersitatem participationis excludit, & ita analogum inæqualitatis participat communissimam rationem analogi, ut perfectissimæ vniuocationi contrapositam. Secunda autem pars conclusionis, eam videlicet diuisionem esse analogam, patet: quia analogia inæqualitatis non est simpliciter analogia, cum simpliciter licet non perfectissime sit vniuocatio: ergo analogice conuenit in ratione analogiæ cum analogia attributionis, & proportionalitatis, quarum altera saltem, scilicet analogia proportionalitatis, simpliciter rationem analogiæ participat.

2. Dico secundo. Analogia logicum adæquate diuiditur in analogum attributionis, & proportionalitatis. Oppositum tenent aliqui: alij quidem ut Herbeus quodlibeto 2. c. 3. quis existimant, omnia analogia logica esse analogia proportionalitatis: alij autem ex opposito, quia putant, omnem analogiam logicam esse attributionis, & vtriusque sententiæ, ut videbimus, non leuia inueniuntur fundamenta. Conclusio tamen est communis, & colligitur

tur in primis ex diuisione analogiâ D. Thomae factâ, in qualicet analogum in tria membra diuidat, asserens, analogiam inæqualitatis nō esse analogiâ logicâ, cōsequenter intendit analogiam logicam adæquate in prædicta duo membra diuidi.

3. Ratione autem probatur, nā prædictæ duæ analogiæ adæquate exhauriunt totam consuetudinem analogi, & suis saltem rationibus formalibus oppoantur. Optime igitur & adæquate in illas analogam & analogiam diuiditur. Consequentia patet: & antecedens quoad primam partem probatur, nam ratio analogæ, quæ abstracta ab analogatis est partim eadem, & partim diuersa, vel est intrinsece in omnibus analogatis, vel intrinsece tantū in vno & extrinsece in alijs; inter hæc enim non datur medium (non enim potest aliqua ratio analogæ esse, quæ in nullo analogatorum intrinsece reperiatur) sed si ratio analogæ intrinsece in omnibus analogatis reperiatur est analogia proportionalitatis. Si vero intrinsece in vno tantum, & extrinsece in alijs reperiatur, est analogia attributionis. Adequate igitur per hæc duo membra analogæ logicum diuiditur. Secunda autem pars antecedētis, quod tales videlicet analogiæ suis saltem rationibus formalibus oppoantur, probatur nam diuersas habent definitiones, & proprietates, vt præcedenti quæstione

anqualiter vidimus, & ex sequentibus amplius patebit. Vnde si aliquando contingat, veramque analogiâ in eodē materiali coincidere; adhuc tamen secundum diuersas rationes formales vtraque prædicta analogia formaliter distinguitur.

4. Dico tertio, analogum logicum in prædicta duo membra analogice diuiditur. Conclusio est D. Caietani, qui solum analogiam proportionalitatis appellat proprie, & simpliciter analogiam, immò videtur deduci ex D. Thoma, qui testimonio sapientiarum asserit, analogiam proportionalitatis esse analogiam secundum rem, & secundum intentionem; analogiam vero attributionis esse analogiam secundum intentionem tantum. Sed illa solū videtur esse simpliciter analogia quæ est secundum esse, & secundum intentionem. Sentire igitur videtur D. Thomas, solum analogiam proportionalitatis esse simpliciter analogiam: ac perinde, quod in illam, & analogiam attributionis analogice diuiditur analogia, sicut quælibet ratio communis, quæ simpliciter vni tantum ex membris diuidentibus comperit.

5. Obijcies primo, quod omnis analogia logica est proportionalitatis. Perperam igitur assignatur membrum huius diuisionis altera analogia ab analogia proportionalitatis distincta.

Ante

Antecedens probatur. Nam si aliqua esset analogia, non proportionalitatis, maxime analogia *sanitatis* animalis, *vrinæ*, & *medicinæ*, sed ea est analogia proportionalitatis: ergo nulla datur analogia, quæ non sit proportionalitatis. Minor probatur, quia ea analogia est analogia metaphorica. Sed omnis analogia metaphorica est proportionalitatis: ergo omnis est proportionalitatis. Maior patet, quia *vrina*, & *medicina* non proprie, sed metaphorice dicuntur *sana*: ergo earum analogia est metaphorica.

6. Respondetur, negando antecedens, & ad probationem. Negatur etiam, eam analogiam esse metaphoricam, & *vrinam* dixi metaphorice *sanam*, quamvis extrinsece talis dicatur, imò quod metaphorice dicitur tale: non dicitur extrinsece, sed per aliquam similitudinem impropriam, quæ non dicit *sanam* & *vrina*, sed per propriam rationem signi, & causæ sanitatis dicuntur *sana*.

7. Obijcies secundo ex opposito, quod omnis analogia logica est attributionis. Perperam igitur assignatur membrum diuidens analogiam logicam analogia attributionis distincta. Antecedens probatur, quia analogæ attributionis sunt, cum ratio analogæ in vno analogato reperitur intrinsece, in alijs autem solum per extrinsecam denominationem. Sed omnia analogæ sunt

huiusmodi: ergo omnia illa sunt analogæ attributionis. Minor expressè habetur à D. Thoma 1. par. quæstion. 16. artic. 6. in corpore per hæc verba: *Ad inueniendum sciendum est, quod quando aliquid predicatur vniuocè de multis, illud in quolibet illorum secundum propriam rationem inuenitur, sicut animal in qualibet specie animalium. Sed quando aliquid dicitur analogice de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno tantum, à quo alia denominantur.* Ex quibus verbis aperte constat rationem analogam in vno tantum analogato intrinsece reperiri, & ab illa alia analogata extrinsece denoninari talia. Nec relinquitur locus D. Thomæ explicandi, ut loquatur non de omnibus analogis, sed de analogis tantum attributionis: nam ut ex contextu constat, loquebatur de analogis, ut vniuocis contraponuntur: ergo cum analogæ omnia logica vniuocis contraponantur, de omnibus illis loquebatur ibi D. Thomas.

8. Confirmatur. Proprium est analogorum attributionis, quod ratio analogæ sit vna secundum numerum: hæc enim est secunda analogorum attributionis proprietas. Sed id omnibus analogis competit: ergo omnia sunt analogæ attributionis. Minor probatur: nam ita asserit D. Thomas 1. 2. part. quæstion. 20. artic. 1. ad 3. ubi ita expresse ait: *Quando aliquid denominatur*

ab uno in alterum secundum analogiam, vel proportionem, tunc est vniuersum numero; sicut a sano, quod est in corpore animalis, derivatur sanum ad medicinam, & urinam, nec alia similitudo est medicine, & urine, quam similitudo animalis, quam medicina facit, & urina significat. Nec etiam potest dici ibi loqui D. Thomam de solis analogis attributionis: nam ut cõtextu patet, loquebatur de analogis, ut contrapõsitis ad vniuoca, & consequenter de omnibus analogis.

9. Ut huic & sequenti obiectioni respondeamus, est supponendum, quod cum analogi sint media inter vniuoca, & æquiuoca; ad illud extremum, ad quod magis accedunt, aliquando reduci, & illius nomine appellari solent. Vnde, quia analogi attributionis, licet re vera mediant inter vniuoca, & æquiuoca, magis accedunt ad æquiuoca, eo quod minimam dicunt vnitatem; aliquando nomine æquiuocorum comprehenduntur: è contrario autem analogi proportionalitatis, utpote quæ maiorem important vnitatem, magis ad vniuoca accedunt, & cõsequenter nomine vniuocorum aliquando comprehenduntur. Quo supposito ad argumentum respondetur, solutionem ibi insinuatam, in testimonio videlicet in illo adducto loqui D. Thomam de analogis solè attributionis, esse optimã. Nec obiectio aduersus hanc explicationem illam labefactat, ut enim

ex præiactõ notabili constat, cū analogi attributionis aliquando nomine æquiuocorum comprehenduntur, & analogi proportionalitatis nomine vniuocorum loquens D. Thomas de analogis, ut vniuocis contraponuntur, de analogis solum loquebatur attributionis. ¶ Nec aduersus hanc explicationem facit, loqui ibi D. Thomam de veritate, ut de creata & increata dicitur, quæ ut sic analogi est proportionalitatis. Hoc, inquam, nõ obstat; nam ut in sequentibus ostendamus, veritas sicuti & ens de creato, & in creato, vtraque dicitur analogia, attributionis, & proportionalitatis.

10. Ad confirmationem respondetur, negando omni competere analogiæ, quod ratio analogiæ sit vna secundum numerum. Et ad locum D. Thomæ respondetur similiter, ibidem solum loqui de analogis attributionis, quæ cum magis ad æquiuoca accedant, vniuocis cõtra posuit D. Thomas.

11. Obijcies tertio. Analogi, in quorũ definitione minus principalis analogati oportet magis principale ingredi, sunt analogi attributionis: hæc est enim tertia illorum proprietas. Sed id verificatur de omnibus analogis: ergo omnia illa sunt analogi attributionis. Minor probatur, nam id expresse habet D. Thomas 1. p. quæst. 13. art. 6. in corpore, vbi ita asserit: *Respondetur dicendum, quod*

quod in omnibus nominibus, quæ de pluribus analogice dicuntur, nec esse est, quod omnia dicuntur per respectum ad unum; & ideo illud unum oportet, quod ponatur in definitione omnium.

12. Ad hanc obiectionem plurima in sequentibus huiusmodi conditiones examinantes dicemus. Pro nunc negandum est, in omni analogia oportere, quod unum analogatum in alterius ponatur definitione. Unde ad locum D. Thomæ dicitur, Doctorem Sanctum nequaquam de omni locutum fuisse analogia; nam ipse de veritate quæst. 2. art. 1. ad 6. expressè negat, in omni analogia esse necessarium, quod unum analogatum in definitione ponatur alterius. Unde dicendum est, in præfato loco primæ partis locutum fuisse D. Thomam de solis analogis attributionis, quæ quia magis accedunt ad æquiuoca, illa uniuocis, & analogis proportionalitatis, quæ ad uniuoca magis accedunt, contraponit.

13. Obijcies quarto, quod omnis analogia diuiditur in analogiam unius ad alterum, & plurium ad unum tertium: ergo omnis est analogia attributionis. Patet consequentia: nam per illa membra diuiditur analogia attributionis. Antecedens vero probatur: nam ens ut dictum de Deo, & creatura, quantumuis formaliter accipitur, subiit analogiam unius ad alterum, prout autem est analogum ad decem prædicamenta, induit analogiam plurium ad unum

tertium; nouem videlicet prædicamentorum ad substantiam: ergo omnis analogia diuiditur in analogiam unius ad alterum, & plurium ad unum tertium.

14. Respondetur, non solum analogiam attributionis diuidi in analogiam unius ad alterum & plurium ad unum tertium (calmet si ea diuisio ut in notiori exemplo in analogia attributionis communiter fiat) sed potest etiam simili diuisione diuidi analogia proportionalitatis: & sic ex eo, quod omnis analogia diuidi possit in analogiam unius ad alterum, & plurium ad unum tertium, nullum firmum habetur fundamentum ad probandum, omnem analogiam esse attributionis.

QVÆSTIO VIII.

Primum definitio analogorum attributionis sit bona?

Resolutorie est dicendum, optime definiti analogia attributionis, quod sint ea, quarum nomen est commune, ratio eorum secundum nomen est eadem secundum minimum, & diuersa secundum habitudinem ad illud. Oppositum huius conclusionis tenentur asserere qui, ut vidimus, quæstione præcedenti, existimant omnem analogiam logicam esse proportionalitatis, & alij, qui (ut videbimus quæstione sequenti) asserant, non in omnibus analogis attributiones reperiri rationem analogam

in vno tantum analogato intrinsece, & in alijs solum extrinsece. Sed conclusio cum D. Caietano opusculo denominum analogia, cap. 2, est fere omnium communis, & non aliter melius, quam eam explicando definitionem, probatur. Cum enim analogia attributionis, & ab uniuocis, & æquiuocis, & ab analogis etiam proportionalitatis formaliter distinguantur, per illam proprie recte que definitionem eorum explicabitur natura, in qua & id per quod cum omnibus illis convenit, & id etiam per quod ab illis formaliter distinguitur, explicetur: utrumque autem in prædicta definitione reperitur per hoc enim quod est nomen habere commune, cum omnibus his analogia attributionis conveniunt: per id autem quod est habere rationem eandem secundum terminum, ab æquiuocis distinguitur, que nullam dicunt rationem eandem, imò & per id etiam distinguantur ab analogis proportionalitatis, quia in illis ratio importata per nomen, licet sit eadem tantum proportionaliter, in omnibus tamen analogatis reperitur; unde non potest esse eadem secundum terminum, alijs solum posset reperiri, sicut in analogis attributionis, in vno analogato intrinsece, in alijs autem per extrinsecam denominationem: & denique per hoc, quod est illam rationem, quam analogum dicit attributionis, esse diversam secun-

dum habitudinem ad terminum, distinguuntur ab uniuocis, que nullam secum diversitatem comparantur: optima igitur est præfata analogorum attributionis definitio. Ut tamen magis pateat, illam aliquibus obiectionibus examinemus.

2. Obijcies primo, quod ut ex D. Thoma questione præcedenti in secunda obiectione adduximus, hoc quod est analogia dicere unam rationem secundum terminum, & diversam secundum habitudinem ad illum, in quo definitio analogorum attributionis consistit, omni analogia convenit, non ergo per id, utpote omnibus analogis commune, recte definitur analogum attributionis.

Respondetur, quod ut in eadem questione præcedenti in solutione ad eandem secundam obiectionem ostendimus, D. Thomas in eo loco loquitur solum de analogis attributionis; & ita id testimonium potius confirmat hanc esse illorum specialem, & propriam definitionem.

3. Obijcies secundo, quod si in analogis attributionis effectus eadem ratio secundum terminum, sequeretur, dari à parte rei aliquam rationem unam, que de pluribus dicatur: v.g. sanitas, que est in animali, que de ipso animali, vrina, & medicina dicatur. Hoc autem est impossibile, aliàs daretur uniuersale in rebus; illa enim tunc ratio à parte rei esset

set vna in multis, & de multis: ergo.

Respondetur, non inde sequi, dari à parte rei aliquam rationē, vnam, quæ de pluribus intrinsece dicatur, sed solum prædicatur de vno tantum intrinsece, & de alijs extrinsece. Id autem non inconuenit, nec ex illo sequitur, dari naturam vniuersalem à parte rei, qualem illam ponebat Plato, & qualem supra negauimus, quia ad id esset necessarium, quod daretur aliqua natura vna, quæ intrinsece, & formaliter esset in pluribus, intrinseceque, & formaliter de omnibus illis prædicaretur.

4. Obijcies tertio, quod sanum dictum de animali, vrina & medicina est analogum attributionis, vt apud omnes pro certo supponitur. Et tamen non dicit vnam rationem secundum terminum, sed diuersas habitudines ad sanitatē animalis repertas in quolibet analogatorum, sed vnā rationem communem habitudinis à proprijs analogatorum habitudinibus abstractam. Ergo non recte definiuntur analogia attributionis per hoc, quod dicant eandem rationem secundum terminum. Antecedens probatur, nam hoc nomē *sanum* dictum de vrina, & medicina importat habitudines vrinae, & medicinae ad sanitatem animalis: ergo non dicit vnam rationem secundum terminum, scilicet vnam sanitatem, sed diuersas habitudines ad il-

lam, seu vnā habitudinem communem abstractam ab habitudinibus particularibus. Antecedens habetur expressum à Diu. Thoma 1. part. quæstion. 12. ar. 5. in fine corporis articuli, qui ita ait: *Sic sanum de vrina dictum significat signum sanitatis animalis; de medicina vero dictum significat causam eiusdem sanitatis.* Sentit ergo D. Thomas, sanum de vrina, & medicina dictum significare habitudines ad sanitatem animalis.

Respondetur, negando, quod sanum dicit habitudinem ad sanitatem, sed dicit solum sanitatem: hæc enim est differentia inter hoc nomen *sanum*, & hoc nomen, respiciens sanitatem, quod *sanum* dicit sanitatem; quæ cum solum intrinsece reperitur in animali, solum illud denominat intrinsece: vrinam autem, & medicinam solum denominat extrinsece, quatenus ipsam sanitatem animalis respiciunt. Vnde talis illarum respectus, est quidem fundamentum, vt ab hoc nomine *sano* denominentur; non tamen ab ipso respectu ad sanitatem sana denominantur, sed ab ipsa sanitatē existente in animali. Hoc autem nomen *respiciens sanitatem*, significat respectum ad sanitatem, quæ cum non solum intrinsece in vrina, & medicina, sed simpliciter reperitur, hoc nomē *respiciens sanitatē*, significat respectum communem (& vt ex ultimo vniuocum) ad respectum (v-

rinæ, & ad respectum medicine abstractum. Et ita relinquitur, quod hoc nomen *sanum* dictum de animali, vrina, & medicina sit analogum attributionis, & dicat rationem vnam secundum terminum, & diuersam secundum habitudinem ad illum. Vnde ad testimonium D. Thomæ respondetur, non esse intelligendum, quod *sanum* dictum de vrina, & medicina, formaliter dicat ipsos respectus vrinæ, & medicine ad sanitatem, sed solum formaliter dicat sanitatem; fundamentaliter autem, vt vrinam, & medicinam denominet sanam, præsupponit in illis respectum ad sanitatem, aliàs eadem formaliter esset significatio huius nominis *sanum*, & huius nominis *respicit sanitatem*, quod est falsum.

QVAESTIO IX.

Utrum prima proprietas analogorum attributionis in omnibus analogis attributionis saluetur?

Resolutorie est dicendum, primam proprietatem analogorum attributionis, videlicet quod ratio analogica in vno tantum analogato intrinsece, in alio vero solum extrinsece reperitur, in omnibus analogis attributionis, formaliter vt analogica attributionis sunt, verificari. Op-

positum aliqui tenent existimantes eam proprietatem in aliquibus analogis attributionis, in his præcipue quæ simul sunt analogica proportionalitatis, nullatenus reperiri. Sed conclusionem non tenet Caietanus, & alij communiter, & colligitur ex D. Thomæ. 1. par. quæstion. 13. art. 6. & quæstion. 16. artic. 6. in corpore, vbi hanc tribuit analogis proprietatem. Et vt explicuimus in duabus quæstionibus præcedentibus, loquitur ibi solum de analogis attributionis: sentitque perinde hanc esse illorum proprietatem.

2. Probatur autem primo conclusio ex ipsa essentia, & definitione analogorum attributionis, ad quam immediate hæc illorum resultat proprietas, quia in analogis attributionis ratio significata per nomen debet esse eadem secundum terminum, (id enim ex definitione huiusmodi analogorum constat.) Ergo non potest intrinsece reperiri in omnibus analogatis, intrinseceque de illis prædicari; & consequenter solum in vno analogatorum intrinsece, in alijs vero extrinsece reperitur. Consequentia probatur, nam si eadem numero ratio, eadem verbi gratia, numero sanitatis, in pluribus intrinsece reperiretur, daretur in rebus omnimodum simile mysterio Sacrosanctæ Trinitatis, vel vniuersale à parte rei, qualiter illud ponebat Pla-

to. Consequens quoad primam partem impium est asserere; quoad secundam vero absurdum: ergo. Sequella probatur: nam talis ratio, vel natura una, vel reperitur intrinsece in multis analogatis, sine eo quod in illis realiter multiplicetur; & tunc erit simile mysterio Sacro sanctæ Trinitatis, in quo eademmet numero natura diuina, sine eo quod multiplicetur, in pluribus intrinsece inuenitur diuinis personis. Vel reperitur intrinsece in analogatis multiplicata realiter in illis: & tunc erit à parte rei vniuersale, qualiter illud ponebat Plato, qui vnâ numero à parte rei naturam per participationem in pluribus multiplicatam reperiri intrinsece contendebat: ergo.

3. Secundo probatur efficaciter à posteriori argumento. Analogata attributionis diuersam formaliter essentiam habent ab analogis proportionalitatis: ergo debent habere aliquas formaliter distinctas proprietates: ab essentia enim formaliter distincta, formaliter distincte debent dimanare passiones. Tunc vltæ, sed si huiusmodi proprietas analogis attributionis non competat, nulla illis distincta ab analogis proportionalitatis potest conuenire proprietas: ergo hæc omnibus analogis attributionis competit. Hæc vltima minor probatur, nam tunc nulla ex alijs tribus communi-

ter analogis attributionis assignatis proprietatibus posset competere: ergo si hanc ab analogis attributionis secludamus, nullam eis relinquitur proprietatem. Antecedens probatur, nam in primis, si ratio analogica intrinsece reperiretur in omnibus analogatis attributionis, non posset in illis, vna tantum numerum esse, & in analogatis in multiplicata, quæ est secunda ex assignatis proprietatibus: alias eademmet numero natura in pluribus absque sui multiplicatione intrinsece reperiretur; quod est inconueniens, quod proxime inferebamus. Similiter nec oporteret in analogata minus principalis definitione magis principale analogatum ingredi, quæ est tertia proprietas: ideo enim id oporteret, quia cum analogata minus principalia dicantur talia per extrinsecam denominationem desumptam à forma existenti in principali analogato, quæ respiciunt, dicunt ad illam respectu & habitudinem formaliter in actu signato, quo ablato, aufertur necessitas, analogatum minus principale per magis principale definiendi. Denique, quia si omnia analogata attributionis dicerentur intrinsece talia per rationes in eis intrinsece reperiendas, dabilis esset aliquis conceptus obiectiuus, & formalis communis omnibus analogatis contra vltimam proprietatem: nulla enim alia ratio assignari potest, ne ta-

lis detur conceptus, nisi quod ratio importata per nomen analogum attributionis non reperitur intrinsece in omnibus analogatis. Sequitur, ergo si huiusmodi primam proprietatem ab analogis secludamus attributionis, nullam eis ex alijs tribus cōpetere.

4. Obijcies primo, sanum dicitur de animali, vrina, & medicina esse analogum attributionis, imò sola istam habet analogiā. Et tamen ratio analogia in omnibus analogatis intrinsece reperitur: ergo. Minor probatur, nam in primis de animali certum est, quod sanitas reperiatur intrinsece in illo, & dicatur intrinsece sanum; vrinam autem esse sanam, non est aliud, quam esse signum sanitatis: & medicinam esse sanam, esse causam sanitatis: nulla enim alia sanitas in vrina, & medicina reperitur. Sed esse signum sanitatis est aliquid intrinsecum in vrina, per suam enim met entitatem intrinsecam significat sanitatem, & esse causam sanitatis est similiter aliquid intrinsecum in medicina, quia per suam intrinsecam entitatem causat sanitatē: ergo ratio sani, quæ de vrina, & medicina dicitur, intrinseca est in illis, & per consequens intrinsece denominantur sana; à forma etenim intrinseca prouenit denominatio.

5. Respondetur, negando minorem, & ad probationem distinguatur maior: vrinam esse sanam est esse signum sanitatis, & medi-

cinam esse sanam, est esse causam sanitatis, distinguo maiorem; esse sanam formaliter, nego maiorem; esse sanam fundamentaliter: & causaliter, concedo maiorem. Et tunc concessa minori, quod esse signum, & esse causam sanitatis, sit aliquid intrinsecum in vrina, & medicina, distinguendum est consequens: ergo vrina, & medicina denominantur intrinsece sana, & si de denominatione formaliter intelligitur, neganda est consequentia; concedenda vero de denominatione fundamentalitantum, & causaliter: denominationem enim formalem sanisolum habent ab ipsa sanitate existentia in animali, quæ cum extrinseca sit vrina, & medicina, non potest esse denominatio intrinseca, sed extrinseca.

6. Obijcies secundo. Ens dictum de Deo, & creaturis est analogum attributionis, vt pronunc. in sequentibus ostendendum suppono. Et tamen ratio entis non solum in Deo, sed in creatura reperitur intrinsece: ergo prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur: nam creatura habet in se intrinsecam entitatem distinctam, & participatam ab entitate creatoris: ergo ab illa denominatur intrinsece ens.

Confirmatur, nam ens creatum dicitur analogice analogia attributionis de substantia, & accidenti, vt pronunc. etiam suppono: & tamen ratio entis, non solum

solum in substantia, sed etiam in accidenti intrinsece reperitur: accidens enim suam propriam, & intrinsecam habet entitatem distinctam ab entitate substantiæ: ergo in nullo analogorum reperitur ratio analogica solum per extrinsecam denominationem.

7. Quod si ad hoc argumentum cum sua confirmatione respondeas cum D. Caetano, capit. 2. de nominum analogia, §. *Sed diligenter aduertendum est*, quod huiusmodi proprietates intelligendæ sunt non materialiter, sed formaliter, id est, quod cum aliquando contingat, quod in eodem materiali duplex reperitur analogia attributionis, & proportionalitatis, tunc non requiritur, quod ratio analogica absolute non reperitur intrinsece in omnibus analogatis, sed quod in analogato minus principali attributionis formaliter, secundum quod analogatum attributionis est, ratio analogica non reperitur intrinsece, licet aliàs in illo materialiter, & sub altera ratione, secundum videlicet, quod analogatum proportionalitatis est, ratio analogica reperitur intrinsece: & sic cum ens de ente creato, & increato, & ens creatum de substantia, & accidenti utraque dicatur analogica, non inueniuntur, quod absolute & materialiter ratio entis tam in Deo, quam in creatura, tam in substantia, quam in

accidenti intrinsece inueniatur; dummodo in creatura, & in accidenti formaliter, secundum quod analogata minus principalia attributionis sunt, extrinsece tantum reperitur ratio entis, & creatura extrinsece ab entitate Dei, & similiter accidens extrinsece ab entitate substantiæ denominetur ens.

8. Aduersus hanc tamen solutionem, (in cuius impugnatione præcipua huius puncti consistit difficultas) objicies primo. Creatura etiam ut analogatum formaliter attributionis est intrinsece ens: ergo solutio ruit. Probatur antecedens: creatura est analogatum attributionis, secundum quod est effectus Dei. Sed ut effectus Dei, est formaliter & intrinsece ens: ergo ut analogatum attributionis est intrinsece ens. Probatur minor, ratio effectus Dei formaliter est ratio entis intrinsece participati; ergo si creatura, in quantum analogatum attributionis, est effectus Dei, est etiam ut sic intrinsece ens.

Confirmatur, non est intelligibile, quod creatura dicatur attributionem, & habitudinem ad Deum, nisi mediante aliqua entitate sibi intrinseca, alias non esset aliquid denominabile ab entitate Dei, aut illam respiciens; ergo quantumvis ut analogatum attributionis formaliter accipitur, non subterfugit rationem intrinsecam entis.

9. Secundo aduersus eandem solutionē obijcies, creatura etiā vt analogatum formaliter attributionis non potest denominari ab entitate ipsius Dei: si ergo denominatur ens, denominatur ab alia entitate distincta ab entitate ipsius Dei; quæ cum non possit esse, nisi entitas intrinseca ipsius creaturæ, ab ipsa denominabitur, & consequenter intrinsece. Probaturs antecedens, creatura nō potest denominari ens per essentiam, seu ens infinitum: ergo non potest denominari ab entitate ipsius Dei: cum enim illa sit entitas per essentiam, & entitas infinita; si aliquam tribuit ali cui denominationem, erit denominatio entis per essentiam, & entis infiniti.

10. Respondetur, solutionem præcedenti secundæ principali objectioni, & illius confirmatio ni assignatam esse optimā, quia cum in ente respectu Dei, & creaturarum, & in ente creato respectu substantiæ, & accidentis, duplex interueniat analogia, attributionis videlicet, & proportionalitatis, formaliterque vna ab altera distincta; necesse est, quod quælibet talis analogia suam etiam ibi formaliter distinctā habeat proprietatem; & non potest esse alia distincta formaliter proprietas, nisi quod ens creatum formaliter, vt analogatur analogia proportionalitatis cum Deo, denominetur ens à sua intrinseca creata entitate; formaliter autē,

vt analogatur analogia attributionis cum Deo, ab ipsa in creata entitate intrinsece solum in Deo existente, denominetur creatura extrinsece ens, ita vt ad talem denominationem omnino materialiter, & præsuppositiue se habeat entitas ipsius creaturæ. Et totum hoc manifeste deducitur ex doctrina D. Thomæ pluribus in locis præcipue 1. part. quæst. 6. art. 4. vbi inquires De deo & deus, vtrū omnia sint bona bonitate diuina (eadē enim est ratio de bono respectu boni creati, & increati, atq; de ente & quolibet alio analogo, in quo duplex coïcidit attributionis, & proportionalitatis analogia: vtraque enim in bono respectu creati, & increati reperitur) respondet L. Thomas post præmissam distinctionē entis absoluti, & respectiui, quod omnia dicuntur bona bonitate diuina, & etiam dicuntur bona propria bonitate ipsi inhaerente, verba eius sunt: *A primo quidem per suā essentiam ente, & bono vnum quodq; potest dici bonum & ens, in quantum participat ipsum per modum cuiusdam assimilationis, licet remote, & deficienter, vt ex superioribus patet.* Sic ergo vnum quodque dicitur bonum bonitate diuina, sicut à primo principio exemplari, & finali totius bonitatis. Nihilominus tamen vnum quodque dicitur bonum similitudine diuina bonitatis sibi inherente, quæ est formaliter sua bonitas denominans ipsam, & sic est bonitas vna orinum, & etiam multe bonitates. Quibus in

verbis

verbis cum duplicem D. Thom. in creaturis admittat denominationem entis, & boni, alteram ab entitate, & bonitate Dei, alteram ab entitate, & bonitate intrinseca ipsius creaturæ; necessario illas sub diuersis formalitatibus creaturæ competere, debet asserere D. Thomas, quod est idē prorsus, quod nos in hac solutione dicimus, quod secundum quod analogatum formaliter attributionis extrinsece à bonitate Dei, secundum verò, quod analogatum formaliter proportionalitatis, intrinsece ens & bona creatura à propria entitate & bonitate denominatur.

11. Ad primam autem huius solutionis impugnationē respondetur, negando antecedens. Ad probationem distinguitur maior: creatura est analogatum attributionis secundum quod est effectus Dei: si ly secundum quod effectus, reduplicet rationem effectus quo ad respicientiam & habitudinē, quam dicit ad Deū, concedo maiorem: si reduplicet effectum quoad entitatem, quam dicit participatam à Deo: nego maiorem. Et distingo eodē modo minorem: sed vt effectus Dei est intrinsece ens: si ly vt effectus, reduplicet respicientiam solum, & habitudinem ad Deum; nego minorem: si reduplicet illum quo ad entitatem, quam dicit; concedo minorem. Et tunc neganda est consequentia. Licet enim in effectu aliquo Dei inseparabilis

sit entitas participata, & respectus ad entitatem Dei; primum tamen ad creaturam, vt analogatum attributionis, materialiter se habet & quasi præsuppositiue; ita vt si per impossibile supponeremus, creaturam dicere habitudinem ad Deum, sine eo quod ab illo aliquam entitatem intrinsecam participaret, eodem prorsus modo denominaretur extrinsece ens ab entitate ipsius Dei, quam licet non participaret intrinsece, extrinsece tamen respiceret.

Ad confirmationem respondetur, conuincere quidem respectum creaturæ ad Deum, & entitatem participatam ab ipso non posse absolute separari in creatura, imò nec intelligi creaturā absolute, sine altero illorum: nō tamen probat, quod sub diuersis rationibus non possit consideri creatura, & quod ad alteram illarum aliquid materialiter concurrens, ad alteram concentrat formaliter, & è conuerso: & sic intrinseca entitas reperta in creatura, ad illam vt analogatum attributionis, materialiter se habeat, & solum vt sic denominetur extrinsece ens ab entitate in creata, ad quam dicit habitudinem.

12. Ad secundam vero impugnationem eiusdem solutionis respondetur, ab entitate quidem per essentia, & infinita Dei creaturam, vt analogatum formaliter attributionis, denominari extrinsece ens; non tamen

denominari, nec extrinsece ens per essentiam, aut ens infinitum (licet aliqui hoc concedere, non reputent inconueniens, & solam existimant inconueniens, concedere, creaturam denominari intrinsece ens per essentiam, & ens infinitum) quamuis enim entitas increata denominans creaturam, sit in se infinita; quia tamen denominat creaturam, secundum quod ab illa extrinsece participatur per limitatam habitudinem creaturæ ad ipsam, non tribuit illi denominationem etiam extrinsecam entis per essentiam, sed denominationem extrinsecam entis extrinsece participati: neque enim eandem denominationem tribuit formæ subiectæ, in quo intrinsece reperitur, ac subiecto, quod ad illam dicit extrinsecam aliquam habitudinem: visio enim existens intrinsece in potentia vi sua, denominat illam videntem, & parietem ad quem extrinsece terminatur, denominat extrinsece visum. Sic ergo entitas per essentiam, & infinita in Deo intrinsece existens, Deum denominat ens per essentiam, & infinitum; creaturam autem, quatenus ad ipsam entitatem infinitam Dei dicit determinatam, & limitatam habitudinem, denominat extrinsece creaturam; seu ens per extrinsecam participationem, ad differentiam suam intrinsecam creaturæ entitatis, quæ creaturam, formaliter vt analogatam

tum proportionalitatis, denominat ens intrinsece participatum seu ens per intrinsecam participationem.

13. Obijcies tertio. Absoluta non possunt denominari ab extrinseco. Sed ratio entis, boni, & veri v.g. vt de ente, bono, & vero creato, & increato dicuntur, sunt absoluta: ergo non possunt denominari ab extrinseco; & consequenter nec creatura extrinsece ab entitate Dei denominari ens, nec à bonitate Dei bona, nec denique à veritate Dei vera extrinsece denominari potest. Maior est expressa D. Thomæ 1. part. quæst. 6. art. 4. in corpore, vbi differentiam constituit inter ea, quæ relationem, in portant, & absoluta: & hæc, asserit non posse ab extrinseco denominari, bene tamen illa.

Respondetur, regando minorem: nam licet analogata attributionis non sint respectiua secundum esse, & prædicamentalia, sunt tamen respectiua secundum dici, & transcendentalia, & hoc sufficit, vt possint ab extrinseco denominari.

QVÆSTIO X.

Vtrum secunda proprietas analogorum attributionis omnibus analogis attributionis comparatur?

Resolutorie est dicendum, secundam assignatam proprietatem

tatem analogorum attributionis, videlicet, quod ratio analogica sit vna tantum numero, & ad multiplicationem analogatorum minus principalium realiter non multiplicetur, hoc est (vt deducitur ex doctrina Caietani, cap. 2. opusculi denominum analogia, §. *Et ex hac condicione factum inferatur alia*) quod solum realiter multiplicetur ratio analogica ad multiplicationem realem analogati magis principalis, omnibus analogatis attributionis formaliter, vt analogica attributionis sunt, competere. Oppositum conclusionis asserere tenentur, qui existimant, primam precedentem proprietatem non omnibus analogis attributionis convenire. Sed conclusio cum Caietano loco citato esse fere omnium communis. Et probatur manifeste: nam sic explicatam hanc proprietatem necessario omnibus analogis attributionis competere, manifeste sequitur ex eorum prima proprietate. Si enim ratio importata per analogum attributionis in vno tantum analogato intrinsece reperitur, & ab illa alia analogata denominantur extrinsece talia; non debet multiplicari ad multiplicationem analogatorum minus principalium: & si aliquando ad multiplicationem minus principalium contingat multiplicari, quia vtraque in eis coincidit analogia, ea multiplicatio erit omnino materialis ad rationem analogi attributionis; si-

quidem per tales rationes in analogatis minus principalibus multiplicatas, illa, secundum quod analogata formaliter attributionis, non denominantur, sed ad ea sub hac considerata ratione, omnino materialiter se habet. Vt de D. Thomasi, part. quaestio. 6. articul. 4. in fine corporis articuli loquens de bono, vt de creato, & in creato dicitur, in quo vtraque coincidit analogia, postquam explicuerat, quomodo vnumquodque, & propria bonitate, & bonitate Dei dicatur bonum, concludit his verbis: *Et sic est bonitas vna omnium, & etiam multe bonitates.* Quod verificari nequit, nisi quod formaliter in Deo, & creaturis, vt analogia analogantur attributionis, sit tantum vna bonitas, bonitas videlicet Dei, quae sit bonitas omnium; Dei quidem intrinsece, aliorum autem extrinsece, & quod in eisdemmet Deo, & creaturis sunt etiam multae bonitates, sub alia videlicet ratione, secundum quod analogantur analogia, proportionalitatis. Vt haec autem clariora fiant, aliqua aduersus hanc conclusionem obijciamus.

2. Obijcies ergo primo: quod in animali, vrina, & medicina non vna tantum numero, sed plures inveniuntur numero sanitates: ergo. Probatur antecedens: animal est sanum, & vrina est sana, & animal non est idem sanum, atque vrina, ergo dantur in illis diuer-

se sanitates. Maior est nota: alias analogata non denominarentur à ratione analogi. Minor etiam patet. Nam animal non est idem quod vrina: ergo animal sanum non est idem quod vrina sana. Consequentia autem probatur, nam si ignis, verbi gratia, sit calidus, & aqua calida, & ignis non sit idem calidum atque aqua; manifeste sequitur, in igne & aqua non esse eundem numero calorem: ergo si animal est sanum, & vrina sana, & animal non est idem sanum, atque vrina; manifeste sequitur, in illis non esse eandem numero sanitatem. Consequentia patet a paritate rationis.

3. Responderetur, negando antecedens. Ad probationem autem, ut respondeamus, advertenda est celebris quardam doctrina D. Thomæ 1.2. quæstion. 20. artic. 3. ubi disputans Doctor Sanctus an eadem sit bonitas, vel malitia actus interioris, & exterioris, docet, eandem esse numerum malitiæ, vel bonitatem moralem actus exterioris, & interioris: cuius rationem assignat, quia actus exterior non aliam habet bonitatem, vel malitiam moralem, nisi in quantum ab extrinseco accipit illam ab actu interiori, quem, utpote immediate in finem tendentem, respicit actus exterior. Et adducit Angelicus Præceptor exemplum in nostra materia, dicens: *Contingit autem in his quæ ad aliud ordinantur, quod aliquid est bonum ex hoc solum, quod ad aliud ordine-*

tur: sicut posito amara ex hoc solo est bona, quia est sanativa. Unde non est alia bonitas sanitatis & potionis, sed una & eadem. Ex quo patet, qualiter in huiusmodi analogatis attributionis una tantum numero forma reperitur, in principali analogato intrinsece, à qua alia analogata extrinsece, quia extrinsece ad illam ordinantur, denominentur talia. Unde ad probationem responderetur in forma iuxta secundam solutionem, quam in articulo 3. citato 1.2. §. *Ad quartum vero dubium*, similicudā argumento Gregorij Ariminensis adhibet D. Caietanus: concessa enim maiori, scilicet vrina est sana, & animal est sanum, distinguenda est minor: & vrina non est idem sanum, quod animal, ex parte materialis, concedo minorem: non est idem sanum ex parte formæ, nego minorem: ergo dantur in illis diversæ sanitates, negatur consequentia. Sicut eodem modo in hoc discursu, actus exterior est bonus, & actus interior est bonus, & actus interior non est idem bonum atque actus exterior: ergo dantur in illis diversæ bonitates: concedenda est maior, distinguenda minor, & consequentia neganda. Nec exemplum in argumento allatum aliquid probat: cum enim tã aqua, quam ignis sint intrinsece calida, quando dicitur in minori illius discursus, ignis est calidus, & aqua est calida, & ignis non est idem calidum atque aqua, non potest esse

ser-

sermo de alietate solum ex parte materialis, sed etiam in forma. Quia eademmet forma saltē naturaliter non potest esse intrinsece in duplici subiecto. Vnde bene inferitur ex multiplicatione reali & numerica calidi multiplicatione caloris; quia tamen sanitas non est intrinsece in animali, & vrina, sed solum in animali, potest esse animal & vrina diuersum sanum solum ex diuersitate materialis, absque multiplicatione sanitatis.

4. Obijcies secundo, quod ens est analogum attributionis ad Deum, & creaturas, & tamen nō dicit vnā numero entitatem in multiplicabilem in analogatis, sed duas numero distinctas entitates: ergo praedicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur, alia entitas numero distincta ab entitate Dei reperitur in creatura: ergo entitas multiplicatur ad multiplicationem vtriusque analogati.

Confirmatur, ens creatum est analogum attributionis ad substantiam & accidens. Et tamē entitas multiplicatur numero in omnibus analogatis; alia enim distincta entitas numero est in accidenti atque in substantia: ergo.

5. Respondetur ad argumentum cum sua confirmatione, hāc secundam proprietatem explicandam esse formaliter in analogis attributionis, sicut primam; hoc est, quod cū in aliquo duplex in-

teruenit analogia attributionis, & proportionalitatis, vt in ente respectu Dei, & creaturae, & in ente creato respectu substantiae, & accidentis, formaliter vt analogia est attributionis, ratio analogica est tantum vna, & non multiplicatur realiter ad multiplicationem analogatorū minus principalium: quia quāuis creatura & accidens habeant suas intrinsecas entitates ad earū multiplicationem multiplicabiles, id materialiter se habet ad illa, vt formaliter analogata minus principalia attributionis sunt: quia cū vt sic non denominentur ab entitatibus suis intrinsecis, sed praecisse ab entitate existenti in principali analogato, & hac nō multiplicetur ad multiplicationem minus principalium analogatorum; ratio analogica formaliter, vt analogica attributionis est, & vt de nominat omnia analogata attributionis, vt formaliter analogata attributionis sunt, non multiplicatur ad multiplicationem analogatorum minus principalium.

6. Obijcies tertio. Sequeretur, quod analogica attributionis maiorem vnitatem haberent, quam vniuoca. Consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur, vniuoca dicunt vnā rationem, quae est vna tantum vnitatem formali generica, vel specifica, vt patet in homine, & equo, secundum quod in hoc nomine animal vniuocantur. Animal enim dictū de illis solum dicit rationem, v-

nam unitate formali generica : ergo si analogū attributionis dicit vnam numero rationem, maiorem unitatem habent analogā attributionis, quā vniuoca. Patet consequentia, quia maior unitas est unitas numeralis, quam formalis.

7. Respondetur, negando sequelam, imò potius est minor unitas in analogis attributionis, non solum quā in vniuocis, sed etiam quā in analogis proportionalitatis. Quia quamuis in analogis attributionis ratio analogā sit vna numero, non reperitur in omnibus analogatis intrinsece, sed in minus principalibus solum extrinsece, & maiorem unitatem habent vniuoca, in quibus omnibus ratio, licet realiter multiplicata reperitur intrinsece, & abstrahibilis est ab illis absq; aliqua diuersitate, quā analogata attributionis, quib; licet ratio analogā sit vna numero, multum est omnibus illis diuersa, siquidem vni tantum conuenit intrinsece, & alijs solum extrinsece. Vnde propter hanc magnā diuersitatem analogā attributionis multum assimiliantur æquinocis.

8. Obijcies quarto, quod sequeretur ex prædicta proprietate, quod idem se ipsum causaret realiter. Hoc non est admittendum, cum inter causam reālē, & effectum debeat esse realis distinctio: ergo. Sequela probatur. Sanitas medicina est causa realis sanitatis animalis, quia enim me-

dicina est sana, causat sanitatem animalis: ergo si est eadem numero sanitas medicinae, & animalis, iam idem erit realis causa sui ipsius.

9. Respondetur, negando sequelam, quia licet medicina de nominetur extrinsece sana à sanitate animalis, non causat medicina hac denominatione sanitatē animalis, imò hæc denominatio sequitur in illa tanquam ad fundamentum, ex eo, quod ipsa medicina secundum suam intrinsecam entitatem est causatiua sanitatis animalis.

10. Vltimo tandem obijcies: quod sequeretur, quod si sanitas esset eadem numero in multiplicata in analogatis huius nominis *sanum*, quod nec ratio entis in illis multiplicetur. Consequens non est admittendum; nullus enim huc vsque dixit, vrinam, & medicinam non habere distinctas entitates ab entitate animalis, & non denominari intrinsece entia: ergo. Sequela probatur, ratio superior non multiplicatur numero, nisi multiplicentur etiam rationes inferiores; sicuti ratio animalis non multiplicatur numero in Petro, & Paulo, nisi in illis multiplicetur ratio hominis. Sed ens est superius ad sanum: ergo si in animali, vrina, & medicina nō multiplicatur numero ratio sani, nec multiplicabitur in illis numero ratio entis.

11. Respondetur, quod cum ens sit transcendens ad omnes rationes

tionem particularem, & in medicina v.g. duplex ratio reperitur, altera sibi intrinseca, videlicet esse causam sanitatis, & altera sibi extrinseca scilicet esse sanum à sanitate animalis, duplex etiam ratio entis in illa reperitur, altera intrinseca, quæ identificatur cum ratione causatiui sanitatis; & hæc ratio entis, sicut & ratio causatiui sanitatis ad multiplicationem realem medicinæ realiter multiplicatur. Altera entitas medicinæ est extrinseca illi, scilicet illa quæ identificatur cum sanitate, & hæc entitas, sicut & sanitas, non multiplicatur realiter ad realem multiplicationem medicinæ. Et hoc solum probat argumentum.

QVÆSTIO XI.

Utrum tertia proprietat analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat?

Circa tertiam proprietatem analogorum attributionis, videlicet, quod in definitione analogati minus principalis debeat poni analogatum magis principale, aliqui illam limitant; alij quidem, quia existimant, non in omni analogia attributionis analogata minus principalia dicere respectum ad analogatum magis principale, & his asserunt non omnibus convenire proprietatem hanc, sed solum illam competere analogis attributionis, quorum

minus principalia dicunt formalem respectum ad magis principale. Alij autem eadem proprietatem limitant, ut illa solum competat analogis attributionis, quorum omnia analogata possunt à nobis quidditative definiri, non vero competat analogis attributionis, quorum aliquod analogatum non potest à nobis quidditative definiri: & ea ratione asserunt, quod in analogia attributionis entis ad Deum, & creaturas, quia analogatum magis principale non potest à nobis quidditative definiri, non oportet, quod illud ingrediatur in definitione analogati minus principalis.

2. Nihilominus dicendum est in omnibus analogatis attributionis formaliter, ut analogæ attributionis sunt, si exacte analogata minus principalia, à primo videlicet genere usque ad ultimam illorum differentiam definiantur, necesse est, ut in illorum definitione analogatum magis principale ingrediatur. Conclusio est communis, inter alios illam tenet Ferrariensis lib. 1. contra gētes, c. 34. Et probatur efficaciter hac ratione, nā omnia analogata minus principalia attributionis formaliter ut analogata minus principalia sunt, dicunt essentialiter respectum, & habitudinem ad analogatum magis principale: ergo eorum essentia non potest exacte, & adæquate explicari, nisi talis explicetur respectus, & habitudo. Sed explicari

non

non potest, nisi in eorum definitione ponatur terminus talis respectus, & habitudinis, scilicet analogatum magis principale: ergo illud necessario in exacta definitione cuiuslibet analogati attributionis minus principalis formaliter, ut analogatum minus principale attributionis est, debet ingredi. Primum antecedens manifeste deducitur ex definitione analogorum attributionis. Cum enim illorum ratio debeat esse eadem secundum terminum, & diversa secundum habitudinem ad illum, analogata minus principalia attributionis formaliter, ut talia dicunt respectum ad analogatum magis principale, in quo ratio analogata formaliter, & intrinsece reperitur, & in alijs solū per habitudinem ad illam. Prima autem facta consequentia est manifesta, quia nihil potest exacte definiri absque eo, quod explicentur omnia, quæ sunt de eius essentia: ergo si talis respectus ad analogatum magis principale est de essentia analogatorum attributionis minus principalium, formaliter ut talia sunt, non possunt exacte definiri absque eo, quod prædictus illorum explicetur respectus. Minor denique subsumpta, quod ille videlicet respectus explicari non possit, nisi in eius explicatione illius ingrediatur terminus, etiam est manifesta ex communi modo explicandi, & definiendi omnem respectum, & habitudinem, quæ solum explica-

tur, & definitur per suum terminum, & per ordinem ad illum. Hæc autem clariora fiunt, si illa aliquibus objectionibus examinemus.

3. Obijcies ergo primo, quod ut nunc supponimus: ens est analogum ad Deum & creaturas. Et tamen Deus, qui est analogatum magis principale, non debet poni, immò nec potest poni in definitione creaturæ: ergo prædicta proprietates non conveniunt omnibus analogis attributionis. Minor probatur, nam Deus est quid ignotius creaturis, immò per illas cognoscitur tãquam per suos effectus, iuxta illud ad Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*: ergo non debet Deus poni in definitione creaturæ, quia talis definitio esset obscurior definito.

Confirmatur. Sapientia est analogum attributionis ad sapientiam creatam, & increatam. Et tamen sapientia increata nō ponitur in definitione sapientie creatæ, ut patet: quia definitur, quod sit cognitio per altissimas causas, in qua definitione sapientia increata non ingreditur: ergo id non requiritur in omnibus analogis attributionis.

4. Respondetur ad argumentum, negando minorem, quia si creatura exacte definiatur, debet definiri, quod sit ens participatum à Deo, ubi iam Deus ingreditur eius definitionem. Unde ad probationem minoris respondetur

detur dupliciter. Primo, quod etiam si Deus non sit quid notius creaturis, potest ingredi earum definitionem; quia quod ut terminus extrinsecus definitionis alicuius definiti ingreditur, non oportet, quod sit notius definito, sed sufficit, quod sit cognitum quod aliud est, licet ea ratione quamvis relatiuum in definitione sui correlatiui ingrediat, non oportet, quod sit notius illo: quia non ingreditur definitionem ut pars intrinseca definiti, sed ut terminus extrinsecus illius habitudinis. Secundo respondetur, quod Deus à posteriori cognitus quod aliud est per creaturas, ut causa efficiens, & exemplar illarum, iam sic cognitus, est quid notius, ut per ordinem ad illum cognoscamus essentiam creaturarum, quæ independentia à tali causa, & in esse participato ab illa consistit. Et hinc patet falso limitari hanc proprietatem ad analogam attributionis, quorum omnia analogata sunt à nobis quidditative cognoscibilia, & definibilia. Ut enim analogatum minus principale per ordinem ad magis principale, creatura v.g. per ordinem ad Deum, definiatur, sufficit quod Deus cognoscatur à nobis euidenter quod aliud est in ratione causæ efficientis, & exemplaris creaturarum: nec requiritur, quod à nobis ut est in se, quidditative cognoscatur, & definiatur, quia ad cognoscendum quidditative aliquam habitudinem, & tenden-

tiam, sufficit, euidenter quo aliud est, terminum illius cognoscere.

Ad confirmationem respondetur, quod per eam definitionem sapientiæ creatæ illa definitur per suum proximum genus, non tamen exacte per primum genus usque ad ultimam illius differentiationem; sic enim deberet explicari illius dependentia, ut ab exemplari à sapientiâ increata, quod utique explicari non posset, quin in eius exacta definitione sapientia increata, ut terminus talis illius dependentiæ ingrediat.

5. Obijcies secundo, quod solum illud, quod est respectuum, debet per ordinem ad aliud, scilicet ad suum correlatiuum definir. Sed accidens, & ens creatum non sunt relatiua, sed aliquid absolute: ergo quamvis sint analogata minus principalia attributionis, non debent per ordinem ad aliud definir, ac perinde in illorum definitionem non debet ingredi analogatum magis principale.

6. Respondetur, quod licet accidens, & ens creatum non sint relatiua secundum esse, sunt tamen relatiua secundum dici, dicunt enim respectum transcendentalem accedens ad substantiam, & ens creatum ad Deum, & secundum hunc respectum & habitudinem transcendentalem habent formaliter rationem analogatorum minus principalium attributionis. Vnde saltem ut analogata

gata formaliter attributionis debent per ordinē ad analogatum magis principale definiri: non enim solum relatiuis secundum esse, sed & relatiuis secundum dici, & per respectum transcendentē talem competit, quod siue sic formaliter respectiua definiantur, per ordinem ad terminum talis respectus debeant definiri. Et ita definitur accidens per ordinem ad substantiā, quod sit entis ens, seu quod sit in alio, scilicet in substantia.

QV AESTIO XII.

Utrum definitio, & proprietates analogorum proportionalitatis omnibus illis competant?

Dico primo, optime definiuntur analogia proportionalitatis quod sint illa, *quorum nomen est commune, ratio uero per nomen significata est proportionabiliter eadem.* Hæc definitio deducitur ex D. Thoma, & traditur a Caietano, communiterque ab omnibus recipitur. Et probatur: quia in illa ponitur id, in quo hæc analogia cum æquiuocis, vniuocis, & analogis attributionis conveniunt, & per quod ab omnibus his differunt. Nā in eo, quod est, habere nomen commune, hæc analogia cum omnibus prædictis conveniunt; per id autē, quod ratio significata per nomen, sit proportio nabiliter eadem, differunt ab æquiuocis, & vniuocis, in æquiuocis enim ratio per nomen significata est omnino diuersa, & in v-

niuocis est omnino eadem: & differunt etiam per id ab analogis attributionis, in quibus ratio per nomen significata est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum. In his autem analogis ratio communis omnibus analogatis, utpote in omnibus illis intrinsece reperieta, abstrahitur ab illis licet nō cum omnimoda vnitate, cum vnitatem tamen proportionalitatis, & in omnibus analogatis formaliter, & intrinsece reperitur.

2. Dico secundo, quatuor proprietates analogorum proportionalitatis, scilicet prima, quod ratio analogi in omnibus analogatis intrinsece reperiatur; secunda, quod multiplicetur ad multiplicationem omnium analogatorum: tertia, quod nō oporteat in definitionem vnius analogati alterum ingredi; & quarta, quod possit abstrahi aliquis vnus conceptus proportionis vnus ab omnibus analogatis: quatuor, in quā istæ proprietates omnibus analogis proportionalitatis conveniunt. Conclusio est communis. Probatur: nam cum hæc analogia formaliter sit distincta ab analogis attributionis, & ex illorum essentia sequatur, ut ostendimus, quod ratio analogi sit in vno analogato intrinsece, in alijs autem extrinsece: oppositum debet sequi ad naturā analogorum proportionalitatis: ergo sicut ex prima proprietate analogorum attributionis sequuntur alia tres,

ita ex priua proprietate analogorum proportionalitatis, cū sit opposita priuæ proprietati analogorum attributionis, debet sequi alie tres proprietates alij tribus opposita. ¶ Confirmatur & explicatur: nā ex eo, quod ratio analogi in analogis proportionalitatis debeat esse intrinsece in omnib⁹ analogatis, sequitur manifeste, quod multiplicetur realiter ad multiplicationem cuiuscumque analogati, quæ est secunda proprietas. Et ex eo etiā sequitur, quod analogata minus principia non sint talia solum per extrinsecam habitudinem ad analogatum magis principale; ac perinde, quod non debeant definiri per ordinem ad illud, neque illud oporteat definitionem illorum ingredi, quæ est tertia proprietas. Ac denique quod cum in trinsece ratio analogi in omnibus analogatis proportionalitatis reperiatur, licet non omnino eiusdem rationis in omnibus, possit ab illis abstrahi vna ratio & vnus conceptus, nō quidem simpliciter vnus, sed proportionē vnus. Vt tamen istæ duæ conclusiones magis patefiāt, præter ea, quæ examinautes naturam, & proprietates analogorum attributionis, obiter etiam aduersus has proprietates obieciimus, & dissoluimus, & præter illa, quæ in sequentibus agentes de analogia entis dicemus, breuiter aliqua aduersus has duas conclusiones obieciamus.

3. Obijtes ergo primo aduersus definitionē analogorum proportionalitatis, quod illa per omnia conuenit vniuocis: ergo non est bona. Probatur antecedens: nam etiam in vniuocis ratio per nomen significata; est proportionaliter eadē: ergo hæc definitio vniuocis compeit. Antecedens probatur, nā idēd ratio analogi in his analogis est proportionaliter eadem, quia analogata inter se proportionantur, & sicut se habet substantia ad suum esse, ita proportionabiliter se habet accidens ad suum in esse. Sed etiam vniuoca, verbigratia, homo & equus, in ratione animalis proportionantur, & sicut se habet homo ad rationem animalis; ita proportionabiliter se habet equus: ergo ratio animalis communis homini, & equo est proportionaliter eadem.

4. Respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur etiam antecedens, immo in vniuocis ratio per nomen significata est simpliciter, & omnino eadem, quia in quolibet inferiori participatur simpliciter, & quamuis ipsa inferiora, verbigratia, homo & equus, in rationibus particularibus proportionantur, & assimilantur; in ratione tamē superiori animalis non est proportio, seu assimilatio imperfecta; qualis est conuenientia proportionalitatis, sed est omnimoda vnitas: quia ratio communis animalis eius-

dem prorsus rationis est in homine, & in equo, & ita simpliciter in vno, ac in altero; quamvis in homine sit contraria per differentiam essentialiter perfectiorem, quam contrahitur in equo. Et ita cum abstrahitur ratio animalis ab huiusmodi differentiis, non abstrahitur, ut tantum proportionem vna, sed ut omnino vna, & cum nulla prorsus diversitate. In analogis autem proportionalitatis analogata non solum proportionantur in rationibus particularibus, sed etiam in ratione communi. Eam enim rationem communem non participant omnia analogata eodem omnino modo, sed nec omnia participant illam simpliciter, sed aliqua participant illam simpliciter, alia vero solum proportionaliter, ut patet in ente, cuius rationem communem substantię, & accidenti, substantia quidem simpliciter participat, accidens vero non omnino simpliciter estens, sed solum proportionaliter ad substantiam, & ita si velimus abstrahere rationem entis a substantia & accidenti, præterquam quod eo quod talis ratio est transcendens, non potest abstrahi, quin includat in actu licet implicite modos particulares substantię, & accidentis: præter hoc, inquā, ex eo præcise, quod ratio entis non sit eiusdem rationis in substantia, & accidenti, non potest ab illis abstrahi, ut omnino vna, sed solum ut proportionem

vnam a multis simpliciter. Et solum propositum convincit argumentum, quod si inter species alicuius generis vellet quis facere proportionem; non in ratione communi, quę est omnino eadem omnibus illis, sed in rationibus particularibus, & differentialibus illarum, ut a ratione generica præcindatur, potest easdem rationes differentiales analogice proportionare. Quia sicut se habet rationale, v.g. ad se ipsum speciale esse differentiale, ita etiam ad suum speciale esse differentiale se habet irrationale; quamvis difficile sit nomen commune significans hæc extrema, ut proportionata, invenire. Et hoc modo est analogia inter cor, & fundamentum domus in ratione principij, quatenus videlicet proportionantur in rationibus differentialibus. Et hoc nomen *principium*, dictum de corde & de fundamento domus, est analogum, ut significat non quidem rationem, & conceptum principij communem illis (hoc enim modo erit illis nomen univocum) sed ut significat speciales rationes utriusque extremi, secundum quod proportionantur ad invicem.

5. Obijcies secundo adversus primam proprietatem: quod in aliquibus analogis, quę solum sunt analogia proportionalitatis (de his enim, quę simul sunt analogia attributionis, & proportionalitatis satis in superioribus diximus) ratio analogica in aliquo analogato

logato solum extrinsece reperitur. Prima igitur proprietas non omnibus competit analogis proportionalitatis. Antecedens probatur, nam *risus* est analogū proportionalitatis ad risum hominis, & ad risum prati. Et tamen in prato solum extrinsece risus reperitur: ergo ratio analogica non est intrinsece in omnibus analogis. Minor probatur, quia pratum solum dicitur ridere per habitudinem, & similitudinē, quā eius floriditas, & amāritas dicit ad risum hominis.

6. Responderetur, negando antecedens, & ad probationem negando minorem; aliud enim est, quod pratum solū metaphoricē dicatur ridere, aliud vero quod denominetur extrinsece ridens à risu hominis: primum enim est verum, secundum vero falsum; sed pratum denominatur intrinsece ridens ab amāritate, & floriditate sua intrinseca, quæ improprie, metaphoricē, & similitudinariē dicitur risus.

7. Obijcies tertio aduersus tertiam assignatam proprietatē, quod non potest perfectē intelligi ratio analogati proportionalitatis, ut analogatum est, sine eo quod intelligatur proportio, & comparatio inter ipsum, & aliud analogatum: ergo debet poni in definitione illius alterum analogatum. Probo consequentiam, nam omnis proportio, comparatio, vel similitudo explicatur per terminos, & extrema inter

quæ est: ergo ut perfectē talis proportio, & comparatio intelligatur, debent poni termini, & extrema illius.

Confirmatur, nam D. Thomas 1. part. quæst. 13. art. 6. asserit, quod nomina, quæ dicuntur de Deo per metaphoram, non possunt definiri, nisi per creaturas tanquam per terminum similitudinis. Sed prædicta nomina sunt analogica proportionalitatis, cum sint metaphorica: ergo analogis proportionalitatis non conuenit; quod unum per alterum non definiatur.

8. Responderetur ad argumentum, hanc esse differentiam inter analogum attributionis, & proportionalitatis, scilicet non metaphoricum, quod in analogis attributionis analogata minus principalia dicunt formaliter, immò & quasi in actu signato habitudinem ad analogatum magis principale. Hoc enim nomen *medicina*, v.g. cum significet formaliter causam sanitatis, formaliter, & quasi in actu signato dicit habitudinem ad sanitatem animalis. Unde ei essentia non potest explicari, nisi per habitudinem ad sanitatem animalis, & nisi ingrediatur ipsa sanitas animalis in definitione illius. In analogis vero proportionalitatis, scilicet non metaphoricis, licet unum analogatum habeat proportionem, cum altero, ea proportio exercetur quidem in ipsis analogatis, non tamen impor-

tatur formaliter, & quasi in actu signato in illis, & ita ad cognoscendum, vel definiendum aliquod illorum, non est necessarium illud cognoscere, aut definire per ordinem ad aliud; tunc tamen si proportionem illorum in actu signato, aut illa ut formaliter adinuicem proportionata, quis velit cognoscere, aut definire.

Ad confirmationem respondetur, quod nomina, quæ metaphoricè dicuntur de Deo, & creaturis, non solum sunt analogæ proportionalitatis, sed simul sunt analogæ attributionis, sicut in alijs analogis ad Deum, & creaturas, utraque intervenit formaliter, & distincta analogia: & ita cum asserit D. Thomas, quod Deus debet definiri per habitudinem ad creaturas, debet intelligi, ut formaliter Deus est in tali analogia analogatum attributionis, & analogatum minus principale, & ut dicitur talis, verbi gratia, leo, non solum per similitudinem sibi intrinsecam, sed & similitudine leonis, ad quam dicitur habitudinem, denominatur extrinsece leo. ¶ Vel potest dici, quod etiam ut analogatum proportionalitatis, metaphoricè Deus debet definiri per ordinem ad creaturam; quia etiam in analogis proportionalitatis metaphoricè analogatum minus principale, & cui improprie convenit ratio analogæ, dicitur habitudinem formaliter, & quasi in actu

signato ad analogatum magis principale.

QVÆSTIO XIII.

Utrum in analogis detur una ratio communis, unusque conceptus omnibus analogis.

HUc usque hanc difficultatem attulimus, ut simul quartam analogorum attributionis, & proportionalitatis proprietatem examinemus, iaciamus quæ breuiter fundamenta, ad ea, quæ de conceptu entis in sequentibus sunt dicenda.

2. Dico igitur primo. In analogis attributionis, & analogis metaphoricis, quamvis sint analogæ proportionalitatis, non datur una ratio, nec unus conceptus omnibus analogatis communis, sed plures conceptus, secundum quod unus, vel plures dicuntur connotationem, & habitudinem ad alterum. Probatur, & explicatur conclusio, nam cum in analogis attributionis ratio analogæ solum, sit intrinsece in uno analogato, & in alijs solum per connotationem, & habitudinem ad illud, & in analogis metaphoricis, licet ratio analogæ sit intrinsece in omnibus analogatis, in uno tantum sit proprie, in alijs autem per translationem, similitudinem, & metaphoram ad illud, non datur
hanc

huiusmodi analogatis una ratio communis; neque ab illis unus potest abstrahi conceptus sed plures, ut unus tamē dicitur habitudinem, & connotationem ad alterum. Et ita in his analogis ratio analogica est tātū ordine, habitudine, & connotatione una ad differentiam parē æquiuocorū, quibus nulla correspondet ratio, quæ sit aliquo modo una, sed plures absque aliquo ordine, aut habitudine unius ad alterum illis correspondent conceptus; & ad differentiam uniuocorum quibus aliqua ratio omnino una, & omnino eadem correspondet: imō & ad differentiam analogorum proportionalitatis, præter analogi metaphorici, quibus, ut statim videbimus, correspondet aliqua ratio communis, unusque conceptus, licet, ut explicabimus non ita omnino unus sicut uniuocis.

3. Hinc sequitur, huiusmodi analogi attributionis, & analogi metaphorici appellari analogi duorum, vel plurium conceptuum, quia nunquam illis tātum unus correspondet conceptus, sed duo, vel plures, cum ordine tamen & habitudine, ut diximus unius, vel plurium ad alterum. Hinc etiam est, quod cum hæc analogi in pluralitate conceptuum, qui illis correspondent, plurimum accedant ad æquiuocam, & solum ab illis, ut diximus, distinguantur in eo, quod conceptus his analogis non absque ordine, ut æquiuocis, sed cum or-

dine, & connotatione unius, vel plurium ad alterum correspondent; sapius D. Thomas, ut in præcedentibus vidimus, analogi attributionis nomine æquiuocorum comprehendit.

4. Dico secundo, analogi proportionalitatis proprie, ut condistincta ab analogis attributionis, & metaphoricis, habent unam rationem, & unum conceptum communem omnibus analogatis, confusum tamen & imperfectum, & includentem in se. Et licet non explicite omnes rationes analogatorum. Conclusio quoad utramque partem deducitur ex Domino Caietano in opusculo de conceptu entis, & in opusculo de nominum analogia, cap. 4. & est communis plurimum Thomistarum. Quo ad primam autem illius partem probatur primo, quia maiorem unitatem habent huiusmodi analogi proportionalitatis, quam pure æquiuoca, & quam analogi attributionis: siquidem hæc ad æquiuoca reducuntur, analogi vero proportionalitatis pluries, ut in præcedentibus vidimus, reducit, D. Thomas ad uniuocam: & quia in his analogis ratio analogica intrinsece proprie in omnibus analogatis reperitur, quod certe maiorem arguit unitatem, quam in his, in quibus ratio analogica, non in omnibus intrinsece, vel saltem non in omnibus proprie reperitur. Sed nisi habeant huiusmodi analogi pro-

portionalitatis vnā ratio-
nem vnumque conceptum om-
nibus analogatis cōmunem, nul-
lam saltem maiorem vnitatem
habebunt, quā analogā attribu-
tionis; si enim non vna ratio nec
vnicus conceptus communis, sed
plures conceptus correspondeāt
omnibus analogatis, tales plures
conceptus non poterunt habere
maiorem vnitatem, quam habi-
tudinis vnius ad alterum. Sed
hanc etiam habent, vt vidimus,
plures conceptus correspon-
dentes analogatis attributionis. Er-
go nisi in his analogis proportio-
nalitatis correspondeat vna ra-
tio vnusque conceptus commu-
nis omnibus analogatis, nō pos-
sunt aliquam maiorem habere
vnitatem, quam analogā attri-
butionis.

Confirmatur. Quia huiusmo-
di analogata proportionalitatis
non constituuntur per connota-
tionem & habitudinē vnius ad
alterum, sed quodlibet per suam
rationem intrinsecam proportio-
natam rationi alterius. Ergo nō
correspondēt illis necessario plu-
res conceptus, in quibus habitu-
do importetur vnius ad alterum,
sed potest correspōdere illis vni-
ca ratio vnusque conceptus ab-
tractus ab illis, vt proportionem
dicentibus inter se.

Confirmatur secundo. Quia
experientia cōstat multoties, au-
dito aliquo analogo proportiona-
litatis, nos vnicū imperfectum
& confusum cōceptum formare,

in quo nō representātur explici-
tē rationes analogatorū, vt infra
de cōceptu, quem formamus au-
dito hoc nomine analogo *ens*, la-
tius explicabimus, sed talis con-
ceptus cōfusus & imperfectus cō-
munis est omnibus analogatis,
nec supponit determinate pro ali-
quo illorū, sicuti conceptus, qui
correspondet huic nomini *sanum*
supponit determinate pro princi-
paliori analogato, scilicet pro a-
nimali sano, & cōceptus qui cor-
respōdet huic nomini *risus*, sup-
ponit determinate pro principa-
liori analogato, scilicet pro risu
hominis. Ergo in analogis pro-
portionalitatis prater analogā
metaphorica datur vna ratio, v-
nusque conceptus cōmunis om-
nibus analogatis.

5. Secunda autem pars conclu-
sionis, videlicet, quod in prae-
dictis analogis conceptus cōmunis
omnibus analogatis sit confusus
& imperfectus, & non omnino
praeclusus ab analogatis, nec illa so-
lum cōtinens in potentia, sed in
actu, licet nō explicite, sicut ex-
plicitē suas cōtinēt rationes ipsā
analogata, probatur. Quia aliās
talis conceptus esset omnino v-
nus & vniuersus, vt pote qui nullā
in actu includeret diuersitatem,
sed solum esset multiplex in po-
tētia, quatenus per cōtractionem
per diuersas rationes analogato-
rū posset multiplicari & diuersi-
ficari. Sed huiusmodi analogā
debēt distingui ab vniuersis. Er-
go nō debet illis correspōdere cō-
ceptus

ceptus ita vnus & ita præcilius ab analogatis vtræque licet in cōfulto, nō includat rationes omnium analogatorū. Maior probatur, & explicatur inā ideō animal, v.g. quod est vniuocum ad hominem, & equum, dicit rationem omnimodo illis eandem, quia taliter abstrahitur, & præcinditur a suis inferioribus, quod in conceptu ab illis abstracto, & præciliō licet ipsi inferiora in potentia cōtineat, nullo modo illa includit actum: ergo si conceptus abstractus ab analogatis, non includeret in actu, licet non explicite, sed in confuso, ipsas rationes analogatorū, diceret illis vnā rationem omnino eandem, & simpliciter vniuocam.

6. Secundo probatur hæc eadem pars conclusionis, explicando diuersum modum abstrahendi ab inferioribus rationem vniuocam, & rationem huiusmodi analogam. Ratio enim vniuoca abstrahitur per nostros conceptus a rationibus inferiorum, ita vt in ea sic abstracta nullo modo in actu rationes inferiores includantur: quia talis ratio superior vniuoca est extra conceptum differentiarum inferiorum, & quando per illas contrahitur, contrahitur per aliquid suæ rationi formali superadditum, & de quo talis ratio superior formaliter non prædicatur. Ratio autem analogica proportionalitatis, v.g. ratio entis, quando contrahitur ad sua analogata, non contrahitur per

aliquid, quod se habeat ad illam proprie, vt illius additamentum, aut quod sit extra essentia illius, aut extra cuius essentiam ratio analogica sit, & de quo formaliter non prædicetur, sed potius rationes particulares, & differentiales, vel quasi differentiales analogatorum sunt essentielles ipsi rationi analogæ, & ipsa est de essentia illarum, & de illis formalissime prædicatur. Et solum differunt per illas analogata a ratione communi analogica penes implicitum, & explicitum: ergo nō potest ab analogis ita perfecte abstrahi ratio analogica, quin in conceptu sic abstracto includantur in actu, licet implicite & in confuso omnes rationes analogatorum. Et in hoc sensu dixit D. Thomas de veritate questio. vnica art. 2. in corpore, quod entis non potest fieri aliquod additamentum, nisi penes aliquam expressionem. Verba sancti Doctoris sunt: *Enti, non potest addi aliquid, quasi extranea natura, per modum quo differentia additur generi, vel accidens subiecto. Quia qualibet natura essentialiter est ens. Vnde etiam probat Philosophus in 3. metaphysicorum, quod ens non potest esse genus. Sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum expriment ipsius modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur.* Hæc D. Thomas; vbi totam nostram explicat doctrinam. Et in eodem sensu dixit Philosophus in 8. metaphysicæ tex. 16. lectione vltima,

quod ens non expectat aliquid additum, ut fiat hoc, id est substantia, vel quantum, vel quale, sed statim est substantia, vel quantitas, vel qualitas, quia omnis modus, vel differentia, per quam ens sit substantia, albedo, corpus, vel quodlibet aliud, non est quid extraneum ipsi enti, sed actu intra ipsum ens, & ipsum ens actu intra illud, & solum ab illo penes explicitum, vel implicitum distinctum; quia quod illud explicat, non explicatur, nec exprimitur nomine entis.

Exemplum totius huius doctrinae habemus accommodatissimum in divinis. Deus enim & omnia quae sunt in Deo propter maximam simplicitatem, si quidditative, & ut sunt in se concipiuntur, unico conceptu concipiuntur: & si à nobis pro hoc statu concipiuntur, adhuc conceptus unius predicati non potest ita perfecte abstrahere ab altero, quod licet illud non explicet, illud tamen actu non includat. Ut cum concipimus Misericordiam divinam, non exprimimus quidem in eo conceptu Iustitiam, actu tamen licet in confusio includitur etiam in tali conceptu Iustitia: quia in Deo non possumus concipere aliquid, ut in potentia ad aliud, sed solum ut distinctum ab alio penes explicitum, & implicitum. Eodem ergo modo dicendum est de conceptu rationis analogae proportionalitatis, quod solum potest abstrahi à

rationibus particularibus analogatorum, ut unum implicitum à multis expressis, & explicatis. Cum hac sola differentia, quod ratio analogae se habet ut superior ad rationes analogatorum; indiivinis tamen, quia est in una transcendente unius predicati ad aliud, non semper est superioritas unius predicati ad aliud, sed mutua inclusio absque superioritate, & inferioritate.

8. Adversus primam conclusionem obijcies, quod ab his, quae habent aliquam similitudinem, & convenientiam, etiam si simul habeant aliquam diversitatem, abstrahibilis est aliquis unus conceptus in quo representetur talis convenientia, non representata saltim explicite diversitate. Sed analogata attributionis habent aliquam convenientiam licet cum diversitate; alias non erunt analogae, sed pure æquivocae: ergo abstrahibilis est aliquis unus conceptus, in quo talis representetur convenientia, seu ipsa analogata, ut conveniunt, non representata explicite eorum diversitate: idemque prorsus argumentum potest fieri de analogis proportionalitatis metaphoricis; falsoque perinde diximus in prima conclusione, in analogis attributionis, & metaphoricis non posse dari unus conceptus communis omnibus analogatis, sed necessario plures dari conceptus.

9. Respondetur, quod quando aliqua

aliqua solum conueniunt in habitudine vnius, vel plurium ad vnum terminum, qualiter solum conueniunt analogata attributionis, & metaphorica, talis eorū conuenientia non potest representari per vnum conceptum: quia habitudo plurium ad vnum in exercitio, non potest representari, nisi representatis his, quæ dicuntur habitudinem, & eo, ad quæ dicuntur habitudinem. Et ita analogis attributionis necessario plures correspondent conceptus, nō abique aliquo ordine, & habitudine illorum inter se, qualiter pure æquiuocis correspondent, sed in quibus represententur analogata cum habitudine vnius ad alterum. Dixi id esse necessarium, cum representantur in exercitio habitudo vnius ad alterum, id est cum representantur aliqua vt dicuntur habitudinem, quia si represententur ipsa habitudo in actu signato, vne potest per vnicū conceptum, imō & forsam vniuocum representari: vt si habitudo vrinæ, & medicinæ ad sanitatem animalis representetur, in actu signato, vt representatur per conceptum huius nominis *respeccionē sanitatem*, vnicō conceptu representatur, cuius obiectū est respectus in concreto ad sanitatem abstractus à respectibus particularibus vrinæ, & medicinæ ad sanitatem, & vniuocē de vrina, & medicina prædicabilis.

(.:.)

Quæ sint causæ analogiæ: & an sola transcendētia illam causare sufficiant?

Resolutorie dico primo. Dependētia alicuius ab aliquo in quolibet genere causæ, si sit talis dependētia, quod effectus non adæquet virtutem causæ, est sufficiens principium analogiæ. Cōclusio colligitur ex D. Thoma 1. parr. quæst. 13. art. 5. vbi propter talem dependētiā creaturarum à Deo colligit analogiam inter Deum, & creaturas. Et probatur breuiter, & explicatur conclusio, quia vt ex definitione analogorum constat, analogia reperitur inter aliqua, quorū non ē est cōmune, & ratio per nō mē significata est illis partim eadē & partim diuersa. Sed vbi talis reperitur depēdētia; nō ē significās causam, & effectū vt causa, & effectus illius est, nō significat illis rationē omnino eandē, nec omnino diuersam: ergo partim eadem, & partim diuersam, & consequenter analogam. Minor probatur, quia eo ipso, quod significat rationem causæ, & effectui communem, significat aliquid, in quo causa, & effectus assimilantur, omnis enim effectus in quantum effectus assimilatur suæ causæ; & eo ipso, quod effectus non adæquet virtutem causæ, similitudo illius ad causam est deficiens, & imperfecta, & cum admixtione dissimilitudinis ad

ad causam: ergo ratio communis tali causa, & effectui, in eo quod sic causa, & effectus sunt, neque erit illis omnino eadem; nec omnino diuersa, nec omnino similis, nec omnino dissimilis, sed similis cum dissimilitudine, & dissimilis cum similitudine, & consequenter partim eadem, & partim diuersa.

2. Dico secundo, inqualis participatio alicuius rationis communis etiam si absque dependentia vnius ab altero reperiatur, est sufficiens principium analogiæ inter ea, quæ sic inqualiter rationem communem participant. Dixi, quod etiam si absque dependentia vnius ab altero reperiatur inqualis participatio in ratione communi causat analogiā, quia quotiescumque aliquis effectus dependet ab aliqua causa, non adæquans virtutem illius, ratio communis tali causa, & effectui, inqualiter ab effectu participatur: ac perinde duplex tunc inter talem causam, & effectum interuenit principium analogiæ, scilicet inqualis participatio rationis communis, & dependentia vnius ab altero, non adæquando virtutem illius.

3. Hoc ergo supposito, ut probetur, & explicetur conclusio, supponendum est, quod dupliciter potest contingere, aliqua inqualiter participare rationem communem. Primo, quia contrahunt illam per differentias inqualiter essentialiter perfectas, quali-

ter duæ species, homo. v.g. & equus, dicantur inqualiter participare rationem animalis, quia contrahunt illam per differentias, quarum vna essentialiter est perfectior altera. Et hæc inqualitas proprie est in ratione participari, non autem in ratione communi: quia quidquid dicitur adualiter animal, ita perfecte, & eiusdem rationis est in equo, atque in homine, quamuis id, quod addit homo supra animal, & per quod illud contrahit, sit perfectius quam id, per quod equus rationem contrahit animalis. Alio modo aliqua participant inqualiter rationem communem, quando ipsa ratio communis simpliciter in vno, & in altero tantum secundum quid reperitur, qualiter substantia, & accidens participant inqualiter rationem entis, quia ratio communis entis simpliciter dicitur de substantia, & solum secundum quid de accidenti, quod non dicitur simpliciter ens, sed entis ens. Et hæc inqualis participatio in ratione communi causat analogiam; & si sola absque dependentia inueniatur, etiam sufficiet causare analogiā, sicut illam causat inter species intelligibiles etiam non acceptas à rebus, ac perinde ab illis non dependentes, ut species angelicas, & earum obiecta, v.g. inter speciem, quam lapidis habet Angelus & inter ipsum lapidem, quæ in ratione lapidis, & ut hoc nomine *lapis*, significantur, analogice

gice conueniunt: quia ratio lapidis in lapide simpliciter reperitur, simpliciterque dicitur lapis; & in specie solum reperitur secundum quid, & solum secundum quid, & similitudinarie species dicitur lapis. Propter eandem similitudinem solum in a quaalem participationem rationis communis homo dicitur analogice de homine uiuo & picto: quia ille simpliciter dicitur homo; hic uero similitudinarie tantum, & secundum quid. Sola igitur praedicta inaequalis participatio alicuius rationis communis sufficit, causare analogiam.

4. Dico tertio. Sola transcendentia sufficit causare analogiam respectu eorum, quae aliqua ratio transcendit, hoc est, quod etiam si inter ea, ad quae aliqua ratio comparatur ut transcendens, non sit in tali ratione communis aliqua unus ab altero dependentia, nec inaequalis talis rationis communis participatio, sed omnia illa simpliciter talem rationem communem participet; sola transcendentia sufficit, ut ratio sic transcendens analogice de illis dicatur. Oppositum aliqui existimant. Sed conclusio est aliorum communis: & probatur ab exemplo, & etiam ratione a priori. Ab exemplo quidem, quia accidens est analogum ad nouem accidentium praedicamenta: ablata enim analogia illius ad illa, ut in sequentibus de eorum respectu decem praedicamentorum ostendemus, nulla suppe-

tit ratio, quare non sit genus ad praedicta nouem accidentium praedicamenta: quod cum non possit dici, quia alias illa non essent genera suprema, & inter se primo diuersa, dicendum est, accidens esse analogum ad nouem accidentium praedicamenta. Sed talis analogia nulla potest esse causa, nisi sola transcendentia. Illa ergo sola, etiam si absque alijs causis analogiae reperiatur, sufficit causare analogiam. Minor subsumpta probatur: quia inter accidentia in ratione communis accidentis non facile est assignabilis aliqua dependentia unus ab altero, vel inaequalis participatio talis rationis communis accidentis, aut quod unum accidens sit simpliciter accidens, aliud uero secundum quid: ergo sola transcendentia uidetur esse causa talis analogiae.

5. A priori autem probatur conclusio, quia sola transcendentia sufficit, ut ratio transcendens respectu eorum, quae transcendit, non sit omnino eadem, & non in diuersa, sed proportionem eadem & partim diuersa: ergo sola transcendentia sufficit, ut ratio transcendens sit analogia. Antecedens probatur, & explicatur, quia cum aliqua ratio est transcendens ad aliqua, ita imbibitur in omnibus, quae in illis sunt, ut de omnibus illis formaliter praedicetur, & nullum illorum possit abique tali ratione intelligi (hoc enim est, aliquam rationem esse ad aliqua trans-

transcendētem) Ergo ratio trāscendens imbibitur in eo, in quo inferiora conveniunt, & in his per quæ inter se specialiter differunt. Ergo quatenus imbibitur in eo, in quo inferiora conveniunt, est illis principium conveniendi: & quatenus imbibitur in his, per quæ inter se differunt, est illis principium differendi. Ergo talis ratio communis & trāscendens est simul respectu inferiorum principium conveniendi, & principium differendi: ac perinde talis ratio transcendens nec est illis omnino eadem, nec omnino diversa, sed partim eadem & partim diversa, & consequenter analogā. ¶ Explicatur hoc exemplo. Quia enim ratio communissima entis, ut abstrahit à completo & incompleto ita trāscendit hominem, v.g. & equam, ut intrinsece imbibatur in ratione animalis, in qua conveniūt & in differentijs, per quas differūt, & animal sit essentialiter ens, & rationale & irrationale sint essentialiter entia, nec aliquid istorum possit intelligi absque entitate, manifeste inde deducitur, quod talis ratio communissima entis sit simul homini & equo principium conveniendi & principium differendi, quatenus enim imbibitur in ratione animalis, est illis principium conveniendi; cum enim tota ratio animalis sit illis principium conveniendi, omne illud, sine quo non potest intelligi ratio animalis, erit illis

principium conveniendi: & quatenus talis ratio communissima entis etiam intrinsece imbibitur in rationibus differentiālibus hominis & equi, erit illis principium differendi: quia cum rationalitas, v.g. secundum se tota sit principium differendi hominem ab equo, omne illud, sine quo essentialiter nō potest intelligi rationalitas, & quod formalissime de rationalitate prædicatur, erit principium differendi hominem ab equo. Ex sola igitur transcendētia habetur, quod ratio trāscendens respectu eorū, quæ trāscendit, sit simul principium conveniendi & principium differendi: ac perinde quod sic illis ratio partim eadem & partim diversa & consequenter analogā.

6. Ita efficax mihi videtur hæc ratio ad probandam ex sola transcendētia analogiam, quod si hoc stante, esset possibile, rationem transcendētem omnino abstrahere ab inferioribus, ita ut in illa sic abstracta differentiæ vel modi diversi inferiorum nullatenus acta continerentur, adhuc prædicta continentia rationis transcendētis in inferioribus propter rationem factam sufficeret, ut ratio transcendens esset partim eadem & partim diversa ferioribus, ac perinde & illis analogā; sed re vera transcendētia nō solum facit rationem transcendētem includi in modis seu differentijs inferiorum, sed ut ostēdebamus quæstione præcedenti, facit

facit etiam, quod ratio transcendens non possit ita abstrahi ab inferioribus, quin actu, licet implicite, & in confusio, includat differentias, seu modos inferiorum, quia tales differentiae, & modi, cum non sint extranei a ratione transcendenti, sed aliquid, de quo illa formalissime praedicatur, & cum contrahitur per tales differentias, vel modos, non contrahitur per aliquid, quod se habeat proprie, ut additamentum illius, sed per aliquid solum ab ipsa ratione transcendenti penes explicitum, distinctum; ita cum volumus talem rationem transcendentem abstrahere, ad huc in illa sic abstracta non possunt, non includi actu, licet non exprimentur, nec explicitur, differentiae, & modi inferiorum. Sed illa actu in tali ratione transcendenti inclusa, non possunt relinquere illam omnino eandem: sicut differentiae relinquunt rationem genericam ab illis abstractam omnino eandem; qua in illa sic abstracta nullatenus actu, sed solum in potentia includuntur: ergo ratio transcendens ab inferioribus abstracta, nec est omnino diuersa, quia differentias, seu diuersos modos inferiorum non explicat; nec est omnino eadem, quia illos licet implicite, & in confusio, actu tamen & non solum in potentia continet, & includit: ac perinde sola transcendentia, quia omnimoda abstractionem ab inferioribus impedit, sufficit

respectu illorum causare analogiam. 7. Obijeres primo, si sola transcendentia abtq; aliqua de cōcedentia, & inequali participatione sufficeret causare analogiam, tollereturq; vniucationē, sequeretur, quod relatio & personalitas diuina per nostrū cōceptū abstracta, & cōmunis omnibus tribus relationibus, & personalitatibus, non esset illis vniue commune, sed tantum analogice. Consequens autē non videtur dicendum, alias minus conuenirent tres personalitates diuinae inter se, quam inter se personalitates creatae. Sequela probatur, quia, relatio, & personalitas diuina est transcendens ad tres diuinas personalitates, & relationes: ergo si sola transcendentia causat analogiam, analogia erit relatio, & personalitas diuina ad tres diuinas relationes, & personalitates.

8. Resp. cōcedendo sequela, ut cōcedūt theologi, nec id est incōueniēs, quia id provenit ex magna simplicitate diuinarū relationū, & personalitatū quae cū non cōponātur ex cōceptu relationis praescindibili ac cōceptu relationis in particulari, & nō intrinsece imbitio in illo, nō potest cōceptus relationis in cōmuni nō dicere vnitatē cū diuersitate, ac cōsequēter nō esse analogū. In personalitatibus autē creatis propter earū compositionem metaphisicā cōceptus personalitatis creatae, cū cōceptu talis creatae personalitatis, potest abstrahi ab omnibus

illis ratio communis personalitatis creatæ omnino eadem, ac consequenter vniuoca.

9. Obijcies secundo, quod si sola transcendentia infert analogiam; analogum erit ens non solum ad res diuersorum prædicamentorum, sed etiam ad res eiusdem prædicamenti, vt ad duas substantias, duas qualitates, vel duas quantitates, imò & ad indiuidua eiusdem æthomæ speciei, vt ad Petrum, & Paulum. Consequens autem non videtur admitendum, cum inter hæc nulla sit in ratione communi dependentia, aut inæqualis alicuius rationis communis participatio: ergo sola transcendentia non videtur causare analogiam. Sequela patet, nam ens, vt abstrahit à completo, & incompleto, non solum est transcendens ad res diuersorum prædicamentorum, sed etiã ad res eiusdem prædicamenti, & in quibuscumque illarum, siue formalibus, siue materialibus differentijs, ita est imbibitum, vt illæ non possint intelligi, quin intelligantur esse entia: ergo si hæc transcendentia sufficit, vt aliquid sit analogum ad ea, quæ transcendit, ens erit analogum ad quascumque res etiam eiusdem prædicamenti, generis, vel speciei.

10. Respondetur concedendo sequelam. Ratio enim nostræ conclusionis consequenter conuincit, quod ratio entis, vt abstrahit à completo, & incompleto est analogia ad quascumque res eius-

dem prædicamenti: quia cum non sint aliquæ duæ res quantitatis eiusdem prædicamenti, & speciei æthomæ, quæ in aliquo non conueniant, & per proprias differentias saltem individuales non differant, ratio entis intrinsece transcendens in eo, in quo conueniunt, & in his in quibus differunt, erit eis principium conueniendi, & principium differendi; ac perinde nec erit omnino eadem, nec omnino diuersa, sed partim eadem, & partim diuersa. Nec poterit ita abstrahi ab illis, quin eorum diuersitas differentias licet non explicet, actu tanquam includat: ac perinde talis ratio transcendens erit illis analogia.

11. Notanter dixi in solutione præcedenti, quod ratio communissima entis, vt videlicet abstrahit à completo, & incompleto erit analogia ad res eiusdem prædicamenti, quia cum illarum differentiarum sint aliquid in completum, non includitur in illis ens completum: ac perinde non erit analogum ad illas, quia cum inter res eiusdem prædicamenti non dependeat vna ab altera in ratione entis, nec inæqualiter rationem entis participant, solum potest in ordine ad illas ens dicere analogiam ratione transcendentia: ergo cum hanc non habeat ens completum, sed solum vt abstrahit à completo, & incompleto, illud ad res eiusdem prædicamenti erit vniuocum, istud vero analogum. Ens vero etiam com-

plerum

pletum erit analogum ad diuersa prædicamenta, & ad quaslibet res diuersorum prædicamentorum; quia in illis præter differentias proprias incompletas, in quibus diximus, ens completum non includi, dantur modi diuersi constitutionis diuersorum prædicamentorum; qui quamuis quoad modum significandi significetur ad modum alicuius incompleti, tamen vera sunt quid completum, & nihil nisi maiorem explicationem addentes supra ens, & ita ens etiam completum includitur in talibus modis, & ratione talis inclusionis ens etiam completum dicitur analogice de quibuscumque rebus tales diuersos modos habentibus. Et eadem ratione accidens etiam completum analogice dicitur de accidentibus diuersorum prædicamentorum; quia in illorum diuersis modis, qui reuera sunt quid completum, & solum quo ad modum significandi in completum, intrinsece clauditur, & imbibitur.

QVÆSTIO XV.

Primum ens respectu omnium suorum inferiorum sit pure æquiuocum.

DE triplici entis diuisione possumus loqui. Prima, qua ens latissime sumptum diuiditur in ens reale, & rationis. Secunda, qua ens reale increatum diuiditur, & increatum. Et tertia, qua ens creatum diuiditur in substantiā,

& accidens. Et de ente secundum hanc triplicem diuisionem debetabimus, an sit pure æquiuocum: ad quod breuiter tribus conclusionibus respondetur.

2. Dico igitur primo, ens ut diuiditur in ens reale, & rationis non est pure æquiuocum, oppositum aliquibus etiam ex Thomistis tribuitur, sed conclusio est communis. Et probatur: quia, ut ex definitione supra assignata æquiuocorum supponimus, pure æquiuoca sunt, quæ ut significatur per aliquod nomen, solum ipsum nomen habent commune. Sed ens reale, & rationis, ut significantur per hoc nomen *ens*, aliquid præter ipsam nomen habet commune: ergo non sunt pure æquiuoca: ac perinde nec ens diffusum in illa est pure æquiuocum. Minor probatur, nam licet ens reale, & rationis minimam habeant conuenientiam, aliqualem tamen habent conuenientiam & similitudinem in ratione entis, quatenus ens rationis est ens ad modum, & proportionem entis realis; & ea ratione cognoscitur per connotationem, & analogiā ad ens reale, sed de ente ut in ens reale, & rationis diuiditur, eiusque ut sic analogia, solum pertinet agere ad metaphysicum: ad logicum enim tantum attinet agere de ente reali creato, utpote quod diuiditur in decem prædicamenta, de quibus logicus agit. Unde de hac entis diuisione præcipue agemus, aliqua tamen de diuis

diuisione entis realis in Deum & creaturas breuiter dicemus.

3. Dico secundo, ens reale non est pure equiuocum ad Deum & creaturas. Oppositum tenuit Rabbi Moyses teste D. Thoma quest. 7. de potentia ar. 7. sed conclusio est communis omnium eundem D. Thoma pluribus in locis. Et ex illius rationibus efficaciter probatur. Tum, quia in pure equiuocis nullus ordo attenditur vnius ad alterum, sed solū, quod eodem nomine significantur. Inter Deum autem, & creaturas est ordo causæ, & effectus. Non igitur sunt pure equiuoca. Tum etiam, quia ubi est equiuocatio, nulla attenditur similitudo. Sed inter Deum, & creaturas etiam ut hoc nomine *ens* significantur, est aliqua, licet multum imperfecta similitudo: ergo non sunt pure equiuoca. Tum denique, quia quando plura solum equiuoce conueniunt, licet per idem nomen significantur, per vnum non possumus in cognitione venire alterius; quia cognitio non attenditur solum penes nomina, sed penes rationes significatas. Sed per cognitionem creaturarū in cognitionem Dei deuenimus, iuxta illud Apostoli ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei, per ea, que facta sunt, & creatura mundi, intellecta conspiciuntur*: ergo Deus, & creatura non sunt pure equiuoca, nec ens reale est pure equiuocum respectu illorum.

4. Dico tertio, ens creatum

non est pure equiuocum ad substantiam & accidens. Oppositum tribuitur pluribus antiquis, imò illud videtur tenuisse Porphyrius cap. de specie, dum ex Aristotele ait: *Si enim omnia quæ entia vocauerit, equiuoce & non uniuoce vocabit*. Sed conclusio est omnium communis, & proportionaliter eisdem rationibus potest probari ac præcedens. Quia substantia, & accidens, non in solo nomine, sicut pure equiuoca, sed in ratione entis habent ordinem causæ, & effectus, & habent similitudinem, & proportionem, & vñ cognoscitur per aliud, & ens, ut dicitur de substantia, & accidenti, potest esse obiectum scientiarum, & medium in demonstratione; quæ omnia pure equiuocis conuenire nequeunt. Non igitur ens creatum est pure equiuocum ad substantiam, & accidens. Nec est cur in hoc amplius immoremur. Sed ut hæc clariora fiant, aduersus illa aliqua breuiter obijciamus.

5. Obijcies ergo primo vniuersaliter contra tres præcedentes conclusiones. Quod multo minorem similitudinem inter se habent ens reale, & rationis, Deus & creatura, substantia & accidens, quam canis marinus & iacrabilis. Sed isti sunt pure equiuoci, & solum nomen habent commune: ergo à fortiori omnia prædicta erunt pure equiuoca.

6. Respondetur, quod uniuocatio, equiuocatio, & analogia non attenditur penes conuenientiam,

etiam, vel non convenientiam rerum absolute, sed in ea ratione, sub qua significantur per nomina: & canis larrabilis, & marinus quamvis re ipsa non solū habeat maiorem convenientiam, quam omnia prædicta, sed in multis eorum rationibus, ut in ratione corporis viventis, & animalis conveniant univoce, & ita ut sub eisdem rationibus significantur, sint univoce, & univocū sit corpus, vinēs, & animal ad canē marinū, & terebrem; tamen ut significantur per hoc nomen *canis*, nullā habent cōvenientiā, sed omnimodā diversitatem, quia significantur secundum suas rationes particulares, & específicas, in quibus nullatenus conveniunt, sed differunt. Ens autem reale, & rationis in ratione entis sub qua per hoc nomen *ens*, significantur, aliquā licet minimā habet convenientiā; & similiter Deus, & creatura in ratione entis realis, sub qua hoc nomine *ens reale* significantur, aliquam habent similitudinem, & proportionem: ac denique substantia & accidens in ratione entis creati sub qua per hoc nomen *ens creatum* significantur, convenientiam licet analogā habet: ac perinde nec ens de ente reali, & rationis, nec ens reale de Deo, & creaturis, nec ens creatum de substantia, & accidenti est pure æquivocum.

7. Obijcies secundo contra secundā cōclusionē, quod teste philosopho 10. metaph. c. ult. æternū, & temporali nihil est cōmu-

ne præter nōrē. Sed Deus est æternus, & creatura tēporalis: ergo illis nihil est commune præter nomen: ac perinde quidquid dicitur de illis, dicitur pure æquivoce, æquivoce enim sunt, quæ nihil habent commune præter nomen.

8. Resp. cum D. Thoma q. 7. de potentia art. 7. ad 1. quod Philosophus solum intendit, quod æterno, & temporali nihil sit commune naturaliter à parte rei, non tamen negat illis aliquid commune secundum intentionem & per intellectum abstractū; quod sufficit, ut non sint pure æquivoce, & quod dicitur de illis, non dicitur pure æquivoce.

9. Obijcies tertio, cōtra eandem secundam cōclusionem, quod inter Deum, & creaturam nulla prorsus est similitudo. Nulla igitur convenientia: ac perinde omnimoda diversitas: ergo dicuntur pure æquivoce. Patet hæc ultima consequentia, quia ea, in quibus nulla est convenientia, sed omnimoda diversitas, solum possunt habere nomen commune; ac perinde sunt pure æquivoce. Antecedens autē probatur, quia inter Deū, & creaturas, utpote finitū, & infinitū est distantia infinita: ergo nulla prorsus est similitudo. Patet hæc consequentia, quia distantia inter aliqua minuit similitudinē inter illa, & maior distantia magis minuit similitudinē: ergo infinita distantia omnino tollit similitudinē.

Confirmatur, nam *Esaia* 40. dicitur: *Cui similem facistis Deum?* ergo Deus non est similis alicui, nec aliquis est similis Deo iuxta illud *Psalmi* 80. versu. *Deus, quis similis erit tibi?* ac si dicat, nullus. 10. Respondetur ad argumētū, negando antecedēs, ad illius probationem respondetur, quod licet distantia minuat similitudinem vniocam & perfectam, inmodē- tiam aliquantulum minuat similitudinem proportionalem; nulla tamen distantia tollit omnino similitudinem proportionalem. Hac enim saluatur cum qualibet imitatione quantumvis imperfecta; & creatura imitantur, licet imperfecte entitatem, & bonitatem Dei, inmodē quantumvis inter Deum, & creaturas sit infinita distantia, quia est maxima, quae inter entia realia potest esse, non est absolute maxima omnium distantia, magis enim distat ens à non ente, seu ens reale ab ente rationis, quam Deus à creatura, & tamen inter eas reale, & rationis aliqua est proportionalis similitudo.

Ad confirmationem respondetur ex D. Thoma quæst. 2. de veritate art. 1. ad 1. quod Deus, ut asserit D. Bonifacius 1. cap. de diuinis nominibus, non dicitur creatura similis, quia causa non est similis suo effectui; sed creatura dicitur similis Deo, quatenus illam licet imperfecte imitatur, & ita concludit eam solutionem Sanctus Thomas, expli-

cans verumque testimonium adductum, & dicens. *Et ideo sacra Scriptura Deum creaturis esse similem, omnibus modis negat, sed creaturam esse similem Deo, quandoque quidem concedit, quandoque negat, concedit, cum dicit hominem ad similitudinem Dei factum, sed negat, cum dicit, Deus quis similis erit tibi.*

QVÆSTIO XVI.

Utrum ens ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidens sit vniocum, an vero analogum?

SVpposito ex questione præcedenti, ens ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidens non esse pure æquiuocum; inquirimus in præfati, an ad eadem inferiora sit vniocum, an vero analogum. Et cum pluries rationes æqualiter de ente in ordine ad Deum & creaturas, & in ordine ad substantiam, & accidens procedant, ne eadem repetamus de utroque simul in hac questione inquirimus. Cuiusque de eisdē de quibus quomodolibet dicitur ens, eodem modo dicantur entis attributa, seu proprietates: quod de ente respectu suorum inferiorum dixerimus, proportionabiliter respectu eorundem inferiorum est dicendum de qualibet entis realis proprietate, de vero videlicet, bono, & vno, utpote quæ sunt transcendentalia, si-

ens, & solum ab ente penes implicitum, & explicitum distinguitur.

2. Dicendum igitur est, ens non esse univocum, sed analogū ad Deum & creaturas, & ad substantiam, & accidens. Oppositū tribuitur Scoto, & pluribus eius discipulis. Sed conclusio quoad utranque illius partem est fere omnium communis cum D. Thoma pluribus in locis: & inter alios illam tenet noster author in presenti.

3. Probatur autem primo conclusio. Quia omnes causae, quas supra q. 14. ostendimus esse sufficientes causare analogiam, concurrunt ad illam causandam in ente reali respectu Dei, & creaturarum, & in ente creato respectu substantiae, & accidentis. Nā in primis creaturae in ratione communi entis dependent à Deo in genere causae exemplaris, finalis, & efficiētis, & (ut videbimus) non adaequant virtutem causae; & accidens dependet in ratione entis à substantia in genere causae materialis, finalis, & efficiētis; quia recipitur in substantia, causatur efficienter ab illa, & est propter illam tanquam propter sui finem, & non adaequat virtutem substantiae. Iam igitur concurrunt prima causa analogiae. Similiter concurrit secunda, quia creatura inaequaliter ac Deus participat rationem communem entis, & solus Deus, qui est ens per essentiam, est ens simpliciter,

creatura autem solum est ens secundum quid, scilicet ens per participationem; & similiter accidens inaequaliter ac substantia participat rationem communem entis creati, & sola substantia est ens simpliciter creatum; accidens autem etiā intra limites entis creati est ens secundum quid, & entis ens. Cōcurrit igitur secunda causa analogiae, concurrit denique tertia, quia ens reale est transcendens ad Deum & creaturas, & ens creatum ad substantiam, & accidens, cum nullum sit predicatum, modus, vel differentia in Deo, vel creaturis, in quibus ens reale intrinsece non imbibatur, & de quibus formaliter non praedicetur, & similiter ens creatum respectu substantiae, & accidentis.

4. Secundo probatur conclusio ratione D. Thomae 1. contra gentes, cap. 3. ubi ita ait: *Omne, quod de pluribus univocè predicatur vel est genus, vel species, vel differentia, vel accides, vel proprium, de Deo autem nihil predicatur ut genus, ut supra ostensum est, & similiter, neque ut differentia, neque ut species, quia ex genere & differentia constituitur, neque aliquid ei accidere potest, ut supra demonstratum est, & ita nihil de Deo predicatur, neque ut accidens, neque ut proprium: nam propriū de genere accidentiū est, relinquitur ergo nihil de Deo, & rebus alijs univocè predicari.* Hec D. Thomas, cuius ratio aequè procedit de ente respectu substantiae, & accidentis, res-

pectu quorum, vt manifeste patet, non potest habere rationem alicuius prædicabilis: si enim aliquam posset habere, maxime rationem generis, quam illud habere communiter omnes negant cum Philosopho, aliàs non daretur decem genera generalissima.

¶ Nec valet dicere, quod etiam si ens sit vniuocum, non est genus ad Deum, & creaturas, substantiam & accidens, quia includitur in vltimis illorum differentijs, & genus debet esse extra conceptum differentiarum. ¶ Non, inquam, id valet, quia si vniuocum esset ens, non includeretur in differentijs eorum, respectu quorum esset vniuocum, cum talis eius in differentijs inclusio, vt ostendimus ratione præcedenti, illius tolleretur vniuocationem, & inferret analogiam.

3. Tercio etiam probatur conclusio ratione D. Thomæ in eodem capite, vbi ita ait: *Quod prædicatur de aliquibus secundum prius & posterius, verum est vniuocum non prædicari: nam prius in definitione posterioris includitur, sicut substantia in definitione accidentis, secundum quod est ens.* Hæc D. Thomas, cuius verbis assumpsis pro maiori, sic sub summo minorem: sed ratio entis per prius de Deo dicitur, & posterius de creatura, & ratio entis creati per prius dicitur de substantia, & posterius de accidente: ergo impossibile est, quod ens ad Deum, & creaturas & ens creatum ad substantiam, & accidens sit vniuocum.

Minor quoad primam partem probatur, quia Deus est ens per essentiam, & est sua entitas, qualibet autem creatura est ens per participationem, & non est sua entitas. Sed per prius dicitur aliquid de eo, quod est tale per essentiam, & posterius de eo, quod est tale per participationem: ergo ens per prius dicitur de Deo, quam de creaturis. Quoad secundam autem partem probatur eadem minor, quia substantia est simpliciter ens; accidens autem est secundum quid ens, & cum dependentia in esse entis à substantia: ergo ratio entis per prius de substantia dicitur, quam de accidente.

6. Specialiter autem de ente, quod non sit vniuocum ad Deum & creaturas, probatur ratione D. Thomæ 1. par. quæst. 13. art. 5. ad hanc formam reducta. Omnis effectus non adequans virtutem causæ, habet participationem ab illa secundum similitudinem deficientem. Sed creatura est effectus Dei non adequans perfectionem illius: ergo habet participationem à Deo secundum similitudinem deficientem: ergo non cōuenit vniuocum cum Deo. Hæc vltima consequentia probatur, quia vbi non est perfecta, sed deficient similitudo, non est cōueniētia omni moda; ac perinde nec vniuocatio quæ omnimodā inter vniuocata exigit cōueniētiā. Maior probatur, quia si effectus non adequat virtutem causæ, perfectio, quæ in causa vnita, & indiuisa præ-

habe-

habetur, diuīsa, multiplicata, & limitata reperitur in effectibus. Illi igitur habent participationē à causa secundum similitudinem deficientem, & non omnino eiusdem rationis cum ipsa causa. Minor autem est certa, quia nulla creatura adæquat perfectionem Dei, omnis enim perfectio creaturarum reperitur in Deo sine aliqua diuisione aut limitatione, & in singulis creaturis reperiuntur diuersæ participationes diuinæ, diuīsa, limitata, & determinata.

7. Quod si huic rationi obijcias, quod effectus causæ æquinocæ creatæ, ut lux in aere causata à luce solis non adæquat virtutē causæ. Et tamen ratio lucis de luce aeris, & luce solis dicitur vniuocæ. Et similiter aurum, & alia corpora corruptibilia, quæ causantur à corporibus celestibus non adæquant virtutem causæ. Et tamen corpus vniuocæ dicitur de corporibus corruptibilibus, & in corruptibilibus: ergo ex eo quod creatura sit effectus Dei nō adæquans virtutē causæ, nō sequitur quod ratio entis non sit vniuoca ad Deum & creaturas.

8. Resp. rationem D. Thomæ, ut ibi illam explicat Caiet. intelligendam esse formaliter, id est, quod nomen significans causam & effectum non adæquantem virtutē causæ formaliter, ut talis effectus illius est, nō potest vniuocæ illa significare, non autē si significet illa sub alia ratione cōmu-

ni: corpus autē corruptibile non est effectus corporis celestis, in quantum corpus, sed in quantum tale corpus est, & lux aeris non est effectus lucis solis, in quantum lux, sed in quantum talis lux est, & sic non obstat, quod in ratione cōmuni lucis vniuocetur, & in ratione cōmuni corporis vniuocetur corpus corruptibile, & celeste: creatura autem est effectus Dei limitata, & secundū similitudinē deficientē, nō solum in quantum tale ens, sed in quantum ens, quia cum Deus sit vniuersalissima & prima causa, non solum causat, sicut causa secunde, rationes particulares, quæ sunt in effectibus, sed etiā rationē cōmuniissimam entis, quæ in illis reperitur, & causat ens in quantum ens: & ita in nulla ratione, etiam in ratione cōmuniissima entis possunt creature vniuocæ conuenire cum Deo, quia sub omni ratione (ut diximus) causantur ab illo, & sub nulla adæquant virtutem causæ, sed participant eius virtutem secundum similitudinē deficientem. Et ita D. Thomas ea ratione vniuersaliter interit, nullo nomen posse esse vniuocum ad Deum & creaturas, quia nullo nomen potest esse aliquam significans rationē, sub qua creatura non sit effectus Dei secundū participationem & similitudinē deficientem.

5. Præcipua argumenta quæ ad vniuocationem entis ad Deum, & creaturas, substantiam, &

accidens, probandam possunt adduci, procedunt ad probandum, dari unum conceptum entis præcisi- sum ab omnibus inferioribus: ac perinde quod cum in illo non re- luctet aliqua diuersitas in inferioribus reperiata, ratio in tali concep- tu representata sit omnino eadē, & consequenter vniuoca. Sed de hoc in sequentibus agemus. Vnde his omnibus pro nunc omis- sis, alia breuiter aduersus analo- giam entis, & ad probandam eius vniuocationem obijciamus.

10. Obijcies ergo primo, quod Deus est causa vniuoca creaturarum in ratione entis: er- go eas vniuoce dicitur de Deo, & creaturis. Patet consequentia, quia causa vniuoca, & eius effe- ctus, in eo quod effectus eius sunt, vniuoce conueniunt. Ante- cedens autem probatur, quia illa est causa vniuoca, quæ perfecte assimilat sibi effectum: sed Deus perfecte sibi assimilat suos effe- ctus: ergo est causa vniuoca illo- rum. Minor probatur, quia om- nis causa intendit assimilare, si- bi effectum, & quanto perfectior & efficacior est causa, magis assi- milit sibi effectum. Sed Deus est causa perfectissima: ergo perfe- ctissime assimilat sibi effectum.

11. Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem dico, quod licet causæ particula- res, & vniuoce intendunt sibi as- similare effectus, non tamen cau- sæ vniuersales, quia, quæ in effe- ctibus sunt diuisa, in ipsis sunt

vniua. Vnde non possunt intende- re assimilare sibi effectus particu- lares, sed solum illos secundum ta- les particulares rationes perfe- ctiores producere, & causa vni- uersalissima, scilicet Deus non potest intendere aliquem effe- ctum sibi perfecte assimilare, quia Deus est illimitatus, & con- tinens omnem rationem entis, ef- fectus autem quilibet, eo quod sit effectus, debet esse aliquid li- mitatum, & non continens om- nem rationem entis.

12. Obijcies secundo, quod mē- sura, & mensuratum debent esse eiusdem rationis. Sed Deus est mensura creaturarū: ergo est eius- dē rationis cuarillis: ac perinde vniuoce creaturæ conueniunt cum Deo. Maior probatur, quia men- sura debet commensurari, & adæ- quari cum mēsurato, & necō quā- titas magna non potest esse mē- sura parvæ quantitatis, quia non commensuratur, & adæquan- tur inter se. Sed nihil potest adæ- quari, & commensurari cum eo, quod est diuersæ rationis ab illo: ergo mensura, & mensuratum de- bent esse eiusdem rationis.

13. Respondetur, quod vt col- ligitur ex doctrina D. Thomæ q. 7. de potentia art. 7. duplex est mē- sura. Altera adæquationis, alte- ra excedens, & prima debet esse eiusdem rationis cum mēsurato, non vero secunda. Et Deus est mensura excedens creaturarum, quatenus illæ per maiorem, vel minorem accessum ad perfectio-

nem Dei (quāvis nulla possit ad perfectionem Dei pervenire) in sua creata perfectione mensurantur. Et ita potius ex ratione mensurae excederis, quam Deus habet respectu creaturarum, colligitur, in esse eiusdem rationis cum illis.

14. Obijciens tertio, quod nihil potest cognosci, nisi per id quod est eiusdem rationis cum illo; ab eo enim, quod est diversae rationis distinguitur, & diversificatur: ac perinde illud non potest esse principium ipsum cognoscendi: sed per essentiam Dei cognoscuntur creaturae, & Deus illas per suammet essentiam cognoscit: ergo Deus & sua essentia non diversae, sed eiusdem rationis est cum creaturis: ac perinde Deus, & creaturae vainece conveniunt.

15. Respondetur, quod per id quod eminenter continet alia, sicut Deus eminenter continet omnes perfectiones creaturarum, etiam si sit diversae rationis ab illis, sicut ens illimitatum, & per essentiam ab ente limitato, & per participationem, bene possunt illa cognosci, quia quae in illis reperiuntur divisa, & limitata, in Deo eminenter unita & absque limitatione reperiuntur. Vnum autem ens creatum non potest cognosci per aliud, in eo quod diversae rationis sunt, quia ratio vnius nullatenus formaliter, nec eminenter continet aliam in eo; quod diversa est ab illa.

QVAESTIO XVII.

Qualem analogiam habeat ens ad Deum, & creaturas, & ad substantiam, & accidentem.

Supposito ex precedenti quod Scire, ens ad praedicta inferiora esse analogum; inquirimus, an in ordine ad illa sit analogum analogia attributionis, ut aliqui existimant: an vero sola analogia proportionalitatis, ut alij iudicant: an denique utraque, & simul analogia, ut sepius indicat D. Thomas, tenet expresse Caicranus, & communiter fateatur Thomista, & ut ex dictis in precedentibus satis manet insinuationem.

2. Pro brevitatis explicatione breuiter dico principiens non est solum analogum attributionis ad Deum & creaturas, substantiam, & accidentem. Probatur manifeste conclusio: nam in analogis attributionis ratio analogiae intrinsece reperitur tantum in principali analogato, & in alijs solum extrinsece: ergo ubi sola esset analogia attributionis, & nullo modo analogia proportionalitatis, ratio analogae sub nulla ratione, sub nullaque formalitate posset esse intrinsece in minus principalibus analogatis. Sed certum est, sub aliqua ratione rationem entis esse intrinsece in creatura & in accidenti, & creaturam & sua entitate intrinsece, & intrin-

sece participata, ens denominari, & accidens etiam à sua entitate intrinseca denominari ens: ergo nec creatura cum Deo, nec accidens cum substantia sola analogia attributionis analogantur.

3. Confirmatur, quia licet in alijs rationibus particularibus possint aliqua solum analogia attributionis analogari, id in ratione entis est omnino impossibile: ergo respectu quorlibet inferiorum ens non potest dicere solum analogiam attributionis. Probat, & explicatur antecedens, quia licet, ut medicina v.g. denominetur extrinsece sana à sanitate existente in animali, non requiratur, quod sub aliqua formalitate habeat sanitatem intrinsecam; requiritur tamè materialiter & presuppositivè, ut sit capax talis extrinsece denominationis, quod habeat in se intrinsecam entitatem; quod enim intrinsece non est aliquid, & non est ens, non est capax in se alicuius intrinsece denominationis: ergo ut aliquid denominetur extrinsece ens ab entitate in altero existente, requiritur presuppositivè, & materialiter, quod illud sit sub aliqua formalitate intrinsece ens. Impossibile igitur est, quod ratio entis de aliquo dicatur analogice analogia attributionis, quin simul dicatur de illo analogice analogia proportionalitatis. Patet hæc consequentia, quia ut aliquid denominatur extrinsece ens, dicitur ens analogice de illo analogia at-

tributionis; & ut idemmet habet suam intrinsecam entitatem, dicitur ens de illo analogice alia analogia præter analogiam attributionis: ergo si impossibile est, aliquid denominari extrinsece ens, quin presuppositivè, & materialiter supponatur in illo entitas sua intrinseca, qua denominetur, impossibile est, ens dici de aliquo analogice sola analogia attributionis, quin materialiter simul coincidat in illo analogia proportionalitatis.

4. Dico secundo, ens ad Deum & creaturas, substantiam & accidens non est solum analogum analogia proportionalitatis, sed simul etiam analogia attributionis. Conclusio probatur primo, quia licet, ut ostendimus precedenti conclusione, creatura, & accidens denominentur entia à suis intrinsecis entitatibus; etià creatura denominatur extrinsece ens & extrinsece bona ab entitate & bonitate existente in Deo, & accidens ab entitate substantiæ: ergo creatura cum Deo, & accidens cum substantia analogantur etià analogia attributionis. Antecedens probatur primo, quia creatura in ratione entis dicitur habitu dinem formaliter, & quasi in actu signato ad Deum, & accidens ad substantiam: ergo denominatur creatura ens ab entitate Dei, & accidens ab entitate substantiæ. Patet consequentia, idè enim urina, & medicina denominantur sana à sanitate existente

in animali, quia dicunt respectu,
& habitudine formaliter & qua
si in actu signato ad illam. Ante
cedens autem probatur, quia ut
pateret ex supra dictis, nisi creatu
ra diceret eam habitudinem for
maliter, & quasi in actu signato
ad Deum, & accidens ad substā
tiam, non deberet, sicut re vera
oportet in definitione exacta
creaturae ingredi Deum, & ingre
di substantiā in definitione exa
cta accidentis. Secundo proba
tur idem principale antee
dens quia quamvis creatura &
accidens materialiter, & sub ali
qua ratione à suis proprijs intrin
secis entitatibus dicantur entia,
& bona; formaliter respectu ad
Deum entitas, & bonitas creatu
rae consideratur, ac si non esset,
& solus Deus dicitur esse, ac dici
tur bonus, & similiter posset di
ci, quod sola substantia dicitur
simpliciter ens creatum & bonū
creatum: ergo sub aliqua ratione
creatura denominatur extrinse
ce ens, & bona ab entitate, & bo
nitate Dei, & accidens à bonitate
& entitate substantiae. Antee
dens deducitur ex illo Isaia 40.
*Omnes gentes quasi non sint, sic sunt
eorum eo, & quasi nihil ex inane
putate sunt ei, & ex illo exodi 3.
ego sum, qui sum, ac si diceret, nul
lus in conspectu meo est, &
ex illo dicto Christi Lu
ca 18. Nomen hominis nisi
solus Deus.*

*Utrum detur unus conceptus entis om
nino praecisus, & abstractus
ab inferioribus.*

NON solus Scotus, & alij, qui
ens unum cum asserunt, ad
Deum & creaturas, substantiā,
& accidens, consequenter teneat
dari unum conceptum entis ab
eisdem ita omnino praecisus, &
abstractus, ut nullatenus in actu
includat inferiora; sed & etiam
plures ex his, qui univocationem
denegant entis, admittunt talē
illius conceptum omnino praeci
sum, licet oppositum magis com
muniter à discipulis D. Thomae
teneant. Et quidem resolutio hu
ius quaestionis, & pars negativa
satis manet iam insinuada ex his,
quae diximus quae sit. 13. huius li
bri de conceptu analogia propor
tionalitatis proprie correspondē
ti analogatis. Unde illa brevit
er ad conceptum entis hic applica
bimus: alias etiam speciales pro
bationes adhibentes.

2. Dicendum igitur est, dari
unum conceptum entis ab infe
rioribus abstractum; imperfectū
tamen & confusum, & in quo
speciales modi, & differentiae in
feriorum, licet non explicantur,
& exprimantur actu, tamen im
plicitē, & in confusio includan
tur. Et quidem prima pars con
clusionis, dari quidem unum con
ceptum abstractum entis confu
sum saltem, & imperfectum, suffi
cienter in praedicta quaestio 13.
ostendit.

ostendimus, quia certe cum audimus hanc vocem *ens* prater conceptum non vltimatum ipsius vocis, qui proculdubio vnicus correspondet, non correspondet alij plures conceptus vltimati representantes distincte illius inferiora, sed vnicus conceptus representans solum explicite id, quod habet esse, & implicite & in confuso diuersos modos essendi inferiorum, vt hoc experientia quis agnoscit. ¶ Confirmatur primo, quia viso aliquo à longe, statim concipimus de illo, quod est ens, nihil aliud de illo concipiendo. Ergo dabilis est vnus conceptus entis, in quo saltem explicite non represententur inferiora. ¶ Confirmatur secundo. Quia certus de aliquo superiori, & incertus quia ratione sit contractum aut determinatum format conceptum rationis superioris, in quo ratio inferior non representatur. Sed certus potest esse quis de aliquo, quod sit ens, & incertus, an sit substantia vel accidens. Talis igitur habet conceptum entis, in quo saltem explicite & expresse non represententur substantia nec accidens. Maior patet exemplo eius, qui videns à longe aliquod animal moueri, & certus ob id, illud esse animal, & incertus quod animal sit; format perinde conceptum animalis, in quo nullatenus representatur aliqua differentia rationem animalis contrahens. Minor autem

probat. Nam Gentilis, v. g. certus est, id quod apparet in Hostia, consecrata esse ens; & cū ab aliquo catechizatur de veritate Sacramenti Eucharistia, incipit dubitare an illud, quod videt, sit accidens vel substantia: talisque perinde tunc Gentilis est certus de illo, quod sit ens, & incertus, an sit accidens vel substantia. Nec hoc argumento amplius conuincitur, aut illud probat, quod per illud intendit Scotus, dari videlicet conceptum omnino præcisum entis nullatenus in actu includentem inferiora. Vltima tandem eadem pars conclusionis confirmatur omnibus obiectionibus, quæ aduersus secundam partem conclusionis possunt fieri, quia illæ ad minus hanc primam partem conclusionis conuincunt.

3. Secunda pars conclusionis generaliter de ente respectu Dei & creaturarum & de ente creato respectu substantia & accidentis, multipliciter probari solet. Et primo quidem ab inuenienti, quod si ens diceret vnū conceptum præcisum nullo modo includentem in actu inferiora, esset vtiq; viduocū ad illa. Consequens, licet admittat Scotus, negat alij, qui conceptum admittūt omnino præcisum entis. In consequenter ergo illi loquuntur. Sequela probatur. Quia licet detur conceptus & ratio obiectionis entis ita omnino præcisa ab inferioribus, vt illa nullatenus

nus actu includat, erit ne abstracta omnino vna, & eadem omnibus illis, & absque aliqua profusa diuersitate, & consequenter vniuoca.

Confirmatur, nam quia ita abstrahitur ratio animalis ab homine & equo, vt nullatenus sic abstracta includat in actu differentias hominis, & equi, talis ratio est eadem omnino illis, & consequenter vniuoca: ergo si ratio entis sic abstraheretur ab inferioribus, quod sic abstracta nullatenus includeret in actu rationes differentiales, seu modos diuersos inferiorum, esset illis ratio omnino eadem, & consequenter vniuoca.

4. Dices cum illis, qui eam entis omnimodam praecisionem absque vniuocatione saluare contendunt, quod adhuc si ens ita omnino abstrahatur, & praescindatur ab inferioribus, non est illis vniuocum, quia ex se petit inaequaliter descendere ad inferiora, ita vt ipsa ratio entis simpliciter in aliquo inferiorum reperitur, in alijs vero solum secundum quid.

5. Contra hoc tamen est, quod haec inaequalis participabilitas entis in inferioribus in illa ratione abstracta solum est in potentia, quatenus potest inaequaliter ab inferioribus participari: ergo nihil est in actu in illa ratione abstracta, per quod illius vt sic abstractae inueniatur vniuersitas, aut fiat aliquo modo actu diuersa: ex-

go cum vniuocatione consistat in omni modo vnitatem absque actuali diuersitate, talis ratio sic abstracta nihil habebit per quod designat, simpliciter esse vniuoca.

Confirmatur, quia licet ratio vniuoca generica, v.g. ratio animalis, omnino abstracta, & praecissa ab inferioribus, adhuc habeat potentiam, vt diuersimode, in modo & inaequaliter ab inferioribus participetur, quia tamen diuersitas, & inaequalitas inferiorum in ratione sic abstracta actu nullatenus includitur, id non tollit omnimodam vnitatem, & vniuocationem illius: ergo idem dicendum erit de ratione entis omnimode praecissa, & abstracta, si in illa diuersitas & inaequalitas inferiorum nullatenus in actu, sed solum in potentia contineatur.

6. Dices etiam ad propositam rationem conclusionis, quod vt diximus sup. q. 14. concl. 3. ex eo quod ens includatur in inferioribus, ita vt nihil sit in inferioribus, in quo ratio entis intrinsece non inhibetur, sufficienter saluatur entis analogia, etiam si possit ita omnino abstrahi ratio entis ab inferioribus, vt in illa sic abstracta differentiae aut diuersimodi inferiorum nullatenus actu includerentur: ergo ex tali abstractione entis non sequitur eius vniuocatio.

7. Ingerue fateor, quod si possibile esset, ens includi intrinsece in differentiis omnium inferiorum, & omnino abstrahi, &

prae-

præcindi ab illis, posset saluari entis ad inferiora analogia: sed quia eadem ratione qua differentia inferiorum includant actum ens, ita ut licet illud non explicent, absque illo intelligi nequeant; etiam ens includit modos, & differentias inferiorum, ideo optime ex omni moda abstractione & præcindibilitate entis ab inferioribus, si daretur, tolleretur eius analogia, & deduceretur eius vniuocatio.

8. Secundo probatur conclusio, quia si ens omnino præcinderet à Deo & creaturis, substantia & accidente, esset genus ad illa. Consequens non potest admitti; Deus enim sub nullo potest esse genere, aliàs esset species composita ex genere & differentia, quod aduersatur omnimode eius simplicitati: & si ens esset genus ad substantiam & accidens, prædicamenta non essent genera generalissima, nec inter se primo diuersa contra omnium cum Aristotele consensum. Ergo ens non omnino abstrahit, ac præcindit à Deo & creaturis, substantia & accidente. Sequela probatur. Quia ens, ut admittit Scotus, & ut contra illud negantes ex omni moda illius præcisione sequi probauimus, esset vniuocum Deo & creaturis substantię & accidenti. Ergo, si aliàs omnino potest ab illis præcindi, nihil ei de est, quatenus sit respectu illorum genus.

9. Dices, quod etiam si ens

omnino præcindat à suis inferioribus non est genus ad illa, quia non est extra conceptum suarum differentiarum, nec illæ absque ente possunt intelligi, quamuis absque illis ens intelligi possit, & omnino ab illis præcindi.

10. Dices etiam, quod ens, etiam si præcindat ab inferioribus, non prædicatur quidditatiue de illis, quia non dicit aliquem gradum aut quidditatem illorū, sed fundamentum totius quidditatis. Et cum genus debeat prædicari quidditatiue, ens perinde non erit genus ad sua inferiora.

11. Sed contra primum est, quod (ut statim ostendemus) eadem ratione, qua in differentiis seu modis diuersis inferiorum entis ens includitur actu, & sine illo non possunt intelligi, illi etiā actu includuntur in ente.

12. Contra secundum autem facit, quod eo ipso, quod ens dicat vnā rationem vnumque conceptum omnino præcisum & abstractum ab inferioribus, iam dicit specialem illis gradum, & non aliquid essentialiter inclusum in differentiis illorum; ac perinde prædicabitur quidditatiue de illis.

13. Tercio à priori probatur conclusio ratione iam facta supra q. 13. conclus. 2. quia ens non contrahitur per differentias vel modos inferiorum, tanquam per proprium aliquod sui additamentum, sed solum tanquam per aliquid magis explicitum, quam nomine

mine entis explicetur, & exprimat: ut cum Aristotele, & D. Thoma ibidem ostēdimus: ergo ens est de essentia, & conceptu intrinseco omnium differentiātū: ergo non ita potest præscindere ab illis, quin actu, licet implicite & inconfuso illas includat. Patet hæc consequentia; quia si differentia non sunt proprium additamentum entis, non solum in conceptu illarum ens semper est inclusum, sed nec ens per conceptum est omnino separabile ab illis; & quantumvis abstracte concipiatur, semper affert secum actu tales differentias: quia non sunt aliquod additamentum, sed solum penes implicitum, & explicitum ab illo distinctum.

Confirmatur, nam ideo genus v.g. animal non solum nō includitur actu indifferentiis, sed potest omnino abstrahi ab illis, quia per illas vere contrahitur, tanquam per aliquod sui additamentum, & quod extra illius essentiam est: ergo ex opposito si differentie, & modi entis nō sunt proprie additamentum illius, nō solum illæ non possunt intelligi absque ente, sed neque ens potest omnino intelligi absque illis; nec ab illis ita omnino præscindi, ut eas actu, licet implicite, & inconfuso non includat.

14. Quarto specialiter de ente respectu Dei, & creaturarum probatur conclusio, quia si illud ab illis omnino posset præscindi, duplex nullatenus admittendum

sequeretur inconueniens. Primum, quod ens faceret veram compositionem, licet rationis, & metaphysicam cum Deo ad modum compositionis generis, & differentie, quia ex conceptu superiori, & omnino præciso ab inferiori, vera proculdubio potest resultare rationis compositio. Secundum sequeretur inconueniens, quod ens secundum rationem, & secundum intellectum esset simplicius Deo, quia quod omnino abstrahitur ab aliquibus, simplicius est ijs, à quibus abstrahitur, utpote, quod non includit actu rationes inferiorum, quas ipsa inferiora simul cum ratione abstracta actu includunt. Illud autem, utpote omnino simplicitati Dei repugnans, nullatenus admittendum docet D. Thomas 1. contra gentes cap. 32. ratione 4. ergo ex opposita sententia duplex nullatenus admittendum sequitur inconueniens.

15. Obijcies primo, quod si ens creati non posset ita omnino abstrahi à substantia, & accidenti, quin substantiā & accidēs actu includat, non posset ullatenus predicari de illis. Cōsequens non est dicēdū ergo nec antecedēs. Sequela probi. quia si ens quantumvis à substantia, & accidenti abstractatur, substantiā, & accidēs actu includit, idē esset dicere, substantia est ens, ac dicere, substantia est substantia, & accidēs. Sed ea predictio manifeste est falsa: ergo in tanta eā impræscindibilitatem entis

non potest ens predicari de substantia, aut accidenti.

Confirmatur, quia si ens non præcinderet omnino à substantia & accidenti, non posset de aliquo illorum predicari predicatione superioris de inferiori: in tali enim predicatione id, quod dicit subiectum in actu, solum debet in potentia contineri in prædicato. Sed certum est, ens predicari predicatione superioris de substantia, & accidenti; cum prædicetur formaliter de illis: & non ut forma respectu subiecti: ergo ut superius respectu inferioris: omnino igitur ab inferioribus ens potest abstrahi, & præcindi.

16. Respondetur ad argumentum, negando sequelam, quia licet ens includat in actu substantiam, & accidens, non includit illa explicite, sed implicite, & inconfuso; & ita bene potest predicari de substantia v. g. nec est idē dicere, substantia est ens, ac dicere, substantia est substantia & accidens; quia id solum esset, si nomine entis explicite substantia, & accidens significarentur, sed solum est dicere, quod verba sonant, & explicite significant, nempe, quod substantia habet esse, licet in prædicato actu includatur substantia, & accidens, non quidem absolute & distincte, sed implicite, & in confuso, & ut proportionantur in modo essendi.

Ad confirmationem respondetur negando sequelam, quia ut ens prædicetur de substantia prædi-

catione superioris, sufficit, quod nō exprimat, nec explicet, quod exprimit, & explicat substantia. Vnde prædicatur de illa saltem quoad modum significandi, & ut implicitum de explicito per modum superioris de inferiori.

17. Obijcies secundo, quod omnia entia conveniunt essentialiter in ratione entis, & differunt suis rationibus particularibus. Sed ab omnibus essentialiter convenientibus abstrahibilis est ratio, in qua conveniunt, in qua nullatenus contineantur rationes in quibus differunt: ergo à substantia & accidenti abstrahibilis est una ratio entis in qua rationes inferiores nullatenus includantur.

18. Respondetur, quod substantia, & accidens in ratione entis conveniunt quidem, non simpliciter, sed secundum quid; non enim ratio entis est omnino eiusdē rationis in illis, sed proportionaliter eadem, & in illis, est similis, & dissimilis: convenientia enim proportionalitatis inter aliqua dicitur similitudinem cum dissimilitudine. Vnde ad argumentū distinguenda est maior: omnia entia conveniunt essentialiter in ratione entis; convenientia simpliciter, & eiusdem rationis, nego minorem: convenientia proportionali tantum, & secundum quid, & quæ simul est convenientia, & diversitas, concedo maiorem. Et similiter distinguenda est minor, & de convenientia simpliciter, & eiusdem rationis est concedenda,

da, neganda vero de convenien-
ti proportionali tantum, & se-
cundum quid: ac denique negan-
da est consequentia.

QVÆSTIO XIX.

*Utrum ens reale creatum adæquate
dividatur in decem prædica-
menta.*

AD quæstionem istam, quæ ad
complementum huius libri
anteprædicamentorū, & ad proce-
mium libri sequentis prædica-
mentorum pertinet, & quæ sub
alijs terminis, an prædicamenta
sint tantum decem, solet propo-
ni; brevisissime affirmativæ cum
nostro auctore Sr. Magistro So-
to responderetur. Sufficiens hu-
ius divisionis, quamvis aliqui an-
tiqui illam negaverint, alijs pla-
ra, alijs pauciora, quam decem cō-
stituentes prædicamenta; præter
auctoritatem philosophi, & om-
nium eius inter præterum ex eo sa-
tis probatur. Quia ut de quolibet
prædicamento in speciali tractā-
tes videbimus, quodlibet illorum
ab alijs formaliter est primo di-
versum, nec aliquod invenire po-
terimus ens reale creatum, quod
directe, vel reduciue ad aliquod
horum decem prædicamentorū,
non pertineat. Illa ergo sunt de-
cem primo inter se diversa, & nō
plura, quam decem.

Confirmatur, nam cum acci-
dens sit analogum attributionis
per ordinem ad substantiam, di-

citur ordinem, & habitudinem ad
illam, sed sunt nonem primo di-
versa habitudines ad substantiā,
ut per singula novem accidentis
prædicamenta discurrendo consi-
tabitur; & non potest inveniri alia
distincta præter illas habitudi-
no accidentis realis ad substantiam;
ergo sunt decem tantum prædi-
camenta, substantiæ, & nonem
accidentium.

2. Ratione denique D. Tho-
mæ 5. metaphysicæ lect. 9. & 3 phi-
sicorum lect. 5. probatur, quia de
prima substantia, in ordine ad
quam prædicata accipiuntur, de-
cem tantum possunt esse diversa
prædicata in decem diversis mo-
dis essendi entis fundata: ergo de-
cem tantum sunt prædicamenta.
Antecedens probatur: nam quid
quid prædicatur de prima substā-
tia, vel est de illius essentia, vel
extra essentiā illius. Si de illius
essentia, est substantia. Si extra
essentiā illius, vel est desump-
tum ab aliquo intrinseco ipsi pri-
mæ substantiæ, vel ab aliquo ei
extrinseco: si primum, vel est ab-
solutum, vel respectuum ad al-
liud: si hoc secundum, est relatio,
si autem sit accidens absolutum
desumptum ab intrinseco, si desu-
mitur à materia, est quantitas, si
à forma est qualitas: ecce ergo
quatuor prædicamenta. Si autē
accidens sumatur ab eo, quod est
extra subiectum, id dupliciter,
nam vel id, à quo sumitur nō om-
nino est extra subiectum, sed se-
cundum aliquid est in illo; & nūc
si sit

si sic secundum principium est actio; si vero secundum terminum, passio: vel id, à quo sumitur accidens est omnino extra substantiam, & tunc si non sit mentura subiecti, constituit prædicamentum habitus: si vero sit mensura, cum mensura extrinseca sit vel tempus vel locus, ex tempore sumitur, quando, & ex loco ubi, non considerato ordine partium in loco, eo autem considerato, erit situs. Nec est alius modus prædicandi de substantia. Ergo decem tantum sunt prædicamenta.

3. Aduersus hanc divisionem, solum potest obijci, quod illa melius fieret per pauciora membra, per substantiam videlicet & accidens, cum omnia accidentia in ratione accidentis conveniât, vel saltem per substantiam & accidens absolutum & accidens respectivum.

Confirmatur. Quia differentia tam substantiales, quam accidentales sunt entia realia creata, & similiter punctum, quod

est principium quantitatis. Et tamen hæc non ponuntur in aliquo decem prædicamentorum. Ergo alij dantur præter illa.

4. Respondetur ad argumentum, quod licet omnia accidentia conveniant in ratione accidentis, & accidentia absoluta in ratione accidentis absoluti, non tamen tanquam in ratione illis generica, sed tanquam in ratione illis analogica, & quæ omnino illa transcendit, & quæ perinde non tollit, novem genera accidentium esse primo diversa.

Ad confirmationem respondetur, quod differentia, utpote aliquid in completum, licet non ponantur directe in prædicamento, ponuntur indirecte & ad latus eius prædicamenti: in quo species, quarum sunt differentie directæ collocantur. Et eadem ratione, punctum quia est aliquid in completum, & principium vel terminus quantitatis, reduci nec pertinet ad prædicamentum quantitatis.

LIBER SEPTIMVS DE PRAEDICAMENTIS.

*I*N hoc libro, quem iuxta seriem capitulorum Aristotelis in diuersa capita diuidemus, & circa singula eorum quaestiones, quae se offerent, eundem tamen ordinem habentes inter se, disputabimus; ne eadem multoties repetamus, litterarum singulorum capitulum, & quae in illis asserit Aristoteles, breuiter, & compendiose in quaestionibus, in quibus eadem fuerint examinanda, praemittimus.

CAPVT DE Substantia.

QVÆSTIO I.

Quid sit substantia, & quod illius constitutum?

*I*N prima parte capitis de substantia diuidit Aristoteles substantiam in primam, & secundam substantiam, eas definit, & adinuicem comparat. Antergo in text. 1. quod prima substantia, quæ in primis, & principaliter est substantia, quia est, quæ magis alijs substat, cum non solum substat accidentibus, sed omnibus secundis substantijs est, quæ nec de subiecto dicitur, nec in subiecto est, ut Petrus, vel

hic homo. Per primam particulam distinguitur prima substantia à secundis substantijs, quæ de subiecto dicuntur, superior videlicet de inferiori, & omnes illæ de prima substantia. Per secundam autem particulam distinguitur prima substantia ab indiuiduo accidentis, quod non solum de subiecto dicitur, sed in subiecto est & illi inhaeret. Secundæ substantiæ sunt, species & genera, sub quibus prima substantiæ continentur, ut homo, animal, corpus, sub quibus prima substantia, Petrus v. g. continetur, & de illo omnes illæ prædicantur.

2. In secundo textu constituit differentiam Aristoteles inter secundas substantias, & vniuersalia accidentium. Quod secundæ substantiæ nomine, & ratione prædicantur de suis inferioribus, se-

cundæ videlicet substantiæ superiores de secundis inferioribus, & omnes illæ de prima substantia. Vniuersalia vero accidentiū, licet inconcreto significata de substantia nomine prædicentur, non tamen nomine, & ratione. Prædicari enim nomine de aliquo est, quod nomen prædicari dicatur de subiecto; & prædicari ratione de aliquo est, quod ratio & definitio prædicari sit ratio, & definitio subiecti. Secundæ igitur substantiæ prædicantur nomine, & ratione de prima substantia, quia nomen, verbi gratia, homo, dicitur de Petro, & ratio, & definitio hominis est ratio, & definitio Petri; accidens autem inconcreto, verbi gratia, album, prædicatur nomine de substantia, quia nomen album dicitur de homine, vel de hoc homine, non tamen prædicatur nomine, & ratione; quia diuersa est ratio, & definitio hominis à ratione & definitione albi.

3. In textu comparans Aristoteles secundas substantias inter se, asserit, quod species sunt magis substantia, quam genera. Tum, quia magis accedunt ad primam substantiam, quæ est maxime, & principalissime substantia, & adæquatus, & euidentius responderetur per species, quam per genera ad interrogationem, quid sit prima substantia. Tum etiam, quia cum prima substantia maxime dicatur substantia, quia pluribus substat, & inter secundas

substantias pluribus subslēt species quam genera, cum subslent, & ipsis generibus; species magis dicuntur substantia, quam genera: species autem specialissimæ si inter se comparentur, vna non dicitur magis substantia, quam alia; quia nec vna species magis accedit ad primam substantiam, quam alia, nec pluribus substat, quam alia. Ac denique inter primas substantias vna non est magis substantia, quam alia, quia vna non magis substat, quam alia.

4. In quarto denique textu probat Philosophus, secundas substantias recte dici substantias, quia cum duplex sit acceptio substantiæ, altera qua sumunt substantia pro quidditate substantiæ, & altera qua sumuntur pro eo, quod alijs substat, iuxta vtramque acceptionem competit secundis substantijs, appellari substantias, quia illæ dicunt quidditatem primæ substantiæ, & per eas responderetur ad questionem, quid est prima substantia: ad differentiā accidentiū, quæ nec dicunt quidditatem substantiæ, nec per illa responderetur ad questionem, quid sit aliqua substantia. Et etiā, quia secundæ substantiæ alijs subslāt, videlicet accidentibus. Hæc habet Aristoteles in prima parte capituli, circa quæ aliquas disputabimus questiones.

5. Pro resolutione autem propositæ questionis est supponendum, substantiam dicere, & subsistere in se per se, & independen-

ter à quolibet alio, & sustentare alijs, hoc est, alia sustentare, sicut sustentat accidentia, & illis substat. Et hinc sumitur ratio dubitandi huius quæst. an videlicet substantia constituat per id quod est substat, ut aliqui, inter quos refertur Boetius, existimant: an vero, dat quod constituitur per existere per se independentem ab alio, id sit in substantia pura negatio essendi in alio, ut aliqui, inter quos refertur Porphyrius, iudicant: an vero sit aliquis modus positivus constitutus substantiæ, fere omnes communiter opinantur.

6. Pro veritatis explicatione resolutorie dico primo. Substat alijs, non est constitutum substantiæ, sed proprietas quædam illius ad eius essentiam consecuta. Probatur breviter & efficaciter, quia prius est, substantiæ esse constitutam in ordine ad se, quam ad alia comparari. Sed substat alijs convenit substantiæ in ordine ad alia, scilicet in ordine ad accidentia, quæ sustentat: ergo id iam supponit substantiæ constitutam in ordine ad se, & supponit essentiam substantiæ, ad quam ut proprietas consequatur, quod alijs possit substat: ideoque substantia alijs potest substat, quia in se & per se est ens independentem ab alio, & non è còverso, ideo per se & indepèdèter ab alio est, quia alijs substat, aliaque sustentat.

7. Còfirmatur, quia si essentia substantiæ formaliter in eo, quod est alijs substat, còstiteret, sub

stantia deberet definiri in ordine ad accidens, quia substat alijs, est quasi respectivum ad ea, quibus substat. Sed non debet definiri substantia in ordine ad accidens, ut deducitur ex Aristotele 7. metaphisicæ, c. 1. offerre, quod substantia est prior definitione accidentibus, hoc est, independentem in sua definitione ab accidentibus, ad differentiam ipsorum accidentium, quæ in ordine ad substantiam definiuntur, & ab illa in sua definitione, & essentia dependet: ergo essentia substantiæ non consistit in eo, quod est alijs substat.

8. Dico secundo. Constitutum essentiale substantiæ non est pura negatio essendi in alio: licet eius constitutum per negationem essendi in alio explicetur. Primæ pars còclusionis probatur, quia substantia est ens reale, imò perfectissimum inter entia realia: ergo eius essentiale constitutum non potest esse pura negatio, utpote quæ est aliquid rationis. Patet consequentia, quia còstitutum est perfectio constituti, & ens rationis non potest esse perfectio alicuius entis realis.

Confirmatur, quia constitutum substantiæ est, quod primo in illa intelligitur. Sed negatio essendi in alio non est, quod primo intelligitur in substantia. Nò igitur talis negatio est essentiale constitutum substantiæ. Minor probatur, quia omnis negatio fundatur in aliquo positivo, quod perinde supponit,

ut patet inductione. Negatio enim irrationalitatis in homine fundatur in positiva eius rationalitate: ergo negatio existendi in alio fundatur in aliquo positivo ipsius substantiæ, quod perinde ad talem negationem supponitur: ac perinde talis negatio non est constitutum substantiæ.

9. Secunda autem pars conclusionis patet, quia multoties per negationes circumloquimur & explicamus aliqua positiva, quæ non ita facile cognoscuntur; & sic per negationem existendi in alio tanquam in subiecto explicamus modum positivum substantiæ, in quo, ut videbimus, eius constitutum consistit.

10. Dico tertio. Substantia essentialiter, *essens, cui debetur esse per se*, ita substantiam definit, vel quasi definit (quia genera generalissima non sunt proprie definibilia) D. Thomas in 4. dist. 12. quest. 1. art. 1. quasiuncula 1. ad 2. Quæ definitio consonat ei, quam ipsius substantiæ tradidit Damascenus, cap. 23. suæ logicæ, videlicet, quod *substantia est res per se existens, nec indigens altero ad consistendum*. Et ex utraque prædicta definitione insinuat, quod ex multiplici acceptione essendi per se, accipitur hic, ut contraponitur, & distinguitur ab hoc, quod est esse in alio. Et sicut esse in alio, seu in hærentia in subiecto non est constitutum accidentis, ut dicit actuale, sed apertudinali in hærentiam, & cui

debetur actualis in hærentia; ita constitutum substantiæ non est ipsa existentia actualis per se, & independens ab alio (existentia enim actualis nulli enti creato potest esse essentialis) sed constitutum substantiæ est existentia per se apertudinalis, seu illud esse, ut ait D. Thomas, cui debetur existentia per se, & independens à quolibet alio tanquam à sustentante.

11. Hinc est, quod substantia in hac illius constitutione non solum includit substantiam completam, sed omnem substantiam etiam incompletam, quia omni illi debetur esse per se independens ab alio, tanquam à subiecto sustentante. Si autem vellis describere substantiam completam, est illa, *cui debetur esse ut dependens ab alio non solum tanquam à subiecto, sed etiam tanquam à coparte*. Per hoc enim ultimum excluduntur à ratione substantiæ copartem partes substantiæ.

12. Aduersus primam conclusionem obijces, quod substantia dicitur à substantiando: ergo in hoc quod est substantiare alijs, essentia & constitutum substantiæ consistit.

Confirmatur, quia eo quod prima substantia pluribus substantiare quam secunda, ait Aristoteles in hoc capite, primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam: ergo essentia substantiæ in hoc quod est substantiare consistit.

13. Responderetur breuiter ad argumentum (ne in his, quæ partum aut nihil habet difficultatis, immoremur) quod præter quam quod nomen substantiæ, & ab existendo per se, & à substantiando derivatur; etiam si ab hoc solum secundo derivaretur, nõ inde sequitur in eo rationem substantiæ consistere, quia aliud est à quo res aliquando accipit nomen, & aliud in quo eius essentia consistit.

Ad confirmationem respondetur, Aristotelem non intendere, quod primæ substantiæ in ratione essentiali substantiæ sint magis substantiæ, quàm secundæ; sed in aliqua proprietate substantiæ, scilicet in substantiando, quod per prius conuenit primæ substantiæ quam secundæ.

14. Obijcies aduersus secundam conclusionem, quod substantia essentialiter constituitur per id, per quod contrahit ens, & addit supra ipsum ens. Sed per nihil reale substantia contrahit ens, & nihil reale supra ipsum ens addit: omne enim reale debet esse ens, ac perinde non super additum enti: ergo substantia non constituitur per aliquid reale, sed solum per meram negationem essendi in alio tanquam in subiecto.

15. Resp. quod cum (vt satis in superiori libro insinuauimus) ens nõ proprie contrahatur per modos substantiæ: aut accidentis, licet illi sint aliquid positiuum; nec illud proprie est aliquod additamentum supra ens, sed solum ad

dunt substantia, & accides supra ens aliquid positiuum, per quod essentialiter constituuntur, quod tamen in ente actu includitur, licet non explicetur, nec exprimitur, sicut exprimitur in substantia, & accidenti.

QVÆSTIO II.

Qualis sit diuisio substantiæ in primam, & secundam substantiam?

PLurima circa hanc diuisionem congerunt authores diuersimode explicantes, & accipientes diuissum, & membra diuidentia eiusdem diuisionis. Ex his autem, quæ à diuersis dicuntur, breuiter quid probabilius existimem, explicare conabor.

2. Suppono igitur, diuissum huius diuisionis esse substantiã realem, prout cõprehendit omnem substantiã directe ponibile in substantiæ prædicamento: ac perinde vt abstrahit à prima substantia, & ab omnibus secundis substantijs: quia cū in hac diuisione sub nullo membrorum diuidentium contineantur substantiæ incompletæ, & quæ indirecte, & ad latus prædicamenti substantiæ collocantur, diuissum solum potest esse substantia ponibilis in linea recta huius prædicamenti. Nec idest, dari aliquid proprie superius ad genus generalissimū prædicamenti substantiæ, quia ad id requireretur, quod daretur aliud superius genus, sub quo ipsum g-

nus generalissimum, tanquam sub genere cōtineretur: sed cū in prædicamento substantiæ alia ponatur directe tanquā genera, alia tanquā species, alia tanquam indiuiduū, omnia hæc conueniunt in ratione ponibilis directe, in prædicamento substantiæ, & consequenter ab omnibus his est abstractibilis substantia vt ponibilis in prædicamento, & diuisibilis in diuersos modos ponendi substantiam in prædicamento.

3. Hoc ergo supposito circa diuissū huius diuisionis dico, quod in hac diuisione duplex virtualiter continetur diuissio, & vtraque subiecti in accidentia. Prima quidem est diuissio substantiæ in substantiam, quæ primo substat accidentibus, & in substantiā, quæ secundo substat accidentibus; quæ est diuissio subiecti in accidentia realia, scilicet in duos modos reales substādi: quia hoc quod est substare accidentibus, seu accidentia sustentare, primo & per se cōuenit primæ substantiæ, seu indiuiduo, & quia cum indiuidua idētificantur ratio specifica, & generica, non potest indiuiduum realiter substare accidentibus, quin illis etiam realiter substant species, & genus. Si enim Petrus est albus, homo est albus, & animal est album, quia tamen per prius conuenit primæ substantiæ substare accidentibus, quam secunde: idē enim homo est albus, quia Petrus est albus; hæc diuissio potest aliquo modo dici analoga: non

tamen omnino proprie dicitur analoga, quia analogia proprie solum reperitur in diuisione superioris essentialiter in sua inferiora, non vero in diuisione subiecti in accidentia.

4. Secunda diuissio in hac diuisione virtualiter inclusa est substantiæ in substantiam singularem, & vniuersalem, quæ insinuat in illis verbis definitionis primæ substantiæ, *quæ nec de subiecto dicitur*, per quæ explicatur prima substantia secundæ intentionaliter sumpta, & sub intentione singularitatis, vt subiectionis secundis substantijs, & per alterum membrum, scilicet substantia, sub qua prima substantia, tanquam inferior sub superiori continetur, significatur substantia vniuersalis. Vnde hæc secunda inclusa diuissio est diuissio subiecti in accidentia rationis. Et cum vtrique membro simpliciter sua propria secunda intentio rationis comperat, talis diuissio nullatenus erit analoga, sed magis habebit similitudinem cū diuisione generis in species. Nec rem istam iudico tanti esse momenti, vt cum hac vi satis explicetur huiusmodi diuissio, sit in eo amplius immorandum.

5. Obijcies tamen primo aduersus præfatam diuisionem maxime in secundo sensu explicatam, quod vnum illius membrum coincidit cum diuissio: substantia enim ponibilis in prædicamento, quæ dicitur huius diuisionis di-

uisum;

nifum, est secunda substantia, quia est substantia vniuersalis & prædicatur de primis & secundis substantijs: ergo hæc diuifio non est bona.

6. Resp. substantiam, quæ hic diuiditur, esse quidem secundam substantiam, vt quod accidentaliter, & denominatiue, quatenus, vt probat argumentum, vnũ abstractum secundæ substantiæ est prædicabile de omni substantia tam prima, quam secundæ, non tamen est secunda substantia essentialiter, & vt quo, cum abstrahat à prima, & secunda substantia. Et non est inconueniens, quod diuifum alicuius diuifionis accidentaliter, & denominatiue sub aliquo membrorum diuidentium contineatur, sicut de vniuersali, quod diuiditur in decem prædicabilia, diximus, accidentaliter & denominatiue cõtineri sub genere primo prædicabili.

7. Obijcies secundo, quod membra huius diuifionis nõ opponuntur formaliter, cum vnũ membrum, videlicet secunda substantia prædicetur formaliter de prima: ergo hæc diuifio nõ est bona.

8. Respondetur, negando antecedens, quia quamuis secunda substantia in particulari, & pro materiali prædicetur de prima, vt homo vel animal de Petro; tamen formaliter secunda substantia, vt secunda substantia, nõ prædicatur de prima. Vnde hæc est falsa, prima substantia est secunda substantia: & id sufficit, vt pri-

ma, & secunda substantia, secundum quod formaliter sunt membra huius diuifionis, formaliter opponantur.

QVÆSTIO III.

Utrum definitiones primæ, & secundæ substantiæ sint bonæ: & alia quæ in prima parte huius caputis asserunt Philosophus, sine vera.

Resolutorie ad 1. part. quæst. Affirmatiue respondetur. Conclusio præter authoritatẽ Philosophi eas assignantis definitiones, & omnium eius interpretum eas recipientium, probatur, illas explicando, & obiectiones aduersus illas dissoluendo. Definitiones igitur istæ potius sunt descriptiones, quam propriæ definitiones. Et definitio quidem primæ substantiæ est optima, quia in illa ponitur id, per quod prima substantia differt ab omni alio. Per id enim, quod dicitur, *quod in subiecto non est*, differt ab accidenti: & per id quod additur, *quod de subiecto non dicitur*, differt à secundis substantijs, & etiam à substantijs in completis, vt a differentiis substantialibus, quæ de subiecto dicuntur: ac perinde talis descriptio primæ substantiæ optima est. Optime, etiam describuntur secundæ substantiæ, quod sint genera, vel species, sub quibus prima substantia continetur. Per id enim a 1. substantia, secunda substantia distinguitur, &

distiguatur etiam ab accidenti, quia sub nullo accidente continetur prima substantia essentialiter tanquam sub genere, vel specie: de hac eam continentia intelligi definitionē, indicat, quod in illa non dicitur, quod secundæ substantiæ sunt vniuersalia, sub quibus prima substantia continetur, sed quod sunt genera, vel species, sub quibus perinde essentialiter, tanquam sub genere, vel specie prima substantia continetur: & ita quamvis in definitione dicatur, quod secundæ substantiæ sunt genera, & species, solum intenditur, quod qualibet secunda substantia debeat esse indifferenter genus, vel species.

2. Obijcies primo: quod prima substantia utpote substantia singularis non est definibilis. Tum, quia de singularibus non est scientia nec definitio. Tum etiā, quia ut aliquid definiatur, debet esse species. Sed species in genere substantiæ est secunda substantia: ergo prima substantia non est definibilis.

3. Respondetur, vt sup. lib. 4. q. 11. explicantes definitionem individui diximus, quod licet individuum (& idem dicimus de prima substantia) in particulari, & vt talis prima substantia non possit definiri, bene tamen ratio cōmunis huic, & illi primæ substantiæ; & eam rationem communē definit hic Aristoteles: sicut & Porphyrius rationem communē individui definiuit. Et talis ratio

definibilis primæ substantiæ, licet vt quo sit singularis, & prima substantia; vt quod & denominatiue est species, quatenus est communis huic & illi primæ substantiæ, & sic bene potest definiri.

4. Obijcies secundo, quod substantia, vt sic membrum diuidēs substantiam, est aliquid reale positium: ergo male definitur per duas negationes, essendi videlicet in subiecto, & dicendi de subiecto. ¶ Confirmatur, quia vtræque talis negatio conuenit substantiæ secundum se; illa enim nec dicit esse in subiecto, nec dici de subiecto: ergo tales negationes non sunt proprium distinctionū, & constitutum primæ substantiæ.

5. Respōdetur ad argumētum, quod licet per has negationes explicetur prima substantia, illæ tamen, vt quæst. 1. diximus, nō sunt constitutum primæ substantiæ, sed modus specialis positius singulariter essendi, in quo talis vtræque negatio fundatur. ¶ Ad confirm. iuxta hoc etiam resp. quod negationes istę vt possunt in definitione primæ substantiæ, scilicet vt fundantur in modo positio singulariter existendi, non conueniunt substantiæ secundum se, licet substantia secundum se nō dicat esse in subiecto, aut dici de subiecto. ¶ Vel secūdo resp. quod substantia secundum se nec dicit, nec excludit positum hoc, quod esse in subiecto, aut dici de subiecto, sed ad id mere negative se habet. Prima autē substantia pos-

stine

situe excludit esse in subiecto, & dici de subiecto, & sic cum ea positua exclusionem intelliguntur prædictæ negationes in eius definitione, & eo modo intellectæ nõ cõueniunt substantiæ secundum se.

6. Obijcies tertio, quod prima substantia dicitur de subiecto. Male ergo definitur per id, quod nõ dicitur de subiecto. Antecedens prob. Tum, quia cū prima substantia sit indiuiduum, & indiuiduum definiatur à Porphyrio, quod est quo prædicatur de vno tantum, prima substantia iam dicitur de subiecto. Tum etiã, quia est prima substantia, quæ est singulare de terminatũ, vt Petrus, solum omnino identice dicatur de se ipso, prima tamen substantia, quæ est singulare demonstratiuum, vt hic homo, non omnino identice, sed aliquantulum formaliter dicitur de aliquo, vt si dicas, Petrus est hic homo.

7. Resp. quod dici de subiecto, vt hic accipitur, non est quomodolibet idẽtice, vel formaliter dici de aliquo, sed dici de aliquo, vt sibi essentialiter inferiori: & hoc modo nulla prima substantia dicitur de aliquo, quia nullum habet sibi essentialiter inferius.

8. In secunda parte huius quæst. ea quæ in 1. part. huius cap. de substantia asserit Philosophus, & nos proposuimus, examinare intendimus cum nostro Anthore q. 1. super hoc caput art. 1. Et qui de omnia prædicta esse vera præter autoritatẽ philosophi, non

aliter melius, quã aliquibus objectionibus examinando comprobabitur.

9. Obijcies igitur primo, ad probandum genera, & species non debere appellari secundas substantias, sed potius primas substantias, cum enim singularia sint corruptibilia, & species, ac genera sint perpetua, & incorruptibilia, hæc videntur esse magis substantiæ, quam singularia; & similiter quia vniuersale est prius natura & cognitione, quã singulare: ergo potius vniuersalia debent appellari primæ substantiæ, & singularia, secundæ substantiæ.

10. Resp. quod cum inter alias acceptiones substantiæ teste Aristot. 5. metaph. tex. 15. substantia accipitur, & pro quidditate, & pro essentia rei substantialis, & etiã pro substantia, subsistenti, & quæ alijs substrat, licet in prima acceptione vniuersalia possint dici magis, & prius substantiæ, quam singularia, & in eo sensu dixerit Arist. 8. metaph. tex. 2. quod genus est magis substantia, quã species, & species, quã singulare: in secunda vero acceptione magis, & prius singularia dicuntur substantiæ, quia pluribus substant, quam vniuersalia; siquidem substant etiam ipsis vniuersalibus, & per prius substant accidentibus, quam vniuersalia, quæ ideo substant accidentibus, quia illis substant singularia: & in hac secunda acceptione accepit Aristoteles substantiã, cū singularia appella-

uit primas substantias, & genera, & species, secundas substantias.

11. Obijcies secundo, contra differentiam, quã in 2. tex. assignat Arist. inter accidentia, & secundas substantias, quod ista nomine & ratione prædicantur, non vero accidentia. Contra id enim est, quod etiam accidentia v. g. album nomine & ratione prædicatur de hoc albo, siquidem definitio albi est definitio huius albi.

12. Resp. quod Arist. solum intendit, quod secundæ substantiæ nomine, & ratione prædicentur de substantiâ, de qua accidentia non prædicantur nomine, & ratione; non vero intendit, quod accidentia de sibi inferioribus quidditative nomine, & ratione non prædicentur: vere enim de illis nomine & ratione (vt probat argumentum) prædicatur, vt album, & coloratum de hoc albo, & albedo, & color de hac albedine.

13. Contra hoc tamẽ est, quod etiam de substantia, videtur, quod accidentia nomine & ratione prædicentur. Cum enim de corpore prædicatur album, etiam definitio albi est definitio corporis; siquidem etiam definitio albi prædicatur de corpore. ¶ Resp. negando antecedens: quia quauis sicut album prædicatur denominatiue de corpore, ita definitio albi etiam denominatiue de corpore prædicatur; nunquã tamen definitio albi est adæquata, vel inadæquata corporis definitio, quod requirebatur, vt album nomine, & ratione

prædicaretur de corpore. Secundæ autem substantiæ prædicantur nomine, & ratione de 1. substantiâ, vt homo de Petro, quia definitio hominis est definitio adæquata Petri, & animaleriã prædicatur nomine, & ratione de Petro, quia cū Petrus, licet aliquid includat, præter hoc quod dicit animal, essentialiter tamen sit animal, definitio animalis est definitio saltem inadæquata Petri.

QVÆSTIO IV.

Vtrum non solum substantia creata, sed etiam Deus ponatur in hoc prædicamento.

SUPponimus, omnem substantiam creatã cõpletam poni directe in hoc prædicamento, quia omnis illa componitur ex genere & differentia, & omnes illæ in ratione substantiæ conueniunt vniuocè; quamuis corpora cælestia, & sublunaria differant genere physico; quia habent materiam diuersæ rationis; & quamuis substantias immateriales, & angelicas appellauerit Aristoteles 9. metaphisicæ textu 22. substantias simplices, & entia semper in actu: per primum solum intèdit, quod non habeant materiam physicam; & per secundum quod non habeant potetiam ad nõ effendum; aut naturale principium corruptionis. Cum quibus tamen stat, quod sint substantiæ completæ, compositæ ex genere, & differentia: ac perinde quod directe ponantur

tur in hoc predicamento.

22. Supponimus etiam, substantias creatas incompletas, ut differentias, & partes substantiales in directe, & reductiue poni in hoc predicamento; quia limitatur ad illud, & alias non pertinet ad illud directe; differentia quidem, quia non sunt directe, sed ad latus sub genere, & partes substantiales, quia non omnino per se, sed depēdēt a toto subsistū.

3. His ergo suppositis, inquiremus, an etiā Deus directe vel reductiue in hoc ponatur predicamento. Quam quaestionē, utpote magna ex parte Theologicā, & cuius resolutio ex his quae diximus disputantes de compositione metaphisica, & de cōceptu cōmuni analogorum, satis manet in sinuata, breuiter pertrahabim⁹: obiterque etiam, an Christus sit in predicamento, explicabimus.

4. Dico igitur primo. Deus nō ponitur directe in predicamento substantiē. Oppositum tenēt aliqui Nominales; sed cōclusionem cum magistro sententiarum in 1. distin. 8. & D. Thom. pluribus in locis, praecipue 1. p. q. 3. art. 5. & 1. contra gentes, cap. 25. tenent fere omnes theologi, & etiam commentatores Aristotelis in hoc loco, inter quos noster author quest. 1. super hoc caput ar. 2. Et praeterquam quod magis cōsonat doctrinē Patrum, & conciliorum de omnimoda simplicitate Dei, ex qua ut videbimus, euidenter deducitur, Deum non po-

ni directe in predicamento, id ali- quibus rationibus efficaciter probatur.

5. Prima igitur sit deducta ex D. Thoma loco citato primae partis quest. 3. art. 5. quia quidquid ponitur directe in predicamento, debet esse compositum ex genere, & differentia. Sed Deo talis compositio repugnat: ergo Deus non ponitur in predicamento. Maior probatur, quia solum species, & individua sub specie contenta ponuntur directe in aliquo predicamento, utpote quae solum directe continentur sub genere generalissimo talis praedicamenti. Sed omnis species, & individuum sub specie cōtētum habet cōpositionem ex genere & differentia: ergo solum id, quod illam habet, cōtinetur directe in predicamento. Minor autem principalis probatur, quia ad cōpositionē ex genere, & differentia, quamvis non sit compositio realis, sed rationis, & per intellectum, requiruntur conceptus generis extraconceptum differentia; & qui non solum non explicet, sed neque includat in actu, sed solum impotentia cōceptum differentia. Sed in Deo etiam per nostros conceptus non possumus duas aliquas rationes concipere, quarum una actu saltem implicite non includat alterā, & quarum una se habeat in potentia ad alteram, & ut actuabilis, & determinabilis per illam: ergo in Deo impossibilis est omnino cōpositio ex genere & differentia.

Maior

Maiores prob. quia compositio ex genere, & differentia, ut ostendimus sup. lib. 4. q. 5. licet non sit compositio realis, est vera compositio; ac perinde ut vñ extremum debeat comparari, ut in potentia ad alterũ, non debet vñ extremũ alterum in actu includere; & ideo quia ens actu, licet implicite, includit cuiuslibet rei modũ, & differentiam, cum nullo modo aut differentia facit compositionem metaphisicã, & ad nullã rẽ ut genus comparatur. Compositioni igitur metaphisicæ obstat actualis inclusio vnius extremi in altero. Minor autem, quod in quacũque ratione in Deo reperta sit hæc actualis inclusio, & omnimoda impræscindibilitas vnius rationis ab altera. Probatur, quia cũ Deus, & quidquid est in Deo, etiam ut à nobis concipitur, concipitur ut actus purus, non potest concipi ut in potentia ad alterum, & ut actu illud non includens: ergo quantumvis formemus de his, quæ reperiuntur in Deo, plures conceptus inadæquatos, non tamen ita ut licet vnus non explicet, quod explicat alter, illud tamen actu non includat.

6. Secunda ratio ex eodẽ art. D. Thom. Si Deus esset in prædicamento, & sub aliquo genere, deberet esse sub ente tãquã sub genere: sed ens nõ potest ad aliquid comparari, ut genus: ergo Deus sub nullo potest esse genere: ac perinde in nullo potest esse prædicamento. Sequela prob. quia quod

est genus respectu alicuius, prædicatur essentialiter de eo, quod est de illius essentia: ergo cũ esse sit de essentia Dei & nihil possit prædicari essentialiter de esse, nisi ens, Deus si sub aliquo esset genere, esset sub ente. Minor autem prob. quia ens non potest habere differentias, extra quarũ conceptũ sit, cũ illæ sub nulla formalitate rationẽ possint subterfugere entis. Sed genus debet habere differentias extra quarũ conceptũ sit: ergo ens respectu nullius potest rationem habere generis.

7. Tertia ratio desumpta ex eodem art. D. Thom. sic procedit, quia quidquid in aliquo prædicamento, vel genere directe ponitur, debet habere aliquid, per quod conueniat cũ his, quæ sunt sub eodẽ genere, & prædicantẽto, & aliquid per quod ab illis differat: sed Deus id non habet: ergo Deus non potest esse sub aliquo prædicamento, vel genere. Maior patet inductiue in omnibus, quæ in eodẽ aliquo prædicamento sunt. Minor autẽ prob. quia ut aliquid id habeat, debet in illo distinguĩ suum esse ab eo quod quid est, ut in eo, quod quid est: conueniat cũ alijs, & in modo essendi differat ab illis. Sed in Deo nõ distinguĩtur suum esse ab eius essentia: ergo in Deo non est aliquid, per quod conueniat cũ alijs, & aliquid per quod differat ab illis.

8. Quarta ratio, quidquid est in aliquo prædicamento: ac perinde in prædicamento sub-

substantiæ, vniuoce debet conuenire cum alijs, quæ in eodem prædicamento collocantur, siquidẽ debet conuenire cum illis sub eo dem genere, & genus debet esse vniuocum ad illa, quæ sub illo continentur. Sed Deus vniuoce conuenire non potest cum his, quæ in prædicamento substantiæ collocantur; cum illa sint entia creata, & enti creato, & increato (vt ostendimus libro præcedenti) nihil possit dari vniuocum: ergo Deus non potest esse in prædicamento substantiæ.

9. Vltima tandem ratio, quia quidquid ponitur in aliquo prædicamento, sub certis terminis eiusdem prædicamenti continetur & coarctatur; ita enim sub tali prædicamento continetur, quod sub terminis illis claudatur, & ad aliud prædicamentum non pertineat. Sed Deus vt pote infinitus nullis potest certis terminis claudiri: ergo esse non potest in aliquo prædicamento: & hac ratione, vt conclusionem sequenti videbimus, probatur etiam, Deum nec reduciue posse in aliquo prædicamento collocari.

10. Dico secundo, nec reduciue Deus pertinet ad prædicamentum substantiæ. Conclusio est D. Thomæ 1. part. quæst. 3. ar. 5. citato. Pro cuius probatione est supponendum, quod aliquod pertinere reduciue ad aliquod prædicamentum, contingere potest quadrupliciter, vel sicut motus reducitur ad prædicamentum, sui

termini ad quem, vel sicut priuatio ad habitum, vel sicut imperfectum ad perfectum, id est, sicut potentia ad actum, vel sicut actus ad potentiam, quo pacto existentia reducitur ad prædicamentum essentiae, quam actuali; vel tandẽ sicut principium ad principiatum, quo pacto vnitas ad quantitatem discretam, & punctum ad continuam reducitur. Sed nullo ex his modis Deus reduciue potest pertinere ad prædicamentum substantiæ, vt de tribus manifeste patet, & de vltimo probatur à D. Thoma loco citato: quia quod pertinet vt principium reduciue ad aliquod genus, non se extendit vltra illud genus: sicut prius actum, quod est principium quantitatis continetur, vltra illam non extenditur, & vnitas non extenditur vltra quantitatem discretam, cuius est principium. Sed Deus ad nullum genus coarctatur, sed cum, sit principium totius esse, omnia genera excedit: ergo ad nullum genus ac perinde, nec ad prædicamentum substantiæ pertinet reduciue.

Dico tertio, Christus vere, & proprie, & directe: sicut ego & quodlibet alium individuum substantiæ, in prædicamento ponitur substantiæ. Conclusio est communis contra Scotum, & aliquos eius discipulos: quæ hic statuo, quia ad explicationem præcedentium pertinet; vt videatur qualiter, quamuis absolute Deus prædicetur de Christo, & Christus,

tus, ponatur & dicatur poni in predicamento substantię, Deus non ponitur, nec dicatur poni in eo predicamento. Et probatur brebiter. Quia Christus vt in 3. p. q. 2. late probatur, est vniuocē nobiscum homo, & homo predicatione *in quid*, & predicatione speciei de Christo, sicut de Petro, Paulo, & alijs indiuiduis naturę humanę, predicatur. Christus igitur ponitur directe in predicamento substantię, vt pote sub quo, tanquam, sub genere generalissimo, & immediata sub homine tanquā sub specie athona, quidditariue cōtinetur.

Confirmatur. Nam concreta ponuntur in predicamento ratione formę. Sed humanitas significata per hoc nomen *Christus*, est vere composita ex genere & differentia, imo cōposita realiter ex materia & forma. Ergo ratione illius Christus absolute ponitur in predicamento substantię, & in recta linea eiusdem predicamenti. Quia ad id sufficit, quod id ratione cuius aliquid ponitur in predicamento, sit compositum ex genere & differentia, imo cum Christus sit indiuiduū singulare naturę humanę, siue in predicamento substantię substantia accipiat pro illo cui debetur esse per se, siue pro eo quod substat alijs, Christus tanquam prima substantia directe in predicamento substantię collocatur.

12. Aduersus primam conclu-

sionē obijcies primo. Quod testē D. Angult. lib. 5. de Trinit. c. 9. & 10. & Boetio lib. 1. de Trinit. c. 12. quędā predicamēta, substantia videlicet, ratio & actio dicuntur proprie de Deo; reliqua vero metaphorice. Ergo in sentētia horū Patrum Deus in tribus predictis ponitur predicamentis: id enim de quo aliquod predicamētum proprie dicitur, sub tali predicamēto collocatur.

13. Respondetur, hos Patres solum intēdere, quod dantur nomina cōmunia analogice Deo & creaturis, substantię videlicet relationis, & actionis, quę proprie de Deo dicuntur, ad differentiam nominū qualitatis, & quātitatis, & aliorū predicamentorum, quę nō proprie dicuntur de Deo; non tamen intendunt, quod Deus sit in predicamēto substantię actionis, & relationis: quia in his, vt ostēdimus, solū cōtinentur substantię creatę relationes & actiones creatę, nō autem, quę cū illis solum analogice conueniunt; cū omnia quę in eodem predicamento collocantur vniuocē inter se debeant conuenire.

14. Obijcies secundo, quod vt in tertia cōclusionē cōcedimus, Christus ponitur in predicamēto substantię. Sed Christus est Deus. Ergo Deus ponitur in predicamēto, ¶ Respondetur; negādo cōsequentiam. Quia cum hoc predicatū *poni in predicamento* sit secūda intētionis significans secūdā intentionem, sub qua aliquid

quid in prædicamēto collocatur, appellat supra significatū formale subiecti; ac perinde in dicta cōsequētia variatur appellatio; in maiori enim appellat supra significatū formale Christi, quæ est humanitas, in consequenti supra significatum formale Dei, & est idem ac inferre, Christus in quantū homo ponitur in prædicamēto. Ergo Christus in quantū Deus in prædicamēto collocatur.

15. Obijcies tertio. Quod cōpositio ex genere & differentia, utpote non realis cōpositio, sed cōpositio rationis, & per nostros cōceptus, nō videtur Deo repugnare: ac perinde ex defectu illius perperā excluditur Deus a prædicamēto. ¶ Et confirm. nā non minus Deus est vnus, ac est simplex. Ergo sicut eius vnitati nō repugnat distinctio & diuisio per plures nostros cōceptus: ita nec ipsius simplicitati repugnat cōpositio metaphisica, quæ solū est rationis per nostros conceptus facta.

16. Resp. quod iam ex superioribus, & ex prima probatione huius 1. conclusionis satis constat, qualiter cōpositio metaphisica, quantūvis solū sit cōpositio rationis, repugnat Dei simplicitati, quia ad eā cōpositionem requiritur, quod cōcipiatur vnū in potētia in ordine ad alterū & quod in vno extremo talis cōpositionis, formaliter alterū nō includatur; quod vtrique Deo repugnat: quia quantūvis inadæqua-

te per plures conceptus ea, quæ sunt in Deo, concipiamus; cum tamen illa concipiamus per modū actus puri, nec potest vnū concipi ut in potētia ad alterū, nec alterum, ut illud actuans & determinans; nec vnū ut omnino præcīdēs ab altero, & actu, licet implicite illud nō includens. ¶ Ex per hoc patet ad confirm. multiplicitas enim conceptus, quæ Deū cognoscimus, cum tota se teneat ex parte nri modi cōcipiendi & in Deo ineminentia fundetur, nō opponitur Dei vnitati, nec arguit aliquam in Deo imperfectionē, qualiter illā argueret si in Deo possemus cōcipere aliquid ut in potētia ad alterum, & illud actu non includens.

17. Obijcies quarto. Quod Deo ratione suæ sūmæ actualitatis nō repugnat in prædicamēto collocari. Perperā igitur ob suam actualitatē Deū a prædicamēto substatīe relegamus. Antecedens probatur. Nā existentia creata omnimodo est actualis: & tamē in prædicamēto substantīe collocatur. Omnimoda igitur alicuius actualitas non obstat, ut illud in prædicamēto collocetur.

Resp. negādo antecedēs. Et ad probationē dico, quod præterquā quod existentia creata, licet sit omnino actualis omnem cōpositionē phisicā excludēs, habet aliquē modū cōpositionis metaphisicę: præter hoc inquam, saltem dicit ordinem ad naturam, tanquam in qua recipitur, in qua limita-

limitatur; & per talē ordinem sit aliquid limitatum, & coarctatū, ac per id est possibilis reductiōe in prædicamento, ut in secunda cōclusionē prænotauimus. Deus autem, quia non solum non habet in se aliquam compositionē, sed ita est actus purus, ut nullius rei compositionem possit ingredi, ut ostendit D. Thom. 1. par. quæst. 3. articulo ultimo, nec in aliquo possit recipi, aut ab illo limitari; ideo in prædicamēto nullatenus potest poni, in quo directe solum composita collocantur, & ad quod si reductiōe pertinet existētia creata, est quatenus ad naturam creatam dicit ordinem, in qua recipiuntur.

18. Aduersus secundam conclusionem obijcies; quod illi videtur aduersari D. Thomas, imò sibi netip̃i videtur esse contrariū; quæst. enim 7. de potētia artic. 3. ad vltimum ita asserit: *Licet Deus non pertineat ad genus substantiæ, quasi in genere contentum, sicut species, vel in aliudum sub genere contentum, potest tamen dici, quod sit in genere substantiæ per reductionē, sicut principium, & sicut punctum est in genere quantitatis continere, & unitas in genere quantitatis discreta siue numerus.* Hæc D. Thomas: ergo cū punctum, & unitas reductiōe pertineat ad prædicamentum quantitatis; ita etiam in sententia D. Thomæ Deus reductiōe pertinet ad prædicamentū substantiæ.

Responderetur, quod quamuis aliqui existiment, D. Thomam

in eo loco in ea fuisse sententia, eamque retrahere loco citato 1. part. quæst. 3. artic. 5. melius tamen dicitur cum Caietano ibi vtrūque locum cōciliari ex doctrina D. Thom. in 1. dist. 8. quæstion. 2. artic. 3. ad 3. ubi sic ait *Non oportet, quod Deus sit in genere substantiæ sicut contentum, sed solum sicut principium habens in se omnem perfectionem generis; sicut unitas in numeris, sed eamē diuersimode, quia unitate non mensurantur, nisi infiniti numeri, sed Deus est mensura, non tantum substantialium perfectiorum, sed omnium, quæ sunt in omnibus generibus, & ideo quomais unitas continetur sub vno genere determinato, nō tamen Deus.* Hæc D. Thomas, ex quibus patet, in loco adueto ex disputatis comparasse Deum in ratione principij ad punctum & unitatem; cum discrimine tamen, quod illa sunt principia determinata vni tantum generis; Deus autem est quasi principium æquiuocum, & valueratissimum omnium generum; & sic potius dicitur continere omnia genera, quam in aliquo illorum determinate contineri, & hoc vltimum est, quod negat D. Thomas in loco primæ partis, & nos in secunda cōclusionē negamus.

19. Aduersus tertiam denique conclusionem obijcies, quod de quocumque posito directe in aliquo prædicamento absolute proprie, & inquit generalissimum talis prædicamenti prædicatur, sed de Christo non absolute

te, neque proprie prædicatur generalissimum prædicamenti substantiæ: ergo Christus non ponitur directe in prædicamento substantiæ. Maior videtur nota, & minor probatur, quia generalissimum prædicamenti substantiæ est substantia creata. Sed hæc absolute non prædicatur de Christo, siquidem recte D. Thomas 3. part. quæst. 16. art. 8. Christus absolute non dicitur creatura: ergo generalissimum prædicamenti substantiæ non prædicatur absolute de Christo.

Respondetur primo, quod generalissimum prædicamenti substantiæ non est substantia creata, sed subsistens in natura creata, quod vere, & absolute prædicatur de Christo, & hæc est absolute vera, Christus est subsistens in natura creata. ¶ Secundo respondetur: quod cum hoc prædicatum *poni in prædicamento*, ut advertimus conclusionem 3. appeller supra significatum formale subiecti, & sit prædicatum solum natum convenire ratione formæ, & Christo ratione formæ, scilicet ratione naturæ humanæ, conveniat in prædicamento collocari; absolute, & sine addito dicitur, Christum poni in prædicamento. Quia tamen hoc prædicatum *substantia creata*, (etiam si demus, illud esse generalissimum prædicamenti substantiæ) est natum convenire non solum ratione naturæ, sed ratione suppositi, & Christo licet conveniat

ratione naturæ humanæ, ratione tamen suppositi, utpote in creati repugnet, non prædicatur simpliciter, & absolute de Christo, sed solum cum addito, scilicet secundum naturam humanam. Et cum in eodem prædicamento possint esse aliqua prædicata, & inter illa ipsum genus generalissimum prædicamenti, quæ sint apta convenire supposito & formæ, si alicui solum competant ratione formæ, licet id sufficiat, ut illud proprie ponatur in prædicamento, non tamen sufficit, ut talia prædicata absolute, & sine addito de illo prædicentur. Vnde in hac secunda solutione ad formam argumenti distinguenda est illa maior; de illo quod directe ponitur in aliquo prædicamento potest absolute prædicari generalissimum talis prædicamenti: & quidem si generalissimum prædicamenti sit prædicatum aptum natum convenire solum ratione formæ, concedenda est maior; neganda vero, si sit prædicatum aptum natum convenire ratione suppositi, & ratione formæ. Tunc enim si alicui quamvis directe in prædicamento posito non competat nisi ratione formæ, non prædicabitur absolute de illo, sed solum cum addito talis formæ.

(?)

QVÆSTIO V.

*Utrum quinque priores proprietates
substantiæ recte à Philosopho
assignentur.*

IN secunda parte huius capituli lex assignat Aristoteles substantiæ proprietates breuiter nunc proponendas, & in hac & sequenti quæstione examinandas. Primam igitur proprietatem assignat in textu 5. quod commune est omni substantiæ in subiecto non esse, & intelligitur de subiecto inhesionis; & licet intellecta proprietas, omni substantiæ completæ siue incompletæ competit.

2. In textu 6. ponitur secunda proprietas substantiæ: quod videlicet omnes substantiæ conueniant vniuocè. Quia omnia in vniuersum prædicata prædicantur enti substantiæ, siue significant naturas completas, vt genera, & species, siue formas incompletas, vt differentiæ; prædicantur nomine, & ratione de suis inferioribus: ergo omnia illa conueniunt vniuocè.

3. In textu 7. ponitur tertia proprietas: quod omnis substantia videtur hoc aliquid significare: sola tamen prima substantia significat hoc aliquid, & omnis alia substantia significat quale quid, quia omnis illa significat formam essentialem respectu primæ substantiæ.

4. In textu 8. ponitur 4. substantiæ proprietates, quod substantiæ nihil est contrarium. Tum, quia contraria, vt dicitur in post prædicamentis, sunt sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: ergo cum substantia omnibus alijs subiectet, & ipsa (vt ex prima proprietate constat) in nullo sit subiecto, substantia non habet contrarium. Tum etiam, quia contraria in eodem subiecto alterum alteri succedit, vt caliditas frigiditati, vt res, quæ modo est calida, postea succedente sit frigida. Sed cum substantia non sit in subiecto, non potest vna substantia alteri substantiæ in eodem subiecto succedere; nec res, quæ modo est homo, potest postmodum esse equus, aut res, quæ modo est aqua, potest postmodum esse ignis: ergo substantia nullum est contrarium. Tum denique, quia vt dicitur 2. de generatione textu 6. vnum contrarium non potest esse alterius contrarij subiectum, vt caliditas non potest esse subiectum frigiditatis. Sed substantia omnium accidentium est subiectum: ergo nullum potest esse illi contrarium.

¶ Subdit autem Aristoteles, hæc proprietatem non esse solius substantiæ, quia etiam quantitati saltem determinatæ conuenit, non habere contrarium, vt quantitati bicubita non est contraria quantitas tricubita, aut aliqua quantitas determinata, licet forsam (ait Aristoteles) quantitas in-

deter-

determinata habeat cōtrarium, ut magnum contrariatur paruo.

5. In textu 9, ponitur 5. proprietates, quod substantia non suscipit magis, & minus. Et cum accipiatur substantia, & prout substantiat alijs, & prout dicit essentiam, cui debetur esse per se; non intelligitur hæc proprietates substantiæ in prima acceptione, quia in ea acceptione, prima substantia, quia pluribus substat, dicitur magis substantia, quam secundæ: sed hæc proprietates conuenit substantiæ secundum alteram acceptionem, quia in vniuersum nullius rei essentia suscipiant magis & minus, nec vnus homo est magis homo, quam alter, nec vna quantitas est magis quantitas, quam altera, & accidentia suscipiunt magis, & minus, secundum quod magis, & minus radicantur in subiecto, vnde cū substantia nulli in sit subiecto, non habet, vnde possit suscipere magis aut minus.

6. In decimo denique textu ponitur 6. & vltima proprietates substantiæ, quod eadem numero sit subceptiua contrariorum, quæ est proprietates quarto modo substantiæ, vt pote omni, & soli, & semper substantiæ competens, quia ex eo, quod substantia, & præcipue prima substantia, est subiectum receptiuum omnium accidentium, eadem numero substantia est susceptiua contrariorum, & homo, verbigratia, & Petrus modo est albus, modo niger: mo-

do calidus, modo frigidus, quod vtique accidentibus non competit.

7. Circa quinque priores autem proprietates cum nostro auctore ss. Magistro Soto, quaest. 2. super hoc caput, dubitamus, an illa recte à Philosopho tradantur, disputaturi specialiter quaestione sequenti, quia speciale ingerit difficultatem, de vltima proprietate, an illa sit proprietates quarto modo substantiæ. Ad id autem, quod nunc inquirimus, resolutorie affirmative cum eodem nostro auctore respondetur, idque præter auctoritatem ipsius Philosophi, omniumque eius interpretum huiusmodi proprietates recipientium, non aliter melius probatur, quam illas aliquibus obiectionibus examinando.

8. Obijcies ergo primo, aduersus primam proprietatem, quod elementa sunt substantia, & tamen sunt in mixto: ergo non est proprium substantiæ non esse in subiecto. ¶ Confirmatur, quia formæ substantiales sunt substantia; & tamen sunt in materia: aliqua ergo substantia sunt in subiecto.

9. Respondetur ad argumentum cum nostro auctore in prædicta quaest. 2. super hoc caput in solutione ad primū, quod elementa non sunt formaliter, sed solum virtualiter in mixto, & quamuis essent formaliter in eo, non tamen essent in illo tan-

quam in subiecto completo, cui inhaerent, sed tanquam partes in cōposito, quod componerēt.

Ad confirmat. respondet idē noster author, quod formæ substantiales non sunt in materia tantquam in subiecto completo, & ut in subiecto in hæſionis; sed tantquam in comparte & subiecto in formationis, cui dant esse, & ex quo, & ipsa forma substantiali vnum simpliciter resultat compositum. Propriū autē est substantiæ non esse in subiecto in hæſionis; ac perinde in subiecto cōpleto, & cui non tribuat esse simpliciter.

10. Obijcies secundo contra secundam proprietatem, quod etiam alijs prædicamentis præter substantiam competit, quod ea, quæ sunt in quolibet prædicamento, conveniant uniuoce, & superiora cuiuslibet prædicamenti prædicentur nomine, & ratione de inferioribus: ut in prædicamento qualitatis coloratum de albo, & vtrumque de hoc albo, & in prædicamento quātitatis, quāritas de quantitate continua, & vtrique de linea. Non igitur id est proprium prædicamenti substantiæ. ¶ Resp. argumentum conuincere, hanc secundam proprietatem non esse propriam quarto modo substantiæ, sed quæ convenit omni, & semper substantiæ, non tamen soli.

11. Obijcies tertio, cōtra tertiam proprietatem, quod etiam in alijs prædicamentis dantur individua singularia, & genera, &

species, quæ important formas essentielles talium individuorū: ergo in illis dantur aliqua, quæ significant hoc aliquid, scilicet individua, & aliqua, quæ respectu talium individuorum significant quale quid, prædicta videlicet genera, & species, ut in prædicamento qualitatis hoc albū significat hoc aliquid, & album, & coloratum significat quale quid. Non igitur id est proprium prædicamenti substantiæ.

12. Respondetur, quod etiam hæc tertia proprietas nō est propria quarto modo prædicamenti substantiæ, sed alijs etiam prædicamentis competit, ut conuincit argumentum: specialiori tamen modo prædicamento substantiæ, quia cum prima substantia sit, & simpliciter ens, & primum, & perfectissimum in genere substantiæ, illa simpliciter, & proprius dicitur hoc aliquid: individuum autem accidentis sicut non est simpliciter, sed secundū quid ens, ita nec simpliciter, nec proprie dicitur hoc aliquid.

13. Obijcies quarto aduersus quartā proprietatē, quod elementa sunt substantiæ, & tamen vñ est alteri cōtrariū, ut ignis aquæ & aer terræ, ut docet Arist. 2. de generatione tex. 24. ergo nō omni substantiæ ea convenit quarta proprietas. ¶ Cōfir. primo, quia formæ substantiali, teste Philosopho 10. phil. tex. 80. cōtrariatur priuatio: iam igitur substantiæ aliquid est contrarium.

Con-

Confirmatur secundo, quia differentie substantiales diuisionis generis, vt rationale & irrationale, vt colligitur ex Aristotele 1. metaph. text. 13. sunt adinuicem contrariae: & tamen sunt substantiae: ea igitur proprietates non omni substantiae competit.

Confirmatur tertio, quia quantitas non habet contrarium. Non igitur, non habere contrarium, est proprium substantiae.

14. Respondetur ad argumentum, pro illius & suorum confirmationum solutione aduertendo, quod contrarietas, & contraria late accipiuntur pro quibuslibet quomodolibet oppositis, & incompatilibus, proprie autem solum pro his, quae sub eodem genere sunt, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Et hoc secundo modo non habere contrarium, est proprium substantiae. Vnde ad argumentum respondetur, quod elementa nec sunt in subiecto, nec ratione sui, sed ratione suarum qualitatum se expellant. Vnde proprie vnum non est alteri contrarium.

¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod praeterquam quod substantia, & eius priuatio, non sunt in subiecto: nec etiam sunt sub eodem genere, ac perinde non proprie adinuicem contrariatur. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod differentiae substantiales diuisionis generis non sunt in subiecto com-

pleto, nec idem animal potest transire de rationali in irrationale sicut vnum subiectum transit de vno contrario in alterum, & ita non sunt proprie contrariae, in quod quatenus inter differentias vna est perfectior altera, minus perfecta quasi dicat perfectioris priuationem, vt irrationale priuationem rationalitatis, differentiarum oppositio potius ad priuationem reducitur, quam ad contrarium, & cum Aristoteles de omnibus praedictis videtur asserere, illa esse contraria, accepit contrarietatem improprie, & large sumptam. ¶ Ad vltimam denique confirmationem, iam diximus in principio huius questionis, referentes litteram Aristotelis, hanc proprietatem non esse quarto modo substantiae, sed etiam quantitati conuenire.

15. Obijces quinto, quod animae intellectivae sunt substantiae, & tamen suscipiunt magis & minus in sua perfectione, & vna est perfectior altera, vt videtur docere D. Thomas 1. part. question. 85. art. 7. ergo non est proprium substantiae, non suscipere magis, & minus. ¶ Confirmatur, quia elementa secundum commentatorem 3. de caelo, commento. 67. videntur suscipere magis, & minus; ait enim, quod elementa manent in mixto secundum esse remissum, ergo.

16. Respondetur ad argumentum, quod licet occasione illius aliqui, & etiam noster author, hic

disputent, an inter animas rationales una sit perfectior altera; an vero tota earum perfectio prone-
niat à perfectiori corpore, quod informat; hac tamen questione ad libros de anima remissa, quid-
quid sit de hoc, dicendum est, quod suscipere magis, & minus, nō est, quod vnum sit perfectius altero, sed quod idemmet possit intendi & remitti, sicut eademmet albedo quia magis nunc ac antea radicatur in subiecto, suscipit magis & minus. Et in hoc sensu intelligitur Philosophus; cum ait, proprium esse substantiæ, nō suscipere magis, & minus; quia cū substantiæ non sint in subiecto, proprie hoc modo non possunt intendi, aut remitti. Vnde quamvis una anima rationalis ex se, vel quia est in meliori corpore, sit perfectior altera; eadem tamē anima non potest esse modo perfectior, postea imperfectior se ipsa acperinde non potest suscipere magis, & minus. ¶ Ad confirmationem respondet noster author in prædicta q. solutione ad 5. eam opinionem commentatoris non posse sustineri, cui re vera elementa non maneant formaliter in mixto, sed solum virtualiter ratione suarum qualitatum. Et si solum intréderet, quod ratione suarum qualitatum elementa in esse remisso essent in mixto; id solum esset, quod qualitates, non vero quod ipsa elementa suscipiant magis, & minus.

QVÆSTIO VI.

Utrum esse susceptivum contrarium sit proprietas quarto modo substantiæ.

QUamvis aliqui licet paucissimi negent, propriū esse quarto modo substantiæ, quod una numero manens sit susceptiva contrariorum, alij quidem (vt in objectionibus videbimus) quia existimant, id nō omni substantiæ competere: alij autem quia tenent, id alijs à substantia competere: tenentia tamen Aristotelis vt communis, id nempe omni & soli substantiæ convenire, est tenenda, quia cum omnis & sola substantia sit subiectum, vt quod accidentium, omni & soli illi competit, quod sit susceptiva contrariorum, cum omnia contraria sint accidentia, & nullum accidens, vt in solutione argumentorum videbimus, sit subiectum proprie, & vt quod alterius accidentis, omnis & sola substantia est susceptiva contrariorum. Vtamen id magis explicetur, aliqua aduersus hanc conclusionem obijciamus.

2. Obijcies ergo primo, quod si id esset proprietas quarto modo substantiæ, primo & per se substantiæ in comuni conveniret, & secundo in individuo, & primæ substantiæ: omnes enim proprietates & proprie passionēs sic competunt. Sed sic est, quod

quod prima substantia, v. g. Petrus, non suscipit contraria, quia illa suscipit homo, sed potius ē conuerso homo suscipit contraria, & substat contrarijs accidentibus, qui illis substat prima substantia: ergo id non est proprietas quarto modo substantiae.

3. Respondetur, quod de facto, & in exercitio suscipere contraria, cōpetit homini, verbi gratia, quia conuenit Petro; esse tamen susceptuum contrariorum, seu aptitudo ad contraria suscipienda, competit Petro, quia conuenit homini, & ita hoc secundum est proprium quarto modo substantiae, non vero exercitium recipiendi contraria. Sicut proprietas quarto modo hominis est risibilitas, quae competit Petro, quia competit homini, non autē, ipsum exercitium ridendi, quod ē conuerso cōpetit homini, quia competit Petro.

4. Obijcies secundo, quod nō omni substantiae cōpetit, esse susceptuum contrariorum. Non igitur id est proprium quarto modo substantiae. Antecedens probatur, nam Deus, Angeli, & corpora: caelestia sunt substantiae, & tamen cum sint substantiae in corruptibiles non sunt susceptivae contrariorum: ergo id non omni competit substantiae.

5. Respōdetur, quod haec proprietas solum est substantiae creatae, & ita non mirum, quod non competat Deo. Angeli vero & corpora caelestia licet non sint sus-

ceptivae contrariorum, quae disponent ad corruptionem; bene tamen aliorum contrariorum. Angelus enim potest suscipere scientiam, & errorem, & aliquos affectus voluntatis contrarios: corpora etiam caelestia recipiunt aliqua contraria, vt dextrum & sinistrum, & motum naturalem & violentum, qui aliquantulum sunt contrarij, ac denique secundum diuersas partes eiusdem motus recipiunt motus contrarios.

6. Obijcies tertio, quod suscipere contraria, conuenit alijs pluribus praeter substantiam: ergo id non est proprium quarto modo substantiae. Antecedens probatur, nam eadem numero oratio transit de vera in falsam; Petro enim verbi gratia sedente, haec oratio, Petrus sedet, est vera, & eodem Petro non sedente, est falsa. ¶ Probaturs secundo, quia eadem actio ad praedicamentum actionis pertinens transit de bona in malam moraliter, vt si illa perseverante prohibeatur: bonitas autem, & malitia sunt contraria: ergo iam aliquid praeter substantiam est susceptuum contrariorum. Probaturs tertio, idem antecedens, quia quantitas recipit accidentia contraria. ¶ Nec potest dici, quod illa solum recipit vt *quo*, & vt est ratio vt illa recipiat substantia: quia quantitas panis, & vini in Eucharistia, non solum vt *quo*, sed vt *quod* recipit alia accidentia, ac perinde etiam accidentia

tia contraria, cum enim tunc non sit substantia illa recipiens, restat solum, quod quantitas ut verum subiectum illorum illa recipiat.

7. Respondetur, negando antecedens. Et ad primam probationem respondetur cum Aristotele in hoc capite, quod oratio non recipit contraria per sui intrinsicam mutationem, sed si eadem numero oratio transit de vera in falsam, id solum fit per mutationem obiecti, & per respectum ipsius orationis ad diuersum obiectum. Susceptivum autem contrariorum, ut asserimus, esse proprietatem substantiæ, debet esse per realem mutationem ipsius susceptivi. ¶ Eodem modo respondetur ad secundam probationem, quod cum eadem actio transit de bona in malam, id non fit cum reali mutatione ipsius actionis, sed præcisse per novum respectum ad legem realem actionem prohibentem.

Ad tertiam autem probationem, quæ maiorem habet difficultatem, licet aliqui recentiores existiment, solum esse proprium substantiæ, recipere contraria, tanquam primum illorum sustentans, & quod non solum accidentia recipiantur in substantia, media quantitate, sed etiam recipiantur immediate in ipsa quantitate tanquam in subiecto quod: oppositum tamen manifeste colligitur ex doctrina Aristotelis, & D. Thomæ.

Aristoteles enim 4. metaphysicæ text. 14. ait: *Accidentis non est accidens, nisi quia ambo eidem accidunt.* Et D. Thomas, 1.2. question. 7. artic. 1. ait: *Aliquid dicitur accidens alicuius dupliciter. Uno modo quia in est ei, sicut album dicitur accidens fortis. Alio modo, quia est simul cum eo in eodem subiecto.* Et in solutione ad 3. id magis explicat, dicens: *Sicut dictum est, accidens dicitur accidenti accidere propter convenientiam in subiecto: sed hoc contingit dupliciter. Uno modo secundum quod duo accidentia comparantur ad unum subiectum absque aliquo ordine, sicut album, & musticum ad fortem. Alio modo cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit unum accidens alio mediante, sicut corpus recipit albedinem mediante superficie, & quæst. 2. de virtutibus artic. 3. ad 2. asserit: *Forma non est forma, in quod una forma præstat subiectum alteri, nihil tamen prohibet, plures formas in eodem subiecto esse secundum quendam ordinem, scilicet ut una sit formalis respectu alterius, sicut calor est formalis respectu superficie.* Hac D. Thomas, & iuxta eius doctrinam respondetur ad tertiam probationem argumenti, quod esse subiectum quod susceptivum contrariorum ex se, & ex natura sua, est proprium substantiæ, & eo modo nulli alij convenit; sed quantitas ex natura sua solum est subiectum quo, disponens substantiam ad receptionem aliorum accidentium corporalium:*

& eodem modo potentia, vt in homine intellectus, & voluntas, quæ sunt accidentia realiter distincta à substantia non recipiunt vt quod accidentia, actus videlicet talium potentiarum, sed sunt principium, quo mediante in substantia recipiantur. Quantitas autem panis, & vini in Eucharistia non ex natura sua, sed ex speciali modo, per se existendi ad modum substantiæ ei diuinitus communicato est quasi susceptivum quod accidentium, & contrariorum. Et vt optime explicat noster Author Ss. Magister Soto cap. de quantitate, quæst. 2. in solutione ad 2. Cum quantitas sit accidens consequens materiam, sicut qualitas consequitur formam; sicut substantia nihil agit, nisi mediante aliqua qualitate tanquam virtute agendi, vt ignis mediante calore, ita substantia nihil corporale patitur aut recipit, nisi mediante quantitate. Vnde sicut si agit qualitas etiam separata, vt calor separatus, est in virtute substantiæ, ita etiam si aliquid accidens recipit quantitas, est in virtute substantiæ. Et ita quando in Sacramento Eucharistiæ quantitas panis recipit alia accidentia, id non competit illi ex se, sed in virtute substantiæ, & vt diuinitus habet communicatum aliquem modum essendi ad modum substantiæ, & sic semper restat, quod suscipere accidentia, & suscipere contraria ex natura sua, & non

virtute alterius, sit proprium folius substantiæ, & nulli alij à substantia competat.

CAPVT DE Quantitate.

QVÆSTIO VII.

Quid sit quantitas, & quæ eius ratio formalis.

PRIUSquam ad resolutionem quæstionis accedamus, pro his quæ in illa, & in alijs quæstionibus supra hoc caput sunt dicenda, breuiter est præmittenda littera Aristotelis in prima parte huius capituli. Diuidit ergo in primis quantitatem in continuam & discretam. Quantitas continua est cuius partes copulantur aliquo termino communi, vt partes lineæ continuantur puncto, quod medians inter duas partes, est terminus communis utrique. Quantitas discreta est cuius partes non copulantur aliquo termino communi, vt numerus & oratio.

2. Secundo diuidit quantum in quantum per se, & in quantum per accidens: quantum per se est, quod ratione sui, & non ratione alterius est quantum: vt omnes species, quas statim assignabimus, quantitatis continuæ & discretæ: quantum vero per accidens, seu quantum per aliud est

est illud, quod ratione alterius est quatum, ut actio dicitur brevis aut longa ratione maioris aut minoris temporis, quod in ea consumitur, & albedo dicitur magna ratione illius maioris superficiiei.

3. Tertio, quia solum ea, quæ sunt quanta per se, sunt species quantificatis, diuidit quantitatem continuam in lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum: & quantitatem discretam in numerum, & orationem.

4. Quarto diuidit quantitatem in eam, cuius partes habent positionem inter se, ut linea, superficies, corpus, & locus, & in eam, cuius partes non habent positionem inter se, quia positio partium in ordine ad locum constituit speciale predicamentum situs, cuius species (ut videbimus, cum de illo loquamur) sunt iacere, sedere, &c. Differentiæ autem quantificatis habentes positionem partium inter se, sunt, seorsum, deorsum, ante, retro, dextrorsum, & sinistrorsum, & istæ differentiæ non reperiuntur in tempore, numero, aut oratione, quia licet in eis partibus sit prius & posterius, non tamen positio.

5. Ad propositam autem questionem accedentes, quantum Aristoteles quantum aut quantitatem in hoc capite non definit, sed à diuisione quantitatis inchoauit; lib. tamen 1. metaph. tex. 19. quantum definit, quod sit *diuisibile in ea, quæ in sunt, quorum*

utrumque vel unum quodque unum quid aptum est esse. In qua definitione seu descriptione (ut explicat noster author q. 1. super hoc caput circa solutionem ad 1.) ponitur *diuisibile* ad differentiam substantiarum spiritualium, quæ quia non sunt diuisibilia, non sunt quanta. Per id autem quod additur, quod est *diuisibile in ea quæ in sunt*, excluditur diuisio mixti in elementa, quæ non existunt formaliter, sed virtualiter in mixto, & in quæ non diuiditur mixtum nisi per sui corruptionem: ac perinde eius diuisio in elementa non est diuisio quantificatis. Et per alteram particulam, *quorum utrumque vel unum quodque unum quid aptum est esse*, excluditur diuisio compositi in materiam & formam, quæ diuisæ non possunt existere, sicut diuisæ existere possunt partes quantificatis.

6. Quod si contra hanc definitionem obiecias, illam non competere omni quanto: non enim videtur conuenire celo, nec minime naturali; illud enim nullatenus est diuisibile, & hoc absque sui corruptione diuidi nequit. ¶ Resp. ex nostro authore Ss. M. Soto 1. physicorum, q. 1. art. 2. ad 1. argumentum Scoti, quod diuisibilitas in hac definitione quanti non accipitur pro separabilitate reali partium quantificatis; ea enim separabilitas aliquibus quantis conuenit, aliquibus vero non: sed accipitur pro diuisibilitate mathematica secundum quam

quam in omni quantitate, & quanto etiam cœli, aut minimi naturalis est designabilis per intellectum vna pars extra aliam, & ita ea definitio sic intellecta omni competit quanto.

7. Quia multoties aliquid non per suam rationem formalissimam, sed per aliquam sui passionem describitur aut definitur, adhuc ea non obstante definitione quanti, dubitatur in quo ratio formalissima, & essentialis quantitatis consistat. Pro cuius dubij intelligentia est supponendum, quod in quantitate possunt multa considerari, extensio videlicet partium quantitatis, & ipsius substantia in ordine ad se, quatenus (vt magis postea explicabimus) vna pars est extra aliam, & ab ea distincta, & vna cum altera coordinata; & extensio ipsarum partium substantia, & quantitatis in ordine ad locum, & impenetrabilitas cum altera quantitate; & ratio mensurae, quatenus per quantitatem mensuratur intrinsece substantia, & denique diuisibilitas ipsius quantitatis, siue diuisibilitas per separationem realem vnius partis ab alia, siue vt explicauimus, per designationem vnius partis extra aliam: his ergo suppositis, questio est, in quo istorum ratio formalis, & essentia quantitatis consistat.

8. Resolutorie dico primo. Ratio formalis quantitatis non consistit in diuisibilitate proxima. Dixi non consistere in diuisi-

bilitate proxima; quia cum diuisibilitas proxima, vt statim dicemus, se habeat vt proprietates quantitatis: & essentia cuiuslibet rei in radice suarum proprietatum consistat; essentia quantitatis in radice diuisibilitatis, seu indiuisibilitate radicali consistit: non tamen talis explicabitur essentia quantitatis, si solum dicamus, illam in diuisibilitate radicali consistere; cum id sit, quod intendimus indagare, quid sit videlicet in quantitate, quod est radix talis diuisibilitatis, & aliarum quantitatis proprietatum. Hoc ergo supposito, in conclusione dicimus, quod diuisibilitas proxima quantitatis non est ratio formalis, & essentialis illius, sed quædam quantitatis proprietas: ac perinde quod cum per diuisibilitatem Aristoteles, vt vidimus, definiuit quantum, illud per eam proprietatem, vt magis nobis notum descripsit. Conclusio est communis, & probatur, quia essentia & ratio formalis constitutiva cuiuscumque rei, est, quod primo intelligitur in illa, & ad quod eius proprietates consequuntur: sed diuisibilitas proxima non est, quod primo intelligitur in quantitate: ergo in tali diuisibilitate ratio formalis constitutiva quantitatis non consistit. Minor probatur, quia prius intelligitur in quantitate habere partes, & vnam distinctam ab altera, quam esse in illas proxime diuisibilem: ideo enim quantitas est proxime in

suas partes diuisibilibus, quia tales habet partes; & nō ē contra, ideo habet partes, quia est diuisibilis in illas. Ergo eius proxima diuisibilitas nō est, quod primo intelligitur in quantitate.

9. Nec huic conclusioni obstat, quod penes diuersam diuisibilitatem diuersæ distinguantur species quantitatis, vt linea, superficies, & corpus; videlicet, quia linea est diuisibilis secundum longitudinem; superficies secundum latitudinem; & corpus secundum profunditatem. Non (inquam) id obstat, quia licet per talem diuersam diuisibilitatem, tanquam per aliquam proprietatem nobis magis notam, prædictæ species distinguantur; diuersa in eis reperitur extensio partium in ordine ad se, à qua talis diuersa diuisibilitas provenit, & in qua diuersa ratio formalis specifica talium specierum consistit.

10. Dico secundo. Ratio formalis quantitatis nō consistit in ratione mensuræ: sed potius ea est proprietas ad rationem formalem quantitatis consecuta. Concluditur simili, sicut præcedens, ratione probatur. Quia quantitatem habere proximam aptitudinem, vt substantiam & alia mensuret, seu vt ipsa mensuretur; nō est primum quod in ea intelligitur: ideo enim talem aptitudinem habet, quia habet partes in ordine ad se distinctas & extensas, & nō ē contra. Ergo

essentia cuiuscunque rei (vt diximus) debeat esse, quod primo in ea intelligitur; ratio nō ensuræ, seu aptitudo proxima ad mensurandum, siue adiuē, siue passiuē accipiat, hoc est ad mensurandum alia, vel vt ipsa mensuretur; nō potest esse ratio formalis constitutiva essentialiter quantitatis; sed aliqua proprietas ad rationem formalem quantitatis consecuta.

11. Aduersus hanc tamen conclusionem obijciens testimonium D. Thomæ opusculo 52. circa finem ubi ait: *Propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, quatenus quantitas est, ratio est mensuræ.* Et quod 1. p. q. 28. art. 2. definit quantitatem, quod sit mensura substantiæ. Ergo in sententia D. Thomæ in ratione mensuræ ratio formalis quantitatis consistit. ¶ Confirmatur. Nam in eo essentia alicuius consistit, iuxta cuius diuersitatem diuersæ illius assignantur species. Sed solum ratione diuersæ mensuræ, diuersæ constituuntur species quantitatis locus & superficies, quæ eandem extensionem habent, & solum diuersam rationem mensuræ; & quatenus eadem extensio est mensura subiecti in quo est, dicitur superficies, quatenus vero est mensura corporis locari, quod continet, dicitur locus. Ergo ratio mensuræ est ratio formalis & essentialis quantitatis.

12. Respondetur. Quod præter-

terquam, quod illud opusculum computatur inter ea, de quibus dubitatur esse D. Thomæ; cuiuscumque sit, potest dici, ibi non sumi quantitatem secundum se, sed ut consideratur a logico; ab illo enim consideratur sub ratione mensuræ. Vnde ut logicus agit de quantitate, diuersa condistinguitur species quantitatis, locus a superficie propter diuersam rationem mensuræ: cum tamen considerata quantitate secundum sua essentialia, locus non constituat diuersam speciem quantitatis a superficie. Per quod patet ad confirmationem, de quo etiam amplius in sequentibus circa species quantitatis dicemus. ¶ Ad alterum autem testimonium D. Thomæ etiam ex dictis respon. quod ibi definit quantitatem non secundum sua essentialia, sed per quandam eius proprietatem scilicet rationem mensuræ, & sequitur quod de illa ad logicum agere spectat.

13. Dico tertio. Ratio formalis quantitatis non consistit in extensione illius in ordine ad locum. Conclusio est omnibus certa, & manifeste probatur. Tum, quia extensio quantitatis in ordine ad locum est effectus secundarius formalis, & proprietas quantitatis, supponens extensionem in ordine ad se; ergo cum (ut iam diximus) essentia cuiuscumque rei sit quod primum in ea intelligitur; extensio quantitatis in ordine ad locum non potest esse ratio formalis, & essentia quantita-

tis. Tum etiam, quia non omni quantitati extensio in ordine ad locum competit: nec videtur qualiter possit competere tempori, numero, & orationi: ergo ratio formalis quantitatis non in quantitati competere debeat: extensio in ordine ad locum non potest esse ratio formalis quantitatis, sed proprietas quædam non ad omnem quantitatem, sed ad quantitatem dumtaxat continuam, & permanentem consecuta. Tum denique, quia etiam quantitati, ad quam sequitur extensio in ordine ad locum, potest de facto miraculose non conuenire, ut de facto non conuenit quantitati corporis Christi existentis in Eucharistia.

14. Dico quarto. Ratio formalis quantitatis non consistit in impenetrabilitate illius cum altero corpore. Conclusio est certa, & patet. Tum quia talis impenetrabilitas non solum non est primum, quod intelligitur in quantitate, sed consequitur ad quantitatem iam extensam in ordine ad locum: ergo si extensio in ordine ad locum, quia consequitur ad quantitatem, non est ratio formalis quantitatis, multo minus talis impenetrabilitas, quæ ad quantitatem, media extensione in ordine ad locum, consequitur. Tum etiam quia quantitati etiam extensæ in ordine ad locum, miraculose potest impediri impenetrabilitas, & cum altera quantitate extensa in ordine ad locum penetrari: ut sic post resurrectionem penetrata fuit quantitas corporis Christi,

cum

cum quantitate sepulchri, cum ex illo clauulo exiit: immo vt duo corpora dicantur penetrari, non solum debent habere quantitatem, sed & vtrumque suam extensionem in ordine ad locum: corpus enim quantumuis quantum, si non sit extensum in ordine ad locum; sicut non erit in loco, ita & ad expellendum ab eodem loco aliud corpus, eodem modo se habebit, sicut si nullatenus haberet quantitatem: ac perinde non diceretur cum altero propriè corpore penetrari: impenetrabilitas enim est expulsio vnius corporis ab altero in eodem loco ratio ne sue extensionis in ordine ad locum ac perinde impenetrabilitas, vt diximus, non solum sequitur ad quantitatem, sed & ad illius extensionem in ordine ad locum. Ex quo patet in tali impenetrabilitate rationem formalem quantitatis non posse consistere.

15. Ultimo tandem dico. Ratio formalis constitutiva quantitatis est extensio partium substantiæ, & ipsius quantitatis in ordine ad se, id est, quædam extensio accidentalis, & quantitatiua partium substantiæ, quæ ex sua entitate partialem distinctionem entitatum habentes, solum ob id erunt capaces radicaliter remote extensionis in ordine ad locum, & per extensionem accidentalem, quam accipiunt à quantitate, redûtur proxime capaces extensionis in ordine ad locum; & per eandem extensionem suarum par-

tiarum; quæ quantitas ipsa habet; etiã ipsa quantitas sit capax proxime extensionis in ordine ad locum. Hæc igitur conclusio sic explicata, & amplius quæstione sequenti explicanda, est cõmunis Thomistarum, & plurium etiam aliorum, & deducitur ex conclusionibus præcedentibus. Si enim in nullo prædictorum ratio formalis quantitatis consistit, solū restat; quod in tali extensione partium in ordine ad se consistat. ¶ Confirmatur: quia talis extensio partium in ordine ad se est primarius & in impedibilis, effectus quantitatis: cum nullus alius ad ipsum præintelligatur, & ipse ad quemlibet alium quantitatis effectum necessario præsupponatur: ergo cum (vt sæpius diximus) cuiuslibet re ratio formalis constitutiva sit, quod primo in tali re intelligitur, & quod ad omnia alia supponitur; talis extensio partium in ordine ad se erit ratio formalis constitutiva quantitatis.

16. Tota autem huius conclusionis difficultas consistit in explicando talem extensionem partium substantiæ, & quantitatis in ordine ad se, & quid illa addat super distinctionem substantialem partium substantiæ, si illam habeat substantia ex se, & independenter à quantitate actuali. Vnde, vt id explicemus, oportet specialiter quæstione sequenti dubitare, an substantia corporea ex se, & independenter à quantitate actuali habeat actua-

lem distinctionem entitativam, & substantialem partium; & si illam habeat; quam extensionem suarum partium antecedenter ad extensionem illarum in ordine ad locum ei actualis quantitas tribuat.

QVÆSTIO VIII.

Utrum substantia corporea independenter, & antecedenter ad quantitatem actualem habeat partes substantiales, & entitativas actualiter distinctas.

IN hac quæstione, quæ (ut infra præcedentis dixi) multum conducit ad explicandam rationem formalem quantitatis, unum supponimus, & alterum inquiremus. Supponimus pro nunc (quod in quæstione sequenti ostendemus) substantiam videlicet esse realiter distinctam à quantitate, immò & satis esse probabile, posse supernaturaliter fieri, quod substantia realiter existat sine quantitate. Hoc ergo supposito, quod inquiremus est, an substantia corporea independenter à quantitate actuali, & etiam si de facto illam miraculose non haberet, habeat distinctionem actualem substantialem, & entitativam partium; ita ut una pars substantiæ non sit altera: an vero absque quantitate nullam prorsus distinctionem actualem habeat, sed solum radicalem, & in potentia: quatenus est capax diversarum partium quæ-

titatis, per quas ipsa substantia actualiter distinguatur in diversas partes. Et licet in hoc duplex opposita sit sententia, altera negans omnem prorsus distinctionem substantiæ absque quantitate; altera vero distinctionem substantialem, & entitativam partium substantiæ independentem, & antecedenter à quantitate concedens, & utraque sententia graves habeat defensores, quorumvis aliqui, qui pro hac ultima negativa referuntur, solum forsam intendant substantiam absque quantitate non habere extensionem partium; quia extensionem solum accipiunt pro distinctione accidentali partium, quam accipit substantia à quantitate; non tamen re vera negent substantiæ esse, & independentem à quantitate actualem distinctionem partialem entitativam: quidquid sit de authorum intelligentia, quid probabilius iudicem, explicare conabor.

1. Dicendum igitur existimo, substantiam quolibet corpoream antecedenter, & independentem à quantitate actuali, in ó etiam si miraculose quantitatem non habeat, habere distinctas actualiter partes entitativas & substantiales, ita ut una non sit alia & sit ab altera actualiter entitative distincta, licet ab illa non sit divisa, & separata. Probatur primo conclusio ratione meo videri efficaci, quia substantia antecedenter ad quantitatem præ-

habet

habet radicaliter determinatam quantitatem, & omnes illius partes: ergo antecedenter ad quantitatem actualem dantur in substantia diuersæ partes entitativæ, & substantiales actualiter distinctæ. Antecedens probatur, & explicatur, quia cum tota quantitas & omnes eius partes radicentur in substantia, non solum determinata aliqua quantitas totalis, sed omnes eius partes præhabentur radicaliter in substantia. Consequentia vero probatur, quia ut communiter docent Thomistæ agentes de principio individuationis, substantiæ duorum individuum distinguuntur actualiter totaliter substantialiter, & non per ipsam actualem quantitatem (hæc enim, utpote accidens solum tribuit illis distinctionem accidentalem) sed distinguuntur per semetipsas ipsæ substantiæ, quatenus radicaliter præhabent diuersas quantitates totales: ergo si quælibet talis substantia; antecedenter ad quantitatem actualem non solum radicaliter præhabet illam, sed & præhabet radicaliter omnes partes illius, illa ob id non solum erit distincta aqualiter, substantialiter, & individualiter ab alia substantia totali, sed & in eadem substantia erit distinctio aqualis unius portionis, seu partis substantiæ ab altera. Consequentia mihi videtur ita certa, ut nulla ei possit assignari disparitas.

3. Secundo probatur conclu-

sio, nam substantia totalis affecta quantitate (ut etiam auctores oppositi concedunt) habet partes distinctas realiter à partibus quantitatis in illis receptis. Sed ab ipsis partibus quantitatis, quæ in partibus substantiæ recipiuntur, tales partes substantiæ per semetipsas, & non per quantitates partiales distinguuntur realiter: ergo etiam per semetipsam & non per quantitatem potest una pars substantiæ ab altera parte substantiæ distingui, ac perinde ea distinctio partialis partium substantiæ inter se non erit à quantitate, sed independenter à quantitate potest habere. Prima consequentia probatur, quia si substantia, & partes substantiæ ex se habent, quod distinguantur realiter à quantitate, & partibus quantitatis, quare etiam ex se non habebunt, quod inter se partes substantiæ distinguantur? Minor autem, in qua videtur esse difficultas, probatur, quia partes substantiæ affectæ partibus quantitatis non possunt realiter distinguui ab ipsis partibus quantitatis per easdemmet quantitatis partes: nihil enim realiter ab aliquo distinguitur; per id à quo distinguitur, cum aliud debeat esse extremum distinctionis, & aliud id, per quod à tali extremo quid distinguitur. Nec possunt partes substantiæ distinguui à partibus, quas recipiunt, quantitatis per aliam quantitatem; illa enim etiam deberet distinguui à substantia

cia per aliam quantitatem, & sic in infinitum. Necessario igitur est dicendum, quod substantia totalis per se ipsam distinguitur à quantitate totali, quam actualiter recipit, & etiam partes substantiæ à partibus quantitatibus, quas in se ipsis recipiunt, realiter per se et ipsas distinguuntur.

4. Tercio probatur conclusio: substantia est ita adæquatum subiectum quantitatibus, quod in illa quantitas, & omnes illius partes distincte, & partialiter recipiantur, ita ut una pars quantitatibus non sit in tota substantia, sed una pars quantitatibus sit in una parte substantiæ, & alia in alia parte, aliàs quantitas esset in substantia indivisibiliter, & in extenso ad modum, quo anima rationalis est in tota materia: quod utique non est dicendum, cum quantitas extensiuo modo, & extendens ac distinguens accidentaliter saltem partes substantiæ, sit in ipsa substantia: ergo antecedenter ad quantitatem supponuntur in substantia, ut in subiecto proportionato, in quo quantitas potest recipi, diuersæ partes substantiales actualiter entitative distincte, in quibus possint recipi diuersæ partes quantitatibus. Probatur consequentia. Tum, quia subiectum, debet proportionari formæ, & re vera substantia nullam præhabens distinctionem actualem substantialem partium, non esset subiectum proportionatum ad recipiendas diuersas partes

actualiter distinctas quantitatibus. Tum etiam eadem consequentia probatur (ut semper sistamus in pacitate in prima ratione nostræ conclusionis facta) quod ad recipiendum diuersam quantitatem totalem distinctam realiter ab altera quantitate totali, debet præsupponi substantia totalis distincta actualiter totaliter ab altera substantia totali; nec potest dici, quod distinctio actualis talium substantiarum totalium ab ipsis quantitatibus actualibus sit, sed necessario ad talium quantitatibus receptionem debet præsupponi: ergo à simili ad receptionem partium distinctarum eiusdem quantitatibus debet præsupponi in substantia distinctio actualis substantialis entitativa partium ipsius substantiæ; nec potest dici, quod talis distinctio sit per ipsas partes quantitatibus, quæ in substantia recipiuntur.

5. Quod si huic rationi, imò etiam alijs præcedentibus cum authoribus opposita sententia dicas, quod ut substantia sit subiectum proportionatum quantitatibus, & partium quantitatibus, non requiritur, quod præsupponatur ut habens actu distinctas partes, sed sufficit quod illas præsupponatur habens radicaliter, & in potentia: non enim effectus, quem recipit aliquid ab aliqua forma, debet in illo actu præsupponi, sed solum radicaliter, & in potentia: & ita sicut substantia, ut recipiat albedinem, & eius effectum

(asserunt prædicti auctores) nõ debet præsupponi alba, sed de al-
 habilis, & in potentia, ut recipiat
 albedinem: ita etiam substantia,
 ut recipiat quantitatem, & par-
 tes quantitatis, nõ debet præsup-
 poni habens actu distinctionem
 partium, quia talis distinctio par-
 tium in substantia (asserunt illi)
 est effectus quantitatis, sed suffi-
 cit, quod eam distinctionem sua-
 rum partium præhabeat substan-
 tia radicaliter, & in potentia.

6. Contra hoc tamen est, quod
 nos nullatenus dicimus, neque
 intendimus, quod ut recipiat sub-
 stantia, quantitatem, & partes
 quantitatis, debeat actu præha-
 bere aliquem effectum ipsius
 quantitatis: nec admittimus, dis-
 tinctionem a sualem entitativam
 partium substantiæ esse vllate-
 nus effectum quantitatis, sed aliã
 distinctionem accidentalem, &
 quantitativam, quam accipiunt
 à quantitate partes substantiæ
 distinctam, & superadditam dis-
 tinctioni actuali entitativæ, quã
 in se habebant, ut statim magis
 explicabimus: & solum intendi-
 mus, quod ad hanc recipiendam
 distinctionem quantitativam, &
 recipiendum ipsas partes quanti-
 tatis, debet in substantia præsup-
 poni distinctio actualis, & entita-
 tivæ suarum partium; sicuti ad
 recipiendum duas quantitates
 totales non debet quidem actu
 præhaberi in substantiis distin-
 ctio totalis accidentalis quãtita-
 tivæ, quam per distinctas quan-

titates totales acquirunt; debet
 tamen actu præhaberi in substã-
 tiis distinctio totalis substantia-
 lis entitativa, ut sint subiectum
 proportionatum diversarum to-
 talium quantitatum.

7. Quarto probatur conclu-
 sio, quia substantia, verbi gratia,
 homo, cum quantitate habet par-
 tes actualiter substantialiter dis-
 tinctas. Sed nullus effectus substã-
 tialis, nullaque perinde dis-
 tinctio substantialis præstari po-
 test à quantitate: cum accidens
 qualis est quantitas, solum pos-
 sit præbere effectum accidenta-
 lem: ergo substantia corporea
 ex se, & independenter à quanti-
 tate actuali; ac perinde antece-
 denter ad illam, & etiam si mira-
 culosè illam non haberet, haberet
 adhuc partes substantialiter, &
 entitative distinctas. Maior, in
 qua est difficultas, probatur,
 nam in homine modo cum quan-
 titate substantia capitis non est
 substantia pedis, cum sit una ab
 altera separabilis, & una destru-
 ctæ, altera non destruat: ergo
 modo, licet non sit actualiter se-
 parata substantia capitis à substã-
 tiâ pedis, est tamen ab illa rea-
 liter substantialiter actu distin-
 ctæ. Patet hæc consequentia:
 nam esse aliqua actualiter distin-
 ctæ nihil aliud est, quã quod hoc
 actu sit, & illud actu sit, & hoc
 non sit illud: ergo cum actu sit in
 homine quanto substantia pedis,
 & substantia capitis, & substã-
 tiâ pedis non sit substantia capi-

tis, & actualiter substantialiter hæc distinguuntur. ¶ Confirmatur primo, nam cum destruitur substantia, quæ est in pede, licet simul cum aliqua parte quantitatis destruitur; non destruitur tota substantia hominis, ut patet, ergo vel destruitur aliqua pars substantiæ hominis, vel solum substantia, quæ erat sub quantitate pedis de finit esse sub illa, absque aliquo, vel partiali sui destructione, si- cut cum corrumpitur aliqua pars corporis humani, non desinit esse tota anima rationalis, nec aliqua pars illius; quia anima rationalis non habet partes, sed solum desinit informare illam partem, quam antea informabat. Sed hoc secundum dici non potest: aliàs substantia corporea esset sub quantitate indiuisibiliter, sicut anima in corpore, & ipsa substantia corporea etiam cum quantitate nullam in se diuisionem haberet, sed solum diceretur virtualiter diuisibilis, quatenus recipit diuersas partes quantitatis: restat ergo quod cum destruitur aliqua pars integralis hominis, manet uerbi gratia, vel pes, vere aliqua substantia partialis destruitur: ac perinde ante talem destructionem talis pars substantiæ erat actualiter substantialiter distincta ab altera parte substantiæ, quæ non destruitur. ¶ Confirmatur secundo, nam certum videtur, quod in substantia corporea saltem affecta quantitate una pars substantiæ distinguitur a-

ctualiter realiter ab illa, ut substantiæ pedis à substantia capitis: ergo ablata miraculose à tali substantia quantitate (quod nunc suppono esse possibile) non remanet substantia, quæ antea cum quantitate erat substantia pedis omnino actu realiter indistincta à substantia, quæ erat substantia capitis: ergo distinctio actualis, quæ inter illa remanet, debet esse substantialis, & entitativa; omnis enim inter illa accidentalis distinctio proueniens à quantitate desinit esse, ablata ab illis quantitate. Prima consequentia, in qua est difficultas, probatur. Quia ea quæ realiter actualiter distinguuntur, non desinunt distinguí actualiter realiter, nisi alterum, vel utrumque destruitur, vel utrumque conuertatur in alterum. Sed per id præcise, quod à substantia capitis, & pedis auferatur miraculose quantitas, nec destruitur substantia capitis, nec substantia capitis conuertitur in substantiam pedis, aut substantia pedis in substantiam capitis: ergo si cum quantitate substantia pedis actualiter realiter distinguebatur à substantia capitis; etiam ablata ab illis quantitate, actualiter realiter distinguuntur.

8. Ultimo tandem probatur conclusio, quia in substantia etiam affecta quantitate potest realiter separari una pars substantiæ ab altera, manente omnino realiter inseparata quantitate: ergo per distinctionem accidentalem partialem, quæ

substantia habet à quantitate actuali, habet ex se, & independenter ab illa distinctionem actualem substantialem parcialem. Patet consequentia, quia si nullam distinctionem actualem parcialem haberet substantia, nisi à quantitate, non possent partes substantiæ realiter separari, nisi ad separationem realem partium quantitatis: ergo si realiter separantur partes substantiæ, non separatis partibus quantitatis illius, signum est, quod substantia habet aliquam distinctionem actualem partium præter distinctionem, quam habet à quantitate. Antecedens probatur; nam casu quo quis intenderet consecrare dimidiam partem hostiæ ab ipso signatam, definit esse dimidia pars substantiæ panis, altera dimidia parte permanente: ac perinde realiter pars substantiæ, quæ definit esse, separatur ab illa, quæ permanet, & tamen omnes partes quantitatis manent non solum quo ad apparentiam, sed re vera realiter inseparatæ, & continuæ sicut antea. Quia per id, quod tunc aliquæ partes quantitatis manent in subiecto, aliæ vero sine subiecto, non disconti- nuatur quantitas, ut in alio casu docet D. Thomas 3. par. quæstion. 77. artic. 8. ad 2. asserens, quod si speciebus vini consecratur misceatur vinum non consecratum, quantitas illius continuatur cum quantitate præexistenti, licet partes præexistentes quæ-

titatis non sint in subiecto, & partes aduenientes sint in subiecto: ergo à simili, quando consecratur pars hostiæ & definit esse pars substantiæ panis, separaturque perinde ab alia parte substantiæ permanenti, partes quantitatis nec separantur, nec disconti- nuantur, licet aliquæ illarum maneant in subiecto, aliæ vero absque subiecto.

9. Ut tamen conclusionem magis explicemus, restat declarare, quem effectum formalem primarium tribuat quantitas substantiæ. Supposito enim, quod talis primarius effectus quantitatis non est extendere substantiam in ordine ad locum, cum id sit effectus secundarius quantitatis, & sine quo miraculose potest quantitas reperiri, ut de facto reperitur quantitas corporis Christi, cui ut in Sacramento Eucharistiæ existenti talem non tribuit effectum extensionis actualis in ordine ad locum. Supposito enim hoc, si substantia ex se, & independenter à quantitate habet actualem distinctionem partium, ita ut una pars substantiæ sit ab altera antecedenter, & independenter à quantitate actualiter distincta; non videtur qualem primarium effectum formalem possit substantiæ tribui à quantitate.

10. Ad hoc dico, quod præter dictam distinctionem actualem entitativam, & substantialem partium, quam ex se diximus habere substantiam corpoream, habet à quantitate extensionem quan-

quandam quantitativam, & accidentalem earundem suarum entitatum partialium, per quam redduntur proxime capaces extensionis in ordine ad locum, cuius localis extensionis per primam illam distinctionem partialem entitativam, quam ex se, & independentem à quantitate actuali, sed quod una pars substantiæ sit prior alia, & omnes illæ cū ordine positionis inter se comparantur ad totum. Doctrina hæc colligitur manifeste ex D. Thoma: opusculo enim 4°. tractatu de quantitate, cap. 4. inquit. *Quod posita uno modo dicitur ordo partium in loco, & sic est unum de predicamentis, quod dicitur situs; alio modo posito est ordo partium in toto, & sic posito est differentia quantitativum.* Et in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 3. quæstioncula 3. ad 2. supponens Sanctus Doctor, corpus Christi in Eucharistia habere quidem quantitatem, ac perinde, & effectum formalem primarium quantitatis, non tamen ibi habere effectum secundarium ipsius quantitatis, scilicet extensionem in ordine ad locum; explicans in quo talis effectus primarius formalis, quæ habet quantitatis, consistat, ait: *Quoniam non sit accipere ordinem partium corporis Christi secundum comparisonem ad partes hostiæ, tamen est accipere ordinem ipsarum partium ad invicem in corpore Christi secundum propriam quantitatem.* Hæc D. Thomas in quo manifeste insinuat, quod licet in corpore Christi, ut existente in Eucharistia non sit ordo partium ad partes hostiæ, (quod est idem ac di-

ne ad locum, sunt tamen extensæ, & ordinatæ inter se, & in ordine ad totum, & non solum, quod una pars substantiæ nō sit alia (hoc enim habebant ex se, & independentem à quantitate actuali) sed quod una pars substantiæ sit prior alia, & omnes illæ cū ordine positionis inter se comparantur ad totum. Doctrina hæc colligitur manifeste ex D. Thoma: opusculo enim 4°. tractatu de quantitate, cap. 4. inquit. *Quod posita uno modo dicitur ordo partium in loco, & sic est unum de predicamentis, quod dicitur situs; alio modo posito est ordo partium in toto, & sic posito est differentia quantitativum.* Et in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 3. quæstioncula 3. ad 2. supponens Sanctus Doctor, corpus Christi in Eucharistia habere quidem quantitatem, ac perinde, & effectum formalem primarium quantitatis, non tamen ibi habere effectum secundarium ipsius quantitatis, scilicet extensionem in ordine ad locum; explicans in quo talis effectus primarius formalis, quæ habet quantitatis, consistat, ait: *Quoniam non sit accipere ordinem partium corporis Christi secundum comparisonem ad partes hostiæ, tamen est accipere ordinem ipsarum partium ad invicem in corpore Christi secundum propriam quantitatem.* Hæc D. Thomas in quo manifeste insinuat, quod licet in corpore Christi, ut existente in Eucharistia non sit ordo partium ad partes hostiæ, (quod est idem ac di-

cere, quod non est extensio, & ordinatum partium corporis Christi in ordine ad locum) est tamen ratione effectus primarij quantitatis ordo partium corporis Christi inter se, & in ordine ad totum; ita ut in illo etiam non extenso in ordine ad locum sint ratione quantitatis caput, manus, & pedes cum ordine vnius partis ad alteram, & omnes sic ut partes integrales ordinatae constituent totum, quam ordinationem (ut dixi) non habent partes substantiæ ex se, & independentes à quantitate actuali, sed solum distinctionem vnius ab altera, sine prædicta ordinatione.

12. Hinc sequitur proprie partes substantiæ antecedenter ad quantitatem dici entitativæ, & substantialiter distinctas, non tamen extensas, aut habere extensionem, quia extensio partium etiam in ordine ad se addit aliquid supra illarum distinctionem, scilicet ordinationem, quam habent à quantitate, & ita (ut in principio huius questionis dixi) plures qui pro opposita referuntur sententia, fortassis solum intendunt substantiæ ex se, & independentes à quantitate omnem extensionem, non autem distinctionem partium negare. Si quis autem dicat substantiam ex se habere extensionem substantialem partium; licet forsan minus proprie loquatur, cum tamen extensio quantitatis sit accidentalis, dum dicit substantiam ex se habere

extensionem substantialem partium, pro eodem sicut extensionem substantialem, ac distinctionem, & ita in re nihil asserit falsum.

13. Sequitur etiam, quod licet antecedenter ad quantitatem dicatur substantiam habere partes distinctas: non tamen proprie dicitur, habere partes integrales, quia per partes integrales significantur partes non solum inter se distinctæ, sed inter se, & in ordine ad totum ordinæ, & positionem habentes. Unde cum eum ordinem, & positionem habeant à quantitate, per quantitatem, & eius primarium effectum partes substantiæ efficiuntur partes integrales. His ergo suppositis solum restat, fundamēta oppositæ sententiæ diluenda proponere.

14. Obijciens ergo primo, quod secundum Aristotelem, & D. Thomam, substantia ablata quantitate, omnino remanet indivisibilis: ergo absque aliqua distinctione partium etiam entitativa, & substantiali; omnis enim qualiscumque distinctio facit divisibilitatem. Antecedens probatur; nam D. Thomas 4. contra gentes, cap. 65 ita ait: *Remota quantitate substantia omnis indivisibilis est, ut patet per Philosophum 1. physicorum. & 1. part. quaest. 50. art. 2. ait: At atomam dividi in partes, non convenit, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate, quare nota remanet substantia indivisibilis, ut dicitur 1. physicorum.*

secundum. Et denique quod ambeto
9. quæst. 4. art. 1. dicit: *impossibile*
est, quod una materia contrariis, &
dispositis formis recipiat, nisi secun-
dum diuersas partes, diuersitas autē
partium non potest intelligi in mate-
ria, non intellecta diuisione, neque di-
nissio non intellectu dimensione, quia
substantia quantitate sublata, remanet in-
diuisibilis: ergo secundū mentē D.
Thomæ ex Aristotele omnis di-
uisibilitas substantiæ provenit à
quantitate, & absque illa omni-
no manet substantia indiuisibi-
lis: ac perinde sine aliqua actuali
distinctione.

15. Respondetur, D. Thomā
ex Aristotele solam in prædictis
locis intendere, quod substantia
ablata omni quantitate, tã actuali,
quam radicaliter in ipsa præha-
bita, maneat omnino indiuisibi-
lis; non tamen quod præhabens
radicaliter quantitatem, antecede-
nter alid, quod actualiter ha-
beat illā, imò etū de facto actua-
liter non haberet illam, sit omni-
no indiuisibilis: non autem poni-
mus aliquam distinctionem aut
diuisibilitatem actualem entita-
tinam, & substantialem totalem,
vel partialem absque quantitate,
& partibus quantitatis radicali-
ter in substantia præhabitis, sed
absque quantitate, & eius parti-
bus actualiter in substantia recep-
tis. Quod autem hæc sit mens, &
intelligentia D. Thomæ manifeste
ex contextu testimoniorum,
quæ in argumento adducuntur,
comprobatur. In primo enim ad

ducto ex 4. contra gentes loqui-
tur, D. Thomas de distinctione
duorum indiuiduorum materia-
lium; ita enim asserit Sæctus Do-
ctor: *Quia sola quantitas dimensua*
de sui ratione habet, unde multiplicati-
o indiuiduorum in eadem specie pos-
si accedere: prima rad. & huiusmodi
multiplicationis ex dimensione esse
videtur, quia & in genere substantiæ
multiplicatio fit secundum dimensio-
nem materiæ, quæ nec intelligi posset,
nisi secundum quod materia sub diui-
sionibus consideratur, nam remota
quantitate substantia omnis indiuisi-
bilis est. Hæc D. Thom. in quibus
manifeste loquitur de distinctio-
ne indiuiduali, & numerica duo-
rum indiuiduorum substantialiū
intra eandē speciem. Sed iuxta ve-
riorē & communem Thomista-
rū sententiā circa principium in-
diuiduationis substantiarum ma-
terialium, certum est, quod sub-
stantiæ materiales non exigūt ad
sui indiuiduationē, & distinctio-
nem indiuidualem, quantitatem
actualem, sed solum quantitatem,
vt radicaliter in materia, & in
substantia præhabitam: ergo cū
D. Thomas ait, quod absque quā-
titate materia, & substantia est in-
diuisibilis, non intelligit absque
quantitate actuali, sed absq; quā-
titate etiā radicaliter præhabitā.
Vnde sicut ex radicaliter præhabi-
tā diuersa quantitate totali distin-
guuntur actualiter substantialiter
totaliter duæ substantiæ totales,
ita & in eadē substantia totali ex
radicaliter præhabitis diuersis

partibus quantitatis distinguuntur actualiter substantialiter entitatue diversae entitates partiales substantiae. Eadem intelligētia D. Thomae manifeste etiam ex ultimo adducto illius testimonio comprobatur: ad recipiendū enim diversas formas in materia exigit ibi D. Thomas divisionem ipsius materiae, & ad eam divisionem materiae exigit in materia diversas dimensiones quantitatis. Sed certum est in sententia D. Thomae, in materia ad recipiendas formas non precedere quantitatem actualem; cum in sententia Angelici Doctoris quantitas, sicut alia accidentia non recipiatur in materia, sed in toto composito, & cum aliquod compositum corrumpitur, fiat resolutio usque ad materiam primam, nullo in illa manente actuali accidente: ergo cum D. Thomas asserit, materiam ad recipiendas formas diversas, debere esse divisā, & ut sit divisā debere habere diversas dimensiones quantitatis, nō intelligit, quod debeat illas habere actu, sed solum quod radicaliter illas prehabeat: & ita cum dicit, materiam, & substantiam absque quantitate esse indivisibilem, intelligitur absque quantitate etiam radicaliter prehabita.

15. Obijces secundo, quia ablata quantitate actuali a materia, nulla in illa manet actualis distinctio. Omnem ergo distinctionem actualem partium accipit a quantitate actuali. Antecedens

probat, quia omnis distinctio actualis provenit ab aliquo actu. Sed in materia prima ex se nullus est actus, cum primus actus illius sit forma: ergo ex se nullā habet distinctionem actualem.

Confirmatur, quia si esset ex se in materia prima distinctio actualis partium, cum illa non essent adiuvētes divisae, & separatae, faceret unam compositionē cum altera. Sed talis compositio non potest esse. Tum quia prima compositio, quae in materia reperitur, est ex ipsa materia, & forma. Tum etiam, quia in omni compositione unum extremum comparatur ad alterum ut actus & alterum ut potentia: & in materia cum secundum se totam sit pura potētia, nihil est, quod possit comparari ad aliquid ut actus: ergo in materia nulla potest ex se reperiri compositio, ac perinde nec aliqua actualis distinctio partium.

17. Respondetur ad argumentum, quod licet materia nunquam, nec supernaturaliter, iuxta probabiliorē sententiā, possit existere sine forma, quamvis miraculose possit existere sine quantitate; tamen cum antecederet ad formam intelligatur, materiam esse radicem diversae quantitatis totalis, quatenus per dispositiones ab agente introductas sigillatur, & sic capax diversae determinatae quantitatis, quod intelligitur una materia distincta ab altera actualiter substantialiter,

ter, & principium distinctionis individualis, & in ea materia distinguuntur etiam actualiter partes substantiales: & ita negatur principale antecedens argumentum. Et ad primam probationem dico, quod ad hanc distinctionem non requiritur in materia aliquis actus, sed ipsa materia per se a se invicem entia est, sicut sine aliquo actuali superaddito distinguuntur realiter actualiter à quolibet alio ente ut à forma, & ipsa quantitate. Eodem modo est dicendum, quod in materia sine aliquo actuali illi superaddito solum per suam entitatem quatenus est ratio diversarum partium quantitatis, distinguuntur diversae partes substantiales ipsius materiae.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut partes ipsius quantitatis continuæ, quæ realiter non sunt divisæ, & separatæ, non faciunt compositionem, ita ut una comparatur ad alteram ut actus, & altera ut potentia: non enim maior est ratio in partibus homogeneis, quare una pars respectu alterius sit actus potius quam è conuerso, sed habent ad invicem unionem, & continuationem; ita etiam partes substantiales non habent compositionem, ita ut una comparatur ad alteram, ut actus, & altera ut potentia, sed uniantur realiter substantialiter inter se. Et per hoc patet ad utramque partem minoris,

non enim ponimus propriam compositionem unius partis materiae cum alia, sed unionem, & ita prima propria compositio materiae est cum forma.

18. Contra hoc tam è est, quod si partes materiae antecedenter ad quantitatem uniantur realiter substantialiter, cum (ut dicitur in solutione) una pars non se habeat ut actus respectu alterius, indigent aliquo nexu, & termino communij ut inter se uniantur. Si ergo enim id non requiratur ad unionem eorum, quorum unum se habet ut actus, & alterum ut potentia; & ideo neque ad unionem materiae cum forma, neque alicuius formæ cum subiecto existimenti requiri aliquem modum intermedium unionis, sed quod se ipsis immediate uniantur, quia unum se habet ut actus, & alterum ut potentia, & opposito tam è, inter ea quorum unum non se habet ut actus, & alterum ut potentia, ut uniantur, requiritur aliquod vinculum, & modus unionis ab extremis, quæ uniantur, distinctus; & ideo ut uniantur partes quantitatis, requiruntur inter illas aliqua inuisibilia, seu puncta; medijs quibus uniantur. Sed nullum datur medium inter partes substantiales, præcipue inter partes materiae substantialis, quæ realiter uniantur, & copulentur: ergo vel non dantur tales partes distinctæ substantiales, vel illæ non sunt inter se unitæ, sed ad modum quantitatis discretæ una non est.

est cum altera copulata. Minor, in qua est difficultas, probatur, quia si in materia substantiali essent aliqua indivisibilia substantialia, medijs quibus partes materiae viderentur, cum ab agente naturali dividitur una pars materiae ab altera, deperderetur, & de finiret esse illud indivisibile, quo partes materiae viderentur, sicuti ad dissolutionem quantitatis deperditur indivisibile, quo partes quantitatis viderentur. Sed ad actionem nullius agentis naturalis potest desinere esse aliquid materiae substantialis, cum quicquid ad materiam pertineat, videatur esse ingenerabile, & incorruptibile, sicut ipsa materia; ac perinde solum producibile per creationem, & potens desinere esse per annihilationem, quæ virtute agentis creati contingere nequit.

19. Respondetur, necessario in ea, quam defendimus, sententia, concedenda esse indivisibilia substantiæ, & etiam materiae substantialis, ut medijs illis illius partes substantiales realiter uniantur propter rationem in argumento factam; & etiam ut substantia sit subiectum omnino proportionatum quantitatis, & sicut in illa dantur partes, & indivisibilia quantitatis, quibus uniantur, ita & in subiecto correspondeant partes substantiæ & indivisibilia substantiæ, quibus uniantur. Vnde ad argumentum neganda est minor, & ad eius probationem concedendum est, quod ad separatio-

nem partium substantiæ desinunt esse indivisibilia substantialia, quibus viderentur, imò in veraque parte substantiali separata resultat novum indivisibile substantiale, quo terminetur; sicut ad separationem partium quantitatis resultat in qualibet parte separata novum indivisibile quantitatis, quo terminetur. Neque idest inconueniens, quia quamvis materia substantialis quoad omnes suas partes sit ingenerabilis, & incorruptibilis, indivisibilia tamen substantialia ipsius materiae, cum adhuc in genere materiae sint aliquid incompleti, educuntur ex potestate ipsius materiae, & sic ad actionem agentis naturalis possunt desinere esse, & alia indivisibilia substantia in partibus materiae separatim resultare.

QVÆSTIO IX.

Utrum quantitas realiter distinguatur à re quantâ.

DIco primo, quantitas realiter saltem formaliter distinguitur à re quantâ, siue res quæ quantificatur per quantitatem sit substantia, siue accidens corporeum. Manifeste patet conclusio, nam illa dicuntur realiter formaliter distincta, quæ ex se, & antecedenter ad omnem distinctionem per intellectum facta habent suas proprias rationes formales à rationibus illorum distinctas;

Etas; sed quantitas (vt ad illam in particulari doctrinam generalē omnium prædicamentorum applicemus) ex se habet formalem distinctionem rationem à substantia, tam in ratione communi accidentis, quam in ratione talis accidentis determinati. In ratione quidem communi accidentis, quia substantia est ens per se; quantitas autem vtpote verum accidens est entis ens, & ens in alio. In ratione vero particularis accidentis, quia quantitas habet speciales effectus formales, quos ex se non habet substantia, vt extensionem suam & substantiæ partium in ordine ad se, & in ordine ad locum, quam extensionem ex se, non habet substantia. ¶ Confirmatur, quia licet quantitas de substantia, & de qualitate denominatiue in conereto prædicetur, non tamen prædicatur de illis nomine, & ratione, vt Aristoteles docet in capite de substantia, quia diuersa est definitio substantiæ, & qualitatis à definitione substantiæ. Ea autem inter quæ nec formalis realis interuenit distinctio, vnum de altero formaliter, & nomine, & ratione prædicatur. Quantitas igitur à re quanta scilicet à substantia, & à qualitativis corporalibus, quæ per quantitatem reduntur quantæ, realiter saltē formaliter distinguitur.

2. Dico secundo, quantitas realiter entitativè distinguitur à re quanta. Oppositum tenet Ochā, & plures alij. Nominales existi-

manentes, quamlibet rem quantam esse suam quantitatem, & quod substantia corporea, in eo materia corporea per seipsam, & sine aliqua entitate superaddita est quanta, & forma corporea per suammet entitatem est quanta, & similiter qualitas materialis, vt calor, vel albedo per suammet entitatem est quanta. Et cum materia à forma corporea, & utraq; à prædictis qualitatibus realiter entitativè distinguantur; distinctio entitativè est quantitas, quæ materia est quanta; & quantitas quæ forma corporea est quantæ; ac denique quantitas quæ quilibet qualitas est quanta. Sed conclusio est omnium aliorum communis, & in primis satis aperte deducitur ex Aristot. pluribus in locis, præsertim 7. metaphisicæ tex. 8. ubi ait: *Longitudo, latitudo, & profunditas quantitas quæ dā sunt, sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis eni hæc primo in sunt*, & 1. philicorum textu 15. ait: *Si substantia, & quantum sunt, duo sunt*, & ibidem textu 13. asserit: *Si substantia, & quantum, & quale sunt, non vnum, sed multa sunt*. Et quamvis aliquantulū hæc testimonia explicari possint, quia substantia, & quantitas non vnu formaliter, sed duo formaliter sunt: certe cum absolute, & sine addito asserit Aristoteles esse duo aut multa, maiorem quam formalem, entitativam videlicet distinctionem intelligit esse inter illa.

Confirmatur, quia disti. gult, substantiam à quantitate nec à qualitate. Sed certum est, qualitatem realiter entitativè à substantia distingui, cum nullus Catholicorum neget, qualitatem substantiæ panis manere realiter in Eucharistia, ipsa substantia panis destructa: ergo secundum mentem Aristotelis etiam quantitas distinguitur realiter entitativè à substantia.

3. Secundo probatur conclusio ratione desumpta ex Sacramēto misterio Eucharistiæ, quia in illo manet realiter non solum qualitates, sed & quantitas substantiæ panis, ipsa substantia panis realiter destructa, & in corpus Christi convertita: ergo realiter entitativè quantitas panis ab ipsa substantia panis distinguebatur. Consequentia patet, quia cum una entitas realiter manet, altera entitate realiter destructa, signum evidens est, quod tales entitates realiter entitativè distinguebantur. Antecedens autem licet non sit de fide, multum consonat cum his, quæ de fide circa sacramentum Eucharistiæ traduntur, & est communis Theologorum consensus. Unde sine aliqua specie temeritatis falsum non potest negari. Illud tamen negant Nominales dicentes, quod cum per conversionem in corpus Christi desinit esse substantia panis, etiam desinit esse sua quantitas, & cum alia remanent accidentia panis, non remanent cum quantitate, aut in

quantitate substantiæ panis, sed quodlibet illorum cum sua propria quantitate secum realiter identificata.

4. Contra hoc tamen est primo, quia in Concilio Tridentino sessione 3. canone 2. definitur, fieri conversionem totius substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, manentibus duntaxat illius accidentibus: ergo cum absque exceptione alicuius accidentis afferat sacrum Concilium manere accidentia substantiæ panis, & vini; & unum illorum sit quantitas, etiam illam manere videtur ibi desinite. ¶ Confirmatur, quia si non maneret quantitas substantiæ panis, non solum ipsa substantia, sed & sua quantitas cum illa identificata converteretur in substantiam, & quantitatem corporis Christi: ac perinde talis conversio non diceretur solum transubstantiatio, ut illam Concilium, & Patres appellavit, sed diceretur etiam transaccidentatio, cum etiam quantitas, quæ est verum accidens, in quantitatem Christi connetteretur.

5. Secundo idem impugnatur, quia si in Eucharistia non maneret quantitas substantiæ panis, alia accidentia ibi permanentia, non manerent inter se unita; con enim per id, quod unum aduenit alterum, quia non est maior ratio ut unum, calor v. g. respectu coloris se habeat ut actus, quam è converso. Nec talia accidentia

vnirētur inter se per id quod omnia illa in eodem aliquo essent subiecto, cum non sint in eadem substantia panis, vt pote quæ tunc nō permanet, nec in eadē quantitate substantiæ panis, si etiam tunc non manet, sed quodlibet tale accidens esset cum sua propria quantitate; ac perinde omnia illa inter se nullatenus manerent vnita, quod quidem admittete non parum videtur inconueniens. Alias non videtur quomodo simul naturaliter absque nouo miraculo omnia talia accidentia manerent.

6. Terrio principaliter ratione naturali probatur conclusio. Quod si materia, forma, & accidentia, quodlibet illorum habet suam propriam quantitatē cū sua entitate identificatam, sequeretur, ea naturaliter nō posse esse in eodem loco, sed vnum alterum ab eodem loco se expelleret. Consequens experientia docet esse falsum, cum videamus non diuersam, sed eundem locum habere materiam & formam & illarum accidentia. Ergo nō quodlibet illorum habet suam quantitatē, sed vna est quātitas omnium illorum entitatis ab entitatibus illorum distincta, per quam primo red dicitur quāta substantia, & deinde eius materialia accidentia. Et ita (vt ad ea, quæ cōtingunt in Eucharistia redeamus) destructa per cōuersionem in Corpus Christi substantia panis, manet illius quantitas susten-

tans alia accidentia, & illa quantificans. Sequela, in qua est difficultas, probatur. Quia duo corpora non possunt naturaliter esse in eodem loco, sed vnum alterum ab eodē loco expellit, quia habent diuersam quantitatē, ita vt ablata ab aliquo corpore quantitate, non esset nouum miraculum, quod simul existeret cum altero corpore, nec illa dicerentur proprie penetrari; sicut nō dicitur penetrari corpus quantum cum Angelo etiam in eodē loco existenti, quia Angelus non habet quantitatē. Ergo si materia & forma, & eius materialia accidentia, quodlibet habet distinctam quantitatē; non possent naturaliter existere simul in eodem loco, sed naturaliter vnum alterum ab eodem expelleret loco, nisi per speciale miraculum, non obstante eorum diuersa quantitate, penetrarētur; sicut miraculose cū corp⁹ Christi clauso exiit sepulchro, non obstante eius corporis a substantia sepulchri diuersa quantitate, cum corpore ipsius sepulchri fuit penetratum.

7. Nec valet, si dicas, quod quātitas materiæ, quæ, quia sicut ipsa entitas materiæ est minus actualis, est incompatibilis naturaliter in eodem loco cum alia quantitate materiæ: ac perinde duo corpora, quia habent diuersam quātitatem materiæ, nō possunt naturaliter esse in eodē loco; quātitates autem foris substantia;

tancialis, & accidentium materialium, quæ cum identificentur cum entitatibus formæ, & accidentium, quæ sunt entitates magis actuales, ac perinde, & ipsæ quantitates sint magis actuales, quam quantitas materie, non faciunt naturaliter incompatibiles in eodem loco quantitatem materie, & ipsam materiam.

¶ Non(inquam) id valet. Tum, quia quantitas omnis est eiusdem rationis: ergo æqualiter omnes habent pro effectu formali, licet secundario ea, quæ facit quantitas, facere impenetrabilia, & expellere ea, quæ per diversam quantitatem sunt quanta, ab eodem loco. Tū, vel maxime, quia ex ea solutione sequeretur accidentia, quæ sine subiecto per suas quantitates manent quanta in Eucharistia, non esse naturaliter incompatibilia in eodem loco cum aliquo corpore, ut cum alia hostia non consecrata. Consequens experientia docet, esse falsum. Falsum igitur est antecedens: sequela probatur, quia quantitates talium accidentium, utpotè iuxta præcedentem solutionem quantitates magis actuales, non expellerent naturaliter quantitatem aliorum accidentium, nec alicuius corporis.

8. Dico tertio. Partes quantitatis continuæ realiter modaliter distinguuntur ab indivisibilibus, quibus continuantur, ut linea à punctis, superficies ali-

Conclusio est expressa nostri Auctoris quæstion. 2. super caput de quantitate, & colligitur ex Aristotele pluribus in locis, præcipue 4. philosophorum tex. 107. ubi ait: *Quod punctum non est pars lineæ, sed continuans eius partes.* Et 5. metaphisicæ, c. 12. dicit: *Quod punctum est quid indivisibile habens positionem in continuo.* Et intelligitur punctum in omni genere esse indivisibile, ita ut sub nulla ratione divisibile sit: ergo cum secundum mentem Aristotelis, & secundum veritatem partes lineæ sint divisibiles, sentit proculdubio Aristoteles, punctum esse realiter distinctum à partibus lineæ. Et dixi realiter modaliter ab illis distingui, non quia distinguantur solum formaliter, aut sit eadem entitas puncti, & partium lineæ, sed quia cum punctum in genere quantitatis sit aliquid incompletum; habet se ut modus respectu partium quantitatis: ac perinde non distinguitur ab illis tanquam entitas ab entitate, sed tanquam modus ab entitatibus realiter cum illis non identificatus.

Et eodem modo comparantur quoad distinctionem linea ad superficiem, & superficies ad corpus. Tum, quia ita asserit Aristoteles 3. de cælo textu 14. dicens, quod punctum eo modo se habet ad lineam, quo linea ad superficiem, & superficies ad corpus. ¶ Tum etiam, quia si-

ent partes lineæ continuantur punctis, ita partes superficiei continuantur lineis, & partes corporis superficiebus. Ex his autem facile deducitur conclusionis ratio quantum ad distinctionem puncti à partibus lineæ. Nam, quod in omni genere est indivisibile, non potest realiter identificari cum eo, quod est divisibile, si enim esset eadem realiter entitas, vel illa esset entitativè divisibilis, vel indivisibilis. Sed punctum est in omni genere indivisibile, & partes lineæ sunt divisibiles: ergo partes lineæ cum punctis realiter non identificantur.

2. Universaliter autem, quod punctum à partibus lineæ, & lineæ à superficiebus, & superficies à partibus corporis realiter entitativè distinguantur, hac ratione probatur. Nam cum separantur realiter partes lineæ, definit realiter esse punctum, medio quo illæ copulabantur, & continuabantur. Et similiter cum separantur duæ superficies, definit realiter esse lineæ, qua tales superficies continuabantur: ac denique cum separantur partes corporis, quæ est tertia species quantitatis, definit esse superficies, qua continuabantur: ergo nec punctum identificatur realiter cum partibus lineæ, nec lineæ cum superficiebus, nec superficies cum partibus corporis. Patet consequentia, nam

cum aliqua realiter identificantur, non potest realiter desinere esse unum, quin realiter desinat esse, quod cum illo identificabatur. Antecedens autem probatur: nam cum separantur partes lineæ (& idem est cum separantur duæ superficies, aut duæ partes corporis) desinunt esse inter se copulata, & continuæ: ergo punctum, quod erat terminus illius communis, medio quo copulabantur, vel remanet identificatum cum altera illarum parte, vel cum utraque, vel realiter definit esse. Sed non potest manere identificatum cum utraque tali parte; nam cum illæ partes maneant realiter distinctæ, nihil realiter unum, quale erat punctum, potest cum utraque tali parte identificari. Nec est maior ratio quare maneat identificatum cum una prædictarum partium magis, quam cum alia: ergo dicendum est illud punctum realiter tunc desinere esse: ac perinde punctum cum partibus lineæ, & lineæ cum partibus superficiei, & superficies cum partibus corporis realiter non identificantur.

10. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod entitates non sunt multiplicandæ absque necessitate. Sed nulla est necessitas, ut concedatur quantitas, quæ sit entitas superaddita substantiæ.

Non

Non igitur illa est concedenda, sed quod substantia corporea per suammet entitatem est quanta, & quodlibet accidens materiale etiam per suammet entitatem est quantum. Minor probatur. Quia nulla superaddita entitate substantiæ corporeæ, illa habet distinctionem partium, & cum ob distinctionem partium proportionetur partibus loci, ob id præcise habet, quod possit in ordine ad partes loci extendi. Ergo cum quantitas solam constituat in substantia, ut partes illius distinguat & reddat capaces extendi in ordine ad locum; ad nullum effectum proprium quantitatis requiritur, quod illa ponatur entitative distincta à substantia: ac perinde nulla est necessitas concedendi quantitatem à substantia entitative distinctam.

11. Respondetur, negando minorem & ad probationem respondetur iuxta dicta in duabus questionibus precedentibus: quod licet substantia corporea sine aliqua entitate sibi superaddita, per id solum quod sit radix diversarum partium quantitatis, habeat actualem realem distinctionem suarum partium; non tamen absque alijs entitate quantitatis sibi superadditis habet suas partes ordinatas & extensas, ac perinde nec capaces proxime extensionis actualis in ordine ad locum. Vnde ad hunc effectum requiritur in substantia

quantitas realiter entitative ab illa distincta & illi superaddita.
12. Obijcies secundo, quod si quantitas realiter entitative distingueretur à re quanta, possent adinvicem realiter separari, & realiter separata existere, consequens autem videtur falsum. Quia si à substantia corporea realiter separaretur quantitas, non videtur qualiter illa possit manere, nisi eius partes, quæ extensa existebant localiter, fluerent ad punctum indivisibile, ut alii qui existimant, quod tamen videtur esse absurdum, cum ea consuetudine partium substantiæ ad punctum non possit fieri nisi per motum localem, & talis motus est substantiæ impossibilis absque quantitate.

13. Respondetur, quod licet non sit universaliter efficax argumentum ex distinctione entitativa aliquorum, quod possint adinvicem realiter separari, & realiter separata existere. Aliquid enim potest ita in sui existentia dependere ab aliquo realiter ab illo distincto, ut ab illo separatim existere nequeat: ut materia sic in sui existente dependet à forma, quamvis ab illa realiter entitative distincta. Existimo tamen, non esse impossibile, quantitatem separari realiter à substantia, & utranque sic separatam manere. Cum enim licet quantitas, sicut quodlibet aliud accidens, magis dependeat à substantia, quam illa dependeat

deat à quantitate, adhuc tamen non obstante illa dependentia, reperitur in Eucharistia (vt ostendimus) quantitas separata realiter à substantia, ita etiam potest supernaturaliter fieri, vt substantia corporea realiter existat absque quantitate. Nec tunc partes substantiae fluere ad punctum; sed existerent inter se distinctae, non tamen ordinatae, & à fortiori, nec extensae in ordine ad locum: sicut etiam cum quantitate partis substantiae corporis Christi in Eucharistia, non existunt extensae in ordine ad locum, & tamen per id non est concedendum, illas fluere ad punctum, sed existere indiuisibiliter, hoc est sine extensione locali: ita vt tota substantia corporis Christi sit praesens omnibus speciebus Sacramentalibus, & cuilibet parti illarum. An autem alia praeter substantiam, quae per quantitatem reduitur quanta, vt qualitates materiales, possint realiter ab omni quantitate separata existere, non est certum: sicut tamen Deus quantitati panis in Eucharistia tribuit modum quendam existendi ad modum substantiae, per quem separata ab omni subiecto existit, poterit etiam forsitan tribuere qualitatibus simile modum, vt non solum absque subiecto substantiali, sed etiam absque omni quantitate existant.

14. Obijcies aduersus tertiam conclusionem, quod si punctum distingueretur realiter entitati-

ue à partibus lineae (& idè potest dici de linea à superficiebus, & de superficiebus à corpore) separatis realiter partibus lineae, desinet realiter esse punctum, quo illae continuabuntur, & incipient realiter esse duo puncta, quorum altero altera pars lineae sic separata, & altera altero terminetur, & vtrumque tale punctum à parte lineae, quae terminetur, erit realiter entitativè distinctum: si quidem non solum ponitur indiuisibilia continuantia partes lineae, sed & illas terminantia. Et eodem modo videtur distingui indiuisibilia continuantia à partibus lineae, atque indiuisibilia terminantia illarum. Sed ad separationem realem partium quantitatis non resultant de nouo aliqua indiuisibilia ab ipsis partibus realiter entitativè distincta: ergo non dantur in linea talia indiuisibilia ab eius partibus sic distincta. Minor probatur, quia non est tunc aliqua causa productiva talium indiuisibilium, cum illa non possit producere causam, quae diuidit & separat lineam.

15. Resp. concedendo maiorem: imò id (vt vidimus) est fundamentum nostrae tertiae conclusionis. Unde neganda est minor, & ad eius probationem dico, quod tunc talia indiuisibilia terminantia partium lineae quae diuiduntur, non producuntur directe à causa diuidente partes lineae, sed ab ipsis partibus sic diuisis naturali substantia consequuntur. Quia cum pars lineae ab altera parte dis-

continuatur, eo ipso naturaliter petit terminari, eoque ipso fuit, & resultat ab eius entitate vnum indiuisibile, quod illam terminet & quod ante erat in potentia illius, & ratione continuationis illius partis cum altera impediatur, ne a tali parte fluere, & resultaret. Vnde causa, quæ diuidit & discontinuat tales partes, solū se habet, vt remouens impedimentum continuationis, vt à qua libet talium partium indiuisibile terminatum illarū realiter resultet, & ea resultantia potius arguit, quod indiuisibile, quod sic realiter à partibus resultat, realiter ab illis distinguatur.

QVÆSTIO X.

Verum diuisio quantitatis in continuam, & discretam sit generis in species, & linea, superficies, & corpus sint vera species quantitatis continua.

Resolutorie dico primo. Quāritas essentialiter diuisione generis in species subalternas diuiditur in quantitatem continuā, & discretam. Conclusio est communis, breuiterq; probatur. Quia quantitas continua habet distinctam essentialiter extensionem partium, ac quantitas discreta: quantitas enim continua est, cuius partes copulantur alicui termino communi, & quantitas discreta est cuius partes nullo termino communi copulantur. In quo manifeste di-

uersa essentialiter extensio partium quantitatis insinuat: continuitas enim, vel discretio partium non est differentia alicuius proprietatis quantitatis, sed ipsarum partium, & earum extensionis, in qua ratio essentialis quantitatis consistit. Et ita Aristoteles, & D. Thomas pluries insinuant, hanc diuisionem esse essentialē. Et dixi, illam esse generis in species subalternas, quia (vt ex dicendis in hac, & sequentibus quæstionibus videbimus) quantitas continua in alias species est essentialiter diuisibilis.

2. Dico secundo. Linea, superficies, & corpus sunt veræ species athomæ, & essentialiter distinctæ quantitatis continuæ. Oppositum vnus, vel alter est, qui defendat, existimans, lineam & superficiem non esse proprias species quantitatis, sed reduci in tantum tanquam aliquid indiuisibile ad quantitatem pertinere. Sed conclusio est communis, & colligitur ex diuersis locis Arist. & D. Thomæ, breuiterque probatur, quia tam linea, & superficies, quam corpus veram habent extensionem, & diuisibilitatem partium, & partes vere copulantur termino communi, & quodlibet illorum habet diuersam essentialiter extensionem, & diuisibilitatem partium, & diuersum terminum communem ipsarū partium continuationum: ergo omnia illa sunt veræ species quantitatis continuæ, & inter se essentialiter &

specificè distinctæ. Tam prima, quam secunda pars antecedentis manifeste patet, quia nec linea, nec superficies, nec corpus sunt omnino indiuisibilia, sicut punctum, sed suas habent partes, & diuisibilitatem, & linea est solū diuisibilis secundum longitudinem, superficies autem est diuisibilis secundum longitudinem, & latitudinem, & corpus secundum longitudinem, latitudinē, & profunditatem. Vnde & Aristoteles 5. metaph. cap. 13. dixit: *Magnitudo, quæ quidem ad unum continua, est longitudo: quæ vero adduo, latitudo: quæ autem ad tria, profunditas.* Si militer continuarium partium linea est punctum; continuarium partium superficiem est linea; & continuarium partium corpus est superficies: ergo linea, superficies, & corpus veram, & ad inuicem essentialiter diuersam habent extensionem partium, distinctumque partium continuatum: acperinde verè sunt species essentialiter diuersæ quantitatis continuæ. ¶ Confirmatur, nam diuersas in ratione quantitatis linea, superficies, & corpus habent proprietates: ergo cum diuersæ proprietates nō nisi ex diuersis speciebus resultent, diuersas essentialiter species, linea, superficies, & corpus constituunt. Antecedens probatur, quia linea est brevis aut longa; superficies lata, aut stricta; corpus altum, & profundū: ergo linea, superficies & corpus diuersas habent pro-

prietates in genere quātitatis. Dixi istas species esse athomas, quia si quolibet illarum est diuisibilis, solum est ratione figuræ, ut linea in rectam & curuam, superficies in quadratam, & circulatam, & corpus in curuum, & pyramidale: cum enim figura sit accidens quantitatis ad genus quātitatis perticiens, tales diuisiones non erunt essentialiter, sed potius subiecti in accidentaria: acperinde prædictæ species, utpote in alias essentialiter non diuisibiles sunt species athomæ quantitatis continuæ.

3. Aduersus hanc secundam conclusionem obijcies primo: quod linea & superficies sunt quid incompletum in genere quantitatis continuæ: ergo non constituent proprias species quantitatis continuæ, sed reductiue tantum ad quantitatem pertinent: sicut punctum, quod quia est aliquid incompletum non constituit speciem quantitatis, sed reductiue ad quantitatem pertinet. Antecedens probatur, quia idè punctum est quid incompletum, & (ut dixi) reductiue tantum pertinens ad quantitatem, quia est quid indiuisibile, & ad continuandum, & terminandū partes quantitatis ordinatum: sed linea, & superficies sunt indiuisibilia ordinata ad continuandum, & terminandum partes quātitatis: ergo sunt aliquid incompletum: acperinde reductiue tantum ad quantitatem pertinent.

4. Respondetur negando antecedens, & ad probationem respondetur, quod quia punctū omnino est inuidiuisibile, & eius ratio solum est ordinari ad continuandas partes quantitatis, ideo secundum omnem sur rationem est quid incompletum, & sub nulla ratione directe, sed tantum reductiue pertinet ad quantitatem; linea autem, quia quamuis ut continuat partes superficiē, sit indiuisibilis secundum latitudinem, & superficies quatenus continuat partes corporis, sit indiuisibilis secundum profunditatem, & sub ea ratione formalissime possit dici, quod linea sit quid incompletum, & pertinet reductiue ad superficiē, & superficies sit quid incompletum, & reductiue pertinet ad quantitatem corporis; tamen quia linea habet suam propriam diuisibilitatem secundum longitudinem, quæ materialiter præsupponitur ad superficiē & ad corpus, & superficies habet suā diuisibilitatem secundum latitudinem, quæ materialiter præsupponitur ad corpus, secundum eas proprias suas diuisibilitates linea, & superficies non sunt aliquid incompletū, sed quid cōpletū, & constitutūes diuersam speciem quantitatis, & ita ad argumentum in forma potest distingui illa propositio, linea est quid incompletum: etsi formaliter, ut indiuisibilis secundum latitudinem, & ut sic ordinata ad continuandas partes lineæ accipitur, potest concedi talis propositio:

neganda vero est, si accipiatur linea formaliter ut diuisibilis secundum longitudinem, quia ut sic licet præsupponatur materialiter ad superficiē, non ordinatur ad continuandas partes illius.

5. Obijcies secundo, quod linea & superficies includantur in corpore: ergo non possunt species quantitatis à corpore essentialiter condistinctas cōiungere. Patet cōsequētia, quia una species non potest contineri in altera essentialiter ab illa distincta. Antecedens autem probatur, quia corpus est diuisibile secundum triam dimensionem, scilicet secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ergo continet lineam, & superficiē. ¶ Confirm. nā linea à superficiē, & linea & superficies à corpore solū distinguuntur per aliquā negationē, videlicet quod linea dicit negationē diuisibilitatis secundum latitudinem, & linea & superficies dicunt negationem diuisibilitatis secundum profunditatem. Sed non possunt dari species reales essentialiter distinctæ solum per aliquod negatiuum, alias essent realiter cōiunctæ per aliquid negatiuum, cū idē sit cōstitutiuū, & distinctiuū: ergo linea superficies & corpus non sunt species formaliter condistinctæ.

6. Respon. ad argumētū, quod linea ut diuisibilis secundum latitudinem ingreditur formaliter compositionē superficiē, non ut pars illius, sed ut continuatiuum partium superficiē; &

superficies ut in diuisibilis secundum profunditatem ingreditur formaliter compositionem corporis, non ut pars illius, sed ut continuatum partium illius: linea autem ut diuisibilis secundum longitudinem, & superficies ut diuisibilis secundum latitudinem continentur quidem in corpore, non tamen formaliter, sed ut quid præsuppositum ad rationem corporis, quod formaliter solum constituitur per extensionem, & diuisionem secundum profunditatem continens, & præsupponens materialiter à linea, & superficie diuisionem secundum longitudinem, & latitudinem. Huiusmodi autem continentia linearum, & superficiei in corpore non obstat distinctioni formali, & specificæ illarum à corpore: sicut nec obstat distinctioni formali specificæ numeri ternarii à quaternario, quod materialiter, & præsuppositiue numerus ternarius in quaternario contineatur. ¶ Ad confirmationem negatur, quod per solam negationem linea à superficie, & linea, & superficies à corpore distinguantur, sed per suas positivas diuisibilitates, & extensiones, licet una ad alteram materialiter præsupponatur, & per negationem alterius explicetur.

7. Obijciens tertio, quod cum impenetrabilitas sit passio quantitatis continuæ permanentis nulla potest esse quantitatis continuæ permanentis, quæ non sit cu

altera quantitate impenetrabilis, sed linea cum altera quantitate penetratur. Non igitur veram habet rationem quantitatis continuæ permanentis ac perinde nec potest speciem quantitatis continuæ constituit. Minor probatur, quia linea est continuatum partium superficiei: ergo tangit secundum se totam utramque partem superficiei, quam continuat; sicut punctum, quia continuat partes linearum, tangit secundum se totam utramque partem linearum, quæ copulat, & continuat: ergo linea penetratur cum partibus superficiei; aliqua enim penetrari nihil est aliud, quam se tangere secundum se tota. ¶ Confirmatur, quia superficies aliqua cum alia superficie penetratur: ergo non est quantitas continua & permanens cum (ut diximus) omnis quantitas continua, & permanens debeat esse cum alia quantitate impenetrabilis. Antecedens probatur, quia si duo corpora perfecte plana coniungantur, superficies terminatiue utriusque corporis adinuicem penetrantur. Tum, quia se tangunt secundum se totas. Tum etiâ, quia in eodê sunt loco, siquidem vnica, & eadem indiuisibili superficie aeris utraque talis superficies terminatiue utriusque prædicti corporis continetur: nata si ad continendum illas duplex superficies in aere corresponderet, cum illæ superficies corporum essent in media, darentur in aere duæ superfi-

cies immediata, & corpus aeris componeretur ex superficiei-
bus indiuisibilibus, quod esse impos-
sibile, ostenditur in phisica; sicut
& quod in linea dentur duo pun-
cti immediata; quia alias linea
componeretur ex punctis indiui-
sibilibus.

8. Responderetur ad argumen-
tum, quod cum linea sit diuisibi-
lis, & extensa secundum longitu-
dinem, & ea dumtaxat ratione sit
quanta, & sit indiuisibilis secun-
dum latitudinem; ac perinde se-
cundum eam rationem non sit
quanta, non obstat eius quantita-
ti, quod secundum se totam tan-
gat partes superficiei, quas conti-
neat, quia tangit illos qua ratio-
ne indiuisibilis est. Obstarer autē
ei⁹ quantitati, quod priores partes
ipsius lineae tangerent secundū se
totas posteriores partes ipsius li-
neae, quia id esset, nō habere par-
tes, nec extensionem aliquam e-
tiam secundum longitudinē. Et
cum re vera partes lineae cum alijs
eiusdem lineae partibus, non
possint penetrari, aut se secundū
se totas tangere, id sufficit, ut li-
nea secundum quod habet extē-
sionem longitudinis, sit vere quā-
ta. ¶ Similiter (ut confirmationi
occurramus) cum superficies sit
diuisibilis secundum latitudinē,
& ea ratione sit quantitas, & quā-
ta, & sit indiuisibilis secundū pro-
funditatem, & secundū eam ra-
tionem non sit quantitas, sed cō-
tinuum, vel terminatum
corporis; eius quantitati non ob-

stat, quod secundum se totam tan-
gat aliam superficiem, & ut sic nō
exigat distinctum locum una su-
perficies ab altera, imō neutra ut
sic sit in loco, quia indiuisibilia, ut
sic non sunt in loco, sed utriusque
tali superficiei correspondeat v-
na superficies corporis ambien-
tis; obstarer autem quantitati su-
perficiei, & illius extensioni, &
diuisibilitati, si illius partes secun-
dum latitudinem, secundum quā
est quanta, & extensa, adinuicem
penetrarentur, & secundum se to-
tas adinuicem se tangerent; quod
eam fieri non possit, vere superfi-
cies est quanta, & extensa.

9. Contra hanc tamen solutio-
nem obijcies, quod in quantitate
non solum aliqua illius partes,
non debent penetrari cum alijs
eiusdem quantitatibus partibus,
nec secundum se totas adinuicē
se tangere, sed nec una quantitas
debet cum altera penetrari, aut
secundum se totam alteram rea-
liter distinctam quantitatem tan-
gere: ergo cum superficies duorum
corporum (ut in casu cōfirmatio-
nis vidimus) adinuicem penetrē-
tur, vel licet non dicantur proprie
penetrari, quia indiuisibilia pro-
prie non dicuntur penetrari adinu-
icem, saltem secundum se tota
se tangant; id sufficit, ut proprie-
tales superficies non sint quan-
tae, quia nullae partes cuiuslibet ta-
lis superficiei non penetrantur
cum alijs partibus eiusdem su-
perficiei, nec secundum se totas
adinuicem se tangant. Antece-
dens

dens probatur, nam corpus, quia vere quantum est, non solum in illo aliqua illius partes cum alijs eiusdem corporis partibus sunt impenetrabiles, & secundum se totas adinuicem non possunt se tangere, sed & totum idem corpus cum altero realiter distincto corpore est impenetrabile, nec potest alterum secundum se totum tangere; aut ab vnica tantum superficie corporis locantis potest vtrumque corpus ambi, & locari: ergo ad quantitatem pertinet aliam quamlibet quantitatem a se realiter distinctam non secundum se totam tangere.

10. Respondetur, id non pertinere ad quantitatem, quae secundum aliquam tantam rationem est diuisibilis; ei enim sufficit, quod ea ratione, qua diuisibilis est, & extensa, partes illius secundum quas est diuisibilis, secundum se totas adinuicem non se tangat, licet specialiter ad corpus, quia est species quantitatis secundum omnem rationem diuisibilis, & secundum nullam dimensionem indiuisibilis pertineat, quod non solum partes illius adinuicem non penetrant, sed quod nec ipsum corpus cum altero corpore possit penetrari, aut illud secundum se totum tangere, quia sub nulla ratione (vt dixi) talia corpora sunt indiuisibilia; vt possunt,

secundum se tota adinuicem se tangere.

QVÆSTIO XI.

Utrum locus sit propria species quantitatis continuae à superficie condistincta.

SUPponimus ex dicendis in Phisica, quod locus est superficies corporis continentis locatum; & de illo inquirimus, an sit propria species quantitatis continuæ, & à superficie condistincta. Et ratio pro vtraque parte dubitandi sumitur ex Aristotele, qui in hoc capite de quantitate locum vt distinctam speciem à superficie enumerat inter species quantitatis continuæ: & lib. 3. metaphisicæ, vbi species assignat quantitatis continuæ, loci non meminit.

2. Resolutorie est dicendum, locum non esse speciem quantitatis à superficie essentialiter distinctam. Conclusio est communis: & probatur, quia cum (vt diximus) ratio formalis, & essentialis quantitatis in extensione partium quantitatis consistat, solum penes diuersam extensionem partium species quantitatis debent essentialiter constitui, & distingu. Sed locus, & superficies eandem prorsus habent extensionem partium, nec locus aliam extensionem habet præter eam, quam habet superficies: ergo non constituit locus speciem quantitatis diuersam à superficie. Minor prob. quia solum potest triplex extensio partium quantitatis continuæ

permanentis imaginari, scilicet secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Sed locus utpote vere corpus licet re vera habeat triplicem predictam extensionem, cum tamen non contineat locatum nisi ratione suæ superficiæ concavæ, accidentalis est ei formaliter, ut loco extensio seu divisibilitas secundum profunditatem, & solum ei convenit ad rationem loci extensio & divisibilitas secundum longitudinem & latitudinem, quæ est propria extensio superficiæ. Ergo locus non habet aliam extensionem aut divisibilitatem præter eam, quam habet in ratione superficiæ.

3. Ad rationem autem dubitandi respondetur. Quod locus formaliter ut talis, licet non habeat diversam extensionem, & divisibilitatem partim à superficie, habet tamen distinctam ab illa rationem mensuræ. Quia superficies ex sua formali ratione solum est mensura subiecti, in quo est: locus autem, cum formaliter ut locus est, addat supra superficiem continere locatum; addit etiam supra superficiem esse mensuram extrinsecam locati: & quia Aristoteles in hoc capite loquitur de quantitate, ut est mensura, ut distinctam speciem à superficie locum enumeravit. In 5. autem libro metaphisicæ, quia loquebatur de quantitate secundum sua essentialia, ac perinde in ratione extensio-

nis, cum locus (ut diximus) non habeat distinctam extensionem ab extensione superficiæ, non constituit illum speciem quantitatis distinctam à superficie.

4. Adversus hanc tamen resolutionem obijcies primo, quod cum ratio mensuræ sit passio & proprietas quantitatis, & ab essentia quantitatis resultans, non videtur qualiter possit locus diversam ac superficies specificè habere rationem mensuræ, quin diversa etiam in eis specificè supponatur ratio quantitatis & extensionis, in qua essentia quantitatis consistit, ut ad illam talis diversa quantitatis proprietas resultet. Ergo cum admittamus in loco & superficie diversam specificè rationem mensuræ, necessario videtur etiam in eis diversa ratio extensionis, ac perinde quantitatis concedenda.

5. Respondetur, quod licet proprietates, quæ sine respectu & ordine ad aliquid extrinsecum alicui naturæ conveniunt, non possint specificè multiplicari, non multiplicata essentia; proprietates tamen quæ alicui competunt cum ordine ad aliquid extrinsecum, possunt multiplicari, immultiplicata formaliter quoad intrinseca & essentialia eius essentia. Et quia in loco esse mensuram extrinsecam corporis contenti, seu locati, est aliquid competens superficiæ, ut dicit ordinem ad extrinsecum locatum bene potest invariata essen-

essentia quantitatis & extensione partium, diuersa ei ratio mensuræ secundum se, & vt continens locatum competere. Explicatur hoc amplius. Nam quauis omnis ratio mensuræ competat quantitati, quatenus in se partium extensionem habet, & ideo sit aliqua quantitas maior vel minor mensura sui intrinseci subiecti, vel alterius corporis, quia in se maiorem vel minorem extensionem vel magnitudinem habet, ideoque sit mensura secundum longitudinem quia ipsa quantitas extensionem in se & diuisibilitatem habet secundum longitudinem, & sit mensura alicuius secundum latitudinem, quia in se quantitas extensionem & diuisibilitatem habet secundum latitudinem: quod quantitas aliqua sit mensura extrinseca alicuius corporis præter illud quod intrinsecè afficit, licet supponat extensionem ipsius quantitatis, non sequitur ad ipsam quantitatem, nisi secundum quod dicit ordinem ad aliquid extrinsecum, vt secundum quod illud affine continet, sicut locus continet locatum: & ita ea ratio diuersa mensuræ non arguit diuersam intrinsecam rationem quantitatis: ac perinde licet locus & superficies distinguantur in ratione mensuræ, non distinguuntur in ratione quantitatis, aut in ratione extensionis, in qua essentialis & formalis ratio quantitatis consistit.

6. Obijcies secundo, quod non solum locus est mensura secundum latitudinem locati, sed etiã secundum longitudinem. Et tamen non distinguimus in linea duplicem speciem in ratione mensuræ, alteram secundum quod linea sit mensura intrinseca subiecti, in quo est, & alteram, quod sit mensura extrinseca corporis contenti, & sub qua ratione appellatur locus. Ergo nec in superficie, per id solum quod sit mensura intrinseca sui subiecti, & mensura extrinseca corporis, quod continet; debet constitui duplex species in ratione mensuræ, quarum altera dicatur locus, altera vero superficies.

7. Respondetur, quod præterquam quod nõ esset inconueniens concedere in linea eam duplicem speciem in ratione mensuræ; quia tamen linea non ratione sui, sed vt continetur in superficie, corpus aliquod ambit, quia superficies concava loci est quæ per se continet & circumseribit superficiem connexam locati, & si lineæ loci continentur lineas locati, est in quantum tales lineæ loco continentur in eiusdem loci superficie, ideo in superficie, non autem in linea distinguimus eam duplicem rationem mensuræ, & secundum vnam, quia est propria & intrinseca ipsi superfici ei dicitur superficies, secundum alteram vero, quia superfici ei non secundum se cõpetit, sed vt continet locatum, dicitur locus.

Quali

QVÆSTIO XII.

Utrum tempus, & motus sine vera specie quantitate.

Dico primo, motus non est species quantitatæ. Oppositum paucissimi tenent, & ita conclusio est communis. Et pro illius declaratione, pleniorẽ explicacionem a motu ad libros philosophorum remittendo, est supponendum, quod in motu reperitur actio & passio, terminus ipsius motus, ac denique fluxus, & tendentia in talem terminum, secundum quod motus definitur, quod est actus entis in potentiam secundum quod in potentia. Et quidem actio, & passio specialia constituent prædicamenta, terminus autem motus, secundum diversas species motus ad diversa pertinet prædicamenta, ut ad ubi, qualitatem, vel quantitatem, & ita tota difficultas est de motu, ut dicat fluxum, & tendentiam ad terminum, & de illo sic sumpto dicimus non esse propriam speciem quantitatæ. Quod probatur. Tunc, quia Aristoteles nec hic, nec lib. 5. metaphisice, ubi enumerat species quantitatæ, inter illas assignat motum; sed motum enumerat inter post prædicamenta: ergo cum (ut postea videbimus) post prædicamentum ad nullum prædicamentum proprie, & directe pertineat, motus in sententia Aristotelis ad nullum prædicamentum directe pertinet. Tum etiã,

quia motus, utpote via, & tendentia ad terminum, est aliquid vile incompletum, & imperfectum: ergo etiã si falso admitteremus, motum habere proprium, & speciale extensionem, continuitatem, & diuisibilitatem; talis eius extensio, continuitas, & diuisibilitas esset incompleta, & imperfecta sicut ipse motus: ergo cum extensio, que constituit specialem speciem quantitatæ debeat esse completa, & perfecta, motus non erit species propriæ quantitatæ. Tum denique, & maxime probatur conclusio, quia (ut conclusionem sequenti ostendemus) motus non habet extensionem formaliter distinctam ab extensione spatij, sicut nec tempus: ergo cum species quantitatæ per diversas formaliter extensiones debeat constitui, & distingui, motus non constituit specialem extensionem, & distinctam speciem quantitatæ.

2. Dico secundo. Tempus non est propriæ species quantitatæ à quæritate continua permanenti distincta. Oppositum tenent aliqui etiam ex his, qui doctrinã D. Thomæ in omnibus sequi profitentur; immerito tamẽ cum expresse (ut videbimus ex Aristotele) nostram Angelicus Doctor doceat conclusionem. Vade & communiter discipuli eiusdem Sancti Doctoris illam admittunt. Docet itaque illam expresse D. Thomas 5. metaphisice lectione 3. ubi explicans duos modos quantiper accidens ab Aristotele assignatos,

signatos, ait Sanctus Doctor: Distinguitur modus quantitatis per accidens, & ponitur quos modos quantitatis per accidens, quorum unus est secundum quod aliqua dicuntur quantitas per accidens, ex hoc solo, quod sunt accidentia alicuius quanti: sicut albi & musicum per hoc, quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quantitas per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo quod dicitur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis: sicut motus & tempus, quae dicuntur quaedam quantitas & continua, propter ea quod ea quotiens sunt, sunt diuisibilia, & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile, & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem propter magnitudinem eius quod mouetur, sed propter magnitudinem eius in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quod illa magnitudo est quantitas, & motus est quantum. Et propter hoc, quod motus est quantum, sequitur tempus esse quantum. Unde haec non solum per accidens quantitates dici possunt, sed magis per posterius in quantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori fortuitur. Secundum autem est autem quod Philosophus in praedicamentis posuit tempus quantitatem per se, cum hic ponat ipsam quantitatem per accidens, quia ibi distinguit species quantitatis secundum diuersas rationes mensurae. Alia enim rationem mensurae habet tempus, quod est mensura extrinseca, et magnitudo, quae est mensura intrinseca; & ideo ponitur illi et alia species quantitatis. Item autem consi-

derat species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa quae non habet esse quantitatis nisi ex alio, non ponitur hic species quantitatis: sed quantitates per accidens, ut in eis, & resus. Alius autem non habet aliam rationem mensurae, quam tempus, & magnitudo, & ideo nec hic, nec ibi ponitur quantitatis species. Locus autem ponitur species quantitatis, non hic, quia habet aliam rationem mensurae, sed non aliud esse quantitatis. Haec D. Thom. cuius verba ita clare nostram continent conclusionem, ut nullam explanationem admittant, cum non solum offerat motum, & tempus esse quantitas per accidens (id enim, ut uidebimus, aequaliter posset explicari) sed subiungat Sanctus Doctor, quod quia sunt quantitas per accidens, ad modum quo illa esse quantitas per accidens ex Arist. ibi explicat, non constituntur species quantitatis.

3. Ex praedicto igitur testimonio deducitur conclusionis ratio ad hanc formam. Cum ratio formalis quantitatis in extensione consistat, non constituntur distinctae formaliter species quantitatis, nisi per eas diuersae formaliter extensione, sed motus, & tempus non habent distinctam formaliter extensionem ab extensione quantitatis continue permanentis: ergo non constituntur distinctae species quantitatis ab illa. Minor prob. quia tempus non habet aliam extensionem, nisi extensionem motus, & motus non habet aliam extensionem, nisi extensionem spatij super quod sit: ergo tempus & motus non habet extensionem distinctam for-

formaliter ab extensione quantitatis continua permanentis. Antecedens probatur quia ideo tempus est quantum, & extensum, quia quantus, & extensus est motus: & ideo motus est extensus, & quantus, quia quantum, & extensum est spatium, quod per motum pertransit: ergo neque tempus, neque motus habent aliam extensionem, quam extensionem in corpore, per quod sit motus.

4. In prædicto etiam testimonio D. Thomæ assignatur ratio, quare Aristoteles, nec tempus, nec motum in 8. metaphisicæ inter species quantitatis enumeravit. In hoc autem capite de quantitate inter species quantitatis numeravit tempus, non vero motum. Quia in metaphisica agit Philosophus de quantitate secundum suam intrinsecam, & essentialiam: ac perinde in ratione extensionis. Unde cum (ut diximus) nec tempus, nec motus habeant extensionem distinctam formaliter à quantitate continua permanenti; non constituunt in ratione extensionis distinctam speciem quantitatis. In prædicamentis autem egit Philosophus de quantitate sub ratione mensuræ, & ita quia tempus habet diversam rationem mensuræ à quantitate continua permanenti: illa enim solum mensurat intrinsece subiectum in quo est; tempus vero est mensura extrinseca motus: ideo tempus in ratione mensuræ assignavit distinctam speciem quantitatis à

quantitate permanenti, sicut eadem ratione asserit hic D. Thomas, & ostendimus questione precedente, assignatur diversa species quantitatis in ratione mensuræ, locus à superficie: motus autem, quia nec diversam mensuram habet (nullius enim rei motus est mensura præter motum regularissimum primi mobilis, qui ideo habet rationem temporis) sub nulla ratione assignatur diversa species quantitatis.

5. Quod si ad testimonium D. Thomæ, & rationem pro nostra conclusione ex illo deductam respondeat aliquis cum authoribus oppositis sententia, quod D. Thomas non dixit, motum & tempus esse proprie quanta per accidens, sed potius quod sunt quanta per aliud, hoc est, quod eorum quantitas, & extensio provenit, & resultat à quantitate, & extensione corporis, super quod sit motus, quod utique non tollit quod quantitas, & extensio motus, & temporis sit distincta à quantitate, & extensione corporis, à qua resultat: ac perinde nec id tollit, quod diversam in ratione extensionis speciem quantitatis motus, & tempus constituat, vel saltem tempus, esto quod motus quia est incompletum & imperfectum, non ponatur propria species quantitatis.

6. Contra hoc tamē est, primo, quod D. Thomas, non solum eo modo asserit, tempus & motum esse quanta per accidens, sed ob
cum

cum modum essendi quanta per accidens subdit, morum & tempus non constituit specialem, & distinctam speciem quantitatis: non ergo relinquatur locus prædictæ D. Thomæ explanationi.

¶ Secundo contra eandem solutionem facit, quod (vt explicabimus respondentes ad primam objectionem) is modus essendi quanta per accidens sufficit, vt tempus & motus non habeant extensionem formaliter distinctam ab extensione spatij: ac perinde firma manet semper ratio D. Thomæ, vt non constituat tempus & motus specialem, à distam speciem quantitatis.

7. Specialiter autem contra admittentes motum non constituit speciem quantitatis, & id negantes de tempore, potest argui, quod cum tempus non habeat distinctam saltē extensionē ab extensione motus, si motus ratione sua extēsiōnis non constituit propriam speciem quantitatis, nec illam ratione sue extensionis constituet tempus.

¶ Nec valet dicere, quod quia extēsiō motus, sicut & ipse motus est aliquid incompletum, licet sit formaliter distincta extēsiō ab extensione corporis non constituit propriam speciem quantitatis; bene tamen tempus cuius extēsiō ex vna parte est distincta formaliter ab extensione corporis, & aliā non est aliquid incompletum. ¶ Non inquam id valet, quia esto sufficienter excludatur à propria specie quantitatis, mo-

tus licet haberet distinctam formaliter extēsiōnem à corpore, quia illa esset aliquid incompletum, eadē ratione excludēdū est tempus à propria specie quantitatis: eius enim extēsiō cū sit eadē ac extēsiō motus, etiā erit aliquid incompletum, & etiā si aliquālibet extēsiō tempus esset distincta ab extensione motus, cū ab hac illa procedat, si hæc est incompleta, & imperfecta, illa nequit esse perfecta, & completa: nullus enim effectus aut proprietates potest maiore perfectione, & completionē habere, quā sua ad quā sequitur causa: ac perinde si ratione incompleta extēsiōnis motus non constituit propriam speciem quantitatis, nec illa constituit tempus. Sed quidquid sit de his præcipue tempus, & motus ab speciali & distincta specie quantitatis excludatur, quia non habet formaliter distinctam extēsiōnem à corpore.

8. Aduersus conclusionem obijciens primo, quod licet extēsiō motus, & tempus proueniat ab extensione corporis, distincta tamē formaliter est ab illa: ergo distincta quantitatis constituit speciem. Antecedens probatur, quia motus & tempus distinctas formaliter habent partes, continuationē, & continuationem ac habet corpus: ergo cū extēsiō quantitatis cōtinuat in partibus, continuationē, & earū cōtinuationis cōsistat, diuersā formaliter extēsiōnem habet motus, & tempus ab extensione corporis. Antecedens probatur, quia partes corporis sunt permanentes, & eius

continuatina sunt superficies similiter permanentes; partes autem motus, & temporis sunt transeuntes, & continuatina motus sunt mutata esse, continuatina autem temporis sunt instantia, quæ etiam transeunt: ergo distinctæ sunt partes, & continuatina motus, & temporis à partibus, & continuatinis corporis.

9. Respondetur; argumentum quidem convincere partes, & continuatina motus, & temporis distinguui materialiter entitativè à partibus, & continuatinis corporis, cum his realiter permanentibus, illa realiter transeant, & desinant esse, tamen hæc distinctio entitativa, & materialis non facit distinctionem formalem extensionis, quia tantum, & non maiorem extensionem transeuntem habet motus, & tempus, ac extensionem permanentem habet corpus, super quod fit motus, & extensio, & magnitudo motus extensioni, & magnitudini corporis commensuratur, & utraque est extensio continua, partium, videlicet, quæ copulantur aliquo termino communi. Differentia autem partium quantitatis, & illius extensionis penes permanentiam, vel non permanentiam est omnino materialis, & accidentalis quantitati, ac perinde non constituit species essentialiter distinctas quantitatis. Unde divisio quantitatis continuæ in permanentem, & transeuntem non est generis in species, sed subiecti in accidentia.

10. Obijcies secundo, quod non solum datur motus localis, qui sit proprie motus, & extensus, & cuius tempus sit numerus, secundum prius, & posterius, sed alij motus, ut alterationis, & augmentationis: ergo cum illi non possint habere extensionem corporis, super quod fiat motus, aut esse quanta per accidens, id est per aliud, per quantitatem videlicet, & extensionem corporis, super quod fiat motus, talis saltem motus, & tempus illius partes numerans, non erunt quanta per aliud, sed habebunt propriam extensionem, & quantitatem non desumptam ab alio: ac perinde constituent specialem, & distinctam speciem quantitatis.

11. Respondetur, omnem motum successivum (mutatio enim aut motus instantaneus, nullatenus est extensus aut quantus) & etiam tempus, ut cuiuslibet motus successivi est generis secundum prius, & posterius, esse quanta per accidens, id est, per aliud, diversimode tamen: nam motus localis, de quo ut magis noto locutus est Aristoteles, & D. Thomas, est quantus, & extensus, quia est quantum & extensum spatium, per quod talis fit motus; ac perinde, ut diximus, non habet extensionem formaliter distinctam ab illo. Alij autem motus, ut alterationis, & augmentationis sunt quanti, & extensi propter quantitatem, extensionem, & latitudinem suorum terminorum: ac perinde

de non habent extensionem formaliter distinctam ab extensione illorum: & si aliquis detur motus successibus ad acquisitionem termini indivisibilis, id erit propter resistentiâ contrarij successivæ in tempore vincendam, & extensio talis motus desumitur & mensurabitur extensioni contrarij resistentis, non autem indivisibilitati termini.

QVÆSTIO XIII.

Utrum unitas, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, addat aliqui i supra quantitatem continuam.

Explicatis iâ speciebus quantitatis continuæ, ut ad species quantitatis discretæ deveniamus, & explicemus in sequenti quæstione, quid sit numerus quantitativus; oportet hanc præmittere quæstionem. In qua plures communiter opinantur & suo videri iuxta mentem. D. Thomæ, quod licet unitas transcendentalis, quæ est passio entis, & cõvertitur cum ente, nihil reale entitativum addat supra ens, sed sit ipsam ens, ut dicit indivisionem in se, & divisionem a quolibet alio: unitas tamen, quæ est principium numeri quantitativum, non solum aliqui addit supra substantiam vel qualitates quantas, quæ numerantur, sed supra earum quantitatem continuam. Ex opposito tamen alij plures

existimant, unitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, nihil reale entitativum completum aut incompletum addere supra ipsam quantitatem continuam. Et cū inter alios hanc sententiam noster traddat auctor Ss. Magister Soto cap. de quantitate, q. 2. conclus. 2. illam ob id, & quia probabilior em esse existimo, defendere & explicare conabor.

2. Dicendum igitur est, unitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis addere quidem supra substantiam corpoream, & qualitates corporeas, quæ numerantur, quantitatem continuam ab ipsa substantia & qualitatibus (ut ostendimus) realiter & entitative distinctam: non tamen addere aliquid reale supra ipsam quantitatem continuam; sed quod ipsa quantitas cõtinua realiter divisa & separata ab alia quantitate continua, ac perinde indivisa in se, & divisa a quolibet alia quantitate, absque qualibet alia entitate completa vel incompleta ei superaddita, est unitas prædicamentalis, & principium numeri, qui est species quantitatis discretæ: licet ipsamet realiter quantitas continua, ut est unitas & principium numeri, ratione distinguatur à semetipsa secundum se sumpta.

3. Conclusio sic explicata meo videri colligitur ex Aristotele, & D. Thomæ, immò ex communi omnium

omnium proloquio, quod ex diuisione continui sit numerus, numerus videlicet, non transcendentalis (ille enim cū competat quibuscumque rebus etiam spiritibus, & non quantis, non potest resultare ex diuisione continui) sed numerus quantitativus, atque species quantitatis. Sed tale commune proloquium non aliter potest intelligi, nisi quod in quantitate continua partes continuæ, sicut non erant diuise ad inuicem, ita nec quælibet illarum erat vna, aut vnitas; cum autem diuiduntur, pars quantitatis diuise per diuisionem sit vna, & sit vnitas quæ est principium numeri prædicamentalis, & cum partes numeri, vt partes binarij, vt pote qui est quantitas discreta, sint ipsæ vnitates, ex diuisione continui resultat numerus, quatenus ex diuisione continui resultant diuersæ quantitates continuæ, quarum cum quælibet sit ab altera distincta, & separata; quælibet est vna vnitate sufficiens, vt sit principium numeri, & ex pluribus talibus vnitatibus numerus componatur.

4. Secundo probatur conclusio, quia quælibet res eo ipso, quod, est ens est vna, & ob id (vt nunc supponimus, vnitas transcendentalis nihil addit supra quælibet entitatem accidentalem, vel substantiam corpoream, vel spiritualem: ergo & quantitas continua per suammet entitatem est vna in genere quantitatis, & fa-

cit substantiam, vel qualitatem corpoream, quam afficit, vnā non vnitate transcendentali, quā ex se ipsa substantia, & qualitas ex sua entitate absque quantitate habent, sed facit illam vnā vnitate pertinente ad genus quantitatis: ergo quantitas continua per suammet entitatem est vnitas in genere quantitatis, ac perinde principium numeri, qui est species quantitatis.

5. Tercio probatur conclusio, quia licet quantitas continua diuisione propria intra genus quantitatis sit diuisibilis, & quid completum in genere quantitatis continuæ, est tan en indiuisibilis diuisione quantitatis discretæ, & vt quid secundum eam diuisionem indiuisibile est principium numeri, & in eo genere aliquid incompletum: ergo sine alia entitate superaddita est vnitas, & principium numeri. Patet consequentia, quia si ob aliquam rationem deberet concedi aliquid superadditum quantitati continuæ, vt sit vnitas, & principium numeri, maxime, quia ad id debet esse aliquid indiuisibile, & incompletum: ergo si ipsa quantitas continua est indiuisibilis secundum propriam diuisionem quantitatis discretæ, ac perinde sub ea ratione est aliquid incompletum; ipsa quantitas continua, sine eo quod aliquid ei superaddatur, est vnitas, quæ est principium numeri. ¶ Confirmatur, & explicatur hoc exemplo: nam sicut linea,

nea, quamvis sit diuisibilis secundum longitudinem, & sub ea ratione sit aliquid completum, & constituens propriam speciē quantitatis continuæ, quatenus tamē est indiuisibilis secundum latitudinem, est quid incompletum, & principium superficiei; ita quantitas continua quamvis sit diuisibilis diuisione propria continui, est tamen indiuisibilis secundum diuisionem numeri (quā una quantitas continua non potest diuidi in duas unitates) est quid incompletum, & principium numeri, & ita non requiritur aliquid realiter entitatie quantitati continuæ superadditum, ut sit unitas ad quantitatem discretam reductiue pertinens: ac perinde sit principium numeri, qui est species quantitatis.

6. Obijcies tamen varia testimonia D. Tho. in quibus aliqui existimant, Doctorem sanctum oppositū docuisse nostrę sententię: quodlib. enim 10. art. 1. sic ait: *Respondeo dicendū, quod vnum, quod est principium numeri, de necessitate alicuius positiue dicitur in eo cui attribuitur: quia cū ex unitatibus numerus cōstituatur, nisi unitas res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic non posset poni in aliquo genere tanquam species.* Et 1. p. q. 11. art. 1. ad 1. postquam retulerat Sanctus Doctor duas extremas sententiās, alterā Platonis, & Pythagorę, quod sicut vnum quod conuertitur cum ente, nihil addit supra ens, ita nec aliquid addit su-

pra ens vnum, quod est principium numeri: alteram Anicenę, quod sicut vnum, quod est principium numeri, addit aliquid supra substantiam entis; ita etiam vnū, quod conuertitur cum ente, addit aliquid supra substantiam entis: ipse Sanctus Doctor media via inter eas sententias extremas procedens, concludit solutionem dicens: *Sic igitur dicendum est, quod vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquā rem supra ens: sed vnum, quod est principium numeri, addit aliqua supra ens ad genus quantitatis pertinens.* Sentire ergo videtur S. Thomas, vnū, quod est principium numeri, addere aliquid supra ea quę numerantur, & cum quod precipue numeratur sit quantitas continua, supra illā videtur sentire sanctus Doctor, quod aliquid addat vnum, quod est principium numeri.

7. Resp. huiusmodi & alia similia D. Tho. testimonia, mihi non magnā ingerere difficultatē, sed existimo S. Doctore, solum in illis intēdere assignare manifestā differētiā inter vnū quod conuertitur cū ente, & vnū, quod est principium numeri; quod vnū transcendē tale, & quod conuertitur cum ente, supra nullum ens cui competit, aliquid reale & positium addit; vnū autē predicamentale, & quod est principium numeri, addit supra ens cui competit, aliquid ad genus quantitatis pertinēs, scilicet ipsam quantitatem continuā, non tamen aliquid addit supra

ipsam quantitatem continuam, & ita D. Thomas licet toties de hac re locutus sit, nunquam dixit, quod vnum, quod est principium numeri, aliquid addit supra quantitatem, sed supra ens, vel supra substantiam entis. Procius maiori intelligentia est aduertendum, quod non solum quantitates continuæ nun erantur, & sunt vnum ac principium numeri, sed & substantiæ & qualitates, quæ per quantitatem continuam sunt quanta, & eis numerus tribuitur. Dicimus enim, quod tres homines quâti aut tres albedines quâti faciunt numerum ternarium non solum transcendentale (quæ facerent etiâ absq; quâtitate, imò etiam si essent entia omnino spiritualia) sed numerum predicamentale, qui est species quâtitatis discretæ, & ad eum numerum predicamentalem componendum, & ut quilibet v.g. talis homo sit vnum, quod sit principium talis numeri, non sufficit ei sua entitas substantialis, sed requiritur superadditam sibi quantitatem continuam, per quam homo qui ex sua entitate substantiali sicut erat ens, erat vnum transcendentale, efficiatur vnum predicamentale, & principium numeri, qui est species quâtitatis: & ita solû intendit in prædictis testimonijs D. Tho. quod supra ens substantiale, vel qualitatem materiale, ut numero quantitatiuo, numerentur, esse vnum, quod est principium talis numeri, aliquid addat, scilicet ip-

sam quantitatem continuam.

Et si dicas, quod non solum substantiæ, & qualitates quantæ per quantitatem continuam numerantur numero quantitatiuo, sed & ipsæ quantitates continuæ etiam si nullam substantiam, aut qualitatem afficeret, possunt numero quantitatiuo numerari, & quælibet esse vnum, quod sit principium numeri quantitatiui? Tunc enim inquiri, an quilibet talis quantitas sit vnum, & principium talis numeri per suam in se entitatem, sine aliqua ei entitate superaddita, an per aliam entitatem, licet incompletam ei superadditam. Si hoc secundum, sicut quantitas continua per se ipsam non habet esse vnum, quod est principium numeri; ita nec per se ipsam sufficit substantiam quam quantificat, facere vnum quod sit principium numeri. Si verò dicatur primum, non distinguitur in tali quantitate vnum, & vnitas transcendentalis, quæ conuertitur cum ipsas quantitatibus entitate ab vnitate predicamentali, per quam talis quantitas est vnum, quod est principium numeri.

9. Respondetur, ita reuera esse, quod licet aliæ entitates præter quantitatem continuam per se ipsas sint vnum transcendentale, & per quantitatem continuam eis realiter superadditam sint vnum predicamentale, quod est principium numeri quantitatiui, ac perinde in eis realiter non coincidat
vni;

vnitas transcendentalis, cum tali vnitate predicamentali: in quā tate tamen continua eius vnitas transcendentalis, quia est in genere quantitatis, vt pote quæ conuertitur euentitate ipsius quātītātis ad genus quantitatis pertinēte, est etiam realiter entitatue vnitas predicamentalis, & principium numeri quantitatiui cum sola distinctione rationis. Quatenus enim talis vnitas consideratur absolute, & in se, dicitur vnitas transcendentalis; quatenus vero ordinatur ad componēdum cum alijs quantitibus cōtinuis numerum predicamentalem, dicitur vnitas predicamentalis, & est principium talis numeri.

10. Secundo principaliter obijcies, quod vnitas quæ est principium numeri, debet esse aliquid indiuisibile, & incompletum: ac perinde reductiue tantum ad genus quantitatis pertinens. Sed quantitas continua est diuisibilis, & quid completum, & nō reductiue tantum, sed directe ad genus quantitatis pertinens, vt pote propriam speciem quantitatis constituens. Non igitur quantitas continua per se ipsam est vnitas aut vnum, quod est principium numeri, nec per se ipsam facit ea, quæ quantificat, esse vnum quod est principium numeri, sed ad id exigitur aliquid incompletum reductiue ad genus quantitatis pertinens non solū superadditum substantijs, & qualitatibus,

quæ numerantur, sed etiam ipsi quantitati continuæ. Antecedēs prob. quia enim punctū est principium quantitatis, est quid indiuisibile, & incompletū: ac perinde solum reductiue ad genus quātītātis pertinens, sed sicut punctum est principium quantitatis continuæ, ita vnitas est principium numeri, quæ est quantitas discreta: ergo talis vnitas debet esse quid indiuisibile, & incompletum: ac perinde reductiue tantū ad genus quātītātis pertinēs.

11. Resp. solutionem huius argumenti sufficēter in tertia probatione nostræ conclusionis manere insinuatam: punctum enim quia sub omni ratione est indiuisibile, sub omni ratione est incompletum, & sub nulla directe pertinet ad genus quantitatis: quantitas autem continua licet sit diuisibilis propria diuisione cōtinui, & sub ea ratione sit quid completum propriam constituens specie quātītātis, est tamen indiuisibilis diuisione quātītātis discretæ. Postquā numerū enim v.g. binarium in duas quantitates seu duo quanta quantitate continua diuidimus, licet quælibet talis vna quantitas sit diuisibilis in partes, quæ in ipsa sunt copulatæ, & continuatæ, quæ est diuisio propria quantitatis continuæ, non tamē est diuisibilis in aliquas partes, quæ in ipsa non sint aliquo termino communi copulatæ, quæ est diuisio propria quantitatis discretæ, & ita talis quælibet quante

tas continua est indivisibilis secundum divisionem quantitatis discreta. Unde sub ea ratione est aliquid incompletum, & indirecte, & reduciue pertinens ad genus quantitatis discreta. Exemplum huius manifestum assignauimus in prædicta tertia probatione nostræ conclusionis: linea enim quatenus diuisibilis secundum longitudinem, est quid completum directe pertinens ad genus quantitatis, & propriam speciem quantitatis continuæ constituens: quatenus vero est indivisibilis secundum latitudinem, est principium superficiei, ac perinde ut sic quid incompletum, & reduciue pertinens ad speciem superficiei, & idem est de superficie, quæ ut diuisibilis secundum latitudinem constituit propriam speciem quantitatis, & ut indivisibilis secundum profunditatem est principium corporis, & reduciue ad speciem corporis pertinens. Et sola interuenit distinctio rationis inter hæc, ut secundum se, vel ut principium aliorum considerantur. Et eadem distinctionem rationis admitimus in quantitate continua secundum se sumpta à semet ipsa ut est principium numeri quantitatis discreta. Totam hæc doctrinam desumpsimus ex nostro authore Ss. Magistro Soto.

QVÆSTIO XIV.

Utrum numerus predicamentalis sit ens reale; ens per se, & propria species quantitatis.

Dico primo, numerus quantitativus, qui ex diuisione cō-

tinui resultat, est aliquid reale. Oppositum tenent aliqui ex scholam D. Thomæ. Sed contra hoc est communis Thomistarum, & merito quidem, cum manifeste deducatur ex Aristotele, & D. Thomæ, uterque enim (ut conclusionem sequenti videbimus) numerum assignat propriam speciem quantitatis: cumque genus generalissimum quantitatis sit aliquid reale, & impossibile sit, genus reale per species, quæ non sunt aliquid reale, contrahi, manifeste inueniant, numerum esse aliquid reale.

2. Probatur autem primo conclusio, quia numerus quantitativus (ut suppono) est obiectum Arithmetice, quæ non solum est scientia realis, quia est habitus realis, sed dicitur scientia realis, quia agit de ente reali, ad differentiam logicæ, cuius obiectum est ens rationis. Et confir. quia si numerus, qui est obiectum Arithmetice, esset ens rationis, non abstraherent solum à materia sensibili, qualiter obiecta omnium mathematicarum dicuntur abstrahere, sed cum nullam eius subiectum concerneret materiam, abstraheret propter sui imperfectionem ab omni materia negative, sicut in processionalibus q. 6 diximus, abstrahere obiectum logicæ: ac perinde non haberet per quod distingueretur formaliter ab obiecto logicæ, nisi diceretur quod logicæ, & Arithmetica conuenirent in eadem specie scientiæ subalterna, quod nullus admittit.

admitteret. Ne igitur id dicatur, dicendum est cum omni sententia, numerum, qui est obiectum Arithmetica, vere esse aliquid reale.

3. Secundo probatur, quia teste Philosophorum de anima, cap. 6. numerus est sensibile commune, quod utique esse non posset, nisi esset aliquid reale: sensus enim etiam communis non potest nisi ad aliquid reale terminari. ¶ Cōfirmatur, quia numerus est mensura realis entium realium permanentium: ipse igitur numerus est aliquid reale, alias entia realiter mensurare non posset.

4. Dico secundo, numerus quantitativus est ens per se, & vera species quantitas. Oppositum aliqui tenent, sed certe contra communem sententiam Aristotelis & D. Thomæ. Aristoteles enim non solum in hoc capite, sed & 5. libro metaphisicæ, ubi quoad essentialia, & intrinseca quantitatis, illius species numeravit, inter illas numerum assignavit. Et D. Thomas pluries asserit, numerum esse veram, & propriam speciem quantitatis: ac perinde esse unum ens per se, & utrumque clarissime docet 8. metaphisicæ, lect. 3. ubi ait: *Est enim per se unum numerus, in quantum ultima unitas dat numero speciem, & unitatem, sicut etiam ex rebus ex materia, & forma per formam est aliquid unum, & unitatem, & speciem sortitur.* Hæc D. Thomas, ut tamen clarius conclusionem probemus, ostend-

damus prius numerum esse ens per se, & deinde illum esse veram propriam, & distinctam speciem quantitatis.

5. Primum igitur probatur, primo quia ut aliquid sit ens per se, sufficit quod ea ex quibus componitur habeant unitatem ordinis, & ordinate unum se habeat ad alterum, sed hoc saltem reperitur in numero, cuius unitates ex quibus componitur, ordinate ad illud componendum concurrunt, & ultima unitas (ut in hac questione in solutione ad ultimam objectionem videbimus) est forma numeri: ergo numerus licet inter entia per se sit in infimo gradu unitatis, & perfectitatis, absolute tamen est unum ens, & ens per se. Maior probatur, quia non omnia entia per se eandem unitatem & perfectitatem habere debent; sed maiorem, & maximam habet Deus, quia est actus simplicissimus, & purus: ac perinde est magis unus, & per se, quam Angelus: & Angelus maiorem unitatem & perfectitatem habet, quam composita substantialia materialia: & hæc maiorem, quam quantitas continua: & infimam unitatem, & perfectitatem habet quantitas discreta, cuius partes non copulantur aliquo termino communi; habent tamen unitatem, & perfectitatem ordinis. Unde hoc ipsum explicat D. Th. 7. metaph. lect. ultima ait: *Compositum quælog, sortitur speciem ab aliquo uno, quod est vel forma, ut patet in corpore mixto, vel*

compositio, ut patet in domo, vel ordo, ut patet in syllaba, & numero: & tunc oportet, quod totum compositum sit unum simpliciter. Quandoque vero compositum sentitur speciem ab ipsa multitudine partium collectarum, ut patet in aceruo, & populo, & in talibus compositum non est unum simpliciter, sed tantum secundum quatuor.

6. Secundo idem probatur, quia numerus (ut diximus conclusionem precedenti) est obiectum scientiæ Arithmeticæ: ergo est unum per se. Patet consequentia. Tum ex Aristotele 6. metaphysicæ, & alibi sæpe dicente, quod de ente per accidens nec potest esse scientia, nec definitio. Tum etiã, quia cum scientia versetur in demonstratione passionum de suo obiecto, & ens per accidens nullas habeat passiones, cum nullã habeat essentiam determinatam, nulla scientia potest esse de ente per accidens, ac perinde cum numerus quantitativus sit obiectum scientiæ Arithmeticæ, numerus est ens per se.

7. Nec valet dicere, quod Arithmetica non agit de numero pro formali, sed pro materiali, pro ipsi videlicet, quantitativis continuis: id enim utpote falsum nullatenus valet. Tum, quia de quantitate continua agit Geometria, ut de proprio Geometriæ obiecto: ergo si illud etiam esset obiectum Arithmeticæ, illa non distingueretur formaliter à Geometria. Tum etiam, quia licet numerus semper reperiatur in ali-

qua quantitate continua, à tali continuitate abstrahit Arithmetica non agens de numero, non solam ut est numerus in materia sensibili ligni, v.g. vel auri (à tali enim materia sensibili omnes mathematicæ abstrahunt) sed nec ut est numerus linearum, superficialium, aut corporum, nec ut partes numeri habent aliquam continuitatem, aut divisibilitatem propriam continui in partes copulatas termino communi: sed solum agit de quantitate continua formaliter, ut est veritas indivisibilis secundum divisionem propriam quantitatis discretæ, id est, ut est indivisibilis in partes non copulatas termino communi: ergo abstrahit formaliter Arithmetica à continuitate, quam concernit, & de qua ut de proprio obiecto agit Geometria: ac perinde cum numerus, ut formaliter distinguitur à quantitate continua, sit obiectum Arithmeticæ, ut sic debet esse aliquid per se.

8. Quod autem numerus sit propria & specialis, ab alijsque distincta species quantitativis præter quam quod ad id (ut nunc ostendimus) ei non deficit si sufficiens perfectus, & præterquam quod (ut videbimus) id deducitur ex Aristotele, expresse assertit D. Thomas, 1. part. quæstio. 11. ar. 1. ad 1. & alibi sæpe. Et probatur, quia numero vere competit essentia quantitativis, utpote quia veram habet extensionem, & divisibilitatem, & vere ei competit de-

scriptio.

scriptio quantitatis, cum sit diuisibilis in ea, quae in sunt, & habet specialem extensionem, & essentialiter distinctam ab omni alia quantitate, ut pote cuius partes non copulantur aliquo termino communi, sicut partes quantitatis continuæ. Veram igitur & essentialiter distincta ab alijs constituit quantitatis speciem. ¶ Confirmatur, quia numerus non est quantus per accidens, aut per aliud, sed per semetipsum, & per suam extensionem distincta formaliter ab omni alia extensione quantitatis: ergo cum, ut supra diximus, species quantitatis assignetur, & distinguantur penes diuersa quanta per se, numerus est vera & propria species quantitatis distincta essentialiter ab omnibus alijs.

9. Aduersus primam conclusionem obijcies primo, quod Aristoteles 5. metaphisicæ ait, quod numerus non est sine numerante: ergo cum numerans sit intellectus, numerus non est nisi dependenter ab intellectu: ac perinde est aliquid rationis, cum ens rationis sit quidquid non habet esse, nisi ab intellectu dependens. ¶ Confirmatur, nam D. Thomas 1. part. quaest. 30. art. 1. ad 4. asserit, quod numerus absolutus à rebus non est nisi in intellectu: ergo numerus, ut distinguitur à rebus numeratis; scilicet à quantitativis continuis, non est aliquid reale, sed rationis; quod enim est in intellectu, non est ens

reale, sed rationis.

10. Respondetur ad argumentum, quod Aristoteles solum intendit, quod si non esset possibilis potentia numerans, non esset numerus, quia in ordine ad potentiam numerantem numerus est: non tamen ob id numerus non habet esse reale: plura enim habent suum esse in ordine ad aliquam potentiam, nec illud haberent, si talis potentia non esset possibilis. Et tamen suum esse est reale, & non fictum à tali potentia; ut visibile habet suam visibilitatem in ordine ad potentiam visivam, & illam non haberet, si non esset possibilis potentia visiva; & tamen visibilitas est aliquid reale. ¶ Vel secundo respondetur iuxta ea, quae dicturi sumus ad ultimam objectionem contra secundam conclusionem, quod licet numerus sit aliquid reale, ut tamen in exercitio sit numerus, dependet tanquam à conditione ab intellectu numerante & accipiente ex unitatibus, quae componant numerum, aliquam ut ultimam, & alias ut non ultimas, quae tamen dependentia, ut ibi explicabimus, non obstant realitati numeri, & hanc forsitan dependentiam numeri à numerante intendit in hoc testimonio Aristoteles. ¶ Ad confirmationem respondetur, D. Thomam solum intendere, quod numerus non reperitur separatus à rebus numeratis, & quod solum ab illis separatur per intellectum; non tamen ob

id afferit, quod numerus non sit aliquid reale cum ipsis rebus numeratis identificatus, & formaliter ab illis distinctus; sicut licet animal non reperiatur separatum à rationali, & irrationali, nisi per intellectum, non sequitur, quod animal non sit aliquid reale.

11. Obijcies secundo, quod plures unitates, quæ componunt numerum prædicamentalem, non possunt uniri in aliqua forma reali: ergo vel nullatenus inter se uniantur, ac perinde, nullo modo efficiunt unum, vel uniantur in aliqua forma rationis: ac perinde numerus formaliter sumptus non erit aliquid reale, sed aliquid rationis. Antecedens probatur, quia forma uniens aliqua debet esse in ipsis unitis. Sed in unitatibus, quæ componunt numerum, utpote quæ sunt realiter distinctæ, & quandoque plurimum loco distantes, ut si componatur numerus binarius ex duobus hominibus, altero Romæ, altero Burgis existente, non potest aliqua forma realis existere: ergo non possunt uniri aliqua forma reali.

Respondetur, hoc argumento convinci, ut afferit noster author, formam numeri non esse realiter entitative distinctam à rebus numeratis: sic enim non posset esse realiter in omnibus illis, ut probat argumentum, cum tamen te vera forma numeri solum formaliter distinguatur à rebus numeratis secundum se sumptis, non obstat ut in omnibus il-

lis inveniatur, quia omnes illi, ut numerum componunt sine aliqua entitate eis superaddita, sunt partes numeri, & habent formam alitatem numeri. Et cum D. Thomas 7. metaphisicæ lectione 13. ait, quod dualitas non est duarum unitates, sed aliquid ex duabus unitatibus compositum, non intèdit quod dualitas addat aliquam entitatem, sed solum aliquam formalitatem supra duas unitates, secundum se sumptas, quatenus ex illis ut ordinatis resultat utrum compositum, qui est numerus formaliter ab ipsis unitatibus secundum se sumptis distinctus.

12. Adversus secundam conclusionem obijcies primo, quod Aristoteles 3. metaphisicæ, cap. 3. ait numerum esse plures unitates, & 8. metaphisicæ, cap. 3. numerum non esse unum, sed sicut cumulum; quæ autem sunt plura non sunt unum per se, & cumulus non est unum per se: ergo in sententia Aristotelis numerus non est unum per se.

Respondetur, Aristotelem solum in primo testimonio intendere, quod numerus sit quid unum, non unitate simplicitatis, sed unitate ordinis. Unde cum dixit, numerum esse plures unitates, non intèdit quod sint plures unitates absolute, & sine ordine, sed ordinatæ, quod sufficit ut numerus sit unum ens per se unitate, & perfectitate ordinis. In secundo autem testimonio non dicit Philosophus, quod numerus est sicut cumulus,

mulus, sed ita expresse ait: *Et numerus oportet aliquid esse, quod unus si unus est: aut enim non est scilicet quasi cōgeriet, aut si est, dicendum est, quid nam illud sit, quia cum ex multis facit.* In quibus verbis Philosophus non asserit, numerum esse quasi cumulum, aut cōgerietem, sed quod si unus est, debet assignari, per quid sit unum, & quid sit, quod numerum ex multis unitatibus unum facit, quod iam nos insinuauimus, nempe quod ordo quem habent inter se tales unitates facit ex illis unum, non quidem unitate, & perfectitate simplicitatis, nec philosophice compositionis, secundum quam una unitas recipiatur in altera; nec unitate continuationis talium unitatum in medio aliquo termino communis, sed unitate ordinis, secundum quod tales unitates inter se per ultimam unitatem ordinantur.

13. Obijcies secundo, quod ex pluribus entibus completis non potest poni unum ens per se. Sed numerus componitur ex pluribus quantitibus continuis, quarum qualibet est ens completum: ergo ex illis numerus resultans non potest esse unum ens per se. Maior videtur certa. Et minor in sententia quam questione precedenti defendimus, quod unitas, quæ est principium numeri nihil reale addat supra quantitatem continuam, facilius probatur, quia quantitas qualibet continua cum ponatur directe in prædicamento quanti-

tatis est aliquid completum: ac perinde eorum numerus componitur ex pluribus unitatibus, videtur poni ex pluribus entibus completis.

Resp. quod quantitates continentur secundum quod sunt indivisibiles diuisione propria quantitatis discretæ (ut questione explicauimus præcedenti) sunt aliquid incompletum, licet secundum se, & ut sunt indivisibiles diuisione continui sint aliquid completum, sicut linea, quamuis, ut divisibilis secundum longitudinem sit quid incompletum, ut indivisibilis tamen secundum latitudinem est quid completum, & principium ac terminus perfectionis, & cum numerus componatur ex quantitibus continuis, ut sunt in genere quantitatis discretæ quid indivisibile, componitur ex illis, ut sunt aliquid incompletum, & sic numerus non resultat ex entibus completis forma aliter ut completis, sed potius ut incompleta sunt: ac perinde ob id non habet ex quo non sit ens per se.

14. Vltimo rãdẽ obijcies, quod ut pluries testatur D. Thomas, vltima unitas est forma numeri. Sed esse vltimam habet ab intellectu accipiente illam ut vltimam: ergo numerus ex tali forma resultans non est ens per se; imò neque ens reale. Patet cõsequenter, quia quod habet esse solùm dependenter ab intellectu, non est ens reale, neque ens per se; cum ens per se petat determinatam formam, & non solùm illam, quæ prohibito potest ei tribui ab intellectu.

Hoc argumentum petit explicari, quæ sit forma numeri, ad quod pluribus relictis quæ circa hoc congeri solent, breuiter dico, formam numeri esse duplicem, alteram quasi totalem, & alteram quasi partialem, & physicam: sicut enim in homine damus unam formam totalem, scilicet humanitatem, & formam physicam, quæ determinet materiam, scilicet animam rationalem: ita & in numero v.g. ternario forma totalis est ternitas, quæ est quædam formalitas tribus unitatibus, ut componeretur numerum ternarium, & ut sic si nulli sumptis competens. Et solum est difficultas de forma quasi physica numeri, quæ adæquet & determinet partes numeri, numerumque in specie determinata constituat. Ad quod dico cum D. Thoma, & communis sententia, quod vltima unitas est forma in quolibet numero, & quæ dat illi speciem, & qua ablata, vel altera vltima unitate superaddita mutatur species numeri, non tamen aliqua unitas magis, quam alia habet ex natura sua esse vltimam unitatem, alias si illa non desineret esse, quamuis alia in aliquo numero desineret esse, non mutaretur species numeri; sicut non mutatur species per definitionem alicuius materie partialis, dummodo maneat forma informans, & actuans alias partes materie, sed omnes unitates quæ sunt capaces componere aliquem numerum realiter ex natura sua

habent capacitatem, ut possint accipi ut vltimæ, vel ut non vltimæ unitates, & ut determinabiles, vel ut determinantes: ut etiam de facto exerceant alteram determinare horum, requiritur tantum conditio, quod intellectus accipiat unam prædictarum unitatum, ut vltimam reliquas determinantem, alias vero ut non vltimas, & ab illa determinabiles; & tunc, ut ostensione occurramus, illa unitas, quæ de facto ab intellectu accipitur ut vltima, per suam realitatem habet esse vltimam, siquidem per suam realitatem erat capax, ut acciperetur ab intellectu ut vltima, quâvis exercitium vltimæ unitatis non habeat, nisi dependenter tanquam à conditione, ab eo, quod ab intellectu de facto accipitur ut vltima, quod tamen nec tollit realitatem, nec perfectitatem numeri, quia vltima unitas per suam entitatem, & realitatem est forma aliarum unitatum, licet in exercitio illas determinandi dependeat ab intellectu; sicuti realitati causæ finalis non obstat, quod in exercitio finalizandi dependeat, tanquam à conditione ab apprehensione intellectus; quia bonitas sic apprehensa est aliquid reale, & quod re vera finalizat. Sic igitur quamuis unitas, ut in exercitio sit vltima, dependeat tanquam à conditione ab actione intellectus accipientis illam, ut vltimam; tamen id non obstat realitati numeri, quia talis unitas est realis,

lis, & sicut vltima ab intellectu accepta realiter determinat alias vnitates.

QUESTIO XV.

Utrum oratio sit vera, & distincta species quantitas discreta.

EX multiplici orationis acceptione, & ex multis quæ in oratione aliqua etiam quantitativa reperuntur, quæ tangit nos-
ter Author quæst. 1. super hoc caput de quantitate in arguendo
4. oratio prout hic accipitur à Philosopho, vt idem nos-
ter author asserit in solutione eiusdē quartī arguendi, est mensura quorū-
cumque motuum discretorum ordinato sibi succedentium. Vt si tres syllabas ordine quis proferat, oratio erit mensura illarum secundū longitudinem aut breuitatem. Et eodem modo tres soni tubæ, aut cytharæ immo & tres saltationes ordinatæ habent rationem orationis, quatenus mensuratur secundum longitudinem, aut breuitatem. Et quamuis D. Thom. opus. 4.º. c. 2.º. q. 2. de anima lectio 18. orationē definierit, quod sit mensura vocis prolata secundum multitudinem vocum sibi succedentium, non perinde intendit, non dari orationem in alijs sonis, seu motibus ordinato sibi succedentibus, sed loquitur de oratione, quæ reperitur in vocibus vt de magis nota, & de illa nos vt magis nota loquemur.

2. De oratione igitur in hac acceptione inquirimus, an verā & propriam, & distinctam speciem quantitatis constituat, & ratio pro vtraque parte dubitandi desumitur ex eo, quod Aristoteles in hoc capite orationē vt specialem, & distinctam speciem quantitatis discretæ enumerauit. In 5. tan en libro metaphisica, vbi species quantitas numerat, orationis non nūmerat, nec illam inter species quantitatis assignat.

3. Vt hanc in Aristotele diuersitatem conciliemus, plures eō ueniunt, quod oratio non ponitur distincta species quantitatis in ratione extensionis; quia non habet specialem, & distinctā extensionem: & ideo non numeratur illā Aristoteles inter species quantitatis in 5. metaphisica, vbi species quantitatis in ratione extensionis, quæ est propria ratio quantitatis, assignauit. Ponitur tamen oratio distincta species quantitatis in ratione mensuræ, quia habet rationem mensuræ distinctam ab omni alia specie quantitatis. Et ideo in hoc capite, in quo de quantitate in ratione mensuræ loquitur Aristoteles, orationem vt distinctam quantitatis speciem enumerauit.

4. In assignando autem cum qua specie quantitatis in extensione coincidat oratio, aliqui asserunt, quod non habeat aliam extensionem ab extensione motus, & cum, vt quæst. 6. ex Aristotele.

Antetele & D. Thoma explicuimus) motus non habeat aliam extensionem ab extensione corporis super quod fit, dicunt illi authores, quod extensio orationis coincidit cum extensione corporis, super quod fit motus. Id tamen fateor, me intelligere non posse. Nam cum extensio corporis super quod fit motus, in d & extensio ipsius motus, si successiue & absque interruptione fiat, sit extensio & diuisibilitas continua, & extensio partium, quæ continuatur aliquo termino communi; extensio autem & diuisibilitas orationis sit discreta, utpote quæ eodem modo, sicut numerus, componitur ex partibus, quæ nullo termino communi copulantur; extensio orationis non potest formaliter coincidere cum extensione corporis, super quod fit motus.

5. Pro veritatis tamen explanatione dicendum existimo, quod oratio in ratione extensionis, ac perinde in ratione formalissima quantitatis non constituit propriam speciem quantitatis distinctam à numero; constituit tamen specialem & distinctam speciem quantitatis in ratione mensuræ. Vtraque pars conclusionis simul hac ratione efficaciter, meo videri, probatur, quia oratio non habet diuersam extensionem ab extensione numeri, habet tamen diuersam mensuram à mensura numeri. Ergo utraq; pars conclusionis est vera. Ante-

cede is quoad primam partem probatur. Quia easdem partes & eodem modo indiuisibiles & discontinuas habet oratio ac numerus. Ergo oratio non habet diuersam extensionem ab extensione numeri. Antecedens probatur. Quia licet numerus primario sit mensura rei permanentis, etiam potest mensurare res successiuas, ut motus & syllabas successiue & ordinate sibi succedentes: sicut enim datur v. g. terminus trium hominum, ita & trium syllabarum. Tres ergo syllabæ sicuti ut indiuisibiles secundum diuisionem discretam, & ut non copulatæ aliquo termino communi componunt numerum, ita etiã componunt orationem. Ergo oratio nec alias partes, nec alio modo extensas habet, ac numerus: ac perinde non habet aliam extensionem & diuisibilitatem ab extensione & diuisibilitate numeri. ¶ Secunda autem pars antecedentis etiam probatur. Quia numerus solum mensurat res numeratas secundum multitudinem, ita ut eius mensurationi omnino accidat, quod partes quas numerat, longitudinem aut breuitatem habeant: oratio autem addit diuersam rationem mensuræ, secundum longitudinem videlicet vel breuitatem. Vnde istæ duæ orationes, sermonis v. g. & temporis, in ratione numeri nullatenus differunt, quia utraque est trisyllabum, aut ternarius syllabarum, imò nec differunt

in ratione mensuræ multitudinis, quia utraque habet æqualem multitudinem syllabarum: differunt tamen in ratione mensuræ, quæ est propria mensura orationis, quia secunda syllaba vnius est longa, & alterius est brevis: & sic tota vna oratio habet diuersam mensuram, ac altera: ergo oratio in ratione mensuræ discretæ distinctam speciem constituit a numero.

6. Hinc sequitur, orationem in ratione mensuræ, qua ratione (vt diximus) constituit distinctam speciem quantitatæ, non esse speciem arithmeticam, sed subalteram diuisibilem in diuersas species essentialiter in ratione mensuræ distinctas. Vt sic distinguuntur diuersæ orationes, vt in carmine distinguitur pes Dactylus ab Spondeo, & in musica distinguuntur species tenorum vt Diapente, & Diapason.

7. Sequitur etiam solutio rationis dubitandi. Cum enim in metaphisica egerit Aristoteles de quantitate ratione extensionis, non assignauit orationem distinctam speciem quantitatæ a numero, quia non habet distinctam extensionem ab illo; in logica autem cum assignet species quantitatæ in ratione mensuræ, assignauit orationem distinctam speciem quantitatæ discretæ a numero, quia habet distinctam rationem mensuræ ab illo.

QVÆSTIO XVI.

Utrum proprietates quantitatis vestigatæ à Philosopho æqueantur.

IN secunda parte huius capituli tres proprietates quantitatæ assignat Philosophus, quas hucusque proponere distulimus, vt eas in hac quaestione examinandas proponamus. Prima igitur proprietas quantitatæ est, quod *quantitati nihil est contrarium*. Hæc proprietatem, ait Philosophus, non esse propriam quarto modo quantitatæ, cum (vt capite precedenti dixerat) etiam competat substantiæ: competit autem omni saltem quantitati determinatæ. An autem competat quantitati indeterminatæ, vt si magnum contrarietur paruo, statim cum Philosopho examinabimus. Secunda proprietas quantitatæ est, quod *quantitas non suscipit magis, & minus*. Hæc autem proprietas (vt vidimus) etiam competit substantiæ: competit autem quantitati, quia cum illi nihil sit contrarium, & aliquid suscipit magis, aut minus, quanto magis aut minus habet ad mixtum de suo contrario; quantitas non habet ex quo suscipiat magis aut minus. Tertia, quantitatæ proprietas quarto modo scilicet omni semper, & soli quantitati competens, est, quod *secundum quantitatem aliquid dicatur equale vel inæquale*. Quia cum esse mensuram, pro-

propriū sit quantitati, ut aliquis dicitur aquali vel inaequale, quatenus aquali, vel inaequali mensura mensuratur, propriū est quantitati, quod secundum eam aliquid dicitur aquali vel inaequali: quæ enim conveniunt vel differunt secundum quantitatem, non dicuntur æquales, vel inæquales, sed similes aut dissimiles. De his igitur tribus quantitatibus proprietatibus inquirimus, an recte assignentur.

2. Affirmative, & resolute respondetur, quod præter authoritatem Philosophi, & omnium eius interpretum, & præter rationes, quas inter proponendas easdem proprietates insinuamus, non aliter melius, quam eas proprietates aliquibus obiectis examinando, comprobabitur.

3. Obijcies ergo primo aduersus primam proprietatem, quod aduersus illam sibi obijcit Philosophus, quod magnum, & paruum videtur esse species quantitatis: & tamen magnū contrariatur paruo: iam igitur quantitati aliquid est contrarium. ¶ Confirmatur, quia motus augmentationis, & diminutionis dicuntur motus contrarij, ergo ad contrarios terminos terminantur. Sed augmentatio terminatur ad magnitudinem, & diminutio ad parvitatē. Magnum igitur & paruum ad invicem sibi contrariantur.

4. Triplex ad arg. ex ipso Philosopho in hoc capite, & præcedē-

ti deducitur solutio. Prima, quod & si daretur, quod inrendit argumentum, solū sequeretur, quod quantitati indeterminatæ, non vero quod quantitati determinatæ esset aliquid contrarium. Hanc tamen solutionem relinquere videtur Aristoteles in hoc cap. Unde secundam adhibet solutionē, negando quod magnum, & paruum sint species quantitatis. Cū enim de formali significant excessum unius ad alterum, potius formaliter pertinet ad relationem, quā ad quantitatem. Tertia denique solutio est, quod quidquid sit, an magnum & paruum formaliter sint species quantitatis, proprie tamen magnum, & paruum ad invicem non contrariantur, quia contraria ab eodē subiecto mutuo se expellunt, magnū autē, & paruum in eodē comparantur subiecto: quod enim est magnum respectu unius, potest esse paruum simul respectu alterius: ergo magnum, & paruum proprie non contrariantur, aliās id esset sibi contrarium, cum idem possit esse simul respectu diversorū magnum, & paruum. ¶ Ad contr. resp. augmentationē, & diminutionē dici motus contrarios contrarietate late sumpta, prout sunt oppositi, & impossibiles, & eodē modo, non autem proprie eorū termini dicuntur contrarij.

5. Aduersus eandē primā proprietatē obijcies secundo, quod etiam sibi contra illā obijcit Aristoteles, quod locus est species quan-

quãtitatis, & tamen loco aliquid est cõtrarium: loco enim sursum contrariatur locus deorsum. Iã igitur quantitati aliquid est cõtrariũ. Minor probatur. Nã contraria sunt, quæ maxime distant, & ex quorum comparatione per maiorem vel minorem recessum ad illa opponuntur. Sed sursum & deorsum, vt centrum terra & conuexum primi Cœli maxime distant, & alia dicuntur esse sursum vel deorsum, quatenus magis accedunt ad centrũ terra, vel ad conuexum primi Cœli. Ergo sursum & deorsum in prædictis locis adinuicem cõtrariantur. ¶ Confirmatur. Quia Aristoteles 4. physicorum textu 4. & text. 44. ait, quod corpora contraria naturaliter feruntur ad loca contraria, quia habent qualitates cõseruatiuas contrarias. Ergo locus, qui ad prædicamentum quantitatĩs pertinet, habet aliquid contrarium.

6. Responderetur ad argumentum cum nostro auctore in explicatione textus Aristotelis, quod locus prout ad quantitatem pertinet, solum dicit esse superficiem continentem locatam, & vt sic nihil est ei contrarium, locus autem prout dicit distantiam determinatam ad polos mundi, dicitur *vbi*: & vt sic ei cõpetit esse sursum vel deorsum. Vnde quãuis sursum, & deorsum contrarietur, non sequitur loco, vt ad quãtitatem pertinet, aliquid contrariari, sed vt per-

tinet ad prædicamentum *vbi*.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod vt ipse Aristoteles in testimonio in illa adducto innuat, locus non ratione sui, sed ratione qualitatum quas habet, alteri loco cõtrariatur, quod propriè non est contrariari sibi ipsa loca, sed eorum qualitates.

7. Tercio aduersus secundam proprietatem obijcies, quod per rarefactionem eadem quantitas fit maior, & magis extensa fit magis longa quantitas. Igitur suscipit magis & minus. ¶ Et confirmatur, nam D. Thom. 2. 2. q. 5. artic. 2. ad 1. & 2. 2. q. 24. art. 5. ad 1. ait, *quod quantitas habet proprium augmentum, sicut alia forme accidentales per modum intensiõis eius in subiecto: sicut patet in his, quæ rare fiunt*. Sed quæ habent augmentum per modum intensiõis, vere suscipiunt magis & minus. Ergo quantitas in sententia sancti Thomæ suscipit magis & minus.

8. Responderetur ad argumentum negando consequentiam, quia vt aliquod accidens suscipiat magis & minus, debet esse per id quod in eadem parte subiecti magis aut minus radicetur per maiorem vel minorem expulsionem sui contrarij; quantitas autem in rarefactione fit magis longa, non per id quod magis radicetur in eadem parte subiecti, aut magis expellat ab illa suum contrarium, cum nullum habeat contrarium: sed solum quod extendenda,

tendatur ad nouam partem subiecti, quod non sufficit vt proprie dicatur inscipere magis, aut minus. ¶ Ad confirmationem responderetur, D. Thomam in predictis locis non intendere, quantitatem habere proprie augmentum intentionis: intensio enim solum est per maiorem radicacionem accidentis in eadem parte subiecti. Cum autem in rarefactione quantitas in eadem parte subiecti non magis radiceatur, sed ad nouam subiecti partem extendatur, tale eius augmentum reuera est extensionis; & assimilatur tamen à D. Thoma augmento intentionis in eo, quod fit sine additione nouæ quantitatis, sicut intensio fit sine additione nouæ qualitatis.

9. Quarto denique aduersus tertiam proprietatem obijcies, quod alia præter quantitatem dicuntur æqualia, vel inæqualia, vt differentiarum substantiales dicuntur inæquales in perfectione, & dux qualitates inæqualiter intensæ, vt dux albedines inæqualiter intensæ, dicuntur quidem similes, non tamen æquales, sed inæquales, nisi habeant eisdem gradus intensiōis: ergo non est proprium quarto modo quantitati, quod secundum illa aliqua dicantur æqualia, vel inæqualia. ¶ Cōfir. nā æquale, & inæquale pertinet ad relationē: nihil enim dicitur æquale, aut inæquale, nisi per respectū ad alterum: ergo æqualitas, vel inæqualitas non est pro-

prietas quantitatis.

10. Responderetur ad argumentum, quod cum æquale, vel inæquale proprie de aliquo non dicatur, nisi quatenus æquali, vel inæquali mensura mensuratur; & mensura proprie solum reperitur in quantitate; in illa solum reperitur proprie æquale, & inæquale; in alijs autem solū in proprie, & per similitudinem ad quantitatem, & sic improprie non est inconueniens admittere, substantias, qualitates, aut relationes æquales, aut inæquales; immò sic etiam improprie, & metaphorice tres personæ diuinæ dicuntur æquales. Proprium autem est solius quantitatis, quod secundum illam aliquid dicatur proprie æquale, vel inæquale. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod licet æquale, & inæquale formaliter sint relatiua, fundamentum tamen proximum talis respectus est quantitas, & sic proprium est quantitatis, quod sit fundamentum relationis æqualitatis, vel inæqualitatis propriæ. Vnde vna sola quælibet quantitas quantum est ex se habet talem rationem fundamenti, licet vt de facto talis dectur respectus æqualitatis, vel inæqualitatis, debeant dari duo quantitates, quæ dicantur æquales, vel inæquales.

CAPVT DE Relatione.

QVÆSTIO XVII.

*Quid sit relatio secundum esse: & an
sit à relatione secundum dici
distincta.*

QUamuis qualitas, utpote accidens absolutum, secundum perfectionem entis præcedat relationem: ac perinde iuxta ordinem perfectionis in entitate prius de qualitate, quam de relatione deberet agi, ob id tamē (alijs omisis rationibus) Philosophus prius egit de relatione, quia in capite præcedenti dixerat magnum, & paruum esse relatiua. Et ut id & alia, quæ passim de relatione erat necessarium dicere, facilius intelligerentur, noluit tractum de relatione distingere.

2. In hoc autem capite duplicem Aristoteles assignat relatiuorum definitionem. Alteram non ex propria, sed ex antiquorum sententia, videlicet, *quod ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut aliquid aliquo alio modo dicuntur.* Alteram autem, ea non admissa assignat Philosophus ex propria sententia definitionem, videlicet *quod ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere.* Cum qua definitione coincidit ea, quæ

communiter circumfertur relatiuorum definitio videlicet, *quod relatiua sunt, quorum totum suum esse est in ordine ad aliud.*

3. Quatuor assignat Aristoteles relatiuorum proprietates, duas quidem priores non ex propria, sed ex aliorum sententia, videlicet quod relatiua habent contrarium, & quod suscipiunt magis, & minus. Ex propria autem sententia assignat Philosophus alias duas relatiuorum proprietates. Prima est, quod relatiua dicuntur ad conuertentiam: ut si est pater, alicuius filius est pater; & si est filius, alicuius patris est filius: et si aliquis est herus, alicuius serui est herus, et si aliquis est seruus, alicuius heri debet esse seruus.

4. Hæc summationes sunt, quæ in toto capite de relatione habet Aristoteles. Et quia in illis insinuat duplicis modi relatiua, alia videlicet, quæ sunt relatiua tantum secundum dici, & quæ licet dicantur relatiua, re vera relatiua non sunt, sed absoluta: alia vero, quæ sunt relatiua secundum esse, & quorum propria essentia, & totum suum esse est esse relatiua: & quia solum relatiua secundum esse ad genus, & prædicamentum relationis pertinent; merito autem omnia alia in hoc prædicamento disputanda, inquiramus, quid sint relatiua secundum esse, & in quo à relatiuis secundum dici distinguantur.

5. In quo in primis reijcien-

da est sententia aliquorum, ut Avicena 3. metaphisica, & Henrici quodlibeto 3. quaest. 4. existimantium, idem esse relationem secundum esse, ac relationem realem, & idem esse relationem secundum dici, ac relationem rationis, ac perinde in eorum sententia solum distinguitur relatio secundum esse à relatione secundum dici, in eo quod illa est ex natura rei, & independenter ab intellectu, ista vero solum per operationem intellectus. Reijcienda, inquam, est hac sententia, cum (ut videbimus) inter relatiua realia, & quae antecedenter, & independenter ab omni operatione intellectus dicunt respectum ad aliud, alia sint relatiua secundum esse, alia vero tantum secundum dici, & inter entia rationis dentur vera relatiua secundum esse, ut secundae intentiones rationis, & omnia entia rationis, etiam negatio, & privatio sint relatiua secundum dici, quia omnia illa dicunt respectum transcendentalem ad intellectum, ut ad illorum causam quasi efficientem. Aliunde ergo est investigandum discrimen inter relatiua secundum esse, & relatiua secundum dici.

6. Dicendum igitur est, quod relatiua secundum esse sunt, quorum totum suum esse est in ordine ad aliud, relatiua vero secundum dici sunt, quorum licet totum suum esse non sit in ordine ad aliud ad suum tamen esse consequitur ali-

quis ordo, & respectus ad aliud, sine quo eorum esse adaequate explicari non potest. Pro intelligentia huius conclusionis est aduerendum ex D. Thoma 1. p. quaest. 1. art. 7. ad 1. *Quod quaedam relatiua sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relictas, & dominus servus, Pater, & Filius, & huiusmodi, & haec dicuntur relatiua secundum esse. Qaedam vero sunt imposita ad significandas rationes quas consequuntur quaedam habitudines, sicut motus, & motum, caput, & capitulum, & alia huiusmodi, quae dicuntur relatiua secundum dici.* Haec D. Thomas. Ex quibus deducitur ratio nostrae conclusionis, nam cum aliqua nomina sint imposita ad significandum ipsas relationes, & respectus ad aliud, licet totum esse illorum, cui tales competunt relationes, non sit ad aliud, totum tamen esse eorum, quod per talia nomina significantur, est esse ad aliud. Vnde relatiua formaliter, ut per talia nomina significantur, sunt relatiua secundum esse. Alia autem, quae licet dicant respectum ad aliud, non significantur formaliter, ut dicunt talem respectum, sed sub alia ratione absoluta ad quem sequitur talis respectus, & sine quo adaequate non possunt explicari, sunt relatiua secundum dici, quia non important primario ipsum respectum & relationem, sed aliquid aliud.

7. Explicatur hoc exemplo, nam licet scientia, verbi gratia, dicat

dicat respectum ad scibile, per hoc tamen nomen *scientia*, non significatur formaliter talis respectus, sed qualitas quædam, quæ adæquate non potest explicari, nisi per ordinem ad scibile; & ita *scientia*, dicitur relatiuum secundum dici, quia includit respectum, non tamen illum explicat. Pater autem licet re vera sit animal, & sit causa filij, & dicat respectum ad filium, per hoc nomen *Pater* non significatur formaliter, nisi ut dicens talem respectum, & ita totum esse Patris, ut significatur hoc nomine *Pater*, est in ordine ad filium: ac perinde pater, ut nomine *Pater*, significatur, est relatiuum secundum esse.

8. Hinc est, quod relatiua secundum esse dicunt ordinem ad terminum ut ad purum terminum, non explicando ordinem, aut dependentiam ad illum, ut ad causam, vel ad effectum, vel sub aliqua alia ratione, quam ad purum terminum. Relatiua vero secundum dici, & si respiciant aliquem terminum extrinsecum, non illum respiciunt, ut purum terminum, sed ut causam, vel effectum, vel sub altera alia dependentia.

9. Sequitur in super, quod relatiua secundum esse solum dicunt, & significant relationem, & respectum; non autem explicant fundamentum talis relationis. Relatiua vero secundum dici utrumque quandoque significant, ut optime aduertit D. Thomas in 2. distinctione. 1. quæst. 1.

artic. 5. ad 2. secundo loco, ubi de relatiuis secundum dici ait, quod illa relatiua important fundamentum, & relationem: relatiua vero secundum esse tantum relationem dicunt.

10. Sequitur denique, idem esse relationem secundum dici, ac relationem transcendentalem, aduersus aliquos falso existimantes relationem secundum esse aliam esse transcendentalem, aliam vero prædicamentalem. Aduersus hos enim dicimus, omnem relationem transcendentalem esse relationem secundum dici. Relatio enim dicitur transcendentalis, quia omnia transcendit genera, & prædicamenta, & consequitur ad res diuersorum prædicamentorum, & generum, quod utique conuenit relationibus secundum dici, quæ in omnibus prædicamentis reperiuntur. Relationes autem secundum esse, licet possint pro materiali connotare, & afficere res diuersorum prædicamentorum; formaliter tamen solum reperiuntur in genere relationis & ad speciale prædicamentum relationis pertinent: ac perinde relatio transcendentalis est condistincta à relatione secundum esse, & cum relatione secundum dici coincidens.

11. Aduersus conclusionem tamen obijcies, nullam esse relationem, cuius totum sum esse sit in ordine ad aliud, ut ad terminum, & purum terminum. Perperam igitur eam diximus esse rationem

relatiuorum secundum esse. Antecedens probatur, nam ea relatiua, quæ vocamus secundum esse cum sint accidentia realia, habent suum esse in ordine ad subiectum. Non igitur totum illorum esse est in ordine ad terminum.

¶ Confirmatur ex opposito, quia relatiuis etiam secundum dici conuenit, quod totum esse sit in ordine ad aliud, materia enim est relatiuum secundum dici in ordine ad formam: ergo non est proprium relatiuorum secundum esse, quod totum suum esse sit in ordine ad aliud.

12. Responderetur ad argumentum dupliciter. Primo, quod licet talia relatiua, cum accidentia realia sint, habeant suum esse in ordine ad subiectum; per nomina relatiua, non explicatur aliquis eorum ordo ad subiectum, sed præcise ordo, & respectus illorum ad terminum. Vnde totum esse illorum, quod per nomina relatiua significatur, est in ordine ad terminum, licet re vera habeant etiam ordinem ad subiectum. Et in hoc differunt à relatiuis secundum dici, quæ non solum dicunt aliquid aliud præter ordinem ad terminum, sed & illud aliud per sua nomina significatur, & explicatur. ¶ Secundo responderetur, quod relatiua secundum esse licet dicant ordinem ad subiectum, non tamen ut aliud esse subiecto tribuant, quam facere illud referre ad terminum, ad differentiam relatiuorum secundum

dici, quæ non solum afficiunt subiectum, si sunt accidentia realia, ut ipsum subiectum faciant referri ad terminum, sed principaliter, ut aliud esse absolutum ipsi subiecto tribuant. Et ita optime dicitur, quod relatiua secundum esse sunt cuius totum suum esse est in ordine ad terminum, cum ultimare totum esse talium relatiuorum sit in ordine ad suum terminum, siquidem si subiectum afficiunt, est ut illud faciant referri ad suum terminum. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod licet aliqua relatiua secundum dici habeant totum suum esse dependenter ab alio, ut à causa, vel cō principio, ut materia habet totum suum esse dependenter à forma: non tamen habent totum suum esse in ordine ad aliud, tanquam ad primum terminum, ut relatiuis secundum esse competit habere totum suum esse in ordine ad aliud. Et ita relatiua secundum dici potius dicuntur habere suum esse ab alio in aliquo genere causæ, quam in ordine ad aliud.

QVÆSTIO XVIII.

Utrum dentur aliqua relationes reales.

PArtem negatiuā tenuerūt aliqui antiqui existimantes omnē relationē, ut aliquāliter distinctā à fundamento esse respectū & relationē rationis, ac perinde nullā admittebant relationē realem,

& consequenter negabant speciale genus, & prædicamentum entis realis, quod sit relatio. Huius sententiæ refertur fuisse Zenonem & alios Platone, & Aristotele antiquiores, quibus subscribit Aureolus in 1. distin. 30. quæst. 1. art. 2. solas diuinas relationes reales admittens. Nec multum ab hac sententia differt sententia Gregorij in 1. distin. 28. quæst. 2. art. 1. & aliorum differentiam omnes relationes esse denominationes extrinsecas ab aliqua forma absoluta provenientes. Vnde nullam existimabāt esse relationem, quæ esset forma realis intrinseca in subiecto.

2. Communis tamen sententia concedit aliquas relationes reales etiam in creatis; differunt tamen qui hanc sententiam tenent, quod licet omnes conueniant, quod dentur relationes, quæ secundum communem conceptum dicunt aliquid reale; aliqui tamen asserunt, nullam relationem secundum proprium relationis conceptum esse aliquid reale: acperinde vt sic nihil affirmum, aut inhærens esse, sed solum aliquid assistens subiecto, & extrinsece illud denominans. Ita tenuit Gilbertus Porretanus, teste D. Bernardo sermone 80. in Cantica, qui consequenter affirmabat, diuinas relationes non intrinsecus, sed extrinsecus assistentes esse, quasi nullum reale esse in Deo haberent. Vnde & realem distinctionem diuinatum perso-

narum negabat. Hunc tamen suum errorem in Concilio Remensi sub Eugenio III. retractauit. Alij autem asserunt dari relationes reales, quæ non solum secundum communem rationem, sed etiam secundum speciem relationis rationem, & vt dicunt ordinem ad terminum, sint aliquid reale.

3. Pro veritatis tamen explanatione dico primo. Necessario sunt concedendæ aliquæ relationes reales non solum in diuinis, sed etiam in creatis. Cõclusio est communis, & expressa D. Thomæ pluribus in locis, præcipue 1. part. quæst. 13. art. 7. & quæst. 7. de potentia art. 9. & vt ibidem asserit D. Thomas, colligitur manifeste ex Philosopho: cum enim ille ens reale creatum vt conditum ab ente rationis diuidat in decem prædicamenta, & vnum illorum assignet relationem, sentit manifeste, dari in creaturis relationes reales.

4. Probat autem conclusio primo, quia secundum fidem non possunt negari relationes reales in diuinis: cum enim fide certum sit, tres personas diuinas distinguere realiter, & nõ per aliquid absolutum, necessario debet distinguere relatiue. Sed realiter relatione distinguere non possunt, nisi per relationes reales: ergo in diuinis dantur relationes reales. Dantur etiã igitur aliquæ relationes reales in creatis. Hac consequentia pater, quia eadẽ ratione, quæ conceduntur in diuinis relationes

reales paternitatis, & filiationis, debeat concedi in creatis. Ideo enim in diuinis dantur tales relationes reales, quia inter Patrem, & Filium est ordo realis originis, & Filius realiter procedit à Patre. Sed in creatis Filius realiter, procedit à parte, & multo maiori distinctione; si quidem non solum procedit realiter distinctus à Patre in persona, sed etiam in natura; ergo non solum à simili, sed à fortiori datur in creatis relatio realis paternitatis, & filiationis, cum idem in creatis, atque in diuinis reperiatur illarum fundamentum.

5. Secundo probatur conclusio, nam impossibile est de aliquo fieri aduentu nouæ alicuius realitatis, vel formalitatis realis contradictoria predicata verificari. Sed de eodem v.g. albo, cum aliud album non existit, verificatur non si nile (quia non datur simile, nisi datur cui illud sit simile) & adueniente alio albo verificatur de primo albo, quod est simile: ergo cum simile, & non simile sint predicata contradictoria, illa non possunt de eodem albo absque aduentu ei nouæ realitatis, vel formalitatis realis verificari. Sed nulla tali albo, per id quod alterum album realiter ponatur, aduenit realitas, vel formalitas realis, nisi relatio similitudinis ad alterum album. Illa ergo est aliquid reale, siue realiter entitative, siue saltem realiter formaliter ab albedine distinctum (modo enim non disputamus, an

relatio realiter entitative distinguatur à suo fundamento.)

6. Terrio denique probatur conclusio ratione D. Thomæ locis in illa citatis, quæ ad hanc formam reducitur. Relatio realis reperitur inter ea, quæ antecederet, & independenter ab actione intellectus comparantis vnum ad aliud, vnum illorum ex natura sua dicit ordinem, & habitudinem ad aliud. Sed plura sunt, quorum vnum à parte rei, & ex natura sua dicit ordinem, & habitudinem ad aliud: ergo à parte rei plures dantur relationes reales. Maior est certa, & minor probatur, nam effectus reales ad suam causam realem, mensurabile ad suam mensuram realiter, & ex natura sua dicunt ordinem, & habitudinem, cum talis ordo, & habitudo in ipsa reali natura effectus realis, & mensurabilis fundetur: ergo antecederet, & independenter ab omni actione intellectus comparantis, & conferentis effectum cum causa, & mensurabile cum sua mensura, effectus realis ad suam causam, & mensurabile ad suam mensuram dicit ordinem, & habitudinem, nisi forte per accidens ex effectu existentie realis correlari (vnde infra explicabimus) non dicat ordinem, & relationem realem ad illud.

7. Dico secundo, aliquæ dantur relationes, quæ non solum secundum conceptum communem, & videntur in, sed etiam secundum conceptum specialem relationis, &

ut dicunt *ad*, & ordinem ad terminum, sunt aliquid reale, licet ut sic aliquā realitatē non explicēt. Conclusio aduersus sententiam Gilberti est communis, & probatur primo, quia alias personæ diuinæ formaliter, ut personæ diuinæ, nec essent aliquid reale, nec adinuiticē realiter distinguerētur, aut opponerentur. Consequens aduersatur fidei: ergo. Sequela prob. nam personæ diuinæ constituuntur formaliter per relationē secundū conceptum propriū relationis, & solū distinguuntur, & opponuntur relatiue: ergo si relatio secundum proprium conceptum relationis, non est in eis aliquid reale, nec ipsæ personæ diuinæ essent aliquid reale, nec realiter distinguerentur, aut opponerentur. ¶ Confr. nam in diuinis præter relationes secundum propriā relationis rationem, omnia sunt indiuisa, & communia: ergo si relatio paternitatis, aut filiationis secundum propriam rationem relationis, non est aliquid reale, nihil reale est in Patre, quod non est in filio: ac perinde Pater, & Filius non haberent per quid realiter opponantur, & distinguantur.

8. Secundo prob. concl. nā in qua libet relatione reali quamuis posset distingui duplex cōcept⁹ inadequatus, alter secundū rationem cōmunē relationis cū alijs entibus, vel accidentibus realibus, ut videlicet relatio dicitur *in*; & alter secundū propriā rationem relatio-

nis, & ut dicitur *ad*: si tamen uterq; cōceptus inadequatus non dicit aliquid reale, nō potest ex utroq; tali cōceptu inadequato vnica resultare relatio realis. Ex aliquo enim reali, & ex alio, quod nō est reale, vniciū ens reale resultare nō potest. Cū ergo (ut ostēdim⁹) dentur aliquæ relationes reales, illæ adæquate, & secundū omnem illarū conceptū sunt aliquid reale; ac perinde nō solū secundum rationē cōmunē, sed etiam secundum rationē propriā talium relationum. ¶ Confr. quia cū nihil faciat verā cōpositionem cū ente, imō nec aliqua specialis ratio accidentis faciat verā cōpositionē cū accidenti, quia (ut in præcedēti lib. ostēdimus) ens reale ad omnia entia realia, & accidens reale ad omnia accidentia realia est trās cōdēs, ratio specialis, & propria relationis realis imbibitur intrinsece in ente et sic relatio creata, imbibitur intrinsece in accidenti, & ipsum accidēs intrinsece imbibitur in cōceptu proprio talis relationis. Sed ens aut accidens reale non potest imbibere intrinsece in eo, quod nō est aliquid reale: ergo relationes reales licet secundū conceptum propriū relationis, & ut dicunt *ad*, nō explicēt aliquā realitatē, quia ut sic solū explicāt ordinē, & habitudinē ad terminū nō autē ordinē ad subiectū à quo relationes reales creatę suā habēt realitatē; tamen re vera etiam secundum talē conceptum propriū relationis sunt aliquid reale.

9. Obijcies primo. Relatio nihil aliud est, quam cõparatio vnius ad alterum: sed omnis comparatio vnius ad alterum fit per actionem intellectus conferentis, & comparantis vnum alteri: ergo omnis relatio formaliter est aliquid rationis, cum ens rationis sit illud quod non habet esse, nisi dependenter ab intellectu, & ens reale habeat suum esse independenter ab omnino intellectu. ¶ Confir. nam licet in aliquibus rebus à parte rei ex natura sua, vt vnã alteri comparer intellectus, sit fundamentũ, ex eo solum sequitur, quod à parte rei sit in illis relatio, & habitudo fundamentaliter vnius ad alterã, & per cõparationẽ actua-lem intellectus resultet in illis relatio formaliter: ergo à parte rei nunquã datur relatio formaliter, ac perinde quæ sit aliquid reale, speciale genus entis constituens, sed omnis relatio formaliter est aliquid rationis, & ad actionem intellectus comparantis vnum alteri resultans.

10. Responderetur ad argumẽtum, negando maiorem. Licet enim inter omnia, quæ dicunt habitudinem ad aliud, possit intellectus illa ad illud aliud comparare; plura tamen sunt quæ independenter, & antecedenter ad talem cõparationem intellectus ex natura sua dicunt habitudinẽ, & ordinẽ formalem ad aliud; & in tali ordine & habitudine consistit eorum relatio, cuius totum

suum esse est in ordine ad aliud: vt ex ipso, quod datur à parte rei duo alba, quæ vnitatem, & cõuenientiam habeant in albedine, etiam si vnum album ad alterum per intellectum non comparatur, ex natura sua resolcat in eis ordo similitudinis vnius ad alterum.

11. Et si dicas, hanc relationẽ similitudinis antecedenter ad actionem intellectus comparantis vnum album alteri, solum esse fundamentaliter, & quod à parte rei, eo quod reperitur in prædictis duobus albis vnitatis & cõuenientia in albedine, reperitur fundamentum, vt intellectus comparat vnum alteri, & quod per talẽ actionem intellectus faciat relationem similitudinis inter illa: neque enim videtur, quid aliud sit à parte rei præter illam vnitatem, & cõuenientiam in albedine, quod est fundamentum relationis; per quod formaliter referantur, aut per quod aliam denominationem accipiat distinctam à denominatione relati fundamentaliter, ratione talis fundamenti.

Responderetur, quod possit realiter duobus albis, vnitatis & cõuenientia illorum in albedine est sufficiens fundamentum reale, ex quo resultat realis ordo, & relatio similitudinis formalis vnius ad alterũ: quia neque ad eam resultantia talis formalis relationis deficit reale fundamentũ, scilicet albedo vtriusque:

nec realis conditio fundari, scilicet veritas & convenientia utriusque in albedine; nec realis coexistentia utriusque extremi; ac denique nec realis distinctio unius extremi ab alio. Unde tali relatione formalis dicuntur formaliter similia. Si autem per possibile vel impossibile talis relatio non resultaret, talia duo alba dicerentur solum fundamentaliter similia. Et sic patet, qualem distinctam denominationem tribuat aliquibus relatio formalis ab ea quam eis tribuit talis relationis fundamentum. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod in aliquibus rebus non solum a parte rei ex natura sua est fundamentum, ut unum alteri compareret intellectus, sed etiam ut antecedenter, & independenter ad talem intellectus comparationem, in eis resultet ordo & relatio formalis unius ad alterum: ac perinde in illis talis relatio erit realis, in alijs autem rebus solum est fundamentum, ut unum alteri compareret intellectus, ut inter hominem & animal est fundamentum, ut intellectus distinguens unam rationem ab altera, quæ a parte rei non erat distincta, unam compareret alteri, & faciat relationem inter illas: & in rebus quidem in quibus non est sufficiens fundamentum; ut ad illas independenter a cõparatione intellectus resultet resultatio de se etu existentia realis alicuius extremi, vel distinctionis realis inter

utrumque extremum, si aliqua inter illas interuenit relatio, erit relatio realis.

12. Ob ius secundo, quod existeret hinc aliquo albo, per id quod alibi aliud album nascatur, nõ solum non producitur aliqua entitas realis realiter entitative ab ipso albo distincta, sed nec aliqua in illo resultat formalitas realis. Ergo nulla resultat tunc relatio realis: hæc enim deberet esse vel aliqua entitas vel formalitas realis formaliter saltim realiter & ex natura rei ab entitate albi condistincta. Antecedens autem probatur. Tum, quia teste Philosopho, ad relationem non est per se motus. Ergo cum tunc nihil absolutum de nouo producat, nec producit, nec resultat aliqua entitas aut formalitas realis, quæ sit relatio: quidquid enim de nouo producit, & nõ ad productionem alterius, necesse est, quod producat per se: ac perinde quod ad illud sit per se motus. Tum etiam, quia tunc nulla est causa, ad cuius actionem sequatur talis noua entitas, aut formalitas realis. Non enim potest talis effectus esse causa illa quæ producit illud secundum album, quia ad talem causam vrpote nullatenus agentem circa primum præexistens album, non potest ad eius actionem in tali præexistenti albo aliqua entitas aut formalitas realis resultare: nec potest resultare ad actionem agentis, quod tale præexistens album

album produxit; siquidem suppono, quod talis actio trāherit: imò & quandoque nec ipsum agens erit tunc in rerum natura existens.

13. Licet hoc argumentum specialiter procedat ad probandum, relationem realiter entitative non distingui à suo fundamento; tamen quatenus etiā intendit probare, nec dari aliquam relationem realē formaliter saltem à fundamēto distinctam, & quæ de nouo resulter in vno extremo ad positionem termini; respōdetur, negando antecedēs: & ad vtramque illius probationem dico, quod relatio siue sit entitas siue formalitas distincta à suo fundamento, non sequitur per se ad aliquā actionem primario ad ipsam relationē terminatā. Et sic verificatur dictū Philosophij, quod ad relationē non est per se motus, sed resultat tanquā terminus secundarius ad actionē productiuam sui fundamēti, dependēter tamē ab aliquo extrinseco, scilicet à positione sui termini. Vnde vsq; ad positionē termini nō resultat relatio; cū autē ponitur terminus, etiam si actio productiua fundamēti formaliter transierit, imò etiam si agens quod produxit fundamētū, tūc non existat in rerū natura; quia tamē ipsū agēs & eius actio existit tūc virtualiter in effectū à se producto, scilicet in albedine, ad eius actionē sequitur tanquā terminus secundarius ipsa relatio: si-

cuti nō existeret formaliter a Gione, nec agēte, quod produxit lapidē, cuius motus in cētrum de facto non fuit secutus, vel propter aliquod impedimētum, vel propter defectū alicuius conditionis ad motū requisitū; ablato tali impedimēto, vel posita tali cōditione, resultat motus tanquā terminus & effectus secundarius illius ad actionē productiuam lapidis, quæ in suo effectū primario, scilicet in ipso lapidē, virtualiter permanebat.

14. Obijcies tertio, quod relatio videtur esse solū denominatio extrinseca à termino extrinseco proueniēs: quia ita videtur asserere D. Th. opusc. 48. tractatu de ad aliquid cap. 3. dicēs, *relatiōe nō differre à fundamēto nisi ratione termini extrinseci*, & 1. 2. q. 7. art. 2. ad 1. dicit, *quod in his que ad aliquid dicuntur, denominatur aliquid nō solum ab eo quod inest, sed etiā ab eo, quod extrinsecus adiaceat*. Ergo relatio non est aliquid reale, speciale genus entis realis constituens.

15. Resp. negādo, quod relatio sit denominatio solū extrinseca, sed potius est aliquid intrinsecū in eo quod refertur. Vnde ad primū adductū testimoniū D. Th. respōdetur, quod solū intendit S. Doctor, relationē solū esse terminationē & habitudinē ipsius entitatis fundamēti ad terminum extrinsecū; id autē nō est, relatiuū denominari à termino extrinseco, sed denominari à sua intrin-

seca habitudine, quā dicit ad terminū extrinsecū. In secundo ante testimonio solū intrēdit D. Th. quod in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominetur extrinsece à relatione existēte in altero extremo: vt Deus denominatur extrinsece Dōmin⁹ à relatione existēte in creatura, & colūna denominatur extrinsece deextra à relatione existēti in animali, vt infra latius explicabimus; non autē negat in eo testimonio D. Th. in his quæ sunt ad aliquid, aliqua denominari à relatione ipsius intrinsece inherēte, imō id verbis adductis eiusdem testimonij affirmat, cum dicit, quod in his quæ ad aliquid dicuntur, denominatur aliquid non solū ab eo, quod inest, sed etiā ab eo, quod extrinsecus adiacet, vbi manifestē admittit in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominari ab eo, quod inest.

16. Aduersus secundā autē conclusionē obijciēs, quod licet detur aliqua relatio, quæ secundū cōmunē rationē includat realitatē, nulla tamē relatio secundū cōceptū propriū relationis dicit aut includit realitatē. Perperā igitur oppositū huius in 2. concl. affirmamus. Antecedēs prob. quia hoc est peculiare in genere relationis præ alijs omnibus generibus, quod secundū propriā rationē relationis dētur aliqua secundū rationē tantū: ergo nō datur genus relationis, quod secundū propriā rationē relationis dicar, aut includat realitatē: aliās in tali genere non pos-

sent proprie dari aliqua secundū rationē tantū. Antecedens est exptessum D. Th. 1. p. q. 28. art. 1. in corpore his verbis: *Solū in his, quæ dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua secundū rationē tantū, & non secundum rationē: quod nō est in alijs generibus, quia alia genera (vt quantitas, & qualitas) secundū propriā rationē significat aliquid alicui inherens; ea vero quæ dicuntur ad aliquid, significant secundū propriā rationē solū respectū ad aliquid.* ¶ Confir. nam ex prædicta doctrina D. Thom. videtur, quod secundum conceptum proprium relationis vniuoce conueniāt relatio realis, & relatio rationis: aliās in genere relationis nō magis proprie inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, quam in alijs generibus; siquidem etiā potest cōfingi quantitas ab intellectu, quæ propriē non sit in genere quantitatis, sed analogice cōueniat cū his, quæ in genere quantitatis sunt, sed si daretur aliqua relatio, quæ secundum conceptū proprium relationis esset aliquid reale, non posset cōuenire vniuoce cū relationibus rationis, cū entireali, in eo quod ens reale est, & enti rationis nihil possit dari vniuoce: ergo in entētia D. Thomæ nulla datur relatio, quæ secundum proprium conceptum relationis sit aliquid reale.

17. Resp. ad argumentū, quod licet propter illud, & propter cōfirmationem factam alicui existiment, D. Thomam in ea fuisse sententia, quod relatio secundum

dū propriam rationem relationis non est aliquid reale, ac perinde quod in propria ratione relationis vniuoce conueniunt relatio realis & rationis; nullatenus tamen id intendit vniuoce D. Thom. sed duo in prædicto testimonio intendit. Primum, quod hoc est peculiare in genere relationis, quod licet ad illud re vera nō pertineant relationes rationis, sed analogice conueniant cum omnibus relationibus realibus; propria tamen ratio relationis licet analogica ad relationē realem & relationē rationis, proprie dicitur de utroque analogato; ad differentiam aliorum generum, v.g. quātitatis & qualitatīs, quæ non solum non conueniunt vniuoce, sed analogice cum qualitatibus & quantitatibus ab intellectu confectis, & quæ sunt secundum rationē tantum, sed nec ratio illis analogica dicitur proprie de qualitatibus aut quantitatibus ab intellectu confectis, & solum proprie dicitur de quantitatibus & qualitatibus realibus. Secundum, quod intendit D. Thomas in prædicto testimonio, & in quo primū fundatur, est quod quamuis relatio non solum secundum rationem communem, sed etiam secundum propriam rationem relationis in aliquibus relationibus sit aliquid reale; ac perinde solū analogice illæ conueniant cū relationibus rationis, tamen secundum conceptum propriam rela-

tionis etiā in relationibus realibus nō explicatur aliquid reale, quia etiam si secundum proprium conceptum relationis dicant ordinem ad subiectū, quia talis ordo inseparabilis & impræcendibilis est à quacunque ratione in quolibet accidētī realiter reperiata; non tamen explicant secundum proprium conceptum relationis talem ordinem ad subiectū, sed præcisse explicant ordinem ad terminū: & ita propria ratio relationis quāvis analogica ad relationes reales & rationis proprie dicitur de utroque analogato; quia etiam relationes rationis proprie & simpliciter dicunt ordinem ad suū terminū. Et per hoc patet ad confirmationem, qualiter relationes rationis & relationes reales etiam secundum conceptum proprium relationis vniuoce non conueniant.

18. Quod si aduersus hanc doctrinam obijcias, quod non est propriū solius relationis, quod non explicet secundū proprium conceptum ordinem & inherentiam ad subiectum, id enim etiā competit actioni, quæ licet re vera inhereat subiecto, secundum proprium conceptum actionis, & vt dicit *ab*, non explicat realē inherentiam, sed solū egressū, & emanationem ab agente: ergo cum D. Thomas aliquid speciale præ omnibus alijs generibus asserat se inuenire in relatione, nō solum intendit, quod relatio se-

secundum conceptum proprium relationis, non explicet inhaerentiam, & suam realitatem, sed quod re vera secundum talem conceptum proprium relationis non sit aliquid reale.

Respondetur, ita verum esse, quod cum actio secundum conceptum proprium actionis licet sit aliquid inhaerens, non explicet inhaerentiam, sed egressum, & emanationem ab agente; tamen quia non solum secundum inhaerentiam, sed etiam secundum talē egressum ratio actionis non dicitur proprie de actionibus, quae sunt actiones secundum rationem tantum, specialius quod inuenit D. Thomas in praedicamento relationis est, quod quia relatio secundum propriam rationem non explicat inhaerentiam, sed respectum ad terminū, in solo genere relationis proprie numerantur aliqua secundum rationem tantum, & ut explicuimus quod relatio secundum proprium conceptum relationis, licet analogā ad relationem realem, & rationis, proprie de utroque etiam analogato dicatur. Quod non contingit in alio genere, etiā in genere actionis; quia actio etiam secundum proprium conceptum actionis non solum non conuenit vniuocē cum actionibus secundum rationem tantum, sed nec actio illis analogā dicitur proprie de actionibus, quae sunt secundum rationem tantum.

QVÆSTIO XIX.

Quod requiratur ad relationem prædicamentalem.

Cum aliqua sint relationes rationis, quæ ad hoc prædicamentum, utpote speciale generis entis realis cūdens ens reale creatum, non pertineant, & aliqua sint relationes reales per se subsistentes, & infinitæ, ut relationes diuinæ, quæ eadem ratione, quæ Deum a prædicamento subleuāt exclusiuis, ab hoc prædicamento relegantur; ac denique cum aliquæ sint relationes secundum dici, & transcendentales, quæ per omnia genera diuagantur; ac perinde sub speciali genere, & prædicamento non continentur; ut sciamus quæ relationes sunt prædicamentales, & ad hoc prædicamentum specialiter pertinentes, oportet explicare, quid ad relationem prædicamentalem requiratur.

2. Pro quo est supponendum, quod ad relationem prædicamentalem concurrunt subiectū, fundamentum, & terminus: cum enim sit accidēs, requirit sicut omnia alia accidentia subiectum cui inhaereat: & quia est minimæ entitatis, & ad ipsam relationem non potest esse per se motus, requirit fundamentū ad quod resultet; ac denique quia totū suū esse est in ordine ad aliud, requirit terminum in ordine ad quē sit totū relationis esse. Ut igitur aliqua relatio sit prædicamentalis, aliquas ex parte

parte subiecti, fundamēti, & termini exigit conditiones, defectu quorum vel alicuius illarum alie relationes, quæ ad hoc non pertinent prædicamentum, excluduntur ab illo.

3. Dicendum igitur est, quatuor conditiones requiri, ut aliqua relatio sit prædicamentalis, videlicet, quod habeat subiectum reale realiter existens, similiter quod habeat fundamētum reale intrinsecum ipsi relationis subiecto: ita super quod habeat terminum realem realiter existentem: accedens; quod sit inter terminos realiter distinctos, & quorum uterque habeat rationem fundandi alterius distinctam. Conclusio cum D. Thoma opusculo 48. tract. 5. cap. 1. & alibi sæpe est omnium communis, & sigillatim per quatuor prædictas conditiones discentendo, probatur.

4. Requiritur enim in primis ad relationem prædicamentalem quod habeat subiectum reale realiter existens. Nam cum relatio prædicamentalis sit accidens reale, requirit subiectum reale, & ut illi inhaereat, subiectum realiter existens. Hinc sequitur, non entia & entia rationis, ac etiam entia realia possibilis non habere aliquam actualem relationem prædicamentalem, quia cum illo, si est actu, actualiter debeat alicui subiecto inhaerere; & non possit actualiter inhaerere non enti, enti rationis, aut enti reali

pure possibili, hæc non habent relationem aliquam actualem prædicamentalem.

5. Requiritur etiam ad relationem prædicamentalem fundamētum reale, quod sit intrinsecum ipsius relationis subiecto. Quia per id quod alicui est extrinsecum non potest realiter in illo resultare relatio, per quam ad alterum referatur. Et sic secundum doctrinam D. Thomæ res intellecta non dicit realem relationem ad potentiam intellectivam, nec res visa ad potentiam visivam, quia per intellectiōnem aut visionem, siue per id quod aliqua res intelligatur aut videatur, nihil intrinsecum ponitur in illa. Non autem requiritur, quod ratio fundandi relationem prædicamentalem sit realiter distincta à subiecto relationis; sed sufficit, quod sit aliquid reale & subiecto relationis intrinsecum.

6. Ratio autem fundandi relationem ab aliquibus appellatur ratio fundandi, ab alijs autem fundamentum proximum relationis, & ipsum subiectum appellant fundamentum remotum. Sed quamvis differētia hæc sit magis de nomine quam de re, proprius dicitur quod ex subiecto & ratione fundandi tanquam *ex quo*, & *ex quo* resultat fundamentum completum relationis: ut quamvis ratio fundandi relationem similitudinis sit albedo seu unitas duorum in albedine, fun-

fundamentum completum: & ut quod est album seu subiectum ut substat albedini.

7. Terciam autem conditionem relationis predicamentalis, quod terminus illius sit realis realiter existens, docet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. & in 1. distinctione 26. q. 2. art. 1. & 2. contra gentes cap. 12. Et in relationibus quidem mutuis id requiri est manifestum: quia cum in relationibus mutuis debeat in utroque extremo esse relatio realis, terminus relationis alterius extremi simul erit subiectum suae relationis. Ergo cum, ut aliquid sit subiectum relationis realis, debeat esse quid reale realiter existens, ad minus vel ex eo colligitur, quod in relationibus predicamentaliibus mutuis terminus relationis debet esse aliquid reale realiter existens.

8. Sed vniuersaliter, quod terminus cuiusvis relationis predicamentalis debeat esse aliquid reale realiter existens a priori & a posteriori, probatur. A posteriori quidem, quia alias in eodem subiecto essent simul actu infinitae relationes predicamentales, ut in eodem albo infinitae relationes similitudinis, quod utique admittere, manifestum reputat inconueniens D. Thomas loco citato secundi contra gentes cap. 12. Sequela probatur. Nam si album, v.g. posset dicere relationem predicamentalem realem similitudinis ad termi-

num, licet realem, non tamen realiter existentem, cum sint infinita alba possibilia, infinitas actualiter ad illa diceret relationes, & similiter quodlibet quantum infinitas actu diceret relationes aequalitatis ad infinita quanta possibilia, quae aequalem cum illo possunt habere quantitatem.

9. A priori autem eadem conditio probatur. Nam cum relatio predicamentalis sit relatio realis, & relatio realis sit habitudo & ordo ex natura rei inter duos terminos, vnum illorum debet habere a parte rei aliquid in quo talis relatio fundetur, & alterum debet habere aliquid per quod terminet talem relationem. Ergo sicut requiritur subiectum relationis reale & realiter existens, ut a parte rei habeat fundamentum ipsius relationis, ita etiam requiritur terminus realis & realiter existens, ut a parte rei terminet ipsam relationem. ¶ Confirmatur. Nam inter relatum reale & eius terminum, sicut est relatio realis, ita & oppositio realis relativa. Sed oppositio realis non potest esse nisi inter duo realia realiter existentia. Ergo terminus relationis realis predicamentalis debet esse aliquid reale realiter existens. ¶ Confirmatur secundo. Quia relatum predicamentale cum respiciat suum terminum solum sub ratione termini, debet esse simul cum illo cum omni-

omnimoda simultate, & coexistentia, absque aliqua prioritate vnius ad alterum. Sed huiusmodi coexistentia saluari non potest inter relativum reale, & terminum non reale n., vel non realiter existentem: ergo ad relationem prædicamentalem necessarius requiritur, quod relatio prædicamentalis sit ad terminum realem realiter existentem.

10. Quarta condicio, quod relatio realis non sit, nisi inter extrema realiter distincta, probatur: quia relatio realis (vt diximus) est habitudo, & oppositio realis ex natura rei vnius ad alterum. Sed eiusdem ad se ipsum, nec potest esse habitudo realis, nec realis oppositio: ergo relatio realis debet esse inter extrema, non solum realia, sed realiter inter se distincta.

11. Nec sufficit, vt in conclusione diximus, quod extrema relationis sint quomodolibet realiter inter se distincta, sed requiritur, quod formaliter, & vt fundant, & terminant relationem, distinguantur, hoc est, quod ratio fundandi in vno extremo relationis sit distincta realiter à ratione fundandi in altero extremo. Vnde in personis diuinis quoniam realiter inter se distinctis D. Thomas. 1. p. q. 42. art. 2. ad 4. negat relationem realem similitudinis, vel æqualitatis vnius persone ad alteram, quia ratio, quæ posset esse fundandi tales relationes, scilicet essentia diuina,

non multiplicatur, nec distinguitur in vtroque extremo, sed eadem omnino realiter, & in multiplicata in vtroque: & idem esset, si per possibile, vel impossibile in duobus hominibus eadem realiter esset albedo, quod non esset is illis realis relatio similitudinis: cum enim si relatione reali similitudinis vnus talium hominum referretur ad alterum esset ratio ne albedinis, & quia albedo vnius hominis esset similis albedini alterius, eo ipso, quod in vtroque esset eadem albedo; non posset albedo vnius esse similis albedini alterius, quia idem non potest esse simile sibi ipsi: ac perinde albedo non posset tunc fundare realem relationem similitudinis inter illos duos homines.

12. Ex his quæ in hac, & duabus quæstionibus præcedentibus diximus, sequitur definitio, seu descriptio relationis prædicamentalis, videlicet, *quod sit forma accidentalis realis, cuius totum suum esse sit in ordine ad terminum.* Per id autem, quod in ea descriptione dicitur, relationem debere esse formam accidentalem, excluduntur relationes reales diuinæ, relationes videlicet constitutiue diuinarum personarum, quæ sunt formæ substantiales per se subsistentes. Per id vero, quod additur, quod debet esse forma realis excluduntur omnes relationes rationis: ac denique per id, quod subditur, quod totum suum esse sit in ordine ad terminum, excluduntur relatio-

lationes, & relatiua secundum dici, quæ non habet totum suum esse in ordine ad terminum.

QVÆSTIO XX.

Quot sint fundamenta relationis prædicamentales.

CUm relatio prædicamentalis (vt apius diximus) sit inter omnia entia realia minior entitatis, non solum suum esse dependenter habet à suo fundamento, sed quamuis in se ipsis relationes suam habeant specificam unitatem, & distinctionem, licet à fundamento casualiter desumptam, earum tamen unitas, & distinctio cognosci nequit, nisi per unitatem, & distinctionem earum fundamenti. Vnde vt distinctionem, & unitatem relationum prædicamentalem cognoscamus, inquirimus in præsentia, quæ & quot sint relationis fundamenta?

2. Dicendum igitur est cum Aristotele, & D. Thomas. metaphisicæ lect. 17. & cum communis sententia, tria esse in genere relationis prædicamentalis fundamenta, ad quæ cuiuslibet relationis fundamenta non potest reduci. Hæc autem sunt unitas, & numerus; actio, & passio; mensura, & mensurabile. Sufficientia autem huiusmodi fundamentorum relationis hac ratione, ex D. Thomas loco citato probatur, quia licet in pluribus generibus possit esse subiectum relationis, funda-

mentum tamen relationis solum est illud, quod facit vnum ordinari ad aliud: ergo solum tria prædicta sunt fundamenta relationis. Minor probatur, quia omnia quæ ordinantur ad aliud, vel ordinantur ad illud secundum esse, vel secundum operationem, aut virtutem operandi, vel secundum proportionem cum alio. Si ordinantur secundum suum esse, ordinantur ad aliud, vt ab illo mensurantur, quia quæ ab aliquo mensurantur, ab illo accipiunt suum esse. Si ordinantur ad aliud secundum operationem, vel virtutem operandi ordinantur secundum actionem, & passionem. Si denique aliquid ordinatur ad aliud secundum proportionem, talis proportio fundatur in numero, aut unitate: ergo solum secundum prædicta fundamenta potest aliquid ad aliud ordinari. Vt tamen huiusmodi sufficientia fundamentorum relationis, & ipsa fundamenta magis explicentur, aliqua in oppositum obijciamus.

3. Obijciens ergo primo, quod numerus, & unitas pertinere solum videntur ad quantitatem, ac perinde solum in quantitate, in actione, & passione, & in mensura, & mensurabili videntur secundum conclusionem præcedentem reperiri relationis fundamenta. Sed aliquæ etiam relationes sunt, quæ fundantur in qualitatibus, imò & in substantijs. Perperam igitur solum tria præfata relationis fundamenta referuntur.

Minor probatur, nam in duabus qualitatibus eiusdem rationis immediate fundatur relatio similitudinis, & in duabus substantijs relatio identitatis, sicut in duabus quantitativis relatio æqualitatis. ¶ Confirmatur, quia unitas, seu unitates, in quibus fundatur relatio primi generis, non sunt solum unitates prædicamentales, & quæ sunt principium numeri de prædicamento quantitativis; sed unitates etiam transcendentales: inter duas enim substantias eiusdem speciei, etiam separata ab illis quantitate, est relatio identitatis, & inter duas albedines eiusdem intensiōis, etiam si non haberent quantitatem, esset relatio similitudinis; quæ tamen relationes non possent fundari in unitate quantitativa, & quæ est principium numeri de prædicamento quantitativis, sed in unitatibus transcendentalibus. Perperam igitur, quia hoc genus relationis fundatur in unitate; dicitur quod fundatur in quantitate.

4. Respondetur ad argumentum, ita re vera esse, quod in qualibet unitate aliquorum, præter unitatem relationum prædicamentaliū (de quo quæstione sequenti dicemus) fundari potest aliqua relatio: quia tamen unitas & numerus primo, & per se in quantitate reperitur, & in alijs si reperitur est ad similitudinem numeri, & unitatis, quæ est in quantitate, dicitur, hoc primum genus

relationis fundari in quantitate; re vera tamen fundatur in qualibet unitate qualificatum, substantiarum, quantitativum, vel aliarum rerum, quæ habeant inter se convenientiam, vel disconvenientiam, dummodo sint entitates, ad quas possit resultare per veram, & realem emanationem relatio. Vnde (vt quæstione sequenti explicabimus) quia relationes sunt tam minimæ entitatis, vt ad illas non possit realiter emanare altera relatio, in unitate, & convenientia relationum prædicamentaliū non potest aliqua relatio prædicamentalis fundari. ¶ Ad confirmationem eodem modo respondetur concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam: quia cum unitas, & numerus reperiantur principaliter in quantitate, & unitas, & numerus transcendentalis sit ad similitudinem unitatis, & numeri quantitativi, relationes quæ fundantur in unitate transcendentali, reducuntur ad eas quæ fundantur in quantitate, quia fundantur in unitatibus, quæ habent se ad modum, & similitudinem unitatis, & numeri quantitativi.

5. Obijcies secundo, quod unitas, in qua diximus fundari relationem, non potest esse unitas numerica, nec unitas formalis. Nullatenus ergo in unitate potest aliqua fundari relatio. Antecedens quoad primam partem patet, quia cum relatio debeat semper esse inter duo, unitas in qua fundatur relatio

tio, debet esse vnica per quā aliqua duo sunt vnum. Sed per vnitatem numericā non sunt aliqua duo vnum: ergo in vnitatem numericā non potest aliqua fundari relatio. Quod autem nō possit fundari in vnitatem formali, probatur, quia id in quo fundatur relatio realis, debet esse à parte rei, & aliquid reale. Sed vnitas formalis non reperitur à parte rei, sed solum per intellectum: ergo in vnitatem formali non potest fundari relatio.

6. Resp. concessio antecedenti pro prima parte, negando illud pro secunda. Et ad probationem dico, quod relatio non fundatur in aliqua vnitatem cōmuni vtriq; relationis extremo (talis enim vnitas cōmunis, vt recte probat argumentū, non reperitur, nisi per intellectū) sed fundatur in duabus vnitatibus formalibus identificatis cū vnitatibus numericis extremorū, per quas tamē vnitates, quia sunt in vtroq; extremo eiusdem rationis, vtrumq; extremū dicitur à parte rei vñ formaliter (vt late explicuimus; sup. libr. 3. q. 4. 5. & 6.) inō nisi tales vnitates realiter multiplicarentur in vtroque extremo, non possent fundare relationem realem, quia (vt ibidē aduertimus, & quæst. 19. huius libri magis explicuimus) non solum termini relationis realis debent esse realiter distincti, sed & ratio fundandi relationem debet in vtroque extremo realiter multiplicari.

7. Obijcies tertio, quod nō solum in primo genere reperitur relationes similitudinis, identitatis, & æqualitatis, quæ fundatur in vnitatem qualitatum, substantiarū, & quantitatum, sed etiā reperitur relationes dissimilitudinis, diuersitatis, & inæqualitatis, quæ nō videtur posse fundari in vnitatem, & multo minus in numero, quia (vt in obiectione sequenti videbimus) solum in illo fundantur relationes proportionis numeri ad numerum. Perperā igitur coarctatur primū genus relationis predicamentalis ad vnitatem, & numerum.

8. Resp. quod cū vnitas, in eo, quod vnitas, dicat in diuisionem & diuisionem à quocūq; cui similis vnitas non cōperit, relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis fundatur in vnitatem secundum quod dicit in diuisionem, & in eadē vnitatem, secundum quod dicit diuisionem ab illo, fundatur relatio dissimilitudinis, inæqualitatis, & diuersitatis, v.g. Petrus dicit relationem identitatis specificæ ad Paulum, & relationem diuersitatis specificæ ad leonem, & vtraque relatio fundatur in vnitatem specifica Petri secundum diuersos conceptus inæquatos eiusdem vnitatis. Secundum enim, quod talis vnitas Petri est diuisio per principia formalia, fundat relationem identitatis cum Petro, & secundum quod dicit diuisionem à leone habere diuersa principia formalia specifica fundat relationem diuersitatis ad

leonem. Vnde omnis relatio primi generis fundatur, vel in numero, vel in unitate.

9. Obijcies quatto, quod etiam relatio, quæ est inter, duos numeros, vt inter duos binarios, fundatur in unitate, & conuenientia, quæ est inter illos. Non igitur aliqua est relatio, quæ fundetur in numero, nisi solum materialiter, quod fundetur in unitate & numerorum, sicut fundatur in unitate qualitatum. Perperam igitur assignatur, vt fundamentum relationis primi generis unitas, vel numerus.

10. Respondetur, quod præter relationem æqualitatis, quæ est inter aliquos numeros eiusdem rationis, quæ vt recte probat argumentum, fundatur in unitate numerorum, reperitur inter numeros alia relatio proportionis numeralis, vt relatio dupli ad subduplum, quæ fundatur in proportionem propria numeri ad numerum. Et propter hoc ponitur fundamentum primi generis unitas, vel numerus.

11. Obijcies quinto aduersus secundum assignatum fundamentum relationis: quod nulla est relatio, quæ fundetur in actione, & passione. Nam si aliqua esset, maxime relatio Paternitatis. Sed hæc non fundatur in passione, vt patet, nec in actione. Perperam igitur ponitur relationem secundæ generis fundari in actione, vel passione. Minor probatur, nam siue actio sumatur proprie pro

actione superaddita potentia, siue pro ipsa potentia operatiua in illa non fundatur relatio Paternitatis: ergo in quacumque acceptione accipiatur actio, non est fundamentum relationis Paternitatis. Antecedens, quoad veramque partem probatur simul, quia relatio non potest permanere, non permanente illius fundamento. Sed permanet relatio Paternitatis in Petro, verbi gratia, transacta eius actione generatiua, in eo permanet, etiam talis relatio Paternitatis, si a Petro, postquam genuit filium, auferatur potentia generatiua, quod saltem supernaturaliter videtur posse fieri, si secundum probabiliorē sententiam potentia generatiua distinguatur, realiter entitative à substantia, & substantia non sit immediate operatiua, sed medijs potentijs ab ipsa realiter entitative distinctis: ergo relatio Paternitatis, nec in actione generatiua, nec in potentia generatiua, potest fundari. Maior probatur, nam relatio, verbi gratia, similitudinis inter duo alba, quia fundatur in unitate albedinis, inter illa permanere non potest, nisi dum vtrumque permanet album. Nec sufficit, quod vtrumque tale album extiterit, & aliquando fuerit productum: ergo si relatio Paternitatis, fundaretur in actione, vel potentia generatiua, permanere non posset, non manente actione, vel potentia generatiua.

12. Propter hoc argumentum aliqui asserunt, relationem secundi generis fundari in potentia operatiua, & actionem solum esse conditionem fundandi. Alij autem asserunt solum fundari in potentia radicali, quia absque sola illa non potest permanere relatio, & tam potentiam operatiuam, quam ipsam actionem esse conditionem fundandi. Alij tamen, vt communiter Thomistae, cum Aristotele, & D. Thoma asserunt, aliquarum relationum secundi generis, vt relationis paternitatis, fundamentum proximum, & non solum conditionem fundandi esse ipsam actionem. Angelicus enim Doctor 1. part. q. 28. art. 4. ait: *Secundum Philosophum in 5. metaphisica relatio omnis fundatur, vel supra quantitatem, vt duplum, & dimidium, vel supra actionem, & passionem, vt faciens, & factum, & Pater, & Filius.* Et opusculo 48. cap. 4. ait: quod fundamentum Paternitatis est actio, scilicet generatio, qua quis generat filium, & fundamentum filiationis est passio, scilicet generatio passiu.

13. Dicendum tamen pro huius pleniori explicatione est, quod triplex ad secundum genus relationis potest pertinere relatio, productiui videlicet ad producibile, actu producētis ad productum, & causae ad effectum. Prima fundatur in potentia productiua. Secunda in actione, & passione actualiter existente, & actualiter permanē-

te: non enim potest actualiter permanere relatio actualiter productiua ad productum, nisi dum actu est, & permanet actio. Tertia denique, vt relatio paternitatis, fundatur in actione, ita vt ipsa relatio in fieri dependeat ab actione actualiter in se existente, relatio tamen in facto esse dependeat ab effectu relicto per actionem. Et ita dum permanet, v.g. filius, etiam si transferit formaliter actio generatiua, permanet relatio paternitatis.

14. Ex his patet solutio ad argumentum, quod relatio Paternitatis, quia est relatio causae ad effectum, licet in fieri dependeat ab actione actualiter in se existente: in facto tamen esse solum dependet ab effectu causato per actionem: & dum ille permanet, potest manere relatio paternitatis, etiam si formaliter transferit actio, imo etiam si ab agente ablata fuerit post actionem potentia generatiua. Nec est idem de relatione similitudinis: haec enim non fundatur in productione, v.g. duorum alborum, sed in coexistentia illorum: quamuis enim ad talem illorum coexistentiam sit conditio illorum productio, si vel per impossibile absque productione duo alba coexisterent; eodem modo fundarent relationem similitudinis. Relatio tamen paternitatis, quia est relatio causae ad effectum, fundatur in ipsa actione, dependet tamen ab illa in fieri, & in facto esse a ter-

mino relicto per actionem.

15. Vltimo tandem obijcies aduersus tertium genus relationis, quod illud non videtur esse genus relationis prædicamentalis. Tum, quia mensurabile ad mensuram, vt scientia ad scibile, semper dicit relationem transcendentelem, superfluaque perinde videtur ratio prædicamentalis. Tum etiam, quia eodem modo videtur referri scientia ad scibile non existens. Sed ad scibile realiter non existens, non refertur relatione prædicamentali, sed transcendentali: numquam ergo scientia refertur ad scibile relatione prædicamentali. ¶ Confirmatur, quia exemplum, quod Aristoteles in 5. metaphisicæ, capit. 15. assignat huius tertij generis relationis, est mensuræ ad mensurabile: non enim apponit exemplum in relatione scientiæ ad scibile, sed potius è conuerso in relatione scibilis ad scientiam. Sed scibile ad scientiã, sicut quælibet alia mensura ad suum mensurabile, nõ dicit relationem realem prædicamentalem; aliàs Deus diceret relationem realem ad creaturam, cum sit creaturarum mensura: ergo secundum mentem Aristotelis non datur ratio tertij generis prædicamentalis.

16. Respondetur ad argumentum, negando antecedens, & ad primam eius probationem dico, quod licet mensurabile ad mensuram dicat relationem transcendentelem, non superfluit re-

latio prædicamentalis super transcendentelem fundata, vt formaliter pertineat ad genus relationis: in eo enim quod mensurabile respicit mensuram, vt sui causam formalem extrinsecam, à qua in suo esse essentialiter dependet, est fundamentum, vt etiam dicat habitudinem realem prædicamentalem ad talem mensuram, vt ad purum terminum: quod non solum in relationibus tertij generis, sed etiam in relationibus secundi generis cõtingit: effectus enim causæ efficientis dicit ad suam causam relationem transcendentelem, & in tali relatione transcendentali fundatur ratio prædicamentalis ad suam causam, vt ad purum terminum, quod est talem relationem fundari in passione, neque hæc superfluit, quamuis supponatur talis ratio transcendentalis. ¶ Ad secundam probationem negatur, quod mensurabile eodẽ modo respiciat sui mensuram existentem, & non existentem: quãuis enim eodem modo illam respiciat relatione transcendentali, secundum quam mensurabile respicit mensuram, vt sui specificatum, & causam: ac perinde eodem modo specificetur à mensura existente, & non existente, vt scientia de rosa eodem modo specificatur, rosa existente, vel non existente; tamen ad mensuram realem, & realiter existentem refertur mensurabile relatione reali prædicamentali, non vero ad men-

mensuram, non realem, vel non realiter existentem. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod cū Aristoteles loco in illa citato posuit exemplum in relatione scibilis ad scientiam, non apposuit illud pro relatione huius tertij generis, sed potius vt denotaret, relationem tertij generis non esse mutuat: cum enim non sit inter extrema eiusdem ordinis, sed mensurabili quidem depēdeat à mensura, non vero mensura à mensurabili, mensurabile dicit relationem realem prædicamentalem ad mensuram, non vero mensura ad mensurabile. Et hoc est quod explicare intendit Aristoteles in exemplo relationis scibilis ad scientiam, quæ cum non sit relatio realis, ex eo ostendit, relationem tertij generis non esse mutuat.

17. Ex his omnibus sequitur, relationem essentialiter diuidi, vt in species subalternas in prædicta tria genera relationis, quarum distinctio licet fundamentaliter, & causaliter desumatur à præfata diuersitate fundamentorum, refunditur tamen in ipsos terminos relationum, quia cum relatio sit habitudo, ad terminū *ad quem*, omnis distinctio formalis relationum, vt infra videbitur à distinctione terminorum est desumenda.

18. Præter hanc autem diuisionē essentialē relationis prædicamentalis, aliæ duæ diuisiones accidentales eiusdem relationis

possunt assignari. Prima quidem in solutione vltimæ obiectionis iam insinuata in relationem mutuat, & non mutuat. Relatio mutua est inter extrema eiusdem ordinis: ac perinde cum in vtroque extremo relatio ad alterum correspondet prædicamentalis, vt in relationibus primi, & secundi generis. Relatio vero non mutua est inter extrema diuersi ordinis; ac perinde cū in altero tantum extremo datur relatio prædicamentalis, vt in relationibus tertij generis. Relatio autem mutua subindiditur in relationem æquiparantiae, & disquiparantiae. Relatio æquiparantiae est relatio eiusdem omnino rationis, & denominationis in vtroque extremo: vt relatio similitudinis, & aliæ primi generis, quæ non solum sunt mutue in vtroque extremo, sed eodem modo vnum, ac alteram extremum sua relatio denominat, cum vtrumque denominat simile, vel vtrumque; dissimile, vtrūque; æquale, vel vtrūque; inæquale. Relatio vero disquiparantiae est, quæ quantum sit mutua in vtroque extremo, nō tamē est in vtroque eiusdē denominationis, vt relationes secundi generis: licet enim relationi paternitatis correspondeat in altero extremo relatio prædicamentalis scilicet relatio filiationis; nō tamen in vtroque extremo est relatio eiusdem denominationis; sed relatio paternitatis denominat patrem, & relatio filiationis denominat filium.

QVÆSTIO XXI.

*Utrum relationes prædicamentales
possint esse fundamentum alie-
rum relationum prædica-
mentalium.*

Non dubitamus, an relatio-
nes prædicamentales pos-
sint constituere speciale funda-
mentum alterius relationis præ-
dicamentalis, quod ad aliquod
ex tribus præfatis fundamentis
non reducat. Sed quod in-
quirimus est, an sicut quæstione
præcedenti diximus, quod vni-
tas in albedine fundat relatio-
nem prædicamentalem simili-
tudinis, ita ut licet tale funda-
mentum quatenus importat vni-
tatem duarum albedinum, redu-
catur ad fundamentum quantita-
tis; tamen ad ipsas albedines, qua-
tenus convenient in eisdem gra-
dibus resultat prædicamentalis
relatio similitudinis inter duo
alba, & ad albedinem & nigre-
dinem resultat relatio dissimi-
litudinis: ita etiam ad duas re-
lationes prædicamentales eius-
dem rationis, ut ad duas pater-
nitates, resultet prædicamen-
talis relatio similitudinis inter
ipsas duas relationes, & ad duas
relationes prædicamentales di-
uersæ rationis, ut ad paternita-
tem & filiationem, resultet præ-
dicamentalis relatio dissimilitu-
dinis inter ipsas relationes? quod
erit talis relationis fundari in

vinitate vel diuersitate relatio-
num prædicamentaliū, sicut
fundatur prædicamentalis rela-
tio similitudinis vel dissimilitu-
dinis in vnitatem vel diuersitate
qualitatum.

2. Partem affirmatiuam te-
nent Scotistæ, negatiuam au-
tem defendunt cōmuniter Tho-
mistæ: & aliqui eorum existimā-
tes illam deduci ex 1. p. q. 42.
art. 1. ad 4. Sed certe solum asse-
rit ibi Diuus Thomas, quod ut
duæ relationes inter se opponan-
tur & vna referatur ad aliam, non
indigent alia relatione; ita enim
asserit Angelicus Doctor: *Nec
iterum una relatio refertur ad aliam
per aliquam aliam relationem; cum
enim dicimus, quod paternitas oppo-
nitur filiationi, oppositio nō est rela-
tio media inter paternitatem & fi-
liationem, quia utroque modo rela-
tio multiplicaretur in infinitum.* Hec
D. Thomas, in quibus longe di-
uersum est quod intendit ab eo
quod inquirimus: aliud enim
est, quod duæ relationes ut ad-
inuicem referantur & opponan-
tur, non indigeant alia relatio-
ne: aliud vero, an duæ relationes
prædicamentales, eo quod ha-
beant vnitatem vel diuersitatem,
fundent aliam relationem præ-
dicamentalem similitudinis vel
dissimilitudinis; in primo enim
omnes conveniunt, de secundo
autem in præsentī dubitamus.

3. Dicendum tamen est, rela-
tionem prædicamentalem, etiam
ad modum quo in titulo dubij
explicui-

explicuimus, non posse fundari supra alias relationes prædicamentales, seu in vnitæte relationum prædicamentaliũ. Conclusio, & ab inconuenienti, seu à posteriori, & à priori etiam probatur: à posteriori quidem, & ab inconuenienti: quia alias sequeretur dari actu infinitas relationes prædicamentales; infinitum autem in actu dari saltem naturaliter est impossibile, ergo relationes prædicamentales, nõ possunt fundari in vnitæte relationum prædicamentaliũ. Sequela probatur, quia cum relatio prædicamentalis sequatur, vt effectus secundarius naturali resultantia ad positionem sui fundamenti, & termini, si vnitas relationum prædicamentaliũ, v. g. vnitas duarum paternitatum esset fundamentum relationũ prædicamentaliũ similitudinis inter ipsas relationes, in eodem instanti temporis, quo poneretur prædictæ duæ relationes paternitatis, resuleret in qualibet illarũ prædicamentalis relatio similitudinis, ad quas tales relationes prædicamentales similitudinis, cum etiam essent eiusdem rationis, resulerent aliæ duæ relationes prædicamentales similitudinis, per quas illæ dicerentur similes: & ad illas ob eandem rationem resulerent aliæ: & ad illas aliæ, & sic in infinitum.

4. Dices, hoc argumento solum probari, quod dentur infinitæ relationes prædicamentales

syncategorematicæ, non autem quod dentur in actu, & categorématique in infinitè relationes, quia nunquam resultabunt plures relationes in actu, quin possint alia plures, ac plures resultare; dari autem in quolibet genere entium infinita syncategorematicæ; non est inconueniens, & multo minus in genere relationis, quæ in genere entis realis sunt minimæ entitatis.

5. Sed contra est, quia non solum sequeretur infinitas syncategorematicæ, sed infinitas actu & categorématique dari relationes; quia licet si tales relationes resulerent, vt ad suum fundamentum ad alias relationes successiue, & prius tempore vna, quam alia, reuera non omnes, quæ possent resultare, actu iam resulerent, & sic solum daretur infinitum syncategorematicè talium relationum, tamen cum tales omnes relationes resulerent ad alias naturali resultantia, & vt effectus secundarius actionis producentis fundamentum priorum relationum, omnes illæ resulerent in eodem temporis instanti, licet cum ordine prioris, & posteriores naturæ in resultantia illarum, sicuti ab eadem essentia, si non impediuntur, cum ordine prioris, & posterioris prioritate, & posterioritate naturæ resulerent in eodem instanti temporis plures passionis: ergo si nullum esset impedimentum, vt ad aliquas relationes aliæ, & ad illas aliæ relatio-

lationes prædicamentales resultent, omnes quæ possent sic resultare, resultarent de facto in eodē in auctu temporis: ac perinde daretur infinitum in auctu, & cathegorematicæ talium relationum.

Constat, & explicatur hoc exemplo iam insinuatō, nam quia passiones eiusdem essentia ordinis quoddam naturali resultantia dimanant ab essentia, & prima passio est principium medio quo secunda passio resultet ad essentiam, & secunda ut resultet tertia, si omnes passiones essent principium, ut posset altera resultare, & non deueniretur ad vicinam aliquam passionē, quæ non sit principium resultantia alterius, sicut de facto omnes, quæ possunt resultare, resultant in eodem temporis instanti, quia ad nullius passionis resultantia exigitur morula temporis: ita etiam in eodem temporis instanti resultarent omnes quotquot possent resultare passiones, ac perinde infinitæ, si non deueniretur (ut dixi, ad aliquam passionem ex qua altera non posset resultare: ergo cum (ut ostendimus) si aliqua relationes prædicamentales sunt fundamentum, ad quod resultent aliæ relationes prædicamentales, non possint assignari aliæ relationes prædicamentales, ad quas aliæ non possunt resultare, & ad quarumlibet resultantiam, non exigatur aliqua morula temporis: omnes quæ possunt resultare, nisi supernaturali-

ter impediuntur, de facto in eodem temporis instanti resultabunt: ac perinde resultabunt infinitæ relationes in auctu: quod cum sit impossibile, impossibile est, quod relatio prædicamentalis in alia relatione prædicamentali fundetur.

7. A priori autem probatur conclusio, quia cum fundamentum relationis prædicamentalis, ut illa ad ipsam resultet, aliquam auctuitatem, & efficientiam habeat in ipsam relationem, relatio prædicamentalis, quamvis sit ens reale, est tamen ita minus entitatis, quod talem efficientiam in aliam relationem habere non potest: ergo non potest una relatio prædicamentalis aliā relationem prædicamentalem fundare. Et ita memini, me supra libro 2. q. 8. n. 11. dixisse, unam relationem rationis fundari posse supra aliā relationem rationis; non vero unā relationem realem prædicamentalem posse supra aliā relationem fundari; quia cum fundamentum relationis rationis non habeat auctuitatem, & efficientiam in ipsam relationem, sed solum indicat exigentiam illius, & relatio rationis non sit per resultantiam ad suum fundamentum, sed per actionem intellectus, potest una relatio rationis super alteram relationem rationis fundari; non tamen potest fundari relatio realis prædicamentalis supra alteram relationem, quia fundamentum relationis realis prædicamentalis debet habere aliquam

aliquam efficientiam, & actiuitatem in illam, quod (vt dixi) relationi propter suam minimam entitatem competere nequit.

7. Obijces, quod non minus unitas, & convenientia relationum realium videtur fundare relationem realem similitudinis inter illas, quam unitas, & convenientia duarum qualitatum, sicut enim relationem similitudinis fundant duę qualitates, quia habent unitatem, & convenientiam, non minorem unitatem, & convenientiam habent duę relationes inter se: ergo non minus fundant relationem similitudinis, quam duę qualitates. ¶ Confirmatur, nam duę relationes eiusdem rationis, vt duę paternitates, realiter & ex natura sua dicunt adinuicem relationem similitudinis, & denominantur formaliter similes: ergo ab aliqua relatione. Hęc autem fundari non potest nisi in unitate duarum relationum: ergo.

8. Respondetur ad argumentum, quod licet tantam convenientiam, & unitatem habeant duę relationes eiusdem rationis, ac duę qualitates, adhuc non fundant relationem prædicamentalem, sicut illam fundant duę qualitates: quia istę non sunt tam minimę entitatis, sicut relationes, & ita possunt fundare relationem, quę ad illas per realem relationem sequatur, nõ vero duę relationes. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod duę relatio-

nes dicunt adinuicem relationem aliquam transcendentelem similitudinis, à qua denominantur similes, non vero relationem prædicamentalem, quia non habent sufficientem entitatem ad quam relatio realis prædicamentalis possit reducere.

QVÆSTIO XXII.

Utrum relatio prædicamentalis distinguatur realiter à suo fundamento?

PRÆTER aliquos, quibus tribuitur, nullam distinctionem realem actualem, sed solum distinctionem rationis, & per intellectum factam concedere inter relationem, & suum fundamentum, communis est fere omnium sententia, quod à parte rei actualiter realiter distinguuntur: est tamē disidium tam inter Thomistas, quam inter plures alios, an talis inter relationem, & suum fundamentum realis distinctio sit solum realis formalis, an vero sit distinctio realis entitatis. Præbetque huic sententiarum diuersitati nõ parum fundamentum Angelicus Doctor, dum (vt in conclusionem secundam, & in obiectionibus aduersus illam videbimus) modo vni, modo alteri videtur fauere sententię. Aliqui etiam singulariter asserunt, relationem, & suum fundamentum esse quidem diuersas realiter entitates, vtramque tamen

tamen existere per eandem fundamenti existentiam.

2. Pro explicatione tamen veritatis est advertendum, quod sup. quæst. 19. advertimus, quod fundamentum relationis prædicamentalis quandoque distinguitur realiter entitative à subiecto ipsius relationis, ut fundamentum relationis similitudinis inter duos homines albos, scilicet illorum albedines, distinguitur realiter entitative à subiectis talium relationum, ab ipsis videlicet hominibus. Aliquarum tamè relationum prædicamentaliū fundamentum non distinguitur realiter entitative ab ipsarum relationum subiecto, sed eadēmet entitas, & est subiectum, & fundamentum relationis: ut relationis identitatis, quæ immediate fundatur in unitate specifica duarum substantiarum, fundamentum sunt ipsæ substantiæ, ut in eadem specie conveniunt, & similiter sunt subiectum talium relationum. Et etiam duæ albedines, aut duæ quantitates ab omni subiecto separatæ per suasmet entitates erunt simul fundamenta, & subiecta relationis similitudinis, vel æqualitatis. Et licet proprie nomen fundamenti relationis accipiarur pro proximo relationis fundamento, seu pro ratione fundandi relationem, aliquando etiam usurpatur pro subiecto relationis, quod quatenus ad ipsam relationem prærequiritur, potest dici illius fundamentum remotum.

3. Certum igitur est, quod cum fundamentum proximum relationis ab ipsius relationis subiecto realiter entitative distinguitur, ipsa etiam relatio realiter entitative distinguatur saltem à tali suo subiecto. Quia si cum aliquo debeat relatio prædicamentalis identificari realiter, debet utique identificari cum suo proximo fundamento: ergo cum illud distinguitur realiter entitative ab ipsius relationis subiecto, ab illo etiam saltem distinguetur realiter entitative ipsa relatio. Dubium igitur est, an relatio prædicamentalis distinguatur realiter, & an solum realiter formaliter, vel etiam realiter entitative à suo proximo fundamento, & etiam à suo subiecto, cum illud realiter cum fundamento proximo identificatur.

4. Dico primo, relatio prædicamentalis ex natura rei, & antecedenter ad omnem distinctionem per intellectum factam, actu realiter saltem formaliter distinguitur à suo fundamento, ita expresse nost. author n. 2. super hoc caput concl. 2. & fere omnes communiter. Et ratio est manifesta, cum enim cuiuslibet relationis prædicamentalis fundamentum sit aliquid absolutum (quia ut quæstione præcedenti ostendimus, nulla relatio prædicamentalis super aliam relationem prædicamentalem potest fundari) cuiuslibet relationis fundamentum ad diversum prædicamentum, ac ipsa

ipsa relatio debet pertinere, sed quaecumque differunt praedicamento, differunt saltem realiter formaliter, imò maiore omnium distinctione reali formali, cum sint primo diversa: alias non constituerentur decem genera, & praedicamenta entis realiter, & formaliter ex natura rei distincta: ergo relatio praedicamentalis realiter saltem formaliter distinguitur à quolibet suo fundamento.

5. Dico secundo. Relatio praedicamentalis, non solum à subiecto, sed etiam à suo fundamento realiter entitative tanquam res à re distinguitur. Hanc conclusionem, licet oppositum illius sit probabile, ut probabiliorē statuo, & ut magis aliquibus, quae in superioribus diximus, conformē, illamque manifeste videtur docere D. Thomas pluribus in locis, nam 1. part. quaest. 28. artic. 2. ita ait: *Sicut in creatis in eo, quod dicitur relative non solum inveniuntur respectus ad alterum, sed aliquid absolute in Deo. Sed aliter, nā id quod inveniuntur in creatura praeter id, quod continetur sub significatione nominis relatio est aliare, in Deo autem nō est aliare.* Nec potest dici, quod solum intendit D. Thomas, quod relatio sit alia res, scilicet alia formalitas realis à formalitate fundamenti, quam distinctionem, non habet relatio ab absoluto in Deo. Non, inquam, id valet, quia licet si id solum intenderet D. Thomas, saluaretur differentia

relationum, quae sunt in Deo ab his, quae sunt in creaturis; tamen verba sancti Doctoris, si cum proprietate accipiantur, non distinctionem formalem, sed distinctionem realem entitativam significant inter relationem creaturatum, & illius fundamentum: solum enim aliquid proprie dicitur alia res ab aliquo, quod est entitas ab entitate alterius distincta. ¶ Neque etiam valet dicere, quod solum inter sit in praedicto testimonio D. Thomas relationem, quae est in creaturis, esse aliam rem, seu entitatem à subiecto, nō vero à fundamento. ¶ Non inquam id valet. Tum, quia aliquarum relationum, ut quae fundantur immediate in substantia, aut in quantitate à substantia separata, eadem entitas est subiectum, & fundamentum: ergo cum D. Thomas universaliter asserat, relationem quae est in creaturis, esse aliam rem ab absoluto, intelligit relationem esse aliam rem tam à subiecto, quam à fundamento: alias relatio, cuius subiectum, & fundamen- tum est eadem entitas, nec esset alia res à fundamento, neque à subiecto. Tum vel maxime, quia cum D. Thomas asserat quod id, quod inveniuntur in creatura praeter id, quod continetur sub significatione nominis relati- ui, est alia res, & cum non solum subiectum, sed etiam fundamen- tum relationis, utpote utriusque absolutum sit aliquid praeter id quod continetur sub significatione

ne nominis relativi intendit manifeste D. Thomas, quod non solum subiectum relationis, sed & ipsas relationis fundamentum est alia res à relatione distincta.

6. Similiter, quæst. 8. de potentia, art. 2. ait idem sanctus Doctor: *Substantia creata non potest identificare sibi relationem, quia est definita ad tale genus, in quo differt ab essentia Dei, quæ cū infinita sit, et super omnia genera, potest alia sibi identificare.* Hæc D. Thomas. Nec explicari possunt de identificatio-
ne formali, cum identificari non dicat proprie nisi identitatē materialem, & entitativam; ac perinde hanc negat D. Thomas inter relationem creatam, & suum fundamentum.

7. Denique in 4. Contragentes, cap. 14. responsione ad 9. ait: *Quod in nobis relationes habent esse dependens, quia earum esse est aliud ab esse substantiæ. Unde habent propriam modum essendi secundum propriam rationem, sicut in alijs accidentibus contingit.* Hæc D. Thomas, in quibus cum asserat, relationem habere aliud esse ab esse substantiæ, manifeste indicat relationem saltem fundatam immediate in substantia distingui realiter entitative à tali fundamēto: quæ enim diversum habent esse, realiter entitative distinguuntur.

8. Plures pro hac sententia, & aliquæ singulares mihi se offerunt rationes. Sit prima, quod si relatio solum adderet formalitatem

non autem entitatem aliquā supra suum fundamentum, non resultaret ad illud per veram, & realem emanationem: non enim potest intelligi realiter emanare ab aliquo, nisi quod ab illo realiter entitative est distinctum. Sed si relatio realiter non emanat à suo fundamento, cessat omnino ratio, quæ quæstione præcedenti ostendebamus, relationem predicamentalem super aliam predicamentalem fundari non posse; siquidem tota consistebat in eo, quod relatio non habet sufficientem entitatem, ut ad illam alia entitas realiter entitative distincta realiter possit emanare. In consequenter ergo ad id, quod cū communi Thomistarum sententia defendimus, diceretur, quod relatio predicamentalis non distinguitur realiter à suo fundamento.

9. Secunda ratio, & satis probabile signum, quod relatio est entitas distincta à fundamento, deducitur ex eo, quod existente fundamento, ut albedine in Petro, potest ob non existentiam aliterius albi non existere relatio similitudinis, & illa potest desinere esse in Petro, manente in eo albedine, solum per hoc quod aliud album desinat esse. Signum igitur est, quod relatio non solum est aliqua formalitas, sed & aliqua entitas entitari albedinis superaddita. ¶ Confirmatur, quia absque aliquo augmento in relatione contingere potest augmentū

in entitate illius fundamenti, & è contra, hac nullatenus augetur, sed potius aliquando remissa, potest augeri relatio. Hæc autem impossibilia videntur, si eadem esset entitas relationis, & sui fundamenti: ergo non est eadem entitas, sed potius realiter entitative distinguuntur. Antecedens probatur, quia Petro v. g. albo vt quatuor, & altero albo existente albo etiam vt quatuor, si vtrumque album fiat album vt sex, augetur entitas fundamenti similitudinis in Petro, scilicet albedo, & non augetur ipsa similitudo. Similiter si Petrus albus vt quatuor sit similis Paulo albo vt duo, & albedo Petri remittatur vsque ad albedinem vt duo, tunc augetur relatio similitudinis inter Petrum, & Paulum, & sunt magis similes, & tamen tantum abest, quod in Petro augeatur talis relationis fundamenti entitas, quod potius remittitur de albedine, vt quatuor ad albedinem vt duo: ergo vterque propositus casus possibilis est.

10. Tercio probatur conclusio: quia relatio paternitatis non solum entitative distinguitur à subiecto, sed etiam à suo fundamento: ergo cum eadem sit ratio illius, & aliarum relationum prædicamentaliū, idem de omnibus relationibus videtur dicendum. Antecedens probatur, quia vt quæstion 20. circa solutionem quintæ obiectionis dicebamus, relatio paternitatis fundatur in

ipsa actione generatiua. Sed cum illa non potest realiter identificari paternitatis relatio; cum iuxta probabiliorē sententiā actio sit in passio, & relatio paternitatis, à qua pater denominatur intrinsece talis, sit intrinsece in ipso patre generante, & in possibile omnino sit, quod eadem realiter entitas sit simul in duplici realiter distincto subiecto, in genito videlicet, & in generante.

¶ Nec valet dicere, quod secundum aliquos relatio paternitatis fundatur in potentia generatiua, & generatio solum est conditio fundandi, & secundum omnes saltem potentia generatiua est fundamentum paternitatis, licet minus proximum, quam ipsa generatio, & saltem cum ipsa potentia generatiua identificatur ipsa relatio. ¶ Non (inquam) id valet. Tum, quia, vt ibidem ostendimus, generatio non est solum conditio fundandi, sed ipsam potius fundamentum paternitatis. Vnde si cum generatione non identificatur relatio paternitatis, iam saltem habemus, quod non identificatur cum suo proximo fundamento. Tum, vel maxime, quia nec cum ipsa potentia generatiua identificatur relatio paternitatis, quia (vt ibidem dicebamus) si ab aliquo homine, postquam genuit filium, auferatur diuinitus, & supernaturaliter tota entitas potestatis generatiuæ, adhuc manebit in illo relatio paternitatis, ac perinde

acperinde non est eadem entitas cum entitate potentie generatiue, sed ab ipsius potentie generatiue entitate realiter entitatie distincta; & hac ratione etiam sequitur, relationem paternitatis realiter non identificari cum ipsa actione generatiua, quia tota entitas illius actionis realiter transit, realiter permanente in patre relatione paternitatis.

II. Vltimo denique probatur conclusio, quia aliqua datur relatio prædicamentalis immediate fundata in substantia, ut relatio identitatis specificæ inter duos homines, quæ fundatur immediate in unitate formali specifica duarum substantiarum, & relatio mensurabilis ad mensuram, quæ quilibet substantia creata refertur in Deum. Sed non possunt tales relationes identificari cum ipsa substantia, in qua fundatur: ergo iam aliqua relatio prædicamentalis distinguitur realiter entitatiue à suo fundamento; & cum non sit aliqua ratio, quare illa magis, quam aliæ relationes, quæ in accidenti immediate fundantur, à suo fundamento realiter entitatiue distinguantur, eadem realis entitatiua distinctio à suo fundamento concedenda est in quacunque relatione prædicamentali. Minor in qua est difficultas, multipliciter potest probari. Primo, quia ut in primo testimonio D. Thomæ pro conclusione adducto expendebamus, cum D. Thomas asserit in creatis esse aliam rem præ-

ter id, quod formaliter importatur per relationem, id nullatenus potest verificari in relatione, quæ immediate fundatur in substantia, si illa non distinguiatur entitatiue à suo fundamento, quia non potest dici, quod illa alia res à relatione non sit eius fundamentum, sed eius subiectum, siquidem in talibus relationibus eadem entitas est simul fundamentum, & subiectum hilarum. ¶ Secundo eadem minor probatur, quia non videtur intelligibile, quod eadem realiter entitas sit substantia, & accidens ipsi substantiæ inherens; cum inherencia accidentis non sit solum per convenientiam accidentalem substantiæ (ea enim accidentalis convenientia solum constituit accidens prædicabile, non autem accidens prædicamentale) sed sit per realem informationem, & inhesionem formæ in subiecto. Sed ut asserit D. Thomas quæst. 9. de potentia artic. 9. ad 7. relatio vere, & proprie inheret subiecto: ergo relatio prædicamentalis non potest realiter identificari cum substantia, ac perinde relatio, quæ immediate fundatur in ipsa substantia, non potest cum suo fundamento identificari. ¶ Terrio eadem minor probatur, quia si aliquod accidens posset identificari cum substantia, inefficax esset ratio D. Thomæ, quæ 1. part. quæst. 77. art. 1. ostendit, quod essentia animæ non sit eadem entitas cum suis potentijs. Ex eo enim id probat, quod cum

cum actus, & potentia debeant esse in eodem genere, & actus sit in genere accidentis, etiam potentia debet esse in genere accidentis, ac perinde realiter entitativè distincta ab animæ substantia: si enim relatio, quamvis sit accidens identificaretur cum substantia, non esset inconueniens, quod potentia animæ, quamvis sit accidens, cum ipsa substantia animæ identificetur. ¶ Nec valet dicere quod licet accidens absolutum, qualis est potentia animæ, non possit cum substantia identificari; bene tamen accidens relatiuum. Non, inquam, id valet, quia vtrumque est vere accidens, & vtrumque vere, & realiter inhaeret substantiæ; ac perinde æqualiter vtrique repugnat cum substantia identificari.

12. Dico tertio, non solum entitas relationis prædicamentalis distinguitur realiter entitativè a suo fundamento, sed & existentia relationis distincta est realiter entitativè ab existentia sui fundamenti. Coclusioprobatur, quia vniuersaliter, vt colligitur ex D. Thom. 3. p. q. 17. art. 2. quodlibet accidens habet esse, & suam existentiam distinctam realiter entitativè ab esse, & existentia substantiæ, imò & ab esse, & existentia alterius accidentis, quod simul cum illo inhaeret in eodè subiecto. Et ita ait ibi D. Thomas, quod in qualibet persona multiplicatur esse secundum, quid ad multiplicationem acci-

dentium, & quod aliud est esse quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Et ob id nullum accidens facit compositionem per se cum substantia, sicut illam faciunt partes substantiæ, vt materia, & forma substantialis, quia ista habent idem esse, eandemque existentiam, forma autem qualibet accidentalis habet diuersum esse, & diuersam existentiam ab esse, & existentia substantiæ: ac perinde non potest facere vnum per se cum illa: ergo relatio siue fundetur in alio accidenti, siue immediate in substantia, non solum distinguitur realiter entitativè ab entitate talis fundamenti, sed & existit per existentiam realiter entitativè distinctam ab existentia fundamenti. ¶ Confirmatur, quia existentia substantiæ est esse per se, existentia autem relationis, sicut cuiuslibet accidentis, est inhaerentia, & esse in alio. Sed implicat eadè entitativè existentiam entitativè esse inhaerentiam, & esse per se: ergo existentia saltem relationis, quæ immediate fundatur in substantia, non potest esse eadem entitativè cum existentia sui fundamenti.

13. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod teste Philosopho 5. physicorum textu 10. ad relationem non est per se motus. Et id probat dicēs. Quia altero subeunte mutationem alteram mutationem non subiens vere potest dici ad aliquid. Et D. Tho-

mas ibi lectione 3. ait: *Nihil adueni mihi de nouo per hoc quod incipiam esse aliter aqualis per eius mutationem*; ergo in sententia Philosophi, & D. Thomae relatio non est entitas realiter entitatiue distincta à suo fundamento. Probatur consequentia, quia aliàs non posset aliquid incipere habere relationem absque sui mutatione, si quidem per aduentum nouæ entitatis necesse esset illud mutari.

¶ Confit. nam D. Thomas opusculo 48. tractatu 5. cap. 2. ita ait: *Cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius ut fundamentum, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in sorte alia ab ipsa albedine, sed solum est ipsa albedo, ut se habet ad albedinem in latopris, ut ad terminum: si enim similitudo adderet aliquam rem supra albedinem Sortis, nullo modo posset aliquis aliter fieri similis sine sui mutatione; sit autem bene similis aliquid sine sui mutatione, ut patet: nam si quis in India fieret modo albus, fieret si similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione.* Hæc D. Thomas, ubi cum dicat similitudinem Sortis non esse aliam rem ab eius albedine, manifeste inter relationem similitudinis, & albedinem negat distinctionem realem entitativam.

14. Resp. ad argumentum in primis, quod etiam si relatio sit alia entitas ab entitate fundamēti, nō sequitur ad relationem dari per se motum, quia cum ut explicuimus supra quæst. 18. num. 13. re-

latio resultet, tanquam effectus secundarius ad actionem productivam sui fundamenti, ubi etiam explicuimus, quæ sit causa efficiens talis resultantiæ, non est ad relationem per se motus, quia solum per se terminat motum primarius illius effectus. Ad id autem, quod Aristoteles, & D. Thomas subiungunt, quod absque sui mutatione potest aliquis habere relationem, certe non est intelligendum absque omni prorsus reali mutatione, aliàs nec Deus, si aliqua ei ex tempore adveniret relatio realis, mutaretur contra communem Theologorum sententiam: ideo ex tempore relationē Deo advenire posse realem negandum, quia per illam Deus mutaretur. Sed dicendum est, quod cū relatio sit minimæ entitatis, licet re vera de nouo adueniens mutationem faciat in subiecto, ita tamen parvam, & imperceptibilem, ut respectu mutationum ex aduentu formæ absolutæ mutatio per formam relativam possit non dici mutatio. Et hoc solum intēdit Aristoteles, & D. Thomas, & alij qui dicunt relationem solum facere mutationem metaphysicam, non vero physicam, quia videlicet ipsa relatio est res tā parvæ entitatis, ut vix inter formas physicas possit numerari. ¶ Ad confit. nō possum negare vix posse explicari testimonium in illa adductum ex opusculo 48. cum tamen de eo opusculo multum dubitetur esse D. Thomæ, non de
ber

bet testimonium ex illo antepo-
ni alijs indubitatis testimonijs
eiusdem Sancti Doctoris, quæ
pro nostra sententia adduximus.
Vnde si illud opusculum admit-
tatur D. Thomæ, vel dicendum
est Doctorem Sanctum in ea tunc
fuisse sententia, vel quod solum
intendit relationem similitudi-
nis non esse aliam rem ab albedi-
ne per veram actionem per se pro-
ductam, sed solum esse quandam
entitatem dimittam ad actio-
nem productivam albedinis, vt
effectum secundarium resultan-
tem.

15. Obijcies secundo, quod si
relatio quælibet prædicamenta-
lis adderet novam entitatem, non
solum supra entitatem subiecti,
sed supra entitatem fundamen-
ti, infinitas fere entitates quili-
bet in qualibet temporis morula
de nouo realiter acquireret. Con-
sequens ita impossibile videtur,
vt vix intellexu percipi queat; er-
go. Sequela probatur, quia me v.
g. existeret albo, fere infinita alia
alba hic, & in alijs locis quantum
uis distantibus quotidie possunt
incipere esse, & de facto re vera
incipiunt. Sed ad omnia illa de
nouo incipiunt esse in me relatio-
nes similitudinis ad plurima alia
quæ quotidie incipiunt esse non
alba: ergo si quælibet illarum re-
latio esset entitas distincta ab
entitate albedinis in me existen-
tis, infinitæ fere entitates de no-
uo mihi quotidie aduenirent, &
in qualibet temporis morula qui-

libet realem mutationem patere-
tur.

16. Respondetur ad argumen-
tum, quod cum relationes (vt sæ-
pius diximus) si re ita minima en-
titatis, & mutatio, quæ per illas
fit licet re vera mutatio realis, sit
ita parua, & imperceptibilis: ac
denique cum talis minima enti-
tas relationum non per novam
actionem per se producatur, sed
ad actionem productivam sui fun-
damenti, vt effectus secundarius
resultet, non est inconueniens, tot
entitates relationum in eodem
subiecto multiplicari; maxime,
quia nec tot multiplicantur, sicut
termini, cum iuxta sententiam D.
Thomæ 3. part. quæst. 35. art. 5.
eâdem numero relatione refera-
tur quis ad plures terminos, quos
sub eadem ratione respicit, vt Pa-
ter ad plures filios. Dominus ad
plures seruos, & Magister ad plu-
res discipulos, quos eadem do-
ctrina instruit. Et similiter idem
album eadem numero relatione
similitudinis refertur ad plura,
quæ cum illo in eodem gradu, &
intensione albedinis conueniunt.

16. Obijcies tertio, quod si re-
latio esset entitas distincta ab en-
titate fundamenti, & vt effectus
secundarius ad productionem fun-
damenti resultans, posset Deus face-
re, vt etiâ posito fundamento, &
termino alicuius relationis, vt po-
sita in me albedine v. g. vt quatuor
& alio existente albo similiter vt
quatuor, non resultet in me relatio
similitudinis, sed id videtur om-

nino impossibile: ergo relatio nō distinguitur realiter entitatiue à suo fundamento. Maior videtur certa, quia cū effectus primarius alicuius actionis non dependeat ab effectu secundario, posito effectu primario, potest supernaturaliter impediri resultantia effectus secundarij, sicut posita extensione quantitatis in ordine ad se, impediri potest eius extensio in ordine ad locum, & de facto impeditur in quantitate corporis Christi in Eucharistia existentis. Minor autem probatur, quia nō potest intelligi, quod duo homines in eodem gradu albedinis existentes albi, non sint similes: ergo impossibile videtur, quod non habeant relationem similitudinis.

18. Respondetur ad missa maiori, negando minorem, & ad probationem dico, quod etiam supernaturaliter impedita à duobus hominibus albis resultantia relationis similitudinis inter illos, non dicerentur quidem similes formaliter, quia non haberent relationem similitudinis, quæ est vnica forma à qua intrinsece, & formaliter possunt similes denominari, dicerentur tamen similes fundamentaliter, imò absolute, & sine addito dicerentur similes, quia cum entitas relationis, quāvis entitas realis, sit ita diminuta & imperfecta, sufficit existentia fundamenti cum coexistentia termini, vt absolute aliquid dicatur tale, licet nō vt denominetur formaliter, vsque dum habeat ipsam

relationis formam.

19. Quarto denique obijcies, quod si relatio esset entitatiue distincta à suo subiecto, & fundamento, relatio dupli, quam numerus quaternarius, verbi gratia, quatuor hominum dicit ad binarium, esset realiter distincta ab ipso numero quaternario, & a quatuor prædictis hominibus illum cōponentibus. Consequens videtur impossibile: ergo. Minor prob. quia aliàs talis entitas relationis, cum per illam non solum vnus, vel alter hominum talem numerum componentium, sed totus talis numerus quaternarius, & omnes illius partes ad numerum binarium referantur, deberet esse, & subiectari in omnibus partibus talis numeri. Sed impossibile omnino videtur, quod talis entitas relationis in pluribus inter se realiter entitatiue distinctis subiectis inhæreat: ergo impossibile est talē relationē distingui realiter entitatiue à prædicto numero & illi² partib².

20. Licet hoc non multum vrgeret existimātes numerū quātitatiuum realiter entitatiue distingui ab vnitatib² ex quib² cōponitur, nec reputātes incōueniēs, quod eadē realiter entitas numeri inhæreat simul, & subiectetur inadæquate, & partialiter in omnibus vnitatibus componentibus numerū, quātūvis inter se realiter entitatiue distinctis: in genere fateor me id intelligere non posse, imò inter alia ob id incōueniens asserui

asserui cum nostro Authore, numerum quantitatum non distinguere realiter entitativè à rebus numeratis. Vnde ad argumentum respondetur, quod cum huiusmodi relationes proportionis numeri ad numerum fundentur in ipsis numeris secundum quod in tali determinata specie constituuntur, & ut diximus supra, ultima unitas sit quæ dat speciem numero, solum in ultima unitate cuiuscunque numeri inherere relationes proportionis ad alterum numerum. Vnde etiam si illæ sint realiter entitativè distinctæ ab ipsis numeris, & partibus numeri, non cogimur concedere, eandem entitatem relationis in pluribus subiectis realiter distinctis recipi, aut inherere.

QVÆSTIO XXIII.

Utrum relatio predicamentalis terminetur formaliter ad relatiuum, an vero ad absolutum.

QUod inquirimus est, an cum relatio non sit proprie, quæ refertur, sed ratio referendi, sicut relatiuum predicamentale non refertur ratione alicuius absoluti, sed ratione relationis; ita etiam ex parte termini terminus qui formaliter terminat relationem, terminet illam ratione alicuius relationis, an vero ratione alicuius absoluti. In quo prima sententia extrema Scoti in 1. dist. 30. quæstion. 1. eiusque discipu-

lorum & aliorum recetiorum extra scholam D. Thomæ vniuersaliter docet nullam relationem terminari ad relatiuum, sed omnem formaliter terminari ad absolutum, ita ut terminus cuiuscunque relationis illam terminet formaliter relatione alicuius absoluti. Secunda huic extreme opposita, & communior Thomistarum asserit, omnem relationem predicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. ¶ Media inter istas sententia aliquorum etiam ex discipulis D. Thomæ asserit, relatiua mutua terminari formaliter ad relatiuum, & quod relatiua non mutua videlicet relatiua tertij ordinis, & etiam aliqua relatio secundi ordinis si per accidens sit non mutua, ut relatio maternitatis Beatæ Virginis, cui ex incapacitate subiecti non correspondet in Christo realis relatio filiationis, terminatur formaliter ad aliquid absolutum.

2. Dicendum est ut probabilius, & Aristotelis, & D. Thomæ doctrinæ magis conforme, omnem relationem predicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. Conclusio (ut dixi) est communiter Thomistarum, & in primis manifeste videtur deduci ex Aristotele, & D. Thoma. Ex Aristotele quidem, nam in capite hoc expressè terminum relationis sub ratione relatiui videtur assignare. Ita enim ait: *Amplius si quidem conuenienter assignatur ad quod dicitur, omnibus alijs sublati*

quæcumque accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicitur; ut si seruus ad Dominum dicitur, circumscriptionis omnibus, quæ accidentia sunt Domino, ut esse bipedem, vel humanum, relicto vero solo, quod Dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, & post pauca: Circumscribatur ab homine esse Dominum, non sane amplius seruus ad Dominum dicitur, cum non dominus sit neque seruus. Hæc Philosophus in quibus seruum ad Dominum sub sola ratione dominij, ac perinde sub ratione formaliter relatiui asserit terminari. Et Angelicus etiã Doctor id pluribus asserit locis, nam 1. p. q. 40. a. 2. ad 4. exponens definitionem relatiuorum docet, quod cum relatiua dicuntur esse ad aliud, per ly aliud intelligendum est relatiuum formaliter, ut relatiuum, his verbis: Cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Et 2. contragentes cap. 11. ait: Non potest aliquid intelligi ad alterum, nisi e conuerso illud relatiue diceretur ad ipsum. Amplius autem ex sequentibus rationibus constabit, hanc proculdubio esse mentem Aristotelis, & D. Thomæ.

3. Ratione igitur probatur primo conclusio, quia relatiua predicamentalia distinguuntur à relatiuis secundum dici, quod terminantur ad terminum ut purum terminum. Sed id non posset saluari, si terminarentur formaliter ad suum

terminum sub aliqua illius ratione absoluta: ergo formaliter terminatur ad illud solum sub ratione relatiua. Minor prob. quia nullus terminus cuiuscunque relatiui sub aliqua illius ratione absoluta comparatur ad ipsum relatiuum ut purus terminus, sed ut causa, vel effectus, vel mensura, vel mensurabile, & in summa sub aliqua alia formalitate, quam sub forma litate puri termini.

4. Secundo probatur conclusio. Inter relatiuum, & suum terminum formalem est oppositio, non alia nisi oppositio relatiua: ergo terminus relationis formaliter, ut relatiuus eam terminat. Consequentia in primis videtur certa, quia non possunt aliqua duo relatiue opponi, nisi in utroque extremo sit ratio oppositionis relatiuæ; sicut non possunt aliqua duo opponi contrarie, nisi in utroque extremo sit ratio oppositionis contrariæ, & in vno extremo sit forma contraria formæ alterius extremi. Sed non potest esse ratio oppositionis relatiuæ in utroque extremo, nisi in utroque sit relatio: nihil enim opponitur alteri relatiue per aliquid sui absolutum, etiã si sit fundamentum relationis; aliàs in diuinis posset esse oppositio relatiua inter absolutum, & relatiuum, quod est falsum: ergo si relatiuum & terminus formalis illius opponuntur relatiue; sicut in relatiuo formaliter est relatio, ita etiam in eius termino formaliter ut termino debet esse relatio, ut per il-

lam

lam relationi, quam terminat, relative opponatur. Vtraque autem præmissa huius rationis, videlicet quod relatiuum, & eius terminus formalis opponatur oppositione relativa, deducitur manifeste ex D. Thom. in 1. enim ad Anibaidum dist. 30. q. unica, art. 1. ad 3. loquens de termino relationis ait: *Terminus non potest intelligi, nisi sub opposita habitudine.* Et prob. quia in diuinis relatiuū, & terminus relationis, Pater v.g. & Filius realiter opponuntur, & non nisi oppositione relativa, in eo enim solum distinguuntur realiter, in quo opponuntur, & nō distinguuntur realiter, nisi relative: ergo oppositio relativa est propria inter relatiuum, & terminū formaliter relationis.

5. Nec valet dicere cum authoribus oppositæ sententiæ, quod relatiuum, & eius terminus solum opponuntur, quia distinguuntur realiter, & incomparabile est in eodē respectu eiusdē, esse relatiuum, & terminum. Non autē opponuntur propter relative. Non, inquam, id valet, quia distinctio, & incomparabilitas cōmunis est omni oppositioni, & nō potest de facto inueniri, nisi determinata ad aliquā speciem oppositionis: ergo cū distinctio, & incōparabilitas inter relatiuū, & eius terminū conceditur, debet determinate assignari ratione cuius speciei oppositionis habeant eā incōparabilitatē, & cū illā non habeāt ratione oppositionis priuativæ cō-

tradictoriæ, aut contrariæ, restat quod illā habeat ratione oppositionis propriæ relativæ. ¶ Cōfir. nā duæ relationes realiter distinctæ, v.g. relatio in Petro albo paternitatis ad suū filium, & similitudinis ad alterum album, sunt relationes realiter distinctæ. Et tamen non sunt in eodē subiecto incōparabiles, quia adinuicē non sunt oppositæ: ergo ratio relatiui & ratio termini ideō sunt in eodē subiecto incompatibiles, quia sunt relationes oppositæ, ac perinde ut relatiuū & terminus opponatur, sicut in relatiuo ponitur relatio; ita & in eius termino debet poni, ut ratio terminandi relatio, relationi alteri⁹ extremi opposita 6. Tercio prob. concl. quia vniuersaliter omnia relatiua predicamēta & eorū termini formaliter, ut termini illorū sunt, debent esse simul natura: Sed si terminarentur formaliter ad aliquid absolutū, nō essent simul natura: ergo nullū relatiuū formaliter terminatur ad absolutū, sed omnia formaliter ad relatiuū. Maior præter quā quod expressa est Aristotelis hic, & D. Thomæ pluribus in locis, ut postea videbimus, probatur, quia ut aliqua sint simul natura, ut optime aduertit nost. Author Ss. M. Soto in expositione tex. 5. huius cap. duæ cōditiones necessariæ requiruntur, Prima, quod mutuo se inferant, & interimant, ita ut si vnū est, & alterū sit, & si vnū non est, non sit alterum. Secunda, quod vnū non sit causa

alterius, quia inter causam, & effectum semper est prioritas; & ita ut aliqua sint simul natura, vnum debet esse causa alterius. Sed utraque conditio interuenit inter quodlibet relatiuum pradicamentale, & suum terminum formaliter, ut terminum illius: ergo sunt simul natura. Minor probatur, quia se mutuo inferunt, & mutuo se interinunt, quia si est pater, est filius, & si est filius, est pater, & si non est filius, non est pater, & vnum non est causa alterius, quia quamuis relatiuum, & terminus pro fundamento possint inter se comparari, ut causa & effectus; tamen cum relatiuum (ut diximus) respiciat terminum formaliter, ut purum terminum, non comparantur adinuicem, ut causa, nec ut effectus. Minor autem principalis probatur, quia in quolibet termino relationis, quidquid absolutum reperitur est prius natura relatione illius, quod ad ipsum terminatur: ergo si relatiuum terminaretur formaliter ad absolutum, relatiuum & terminus non essent simul natura. Antecedens probatur, quia ad resultantiam relationis in aliquo prae requiritur fundamentum, & terminus quoad omne absolutum, quod terminus includit, cum relatio resultet ad positionem fundamenti, & termini: ergo totum absolutum, quod est in termino relationis est prius natura ipsa relatione alterius extremi. ¶ Confirmatur exem-

plis, nam totum absolutum, quod est in termino, v.g. paternitatis, est filium esse genitum. Sed prius natura est, filium esse genitum, quam quod intelligatur relatio paternitatis in patre: imò ideo refertur pater relatione paternitatis ad filium, quia genuit filium, & filius est genitus ab illo; & totum absolutum, quod est in termino relationis ibi est albedo. Sed albedo in termino relationis est prior natura ipsa relatione, & ideo in me resultat relatio similitudinis ad Petrum v.g. quia in me est albedo, & in Petro est albedo: ergo totum absolutum, quod in termino relationis reperitur est prius natura ipsa relatione.

7. Vltimo tandem probatur conclusio, quia relationes diuinae formalissime terminantur ad relatiuum: ergo omnis relatio etiā creata formaliter ad relatiuum terminatur. Antecedens probatur, quia sub ea ratione formali in diuinis filius, v.g. terminat relationem paternitatis, sub qua realiter à patre distinguitur, & realiter patri opponitur; cum eiusdem omnino realiter ad se ipsum non possit esse relatio realis: sed filius realiter distinguitur à Patre, realiterque illi opponitur formalissime ratione relationis, & non ratione alicuius absoluti, quia in omni absoluto filius, & pater diuinus nullatenus distinguuntur aut opponuntur: ergo ratione relationis, & non ratione alicuius absoluti filius terminat relationem patris

patris. Prima autem consequentia probatur, quia relationes diuinae, & relationes creatae quantum ad hoc quod est referri ad terminum, & terminare relationem, licet vniuersae non conueniant, quia in praescindibilis est a tali proprio relationis conceptu ratio entis creati, aut in creati tamē eodem modo se habet vtraque relatio ad suum terminum: ergo sicut haec non terminatur formaliter ad absolutum, sed ad relatiuum, ita nec illa. Imò ex propria ratione terminandi relationes creatas ad suos terminos manuducimur ad cognoscendum, qualiter relationes diuinae ad suos terminos terminantur.

8. Nec valet dicere, quod quia in diuinis non datur aliquid absolutum, cum quo, v.g. non identificetur paternitas, non est aliquid absolutum ad quod possit relatio paternitatis terminari: cum nullā relatiuū possit referri realiter, nisi ad terminū realiter distinctum; in creatis autem, quia in termino relationis absolutum quod importat distinguitur realiter ab altero extremo, bene potest alterius extremi relatio terminari ad aliquid absolutū. Nō, inquā, id valet, quia ideo in diuinis absolutū nō distinguitur a relatiuo, quia relatiuum ex propria ratione non terminatur formaliter ad illud: ergo ex propria ratione relationis, vt communis creatae, & in creatae habetur, quod relatiuū non terminetur formaliter ad

absolutū, sed ad relatiuum, indeque perinde deducatur, quod in diuinis solū relatiua realiter distinguantur, & realiter opponantur, quia relatiua ex proprio conceptu communi relationis, non nisi ad relatiuū formaliter terminantur.

9. Obijcies primo, quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius debet esse prior ipsa relatione. Sed relatiuū, quae ex parte termini alicuius relationis ipsi relationi correspondet, non potest esse prior illa: ergo ratio terminandi aliquam relationem in termino non potest esse relatio, sed aliquid absolutum, ac perinde relatiuum nō terminatur formaliter ad relatiuū, sed ad absolutū. Minor cum consequentia pater, & maior probatur, quia terminus alicuius relationis formaliter, vt terminus illius est, specificat ipsā relationem: ergo est prior natura quā illa: omne enim specificatiuū cum sit causa formalis extrinseca specificati, debet esse prius natura specificato; cum omnis causa in eo, quod causa sit prior natura suo esse &c. ¶ Confit. quia relatio realiter resultat ad positionē fundamenti, & termini: ergo sicut fundamentum cuiuslibet relationis est prius natura, quam illa; ita etiam & terminus illius. Sed, vt ostenditur in argumentis, relatio in termino alicuius relationis respondēs non est prior cui correspondet: ergo in termino ratio terminandi relationem non est relatio, sed aliquid absolutum, ad

ad cuius positionem, & positionem fundamenti resultat in altero extremo relatio.

10. Resp. ad argumentum dupliciter. Primo, quod cum dicitur, relationem specificari à suo termino, non intelligitur specificari à termino formaliter vt terminante, quia vt sic est purus terminus, & non causa etiā formalis specificans relationē. Sed terminus specificat relationē, vt fundamentaliter est terminus, & ita solum sequitur, quod vt sic sit prior relatione, quā specificat, non autē quod vt formaliter illā terminat, sit prior illa, quia vt sic nō illā specificat, sed pure illā terminat.

¶ Secundo resp. quod etsi terminus relationis formaliter, vt terminus, ac perinde vt formaliter relatiuis specificet relationē; non tamen est prior illa, quia talis specificatio proprie non est in genere alicuius causæ; quia taliter specificatiuum non est à quo relatio habeat esse, sed in ordine ad quod habeat esse; specificatiuum autē quod respectu specificati est causa formalis licet extrinseca, est, à quo specificatū habet esse, nō autē id, in ordine ad quod vt ad purū terminum habet suū esse relationis. ¶ Ad confir. resp. quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius est, nullatenus præsupponitur ad resultantiā ipsius relationis, sed sunt omnino simul natura; cū autem dicitur quod ad positionem huius fundamenti, & termini resultat relatio, intel-

ligitur ad positionē termini fundamentaliter sumpti, & vt est in ipso termino fundamentum relationis, vel saltem terminationis, non quidem ob id quod terminus sic fundamentaliter sumptus sit causa resultantis relationis in altero extremo, sed quod sit conditio prærequisita, vt ad fundamentum relationis in altero extremo existens ipsa resultat relatio; non tamen prærequiritur ad resultantiā relationis terminus formaliter, vt illam terminans, quia vt sic est simili natura cū ipsa relatione.

11. Obijcies secundo, quod cū totū esse relatiui sit in ordine ad terminū, vt terminus illius est, relatiui si essentialiter definiatur, necessario debet definiri in ordine ad suū terminū: essentia enim cuiuscumq; in ordine ad illud definitur, & explicatur, in ordine ad quod constituitur. Sed relatiuum non potest definiri per terminū, vt formaliter relatiuis est: ergo formaliter nō est terminus, vt formaliter relatiuis, sed sub aliqua ratione absoluta. Minor multipliciter prob. Primo, quia quid definitur, debet definiri per aliquid sibi notius, aliās per definitionē non explicaretur definitum. Sed vnum relatiuum formaliter, vt relatiuum non est, notius altero: aliās cū etiā hoc relatiuum per alterum relatiuum formaliter sumptū debeat definiri, idē respectu eiusdem esset notius, & ignotius. ¶ Secūdo prob. eadē minor, quia aliās sequeretur, dari circum-

lum in huiusmodi definitionibus
relatiuorum, sed circulus in nul-
lus rei definitione debet admit-
ti: ergo vnum relatiuum non de-
bet defini per alterum formaliter
relatiuum. Maior patet, quia
circulus est, in definitione vnum
relatiuum defini formaliter per
alterum relatiuum; & hoc defini
per illud. Minor autem prob. quia
circulum in definitionibus vni-
uersaliter videtur rejicere Aristoteli-
tes 9. topicorum c. 3. & speculati-
ter in definitionibus relationum
etiam illum videtur rejicere 5.
metaphisicæ, c. 15. dicens: *Simili-
ter & visus cuiusdam est visus, non ca-
cus est visus (& si verum est hoc dice-
re) sed ad colorem, aut aliquid aliud
tale: illo vero modo his idem dicere-
tur.* In quo videtur dicere, quod
visus non debet defini ad visibi-
le, sed ad colorem, ut videtur circulus
definitionis. ¶ Tercio ead-
em minor probatur, quia iuxta
præceptum Aristotelis 2. topico-
rum, cap. 2. loco alicuius posi-
ti in aliqua definitione potest po-
ni eius definitio, ut in definitio-
ne hominis loco animalis potest
poni ipsius animalis definitio, &
sicut definitur homo, quod sit a-
nimal rationale, posset defini
quod sit viuens sensibile rationa-
le: ergo si in definitione vnius re-
latiui ponatur eius formaliter
correlatiuum, loco illius posset
poni ipsius correlatiui definitio,
id autem est falsum: aliàs definitio
redderetur nugatoria; & idem es-
set dicere, Pater est, qui refertur

ad filium; ac dicere, Pater est qui re-
fertur ad eum qui refertur ad Pa-
trem. Ne igitur hoc dicatur, di-
cendum videtur, quod in definitio-
ne relatiui non debet ingredi al-
terum formaliter relatiuum. Quar-
to denique prob. eadem minor,
quia D. Thom. 1. p. q. 25. art. 3. in
corpore negat, Deum dici non ni-
potentem, quia potest omnia quæ
potest, quia alibi daretur circula-
tio vitiosa in manifestatione om-
nipotentis: sed similis daretur cir-
culatio in definitione relatiui, si
definiretur per aliud relatiuum
formaliter: esset enim dicere, Pa-
ter v.g. est qui habet filium; id est
qui habet eum qui habet patrem:
ergo ne committatur eadē circula-
tio vitiosa in definitione relatiui,
non debet definire vnum relati-
uum per aliud formaliter relati-
uum.

12. Respon. ad argumentum,
concedendo maiorem propter ra-
tionem, quæ ibi probatur. Vnde
neganda est minor. Ad cuius pri-
mā probationē dico, quod nō op-
porteret, quod omnia quæ aliquam
definitionē ingrediuntur sint no-
tiora definito, sed sufficit, quod sit
notius illud, quod ponitur ut pars
intrinseca definitionis, nō autem
quod ponitur, ut terminus extrin-
secus qualiter solū ponitur in defi-
nitione alicuius relatiui eius forma-
liter correlatiui. ¶ Ad secundam
probationem resp. quod circulus
in definitione nō uniformis, &
sub diuersa ratione nō est vitio-
sus, cū autem committitur circu-
lus

lus in definitione relatiuorum non est omnino vniformis. Quia cum definitur aliquod relatiuum per suum correlatiuum, ponitur correlatiuum non formaliter vt relatiuum, sed sub conceptu inadequato relationis, scilicet vt terminans relationem alterius, & cum postea hoc relatiuum volumus definire per alterum relatiuum, hoc sumimus sub conceptu relatiui, & alterum sub conceptu terminantis relationem huius, & sic circulus in talibus definitionibus non est omnino vniformis, ac perinde nec vitiosus. Et licet nec hunc circulum in definitionibus non relatiuorum admittat Philosophus, quia illa definiuntur per ea quæ simpliciter sunt priora definito, illam non negat in definitione relatiuorum, vtpote quæ constituuntur in ordine ad ea quæ sunt simul natura & cognitione cum illis. Nec in verbis adductis ex 5. metaphisicæ intendit Philosophus, quod visus non definiatur in ordine ad visibile, sed quod non definiatur in ordine ad potentiam visiuam, cuius est visus, quia cum relatiua prædicamentalia, qualis est visus, vt sic non dicantur in ordine ad subiectum, sed in ordine ad terminum, non debent defini per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad terminum: alijs bis dicerentur relatiue, & hoc modo explcant prædictum testimonium Philo-

sophi D. Thomas, ibi Auēroes, & Auicena. ¶ Ad tertiam probationem respondetur quod præceptum Philosophi solu intelligitur in his, quæ ingreditur definitionem, vt partes intrinsece, non autem de his quæ vt termini extrinseci, in ordine ad quos constituitur definitum, eius definitionem ingrediuntur. Et quia sic solum ingreditur in definitionem relatiui eius correlatiuum, non licet loco illius ponere illius definitionem: alijs (vt bene probat argumentum) redderetur nugatoria definitio. ¶ Per hoc denique patet ad vltimam probationem: non enim intendit D. Thomas, quod omnipotentia non explicetur, & quasi definiatur per ordinem ad suum correlatiuum, scilicet ad possibilia sed quod non fiat definitio nugatoria dicendo, quod Deus est omnipotens, quia potest omnia quæ potest, sed quod est omnipotens, quia potest omnia possibilia, id est quæ non implicant contradictionem.

13. Obijcies tertio. Quod si aliqua relatio terminaretur formaliter ad relatiuum, maxime relationes primi & secundi ordinis: sed illæ non. Ergo nulla. Minor probatur. Nam album, v.g. refertur ad nigrum relatione dissimilitudinis. Sed non refertur ad tale nigrum formaliter vt relatiuum per alteram relationem dissimilitudinis. Ergo refertur ad illud præcisse quatenus

tenus nigrum, ac perinde in illo ratio terminandi relationem dissimilitudinis albi ad ipsum non est aliqua relatio, sed praecise sua nigredo. Ergo formaliter terminat relationem dissimilitudinis ratione alienius absoluti; ac perinde ut formaliter absolutum. Minor probatur. Quia album relatione dissimilitudinis refertur formaliter ad nigrum ut sibi dissimile. Sed nigrum non est dissimile albo in relatione dissimilitudinis, quam etiam habet ad illud, cum potius in tali relatione conveniat cum albo, siquidem utrumque similem habet relationem dissimilitudinis, sed solum est dissimile albo in sua nigredine. Ergo album relatione dissimilitudinis refertur ad nigrum formaliter ut nigrum, & nigrum ratione suae nigradinis terminat formaliter relationem dissimilitudinis albi ad ipsum.

14. Respondetur negando minorem, & ad probationem negatur similiter, quod album refertur ad nigrum formaliter sub ratione nigri; quia ut sic nigrum solum est dissimile albo fundamentaliter, sed refertur ad nigrum, ut nigrum ratione etiam suae relationis dissimilitudinis terminat relationem dissimilitudinis albi ad ipsum. Immo album & nigrum solum ut formaliter utrumque habent suam relationem dissimilitudinis, dicuntur formaliter dissimilia. Unde ad huius probationem, quae in aequiva-

lione consistit. Respondetur; quod licet utraq; relatio dissimilitudinis, quae est albi ad nigrum, & quae est nigri ad album sit adinvicem similis, ut quod, quia utraque est eiusdem rationis & denominationis, & ob id non solum sunt relationes mutuae, sed & equiparantiae; tamen utraq; talis relatio est dissimilis ut quo, & facit subiectum, cui inest, dissimile formaliter subiecto, cui inest altera relatio.

15. Obijcies quarto specialiter ad probandum, quod scilicet relationes non mutuae, ut in creatura relatio servitutis ad Deum, & relatio maternitatis Beatae Virginis ad Christum non terminantur formaliter ad relatum, sed ad absolutum: quia a parte rei & ante omnem operationem intellectus dantur formaliter tales relationes, utpote relationes reales. Ergo a parte rei habet terminum formaliter, ad quem terminantur: relatio enim formaliter non potest non habere terminum formaliter. Sed a parte rei & ante omnem operationem intellectus nulla eis in termino correspondet relatio. Ergo terminantur formaliter ad absolutum. Minor subsumpta probatur. Quia non correspondet eis in termino aliqua relatio realis, ut suppono: alias relatio alterius extremi non esset non mutua, & incapax est Deus propter sui immutabilitatem alienius ex tempore relationis realis, & similiter Christus

ineapax est relationis realis filiationis ad suam matrem, ut docet D. Thomas 3. part. q. 35. art. 5. & quoniam in Deo sit relatio rationis dominij ad creaturas, & in Christo relatio filiationis, quæ sit relatio rationis ad suam sanctissimam matrem; huiusmodi tamen relationes rationis non dantur formaliter ante operationem intellectus; & ut ad Christum, & Deum terminentur prædictæ relationes reales, nullæ eis ex parte termini correspondet relatio.

16. Ad hoc argumentum, quod est præcipuum in hac difficultate, respondent aliqui, quod eas rationis existit per existentiam sui fundamenti, & ita cum antecedenter ad operationem intellectus existat fundamentum relationis dominij in Deo, & filiationis in Christo, id sufficit, ut existat ipsa relatio rationis: ac perinde quod relatio creaturæ ad Deum & relatio maternitatis Beatæ Virginis ad Christum non terminetur formaliter ad absolutum, sed ad formaliter relatum per relationem rationis formaliter existentem per existentiam sui fundamenti. ¶ Sed sup. id impugnauimus: unde non possumus admittere; quod in Deo, & in Christo à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus formaliter tales existant relationes rationis. ¶ Nec potest dici, quod antecedenter ad omnem operationem intellectus prædictæ relationes reales creaturæ ad Deum, & Bea-

tæ Virginis ad Christum solum habeant terminum fundamentaliter, quia cum sint relationes formaliter, & prædicta omni operatione intellectus formaliter Beata Virgo dicatur mater, & homo dicatur formaliter seruus; non possunt tales relationes non habere terminum formaliter. Aliter ergo proposito argumento debemus occurrere.

17. Dicendum igitur est cum Caietano 1. p. q. 13. art. 7. & alijs pluribus Thomistis, quod à relatione existente in creatura Deus denominatur formaliter licet extrinsece Dominus (& proportionabiliter dico de denominatione extrinseca filiationis in Christo à relatione maternitatis existentis in eius sanctissima Matre) & cum talis denominatio licet extrinseca proueniat à forma relatiua terminum sic denominatum constituit formaliter licet extrinsece relatum, & cum ut sic terminet relationem alterius extremi, non terminat illam sub aliqua ratione absoluta, sed potius ut formaliter relatum; cum hac tamen differentia ad terminum relationis mutua, quod ille terminat relationem non solum formaliter, sed ut intrinsece relatum, hic vero ut extrinsece licet formaliter relatum. Hoc tamē sufficit ut verificentur de illo omnia, quæ ad terminum formaliter relationis diximus, formaliter esse requisita, nempe quod sit simul natura cum suo correlativo: quod ingreditur

diatur formaliter illius definitionem : & quod respiciatur ab illo, ut purus terminus ; nullum quæ illorum haberet, si ratione alicuius absoluti relationem terminaret. ¶ Huiusmodi autem doctrina expressè colligitur ex Aristotele, & D. Thoma. Angelicæ enim Doctor 1. p. quæst. 12. art. 7. ad 4. ait: *Necesse inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur: tamen secundum quod intelligitur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, ut sic Deus dicitur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, sicut Philosophus ait in 5. Metaphisicæ, quod scibile dicitur relatiue, quia scientia refertur ad ipsum.* Et in solutione ad 5. eiusdem articuli ait: *Quod cum ea ratione referatur Deus ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, cum relatio subiectionis realiter sit in creatura, sequitur quod Deus non secundum rationem tantum, sed realiter sit Dominus eo enim modo dicitur Dominus, quo creatura ei subiecta est.* His etiâ consonat quæ conformiter ad ista idè S. Doctor 3. p. q. 35. art. 5. in corpore explicans, qualiter licet in Christo nō sit relatio filiationis ad suā sanctissimā Matrem, quia cum relatio filiationis denominet suppositū, suppositū Christi utpote æternū incapax est relationis realis ex tempore ei aduenientis; tamē Christus dicitur realiter filius relatione maternitatis existente in sua Sanctissima Matre, hæc habet verba: *Dicitur tamē*

relatiue filius ad Matrem relatione, quæ intelligitur relationi maternitatis ad Christum, sicut etiam Deus dicitur dominus relatione, quæ intelligitur reali relationi, quæ existit a subiectione Deo. Et quantum relatio ad non sit realis in Deo, dicitur tamen realiter Dominus ex reali subiectione creature ad ipsum: Et similiter Christus dicitur realiter filius & genitus a matre ex relatione reali maternitatis ad Christū. Hæc D. Th. in quo, & in præcedentibus testimonijs totam huius notitæ solutionis doctrinā confirmat.

18. Aduersus eandē tenē solutionē aliqua se offerūt. Primo, quod esto admitteretur Deum, per id quod terni ipet relationē creaturæ realiter licet extrinsece denominati Dominum, & quod talis denominatio, utpote à firma relatione proueniēs, ipsū constituat formaliter licet extrinsece relatiui; adhuc tamen non sequitur, quod talē relationē creaturæ Deus terminet ratione alienius relatiui, sed potius ratione alicuius absoluti. Quod sic prob. quia prius intelligitur Deū terni in re relationē creaturæ, quā quod à tali relatione creaturæ denominationem accipiat, per quā formaliter licet extrinsece constitutatur in ratione relatiui: ergo cum antecederet ad talem denominationem Deus, nec intrinsece, nec extrinsece intelligatur constitutus in ratione relatiui, cum antecederet ad talem relationē intelligitur terminare relationem naturæ crea-

creaturę, non potest intelligi terminare illam ratione alicuius relationi, sed solū ratione alicuius ab-
soluti. Antecedens probatur, quia ideo accipit Deus denominationem formalem licet extrinsecam à relatione existente in creatura, quia eandem relationem terminat, sicuti ideo accipit partes denominationem extrinsecam visū à visione existente in potentia visiva, quia eandem visionem terminat: ergo sicut prius intelligitur in pariete terminare visionem, quā denominari à visione, prius intelligitur in Deo terminare relationem creaturę, quam ab eadem relatione denominationem aliquam formalem licet extrinsecam accipere.

19. Secundo aduersus eandem solutionem obijcies, falsum esse, quod Deus ex eo, quod relationem realem terminet creaturę, aliquando ab illa denominationem accipiat. Falso igitur prædicta solutio nititur fundamento. Antecedens probatur, primo ex doctrina D. Thome 2. Contragētes cap. 13. constituantis differentiam inter relationē, & alias formas absolutas, quod à relatione, non potest denominari aliquid extrinsece, ita enim a se habet: *Relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inherente: non enim denominatur aliquid pater nisi à paternitate, que ei inest.* ¶ Secundo probatur idem antecedens, nam ex eo, quod filius v.g. relationem terminet patris,

nullam ab ipsa relatione paternitatis denominationem accipit vel extrinsecā: ergo ex eo, quod realiter terminet relationē creaturę, nullam à relatione creaturę accipit vel extrinsecam denominationem. Consequentia patet, quia non minus filius relationem terminat paternitatis, quam Deus relationem creaturę. Antecedens autem probatur, quia filius à relatione paternitatis existente in patre non potest denominari filius; aliās his diceretur filius, a filiatione videlicet intrinsece sibi inherente, & à relatione paternitatis, quam terminat, nec potest denominari pater, nec est alia excogitabilis denominatio, quam filius à paternitate existente in patre accipiat: nullam ergo ab illo accipit denominationem.

20. Ad primam tamen objectionem responderetur negando illius assumptum, & ad probationem negatur antecedens: cum enim denominatio, quam accipit Deus à relatione creaturę non sit alia: quam denominatio terminantis talem relationem, talis denominatio nullatenus intelligitur posterior, sed omnino simul cum tali terminatione. Nec est omnino simile de denominatione visū in pariete: quamvis enim admittamus, illam esse posteriorem terminatione visionis, quæ non est formalissime denominatio terminantis visionem, sed altera denominatio à terminatione

natione visionis procedēs; denominatio tamen quā Deus accipit à relatione creaturę, quia est formalissime denominatio terminantis relationem, non est vllatenus posterior, sed omnino simul cū ipsa terminatione relationis.

21. Ad secundam obiectionem negatur antecedens. Et ad primam probationem; vt explicemus testimonium illud difficile D. Thomę, est aduertendum, quod relatio habet duplicē inadæquatum conceptum; alterum referendi ad aliud, alterum terminandi relationem alterius. Et quidem relatio existens in creatura non denominat, nec extrinsece Deum secundum verumque talem conceptum, quia non facit Deum referri ad creaturam: facit tamen illum terminum relationis. Et ita cum D. Thomas in allegato testimonio asserit, quod à relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi extrinsece existente, intelligitur quod nihil denominetur extrinsece à relatione secundum adæquatum conceptum relationis: non vero quod non denominetur aliquid extrinsece à relatione secundum inadæquatum illius conceptum, scilicet secundum conceptum terminandi: aliās D. Thomas esset sibi contrarius his, quę asserit in testimonijs ad confirmationem solutionis adductis. Et in hoc sufficiens distinctio saluatur inter relationes, & formas absolutas, aliquę enim illarum

secūdū adæquatū conceptū, quę explicant, possunt aliquid extrinsece denominare, vt actio secundū adæquatū conceptum, quem explicat, extrinsece denominat agens; relatio autem non solum secundum conceptum in quē includit, licet non explicet, sed nec secūdū adæquatum conceptū, quę explicat, potest aliquid extrinsece denominare, sed solū secundum conceptum inadæquatum terminandi, vt explicuimus. Ad secundā eiusdem antecedentis probationē responderetur concessio, antecedenti, negando consequentiā: cum enim in eo instanti naturę, quo intelligitur filium terminare relationē paternitatis, intelligatur in ipso relatio intrinseca filiationis, in o intelligatur per ipsam relationem filiationis relationem paternitatis terminare, non est capax alicuius denominationis extrinsece à relatione paternitatis existente in patre prouenientis; quia in conspectu denominationis intrinsece similis denominatio extrinseca, vt pote superflua, non habet locum; in Deo autem, quia à parte rei, & ante operationem intellectus relationi reali creaturę non correspondet aliqua relatio intrinseca, locum habet denominatio extrinseca à relatione creaturę proueniens, vt per illā realiter denominetur dominus. Et hanc solutionem insinauit D. Thomas cum in testimonio adducto ex c. 13. lib. 2. Contra gentes asserit,

quod nō denominatur aliquis pater, nisi à paternitate, quæ ei inest. 22. Consonat doctrinæ traditæ D. Thom. q. 7. de potentia. art. 10. ad 4. ubi dicit, tria reperiri in Deo, ut denominetur Dominus, potestatem scilicet coercitiuam creaturarum, ordinem siue respectum dominij ad ipsas creaturas, & terminationem subiectionis, siue seruitutis creaturarum, ex quibus primum, & tertium, inquit D. Thom. realiter saluari in Deo; secundum vero, scilicet ordinem dominij, solum resultare in illo per operationem intellectus, in quibus D. Thom. concedit in Deo realiter, & ante operationem intellectus esse terminum relationis creaturarum, qui est conceptus in adæquatus relationis, & quem habet Deus à relatione existente in creatura; negat tamen in illo aliud munus relationis, scilicet referendi ad creaturas. 23. Quinto principaliter obijcies, quod relatiua nō mutua non sunt simul natura: ergo nō terminantur formaliter ad relatiuum. Conseq. prob. quia si terminus relationis non mutua, formaliter ut terminus, esset relatiuus denominatione, ut diximus, extrinsecus proveniente à relatione alterius extremi, esset in ratione relatiui simul natura cū altero extremo: ergo si relatiua non mutua non sunt simul natura, consequens est, quod relatio realis vnius extremi non terminetur formaliter ad relatiuum. Antecedens autē videtur expresse deduci ex Aristotele, & D. Thom. Aristoteles enim in hoc c. de relatione tex. 5. cum assignasset ad relatiuorum proprietatem, quod sint simul natura, manifeste illam videtur coarctare ad relatiua mutua. Afferit enim: *Videtur autem ipsa ad aliquid simul esse natura, & in pluribus quidem verum est, in aliquibus vero non verum.* Et cum dicit in aliquibus relatiuis id non esse verum, solum potest loqui de relatiuis non mutuis. Et D. Thom. 1. p. q. 13. art. 7. ad 7. loquens de relatiuis ait: *Si autem unum in sui intellectu claudat aliud, & non e converso, tunc non sunt simul natura, & hoc modo se habent scientia, & seibile.* Et q. 7. de potentia art. 8. ad 1. expresse docet, quod licet relatiua mutua sint simul natura, non tamen relatiua non mutua.

24. Respondetur negando antecedens, & ad probationem dico, Aristotelem non intendere aliqua esse relatiua, quæ non sint simul natura; sed solum, quod sicut dixit, quod licet omnia relatiua, si recte assignentur, debent dici ad convertentiam; aliqua tamen, secundum quod non recte assignantur, videntur non dici ad convertentiam: ita etiam licet omnia in vniuersum relatiua prædicamentalia, si recte assignentur, sint simul natura; aliqua tamen secundum quod non recte assignantur, non sunt simul natura. Ad verumque autem testimonium D. Thomæ responderetur, solum

solum intendere, quod relatiua non mutua non sint simul natura quoad munus referendi, quia cum relatione reali vnius extremi potest non esse simul in altero extremo aliqua relatio, per quam ad suum correlatiuum referatur; nō tamen negat D. Thomas, quod omnia relatiua etiam non mutua debent esse simul natura saltem quoad munus terminandi relative relationem alterius correlatiui: hoc enim solum modo sunt simul natura relatiua non mutua: quo etiam modo non essent simul natura, si ratione alicuius absoluti relationem formaliter terminarent; quia quidquid absolutum est in termino cuiuslibet relationis, est prius natura ipsa relatione.

25. Vltimo tandē obijcies, quod si omnis relatio prædicamentalis terminaretur ad relatiuū, relatio vt abstrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimū in prædicamēto relationis, etiam terminaretur ad relatiuū. Sed id est impossibile: ergo non omnis relatio terminatur ad relatiuum. Maior prob. quia quod conuenit essentialiter omni inferiori, conuenit etiam rationi superiori, vt ab omnibus inferioribus abstrahit: ergo si omni relationi conuenit essentialiter terminari ad relatiuum, etiam id conuenit relationi in communi, quæ est genus generalissimum. Minor autem probatur, quia relationi in communi non potest correspon-

dere in suo termino aliqua relatio, vt terminetur ad relatiuum: talis enim relatio non posset esse neq; superior, neq; inferior, neq; æqualis relationi in cōmuni. Nō enim superior, neque inferior, quia aliās non dicerentur ad conuertentiam cum relatione in cōmuni, nec potest esse illi æqualis, quia aliās darentur duo genera generalissima in prædicamento relationis, siquidem daretur duplex relatio, quarum vna sub altera essentialiter non contineretur: ergo relatio in communi non terminatur ad relatiuum.

26. Licet hoc argumentum aliquos immerito vrgeat, facile ad illud respondetur, quod cum referri in exercitio ad terminum sit actus realis, & reale exercitium relationis, non potest cōpetere relationi, nisi existenti a parte rei, ac perinde nisi determinatæ ad aliquam speciem, & indiuiduum. Vnde cum relatio in communi, vt abstrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimum, solum sic abstracta reperiatur in intellectu, vt sic abstracta ad nullum terminum in exercitio refertur, aut terminatur; sed solum habet pro prædicato essentiali, quod petat referri ad relatiuum, cuius tamen relationis exercitium, non nisi in specie determinata: immō & in indiuiduo relationis ei competere potest. Et ita cum non concedamus relationē in cōmuni, & ab omni-

bus relationibus abstractum in exercitio referri ad aliquem terminum, nec tenemur concedere dari aliquem terminum in communi relationis, aut aliquam relationem per quam in ratione termini constituitur.

QVÆSTIO XXIV.

*A quo desumatur unitas formalis,
& numerica relationis.*

Licet circa primā huius questionis partem aliqui, plusquam oportet, in diuersis referendis & impugnandis sententijs demorentur, breuiter tamen & resolutorie est dicendum, quod unitas formalis relationis, generica videlicet, & specifica ab unitate formali termini formaliter sumitur; radicaliter tamen & causaliter ab unitate formali fundamenti. Conclusionem quoad utramque partem insinuat sæpius D. Thomas, dum aliquando asserit unitatem formalem relationis à fundamento, aliquando vero asserit, ab unitate termini esse desumendam, quod non aliter melius, quam per præsentem conclusionem conciliatur, imò eodem forsam modo possunt etiam conciliari plures authores qui in hac parte videntur contrariari. Sed quidquid sit de eorum mente, pro explicatione conclusionis est aduertendum, quod cum dicimus, unitatem formalem relationis radicaliter à fundamento, & formaliter à termino esse desumendam, nō accipimus fun-

damentum, & terminum materialiter, sed formaliter in ratione formali fundamenti, & termini: idem enim materialiter fundamentum secundum diuersas rationes formales diuersas formaliter relationes potest fundare; & idem materialiter terminus secundum diuersas rationes formales potest relationes diuersas terminare.

2. Hoc ergo supposito, prima pars conclusionis probatur, quia omne quod essentialiter dicit ordinem ad aliud, ab unitate, vel diuersitate formali illius ad quod dicit ordinem, formaliter accipit suam unitatem, vel diuersitatem formalem. Sed relatio non solum dicit ordinem ad aliud, scilicet ad suum terminum, sed totū esse relationis est ad aliud, se habere: ergo suam unitatem, vel diuersitatem formalem accipit formaliter ab unitate, vel diuersitate formali sui termini. Minor cum consequētia patet. Maior autem, & exemplis, & ratione probatur, exemplis quidem in motu, quia eo quod ordinatur ad terminum ad quem, ab illo formaliter suam accipit unitatem, vel diuersitatem formalem, & in omnibus actibus habituum, & potentiarū, qui cum essentialiter ordinantur ad suum obiectum ab unitate, vel diuersitate formali obiecti suam formalem unitatem, vel diuersitatem formaliter accipiunt. Ratione autem eadem maior pro-

probat, quia id ad quod ali-
quid essentialiter ordinatur, ha-
bet se ut proprius finis illius.
Sed unumquodque à suo pro-
prio fine formaliter specificat-
ur: ergo omne quod ad aliud es-
sentialiter ordinatur, ab illo, ad
quod ordinatur, accipit formaliter
suam specificationem, & unita-
tem, vel diversitatem forma-
lem.

3. Secunda autem pars con-
clusionis etiam probatur, quia
terminus relationis formaliter
est idem vel diversus diversita-
te, vel unitate fundamentaliter,
& causaliter orta ex unitate, vel
diversitate formali fundamen-
ti, & in ipsum terminum forma-
liter refusa: ergo ab unitate, vel
diversitate fundamenti causaliter,
& fundamentaliter accipit
relatio suam unitatem, vel di-
versitatem formalem. Antece-
dens probatur, quia idemmet
materialiter terminus relatio-
nis ideo habet diversam ratio-
nem formalem terminandi, & di-
versam formaliter terminat re-
lationem, quia terminat illam, ut
in diverso formaliter fundamen-
to fundatur. Et idem materialiter
homo terminat relationem
paternitatis sui patris albi, non
quatenus fundatur in unitate al-
bedinis, sed in actione, & passio-
ne, & terminat relationem simi-
litudinis, quatenus fundatur in
unitate albedinis: ergo diversa
ratio in eodem materialiter ter-
mino ad terminandum praedictas

relationes formaliter distinctas
originatur in diversitate funda-
menti, & fundamenti diversitas
in ipsum terminum formaliter
refunditur.

4. Plura quae hic congeruntur
argumenta ad probandum, à fun-
damento de summi unitate, vel di-
versitate formale relationis, so-
lum convincunt de summi ab illo
fundamentaliter, aut causaliter:
& quae intendunt unitatem, vel di-
versitatem formalem relationis
desumi a termino, non obstant,
quo minus etiam à fundamento
causaliter, & fundamentaliter
desumatur. Unde his argumen-
tis, siue ab autoritate, siue a ra-
tione desumantur, omisissis, unum
vel alterum aduersus conclusio-
nem obijciamus.

5. Obijciens ergo primo, quod
relatio non potest specificari à
suo termino: ergo nullatenus ab
illo potest accipere suam unita-
tem, vel diversitatem formalem:
unumquodque enim ab eo, à quo
specificatur, unitatem accipit,
vel diversitatem formalem. Antece-
dens prob. quia specificatio in-
telligitur prius saltem natura suo
specificato, sed terminus relatio-
nis formaliter in ratione termi-
ni sumptus non intelligitur prius
natura ipsa relatione, cum relati-
ua sint simul natura: ergo non po-
test ipsam relationem specificare.

6. Resp. iuxta duplicem solutio-
nem quaestione precedenti huic
argumento assignatam. Primo,
quod cum diximus, relationem

de sumere unitatem, vel diuersitatem formalem à suo termino, nõ accipimus ipsum terminum materialiter omnino in esse entis, nec formalissime in ratione relativi, media qua formaliter terminat alterius extremi relationem, sed secundum illam rationem, sub qua fundat talē rationem formaliter terminandi, & ut sic specificat relationem alterius extremi, & est prior natura, quam illa, non quidem ut actualiter illam terminans: quia, sic nullum specificationum est prius suo specificato, sed utpotēs illam terminare. ¶ Secundo resp. quod etiam si accipiamus terminum relationis formalissime sumptum, potest dici, quod etiam sic specificat relationem, & ab illo sic formalissime sumpto accipit relatio formaliter suam unitatem, vel diuersitatem formalem; & hoc absque eo, quod talis terminus, ut sic specificans relationem, præcedat, vel prioritate naturæ ipsam relationem, quia cum relatio nõ respiciat illum tanquam causam, sed tanquam purum terminum; hoc est speciale relationibus, quod specificentur, & accipiant suam unitatem, vel diuersitatem formaliter à suis terminis absque aliqua dependentia causalitatis ab illis; ac perinde absque eo, quod talē sic specificatum præcedat, vel prioritate nature specificati. Unde proprie nõ dicitur relatio specificare aut accipere unitatem formalem à termino, sed ad terminum, ut à tali

specificatione secludamus omnem dependentiam causalitatis. 7. Obijcies secundo, quod relationes formaliter distinctæ ad eundem formaliter terminum terminantur: ergo unitas, & diuersitas formalis relationis non sumitur ab unitate, vel diuersitate formalis termini. Cõsequenter patet, quia alias non posset stare diuersitas formalis relationum cum unitate formalis termini. Antecedens autem prob. quia relatio paternitatis in patre, & relatio maternitatis in matre ad eundem filium sunt relationes diuersæ. Et tamen terminus utriusque relationis est formaliter idē: ergo iam diuersæ formaliter relationes ad eundem formaliter terminum terminantur. Maior prob. quia cum in sententia Aristotelis, & D. Thomæ pater cõcurrat ad generationem filij actiue, & mater solum passiuē, diuersum videtur esse fundamentum relationis paternitatis, & maternitatis: ac perinde relationes ipsæ videntur esse formaliter diuersæ, cum (ut diximus) à diuersitate formali fundamenti causaliter diuersitas formalis relationis desumatur. Minor autem probatur, nam sub eadem omnino relatione filiationis terminat filius relationem paternitatis, & maternitatis: ergo terminus talium relationum formaliter, ut terminus illarum est, est idem formaliter. Antecedens est expressum D. Thomæ 3. part. quæst. 35. art. 5. ¶ Nec

¶ Nec potest dici cum aliquibus, quod D. Thomas solum intendit, quod eadem realiter entitativè correspondet in filio relatio filiationis ad patrem, & matrem, diversatamen formaliter est in eo relatio filiationis, qua terminat maternitatem, ab ea, qua terminat paternitatem. Ex ratione enim D. Thomæ, & ex exemplis quæ adducit, manifestè colligitur non solum realiter entitativè, sed & unam & eandem formaliter concedere relationem ad patrem, & matrem; sicut unam entitativè, & formaliter concedit relationem in magistro ad plures discipulos, in patre ad plures filios, & in domino ad plures servos: ergo sub unica formalissima relatione filius terminat relationem paternitatis, & maternitatis.

2. Respondetur, negando maiorem. Licet enim in patre, & in matre utpote subiectis realiter entitativè distinctis, duplex sit ad eundem filium realiter entitativè distincta relatio paternitatis, & maternitatis; tales tamen relationes non distinguuntur formaliter, sed materialiter duntaxat. Quia etiam si una fundetur in concursu actionis patris, & alia in concursu passionis matris, licet talis concursus in esse eutis sit diversus; in ratione tamen fundandi tales relationes, uterque est eiusdem rationis formalis, quia uterque est concursus partialis ad

eandem generationem passivam filij ordinatus. Et ita filius patrem, & matrem tanquam vnicum adæquatum terminum suæ relationis filiationis respicit. Quod si vnus parentum moriatur, licet ad illum, deinceps non dicatur relationem filius; eadem tamen reali relatione prædicamentali, qua terminabat relationem utriusque parentis, & ad utrumque parentem referebatur, ad superstitem refertur patrem, sicuti eadem relatione, qua pater referebatur ad plures filios, mortuo aliquo illorum, ad superstites refertur.

3. Ad secundum autem, quod in quæstione inquirimus à quo videlicet desumatur unitas numerica relationis, facile ex communi doctrina Thomistarum, quam nunc alibi disputandâ suppono, quod accidentia accipiunt suam unitatem, vel diversitatem numericam ab unitate, vel diversitate, subiecti cōsequenter est dicendum: quod cum relationes reales prædicamentales vere sint accidentia, & vere inhæreant subiecto, ab illius unitate, vel diversitate suam accipiunt unitatem, vel diversitatem numericam. Advertendum est tamen, quod in quolibet subiecto, sunt diversæ potentialitates ad accidentia diversæ speciei; ea tamen quæ omnino sunt eiusdem speciei, secundum eandem omnino potentialitatem respicit, & recipit subiectum. Et ita sicut plura

accidentia diuersæ speciei, vt calor, quantitas, & dulcedo, quia recipiuntur in subiecto secundum illius saltem diuersam potentialitatem, quamuis non solum formaliter, & specificè, sed etiã materialiter, & numerice differant, possunt esse simul in eodem subiecto; secundum diuersam tamen potentialitatẽ. Duo tamẽ accidentia eiusdem speciei, quia solum possunt recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto; ita etiã relationes formaliter, & specificè distinctæ quamuis simul materialiter, & entitative distinguantur, vt relationes paternitatis, & similitudinis, quia recipiuntur in subiecto secundum diuersam illius potentialitatem; possunt in eodẽ subiecto, in eodem verbi gratia, homine simul reperiri: duæ autem relationes eiusdem speciei solum materialiter differentes, vt duæ relationes paternitatis, aut duæ relationes similitudinis, quia debent recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto.

10. Hinc infert D. Thom. in præallegato ar. 5. quæst. 35. ex 3. p. quod in eodem patre ad plures filios vnica tantum est relatio paternitatis; in eodem magistro ad plures discipulos, quos sub eadẽ instruit doctrina, vnica tantum relatio magisterij; & in eodem domino ad plures seruos vnica tan-

tum relatio dominiij: imò & in eodẽ albo ad plura habetia eiusdem gradus albedinem vnica relatio similitudinis. Quia nec tales duæ relationes paternitatis, magisterij, dominiij, aut similitudinis possunt differre plusquam numero, ac perinde non possunt in eodem subiecto simul reperiri; & vnica verbi gratia, & eadẽ relatione paternitatis qua pater ad vnum, vel plures filios refertur, si alios generet, potest etiã ad illos referri absque noua relatione, per id solũ, quod præexistens ad nouum terminum partialem, & in adæquatum extendatur, terminetur, & referatur.

QVÆSTIO XXV.

Utrum quatuor proprietates relationum rectè assignentur.

(. . .)

Dico primo. Prima proprietas relatiuorum, scilicet quod habeant contrarium, non assignatur à Philosopho ex propria sententia, nec conuenit relationi secundum se, sed alicui relationi ratione fundamenti. Primam partem conclusionis aduertit ipse Aristoteles in hoc capite. Secunda autem pars probatur. Tum, quia ad relationem non est per se motus; & cum motus sit inter terminos contrarios, solũ illud proprie habet contrarium ad quod est per se motus. Tum etiã, quia contraria non possunt

possunt esse simul in eodem subiecto. Sed relationes, quæ videtur adinuicem contrariæ, ut similitudo & dissimilitudo, æqualitas & inæqualitas, possunt esse simul in eodem subiecto; idem enim respectu diuersorum potest esse simul simile & dissimile, æquale & inæquale. Ergo relationi secundum se non datur aliquid proprie contrarium. Tertia denique pars conclusionis probatur & explicatur. Nam cum relationes aliquæ fundentur in qualitate, cui aliquid proprie est contrarium, tales relationes ratione sui fundamenti possunt habere contrarium; aliæ autem relationes quæ fundantur in quantitate, actione & passionem, mensura aut mensurabili, cum his rebus proprie nihil sit contrarium, nec ratione sui fundamenti possunt habere contrarium.

2. Dico secundo. Secunda relationis proprietas, videlicet, quod relatio possit suscipere magis & minus, nec assignatur ab Aristotele ex propria sententia, ut ipse faceret, nec conuenit relationi secundum se, sed solum ratione sui fundamenti conuenit relationi, quæ fundatur in qualitate. Quod non competat relationi secundum se, probatur. Quia suscipere aliquid proprie magis aut minus fit per maiorem vel minorem ad mixtionem sui contrarij. Ergo cum relatio non habeat secundum se contrarium, secundum se & ratione sui non

potest suscipere proprie magis & minus. Potest tamen relatio, quæ fundatur in qualitate ratione sui fundamenti quod modo dici quod potest suscipere magis & minus, non vero quæ fundatur in alio, cum nec illud possit suscipere magis aut minus.

3. Aduerius secundam partem huius conclusionis obijcies, quod relatio inæqualitatis suscipit magis & minus: maior enim inæqualitas est inter vnam & palmum, quam inter vnam & dimidiam vnam. Et tamen non potest dici, quod talis relatio recipit magis aut minus ratione sui fundamenti, cum illud sit quantitas, quæ non suscipit magis aut minus. Ergo talis relatio ratione sui suscipit magis aut minus. ¶ Confirmatur, quia relatio, etiã quæ fundatur in qualitate, non ratione sui fundamenti, sed ratione sui suscipit magis aut minus, cuius signum est, quod non aucta aut intensã, sed potius remissa qualitate, quæ est fundamentum similitudinis, ipsa similitudinis relatio potest augeri: ut si Petrus albus ut quatuor habeat relationem similitudinis ad Paulum album ut duo; si in Petro remittatur albedo usque ad albedinem ut duo, erit magis similis Paulo. Ergo augebitur in ipso relatio similitudinis, non aucto sed potius remisso fundamento.

4. Responderur ad argumentum, quod tam in casu illius, quam

quam in casu cōfirmationis, nec relatio inæqualitatis, nec relatio similitudinis proprie suscipit magis aut minus; quia ad id requiritur, quod eadē relatio modo sit maior, modo minor, quod non utique sic contingit, sed variato fundamento, variatur etiam realiter ipsa relatio, & diuersam dicit relationem inæqualitatis vna ad palmum ab illa quam dicit ad idem quantum, si extendatur & fiat magis tōgum; & similiter realiter diuersam dicit relationem similitudinis album vt quatuor ad album vt duo, ab illa quam dicit tale album, si eius albedo remittatur vsque ad albedinem vt duo.

5. Dico tertio. Tertia proprietate relatiuorum, scilicet, quod dicitur ad conuertentiam, hoc est quod vnum relatiuum dicatur ad conuertentiam cum altero relatiuo in obliquo posito, omnibus relatiuis tam secundum esse, quam secundum dici, si recte assignentur, competit. Vnde id non est proprium quarto modo relatiuorum secundum esse.

6. Vltimo tandem dico. Proprium est quarto modo relatiuorum secundum esse, quod sint simul natura, & cognitione, quia id omnibus & solis relatiuis secundum esse competit. Et prima pars huius proprietatis probatur, quia, vt deducitur ex Aristotele, cap. de simul, vt aliqua sint simul natura sufficit, & requiritur, quod mutuo se inferāt,

& vnum non sit causa alterius: si enim mutuo se inferunt, non potest vnum esse sine altero, & si vnum non est causa alterius, non potest esse prius natura altero; quia inter ea quæ sunt simul tempore non est prioritas, aut posterioritas naturæ, nisi sit dependentia causalitatis vnius ab altero. Sed relatiua cum dicantur ad conuertentiam mutuo se inferunt, & in relatiuis secundum esse, cum vnum respiciat alterum vt purum terminum, non est ordo causæ, aut effectus: ergo sunt simul natura. Et hoc etiam conuenit relatiuis predicamentalibus non mutuis, vt formaliter relatiua sunt, & vt vnum formaliter terminat relationē alterius; & ex alia parte hoc non conuenit alijs rebus absolutis, aut relatiuis secundum dici: inter res enim absolutas, quæ mutuo se inferunt, necessario interuenit ordo causæ, aut effectus: ac perinde non sunt simul natura. Relatiua vero secundum dici, cum non respiciant terminum, vt purum terminum, sed vt causam, vel vt effectum, non sunt simul natura, ac perinde esse simul natura est proprium quarto modo relatiuorum secundum esse. ¶ Secunda autem pars eiusdem proprietatis, scilicet quod relatiua sint etiam simul cognitione, probatur, quia cum totum esse relatiui sit esse ad terminum, non potest adæquate cognosci vnum relatiuum, nisi cognito illius ter-

trino formaliter, ut illius terminatio, ac perinde relatiua sunt etiam simul cognitione.

Aductus primam partem huius proprietatis poterat obijci, quod cum unum relatiuum specificetur per suum correlatiuum, quatenus illius terminat relationem, & specificatiuum sit primæ naturalis specificatio, relatiua non videntur esse simul naturalia. Sed de hoc satis diximus duabus questionibus precedentibus. Vnde nihil circa hoc, imò & de tota relationis materia restat dicendum.

CAPUT DE Quali, & qualitate.

QVÆSTIO XXVI.

Quid sit qualitas, & an recte à Philosopho definitur.
(*)

IN prima parte huius primæ super hoc caput questionis, sicut in alijs prædicamentis fecimus, litteram primæ partis huius capitis proponemus; ut illam in tribus prioribus questionibus examinemus: & in ultima questione proponemus, & examinabimus tres proprietates qualitatis. Ad litteram tamen propositionem est præmittendum, triplicem esse qualita-

tis acceptionem: accipitur enim primo qualitas pro eo, quod quomodolibet aliquid actualiter: & hoc modo differentia etiam substantiales dicuntur qualitates generis, immò & prædicamenta superiora quodammodo dicuntur qualitates primæ substantia. Secundo accipitur qualitas pro omnibus accidentibus, quod respectu subiecti possunt dici qualitates, & non solum quoad rem, sed etiam quoadmodum prædicari in *quale*. Tercio denique modo accipitur qualitas, prout distinguit speciale prædicamentum accidentis, & secundum quam aliquid simpliciter dicitur *quale*, ut distinguitur à *quanto*, *relato*, & alijs denominationibus aliorum prædicamentorum. In hac ergo ultima acceptione accipit hic Philosophus qualitatem. Definit autem qualitatem in concreto, & in abstracto, ut per coneretur magis nobis notum qualitatis natura innotescat: ait ergo quod *qualitas est secundum quam quales esse dicimur, qualis autem sumus, quæ secundum qualitates denominatione dicuntur, aut quomodolibet aliter ab illis*. Et ponit duplicem modum denotandi *quale*; à qualitate; quia licet omne *quale* à qualitate denominationem accipiat, aliquid tamen nomen concreti qualitatis non convenit in primordialibus litteris cum nomine abstracto, quod (ut in antepredicamentis expli-

explicuimus) requiritur, vt sit proprie denominatiuum.

2. Quatuor assignat Philosophus species qualitatis. Prima est habitus & dispositio, & ait quod differt habitus à dispositione, quod ille natura sua est difficile mobilis à subiecto, dispositio vero facile mobilis. Secunda species est, naturalis potentia aut impotentia. Tertia, passio & passibilis qualitas. Quarta, forma & figura.

3. In fine huius capituli obijcit sibi Aristoteles, quod habitus constituitur in predicamento relationis, ac perinde non videbatur constituendum esse in hoc predicamento. ¶ Sed ad hoc facile dicitur, quod habitus est relatiuum secundum dici, & vt sic non pertinet proprie ad predicamentum relationis: ac perinde non obstat, quod ponatur in predicamento qualitatis.

4. Ad questionem igitur propositam accedentes, difficile est assignare propriam rationem qualitatis illiusque definitionem: quāuis enim generalissima proprie non definiantur, sed describebantur, specialem ingerit difficultatem describere qualitatem: quia illa vepote minus materialis, quam quantitas & nō habens extrinsecū terminum per quem cognoscatur sicut relatio, difficile cognoscitur; & ideo Aristoteles in hoc capite dupliciter illam, in abstracto videlicet & in concreto descripsit, vt vidimus

in propositione litteræ. Et licet aliqui recentiores prædictā descriptionem qualitatis, vt omnino inanem & nugatoriam reijciāt, illam tamen admittunt D. Thomas opus. 48. tract. 4. cap. 1. & cōmuniter interpretes, & probatur, recte sic qualitatem describi, quia per primam definitionem definitur qualitas per suum proprium effectum, scilicet qualificare subiectum hoc est, determinare & modificare illud, quod proprie simpliciter & absolute solum competit qualitati: alia enim accidentia non determinant neque modificant substantiam simpliciter, & solum in ordine ad illam, sed in ordine ad aliquod extrinsecum. ¶ Similiter licet qualitas secundum se sit notior quam suum concretum, scilicet *quale*, quoad nos tamen notius est ipsum concretum in quo agnoscimus ipsius qualitatis effectum, & ita recte qualitatem per suum concretum, videlicet quod sit *qua quales esse dicimur*, descripsit Philosophus. Vt tamen eius descriptio melius explicetur, quæ aduersus illam obijciuntur, breuiter proponamus.

5. Obijcies ergo primo: quod ea descriptio non est notior definito, siquidem ad cognoscendū quid sit *quale*, oportet primo scire, quid sit qualitas. ¶ Secundo, quia in hac definitione committeretur circulus; immo de facto illum commisit Aristoteles definiens qualitatem per *quale*, & *quale* per

per qualitatem. Et circulus saltem definitione rerum absolutarum non est admittendus.

¶ Tertio, quia ipsum definitum ingreditur definitionem, cum definitionem qualitatis ingreditur ipsa qualitas.

6. Ad primum autem respondetur, quod *quale* quoad nos notius est ipsa qualitate, & sic rectè potest qualitas per effectum, qui in concreto magis nobis innotescit, aliquantulum describi.

¶ Ad secundum respondetur, quod licet non possit omnino vitari in huiusmodi definitionibus circulus, quia non datur definitio per simpliciter priora, sed per effectum notiorè quoad nos; tamen circulus non est omnino uniformis; qualitas enim, quæ secundum se non habet definitionem, quia non habet aliquid simpliciter prius seipsa, definitur quoad nos per *quale*, quia illud est nobis notius, & *quale* secundum se definitur per qualitatem. Ad tertium respondetur, quod cum definitur *quale* per qualitatem, definitum non ingreditur definitionem: quia definitum est quid concretum, qualitas autè, quæ in definitione concreti ingreditur, est quid abstractum, unde sufficenter differt à definito, & definitum non ingreditur suam definitionem.

7. Hanc autem qualitatis descriptionem congruentius explicat D. Thom. 1. p. q. 28. art. 2. dicēs, quod *qualitas dicitur dispositio substantiæ*. Cui consonat id quod as-

serit idem sanctas Doctor 1. 2. q. 49. art. 2. quod *qualitas importat quendam modum substantiæ*: & in utroque testimonio intendit D. Thom. quod qualitas modum & dispositionem præbet substantiæ; quia cum teste Philosopho 3. metaphisicæ lectione 20. apud D. Thom. dispositio fit ordo habentis partes, ad qualitatem pertinet ordinare partes substantiæ, non quidem partes materiales (eas enim illas extendendo ordinat quantitas) sed partes virtutis & perfectionis: omnes enim illæ siue in ordine ad ipsam naturam, siue in ordine ad operationem ordinantur & disponuntur in debita commensuratione per qualitatem. Qualitatis autem ratio plenius ex dicendis in sequentibus circa illius species, explicabitur.

QVÆSTIO XXVII.

Utrum recte diuidatur qualitas in quatuor species.

Satis obscurum & molestum est species qualitatis explicare, & quia non ita manifeste differunt, & quia explicatio vnus ab explicatione aliarum adinuicem dependet. Maiori tamen, quæ possim claritate & distinctione hic breuiter & in sequenti quæstione id explicare conabor.

2. Dicendum igitur est sufficienter & adæquate diuidi qualita-

litteratam in quatuor species ab Aristotele assignatas. Huius diuisionis sufficientiam oprime probat noster Author hic ex D. Thom. 1. 2. quæstion. 49. art. 2. quia ratio qualitatis est esse modum substantiæ: & cum modus secundum D. Augustinum sit mensura rei, qualitas est modus, & determinatio substantiæ. Modus autem iste potest sumi, vel in ordine ad naturam subiecti, vel in ordine ad eius actionem, vel in ordine ad eius quantitatem. Si sit modus in ordine ad naturam subiecti, qualitas modificat subiectum, bene vel male illud disponendo, & sic constituit primam speciem, habitum scilicet, & dispositionem. Si modificet subiectum in ordine ad operationem, tunc si pertinet ad principium operationis, constituit secundam speciem, scilicet naturalem potentiam, vel impotentiam: Si autem pertineat ad terminum actionis, constituit tertiam speciem, scilicet passionem, & passibilem qualitatem. Si denique perficiat subiectum quoad eius quantitatem, constituit quartam speciem, formam videlicet & figuram, quæ est terminus, & modus quantitatis. Sufficiens igitur, & adequate qualitas in quatuor prædictas species diuiditur, ac illæ recto ordine assignantur, si quidem prius est considerare substantiam secundum se, & deinde principium operationis, & postea terminum eiusdem actionis,

ac denique terminum, & modum illius quantitatis.

3. Obijcies tamen primo, quod Aristoteles numerans 5. metaph. text. 19. species qualitatis, tres tantum, secunda videlicet prætermissa, assignauit. Perperam igitur hic quatuor assignat species. ¶ Confr. ex opposito, quia post quartam speciem qualitatis insinuat Aristoteles, alias plures species qualitatis posse assignari: in sufficienter ergo diuiditur qualitas in prædictas quatuor species.

4. Resp. ad arg. cum nostro authore in præsentī in solutione confirmationis tercij argumenti ex D. Thom. & commentatore, quod Aristoteles 5. metaphisicæ non assignauit secundam speciem qualitatis, quia parum ante text. 15. egerat de illa sub nomine potentia. Hic autem agit de illa, sicut de alijs speciebus qualitatis, secundum quod sunt speciales modi; & determinationes substantia. ¶ Ad confr. resp. primo, quod Aristoteles non insinuat, plures esse species qualitatis, sed solum ob suam modestiam in fine cuiuscumque tractatus consuevit dicere alia forsan esse ad talem tractatum pertinentia, de quibus ipse exacte non egerit. ¶ Secundo dicitur, quod solum insinuat Aristoteles esse plura alia exempla qualitatum præter illa, quæ ipse adducit; non tamen, quod sint alia plures species præter assignatas ab illo.

5. Obijcies secundo, quod omnis qualitas est dispositio, si quidem omnis est modus, & dispositio subiecti, vt ex D. Thoma questione precedenti explicuimus. Perperam igitur assignatur particularis qualitatibus species, quæ sit dispositio. ¶ Respondetur cum nostro authore in questione super hoc caput in solutione ad 1. quod quamuis omnis qualitas cuiuslibet speciei sit dispositio subiecti; tamen dispositio vt pertinet ad primam speciem, dicit dispositionem subiecti in ordine ad propriam naturam: alie autem qualitates disponunt subiectum non secundum se, sed vt principium, vel terminus operationis, vel vt terminus illius quantitatis, cum autem ponitur dispositio in prima specie qualitatibus, accipitur specialiter secundum quod est dispositio subiecti in ordine ad propriam naturam, & sic non coincidit, cum dispositione, vt est communis omni qualitati, licet ob penuriam vocum idem nomen pro vtraque, æquiuoce tamen, vel quasi æquiuoce usurpetur.

6. Obijcies tertio, quod habitus non solum ad qualitatem, sed ad alia pertinet prædicamenta. Perperam igitur assignatur particularis species qualitatibus. Antecedens prob. quia habitus dicitur ab habendo. Sed dicimur habere quantitatem, habere relationem, habere vestem, & similia, quæ ad alia prædicamenta pertinent: er-

go habitus non coarctatur ad prædicamentum qualitatibus.

7. Respondetur cum nostro authore ex D. Thoma. 1. 2. q. 49. ar. 2. quod licet habitus dicatur ab habere, tripliciter accipitur. Primo prout idem est, quod habitio qua vna res habet aliam, inter quas nihil mediat, nisi sola relatio habitationis, vt habere feruum, habere relationem, habere quantitatem, vel habere pecuniam, & hoc modo habitus non est speciale prædicamentum, sed vltimum post prædicamentum. Secundo modo accipitur pro habitatione qua vna res habet aliam, inter quas mediat aliquid quasi per modum actionis, aut passionis, licet non sit vera actio, sicut esse vestitum, vel calciatum, non dicitur simpliciter habere vestem primo modo, sed habere illam vestitam, & hoc modo habitus est vltimum prædicamentum. Tertio denique modo accipitur habitus pro qualitate, quæ male, vel bene subiectum secundum suam naturam disponit, & hoc modo solum pertinet ad qualitatem, & ad primam illius speciem.

QVÆSTIO XXVIII.

Utrum recte assignentur quatuor species qualitatibus.

PRIMA species qualitatibus, vt communis habitui, & dispositioni, & vt condistincta ab alijs qualitatibus speciebus, est qualitas bene, vel male subiectum secundum suam

suam naturam per se disponens. Dixi *per se*, quia cum vnumquodque sit propter suam operationem, aliqui habitus, qui primo, & per se ordinantur, ut subiectum secundum suam naturam, bene, vel male disponant, secundario etiam ordinantur ad operationem. Dixi etiam, quod huiusmodi species qualitatis ordinantur ad bene vel male disponendum subiectum, quia sicut per habitum scientiæ, & virtutis bene disponitur subiectum, ita & per habitum vitij, aut erroris disponitur male. Conclusio est D. Thomæ 1. 2. in prædicto articulo secundo questionis 49. Et probatur breuiter, quia idem est formale constitutum alicuius, & distinctiuum ab alijs: sed per prædictam rationem distinguitur hæc prima species ab alijs speciebus qualitatis: ergo & per illam formaliter constituitur. Minor probatur, nam in primis per id distinguitur à secunda specie, quæ non dicit male, vel bene disponere subiectum, sed esse principium operationis. Similiter distinguitur etiam per id à tertia specie, quæ solum dicit esse terminum alicuius actionis, vel obiectum alicuius sensus, etiam abstrahendo ab eo, quod male, vel bene disponat subiectum. Et cum denique omnino per accidens sit formæ, aut figure, quæ est quarta species qualitatis, quod bene, vel male disponat subiectum, per hoc prima species à quarta spe-

cie formaliter distinguitur.

2. Habitus, & dispositio distinguuntur essentialiter per hoc quod habitus ex natura sua, & attentis suis causis, est difficile mobilis à subiecto. Dispositio vero ex natura sua, & iuxta exigentiam suarum causarum est facile mobilis à subiecto. Et probatur, quia cum hæc differentia sit per se exacta à proprijs causis habitus, & dispositionis, non est accidentaliter, sed per se, & essentialiter. Vnde cum ex accidenti, & ex parte subiecti habitus habent modum dispositionis, & est facile mobilis à subiecto, & è contra dispositio habet modum habitus, & est difficile mobilis à subiecto, ut cum propter tenacitatem alicuius intellectus opinio est difficile mobilis ab illo, & similiter cum sanitas, & ægrotudo ex aliquo accidenti est difficile mobilis, cum hæc differentia proueniat ex accidenti, non tollit naturam, & differentiam essentialem habitus, & dispositionis. Vnde cum habitus scientificus iuxta exigentiam propriæ causæ videlicet demonstrationis; debeat esse difficile mobilis, etiam si ob conditionem subiecti, vel ob aliam causam accidentalem sit facile mobilis, ac perinde habeat modum dispositionis; semper tamen retinet essentialiter habitus. Et similiter, quia natura sua opinio, & iuxta exigentiam causarum, rationis videlicet probabilis, est facile mobilis à subiecto,

iecto, etiam si per accidens obtineatur alicuius intellectus, vel ex alio accidenti fiat difficile, mobilis, si habeatque perinde modum habitus, semper retinet essentiam dispositionis.

3. Secunda species qualitatis est potentia, vel impotentia, id est, qualitas quae est principium alicuius operationis, vel ad modum operis. Nomine autem potentiae intelligitur non principium radicale, sed proximum: illud enim est substantia, illud vero qualitas. Dicimus autem, quod debet esse principium alicuius operationis, vel ad modum operationis, quia potentia ad magis, vel minus resistendum, ut durum, vel molle, media duritiae, vel molitudine, non est principium propriae operationis, cum resistentia non sit proprie operatio, sed ad modum operationis se habens.

4. Distinguitur autem in hac specie potentia, & impotentia. Et nomine *impotentia* non intelligitur privatio potentiae, sed potentia debilis, quae condistinguitur a potentia, quae simpliciter dicitur potentia, si sit ad actum in suo genere perfectum, ut potentia visiva in iuvene potens exire in actum perfectum, dicitur simpliciter potentia: potentia autem visiva debilis in senem dicitur impotentia. Et potentia generativa in habere proportionatum temperamentum ad generationem, dicitur absolute potentia, & in non habente proportionatum

temperamentum, ut in frigidis, dicitur impotentia. Vnde illi appellantur impotentes. Ex quo fit, quod cum potentia, & impotentia solum differant penes perfectum, & imperfectum, solum differunt accidentaliter.

5. Tertia species qualitatis est passio, & passibilis qualitas: Passio autem hic ex multiplici illius acceptione accipitur pro qualitate, quae est terminus actionis: & differt passio a passibili qualitate, quod passio significat qualitatem ex facili, & transiente alteratione resultantem, ut pallor ex metu, & rubor ex verecundia, quae perinde qualitates sunt facile mobiles a subiecto. Et passibilis qualitas significat qualitatem ex permanenti alteratione resultantem, ut naturalis color palidus, aut rubeus quae perinde qualitates sunt difficile mobiles a subiecto.

6. Et si objicias, quod multe qualitates in hac specie constituentur, ut calor, & frigus, quae tamen ad primam speciem pertinent qualitatis; ac perinde praedictae species videntur confundi. Respondetur facile, quod tales qualitates pertinent ad hanc tertiam speciem, ut sunt termini alterationis, abstrahendo ab eo, quod bene, vel male disponunt subiectum; pertinent tamen ad primam speciem qualitatis formaliter, ut sunt dispositiones convenientes, vel disconvenientes subiecto, ut calor

ut est terminus alterationis, & obiectum sensus pertinet ad hanc tertiam speciem qualitatis, ut tamen est calor febris, acperinde ut disconueniens subiecto, pertinet ad primam qualitatis speciem.

7. Quarta denique, & vltima species qualitatis est forma, & figura. Et pro illius explicatione, est aduertendum, quod forma potest accipi pro forma substantiali, & pro quolibet accidenti, quatenus est forma subiecti, & neutro modo accipitur prout constituit quartam speciem qualitatis, sed prout est modus, & terminus, & dispositio quantitatis. Et figura potest accipi pro signo, & imagine, & pro resultante figura quantitatis, & hoc secundo modo accipitur resultante figura accidentaliter vel ut asserit nos-
ter Author hic in solutione ad 3. per id, quod forma, & terminus quantitatis quasi phisice, & in rebus naturalibus, adiunctis alijs accidentibus sensibilibus; figura autem sumitur pro figura mathematica, prout abstrahit ab omni sensibili: vel secundum D. Thomam 7. phisicorum lect. 5. differunt per id, quod forma significat figuram artificialium, ut formam domus, Cathedra, vel turris, figura autem significat omnem alium modum, & dispositionem quantitatis.

QVÆSTIO XXIX.

Utrum recte assignentur proprietates qualitatis.

IN secunda parte huius capituli triplicem assignat Philosophus qualitatis proprietatem. Prima, quod proprium est qualitati habere contrarium; & ait id non esse ei proprium quarto modo, quia licet conueniat soli qualitati, non tamen omni; si autem enim aut fusco nihil est contrarium. ¶ Secunda proprietas est, quod qualitas suscipit magis, & minus, & ait Philosophus, nec id esse proprium quarto modo qualitatis, quia licet conueniat soli; non tamen omni qualitati. Sanitas enim secundum aliquos non suscipit magis, & minus, & secundum omnes triangulus, & circulus non suscipiunt magis, & minus, nec vnus circulus est magis circulus, quam alter, aut ipsemet potest modo esse magis, vel minus circulus, quam postea vel antea. Vltima proprietas, quæ est quarto modo qualitatis, est quod secundum illa aliqua dicuntur similia, aut dissimilia.

2. Huiusmodi autem proprietates præter authoritatem Aristotelis, & eius interpretum eas recipientium, non aliter melius quam aliqua aduersus eas obijciendo poterunt cõprobari. Obijcies ergo primo, quod habere contrarium alijs conuenit à qualitate,

hirato, non igitur id soli qualitati cōpetit, vt ait Philosophus. Probatur antecedens: nam hic non accipitur contrarietas, pro contrarietate propria, sed in magis lata acceptione, vt comprehendit etiam oppositionem priuatiuam, & relatiuam. Sed sic acceptam contrarietatem, certum est, competere alijs, quam qualitati, ergo. Maior probatur, quia accepta contrarietate proprie prout solum versatur inter ea, quae ab eodem subiecto mutuo se expellunt, solum competit duabus primis qualitatibus, scilicet caliditati, & frigiditati, & sic male apponeret exemplum Aristoteles in albedine, & nigredine: ergo non accipitur hic contrarietas proprie sumpta. ¶ Confirmatur, nam eo modo quo album contrariatur nigro, etiā flauo contrariatur fuscum, siquidē, & isti colores inter medijs ab eodē subiecto mutuo se expellunt. Perperā igitur Aristoteles cōcedēs albū contrariari nigro, negat fuscū contrariari flauo, & ob id ait hanc proprietatem non competere omni qualitati.

3. Respondetur ad argumentum, hic accipi contrarietatem proprie sumptam, & sic nō competere alijs a qualitate. Vnde ad probationem aduersus hoc dicitur, quod contrarietas propria prout dicit maximam distantiam sub eodem genere, & mutuo se ab eodē subiecto expellere; primo & per se cōpetit quatuor pri-

mis qualitatibus, calori videlicet, & frigiditati, humiditati, & siccitati, & ratione illarum conuenit contrarietas alijs, vt ignis ratione caloris cōtrariaturaque: & sic etiam ratione primarū qualitatum secundo conuenit contrarietas secundis qualitatibus, & eā ratione album proprie contrariatur nigro. ¶ Ad confir. respondetur, quod ad propriam contrarietatem non sufficit, quod aliqua se mutuo expellāt, sed quod sub eodē genere maxime distēt, qualiter in genere coloris maxime distant colores extremi, albū & nigrum; non autem colores medijs, vt flauum, & fuscum. Vnde illa nō dicuntur proprie cōtraria, sed solū improprie, & vt magis, & minus ad colores extremos accedūt: ac perinde ob id magis, vel minus inter se distant.

4. Secundo aduersus secundam proprietatem obijcies, quod aliquod accidens suscipere magis, & minus nihil aliud est, quā magis, aut minus radicari in subiecto. Sed omni accidenti conuenit magis, aut minus radicari in subiecto: ergo & omni conuenit suscipere magis, & minus: ac perinde id non conuenit soli qualitati. Minor probatur, quia omni accidenti conuenit esse in subiecto: ergo conuenit magis, aut minus in illo radicari.

5. Respond. negando minorem & ad probationē dico, quod magis, aut minus aliquod accidēs radicari in subiecto, cōuenit ratio-

ne a ctiuitatis ipsi? accidētis, quatenus est a subiecto expulsiuum sui contrarij, & quia ea actiuitas solum conuenit primis qualitatibus, ratione illarum etiam secundis, non vero alijs accidentibus, ideo licet illa sint in subiecto; non tamen magis aut minus radicantur in subiecto, ac perinde nec suscipiunt magis aut minus.

6. Tertio aduersus tertiam proprietatem obijcies, quod etiā secundum alia præter qualitatem, aliqua dicuntur similia, vel dissimilia; ergo non est proprium quarto modo qualitatis, quod secundum illa aliqua dicantur similia. Antecedens probatur, quia duæ substantiæ eiusdem speciei dicuntur similes, & pater dicitur generare sibi simile, & duæ relationes paternitatis sunt similes, & relatio paternitatis, & filiationis dissimiles: & ingenere actionis duæ calefactiones sunt similes, & calefactio, & frigefactio sunt dissimiles. Et eodē modo potest id probari inductiue in alijs prædicamentis. Ergo secundum alia præter qualitatem dicuntur aliqua similia vel dissimilia.

7. Respondetur, quod propriū est qualitati, quod secundum illam dicantur aliqua similia, vel dissimilia, quia omnia quæ dicuntur similia, vel dissimilia, vel dicuntur talia ratione qualitatis, vel ratione alicuius habentis se in illis ad modum qualitatis. Vnde

si duo homines dicuntur similes est ratione vnitatis differentiarum, quæ in illis se habent ad modum qualitatis.

C A P V T D E Sex vltimis prædicamentis.

QVÆSTIO XXX.

Utrum sex vltima prædicamenta sint formæ absolutæ, & intrinsece.

Breuissime Aristoteles de sex vltimis egit prædicamentis vel quia sunt parum in vſu, vel quia ex dictis facillè eorum natura deducitur. Ad complementum tamen materiæ prædicamentorum de sex vltimis tractatum edidit Gilbertus Porreſcanus, qui & ideo author sex principiorum est appellatus, in quo plenius naturas, & proprietates illorum assignauit, illiusque doctrinam breuiter explicabimus, ad quam materiam hæc quaſtionem præmittimus præambulam.

2. Circa primam illius partem Scotus in 4. distinctione 13. quaſtion. 1. diſtinguit relationes in intrinsecus aduenientes, & extrinsecus aduenientes, aſſerens, illas eſſe, quæ ſtatim poſito fundamento, & termino conſequentur: has vero, quæ etiam ſi ponatur fun-
damentum

damentum, & terminus, non statim consequuntur: & ait, sex ultima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes, quantum non omnino se explicet, an per relationes extrinsecus aduenientes intelligat relationes secundum esse, vel solum relationes secundum dici. Et probari potest, omnia prædicta sex prædicamenta esse relationes secundum esse, quia eorum esse dependet ab existentia termini extrinseci ad quem ordinatur: non enim datur *ubi*, nisi sit locus circumscribens locatum, nec datur, quando nisi sit tempus; nec *habere*, v.g. vellem, seu esse vestitum, nisi sit vestis. Sed proprium videtur esse relationis secundum esse, quod dependeat ab existentia sui termini: id enim non competit relationi secundum dici, ut pote quæ eadē est ad terminum existentem, vel non existentem, sicut eadem est relatio transcendentalis scientiæ ad scibile existens, & non existens: ergo sex ultima prædicamenta sunt relationes secundum esse.

3. Breuiter tamen dicendum, sex ultima prædicamenta non esse relationes secundum esse, sed aliquid absolutum, quod explicari non potest nisi per ordinem ad aliquid extrinsecum: ac perinde sunt relatiua secundum dici. Conclusio est communis eā que docet, & probat noster author hic, breuiterque ex ipso probatur, primo, quia aliās non cō-

stituerentur decem genera diuersa entis, sed quatuor tantum, siquidem omnia, quæ ponimus in sex ultimis prædicamentis, si vera essent relationes secundum esse, ad prædicamentum relationis pertinerent, nec aliud cōstituerent diuersum prædicamentum à relatione: ergo cum Aristoteles decem genera entis inter se primo diuersa constituat, idque communis admittat sententia, ideo illi manifeste aduersatur asserere, sex ultima prædicamenta esse relationes secundum esse.

4. Nec valet dicere, quod prædicta sex ultima prædicamenta, non sunt relationes intrinsecus aduenientes, sed extrinsecus aduenientes. Non inquam, id valet. Tum, quia si illa vere sunt relationes secundum esse, & non tantum relatiua secundum dici, siue sint intrinsecus, siue extrinsecus aduenientes, vere conueniunt in ratione relationis, quæ tertium constituit prædicamentum, ac perinde ad illud solum formaliter pertinebunt. Tum etiam, quia gratis ista sex ultima prædicamenta vocantur relationes extrinsecus aduenientes; nam qualemcumque respectum dicant ad extrinsecum, ille statim ponitur, ac ponitur fundamentum & terminus. Nō ergo in eo, quod talis respectus ad positionē fundamenti, & termini statim non sequatur, distinguuntur à relationibus intrinsecus aduenien-

tibus. Antecedens probatur, quia quamvis posito, v.g. agente, & ad passum à proximo, non resultet statim actio dicens respectum ad agens, id non est talem actionis respectum non resultare posito fundamento, & termino, quia fundamentum proximum relationis agentis ad passum, est actio ut dimanans ab agente, & illa posita, non potest talis non resultare relatio.

5. Secundo probatur conclusio, quia relatiua secundum esse explicat ordinem, & habitudinem ad terminum, & quamvis dicant inhaerentiam illam tamen non explicat. Sex autem hæc ultima prædicamenta omnia præter actionem explicat inhaerentiam, ut ex singulis illorum patet; & nullum illorum explicat ordinem, & habitudinem ad terminum, nec dicit ad, & actio, quæ specialiter explicat aliquid præter inhaerentiam non dicit ad sed ab: ergo prædicta sex ultima prædicamenta non sunt relationes secundum esse, sed tantum relatiua secundum dici, quia cum omnia illa ut in secunda parte questionis videbimus, desumuntur ab aliquo extrinseco, non possunt omnino intelligi, sine ordine saltim transcendentali in ordine ad illud extrinsecum.

6. Ad fundamentum autem oppositæ sententiæ facillè respondetur, quod etiam si sex ultima prædicamenta sint relatiua secundum

dici, quia tamen, ut statim dicemus, desumuntur ab aliquo extrinseco, possunt dependere in suo esse ab existentia talis extremi, quamvis id non habeant ex ratione communi relatiui secundum dici, quia ut recte probat argumentum, id non competit omnibus relatiuis secundum dici, sed quia huiusmodi formæ licet absolutæ, sunt tam minimæ entitatis, ut ab aliquo extrinseco desumantur, & ab illo dependent.

7. Quoad secundum quod in questione inquirimus, an videlicet sex ultima prædicamenta sint, formæ intrinsecæ, an vero solum denominationes extrinsecæ ab aliquo extrinseco provenientes, licet hoc secundum aliqui existiment, dicendum tamen est, non esse solum denominationes extrinsecas, sed formas intrinsecas, licet ab aliquo extrinseco desumptas. Conclusio est communis, & colligitur ex D. Thoma pluribus in locis: 9. enim metaphisicæ lectione 17. ait, sex ultima prædicamenta esse aliquid consequutum ex relatione, id est ex respectu transcendentali, quæ dicitur subiectum ad aliquid extrinsecum, sentitque perinde S. Doctor, huiusmodi prædicamenta esse formas in subiecto intrinsecas, imperfectas tamen & minimæ entitatis, desumptasque ab aliquo extrinseco, & ex respectu transcendentali ad illud in subiecto consecutas, specialiter tamen

men de habitu 1. 2. q. 49. ar. 1. & 5. metaph. lect. 20. ait D. Tho. quod est medium inter vestem, & vestitum, id est aliquid in vestito intrinsecum resultans ex respectu illius ac vestem. De *Vbi* vero & *Quando* docet S. Doctor in 4. dist. 16. q. 3. art. 1. quæstioncula 1. non esse tempus & locum, sed quid ex illis in subiecto relictum. De *Sic* vero 5. metaphisica lect. 20. asserit ex Aristotele, *sic* addere supra *vbi* dispositionem partium in ordine ad locum, quæ dispositio partium, cum non existat in loco, sed in ipso corpore locato, manifeste est aliquid intrinsecum in ordine ad extrinsecum locum? 8. Ratione autem probatur conclusio, quia denominationes extrinsecæ non constituunt specialia genera, aut prædicamenta distincta ab illis, ad quæ pertinet formæ, à quibus tales denominationes extrinsecæ desumuntur. Sed sex vltima prædicamenta vere constituunt specialia genera distincta à rebus extrinsecis, quas respiciunt, vt à loco, & tempore, quæ sunt de prædicamento quantitatis: alias non poterunt dari decem genera entis primo diuersa contra Philosophum, & communè eius interpretum sententiam: ergo sex prædicta vltima prædicamenta nõ consistunt præcisè in aliqua denominatione extrinsecæ, sed in formis intrinsecis, licet ab aliquo extrinsecæ desumptis. Maior probatur

quia aliæ formæ quæ intrinsece alicui inhaerent, & aliud extrinsece denominant, vt visio existens intrinsece in potentia visiva, & denominans extrinsece parietem, non constituunt duplex genus entis, vnum, secundum quod intrinsece inhaerent, & aliud secundum quod extrinsece denominant: nec enim poterit assignari, ad quod genus entis realis denominatio extrinsecæ parietis a visione pertineat, sed reducitur ad ipsum genus visionis; & cum nõ sit aliqua forma intrinseca, ad nullum genus proprie pertinent: ergo similiter denominatio extrinsecæ desumpta a loco, & tempore, quæ ad genus quantitatis pertinent, non constitueret genus diuersum à quantitate, ac perinde si *Vbi*, solum esset denominatio extrinsecæ à loco: & *Quando* solum esset denominatio extrinsecæ à tempore proueniens, nec vbi nec quædo pertineret ad genera distincta à quantitate. Cõfir. quia cū accidens reale, quod diuiditur in nouè prædicamenta essentialiter dicat esse in alio, & reale inhaerentiã in ordine ad substantiã, solū penes diuersam talẽ inhaerentiã distinguuntur genera, & prædicamenta accidentis. Sed denominatio extrinsecæ non dicit inhaerentiã, sed solū denominationẽ a forma in alio inhaerente: ergo si sex vltima prædicamenta solum dicerent denominationem extrinsecam non constitueret specialia genera accidentis realis.

9. Obijcies varia testimonia D. Thom. 3. enim phisicorū lect.

5. & alibi saepe videtur docere, hæc vltima prædicamenta constitui solum per denominationes extrinsecas, & specialiter 1. p. q. 110. art. 3. ait: *Quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quantum huiusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum.* Cum autem mobile sit in potentia ad *ubi*, si illud esset in illo aliquid intrinsecum, esset utique in potentia ad aliquid intrinsecum: ergo cum D. Thomas asserit, mobile non esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sentire manifeste videtur, *ubi* non esse aliquid intrinsecum in mobili. Ac denique 1. contragentes cap. 3. asserit Sanctus Doctor. *Aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, ut à loco dicitur aliquid esse alicubi.*

10. Responderetur, D. Thomam in prædictis testimonijs, & alijs similibus nullatenus intendere, denominationes huiusmodi sex prædicamentorum esse omnino extrinsecas, & non ponere aliquid intrinsecum in denominato, sed quod licet sint formæ intrinsecæ, & intrinsece subiectum denominantes; desumuntur tamen ab aliquo extrinseco, ad differentiam aliarum formarum, ut albedinis quæ intrinsece in hæret, & intrinsece denominant, & eius denominatio à nullo extrinseco dependet. Denominatio autem huiusmodi præ-

dicamentorum licet sit intrinsecæ, & à forma intrinseca proveniens, ut denominatio, *ubi* aut ab *ubi*, quod est aliquid intrinsecum in locato, dependet tamen ab aliquo extrinseco, scilicet à loco circumscribente locatum, ad cuius circumscriptionem activam in ipso locato tale *ubi* intrinsecum resultat. Et hoc etiam, & non amplius intendit D. Thomas in vltimo testimonio adducto ex 1. contragentes: non enim ibi intendit, quod formaliter à loco denominetur aliquid esse alicubi, sed causaliter tantum, quia ipsum *ubi* intrinsecum, à quo aliquid dicitur esse alicubi, ab extrinseco loco desumitur, & à circumscriptione activa loci provenit in locato. Ad locum autem ex 1. p. responderetur, D. Thomam solum intendere ibi constituere differentiam inter motum localem, & motum augmentationis, & alterationis, in eo, quod cum illi motus terminetur ad quantitatem, & qualitatem à nullo extrinseco desumptam, mobile secundum istos motus solum est in potentia ad aliquid intrinsecum, & nullatenus ad aliquid extrinsecum; cum tamen motus localis terminetur ab *ubi*, quod licet sit forma intrinseca in mobili, desumitur tamen à loco extrinseco, cum dicit D. Thomas, quod mobile non est in potentia ad aliquid intrinsecum solum intendit, quod non est in potentia ad aliquid intrinsecum omnino absolutum ab aliquo

quo extrinsecō. Et com subdit, quod est in potentia ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum, id asserit Sanctus Doctor, quia ut in mobili resultat ubi intrinsecum, prius debet coniungi ipsum mobile extrinsecō loco, ideo illud est in potentia, ut cum tali extrinsecō loco cōiungatur, quod utique non habet mobile secundum motum alterationis, aut augmentationis, quia ut terminum sui motus acquirat, non oportet quod alicui extrinsecō coniungatur.

QVÆSTIO XXXI.

Quid sint actio, & passio, & quæ earum species, & proprietates.

QUoad primū, videlicet quid sit actio, & passio, dicendū, quod actio est forma, vel ratio, per quam in materiam subiectam denominatur aliquid agere, vel facere.

Passio vero est effectus agēis. Pro huiusmodi autem definitionum intelligentia est advertendum, quod in productione alicuius effectus a causa creata, præter ipsam causam, & potentiam illius operativam datur actio, quæ est causalitas agentis, per quam constituitur in actu secundo agens, & causans, & hæc dicitur actio. In passio autem datur realis receptio effectus, & hæc dicitur passio, diciturque talis passio, aut receptio effectus agēis,

non quia sit proprie realis effectus ipsius actionis, cum (ut statim dicemus) passio nō sit ab actione realiter distincta, sed quia ipsa receptio effectus, quæ est passio, dependet realiter ab agente.

2. Obijcies tamen primo, quod causalitas aliarum causarum, ut causalitas materiæ, formæ, vel causa finalis nō constituunt speciale prædicamentum: ergo nec illud debet constituere causalitatem efficiētis. ¶ Resp. negādo cōsequentia: prædicamenta enim, & genera accidentium constituitur secundum diversa accidentia, quæ aliquid subiectum cōpletu possunt afficere. Unde quia causalitas materiæ, & causalitas formæ non sunt accidentia alicuius subiecti cōpleti, nō cōstituunt aliquod speciale accidentis genus. Causalitas autem efficiētis, cum sit accidens afficiēs subiectum cōpletum, quia actiones sunt suppositorum, constituit speciale genus accidentis, quod vocatur actio. Causalitas autem finis, quamvis cōpetat subiecto cōpleto, quia non est causalitas physica, sed metaphorica, & potens competere enti realiter non existenti, sed solum in apprehensione existenti, non constituit speciale genus entis physici; bene tamen causalitas efficiētis, quæ est causalitas physica, & solum enti realiter existenti potens cōpetere.

3. Obijcies secundo, quod omnia

nia genera accidentium con-
tinentur, & distinguuntur penes
specialem inhaerentiam in subie-
cto. Sed actio nullam dicit inhe-
rentiam in subiecto, sed solum
quod sit ab agente: ergo non cō-
stituit speciale predicamentum
& genus accidentis. ¶ Respon-
derur, quod licet actio non ex-
plicet, nisi solum *ab*, sicut relatio
solum explicat *ad*; tamen sicut
de relatione reali creata dixi-
mus, quod re vera includit *in*, &
dicit specialem inhaerentiam in
subiecto contractam, & deter-
minatam per conceptum *ad*, ita
etiam actio re vera dicit, & inclu-
dit *in*, & specialem inhaerentiam
in subiecto contractam, & deter-
minatam per conceptum *ab*, &
sic bene potest constituere spe-
ciale genus, & predicamentum
accidentis.

4. Quoad secundum, quali-
ter videlicet distinguantur a-
ctio, & passio, respondetur,
quod distinguuntur quidem rea-
liter formaliter; non tamen rea-
liter entitativae. Prima pars hu-
ius dicti probatur: nam alias
non constituerent actio, & pas-
sio diversa predicamenta. Nam
(ut saepius diximus) prædica-
menta sunt à parte rei, & ante-
cedenter ad omnem distinctio-
nem factam per intellectum
primo diversa: ergo saltem rea-
liter formaliter distinguun-
tur.

Et confirmatur: quia an-
tecedenter ad distinctionem fa-

ctam per intellectum actio, &
passio habent suas distinctas ra-
tiones formales, actio videli-
cet egredi ab agente, & esse illius
causalitatem; passio vero redde-
re subiectum passum; & actio di-
cit respectum transcendentia-
lem ad agens, passio vero ad
subiectum, in quo recipitur esse-
ctus: ergo actio, & passio reali-
ter, & ex natura rei formaliter
distinguuntur. ¶ Quod vero
non distinguantur realiter en-
titativae, probatur: Quia qua-
cumque, cum aliquo tertio iden-
tificantur necesse est, quod e-
tiam inter se identificentur: Sed
actio, & passio identificantur
cum motu (ut communis fert
sententia, & in libris philoso-
phorum ostendimus) ergo etiam
inter se identificantur & solum
haec tria motus, actio, & passio
suis rationibus formalibus dis-
tinguuntur. Et eadem entitas
ut progreditur ab agente, & est
causalitas illius, est actio. Ut ve-
ro recipitur in passo, & media
illa in eodem passo recipitur ef-
fectus, seu est ipsa receptio ef-
fectus, est passio: ac denique
secundum quod est via, fluxus,
& tendētia ad acquisitionem ef-
fectus, est motus: & sic cum non
sit aliquid completum, non per-
tinet proprie ad aliquod prædi-
camentum, sed est unum ex post
prædicamentis, & reductivae per-
tinet ad prædicamentum termi-
ni, qui per talem motum acqui-
ritur.

6. Quoad tertium autem de speciebus actionis, in sententia probabili, quod non solum actio formaliter transiens, sed & immanens ad hoc pertinent predicamentum (de cuius probabilitate non est modo disputandum) actio ut in species subalternas dividitur in actionem immanentem, & transeuntem, & actio immanens in spiritualem, & corporalem; spiritualis in volitionem, & in electionem, & actio corporalis in diversas actiones secundum diversitatem sensuum interiorum, & exteriorum. Actio vero transiens dividitur in diversas species secundum diversitatem terminorum, ut in actionem substantialem, & accidentalem, id est productiva accidentis, vel substantiæ: & eodem modo potest dividi passio in diversas species secundum diversitatem effectum, cuius est receptio.

5. Ad ultimum denique, quod inquirebamus, quas videlicet proprietates, habeat actio, & passio, dicendum est, quod quatuor habent proprietates: duas proprias actionis, & passionis assignat Gilbertus. Prima est, quod ubicumque est motus, sit actio & passio, & ubicumque est actio, & passio sit motus, quia hæc tria (ut diximus) identificantur. Secunda, quod passio est effectus actionis, ad hunc sensum, quod omnis receptio effectus in passio, in quo formali-

ter consistit passio, dimanat ab agente, & prius intelligitur conceptus actionis, quam passionis. Tertia proprietas, quam primam assignat Aristoteles, est, quod actio, & passio habent contrarium, quod utique ratione terminat ad quem illis competit, & calefactio contrariatur frigefactioni, quia frigus contrariatur calori. Quarta denique proprietas, quam Aristoteles assignat secundam, est, quod actio & passio suscipiunt magis, & minus, quod etiam eis ratione termini ad quem competit.

QVÆSTIO XXXII.

Quid sint reliqua quatuor predicamenta, & quas habeant species, & proprietates

PRadicalamentum quando aliqui, falso existimant consistere in duratione cuiuscunque rei: ac perinde illud faciunt in dependens à tempore, siquidem etiam si tempus non sit, ut non erit post finem mundi, re vera quælibet res habebit suam durationem; tamen secundum sententiam Gilbert. D. Thomæ, & omnium communem: quando est id quod ex adiacentia temporis relinquitur, ut esse in hoc, vel illo tempore. Ita que quantumvis, ut aliquid sit in tempore, requiratur ipsam substantiæ, quod sit in tempore, & ei duratio (quod enim non habet dura-

durationem in tempore esse non potest) & requiratur ipsum tempus; *quando* tamen non consistit, nec in re, quæ est in tempore, nec in illius duratione, nec in ipso tempore, sed in quodam accidenti, quod ex eo, quod aliquid sit in aliquo tempore, illi resultat: si cuti (vt statim explicabimus) ad hoc quod sit *ubi*, requiratur res, quæ sit in loco, & eius quantitas, ratione cuius est in loco, & ipse locus; in nullo tamen istorum consistit *ubi*, sed in quodam accidenti intrinseco, quod rei locata, ex eo quod sit in loco, resultat. Ita ergo similiter dequâdo, vt explicatum est, & ita Aristoteles ait in hoc capite, quod *quando* est esse heri, vel superiori anno. Et D. Thomas 5. Philosophorum lectione 3. ait, quod *quando* significat in tempore esse. Et idem asserit in primo sententiarum ad Anibaldu[m] distinction. 2. 2. quæstion. 1. art. 1. ad 2. ac denique definitionem assignatam huius prædicamenti assignat ipse Sanctus Doctor opusculo 48. & in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 1. quæstionacula 1. idque explicat ibi, sicut explicuimus de *ubi*.

2. Species huius prædicamenti relictis alijs, sententijs, deserviunt penes diuersum ordinem existendi in tempore ad diuersas partes temporis. Vnde species sunt esse in tempore præsentis præterito, vel futuro. Et cum tempus præsens sit indiuisibile, esse in tempore præsentis

est species athoma. Alia duæ sunt species subalternæ, & esse in tempore futuro diuiditur in esse hora sequenti, anno die, vel mense sequenti, & proportionabiliter diuiditur esse in tempore præterito.

3. Prædicamentum *quando* tres habet proprietates, duas communes ipsi, & reliquis tribus prædicamentis, & alteram sui propriam. Duæ priores communes sunt, quod nec habeat contrarium, nec suscipiat magis, & minus: esse enim heri non contrariatur esse hodie, licet sint simul incompatibilia propter successionem temporis, nec aliquid est magis heri, aut magis hodie, quàm alterum. Tertia autem proprietas, quæ specialiter conuenit *quando*, est quod solum ea, quæ incipiunt, & desinunt esse, sint in hoc prædicamento, quia cum illud sit quod ex adiacentia temporis relinquitur, & æterna non sint in tempore, sed solum ea, quæ incipiunt, solum illis ex adiacentia temporis potest aliquid relinquere.

4. *Ubi* secundum Gilbertum, est *circumscriptio passiva corporis à circumscriptione actiua loci proueniens*. Huius definitionis explicatio iam in præcedenti manet insinuada: cum enim vt corpus circumscribatur à loco, concurrat ipsum corpus, & eius quantitas, media qua redditur capax existendi in loco, & locus extrinsecus ipsam corpus circumscri-

transcribens, in nullo istorum consistit *ubi*, sed in quodam accidenti intrinseco, quod à circumscriptione actiua loci in corpus ipsum locatum resultat, quod tamen accidens, cum desumatur à loco extrinseco, non potest intelligi sine aliquo respectu transcendentali ad ipsum locum, & ideo motum localem, per quem mobile acquirit *ubi*, aliquando Philosophus, & D. Thomas asserit esse ad locum, aliquando vero esse ad *ubi*; quia ad locum est, ut ad terminum extrinsecum motus, ad *ubi* vero ut ad terminum intrinsecum illius: prius enim est mobile coniungi loco, & ab ipso actiue circumscribi, quam quod in illo resultet circumscriptione passiva, quod est accidens quodam intrinsecum quod dicitur *ubi*. Et quamvis non solum corpora, sed etiam substantiæ spirituales sint in loco, licet non circumscriptione, sed definitione; hic tamen solum definitur Gilbertus *ubi*, quod resultat à circumscriptione actiua loci, vel quia de tali *ubi* ut magis noto solum est locutus, vel quia probabile est, quod esse in loco circumscriptione, & definitione non coniuncte conveniunt: ac perinde *ubi*, quod ex tali diverso modo existendi in loco resultat, non pertinet ad idem predicamentum, & solum ad hoc predicamentum pertinet *ubi*, quod provenit ex circumscriptione actiua loci.

5. Species autem huius predicamenti (ut ex Aristotele 5. Phisicorum textu 45. colligitur) sunt esse sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum & sinistrorsum. Proprietas autem huius predicamenti præter duas communes illi, & alijs tribus predicamentis, quas in præcedenti assignavimus, est, quod *ubi* solum competat corporibus quantis, quia (ut diximus) *ubi*, quod pertinet ad hoc predicamentum, solum est, quod provenit ex circumscriptione actiua loci, & solum corpora quanta possunt à loco circumscribi.

6. Distinguitur predicamentum *Situs* à predicamento *ubi* in eo, quod *ubi* solum dicit existentiam corporis in loco, & præter hoc datur dispositio partium corporis locati in ordine ad locum, videlicet, quod in ordine ad locum una pars corporis locati sit prior altera & hæc dispositio est *Situs*. Unde ille definitur, quod sit dispositio partium in ordine ad locum, & dicitur, dispositio partium in ordine ad locum, quia dispositio partium in ordine ad se non constituit *Situm*. Est autem duplex dispositio partium in ordine ad locum; naturalis videlicet, & præter naturalis. Naturalis est illa dispositio, quam quodlibet corpus ex sua natura habet, ut ex natura sua homo habet caput super petus, quod non habent bruta. Dispositio autem præter naturalis est illa, quam quodlibet

bet animal ex suo appetitu, & voluntate habet, ut diuersa est dispositio hominis sedentis, iacentis, & stantis.

7. Species huius prædicamenti sunt dispositio naturalis in ordine ad locum, illa videlicet dispositio, quam natura cuilibet corpori præfixit: homini enim natura præfixit, ut habeat caput sursum, arbori, quod habeat caput, scilicet radicem deorsum, & brütis quod habeant caput inclinaturn ad terram: non tamen ita deorsum, sicut arbores. Altera species est præternaturalis, & est illa quæ conuenit ex appetitu animalis; & hæc diuiditur in diuersas species, ut sedere, iacere, & stare. Potest etiam diuidi hæc dispositio inæqualem, vel inæqualem dispositionem in ordine ad locum. Et inde est, quod asperum, & lene pertinet ad hoc prædicamentum, quatenus scilicet aliquid est asperum, ex eo, quod habeat partes inæqualiter dispositas in ordine ad locum, & aliud est lene ex eo, quod habeat partes æqualiter dispositas in ordine ad locum. Proprietas huius prædicamenti potest assignari sicut in prædicamento *ubi*, quod solum corpora quanta sunt in hoc prædicamento, quia solum illa habent dispositionem partium in ordine ad locum.

8. Suppositis his, quæ cap. de qualitate, quæstion. 2. in solutione ad 3. obiectionem diximus de diuersis acceptionibus habi-

tus, & quod hic sumitur habitus pro habere aliquid, prout inter habēs, & rem habitam mediat aliquid per modum actionis, aut passionis, habitus in ea acceptione, & prout est ultimum prædicamentum, sic definitur à Gilberto, quod sit *corporum, vel corporum, quæ circa corpus sunt adiacentia*, hoc est quod ex eo, quod aliquis habeat vestem, & non quomodocumque illam habeat, vel possideat, sed sit illa vestitus, ex tali veste sibi adiacente resultat in corpore adiacentia vestis, id est habere prædicto modo vestem. Et id dicitur habitus, qui quamuis ab extrinseca veste desumatur, aliquid tamen est intrinsecum in ipso corpore vestito.

9. Species autem huius prædicamenti diuiduntur secundum diuersa genera vestimentorum, quæ toti corpori, vel eius partibus possunt adiacere, ut habere arma, habere vestem, habere calceamentum, seu esse armatum, esse vestitum, esse calceatum.

CAPVT DE Postprædicamentis.

QVAESTIO XXXIII.
De oppositis: & cuiusvis oppositionis conditionibus.

POst tractatum prædicamentorum agit Aristoteles de post-

post predicamentis, que sunt quidam modi incompleti, quae per omnia predicamenta diuisantur, & ideo post predicamenta dicuntur. Illa autem sunt quinque, scilicet oppositio, prioritas, simultas, motus, & modus habendi. Et quamuis de singulis eorum per singula capita tractet Aristoteles, de omnibus unicuique caput proponimus, & quae in singulis predictis quinque capitulis habet Aristoteles, in duobus questionibus breuiter proponemus, & explicabimus. Ad questionem igitur presentem accedentes. Aristoteles non definit oppositionem incommuni, sed quatuor assignat species oppositionis, scilicet contradictoriam, priuatiam, contrariam, & relativam. Cuius diuisionis sufficientiam probat noster author super 1. caput post predicamentorum, quia omnis oppositio, vel est inter ens, & simpliciter non ens, & sic est oppositio contradictoria; vel est inter ens, & non ens; in subiecto tamen apto habere tale ens, & sic est oppositio priuatiua; vel est inter ens, & ens, quae mutuo se expellunt; & sic est oppositio contraria; vel denique est inter ens, & ens, quae mutuo se respiciunt, & sic est oppositio relatiua; nec excogitari potest alius modus oppositionis. Sufficiens ergo in quatuor predictas oppositiones diuiditur oppositio.

2. Inter huiusmodi au-

tem oppositiones omnium maxima est contradictoria, utpote inter cuius extrema nullum est medium, nec aliqua inter illa est conuenientia, nec vlnuextremum exigit subiectum, quod sit capax alterius extremi. Oppositio autem priuatiua maior est oppositione contraria, & relatiua, cum illa sit inter ens, & non ens; illa vero inter ens, & ens. Oppositio autem contraria est maior, quam relatiua, quia contrarie opposita ab eodem subiecto mutuo se expellunt; relatiue autem opposita saltem respectu diuersorum possunt in eodem subiecto reperiri, ut idem respectus vnus potest esse duplex, & respectu alterius sub duplex. De comparatione autem inter oppositiones dialecticas, ut inter oppositionem contradictoriam, contrariam, & sub contrariam, non est huius loci agere, in quo Aristoteles loquitur de oppositione physica.

3. Hinc est, diuisionem in predictas quatuor oppositiones esse analogam, non quidem (ut aliqui existimant) quia aliqua huiusmodi oppositiones sunt inter entia realia, aliqua inter ens reale, & rationis; quia licet nihil in ratione entis possit dari vniuocum entireali, & rationis, si tamē oppositio esset inter illa in omnibus illis aequalis, vniuoce communis esset illi ratio oppositionis; sicut re vera in ratione oppositionis contradictoriae vniuoce conueniunt.

nūc duo cōtradictoria, quorū extremū positivum est ens reale, cum alijs contradictorijs, quorū utrumq; extremū est ens rationis. Sed ratio analogiæ huius diuisionis desinitur eo, quod oppositio contradictoria est simpliciter oppositio, aliæ autem non ita simpliciter, sed maiores, vel minores, ut dictum est, & oppositio relatiua solum est secundum quid oppositio.

4. Descendendo autē ad singulas species oppositionis, de relatiua præter illa, quæ super caput de relatione diximus, nihil restat dicendum, nisi quod propriè solum dicuntur aliquæ relationes, ut relatiua relatiue opponi, quæ mutuo se respiciunt, ut Pater, & Filius, paternitas, & filiatio, & vnum simile alteri simili, & vnum æquale alteri æquali, relatiue opponuntur. Relatio autem similitudinis, & dissimilitudinis cum non sint relationes quibus relatiua mutuo se respiciunt, sed secundum quarum vnam relatiuum respicit vnum, & secundum alteram alterum, non dicuntur opponi relatiue. De oppositione autem contradictoria nihil etiam oportet aduertere, nisi quod hic sumitur illa non pro oppositione contradictoria propositionum: de illa enim pertinet agere ad Dialecticum, sed de oppositione contradictoria phisica, ut inter ens, & non ens, hominem, & non hominem, inter album, & non album.

5. Circa oppositionem priuatiuam est aduertendum primo. Quod priuatio potest sumi, & propriè, & impropriè. Accipitur propriè quando est carentia formæ in subiecto secundum speciem, & individuum, & secundum omnes circumstantias nato habere illam, ut priuatio visus in homine: dicitur autem priuatio impropriè, quando est carentia formæ in subiecto, quod vel solum secundum genus, & non secundum speciem est natum habere illam, ut talpa sic impropriè dicitur cæcus, quia solū secundum rationem genericam animalis est capax habere visum; non vero secundum suam rationem specificam, vel quando est carentia formæ in subiecto, quod licet sic capax secundum individuum habere illam, non tamen pro tali tēpore, ut carentia visus in cane ante nonum suæ natiuitatis diem.

6. Circa opposita autem contrarie, licet contraria non definiat hic Aristoteles, eorum definitio sumitur ex ipso, 10. metaphisicorum, capit. 9. quod cōtraria sunt quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Quinque autem assignat hic Aristoteles contrariorum conditiones. Prima, quod bono non contrariatur, nisi malum; malum autem potest contrariari, & bonum, & malum, quæ cōditio intelligitur, quod si alicui bono, ut bonum

num est, aliquid contrariatur, ut sic non contrariatur nisi malum, malo autem etiam ut malum est potest contrariari, & bonum, & malum, ut auaritiæ contrariatur aliquid bonum, scilicet virtus liberalitatis, & aliquid malum, scilicet vitium prodigalitatis. ¶ Secunda conditio est, quod non est necesse, quod si vnum contrarium sit, sit etiam, & alterum, ut non sequitur si album est, etiam nigrum est. Idque intelligitur de necessitate logica, nam philosophice, & naturaliter necesse est esse elementa contraria, & quod si est ignis etiam sit aqua. ¶ Tertia conditio est, quod duo contraria non possunt simul esse in eodem subiecto, & intelligitur in gradibus intensis, nam in gradibus remissis, bene possunt contraria esse simul. Quarta conditio, quod contraria possunt versari circa idem subiectum. ¶ Vltima conditio est, quod omnia contraria, aut sunt sub eodem genere, ut album, & nigrum sub genere coloris, aut sub contrariis generibus, ut iustitia, & iniustitia, quorum primum est sub genere virtutis, & alterum sub genere vitij; aut ipsa contraria sunt genera, ut bonum, & malum, nec ista conditio contrariatur definitioni contrariorum, quia quomodolibet predicto modo sunt contraria, semper sunt sub eodem genere mediato, vel immediato.

QVÆSTIO XXXIV.

De quatuor reliquis post prædicationis.

DVo sequentia post prædicationem assignat Aristoteles modum prioritatis, & simultaneitatis. Quinque autem assignat modos prioritatis. Primus est prioritas temporis, ut quando duo diuerso tempore generantur, vnum est prius tempore alio. Secundus modus est prioritas subsistendi consequentia, ut cum vnum infertur ab alio, non tamen infertur illud, vnum hoc modo est prius duobus: quia bene valet, sunt duo: ergo est vnum, non tamen e converso. Tertio modo dicitur aliquid prius ordine, ut inter sedentes, qui primo loco sedet, dicitur prior ordine alijs. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate, ut Rex est prior alijs dignitate. His notis quatuor modis prioritatis, addit Aristoteles quintum, scilicet modum prioritatis naturæ, & ait id esse altero prius natura, quia cum sint simul tempore est causa alterius, sicut prius natura est sol, quam eius illuminatio, quia quauis sint simul tempore, sol tamen est causa illuminationis. Præter hos tamen modos prioritatis Theologi inveniunt alium modum, quem vocant prioritatem originis inter diuinas personas, quæ sunt omnino simul, & licet vna non sit causa alterius, proce-

dit tamen ab altera, & sic vna est prior origine altera. Totidē proportionabiliter modis, quibus dicitur aliquid prius, dicitur aliud posterius.

2. Tribus autem modis dicuntur aliqua simul, scilicet simul tēpore, vt quæ in eodem instanti temporis generantur, & simul natura, vt cum aliqua mutuo se inferunt, & tamen vnum non est causa alterius, vt duo relative opposita. Terrio modo aliqua dicuntur simul vt differentia, quæ ex æquo immediate diuidunt idē genus, vt terreste, aquatile, volatile diuidunt genus animalis, & quamuis hæc videantur comprehendere sub secundo membro simultatis, cum vnum nō sit causa alterius, addidit tamen hunc modum simultatis Aristoteles ad denotandum quod quamuis inter has differentias vna sit nobilior alia, vt tamen diuidunt genus, sunt simul natura.

3. Quartum post prædicamentum est motus, qui cum sit tendentia, & via ad terminum, est aliquid incompletum; ac perinde ad nullum prædicamentum directe pertinēs, sed est post prædicamentum, & reductione pertinet ad prædicamentum sui termini. Sex autem assignat Aristoteles hic species motus iuxta differentiam terminorum, ad substantiam, videlicet generationē, & corruptionē, licet isti nō sint proprie motus, sed mutationes instantaneæ; ad quantitātē, aug-

mentationem, & diminutionem; ad qualitatem motum alterationis; & ad vbi motum localem.

4. Cuiusque motui contrariatur quies, licet magis opponatur illi priuatiue: specialiter autem cuilibet motui contrariatur motus ad formam contrariam, vt motui sursum motus deorsum, & motui augmentatiuis motus diminutionis, ac mutationi generationis mutatio corruptionis.

5. Vltimum denique post prædicamentum est *habitus* seu *habere*, & iam explicauimus supr. cap. de qualitate qua st. 27. diuerſas acceptiones habitus, & quod hic non accipitur habitus pro dispositione subiecti: vt sic enim est species qualitatis, nec pro habere aliquid secundum quod inter habens, & rem habitam median aliquid per modum actionis, & passionis, sed pro habere aliquid quomodolibet alio modo, & diuerſos modos aliquid habendi Philosophus 5. metaph. tex. 28. reducit ad quatuor. Primo aliquid dicitur habere aliquam rē, quam trahit ad suam dispositionem, vt febris habet infirmum. Secundo aliquid habet aliud, sicut subiectum habet formā. Terrio continens habet contentum, vt vas habet aquam. Quarto aliquid habet alium per violētiam, vt columna habet trabem. His addit Philosophus 5. modum habendi, vt quis dicitur habere amicum.

LIB. OCTA- VVS DE POSTERIO- RIBVS.

De demonstratio, ad quam omnia, quæ hucusque diximus, ordinantur, includit bonitatem consequentiæ, seu formam syllogisticam, de qua egit Aristoteles in duobus libris priorum, & nos late in tertio libro Summularum: & includit etiam veritatem, & necessitatem præmissarum, de quibus agit Aristoteles in duobus libris posteriorum, quos ideo appellat de posteriori resolutione, quia tamen latissima est utriusque libri littera textus, & pluribus adductis mathematicarum exemplis sub obscura, quamvis illam late explicet noster auctor Ss. M. Soto, libuit totam litteram utriusque libri breuiter ac summam præmittere, illamque postea aliquibus questionibus exornare.

Summa textus 1. & 2. libri Posteriorum.

In hoc primo libro qui in 27. diuiditur capita vsque ad caput 23. agit Aristoteles de demonstratione, & eius diuisionibus, & in primo capite præmissis vniuersali theoremate, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiva ex præexistente sit cognitio, ait, ad quamcumque demonstrationem tria præcognita requiri, videlicet principium subiectum, & passio, & de illis duas præcognitiones, videlicet an sint, & quid sint.

In secundo capite ait, scire esse, rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest. Demonstrationem autem definit dupliciter. Primo, quod sit syllogismus faciens scire. Secundo, quod sit syllogismus constans ex

veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis. Definit principium quod sit propositio immediata, id est, quæ non est altera prior, seu quæ caret medio ut proberetur. Diuidit autem principium, seu propositionem immediatam in propositionem, & dignitatem. Positio dicitur, quæ demonstrari non potest per aliquod medium. Dignitas autem est principium certissimum, & communissimum, quod in quolibet intellectu inuenitur, & ad quælibet præsupponitur scientiam, ut hoc principium, quodlibet est, vel non est. Rursus propositionem diuidit in suppositionem, & definitionem. Definitio dicitur principium particulare ubi continetur definitio: suppositio vero illud principium, ubi tantum continetur genus, vel differentia.

In tertio capite rejicit duos errores

Primum, negantium scientias, quia in illis vel procedendum esset in infinitum, & sic nunquam resolveretur aliquid in sua principia, vel deueniendum esset ad ali- quod principium, quod per alia non cognosceretur, ac perinde illud non esset scitum, cum non cognosceretur per causam. Sed responderi Aristoteles, quod non est procedendum in scientiis in infinitum sed deueniendū est ad aliquod primū principium, quod immediate in se ipso per lumen primorum principiorum euidenter cognoscatur. Alter errorerat aliorum, qui admitteres scientias, negabant deueniri ad aliquod principium lumine naturali euidenter in se cognitum, sed conclusiones demonstrari per principia, & principia per conclusiones. Hunc autem errorem rejicit Aristoteles, quia aliā eadem respectu eiusdem essent priora, & posteriora; notiora, & minus nota.

In quarto capite asserit, demonstrationem debere constare ex necessariis. Nam cum conclusio demonstrationis, utpote scientifica non possit aliter se habere, principia ex quibus inferitur, debēt esse necessaria. Deinde ut explicet quid sit propositio necessaria, ait illam debere esse propositionē de omni, & quod prædicatum per se, & semper competat omni contentō sub subiecto. Ac denique distinguit quatuor modos dicendi per se. Primus, cum prædicatur definitio, aut pars definitionis de definitio. Secundus, cum prædicatur propria pars de subiecto. Tertius, cum aliquid per se existit, & non in alio, ut prima substantia, & hic potius est modus per se essendi, quam prædicandi. Quartus, cum prædicatur de propria causa eius effectus, ut ædificator ædificat, ingularis interijt, ad differentiā causæ contingentis, aut casualis, ut ædificator inuenit thesaurum.

In quinto capite proponit ea, in quibus errari solet circa propositionem in primo modo dicendi per se, & ad illam dignoscendam præbet documentū, quod si demptis omnibus alijs à subiecto præter prædicatum, adhuc illi competat præ-

dicatum, & nulli alijs ab illo subiecto cōpetat, tale prædicatum dicitur in primo modo dicendi per se, ut hæc propositio, triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, est in primo modo dicendi per se, quia prædicatum nulli alijs conuenit, quam triangulo, & demptis à triangulo omnibus alijs præter esse triangulum, ut si ab illo auferas, quod sit ligneus, vel aureus, quod sit albus, vel niger, & omnia alia præter esse triangulum, adhuc ei conuenit prædicatum.

In capite sexto probat late demonstrationem debere constare ex necessariis & quod cum ex necessario semper sequatur necessarium, repugnat quod conclusio demonstrationis sit contingens, ac perinde quod aliquod accidens commune possit sciri, aut demonstrari.

In capite septimo probat, demonstrationem debere constare ex proprijs, & non ex alienis, & sufficit, quod procedat ex communibus: ac subdit quod nulla scientia particularis potest probare sua principia.

In capite octauo idem probando prosequitur, additque, quod metaphisica & logica sunt scientiæ vniuersales.

In capite nono ostendit in qualibet scientia esse proprias interrogationes, explicatque in quo differant demonstrator, & dialecticus.

In capite decimo diuidit demonstrationē, in quā & propter quid. Vnde etiā colligitur diuisio scientiæ in subalternātem, & subalternāram.

Ab 11. capite vsque ad 23. exclusiue agit de aliquibus alijs ad demonstrationē pertinentibus, ut quod prima figura sit aptior demonstratione, quod demonstrationi contrarietur syllogismus erroneus, quod non procedatur in infinitum in demonstrationibus, qualiter propositiones mediatæ ad immediatas reducuntur.

A capite denique 23. vsque ad 27. agit de scientia, quæ est effectus demonstrationis, & explicat à quo desumatur voluntas, & diuersitas formalis scientiarum, & in quo scientia differt ab opinione, & so-

tertia. Afferitque opinionem, & scientiâ circa idem in eodem subiecto esse simul incompatibilem.

In secundo autem libro posteriorum, qui 18. continet capita, agit Aristoteles

de medijs, & principijs demonstrationis. In prioribus quætem 17. capitibus de Definitione. In vitâ o vero de primis principijs, & habitu primorum principiorum.

QVÆSTIO I.

Verum omnis doctrina, & disciplina intellectualis sit ex præexistente cognitione.

EXistimavit Plato, quem libet hominem habere à principio omnem scientiam, & cum videtur aliquid incipere de nouo scire, re vera non incipit illud scire, sed solum reminiscitur eius, quod antea sciebat. Vnde & asserbat omne nostrum scire, non esse aliud quàm quodam reminisci. Eiusque fundamentum erat, quia alias non posset homo desiderare aliquid scire, quia si illud actu sciret, non posset desiderare illud scire, et si illud omnino ignoraret, nec vnquam habuisset notitiam illius, etiam non posset habere appetitum ad illum sciendum. Vt hunc errorem, & eius fundamentum reijceret Aristoteles, & pariter sterneret viam ad fruendi necessitatem præcognitorum ad demonstrationem, hoc in principio huius operis statuit theorema, quod omnis doctrina, & disciplina intellectualis ex præexistente sit cognitione.

2. Loquiturque Aristoteles de doctrina, & disciplina intellectuali; nam cognitio sensitiva nō

est ex alia præexistente cognitione; aliàs daretur processus in infinitum. Et quāvis in vniuersum verificari possit omnē cognitionem intellectuā hominis pro hoc statu ex præexistente esse cognitione, quia omnis cognitio iudicatiua præsupponit cognitionem apprehensiuā comparatā, & illa apprehensionem simplicem, & hæc cognitionem sensitiuā, quia omnis nostra cognitio intellectuā pro hoc statu ortum habet à sensu; tamē nec hoc est proprie cognitionem intellectuā esse ex præexistente cognitione, quia, vt optime notat noster author hic quæst. 1. ly ex dicit causalitatem efficientem vnius cognitionis ad alteram, & nec cognitio sensitiva respectu intellectuæ, nec cognitio apprehensiuā respectu cognitionis iudicatiuæ habet proprie causalitatem efficientem: sed formalem, quatenus per illam intellectuā proponitur obiectum, & id est omnino præter intentum Philosophi, qui solent vult, omnem intellectuā doctrinā, & disciplinā esse ex præexistente cog-

atione, ut in cognitionibus intellectiuis non sit procesus infinitum, sed deueniatur ad aliquam cognitionem ita per se notam, quod non indigeat alia cognitione ut probetur.

3. Dicendum igitur est, prædictum theorema esse intelligendum, quod omnis cognitio quæ per discursum habetur, siue scientifica, siue opinatiua est expræexistente alia cognitione, ita ut deueniatur ad aliquam cognitionem, quæ non habeatur per discursum, sed immediate per lumen principiorum: extendimus prædictam theorema etiam ad cognitionem opinatiuam habitam per discursum, quia etiam de illa apponit Philosophus exemplum, & illa etiam ultinate reducitur ad aliquam propositionem lumine principiorum euidentem; ex qua per consequentiam in euidentem primus assensus opinatiuis deducatur. Imò, & cognitio fidei licet non sit proprie discursiua, quatenus tamen illam præcedit assensus credibilitatis, etiam præsupponit aliquem assensum per se notum, ut ad hoc quod fidem præbeam alicui aliquid mihi dicenti, licet non habeam euidentiam eius, quod dicit, præcedit iudicium euidentens, & per se notum, quod vir cognitæ autoritatis dignus est, ut ei fides adhibeatur.

4. Hinc sequitur illud theorema non esse extendendum ad cognitionem angelorum, & mul-

to minus ad cognitionem diuinam, quia cum Angeli non cognoscant per discursum, sed licet ex parte obiecti cognoscant vnum per aliud; ex parte tamen cognoscentis vnica, & eadē cognitione attingant principia, & conclusiones, essentiam v.g. & passionem; eorum cognitio non est expræexistente cognitione. Sed solum id verificatur de cognitione discursiua, non comprehendendo totum discursum, ut amplectitur assensum præmissarum, & conclusionis. Quia quando aliqua præmissarum pertinet ad lumen primorum principiorum, illa non est expræexistente cognitione, sed solum quod assensus conclusionis per discursum acquisitus est expræexistente cognitione præmissarum, & assensus etiam præmissarum, si non sint lumine naturali notæ, sunt expræexistente alia cognitione, usque deueniatur ad aliquod principium lumine naturali notum, ad quod perinde non prærequiratur cognitio alicuius ex quo ipsum probetur.

5. Inde etiam sequitur confutatio erroris Platonis, & responsio ad eius fundamentum. Non enim oportet, quod omnia quæ cognoscimus, prius antea cognouerimus, nec inde sequitur, quod non possumus illa scire, desiderare, quia in aliquo principio, quod cognoscimus, licet non actu in particulari, & explicite cognoscamus conclusionem; cognoscimus

noscimus tamen illam in communi virtualiter, & implicite, & inde oritur in nobis desiderium illam in particulari, & explicite cognoscendi.

QVÆSTIO II.

Utrum ad demonstrationem sint tria præcognita, & dua præcognitiones?

CUM (ut questione præcedenti ostendimus) Aristoteles statuerit, omnem assensum per discursum acquisitum esse expressi existenti cognitione, accedens in particulari ad assignandum quæ ad assensum scientificum conclusionis debeant præcognosci, & quæ de illis præcognosci debent, asserit ad cuiuslibet conclusionis assensum debere esse tria præcognita, principium videlicet seu præmissas, passionem, & subiectum, & quod de illis debent esse dua præcognitiones, scilicet *an sint, & quid sint*. Inquirimus ergo, an sufficienter tria præcognita assignentur, & quæ cuiuslibet illorum competat præcognitio.

2. Dico igitur primo. Sufficienter assignantur tria prædicta præcognita. Conclusio probatur ex doctrina D. Thomæ in præsentilectione 2. quia cum conclusio cognoscatur propter præmissas, necessario ad illam cognoscendam prærequiritur, ipsas præmissas cognoscere, quæ cum assumantur per modum unius principij,

illud est unum ex præcognitis. Sed ad cognoscendum præmissas requiritur, quod cognoscatur subiectum, & passio. Ecce ergo ad cognitionem scientificam conclusionis tria debent esse præcognita.

3. Obijcies primo, quod etiam prærequiritur ad assensum conclusionis cognitio bonitatis consequentis: ergo præter tria prædicta præcognita, debet assignari aliud, scilicet bonitas consequentis. ¶ Respon. verum quidem esse quod bonitas consequentis debet præcognosci ad assensum conclusionis. In præsentia tamen solum loquitur Aristoteles de præcognitis posterioristicis, quæ pertinent ad materiam demonstrationis, non autem ad illius formam.

4. Obijcies secundo, quod quavis præmissæ constet ex subiecto & passione, tanquam ex eius extremitatibus; passio & subiectum constituunt diuersa præcognita ab ipsis præmissis, imò ut quid præcognitum ad cognitionem præmissarum requiruntur: ergo etiam debet dari aliud præcognitum scilicet medium, quod in utraque præmissa coniungitur cum extremitatibus. ¶ Respondetur, quod medium, cum sit quod præbet formam præmissis, non ponit in numero cum ipsis præmissis; subiectum autem, & passio, quamuis ingrediantur præmissas, ut illarum materia, debent præcognosci ad cognitionem ipsarum præmissarum

& sic constituunt diuersa præcognita.

5. Dico secundo, de huiusmodi præcognitis solum possunt esse duæ præcognitiones, *an videlicet sint, & quid sint*, qualibet cuiuslibet præcognitio suo modo applicata. Pro quo est aduertendum, quod si præcognitum sit completum, quales sunt præmissæ, solum potest cognosci de illis *an sint*, quod est an sint veræ. De subiecto autem debet præcognosci *an sit*, non quidem, an sit existens (scientiæ enim, cum sint de necessarijs & perpetuis, abstrahunt ab existentia) sed an sit possibile, quia debet cognosci de illo etiã quid sit, & illud quod nõ est possibile, non habet essentiam, & debet cognosci de illo (vt dixi) *quid sit*, id est quam habeat essentiam, & definitionem. De passionis vero debet præcognosci non quidẽ, *an sit* (id enim est quod intenditur cognosci per assensum conclusionis) *sed quid sit* passio, hoc est, quid significet nomen passionis: si enim quis ignorer, quid significet nomen passionis, non potest cognoscere veritatẽ præmissarum.

6. Obijciens, quod de subiecto non debet præcognosci eius definitio. Plures enim scientiæ, quæ de suo subiecto passionem demonstrant, illius tradunt etiã definitionem. Non igitur definitio subiecti debet esse præcognita.

Respondetur, quod licet aliquæ scientiæ definitionem tra-

dant in subiecti, ipsam tamẽ definitionem non possunt per demonstrationem probare: acperinde ad cuiuslibet assensum scientificum per discursum, & demonstrationem acquisitum, per quem cognoscitur, aliquam passionem convenire subiecto, iam de ipso subiecto debet præcognosci *quid est* illius videlicet definitio.

QVÆSTIO III.

Utrum assensus præmissarum concurrat efficienter ad assensum conclusionis.

Non loquimur de ipsis præmissis obiective sumptis: illæ enim sunt quasi causa materialis conclusionis, quatenus materia præmissarum licet diuersimode disposita est etiã materia conclusionis, sed loquimur de assensu præmissarum, an ille simul cum intellectu concurrat efficienter ad assensum conclusionis, ad assensum, inquam, formalem conclusionis; nam ad assensum virtuale illius, cum non sit distinctus ab assensu præmissarum, non potest ipse assensus præmissarum efficienter concurrere.

2. Dico primo. Assensus præmissarum in aliquo genere causæ concurrat ad assensum conclusionis. Oppositum tenent aliqui, existimantes discursum, per quem ex præmissis deducitur con-

clu-

clusio, esse ad modum motus, in quo assensus præmissarum se habet, tanquam terminus à quo, & assensus conclusionis, tanquam terminus ad quem. Et sicut in motu terminus à quo nullam causalitatem exercet in terminum ad quem: ita nec assensus præmissarum aliquam habent causalitatem in assensum conclusionis. Sed nostra assertio est cōmunis. Et in primis, quod assensus præmissarum ad assensum conclusionis non se habeat præcise ut terminus à quo ad terminum ad quem, probatur. Quia terminus à quo nullam aētiuitatem tribuit mobili, ut acquirat terminum ad quem, nec in vi termini à quo mobile acquirit terminum ad quem: Assensus autē præmissarum virtutem tribuit intellectui, ut assentiatur cōclusioni, siquidem in vi assensus præmissarum, & propter talem assensum intellectus conclusioni assentitur: ergo assensus præmissarum ad assensum conclusionis non se habet præcise, ut terminus à quo in ordine ad terminum ad quem; nec præcise (ut alij volunt) se habent assensus præmissarum, & assensus conclusionis secundum ordinem successioneis, siquidem (ut diximus) in vi unius intellectus procedit ad alterum: ergo aliquem ordinem causalitatis habet assensus præmissarum in assensum conclusionis. Et ita intelligitur communiter illud theorema Philosophi,

quod explicuimus q. 1. quod omnis doctrina, idest assensus per discursum habitus ex præexistente sit cognitione, ita ut ly *ex* dicat aliquod genus propriæ causalitatis.

3. Maior tamen difficultas est in quo genere causalitatis assensus præmissarum ad assensum concurrat conclusionis. Certum siquidem est non concurrere in genere causæ finalis, quia cum assensus præmissarum sit propter assensum conclusionis, potius assensus conclusionis se habet ut finis respectu assensus præmissarum. Nec concurrere potest in genere causæ materialis, quia licet præmissæ se habeant, ut materia respectu conclusionis; ipse tamen assensus præmissarum non se habet, ut materia assensus conclusionis: Ac perinde tota difficultas erit an assensus præmissarum concurrat solum (ut aliqui volunt) in genere causæ formalis determinando intellectum ad assensum cōclusionis; an vero cōcurrat in genere causæ efficiētis, tribuēdo virtutē intellectui, ut efficiēter eliciat assensū cōclusionis.

4. Dico ergo, secundo, assensus præmissarum in genere causæ efficientis concutrit ad assensum conclusionis. Ita manifeste videtur deduci ex D. Thomā pluribus in locis 1. enim posteriorum lē. 3. ait, præmissas habere rationem causæ efficientis, & actiue respectu conclusionis, &

5. metaph. lect. 3. ait S. D. quod licet præmissæ quoad illarum terminos sint causæ materiales conclusionis, quoad virtutem tamen conclusionem causandi, habent rationem causæ efficientis. Et 1. part. quæst. 24. art. 3. Dicitur Thomas dupliciter distinguit dictum. *Alter secundum successionem tantum, sicut cum postquam intelligimus aliquid in alio, conuertimus nos ad intelligendum aliud. Alius discursus est secundum causalitatem, sicut cum per principia pervenimus in cognitionem conclusionis.* Ex quibus locis sic primo probatur conclusio, quia aliquod genus causalitatis exercet assensus præmissarum circa assensum conclusionis. Sed non potest ad assensum conclusionis concurrere ut causa finalis, nec materialis, ut ostendimus, nec in genere causæ formalis. Restat ergo ut concurrat ad illud in genere causæ efficientis. Minor probatur. Quia non concurrat in genere causæ formalis intrinsece, nec in genere causæ formalis extrinsece, exemplaris videlicet nec obiectivæ. Nullatenus ergo concurrat in genere causæ formalis. Prima pars antecedentis patet; quia assensus præmissarum non est forma intrinseca assensus conclusionis. Secunda autem pars etiam probatur, quia assensus conclusionis cum sit diversus formaliter ab assensu præmissarum, non elicitur ad instar assensus præmissarum sicut arti-

ficiatum sit ad instar ideæ, quæ est in mente artificis, ergo assensus præmissarum non concurrat ad assensum conclusionis in genere causæ formalis exemplaris. Tertia denique pars antecedentis probatur, quia cum diversum sit obiectum conclusionis & præmissarum, assensus præmissarum non potest concurrere proponendo intellectui ipsum obiectum conclusionis quod est concurrere ad assensum illius in genere causæ formalis obiectivæ.

5. Secundo autem directe probatur conclusio, quia intellectus, qui licet secundum se sit potens ad cognoscendam conclusionem; non tamen ad cognoscendam illam scientificè & ut ex suis causis & principiis deductam, medio assensu præmissarum sit proximè potens ad cognoscendam sic scientificè conclusionem, & illi scientificè assentiendum. Ergo assensus præmissarum concurrat efficienter ad assensum conclusionis. Patet consequentia. Quia omne quod dat virtutem aut complet virtutem intellectus ad aliquid cognoscendum, concurrat efficienter cum illo ad talem cognitionem. Antecedens autem probatur. Quia in assensu præmissarum continetur virtualiter conclusio, & per præmissas illa manifestatur intellectui: ergo intellectus medio assensu præmissarum sit potes ex illo tãquam ex causa elicere assensum conclusionis.

¶ Confirmatur. Præmissæ in speculabilibus comparantur ad conclusionem, sicut finis ad media in operabilibus. Sed secundum communioem sententiam intentio finis concurret efficienter ad electionem mediorum, & voluntas ut determinata per intentionem, sit potens elicere efficienter actum electionis: ergo assensus præmissarum concurret efficienter ad assensum conclusionis, & intellectus actus per assensum præmissarum sit potens elicere efficienter assensum conclusionis.

6. Obijcies primo, quod assensus præmissarum, utpote quo intellectus attingit principia illatua conclusionis, concurret in genere causæ formalis ad assensum ipse conclusionis. Non igitur in genere causæ efficientis. Antecedens probatur, quia ipsa principia, & media quibus conclusio deducitur, sunt principia formalia specificativa ipsius conclusionis: eadem enim materialiter conclusio, ut ex diversis principijs deducta formaliter à se ipsa distinguitur: ergo similiter assensus præmissarum ad assensum conclusionis in genere causæ formalis concurret.

7. Respondetur negando primum antecedens, quia quamvis principia per modum obiecti determinent intellectum ad speciem conclusionis; ipse tamen assensus præmissarum, quatenus in virtute continet assensum conclu-

sionis, & tribuit virtutem intellectui ad eliciendum assensum conclusionis, efficienter simul cum intellectu ad assensum conclusionis concurret.

8. Obijcies secundo, quod quid quid efficienter cum intellectu concurret ad cognitionem, vel est habitus, aut species impressa & nullus actus, vel assensus intellectus est alterius actus efficienter operatiuus, aut productiuus: ergo assensus præmissarum cum sit actus intellectus, non est productiuus alterius actus: ac perinde non concurret efficienter simul cum intellectu ad assensum conclusionis.

9. Respondetur, quod licet actus intellectus, sicut & voluntatis, qui per se non ordinatur ad alterum actum, non sit productiuus alterius actus; bene tamen potest esse productiuus actus intellectus, & voluntatis, qui ad aliū actū ordinatur, & illū in virtute continet: sicut actus intentionis, quia continet in virtute electionis actum, ad illū efficienter cum voluntate concurret, & voluntati ut eliciat actū electionis, virtutē tribuit. Cum ergo assensus præmissarum ordinetur ad assensum conclusionis, illūq; virtualiter continet; ac intellectui ad eliciendum assensum conclusionis præbeat virtutē, ad cuius elicientiā intellectus absque tali assensu potens non erat, efficienter ad prædictū assensum conclusionis concurret.

10. Obijcies tertio, quod causa effici-

efficienter debet actu existere, dum actu producit effectum. Sed cum actu elicitur assensus conclusionis, iam non existit assensus præmissarum. Ille igitur non concurrat efficienter ad assensum conclusionis. Minor probatur. Tum, quia cum assensus conclusionis eliciatur per discursum, & discursus importet successionem actuum, cessat assensus præmissarum, ut intellectus eliciat assensum conclusionis; ac perinde non existit assensus præmissarum, quando actu elicitur assensus conclusionis. Tū etiā, quia cū diversum sit obiectum assensus præmissarum, & assensus conclusionis, non potest uterque assensus simul existere in intellectu, quia ut docet D. Thomas 1. par. question. 85. art. 4. intellectus non potest simul plura intelligere, ac perinde cum transit ad eliciendum assensum conclusionis, iam desinit habere præmissarum assensum. Tum denique, quia, ut Aristoteles concedit in primo capite primi libri posteriorum, & questione sequenti explicabimus, licet assensus minoris sit simul cum assensu conclusionis; assensus tamen maioris potest esse prius tempore assensu conclusionis. Sed solus assensus minoris non potest esse causa assensus conclusionis, sed si aliquo modo sit illius causa, debet esse simul cum assensu maioris; ac perinde si ille est prius tempore assensu conclusionis, iam non

existet realiter cum elicitur assensus conclusionis; ac per consequens non poterit esse causa assensus illius.

11. Respondetur negando minorem: in eodem enim instanti temporis, ut asserit Aristoteles loco citato, existit assensus saltem minoris, & assensus conclusionis, licet cum ille sit causa istius, sit prius natura, quam iste. Unde ad primam probationem respondetur, quod discursus non importat successionem actuum cum prioritate temporis unius ad alterum, sed sufficit quod sit cum prioritate naturæ; & sic assensus præmissarum debet esse saltem prius natura assensu conclusionis. ¶ Ad secundam probationem respondetur, quod D. Thomas solum intendit, quod intellectus non possit plura eadem attingere cognitione; non tamen quod diversis actibus non possit simul in eodem temporis instanti plura cognoscere, maxime si sint inter se ordinata, sicut sunt obiectum præmissarum, & conclusionis.

¶ Ad tertiam probationem respondetur, quod licet assensus maioris præcedat tempore assensum minoris, assensus tamen minoris quatenus determinat assensum præcedentem maioris, continet in virtute ipsum assensum maioris; ac perinde licet ille solum realiter existat cum de facto elicitur assensus conclusionis, ille ut in virtute continens assensum maioris causat effici-

cien-

cienter assensum conclusionis.

12. Obijcies quarto, quod assensus præmissarum non potest esse causa neque vniuoca, neque æquinoca assensus conclusionis. Ergo nullatenus potest esse causa efficiens illius. Quod non posset esse causa vniuoca probatur. Quia est diuersæ speciei ab assensu conclusionis, utpote hic scientificus, ille ad lumen primorum principiorum pertinens, & causa vniuoca debet esse eiusdem speciei cum effectu. Quod nec posset esse causa æquinoca probatur. Quia causa æquinoca est causa vniuersalis determinabilis per alias causas; assensus autem præmissarum quomodocumque sit causa assensus conclusionis, est causa particularis illius, siquidem in eo genere, quoad illum concurrat, non mediat alia proximior causa.

13. Respondetur, quod licet assensus præmissarum sit causa particularis assensus conclusionis, est tamen causa æquinoca illius, quia id quod concurrat ut quo, & ut virtus agendi, etiam si sit causa particularis & proxima, potest esse causa æquinoca, & ad effectum concurrere diuersæ rationis, & speciei, sicut calor in animali, quia est virtus agendi, licet particularis, est causa æquinoca productionis sanguinis.

14. Ultimo tandem obijcies, quod si assensus præmissarum in genere causæ efficientis concu-

reret ad assensum conclusionis, potest Deus illius concursum supplere, & facere ut absque assensu præmissarum intellectus assensum eliceret conclusionis. Consequens est impossibile. Quia absque præuio assensu præmissarum assensus conclusionis non esset scientificus. Ergo ad illum non cõcurrit assensus præmissarum in genere causæ efficientis, sed in genere causæ formalis, vel in alio genere causæ insupplebilis à Deo.

15. Respondetur negando sequelam. Quia licet Deus possit supplere concursum causæ efficientis; non tamen facere quod effectus eodem modo procedat, sicut à causa particulari efficienti procederet: sicuti potest Deus producere sine generante animal, non tamen ut genitum: quia ut sic dicitur essentiali ordinem ad generans. Et quia assensus conclusionis ut scientificus, scilicet ut ex præmissis illatus, dicit essentiali ordinem & dependentiam à principiis & ab assensu illorum, etiam si ad illum assensum præmissarum concurrat efficienter, non potest Deus facere quod absque assensu præmissarum intellectus assensum eliciat conclusionis formaliter ut scientificus.

cum & ut ex
principijs
illarum.

(2)

Quas-

QVÆSTIO IV.

Utrum assensus præmissarum necessitet intellectum ad assensum conclusionis, ita ut necessario in eodem instanti temporis sit assensus præmissarum, & conclusionis.

LOquimur de assensu præmissarum demonstrationis, an ille necessitet intellectum ad assensum formalem conclusionis, quia assensus virtualis illius non distinguitur ab ipso præmissarum assensu; & loquimur de assensu præmissarum, qui illis ut recte in modo, & figura dispositis correspondet, & respectu intellectus bene dispositi, qui non solum cognoscat veritatem, & necessitatem præmissarum, sed & bonitatem consequentiae.

2. Pro cuius explicatione est advertendum, duplicem esse necessitatem, alteram quoad specificationem, seu quoad speciem actus, alteram autem quoad exercitium. Tunc necessitatur aliqua potentia quoad specificationem, cum si elicit actum, debet esse talis determinatae speciei, ita ut non possit elicere contrarium: & ob id etiam talis necessitas vocatur necessitas contrarietatis, quia est necessitas ad alteram contrarietatis partem. Et ut in intellectu apponamus exemplum, tunc dicitur intellectum necessitari quoad specificationem,

quando si eliciat actum, debeat esse assensus, ita ut non possit esse dissensus, vel e contra, debeat esse dissensus, ita ut non possit esse assensus. Necessitas autem quoad exercitium est, quando potentia ita est determinata ad elicientiam alicuius actus, quod non possit non elicere illum. De utroque ergo modo necessitatis inquirimus an intellectus ex assensu præmissarum necessitetur ad assensum conclusionis.

3. Dico primo. Intellectus ex assensu præmissarum necessitatur saltem quoad specificationem ad conclusionis assensum, ita ut supposito in intellectu assensu præmissarum, si aliquem eliciat actum circa conclusionem, necessario debeat esse assensus, & nullatenus possit esse dissensus. Conclusio est communis, & patet, quia cognoscens veritatem præmissarum, & bonitatem consequentiae, ac sciens quod in bona consequentia ex vero non potest sequi nisi verum, non potest cognoscere conclusionem esse falsam; sed si aliquid de illa cognoscat, debet cognoscere, illam esse veram. Sed circa verum necessitatur intellectus saltem, quoad specificationem, ita ut circa illud si aliquem eliciat actum, debeat esse assensus, & nullatenus possit esse dissensus: ergo ex assensu præmissarum necessitatur intellectus saltem, quoad specificationem ad conclusionis assensum.

7. Dico secundo ex assensu præmissarum necessitatur intellectus etiam quoad exercitium ad assensum conclusionis, ita ut stante assensu præmissarum, intellectus non possit non elicere conclusionis assensum. Oppositum aliqui tenent, sed conclusio est proculdubio D. Thomæ 1. 2. quæst. 17. art. 6. & fere omnium communis. Et probatur, quia licet intellectus in applicatione ad intelligendum hoc, vel illud obiectum, subdatur voluntati, & possit à voluntate ab aliquo obiecto diuerſi, tamen est agens naturale, & applicatum ad obiectum non potest non elicere actum iuxta determinationem, quam habuerit. Sed intellectus per assensum præmissarum convincitur, & determinatur ad conclusionis assensum, & ipse præmissarum assensus est applicatio intellectus ad conclusionem: ergo stante tali assensu præmissarum non solum intellectus non potest elicere dissensum conclusionis, sed nec potest non elicere actum assensus. ¶ Confirmatur, nam potentia viua licet dependeat a voluntate, quoad applicationem ad aliquod obiectum, quia tamen ex se est potentia determinata, & naturale agens, stante applicatione ad obiectum, non potest non elicere visionem, nisi supernaturaliter ei desit ad visionem diuinus concursus: ergo licet potentia intellectiua possit libere à voluntate ad hoc, vel

illud obiectum applicari, cum tamen ex vi assensus præmissarum convincatur, & determinetur ad assensum conclusionis, & ad ipsam conclusionem ex vi talis assensus præmissarum applicetur, stante tali applicatione, & assensu præmissarum, non potest assensum non elicere conclusionis, nisi ei supernaturaliter desit diuinus concursus ad conclusionis assensum.

5. Dico tertio. Hinc sequitur vera intelligentia illius, quod Aristoteles asserit in 1. cap. 1. lib. posteriorum, quod videlicet assensus maioris potest esse prius tempore, quam assensus conclusionis, assensus tamen minoris semper debet esse simul tempore, cum assensu conclusionis, licet illi prioritatem naturæ præcedens. Quia cum solus assensus maioris non sit adæquata causa conclusionis, potest ille tempore præcedere assensum conclusionis. Assensus autem minoris sub sumptus, & ut est determinans maiorem, & continens in virtute assensum maioris, cum sit adæquata causa assensus conclusionis, hic ut pote instantaneus in eodē instanti temporis, licet posterius natura sequitur ad assensum minoris: causa enim naturalis in eodē instanti temporis quo existit, causat suum effectum, si ille sit instantaneus.

6. Aduersus secundam conclusionem obieciens primo, quod ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 9. artic. 1. ad 3. *Voluntas mouet intellectum*

quantum ad exercitium actus quia
 & ipsum verum, quod est peccatum
 intellectus continetur sub vniuersali
 bono, vt quodam bonum particulare.

Sed voluntas non necessitatur
 quoad exercitium ab aliquo bo-
 no in particulari: ergo ad nullum
 actum intellectus mouet illum
 necessario voluntas: ac perinde
 ad nullum exercitium actus est
 necessitatus intellectus. Pater
 hæc vltima consequentia, quia si
 omnis motio intellectus quoad
 exercitium actus provenit à vo-
 luntate, & ad nullum exercitium
 actus voluntas necessario mo-
 uet intellectum; intellectus ad
 nullum exercitium actus erit ne-
 cessitatus: ac perinde quamuis
 supposito assensu præmissarum
 intellectus necessitetur quoad
 specificationem ad assensum cō-
 clusionis, non tamen quoad ip-
 sum exercitium actus; sed pote-
 rit contingere, quod voluntate
 tunc non mouente intellectum
 quoad exercitium assensus con-
 clusionis, illum defacto intelle-
 ctus non eliciat.

7. Responderetur, quod ali-
 quæ sunt potētiae, vt intellectus,
 & potentia visiva, quæ solū sub-
 duntur voluntati, vt ab illa mo-
 ueantur quoad exercitium actus
 antecedenter, & quantum ad ap-
 plicationem ad talem actum, ita
 tamen applicatione non depē-
 derit voluntate, quod tales potē-
 tiæ suos eliciant actus: vt appli-
 cata potētia visiva ad obiectum,
 & existente medio luminoso, nō

est in potentia voluntatis quod
 eliciat, vel non eliciat visionem,
 sed necessario potentia visiva, vt
 agens naturale visionem eliciet.
 Eodem modo intellectus appli-
 cari poterit, vel non applicari à
 voluntate ad cognitionem præ-
 missarum, stante tamen in intel-
 lectu præmissarum assensu, quia
 per illum met applicatur intelle-
 ctus ad cognitionem conclusio-
 nis, non est in potestate volunta-
 tis facere, quod intellectus eli-
 ciat, vel non eliciat conclusionis
 assensum, sed illum omnino ne-
 cessario, vt agens naturale intel-
 lectus eliciet. Vnde ad argumen-
 tum respondetur, quod quia ve-
 rum est particulare bonum vo-
 luntatis, voluntas non omnino
 necessitatur ad applicandum in-
 tellectum ad cognitionem veri, ex
 suppositione tamē, quod pro sua
 libertate voluntas applicauerit
 intellectum ad aliquod obiectū,
 quia intellectus non subditur vo-
 luntati, nisi quoad applicationem,
 eliciet actum iuxta determina-
 tionem obiecti, & quia per assen-
 sum præmissarum omnino de-
 terminatur, & conuincitur ad as-
 sensum conclusionis, omnino ne-
 cessario illum eliciet.

8. Obijcies secundo, quod ex
 præmissis dispositis, & euiden-
 ter cognitis ab intellectu indiffe-
 renter potest deduci conclusio di-
 recta, aut indirecta: ergo intelle-
 ctus non est determinate neces-
 sitatus ex assensu præmissarum
 ad assensum conclusionis direc-
 tæ

æ, sed potest pro libito voluntatis illum mouentis ex talibus præmissis deducere indifferenter assensum conclusionis directæ, vel indirectæ. Non igitur est determinatus necessario ad assensum determinatum particularis conclusionis. ¶ Respondetur, quod cum conclusio directæ immediatius sequatur expressis, mediate autem conclusio indirectæ, & omnis causa determinatè ad suum effectum immediatum inclinet, assensus præmissarum determinat, & necessitat intellectum ad assensum conclusionis directæ, licet postea ex illa per nouam applicationem voluntatis possit deducere conclusionem indirectam.

9. Obijcies tertio contra secundam simul, & tertiam conclusionem, quod intellectus humanus est finitus, & limitatus a diuinitatis, non solum quoad intentionem cognoscendi, sed etiam quoad numerum cognitorum. Potest ergo contingere, quod aliquis intellectus in cognitione præmissarum compleat numerum obiectorum, quæ intra spheram suæ actiuitatis continentur, ac perinde quod cognitis præmissis, & posito illarum assensu, non solum non eliciat in eodem instanti assensum conclusionis, sed nec possit illum elicere, utpote circa obiectum extra spheram suæ actiuitatis existens. Prima consequentia probatur, nam si intellectus aliquis v.g. sit limitatus ad decem

obiecta, hunc numerum cognitione præmissarum potest complere: ac perinde non erit ei locus ad aliud obiectum cognoscendum, nisi à cognitione alicuius ex decem obiectis, quæ cognoscit, diuertatur.

10. Respondetur dupliciter. Primo, quod cum cognitio conclusionis virtualiter contineatur in cognitione præmissarum, & per assensum præmissarum fiat intellectus potens ad assensum conclusionis, nunquam admitterem assensum præmissarum esse intra spheram alicuius intellectus, intra cuius etiam spheram non esset assensus conclusionis: quia licet conclusio sit diuersum cognoscibile à præmissis; est tamen ita connexa cum illis, ut non posset cadere assensus præmissarum intra spheram alicuius intellectus, quin intra eandem cadat assensus conclusionis. ¶ Secundo respondetur, admissio aliquem intellectum ita esse ad aliqua obiecta determinatum, quod non possit ad nouum obiectum applicari, quin vel omnino diuertat attentionem circa aliquod ex præexistentibus, vel aliqua illarum minus intense consideret, quod ad aliquid horum faciendum necessitabitur talis intellectus ex vi assensus præmissarum, si in illis compleatur numerus cognitorum, ut sic assensum conclusionis, ad quem necessario est determinatus, eliciat.

11. Vltimo tandem obijcies

etiam contra secundam, & tertiā conclusionem, quod si quis habeat errorem circa aliquam conclusionem, & postea facta demonstratione circa illam, habeat assensum præmissarum, tunc non potest in eodem instanti habere assensum conclusionis: quia debet expelli ab intellectu error, qui cum faciat aliquam resistantiam, nō videtur posse in eodem instanti expelli, & assensum elici conclusionis. ¶ Respond. quod cum assensus præmissarum omnino conuincat intellectum ad assensum conclusionis, sicut ille est instantaneus, ita & expulsio erroris in eodem sit temporis instanti, licet cum prioritate, & posterioritate naturā in diuerso genere causā: in genere enim causæ efficientis prius est assensus elici scientificum, quam expelli erroneum; in genere tamen causæ materialis prius est expulsio erroris, quam elicentia assensus scientifici.

QVÆSTIO V.

Quid, & quotuplex sit propositio immediata, & per se nota.

CVM, vt in sequētibz videbimus, demonstratio sit syllogismus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, & causis cōclusionis ad eam demonstrationis definitionem intelligendam oportet præcognoscere, quid sit propositio im-

mediata, & per se nota. Et quia demonstratio debet procedere ex propositionibus non qualiter cumque veris, sed necessarijs, & per se, oportet etiam prius explicare, quid sit propositio de omni, & per se, & quotuplex sit modus dicendi per se. De hoc igitur agemus quæst. sequenti, de primo autem in præsentī tractabimus.

2. Dico igitur primo, propositio immediata est illa, *quæ non est altera prior*. Pro explicatione huius est aduertēdum, quod propositio immediata altera est vniuersalis, & quæ ad omnem supponitur scientiam, quæ vocatur *dignitas*, quia illi nullus potest resistere, vt hoc vniuersale principium, *quodlibet est, vel non est*. Alia autem est propositio immediata particularis, vt principium alicuius particularis scientiæ, quod vocatur *positio*, vt in qualibet scientia definitio sui subiecti. De vtraque ergo tali propositione immediata optima est præfata definitio, aliquæ enim sunt propositiones, in quibus prædicatum cōuenit subiecto absque aliquo medio, quod sit causa illud conueniendi subiecto: vt hæc propositio, homo est animal rationale. Aliæ autem sunt propositiones, in quibus vt prædicatum conueniat subiecto, datur aliquid medium quod sit causa talis conuenientiæ, vt in hac propositione, homo est risibilis, vere datur medium, & causa, vt prædicatum

etiam conveniat subiecto, scilicet, hominem esse admiratum. Propositio ergo huiusmodi potest probari, & demonstrari per veram causam convenientie predicari cum subiecto, & sic tali propositioni non convenit definitio assignata propositionis immediate, videlicet quod non sit altera prior illa; convenit tamen predicta definitio omni propositioni, cuius convenientia predicari cum subiecto non potest per veram causam probari, & demonstrari: sic enim intelligitur predicta definitio.

3. Obijciens tamen, quod si aliqua esset propositio immediata, maxime in qua predicatur de finito de definito. Sed illa potest per alteram probari, & proprie demonstrari. Perperam igitur definitur propositio immediata, quod sit illa, qua non est altera prior. Minor probatur, quia una definitio potest probari, & demonstrari per aliam, ut hæc propositio, domus est edificium factum ex fundamento, parietibus, & recto, in qua definitio per causam materiale predicatur de suo definito, & demonstratur a priori per causam finalem hoc modo. Omne illud quod ordinatur ad defendendum nos ab iniurijs temporis, & aliorum debet constare fundamento, parietibus, & recto. Sed domus ordinatur ad sic nos defendendum: ergo debet con-

stare fundamento, parietibus, & recto.

4. Respondetur, quod ut aliqua propositio sit immediata in aliquo genere {ut asserit noster Author hic quæstion. 2. in solutione ad 6.} sufficit, quod in eo genere non sit altera prior, nec possit in eo genere per alteram probari aut demonstrari; non tamen obstat, quod in alio genere sit alia propositio prior illa, per quam in tali diverso genere possit probari, aut demonstrari.

5. Dico secundo. Propositio per se nota est, *que non per aliud medium, sed statim cognita significatione terminorum cognoscitur.* Constat hæc definitio ex differentia propositionis demonstrabilis, & illius, quæ non habet medium, per quod possit probari, aut demonstrari, quod hæc explicatis terminis statim cognoscitur, nec indiget aliquo alio ut cognoscatur; illa vero etiam si explicentur termini, non statim cognoscitur, ut quamvis alicui explicetur, quid significant termini huius propositionis, homo est risibilis, non statim cognosceret eius veritatem, usque dum illa ei proberetur, & demonstraretur per medium, & propriam causam convenientie risibilitatis cum homine. Propositio ergo per se nota est, in qua ita immediate predicatum convenit subiecto, ut cum nullum sit medium, aut

causa talis convenientiæ, posita explicatione terminorum, statim cognoscatur. Ex quo infertur idem esse propositionem aliquam esse immediatam, & per se notam, & omnem immediatam esse per se notam, & e conuerso: & solum hæc duo possunt distinguui, quod esse propositionem per se notam sit quasi effectus huius, quod est, illam esse immediatam.

6. Obijcies, quod plures propositiones, quarum obiecta sensibus euidenter percipiuntur, ut niuem esse albam, esse frigidam, ignem calefacere, & alia huiusmodi, sunt perinde propositiones per se notæ. Et tamen possunt per veras causas convenientiæ prædicari cum subiecto probari, & demonstrari. Perperam igitur dicitur omnem propositionem per se notam esse immediatam, & quæ per propriam causam non possit probari, & demonstrari. Minor pater, nam niuem, v. g. esse albam ex proprio ipsius niuis temperamento, ut per veram causam potest probari, & demonstrari. Et eodem modo possunt probari alia quæ adduximus.

7. Respondetur, hic solum de finiri propositionem per se notam quoad intellectum. Adductæ autem propositiones solū sunt notæ quoad sensum, & euidentia experimentalis, non autem sunt per se notæ quoad intellectum, quia cum intellectus possit cognosce-

re non solum aliquid alicui conuenire, sed & causam talis convenientiæ, si vere habet causam, non dicitur aliquid esse quoad intellectum notum vsque dum cognoscatur illius causa, si illam habet; & cum convenientia quæ enunciat prædicari cum subiecto per prædictas propositiones vere habet causam, tales propositiones non sunt quoad intellectum per se notæ, sed cognoscuntur, & demonstrantur per suam causam.

8. Dico tertio. Propositio per se nota alia est per se nota solum secundum se, alia etiam quoad nos. Diuisio hæc habetur ex D. Thoma 1. p. quæst. 2. art. 1. & q. 10. de veritate art. 12. & probatur ex doctrina eiusdem Angelici Doctoris, quia propositio in qua prædicatū est de essentia subiecti secundum se est per se nota, quia secundum se non habet causam per quam possit probari, aut demonstrari; tamē si ex defectu subiecti, intellectus non cognoscat, quid sit prædicatū, aut subiectū; talis propositio quoad nos per aliquid quoad nos notius, licet non secundum se notius poterit probari, & demonstrari. Ut hæc propositio, Deus est, est per se notæ; cū prædicatū non solū sit de essentia subiecti, sed omnino idem cum subiecto, & tamen quoad nos, qui non cognoscimus, quid sit Deus, per eius effectus, qui quamuis secundum se non sint notiores, nobis tamē sunt magis noti, proba-

probamus, & demonstramus, Deum esse. Iam igitur aliqua datur propositio solum secundum se, & non quoad nos per se nota. Aliæ autem sunt propositiones, & secundum se, & etiam quoad nos per se notæ, ut illæ in quibus prædicatur definitio de definito, quia non habemus aliqua notiora, etiam quoad nos per quæ illas possimus probare.

9. Quod si inquiras, an propositio in qua prædicatur prima passio de subiecto, ut hæc, omnis homo est disciplinabilis, si supponamus, disciplinabile esse primam passionem hominis, sit per se nota? Respondetur illam esse per se notam secundum se, non vero quoad nos. Oppositum primæ partis huius asserti tenet Scotus in 1. distin. 2. quæst. 2. existimans, propositionem in qua prædicatur passio de subiecto, non esse per se notam, bene tamen illam in qua prædicatur passio de definitione subiecti, ut si dicas, omne animal rationale est disciplinabile. Sed tamen cum te ipsa, & secundum se non differant subiectum, & eius definitio, si una propositio est per se nota secundum se, etiam & altera. Et re vera ita est, quia cum talis propositio in qua prima passio prædicatur de subiecto, non competat subiecto, nisi media de definitione subiecti, quæ ab ipso subiecto non distinguitur, re vera in tali propositione prædicatum immediate convenit subie-

cto, nec potest per aliquod proprie medium probari: ergo secundum se talis propositio est immediata, & per se nota; non est tamen per se nota, quoad nos, quia cum nobis notior sit definitio alicuius, quam ipsum definitum, propositio in qua prædicatur prima passio de subiecto, cum probetur per ipsam definitionem subiecti, quæ quoad nos est notior, demonstratur quoad nos; ita perinde licet secundum se sit per se nota, non tamen quoad nos.

QVÆSTIO VI.

Quid sit propositio de omni: quos sint modi per se: & quid sit prædicatum universale?

DE his tribus simul in hac quæstione inquirimus, quia (ut videbimus) se habet tanquã superius, & inferius, & de his tribus oportet prius agere, quam de demonstratione, ut postea videamus, an illa ad demonstrationem requirantur.

2. Circa primum igitur est advertendum, quod aliud est dici *de omni* priorillicum; aliud vero posteriorillicum. Dici *de omni* priorillicum, ut in tertio libro Summarum explicuimus, est quod ita prædicatum dicatur de subiecto, ut nihil sit sub sumere sub subiecto, de quo siue vere siue false, siue necessario, siue contingenter non dicatur prædicatum. Dici vero *de omni* posteriorillicum

ristice est, quod nihil sit subsumere sub subiecto, de quo vere & semper non dicatur prædicatum. Cum autem id quod vere & semper de aliquo dicitur, necessario illi competat, dici de *omni* posterioristice, est quod sit propositio de *omni* & necessaria, & quia in materia necessaria, in definita æquualet vniuersali propositio indefinita licet quod ad modum non sit de *omni*, quia prædicatum non dicitur de subiecto distributo, quo ad rem tamen, & æquualementer potest esse de *omni* posterioristice.

3. Obijcies, quod hæc propositio, Deus est, utpote necessaria, est de *omni* posterioristice, & tamen non de *omni*, quod potest subsumi sub subiecto potest dici prædicatum, quia cum subiectum sit omnino singulare, nihil est subsumere sub illo. Perperam igitur definitur propositio de *omni*, quod sit, in qua nihil sit subsumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. ¶ Respondetur negando consequentiam, quia consulto dicitur negative, quod nihil sit subsumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, quod potest verificari, vel possitue, quia de *omni* subsumpro sub subiecto dicitur prædicatum, vel negative, quia nihil est subsumere sub subiecto, ut in adducta propositione.

4. Obijcies secundo, quod istæ propositiones, sol oritur, in

omni vere sunt trinitrua, sunt propositiones de *omni* posterioristice, cū de illis possit esse scientia. Et tamen prædicatum non conuenit semper subiecto, sed interdum competit, & interdum non competit: sol enim mane oritur, & vespere non oritur, & non in omni tempore sunt trinitrua, immò neque in omni vere. Male igitur definitur propositio de *omni* posterioristice, quod prædicatum semper conueniat subiecto.

5. Respondetur cum nostro Authore, quæst. 3. circa solutionem primi argumenti, quod sicut in scientijs non est idem gradus certitudinis, ita & in propositionibus de *omni* est quadruplex gradus conueniendi prædicatum subiecto. Primus, conueniendi semper, & pro omni tempore in defectibiliter, ita ut neque supernaturaliter possit non conuenire; ut in hac propositione, omnis triangulus habet tres angulos. Secundus conueniendi semper, naturaliter tamen, ita ut supernaturaliter possit non competere ut prædicatum huius propositionis, omnis homo est risibilis si Deus potest separare risibilitatem ab homine. Tertius conueniendi naturaliter in defectibiliter, pro certo tamē, & determinato tempore, ut prædicatum huius propositionis, sol oritur in nostro emisphærio, quod naturaliter, & in defectibiliter competit Soli pro determinato tempore.

potest autem. Quartus denique gradus est conueniendi praedicatum subiecto pro determinato tempore, regulariter tamen & ut in plurimum, ut quod in omni vere sit tibi tua. Et omnes istae propositiones sunt de omni posteriorissime, quia omnes suo modo sunt necessariae.

6. Quoad secundum quatuor assignat Aristoteles modos per se. Primus, in quo definitio, aut pars definitionis praedicatur de definito. Secundus modus per se est in quo subiectum est de definitione praedicati, ut cum praedicatur passio de suo subiecto. Tertius cum aliquid existit per se, & non in alio. Quartus, cum de causa per se eius praedicatur effectus, ut edificator aedificat. Et dicitur causa per se ad differentiam cause per accidens, ut musicus est causa per accidens aedificandi; ut aedificet enim per accidens est, quod sit musicus. Et est aduertendum, quod ex his quatuor modis duo priores sunt modi per se praedicandi; tertius est modus per se essendi; quartus est modus per se causandi. Vnde licet in illo possit fundari modus praedicandi, non tamen ex eo, quod sit modus per se causandi, nisi aliunde proueniat, sequitur, quod sit modus per se praedicandi. Plures enim effectus accidentaliter praedicantur de sua causa per se, ut haec propositio est accidentalis, aedificator aedificat. Aliquando tamen coinci-

dunt modus per se causandi & modus per se praedicandi, quia propria passio in secundo modo per se praedicatur de suo subiecto, & subiectum est causa per se passionis.

7. Obijcies primo aduersus primum modum perfectatis. Quod non solum propositiones in quibus definitio, aut pars definitionis praedicatur de definito, sunt in primo modo dicendi per se, sed plures aliae, ut cum una definitio praedicatur de alia, ut si dicas, syllogismus faciens scire est syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, &c. Et cum differentia superior praedicatur de inferiori, ut si dicas, rationale est sensibile. Perperam igitur limitatur primus modus praedicandi per se ad propositiones, in quibus definitio, aut pars definitionis praedicatur de definito.

8. Respondetur, Aristotelem asserere, quod omne praedicatum quod est de essentia subiecti praedicatur in primo modo dicendi per se de illo, & sic sunt in primo modo dicendi per se propositiones positae in argumento. Cum autem dicitur, quod primus modus dicendi per se est, quando definitio, aut pars definitionis praedicatur de definito, id ponitur magis, ut exemplum, certum, & notius, quam ad limitandum talem modum dicendi per se.

9. Obijcies secundo, quod in

hac propositione, risibile est homo, prædicatur pars definitionis de definito, quia subiectum est de definitione propriæ passionis; & ideo cum è conuerso risibile prædicatur de homine, dicit Aristoteles, quod est in secundo modo dicendi per se, quia subiectum est de definitione prædicati: & tamen tales propositiones non sunt in primo modo dicendi per se. Non omnis igitur propositio, in qua prædicatur definitio, aut pars definitionis de definito, est in primo modo dicendi per se. Minor probatur. Tum, quia prædicatum est quid extrinsecum subiecto, substantia enim extrinseca est accidenti. Tum etiam, quia talis propositio est indirecta: ergo non videtur esse in primo modo dicendi per se.

¶ 10. Respondetur, negando minorem, & ad primam probationem dico, quod cum totum esse accidentis proprii sit in ordine ad determinatum subiectum, licet illud, cum sit substantia, sit ipsi accidenti extrinsecum, ordo tamen ad illud est essentialis, & si propria passio significetur in concreto, essentialiter de illa prædicatur proprium subiectum.

¶ Ad secundam probationem respondetur primo, quod non obstat, propositionem esse indirectam, dummodo sit essentialis, ut non pertineat (licet aliquantulum minus proprie) ad primum modum dicendi per se. ¶ Secun-

do respondetur, quod propria passio potest comparari ad subiectum, ut ad id cui tanquam forma inhaeret, & ut ad id in ordine ad quod definitur. Et licet primo modo consideratum subiectum, prædicetur indirecte de passione; iuxta alteram tamen considerationem prædicatur directe de illa, quia omnis definitio, & pars definitionis directe prædicatur de definito.

¶ 11. Obijcies tertio contra secundum modum per se, quod non solum accidens proprium; sed & omne accidens definitur per subiectum. Et tamen nõ omne accidens prædicatur in secundo modo dicendi per se de subiecto, sed aliquid omnino accidentaliter, ut accidens commune. Perperam igitur dicitur, quod propositiones, in quibus subiectum est de definitione prædicati, sunt in secundo modo dicendi per se. ¶ Respondetur cum nostro Authore, quæst. 3. ad 4. quod cum accidens commune, licet per se dicat ordinem ad subiectum, nullum tamen sibi vendicat determinatum subiectum; nullum est subiectum determinatum, de quo possit prædicari, quod de illius sit definitio; accidens autem proprium cum determinatum exigit subiectum cui competit, & à quo dimanat, cum de illo prædicatur, prædicatur de eo, quod est de illius definitione, ac perinde in secundo modo dicendi per se.

12. Circa tertium denique, quod inquirebamus, quid sit propositio de predicato vniuersali, responderetur cum Aristotele in præfati. 1. libro cap. 4. *Quod vniuersaliter id competit, quod dicitur de omni per se, & secundum quod ipsum.* Pro cuius explicatione est aduertendum, quod hæc tria, *de omni per se, & secundum quod ipsum.* Habent se tanquam superius, & inferius: omnis enim propositio, quæ est de predicato vniuersali, idest, secundum quod ipsum, est per se; & omnis quæ est per se, est de omni; non tamen omnis quæ est de omni, est de per se, nec omnis quæ est per se est de predicato secundum quod ipsum.

13. Iuxta quam definitionem tria requiruntur ad prædicatum vniuersale, vt sumitur in præfati. Primum est, quod sit *de omni*, defectu cuius risibile non est prædicatum vniuersale respectu animalis. Secundum est, quod sit *per se*. Defectu cuius alium non est prædicatum vniuersale respectu iniui, quia licet sit *de omni*, non tamen est per se, sed conuenit contingentet iniui. Tertium est, quod conueniat subiecto *secundum quod ipsum*, idest secundum, quod tale est seu conuertibiliter; defectu cuius sensibile non est prædicatum vniuersale respectu hominis, quia licet sit prædicatum *de omni, & per se*; non tamen conuenit illi *secundum quod ipsum*, liqui-

dem sensibile non conuenit homini secundum quod est homo, sed secundum quod est animal; nec perinde dicitur conuertibiliter cum homine. Prædicatū autem vniuersale ad modum explicatum eo ipso dicitur conuertibiliter cum subiecto.

QVÆSTIO VII.

Utrum recte ab Aristotele definiatur demonstratio.

DEmonstratio duo includit, formam scilicet syllogisticam, & materiam præmissarum, ratione materiæ causat scientiā, licet ad id vt conditio forma syllogistica, seu bonitas consequentiæ requiratur. Et quia Aristoteles in libris priorum sufficienter formam explicuit syllogisticam; nunc demonstrationem quoad materiam dupliciter definit. Primo in ordine ad effectum, seu finem, *quod sit syllogismus faciens scire.* Secundo per ea quibus demonstratio debet constare, videlicet, quod sit *syllogismus ex veris, prius, & immediatis, prioribus, notis, & causis conclusionis.* De utraque ergo ista definitione inquirimus, an sit bona.

2. Dico primo. Prima assignata definitio demonstrationis est bona. Probat, quia cum demonstratio sit instrumentum intellectuale, cuius finis est scientia, optime in ordine ad talem finem, qui simul est effectus demonstratio-

monstrationis, definitur. Ex quo etiam excellencia demonstratio-
nis super alios syllogismos, qui
non faciunt scire, deducitur.
Cum autem in ea definitione di-
citur, quod demonstratio fa-
ciat scire, si scire accipiatur pro ac-
tuali assensu scientifico (ut re-
vera videtur accipi) demonstra-
tio accipitur, non pro toto syllo-
gismo, ut includit præmissas, &
conclusionem, sed solum pro præ-
missis in modo, & figura disposi-
tis, quarum assensus sunt causa
assensus conclusionis; ac perin-
des faciunt scire; si autem scire
accipiatur pro habitu scientiæ,
sic demonstratio sumpta pro as-
sensu præmissarum, & conclusio-
nis facit scire, quatenus ta-
lis, conclusionis assensus scien-
tificus habitum generat scientiæ.

3. Dico secundo, optima est
secunda assignata demonstratio-
nis definitio. Probat. Tum
authoritate Aristotelis, & om-
nium eius interpretum. Tum re-
tiam, quia optime aliquid defini-
tur per suam causam materia-
lem: ergo cum sic per secundam
definitionem definiatur demon-
stratio, optime per illam defini-
tur. Tum denique, vel maxime
id probatur, explicando singulas
definitionis particulas. Ex qua-
rum explicatione non solum boni-
tas prædictæ definitionis com-
probabitur, sed & omnia quæ ad
uersus illam poterunt obijci, obi-
ter diluentur.

4. Demonstratio igitur est

syllogismus ex veris. Syllogismus po-
nitur loco generis, quia enchi-
rriema, cum in illo non coniungit-
tur medium cum extremitati-
bus, non est demonstratio. De-
bet autem demonstratio constare
ex præmissis *veris*, quia licet ve-
rum possit inferri ex falso, non
tamen tanquam ex causa, quali-
ter conclusio in demonstratione
sequitur ex præmissis. Unde
cum conclusio demonstrationis
utpote scientifica non solum de-
beat esse vera, sed & necessaria,
præmissæ non solum debent esse
veræ, sed & necessariae, proposi-
tiones videlicet *de omni & per se*.

5. Debet etiam constare
demonstratio *ex primis, & immedia-
tis*, & quamvis in re idem sit ali-
quam propositionem esse primam,
& immediatam, ponitur tamen
utrumque (ut ait D. Thomas hic
le&4.) ad explicandum, quod
dicitur propositio immediata
quatenus non est altera prior per
quam probatur, & dicitur prima
in ordine ac conclusionem, quia
est prior illa.

6. Omnis autem demonstra-
tio debet constare ex propositio-
nibus immediatis, formaliter,
vel virtualiter proxime, vel re-
mote, ut explicat D. Thomas hic
lectione 4. quia in demonstratio-
ne v. g. primæ passionis præmis-
sæ debent in se ipsis esse imme-
diatæ, & quæ per aliud non pos-
sunt probari, aut demonstrari. In
demonstratione autem aliarum
sequentium passionum, licet

premissæ sint per alias priores propositiones demonstrabiles, quia tamen nisi quis sciat easdē præmissas ad principia indemonstrabilia reducere, non potest medijs illis scientiam habere conclusionis, ipsæ præmissæ, vt ad principia in demonstrabilia reducere dicuntur virtualiter, & remote immediata. Et sic omnis demonstratio debet procedere ex immediatis virtualiter saltē & remote.

7. Ex tribus reliquis definitionis particulis prius cum Aristotele explicatur vltima, quia ex illa deducuntur alia duæ. Debet igitur demonstratio constare ex causis conclusionis. Pro quo est aduertendum, quod omnis præmissæ ex qua inferitur conclusio, est causa illius saltem in cognoscendo, quia est causa, vt illa cognoscatur, sed in super possunt præmissæ esse causæ conclusionis in essendo, ac perinde etiā in cognoscendo: & quamuis hic possent accipi causæ conclusionis, vt abstrahunt à causis in essendo, vel solum in cognoscendo, vt hæc definitio cōpetat etiā demonstrationi à posteriori: tamē quia Aristoteles hic solum intendit definire demonstrationem à priori seu *propter quid*, quia illa solum est simpliciter demonstratio, & facit simpliciter scire, in hac definitione cum dicitur, quod demonstratio debet procedere ex causis conclusionis, intelligitur ex causis non solum in

cognoscendo, sed in essendo. Per causas autem in essendo intelligitur veras causas phisicas, vel id quod se habet vt ratio formalis conclusionis etiam cum sola distinctione virtuali ab illa: qualiter inter passionem entis, licet propter identitatem formalem vna non sit causa phisicē alterius, est tamen ratio formalis illius; & inter attributa diuina vnum cōsideratur, vt ratio formalis alterius, quod sufficit vt licet vnum per alterū demonstretur.

8. Aliæ denique vltimæ duæ particula, videlicet, quod demonstratio debeat procedere ex prioribus, & notioribus, ex præcedenti facile deducuntur, quia cum omnis causa, vel ratio formalis alterius sit prior illo, si demonstratio debet procedere ex causis conclusionis, etiam ex prioribus ipsa conclusione: & ex notioribus illa, quia cum conclusio cognoscatur propter præmissas, præmissæ debent esse notiores ipsa conclusione.

QVÆSTIO VIII.

Utrum præmissæ sint certiores conclusionē.

EX Aristotele cap. 2. libri primi posteriorum deducitur, præmissas debere esse certiores, & notiores cōclusionē, quia *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, ergo cum propter præmissas certificemur de conclusione, ipsæ debent esse certiores.

certiores conclusione. Circa hoc igitur dictum, & circa rationem illius in presenti de eius veritate dubitabimus. Videtur enim in primis ipsam assertum esse falsum. Primo, quia præmissæ sunt causæ naturales assensus conclusionis: ergo influunt totam suam certitudinem in conclusionem: ac perinde non sunt certiores illa. ¶ Secundo, quia in demonstrativis Theologicis quandoque concurrunt altera præmissæ naturalis: ergo illa saltem non potest habere maiorem certitudinem, quam conclusio, quæ super naturalem habet certitudinem ex certitudine alterius præmissæ de fide derivata. Tercio, quia si omnes præmissæ essent certiores conclusione, cum ordine quodam plures passionēs demonstrantur; assensus decimæ, aut undecimæ conclusionis nullam, vel tenuissimam haberet certitudinem, contra manifestam experientiam, quod etiam de ultimis conclusionibus sumus certissimi. Sequela probatur, quia si prima principia indemonstrabilia sunt certiora prima conclusione, & hæc cum affirmatur, ut principium ad demonstrandam secundam conclusionem, sit certior illa; deveniendo sic ordinate ad ultimas conclusiones, videtur quod ille nullam, vel tenuissimam habeant certitudinem.

2. Aduersus rationem autem conclusionis fundatam in illo axiomate *propter quod unum quod-*

que tale, & illud magis, facit, quod illud plurimas habet instantias. Prima, quia paries est albus propter albedinem, & tamen albedo, non est magis alba. Secunda, quia sanguis minuitur propter sanitatem, & tamen sanitas non magis minuitur. Tertia, quia terra est calida propter solem; & tamen sol non est magis calidus. Quarta; quia conclusio scitur propter prima principia: & tamen prima principia non magis sciuntur. Quinta, quia Petrus est homo propter patrem ipsam generantem: & tamen pater non est magis homo, quam ille. Sexta, quia Filius in diuinis spirat propter patrem communicantem ei virtutem spiratuum: & tamen Pater non magis spirat, quàm Filius. Septima, quia animal est risibile propter hominem: & tamen homo non est magis risibilis, quam animal.

3. His tamen non obstantibus, verum est, quod si solū propter præmissas, & non aliunde assentiatur quis conclusioni, certius assentiatur præmissis, quàm conclusioni, idque optima ratione ex prædicto axioma recte intellecto comprobatur. Dixi, si quis conclusioni solum propter præmissas, & non aliunde assentiatur: nam ut optime aduertit noster Author in presenti questione 2. circa solutionem ad 8. argumentum; si quis assentiatur huic conclusioni, Deus est, & propter præmissas, quibus illa d

polle-

posteriori, & quoad nos demonstratur, & simul propter auctoritatem Dei id dicentis, maiorem certitudinem habet conclusionis, quam præmissarum. Conclusio autem quoad utramque partem non melius, quam ex solutionibus obiectionum aduersus illam comprobabitur.

4. Vnde ad primam dico, quod cum præmissarum assensus, licet sint causæ naturales, sint causæ æquiuocæ assensus conclusionis non influunt in illam totam suam certitudinem, quia causa æquiuoca quamvis naturalis nõ producit effectum æqualis perfectionis cum ipsa. ¶ Ad secundam respondetur, quod licet præmissa naturalis secundum se sit minoris certitudinis, quam conclusio Theologica, vt tamen assumitur cum altera præmissa de fide, & ab illa eleuatur, habet certitudinem supernaturalem, & maiorem quam ipsa conclusio Theologica. ¶ Ad tertiam obiectionem neganda est sequela: quia excessus certitudinis præmissarum ad conclusionem, neque est perceptibilis, neque ita magnus, vt deueniendo ad ultimam conclusionem, illa habeat remississimam certitudinem, quia talis remissio certitudinis non fit per modos determinatos, ita vt si primum principium alicuius scientiæ habeat certitudinem v.g. vt quatuor, prima conclusio habeat solum certitudinem vt tria, & secunda vt duo, & tertia vt vnum; sed fit talis re-

missio per partes proportionales ita vt forsitan vltima conclusio habeat certitudinem, vt duo. 5. Ad secundum autem principale argumentum contra veritatem illius axiomatis, vt respondeamus, est aduertendum, quod vt illud verificetur, aliquas diuersis in locis ei adhibet limitationes D. Thomas, vt 1. p. quæst. 87. art. 2. & in 1. dist. 12. quæst. 1. art. 2. ad 2. & 2. metaph. lect. 2. & 1. Posteriorum lect. 6. ex cuius doctrina deducitur, quod vt prædictum axioma sit vnde quæque verum, tres requiruntur conditiones. Prima, quod effectus, & causa conueniant in eadem ratione, & denominatione, & vnũ sit tale, quia alterum est tale. Secunda, quod talis ratio in qua conueniunt, suscipiat mag's, & minus. Et tertia, quod distinguantur causa, & effectus, & non sit eadem forma vtriusque: cū his enim conditionibus nullam prædictum axioma patitur instantiam, & illæ quæ in argumento assignantur, ex defectu alicuius ex his conditionibus proueniunt. Vt ex defectu primæ conditionis quatuor priores instantiæ: paries enim, & albedo non conueniunt in denominatione albi, nec paries est albus, quia albedo est alba; sanguis autem & sanitas licet possint conuenire in ratione minutionis, non tamen sanguis minuitur, quia sanitas minuitur. Terra etiam, & Sol non conueniunt in ratione calidi, nec terra est

est calida; quia Sol est calidus. Nec denique prima principia cōnunt in ratione, & denominatione sciti, quia prima principia non sciuntur. Defectu autem secundæ cōditionis provenit quia instantia, quia licet filius sit homo propter patrem generantem, & talis causa, & effectus cōnunt in denominatione hominis; ratio tamen hominis non suscipit magis, aut minus. Præterquam quod potest dici, quod pater non est causa per se filij, & hoc axioma solum habet verum in causis per se, & quæ sunt cause non solum rationis individnalis, sed etiam speciei. Defectu denique tertiæ conditionis proveniunt duæ ultimæ instantiæ, quia eadem est forma, & ratio spirandi in Patre, & in Filio, & eadem risibilitas in homine, & in animali.

6. Sic igitur explicatum, & limitatum prædictum axioma optime probat intentum Aristotelis, quia præmissarum assensus sunt causæ realiter distinctæ ab assensu conclusionis, & in talibus causis, & effectui non est eadem forma, nec eadem certitudo, & conveniunt in denominatione certitudinis, & conclusio est certa, quia præmissæ sunt certæ, ac denique certitudo est ratio potens suscipere magis, aut minus: ergo si assensus cōclusionis est certus propter præmissas, præmissæ sunt magis certæ.

QVÆSTIO IX.

Præmissæ ad quæ dividatur demonstratio in demonstrationem, quia & propter quid.

VT ad quæstionem respondeamus, oportet præmittere, quid sit demonstratio *quia* & *propter quid*, ad quod resolutorie est dicendum; demonstracionem *propter quid* esse per quam demonstratur, quid aliquid sit, & propter quid sit per causam eius propriam. Causa autem propria est illa, quæ cōvertitur cum suo effectui, ut causa propria risibilitatis, esse admirativum; quia convertitur admirativum cum risibili. Et etiam causa propria licet magis mediata est rationalitas, quia etiam convertitur admirativum cum rationali. Demonstratio autem *quia* (quæ non dicitur *quia*, id est per causam, sed quæ demonstrat, quod aliquid est) est illa per quam demonstratur, quod aliquid est, nō tamen propter quid sit, tãquam per causam propriam, ut cum demonstratur, quod aliquid sit per suum effectum, vel per causam remotam non convertibilem cum effectui, ut si demonstrares, lapidem non respirare, quia non est animal, sic, omnis respirans est animal, lapis non est animal: ergo lapis non respirat: esse enim animal, est causa remota respirandi, non tamen propria

pria, quia non convertitur cum effectu: licet enim omne respirans sit animal, non tamen omne animal respicitur.

2. Hinc sequitur, non esse idem demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem *à priori*, quia licet omnis demonstratio *propter quid*, sit *à priori*; non tamen omnis demonstratio *à priori* est *propter quid*. Demonstratio enim per causam remotam est *à priori*, siquidem omnis causa etiam remota est prior suo effectu: & tamen non est demonstratio *propter quid*, quia non est per causam propriam: similiter non est idem demonstratio *à posteriori*, ac demonstratio *quia*: licet enim omnis demonstratio *à posteriori* sit demonstratio *quia*, non omnis demonstratio *quia* est *à posteriori*, sed solum illa quæ est per effectum; non autem illa quæ est per causam remotam.

3. His suppositis dicendum est, adæquate dividi demonstrationem *quia*, & *propter quid*. Conclusio cum Aristotele capit. 10. est communis omnium eius interpretum, & inter illos nostri Authoris in presenti, quæstion. 5. & probatur, quia hæc divisiō datur per immediatam contradictoriam, scilicet per demonstrare aliquid per propriam illius causam per quod constituitur demonstratio *propter quid*, & demonstrare aliquid non per propriam il-

lius causam, in quo consistit demonstrationem *quia*, sed divisiō per contradictoriam non potest non esse adæquata, cum non possit aliquid contineri subdiuiso, cui non competat aliquid ex dictis membris contradictorijs: ergo prædicta divisiō est adæquata, idque amplius patebit ex solutione illorum, quæ aduersus eius sufficientiam obijciuntur.

4. Obijcies ergo, plures esse demonstrationes, quæ ad nullum membrum huius divisionis pertinent, insufficientes ergo est præfata divisiō. Antecedens probatur primo, nam demonstratio, quam commentator appellat demonstrationem simpliciter, quæ demonstrat, quid sit aliquid, & propter quid sit, nō est determinare demonstrationem *propter quid*, aut demonstrationem *quia*. Secundo, quia demonstratio per signum, cum illud possit non esse causa, aut effectus eius, quod demonstratur, non est demonstratio *quia*, aut *propter quid*. Tercio, nam demonstratio deducens ad impossibile, nō videtur ad aliquod membrum huius divisionis pertinere. Quarto, quia neque etiam demonstratio, quæ procedit per negationem, videtur esse demonstratio *quia*, aut *propter quid*: quia negatio cum nihil sit, nō potest esse causa, aut effectus alicuius. Quinto, quia demonstratio unius effectus per alterum, quorum unus nō sit effectus, nec causa alterius, nō potest esse demonstratio *quia*,

quia, nec propter quid. Sexto, quia demonstratio in qua ex practico superiori colligitur aliquid conuenire inferiori, vel si dicas, omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia, nec est demonstratio, *quia* nec propter quid, cum animal non sit causa, aut effectus substantie. Septimo denique, quia cum demonstratur propositio singularis ex vniuersali, in qua continetur, non est demonstratio, *quia* aut propter quid, cum non sit per causam, nec per effectum.

5. Respondetur tamen, negando antecedens. Ad primam probationem respondetur demonstrationem, quam appellat commentator demonstrationem simpliciter, esse demonstrationem propter quid. Quia omnis demonstratio propter quid, cum demonstrat, propter quid sit veritas conclusionis, virtualiter etiam demonstrat, quod illa sit, & si aliqua demonstratio id explicite demonstrat, erit perfectior demonstratio intra demonstrationem propter quid. Ad secundam probationem respondetur, per demonstrationem a signo solum demonstrari, rem esse, non propter quid sit, siue signum sit causa remota, siue effectus, siue aliquid concomitantis. Vnde talis demonstratio semper est demonstratio, *quia* cum illa non solum sit demonstratio per effectum, sed quæ demonstrat, rem esse non propter

quid: & in hoc peccat plures objectiones, dum accipiunt demonstrationem *quia*, quod sit solum ea, quæ est per effectum. Ad tertiam respondetur, quod demonstratio deducens ad impossibile, si deducat ad impossibile per causam propriam, vt si demonstraretur lapidem non esse risibilem, quia sequeretur illum esse rationalem, pertinet ad demonstrationem propter quid: si autem deducat ad impossibile per effectum, vt si demonstraretur lapidem non esse rationalem, quia sequeretur illum esse risibile, aut per causam remotam, vt si probetur lapidem non respirare, quia sequeretur illum esse animal, pertinet ad demonstrationem *quia*. Ad quartam similiter respondetur, quod etiam negationes suo modo sunt causa, & effectus alterius negationis. Vnde demonstratio procedens ex negatione causæ propriæ, vt si sic demonstraretur pisces non respirare, omne respirans habet pulmonem, pisces non habent pulmonem: ergo pisces non respirant, est demonstratio propter quid: & demonstratio procedens ex negatione effectus, vt hæc, omne risibile est admiratum, nullus lapis est risibilis, ergo nullus lapis est admiratus: & quæ procedit per negationem causæ remotæ, vt hæc omne respirans est animal, nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est respirans, pertinet ad demonstrationem *quia*. Ad quintam

ram probationem, quidquid sit an vnus effectus possit demonstrari per alium, si talis detur demonstratio illa erit demonstratio quia, cum ad illam pertineant omnes demonstrationes per quas demonstratur, rem esse, & non propter quid sit. ¶ Ad sextam respondetur, illam demonstrationem pertinere ad demonstrationem quia, eo quod esse animal non est causa propria, vt aliquid sit substantia, sed quasi causa remota, quia animal non dicitur ad conuertentiam cum substantia. ¶ Ad vltimam denique probationem dico, quod præterquam quod cū ex vniuersali probatur singularis in illa contenta, cum id non fiat artificiose, & per verum medium distinctum à conclusionem, sed solum per applicationem vniuersalis ad suas singulares, talis syllogismus vere non est demonstratio; si tamen esset demonstratio, illa esset demonstratio propter quid, quia vniuersalis se habet vt causa omnino proxima, & propria singularis.

QVÆSTIO X.

Vtrum diuisio demonstrationis in demonstrationem quia & propter quid sit vniuersa.

CVm demonstratio sit instrumentum intellectuale ad generandam scientiam, resolutio huius quæstionis maxime dependet ex altera, an scilicet de-

monstratio, quia generet simpliciter scientiam. Ad quod resolutorie responderetur, quod licet imperfectam, simpliciter tamen generat scientiam. Probatur primo, quia scientia, quam plures Philosophi habent, quod Deus sit, licet comparata ad scientiam, quam de Deo habent beati, sit multo imperfectior illa, & in comparatione illius possit dici secundum quid scientia; tamē absolute, & simpliciter est scientia. Et tamen illa habetur per demonstrationem, quia & per effectus; ergo demonstratio, quia generat simpliciter scientiam. ¶ Confirmatur, quia D. Thomas 1. part. quæst. 2. art. 2. & 3. absolute, & sine addito ait, Deum esse, demonstrari, idque pluribus rationibus, & omnibus ab effectibus demonstrat, sed quod absolute demonstratur absolute & simpliciter scitur: ergo demonstratio à priori simpliciter generat scientiam.

2. Secundo probatur conclusio, quia assensus, qui habetur per demonstrationem per effectus est simpliciter assensus intellectualis, & habitus qui producit per illum est habitus simpliciter intellectualis, ergo talis assensus, & habitus debent esse simpliciter in aliqua specie; non autem nisi in specie scientiæ: ergo ad illam simpliciter pertinet. Minor probatur, quia talis assensus, & habitus cum sit certus, & euident non potest esse fidei, aut

opinionis, & cum sit per discursum acquisitus non potest pertinere ad lumen primorū principio rū. Restat ergo, quod pertineat ad habitū, & assensum scientiam.

3. Obijcies primo, quod Aristoteles (vt infra videbimus) definiens scire, ait quod scire est rem per causam cognoscere: ergo demonstratio per effectū nō facit simpliciter scire. ¶ Res. primo, quod ea definitio intelligitur de causis, vt abstrahūt a causis in essendo, simul & cognoscēdo, & a causis solū in cognoscēdo: & demonstratio per effectum licet non faciat scire per causas in essendo, facit scire per causas in cognoscendo; quia etiam effectus quatenus magis nobis noti sunt causa in cognoscendo suā causā in essendo. Secundo dicitur, quod Aristoteles ibi solum definiuit scientiam, quā sit perfectissime scientia, quā solum est illa, quā habetur per veram, & propriam causam in essendo. Inde tamen nō sequitur, quod scientia per effectum non sit re vera simpliciter scientia, licet in comparatione ad aliam perfectissimam possit quodammodo vocari scientia secundum quid.

4. Obijcies secundo, quod demonstratio quia non quietat intellectum, sed ille manet suspensus quoad vsque radicem, & propriam causam veritatis sciat, proprium autem videtur scientiā quietare intellectum: ergo per demonstrationem quia non

videtur proprie, & simpliciter generari scientiam. ¶ Responde-
tur, quod cum per demonstrationem quia non attingatur, aut intendatur, quid sit obiectum, sed an illud sit, & hoc euidenter per illam probetur quantum ad hoc per talem demonstrationē quietatur intellectus: licet quia talis demonstratio est imperfecta, & solum tendit ad praeambulum scientiarum, videlicet ad an est obiecti, maneat desiderium perfectius cognoscendi obiectum, & sciendi de illo quid, & propter quid sit.

5. Hinc sequitur resolutio quæstionis, quod videlicet vniuocē diuiditur, tanquam genus in suas species demonstratio in demonstrationem, quia & propter quid. Prima pars conclusionis probatur, quia quando aliqua duo simpliciter participant rationem superiorem, licet vñ multo perfectius, quam alterum talis ratio superior vniuocē logice in illa diuiditur, licet in illa sit analogia phisica, sicut illa solum est inter hominem, & murem, quia simpliciter participant rationem animalis licet multo imperfectius mus quam homo, sed, vt vidimus, rationem denotat rationis, quā in eo, quod est facere scire consistit, simpliciter participat demonstratio, quia & propter quid, licet hæc multo perfectius quam illa: ergo demonstratio vniuocē diuiditur in demonstrationē, quia & propter quid.

6. Nec obstat, quod Aristoteles definierit demonstrationē, quod procedat ex prioribus, & causis conclusionis, quod cum non competat demonstrationi *quia*, non videtur simpliciter esse demonstrationem. ¶ Non, inquam, id obstat, quia ut supra diximus, potest id intelligi in prædicta definitione de causis, & prioritare in essendo, vel cognoscendo, & sic competit etiam demonstrationi, *quia*: vel si id intelligatur de causis in essendo, definitur solum tunc Aristoteles demonstrationem propter quid, non quia illa sola sit simpliciter demonstratio, sed quia est perfectissima in genere demonstrationis.

7. Secunda autem pars conclusionis probatur, nam demonstratio *quia & propter quid* cum procedant per diuersa media, demonstratio videlicet *propter quid* per proprias causas; demonstratio vero *quia* per effectus, vel causas remotas, differunt essentialiter: ergo cum diuisio demonstrationis in illas non sit analoga, est generis in species: omnis enim diuisio essentialis est analoga, vel generis in species.

8. Obijcies, quod si id ita esset, demonstratio, *quia & propter quid*, circa diuersas, vel circa eandem materialiter conclusionem causarent assensus diuersæ speciei: causæ enim diuersæ speciei diuersum specificè producunt effectum. Id autē videtur falsum, alias in eadem scientia v. g. logi-

ca aut Philosophia cum circa diuersas conclusiones, & etiam circa eandem materialiter conclusionem dentur demonstrationes *quia & propter quid*, si illæ causarent assensum diuersæ speciei, cum per assensus generentur habitus, etiā daretur plures habitus diuersæ speciei, & sic nulla daretur vna scientia unitate respectu specifica athom. 5. Respondeo primo, negando sequentiam, quia cum demonstrationes sumptæ pro assensu præmissarum (sic enim causant conclusionis assensum) sint causæ æquiuocæ assensus conclusionis, quauis demonstratio *quia & propter quid* differant specie: si tamen attingant sub eadem abstractione conclusionem possunt assensum eiusdem speciei causare. Sicut Sol, quia est causa æquiuoca caloris, potest causare calorem, eiusdem speciei cum illo qui causatur per ignem, quamuis Sol essentialiter distinguatur ab igne. ¶ Secundo respondeo, quod etiam si demus assensus conclusionis ex demonstratione *quia & propter quid* esse specie distinctos ea illarum specifica distinctio materialiter se habet ad habitum, qui cum obiecta omnium assensum sub aliqua attingat ratione superiori, & sub eadem abstractione a materia, eiusdem est athomæ speciei.

QVÆSTIO XI.

Utrum omnis demonstratio circularis sit vitiosa.

Aliqui antiqui, quos lib. 1. posteriorum, cap. 3. impug-

nat. Philosophus, scientiam non aliter admittebant, nisi existimantes, quod per principia demonstrantur, & probantur conclusiones, & per conclusiones principia, non deveniendo ad aliquod principium indemonstrabile, & per se notum: quorū errorē rejicit Philosophus, quia sequeretur, quod idem respectu eiusdē esset notius, & ignotius, occasione huius inquirimus, an omnis demonstratio circularis sit vitiosa.

2. Pro parte affirmativa, est ratio dubitandi, quia demonstratio circularis est, quod per principia probetur, & demonstretur conclusio, & per eandem conclusionem probentur, & demonstrantur principia. Sed hoc semper videtur vitiosum: ergo omnis demonstratio circularis videtur vitiosa. Minor probatur, quia ex eo semper videtur sequi inconueniens illarum ab Aristotele, nempe, quod idem respectu eiusdē sit notius, & ignotius: si enim per principia demonstratur conclusio, principia sunt notiora conclusioni; & si rursus per conclusionem quomodolibet demonstrantur principia, eisdē principijs conclusio erit notior.

3. Pro explicatione est aduertendū, quod demonstratio circularis potest esse omnino uniformis, vel difformis: erit omnino uniformis cū per conclusionē formalissime, vt probatā, & notificatā per principia probantur, &

demonstratur ipsa principia; est autē difformis, cū per conclusionē, vel sub diuersa formalitate, vel causalitate sumptam, vel saltē per diuersum medium ac per principia cognitam, ipsa principia probantur, & demonstrantur, vt exemplis in conclusione sequenti patebit.

4. Dicendum igitur est, demonstrationem circularem vniuniformē semper esse vitiosam, non vero demonstrationem circularem difformem. Prima pars conclusionis intenditur ab Aristotele, & conuincitur ex ratione posita dubitandi, & manifeste probatur, quia demonstratio circularis vniuniformis est cum ex conclusione formaliter vt illata, cognita, & manifestata ex præmissis ipsæ præmissæ demonstrantur. Sed hoc est eandem conclusionem secundum eandem rationem, & per idem medium esse simul notiorē, & ignotiōrē præmissis, quod omnino est impossibile: ergo omnino vitiosa, & impossibilis est demonstratio circularis vniuniformis.

5. Secunda autē pars conclusionis prob. quia dupliciter potest fieri demonstratio circularis difformis. Primo, si per conclusionem in vno genere causæ demonstratam ex præmissis in alio genere causæ demonstrantur præmissæ. Secundo si per conclusionem ex præmissis demonstratione propter quid illatam demonstrantur præmissæ a posteriori, vt

per effectum, sed utroque tali modo hac demonstratio circularis, illa non est vitiosa: ergo demonstratio circularis, deformis non est vitiosa. Minor quod utramque partem, & exemplis, & ratione probatur. Exemplum primæ partis sunt apud Aristotelem, nā lib. 3. Posteriorum cap. 3. docet posse demonstrari pluviam esse ex abundantia vaporum: & tartus abundantiam vaporum ex pluvia. Et in libro secundo de cælo ostendit stellas esse immobiles per se, quia sunt sphericæ figuræ, & rursus esse sphericæ figuræ, quia sunt immobiles, quæ demonstrationes procedunt in diverso genere causæ. Exemplum autem secundæ partis est communissimum: sepe enim per effectus experimentaliter cognitos demonstramus causam esse, & rursus per causam demonstramus effectus a priori, & non solum quod sunt, sed propter quod sint. Id autem utrumque non esse inconueniens manifeste probatur. Quia non inconuenit eandem conclusionem in vno genere causæ esse posteriorem, & minus notam, quam præmissas, & in alio genere causæ esse priorem & notioem ipsis præmissis, quia id non est idem respectu eiusdem secundum eandem rationem, sed potēs secundum diuersam rationem, & formalitatē esse notius & ignotius; similiter cum demonstratur causa per effectum, & rursus effectus per causam, id non

est, idem respectu eiusdem in eodem genere, sed potius in diuerso genere cognitionis esse notius & ignotius. Causa enim secundum se est notior effectui; effectus autem in genere cognitionis experimentalis potest esse notior sua causa. Et per hoc patet solutio ad aliquam, quæ aduersus primam conclusionis partem poterant obijci: omnes enim demonstrationes circulares, quæ ab Aristotele, & ab alijs admittuntur re vera non sunt vniformes, sed diffformes, & patet etiam ad rationem dubitandi.

6. Obijci tamen potest, quod inductio assensus videlicet, & descensus, uterque procedit ex experimentaliter notis. Et tamen in eo datur circulatio: ergo circulatio vniformis in tali argumentatione non est vitiosa; ac perinde nec videtur esse vitiosa in argumentatione per demonstrationem. Minor probatur, quia per ascensum ex singularibus probatur vniversalis, & per descensum ex vniversali probantur singularia: ergo in ascensu & descensu fit circulatio vniformis, siquidem conclusio ascensus assumitur in descensu pro antecedenti, & antecedens pro consequenti.

7. Respondetur, quod licet in ascensu, & descensu quoad apparentiam videatur circulatio, re vera non est, quia tam per ascensum, quam per descensum ex singularibus probatur vniversalis; per ascensum quidem veri-

tas illius, per descensum autem ipsiusmet vniuersalis falsitas. Vnde singularia, siue assumantur in ascensu pro antecedenti, siue in descensu pro consequenti, semper assumuntur ad probandam veritatem, vel falsitatem vniuersalis: ac perinde semper vt notio ipsa vniuersali, & sic in te non est circulario, sed diuersus modus probandi veritatem, vel falsitatem eiusdem propositionis per eadem singularia.

QUESTIO XII.

Quid sit scientia.

Postquam egimus de demonstratione, iam de illius effectu, scilicet de scientia agere oportet. Scientia autem sumitur, & pro scientia actuali, & pro scientia habituali, & de illa utroque modo inquirimus, quid sit, & qualiter definiatur. Scientia autem actualis, siue scire, est *re per causam cognoscere, & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest*. Pro cuius definitionis intelligentia reuocanda sunt in memoriam, quæ supra diximus, quod causæ possunt accipi pro causis solū in cognoscendo, vel pro causis in essendo simul, & cognoscendo. Et si hæc definitio cõprehendat omnẽ scientiã actualẽ à priori, vel à posteriori, cū dicitur in illa quod *scire est cognoscere rem per causam*, debet intelligi per causam saltem in cognoscendo; Aristoteles tamen: quia forsã solum intendit definire scientiam propter quid, per causas, intelligit

causas, quæ sunt causæ in essendo simul, & cognoscendo, & intelligitur de causis proprie in essendo, vel saltem de rationibus formalibus, qualiter ens est ratio formalis suarum passionum, & vnum attributum diuini est ratio formalis alterius. Alia autem definitionis particula, videlicet, quod sciens non solum debet cognoscere rem per causam, sed cognoscere, *quod illius est causa*, ponitur ad denotandum, quod vt aliquis vere sciat, debet reducere conclusiones ad sua principia, & cognoscere, quod sunt principia illius. ¶ Vltima deniq; particula, videlicet *quod aliter se habere non possunt*, ponitur, quia scientia non debet esse de contingentibus, sed de necessarijs. Vnde vt aliquis vere sciat, nõ solū debet cognoscere illud ita esse, sed & quod aliter se habere nõ potest.

2. Obijcies tamen, quod plures scientiæ non sunt de eo, quod aliter se habere non potest; nam scientificè cognoscitur, quod homo est risibilis, quod tamen potest supernaturaliter aliter se habere, ablata supernaturaliter ab homine risibilitate: & scientificè cognoscitur, quod in veresunt trinitua, & tamẽ naturaliter aliter potest se habere. Male igitur definitur scire, quod sit cognoscere, rem aliter se habere nõ posse.

3. Ad primam partem argumenti respondent aliqui, quod scientia non est de actuali conuenientia risibilitatis cum homine,

sed

sed de eo quod ei debetur risibilis; falluntur tamen. Hæc enim per politionem, homo actualiter est risibilis, est vere scibilis, quia convenientia actualis risibilitatis cum homine, & aliarum passionum habet causam naturalem necessariam, scilicet ipsius hominis rationalitatem. ¶ Alij autem ad utramque partem argumenti respondent, quod non scitur absolute hominem esse risibile, aut in vere esse trinitum, sed quod homo naturaliter est risibilis, & regulariter in vere sunt trinitum, & huiusmodi obiecta nullatenus possunt aliter se habere. ¶ Sed certe si obiectum scitum sit totum id, omnes scientie essent æqualis certitudinis contra communem sententiam afferentem, esse gradus certitudinis in scientiis, & unam esse certiore alia. Vnde melius respondetur, iuxta ea quæ sup. q. 6. nu. 5. diximus, quod non omnes scientie sunt in eodem gradu certitudinis, sed alie sunt de obiectis, quæ aliter naturaliter, nec supernaturaliter se habere possunt, ut quod triangulus habeat tres angulos, alie de his quæ naturaliter aliter se habere non possunt, ut quod homo est risibilis; alie de his quæ saltem regulariter aliter se habere non possunt, ut quod in vere sunt trinitum. Et ita quando in definitione scientie dicitur, quod scire est cognoscere rem aliter se habere non posse, debet intelligi iuxta diuersos prædictos gra-

du necessitatis, & certitudinis, ita quod de quolibet scibili cognoscatur illud in aliquo genere aliter se habere non posse.

4. Scientia autem habitualis est *habitus verus, certus, & evidens per demonstrationem acquisitus*. Prima particula, scilicet *habitus* ponitur loco generis, imò & posset addi, vel subintelligi habitus intellectualis, tanquam genus proximius in quo scientia cum alijs habitibus intellectualibus conuenit. Secunda autem particula scilicet *verus*, ponitur ad differentiam habitus erronei, qui est habitus inclinans ad falsum. Tertia autem particula scilicet *certus*, ponitur ad differentiam habitus opinionis, & fidei humane ac suspensionis, vel aliorum (si qui alij sunt habitus, vel assensus in certi, & formidolosi) Pro quo nota, quod certitudo (ut ex D. Tho. in 3. d. 29. q. 2. a. 4. deducitur) est firma adhesio intellectus suo intelligibili. Per fidem igitur humanam, nec conuincitur intellectus, nec firmiter adheret obiecto credito, & similiter, nec per habitum opinionatum assentitur quis firmiter conclusioni, quia vel exprincipijs in certis deducitur, vel si ex certis, & evidentibus; non tamen ut per certam & evidentem consequentiam ex illis illatam ad illam habitus opinatiuus inclinatur; scientia autem debet esse habitus certus, utpote per demonstrationem ex certis principijs & per evidentem consequentiam geni-

rus. ¶ Altera particula, videlicet *evidens*, ut explicetur, est notandum, quod in scientia non requiritur euidētia propter se ipsam, sed propter certitudinem. Vnde si certitudo possit haberi absque euidētia, illa sufficiet ad substantiam, & essentiam scientiæ, ut in Theologia nostra pro hoc statuitur: quia cum innitatur principiis fide divina creditis, ex illis per euidētem consequentiam deducitur assensus certus; non tamen euidens conclusionis, quicum sit assensus ex principiis per difficultum acquisitus, est vere & quoad substantiam scientificus. Euidētia igitur nō est de essentia scientiæ, licet semper sit maxima illius accidētalis saltem perfectio. Vnde & Theologianostra prout in via, licet habeat essentiam scientiæ; non tamē statum perfectionis scientiæ, quem habet in patria, ubi illius certitudinī adiungeretur euidētia: siquidē principia, quæ modo obscure credimus, tunc clare per scientiam beatam videbimus. Non igitur euidētia per se requiritur ad scientiam; requiritur tamen necessario cum absque illa non potest haberi certitudo. Vnde cum in scientiis naturalibus non possit haberi certitudo absque euidētia, ob id in illis requiritur euidētia. Et ita quia Aristoteles scientiam naturalem definiēbat, asserit, illam debere esse habitum certum, & euidētem.

3. Obijcies, quod ad omnem

scientiam, quæ substantiam, & essentiam obtinet scientiæ, debet conviniri intellectus, cu omnis assensus scientificus debeat haberi per demonstrationē: sed absque euidētia non convincitur intellectus ad assensum scientificum. Ille igitur nō datur absque euidētia. Minor probatur, quia nullus convincitur assentiendi præmissis etiam a Deo revelatis, nisi alias euidēter cognoscatur. Sed non potest convinci ad assensum conclusionis expressis, nisi ad assensum præmissarum convincatur: ergo nullus potest convinci ad assensum conclusionis, nisi ex præmissis euidēter cognitis. ¶ Resp. quod ad assensum scientificum, qui per demonstrationem habetur, sufficit, quod quis ex suppositione assensus præmissarum ad illam convincatur, nec requiritur, quod ad ipsum præmissarum assensum convincatur, aut necessitetur: non ergo quis, licet libere fide divina credit aliqua principia, ex suppositione quod illis certo, & infallibiliter assentitur, necessitetur ad assensum conclusionis ex talibus principiis per euidētem consequentiam illata.

6. Per ultimam tandem definitionis particulam, videlicet, quod scientia sit habitus *per demonstrationem acquisitus*, distinguitur scientia à lumine primorum principiorum, quod licet sit certum, & euidens, non acquiritur per demonstrationem, nec inclinatur

clinat ad veritates non in se discursu, sed immediate in se ipsis attingēdas. Distinguitur etiam ab habitu fidei diuinæ, qui non per discursum, sed immediate in sua inclinatur obiecta. Distinguitur etiā à prudētia, & arte, quæ cum versentur circa singularia, quæ nō possunt demonstrari, nequeūt haberi per demonstrationē. Distinguitur denique à scientia Dei & Angelorum, quæ quāvis possit aliquoties dici, quod habetur per demonstrationem, quatenus Deus & Angeli cognoscunt ex parte obiecti vnum esse propter aliud; tamen quia ex parte cognoscentis cognitio vnius non est causa cognitionis alterius, siquidem vnica, & eadem cognitione principia & conclusionem attingunt, non conuenit eis hæc definitio sciētiæ scilicet, ut intellecta ab Aristotele, qui cum omnem hanc suam doctrinam funderet in eo, quod omnis doctrina, & disciplina ex præexistente sit cognitio, cum ait scientiam esse habitum per demonstrationem acquisitū intelligit de demonstratione propriissimè, & formaliter, & cū per propriū, & formale discursum ex cognitione præmissarum cognitio, & assensus generatur conclusionis.

QVÆSTIO XIII.

Quid sit scientia subalternans, & subalternata.

VNam scientiam subalternari alijs generaliter, & minus proprie est, vnā scientiam quo

modolibet contineri sub alijs, ex quo patet, quod partes eiusdem scientiæ non dicuntur etiam hoc generali modo vnā partē subalternari alijs, quia non sunt diuersæ scientiæ, sed eadem scientia, dicitur tamen in hac generali acceptione vnā scientiam subalternari alijs, si ad finem illius ordinetur, in quo sensu ars frenæfactiua subordinatur æquestri, hæc militari, & militaris politica. Sed certe ista nō est proprie subalternatio, sed solum, quod vna sciētia aut ars subordinetur alijs, & isti deferuiat. Vnde hoc & alijs modis subalternationis improprie relictis, varijsque circa subalternationem propriam scientiarum omissis sententijs, illam breuiter explicare conabimur.

2. Distinguitur primo. Ratio essentialis, & propria subalternationis scientiarum consistit in eo, quod vna sciētia per se, & vniuersaliter in omnibus suis principijs depēdeat ab altera. Vnde si hoc reperiat, etiam si omnes alię conditiones ad subalternationem desint ratio proprie subalternationis reperietur. Conclusio est communis, illamque præcipue docet Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. ex cuiusque doctrina pro illius explanatione suppono, quod proprium est scientiæ, non attingere veritates immediate in se ipsis, sed vt ex principijs deducas. Vnde cū non sit habilis processus in infinitum, deueniendum est ad aliquod principium per se notum.

notum. Et cum sic attingere, & cognoscere talia principia, non sit illud cognoscere scientifice, nulla scientia per se potest principia sic immediata cognoscere: ac perinde cum omnis scientia dependeat à cognitione talium principiorum; dependet etiā à lumine, per quod talia principia cognoscuntur. Et in hoc sensu potest dici, quod omnis scientia subalternatur lumini primorum principiorum. Quia tamen non omnis scientia immediate coniungitur cum lumine primorum principiorum, nec suas conclusiones reducit usque ad principia per se nota, sed principia alicuius scientiæ sunt conclusiones demonstratæ alterius scientiæ superioris, sicut omnis scientia subalternatur lumini primorum principiorum, quia ab illa accipit sua principia; ita illa scientia, quæ per se ipsam non potest sua principia reducere ad principia per se nota, sed eius principia sunt conclusiones alterius scientiæ; huic scientiæ proprie subalternabitur illa. Et cū hæc inter aliquas scientias fuerit dependentia, etiam si aliquæ conditiones accidentales ad subalternationem desint, erit proprie subalternatio. Vt totum hoc patet in nostra Theologia, quæ teste D. Thom. 1. p. q. 1. art. 2. vere & proprie subalternatur scientiæ Dei, & Beatorum, quia principia nostræ Theologiæ non sunt in illa nota, sed euidenter cognoscuntur per scien-

tiam Dei, & Beatorum, quamvis non concurrant ad eādem subalternationem aliæ accidentales conditiones; siquidē obiectum nostræ Theologiæ nō addit aliquā differentiam accidentalem supra obiectum scientiæ Dei, & Beatorum.

3. Hinc sequitur vera intelligentia illius, quod in cap. 10. lib. 1. posteriorum asserit Aristoteles, quod scientia subalternata dicitur solum *quia*, subalternans vero *propter quid*. Nō enim, id est, quod scientia subalternata non demonstrat suas conclusiones propter quid & per propriā causam, sed quod sistendo in se ipsa scientia subalternata, non reducit conclusiones ad principia per se nota, ac perinde nō attingit per se ipsam ad totū, quod requiritur, ut proprie dicatur attingere suas conclusiones *propter quid*, id enim perfecte non fit, usque dum reducuntur conclusiones ad prima principia per se nota, & solum dicitur scientiam subalternatā dicere *propter quid*, secundum quod coniungitur scientiæ subalternati.

4. Dico secundo, ut præfatam rationem proprie subalternationis vnius scientiæ ad alteram aliquæ scientiæ obtineant, exigunt quod illarum obiectum supra obiectum scientiæ subalternantis addat aliquam differentiam accidentalem illi extraneā, quia si addat differentiam essentialem, non constituet scientiam formaliter distinctam, sed partem eiusdem scientiæ.

scientiæ, quia ad eandem scientiam pertinet agere de ratione generica, & illius speciebus; & si addat differentiam accidentalem, non communem, sed propriam, nec etiã cõstitueret diuersam scientiam, quia ad eandem scientiam pertinet agere de aliquo obiecto, & de illius proprietatibus. Vt igitur scientia subalternata sit distincta à subalternante, si addat aliquid supra obiectum illius, debet addere differentiam accidentalem illi extraneam, & talem differentiam ex qua oriatur diuersa passiones. Defectu cuius linea v.g. alba per albedinem, licet sit differentia accidentalis lineæ, quæ est obiectum Geometriæ, non constituitur obiectum alicuius scientiæ Geometriæ subalternatæ, quia ratione albedinis non habet linea speciales passiones ad ipsam lineam non omnino materialiter pertinentes, quæ possint de linea alba per aliquam scientiam subalternatam Geometriæ demonstrari. Si igitur supra obiectum alicuius scientiæ addatur aliqua differentia illi extranea, ratione cuius à tali obiecto cum prædicto additamento aliquæ oriatur passiones, quæ secundum se ab illo non oriebantur, scientia, quæ versetur circa tale obiectum complexum, vere dependebit in suis principiis a conclusionibus scientiæ, quæ circa obiectum cui talis additur differentia, versatur: ac perinde erit illi subalternata.

Nec interdiemus, quod omnis subalternatio perat hanc conditionem, cum absque illa reperitur propria subalternatio Theologice nostræ ad scientiam Beatorum: sed quod omnis scientia, cuius obiectum addit sic differentiam accidentalem ad obiectum alterius scientiæ, proprie illi subalternatur.

5. Obijcies, quod si obiectum scientiæ subalternatæ adderet differentiam accidentalem supra obiectum scientiæ subalternantis, scientia subalternata non esset proprie scientia. Quia obiectum cum tali additamento resultaret ens per accidens. Tum, quia ex aliquo, & eius accidente communi non potest resultare vnum ens per se, sed vnum ens per accidens. Tum etiam, quia obiectum cui talis additur differentia, & ipsa differentia ad diuersa pertinent genera. Sed ex rebus diuersorum generum non potest resultare vnum ens per se, sed vnum ens per accidens: ergo obiectum scientiæ superioris cum tali additamento non esset vnum ens per se, sed per accidens. Sed iuxta commune proloquium Philosophorum, de ente per accidens non potest esse scientia, quia de illo cuius est scientia, debet esse definitio, & debet habere passiones de ipso demonstrabiles: & conflatum ex rebus diuersi generis, quale est ens per accidens, non potest habere aliquam definitionem, cum

cum quolibet talis res ex quibus componitur, diuerſam habeat eſſentiam, nec poſſet aliquas habere paſſiones, cum ille non poſſit, niſi à determinata eſſentia diſtingui. ¶ Conſir. nam obiectum ſcientiæ ſubalternæ v. g. Muſicæ, vel eſt ſolus numerus, vel ſolum ſonorum, aut numerus ſimul, & ſonorum. Non ſolus numerus, quia ille eſt obiectum Arithmeticæ; nec ſolum ſonorum, quia id vtpote obiectum auditus pertinet ad obiectum Philoſophiæ, quæ agit de ſenſibus animalis: ergo obiectum Muſicæ eſt totum hoc, ſcilicet numerus ſonorus. Et eodem modo obiectum Perſpectivæ non eſt ſolum linea, quia illa eſt obiectum Geometriæ, nec eſt ſolum viſualitas, quia illa vtpote obiectum vitæ ad obiectum pertinet Philoſophiæ: ergo obiectum illius eſt totum hoc, ſcilicet linea viſualis; & ob id iſtæ ſcientiæ dicuntur mediæ inter philoſophicam, & mathematicas. Sed compositum ex numero, & ſonoreitate, ſeu numerus ſonorus, & compositum ex linea, & viſualitate, ſeu linea viſualis, cum conſtet ex rebus diuerſi generis, eſt ens per accidens; ac perinde non proprie ſcibile: ergo ſi obiectum ſcientiæ ſubalternæ addat differentiam accidentalem ſupra obiectum ſubalternantis, ſubalternata non eſt proprie ſcientia.

6. Reſpondetur ad argumentum negando, quod obiectum ſci-

entiæ ſubalternata ſit ens per accidens, quia licet ex rebus diuerſi generis ex æquo concurrentibus non poſſit reſultare ens per ſe bene tamen ſi non ex æquo, ſed vna in recto, & altera in obliquo ad illius compositionem concurrant, & ſic concurrant ad compositionem obiecti ſcientiæ ſubalternatæ, differentia quam illa addit ſupra obiectum ſcientiæ ſubalternantis, & ipſius ſcientiæ ſubalternantis obiectum. Non quidem (vt aliqui exiſtimant) ita vt obiectum ſcientiæ ſubalternantis omnino materialiter ſe habeat ad id, quod ſupra illud addit ſubalternata; ſi enim ita eſſet, obiectum v. g. Perſpectivæ ſolum eſſet viſuale in concreto, quod licet dicat viſualitatem connotando ſubiectum, accideret illi, quod tale viſualitatis ſubiectum eſſet linea, vel quodlibet aliud. Non igitur ſic dicimus concurrere lineam ad obiectum Perſpectivæ, ſed licet in obliquo per ſe tamē, ita vt linea ſit principium, vt viſualitas illi coniuncta habeat ſpecielem eſſentiam, & paſſiones, quas non haberet, ſi alij ſubiecto coniungeretur: ſic enim linea eſt principium ſuperficiæ, & ad ſpeciem quantitatis, quæ eſt ſuperficies, concurrat quidem linea in obliquo, non tamen omnino materialiter, & accidentaliter, ſed per ſe quatenus eſt principium ſuperficiæ, & ita licet linea, & viſualitas ſint res diuerſi generis, non ex æquo concurrunt ad

ad obiectum Perspectivæ, sed licet per se, linea in obliquo, & visualitas in recto ex utroque resultat unum per se definibile, & scibile. Per hoc patet ad cōfir. nō enim dicimus obiectū v.g. Perspectivæ esse solam lineam, nec solam visualitatem, aut obiectum Muliæ esse solum numerum, aut solam sonorum, sed numerum sonorum, & obiectum Perspectivæ lineam visualem; non quidem utrumque in recto, sed visualitatem in recto, & lineam in obliquo, ut principium visualitatis, & sonorum in recto, & numerū in obliquo, ut principium sonoritatis: & sic non sunt talia obiecta entia per accidens; sed per se, ac perinde vere, & proprie scibilia.

QVÆSTIO XIV.

Verum in non habente scientiam subalternantem, p. sit subalternata vere esse scientia.

PRO resolutione quæstionis est advertendum, quod non habens scientiam subalternantem, potest accipere illius conclusiones, quæ sunt principia subalternatæ, vel per fidem divinā, qualiter Theologus viator accipit per fidem divinam, & ut à Deo revelata principia Theologiæ, quæ sunt conclusiones notæ in scientia Beatorum cui nostra subalternatur Theologia. Vel potest accipere principia

scientiæ subalternatæ per fidem humanam, & hoc modo dupliciter. Primo, ut talis fides maneat intra limites fidei humanæ, nec transeat ad aliquam certitudinē moralem; ut si talia principia accipiat quis ab uno, vel altero quantumvis magnæ opinionis Magistro, & in tali scientia subalternante perito: illius enim quod talis asseueret, etiam si dicat, id esse in tali scientia subalternante evidenter demonstratum, qui id ab illo audit, non potest ob id habere plusquam fidē humanam fallibilem, nec ullatenus pertingentem ad rationē certitudinis morales: Talis enim Magister licet existimetur, & habeatur in tali scientia subalternante ut peritus, & doctus, revera potest non esse doctus, & conclusionem, quam mihi tradit, revera non demonstrasse, sed per aliquem paralogisum, qui sibi videbatur demonstratio; illi assensum præbuisse, & licet etiam si revera sit doctus potest in ex malitia, vel ex alia causa fallere, & conclusionem tradere pro demonstrata, quam revera nunquam demonstravit, nec forsitan demonstrabilis est. Vel secundo aliter potest quis ab alijs accipere principia alicuius scientiæ subalternatæ, ita ut de illorum veritate habeat certitudinem moralem, ut si omnes fere, qui in scientia subalternante habentur, ut docti verbis, & scriptis abique contradictione aliquorum conspirent

pirent in asseuerando talia principia vere, & euidenter in scientia subalternante demonstrari.

2. Dico primo. Absque scientia subalternante, si tamen illius conclusiones, quæ sunt principia scientiæ subalternatæ aliquis fide diuina accipiat, & credat, potest ex illis per euidentem consequentiam deducere conclusiones scientiæ subalternatæ, ita vt veram habeat scientiam subalternatam, licet non cū omni perfectione accidentali, quam talis scientia haberet, si in eodem subiecto coniungeretur cum scientia subalternante. Cōclusio quo ad vtramque illius partem probatur, nam Theologia nostra pro hoc statu, vt communiter cum D. Thoma 1. part. quæst. 1. art. 2. docent Theologi, est vere scientia, quoad essentiam saltem, & substantiam scientiæ. Et cum (vt ibidem asseritur) subalternetur scientiæ Beatorum, licet in nobis pro hoc statu cum tali scientia subalternante non coniungatur; quia tamen ipsas conclusiones, quæ sunt notæ in scientia Beatorum per fidem diuinā accipimus, & licet obscure, certissime tamen illi assentimur, ex illisque per euidentem consequentiam conclusiones deducimus theologicas, quarum assensus & habitus per illam genitus licet non euidēs, vtpote ex principiis non euidenter cognitis deductus cum sit certus, & per demonstratōne, & discursum acquisitus ac

perinde distinctus per certitudinem ab opinione, & fide humana, & per discursum à fide diuina, & lumine primorum principiorum, quorum vtrumque immediate, & sine discursu sua attingit objecta, est vere assensus, & habitus quoad substantiā scientificus, licet non habeat statum, & perfectionem accidentalem scientiæ, vsque dum coniungatur cum scientia subalternante, & media illa non solum certitudo, sed euidentia habeatur principiorum Theologiæ, ipsaque talia principia vsque ad prima reducantur.

3. Dico secundo. Si quis non habēs scientiam subalternantē, illius cōclusiones, quæ sunt principia subalternatæ accipiat per fidem humanam peruenientem ad certitudinem moralem, ad modum quo sic ad certitudinē moralem posse peruenire explicuimus, est talibus principiis potest per euidentem consequentiam deducere conclusiones scientiæ subalternatæ, & illarum habere assensum, & habitum quoad substantiam scientificam, licet non cum tanta perfectione accidentali ac si haberet scientiam subalternantem, & illius conclusiones sciret resoluerē ad sua prima principia. Hanc forsan conclusionem solum intendūt qui in absentia scientiæ subalternantis admittunt, posse dari scientias subalternatas accipiendo illarū principia à peritis in scientia subalternante.

ernante. Et probatur, quia cum sic veritatis talium principiorū habetur certitudo moralis, ex illis potest haberi similis certitudo conclusionis, quæ dato, quod sit aliquantulum inferior, & euidētia, & certitudinē metaphisicā; est tamē sufficiens ad speciem, & substantiam scientiæ, siquidem excluderet omnem hæsitationem, & formidinem, ac perinde, cum talis assensus, & sit certus, & per verum discursum, & demonstrationem acquiratur, habebit quicquid requiritur ad speciem & substantiam scientiæ, licet in gradu inferiori ad scientias habentes certitudinem, & euidētiā metaphisicā, & absque perfectione accidentali, quā talis scientia subalternata haberet, si in eodem subiecto coniungeretur, & continuaretur cum subalternante.

4. Dico tertio, qui semel habuit scientiam subalternantem, & oblitus illius demonstrationum iam non scit illius conclusiones reducere ad sua prima principia; si tamen euidētem habeat noticiā, quod aliquando easdem conclusiones vere demonstraverit, habet perinde euidētiā quo ad an est veritatis talium conclusionum, & ex illis potest per euidētem consequentiā deducere conclusiones scientiæ subalternæ, earumque assensum, & habitum quo ad substantiam, & speciem scientificum habere, licet absque perfectione

accidentali reducendi principia talis scientiæ subalternatæ ad principia per se nota. Hanc cōclusionem licet expressisse in authoribus non inveniam, manifeste, immo à fortiori videtur mihi deduci ex præcedenti: si enim ut quis habeat scientiam subalternatā, sufficit, quod, communiter omnibus, & absque cōtradictione asseverantibus aliquas conclusiones, vere in scientia subalternante demonstrari, habeat perinde euidētiā moralem veritatis talium conclusionum, ut ex illis per euidētem consequentiā conclusiones deducat scientiæ subalternatæ, à fortiori ad id sufficit, quod ipse euidēter recorderetur, se aliquando euidētem conclusiones scientiæ subalternantis vere demonstrasse, licet tunc medijs demonstrationum oblitus non sciat illas demonstrare, & ad principia per se nota reducere: ex hoc enim maiore, ne dicā æqualem euidētiā moralem habebit veritatis prædictarum conclusionum.

5. Ultimo tandem dico. Non habet scientiam subalternantem per id solum, quo ab uno, vel altero Magistro accipiat illius conclusiones, quæ sunt principia scientiæ subalternatæ, non potest ex illis ita conclusiones scientiæ subalternatæ deducere, ut illarum habeat assensum, & habitum quo ad substantiā scientificum. Oppositum huius conclusionis videntur aliqui recen-

tiore docere. Conclusio tamen mihi videtur hac ratione efficaciter probari, quia ut assensus, & habitus sit quoad speciem, & substantiam scientificus, debet esse ita certus, ut omnem excludat formidinem, & hæsitationem. Sed ex præmissis sic solum ab uno, vel altero acceptis non potest acquiri assensus aut habitus ita certus: ergo nec qui sit quoad speciem, & substantiam scientificus. Maior enim consequentia patet. Et minor probatur, quia certitudo conclusionis derivatur ex certitudine præmissarum. Sed præmissarum, ob id solum, quod sic quis ab uno, vel altero accipiat, non potest habere certitudinem omnem excludentem formidinem, ergo ex præmissis sic acceptis non potest haberi ea conclusionum certitudo. Minorem, in qua est difficultas, negant Authores oppositæ sententiæ. Dicentes, quod licet propter auctoritatem unius, vel alterius absolute aliquid dicenti, non possit quis de illo certificari, bene tamen si id alius asserat, non ut particularis homo, sed ut doctus, & ut magister, & ut in tali scientia scientificus, tamen ut in fundamento ad resolutionem questionum prædicto dicebam, licet unus vel alter, qui mihi aliquid in aliqua scientia, vere demonstrari asserat, habeatur communiter, ut peritus, & doctus in tali scientia, & ille asserat, se id ut scientificum in tali scientia asseruere,

non potero non manere dubius, an re vera ita ut scientificus id asserat, an vero ex malitia, vel ex ignorantia, vel ex alio fine me fallat.

6. Adversus tres priores conclusiones obijcies, quod Aristoteles, & D. Thomas nullatenus videntur admittere, in aliquo esse veram scientiam, nisi illius conclusionem resoluat usque ad prima principia per se nota, sed quia principia scientiæ subalternata quæ non sunt per se nota, sed conclusiones demonstrabiles in scientia subalternante non habens ipsam scientiam subalternantem, accipit per fidem divinam, vel humanam quantumvis ad certitudinem moralem perveniētem non scit illas ad talia principia per se nota resolvere: ergo non habet veram scientiam subalternantem, quæ speciem, & substantiam obtineat scientiæ. Consequentia est evidens. Et minor certa. Quia talia principia cum sint conclusiones demonstrabiles per scientiam subalternantem, solum per ipsam scientiam subalternantem possunt ad prima principia per se nota resolui. Maior autem, in qua est difficultas, probatur aliquibus testimonijs Arist. & D. Thomæ. Aristoteles enim cap. 2. huius libri respondens rationem, quare demonstratio debeat procedere ex primis, & immediatis, inquit. *Quia non sciet, non habens demonstrationem ipsorum: scire enim non per acci-*

ita quorum nō est demonstratio, nihil aliud est sane quam demonstratio- nem habere. Quorum verborum sensus est, vt explicat D. Tho- mas, quod non contingit, ali- quem habere scientiam, nisi ha- beat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstra- tio, quia aliās nō posset resolue- re conclusiones vsque ad prima principia; qui enim procedit ex præmissis mediatis & demon- strabilibus (inquit D. Thomas) si non habet demonstrationem illorum, non sciet præmissas, & ex consequenti neque conclu- sionem propter præmissas. Et in quæst. 14. de veritate art. 9. sic ait sanctus Doctor: *Quæcumque sciuntur, propriè accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem in prima principia, quæ per se præsto sunt intellectus, & sic omnis scientia in visione rei presentis perfici- tur. Vnde impossibile est, quod de eodem sit fides & scientia.* Et in 3. distinct. 33. quæst. 1. art. 2. quæ- tiuncula 4. ait: *Si esset aliqua sciē- tia quæ non posset reduci ad princi- pia naturaliter cognita nō esset eius- dem speciei cum alijs scientijs, neque vniuocæ scientia diceretur.*

7. Respondetur negando ma- iorem. Et ad testimonium Ari- stotelis potest dici primo, quod ibi Aristoteles loquebatur de scire *propter quid*, quod, vt ex- plicuimus quæstione præceden- ti, perfecte non habetur vsque dum reducantur conclusiones ad prima principia per se nata,

& ideo in casibus trium prio- rum nostratum conclusionum licet quis habeat veram scientiam subalternatam, illa dicitur *quia*, & non *propter quid*, quatenus vt non continuata cum sua subalternate non per- uenit ad resolutionem suarum conclusionum vsque ad prima principia per se nata, quod re- quiritur ad scientiam perfecte *propter quid*; erit tamen scien- tia quoad speciem & substan- tiam scientiæ, siquidem erit habitus certus per demonstra- tionem & discursum acquisitus.

¶ Vel secundo responderetur, quod Aristoteles ibi solum in- tendit, quod omnis scientia per se exigit quod per se ip- sam, vel per continuationem cum scientia superiori resoluat conclusiones vsque ad prima prin- cipia per se nota, non tamen obstat, quod per accidens si aliquis certo cognoscat verita- tem principiorum alicuius scien- tiæ, illa accipiens per fidem diuinam, vel per fidem huma- nam peruenientem vsque ad eu- dentiam moralem, vel quo- modolibet aliter, dummodo il- la certo cognoscat, ex talibus principijs possit deducere con- clusiones, illarumque habe- re assensum & habitum quo ad speciem & substantiam scienti- ficum.

8. Ad testimonium autem D. Thomæ ex quæstione de ve- ritate desumptum responderetur,

quod in illo solum intendit sanctus Doctor, quod quaecumque sciuntur proprie, id est perfecte scientificè, cognoscuntur per resolutionem ad prima principia; non autem quod absque tali resolutione non possit haberi scientia licet imperfecte, speciem tamen & substantiam obtinens scientia. Quod in eodè testimonio insinuat D. Thomas dicens, quod omnis scientia in visione rei presentis perficitur; in eo perinde inueniens quod absque tali visione rei scientia, licet non ita perfecta, potest reperiri. Idem què denique confirmat ex eo, quod inquit non posse compati simul de eodem scientiam & fidem, quod utique est verum de scientia habente eam perfectionem evidentia, non autem de omni scientia, siquidem nostra nunc Theologia de aliquibus objectis comparatur simul cum fide.

9. Ad secundum denique testimonium D. Thomae responderetur, in illo solum intendere, quod scientia quæ per se non posset resolvere conclusiones usque ad prima principia, non esset univoce scientia cum alijs, omnis tamen scientia subalternata, cum per se exigit continuari cum subalternante, per se habet quod mediante illa possit resolvere conclusiones usque ad prima principia, & si id de facto facere non potest, cum ea impossibilitas non competat ei ex me-

ritis ipsius scientiæ, sed per accedens ratione subiecti, id non tollit ab ea rationem scientiæ, sed solum perfectionem accidentalem, quam haberet ex continuatione cum subalternante, & per illam resolvendo suas conclusiones usque ad prima principia.

10. Aduersus quartam autem conclusionem obijcis celebre testimonium D. Thomae 1. part. q. 1. art. 2. ubi explicans qualiter sacra doctrina, id est Theologia nostra accipiens per fidem divinam sua principia, sit vere scientia, ait sanctus Doctor. *Vide sicut musici credit principia tradita sibi ab Arithmetico, ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi à Deo.* Sentire ergo videtur D. Thomas, quod sicut Theologus ex principijs reuelatis à Deo habet veram scientiam Theologiæ; ita & musicus ex principijs, ut ab Arithmetico illi dicantur, habet veram scientiam Musicæ: si enim Musicus ex principijs sic creditis & ab Arithmetico acceptis non haberet veram scientiam, sed opinionem conclusionum ad Musicam pertinentium, ut nos in quarta asserimus conclusionem, non solum exemplum adductum à D. Thoma ad eius conducendum intencum, quod Theologia nostra est vere scientia; sed potius ex illo oppositum sequeretur, nempe quod sicut Musicus ex principijs quæ credit ut sibi traditis ab Arithmetico, non ha-

bet veram scientiam Munce, ita nec Theologus ex principijs creditis habet veram scientiam Theologiæ.

11. Respondetur, quod D. Thomas non adducit exemplum, quoad omnia, sed solum quoad id quod sicut Musicus credit principia ab Arithmetico, ita & Theologus accipit principia Theologiæ per fidem diuinam: cum differentia tamē quoad applicationem, nam cum principia Theologiæ credita fide diuina, habeāt certitudinem, sufficiunt vt ex illis sic certo creditis Theologus per euentem consequentiam deducat cōclusiones Theologicas, illisque certum licet nō euentem præbeat assensum, quod sufficit vt ille sit quoad substantiā scientificus. Ex principijs autem creditis fide humana non perueniente ad euentiam moralem, qualiter ostendimus non peruenire, si Musicus ab vno vel altero Arithmetico illa accipiat, non poterit haberi assensus nec euidens conclusionum; ac perinde nec quoad speciem & substantiam scientificus, & sic. exemplum D. Thomæ ad id ad quod illud adducit, conducit, nec potest aduersus eius intentum retorqueri, quia licet cōueniant Musicus & Theologus in accipiēdo sua principia per fidem, Theologus assentitur illis per fidem diuinam ac perinde ex illis potest deducere assensum scientificum & certum con-

clusionum; Musicus autem assentitur principijs Musicæ per fidem mere humanam incertam & fallibilem: ac perinde ex illis non potest deducere assensum certum & scientificum conclusionum.

QVÆSTIO XV.

A quo desumatur vnitas & diuersitas scientiarum.

LAtissime hanc materiam aliqui disputant, sed cum de illa circa quamlibet scientiam in particulari tractetur, non est opus hic ad illas descendere, sed principia generalia ad vnitatem & diuersitatem scientiarum cum nostro auctore hic quæst. 7. resolutorie traddere. Aduertendoprius quod hic non loquimur de vnitatem simplicitatis scientiarum, an videlicet quælibet scientia sit vnus simplex habitus plarium partialium habituum compositionis expers. De hoc enim late egimus lib. 1. quæst. 7. sed agimus nunc de vnitatem numerica, generica, & specifica scientiarum.

2. Dico igitur primo. Vnitas & distinctio numerica scientiarum, sicut & aliorum accidentium ex vnitatem vel diuersitate subiecti, intellectus videlicet, est desumenda. Fundamentum huius conclusionis cum sit idem ac indiuiduationis, & distinctionis numerice aliorum acci-

accidentium, ad libros de generatione remittimus.

3. Dico secundo. Scientiæ & omnes habitus intellectuales differunt genere, non præcisè ex subiecto, sed vel ex fine, aut ex diuerso modo procedendi, qualiter ex diuerso modo procedendi differunt scientia, fides, & opinio penes formidinem, certitudinem, & claritatem: & etiam ex diuerso modo procedendi differunt intellectus, scientia, sapientia, ars, & prudentia, ac denique ex fine differunt habitus practicus, & speculatiuus: huius enim finis est speculatio, alterius vero opus.

4. Dico tertio. Scientiæ sumunt suam unitatem, & diuersitatem specificam ab unitate, vel diuersitate specifica obiecti. Conclusio est communis, & probatur, quia scientia qualibet est tendentia in suum obiectum admodum quo quilibet motus est tendentia in suum terminum: sed qualibet tendentia, & motus ab unitate, vel diuersitate specifica sui termini unitatem, vel diuersitatem accipit specificam: ergo illam accipiunt scientiæ ab unitate, vel diuersitate specifica sui obiecti. Maior cum consequentia patet. Minor vero probatur, quia terminus alicuius tendentiæ comparatur ad illam, ut illius finis, ad quem per se ordinatur: sed qualibet res ab illo sumit suam speciem, & unitatem, ad quod per se ordinatur,

cum sit propter illud: ergo omnis tendentia sumit suam unitatem, aut diuersitatem specificam à suo termino.

5. Dico quarto. Unitas vel diuersitas specifica obiecti scientiarum, à qua scientiæ sumunt suam specificationem, non debet esse unitas, vel diuersitas specifica obiecti in esse entis; sed formaliter in esse obiecti. Conclusio est communis, & probatur ratione, & exemplo, exemplo quidem in obiectis sensuum: color enim quauis in esse entis, & in genere qualitatis non sit species athoma, cum diuidatur in plures species coloris, tamen in ratione visibilis, & formaliter in ratione obiecti potentia visua est species athoma: & ob id potentia visua est una species athoma, quod ita non esset, si speciem acciperet à suo obiecto in esse entis: eodem ergo modo scientiæ non accipiunt unitatem vel diuersitatem specificam ab unitate, vel diuersitate specifica obiecti in esse entis, sed formaliter in esse obiecti, & in esse sensibilis. Idque etiâ ratione probatur, quia diuersæ specificæ scientiæ circa obiectum idem, & eiusdem prorsus speciei in esse entis versantur, sub diuersa tamen ratione formaliter in esse obiecti, & in esse sensibilis illud attingentis: ergo scientiæ non sumunt speciem ab obiecto in esse entis, sed formaliter in esse obiecti.

6. Vltimo tandem dico. Ratio for-

formalis sub qua constituitur obiectum formaliter in esse obiecti scientiarum, & sub qua distinguuntur formaliter obiecta scientiarum, est abstractio à materia. Cōclusio deducitur ex Aristotele 6. metaph. text. 2. & ex D. Thoma pluribus in locis, specialiter 1. Posteriorum, sectione 41. dicens: *Genera scibilium distinguuntur secundum diversum modum cognoscendi, sicut alio modo cognoscuntur, quo definiuntur cum materia, & ea que sine materia. Unde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum, & utrumque horum generum distinguitur in diversos modos, & rationes cognoscibilitatis.* Et probatur, quia in tantum aliquid est cognoscibile, in quantum est in materiale: materialitas enim obest cognoscibilitati actiue, & passiue, ut colligitur ex D. Thoma 1. part. quæstion. 14. art. 1. ergo formaliter aliquid constituitur in esse cognoscibilis in quantum est immateriale, & abstrahit à materia, & formaliter distinguitur in esse cognoscibilis, & in esse scibilis penes diversam, maiorem, vel minorem immaterialitatem, & abstractionem à materia.

7. Obijcies primo, quod ut ex D. Thoma pluribus in locis deducitur, diuersitas scientiarum desumitur ex diuersitate mediorum: ita enim asserit 6. Metaphisica lect. 1. cum definitio sit medium demonstrationis, &

per consequens principium sciendi, oportet, quod ad diuersum modum definiendi sequatur diuersitas in scientijs speculatiuis: ergo non ex obiecto, sed ex diuersitate, vel vnitatem mediorum desumitur vnitatem, vel diuersitas specifica scientiarum.

8. Respondetur, quod cum obiectum scibile distinguatur ab obiecto aliter cognoscibili, quod scibile dicit cognoscibilitatem per aliquod medium ex quo cognoscatur: cum dicimus vnitatem vel diuersitatem specificam scientiarum desumi ab obiecto scibili, ut scibili, non potest illud accipi absque respectu ad medium, per quod potest scientificè cognosci, & de illo demonstrari passionem. Vnde, & à medijs quibus aliquid scientificè cognoscitur, & ab ipso obiecto, ut per talia media scibili vnitatem specificam scientiarum desumitur; diuersimode tamen: à medijs enim desumitur causaliter, ab obiecto autem secundum quod in illud vnitatem, vel diuersitas formalis mediorum refunditur, sumitur formaliter: media enim se habent, ut principium sciendi; obiectum vero ut terminus scientiæ, & cum scientia (ut diximus) sit tendentia in obiectum, consequens est, quod à principio causaliter, & ab obiecto formaliter suam accipiat vnitatem, vel diuersitatem specificam. Sicut eadem ratione motus aliquando à termino à

quo causaliter suam accipit unitatem, vel diversitatem specificam, licet formaliter illam semper accipiat à termino *ad quem*.

Et similiter relatio causaliter accipit à fundamento suam unitatem, vel diversitatem specificam, formaliter tamen a termino. Aduertendum tamen est, quod sicut non ab obiecto in esse entis, sed formaliter in esse obiecti, & sub ratione abstractionis a materia, sumitur unitas, & diversitas specifica scientiarum; ita etiam eo modo quo illa causaliter sumitur a medijs, seu a principijs, non sumitur ab illis in esse entis, sed formaliter in esse principiorum acceptis, & quatenus sub eadem, vel diuersa cadunt abstractione a materia.

9. Obijcies secundo, quia abstractio a materia, quam dicimus esse rationem formalem obiecti scientiarum, vel est ipsa abstractio actualis passiva pronens in obiecto, per id quod actum terminet scientiæ, vel est abstrahibilitas obiecti, quatenus est considerabilis absque consideratione materiæ, etiam si realiter illam concernat. Sed neutrum istorum potest esse: ergo nulla abstractio a materia potest esse ratio formalis obiecti scientiarum. Minor quoad primam partem probatur. Quia talis abstractio actualis passiva obiecti non potest illud constituere in ratione specificatini scientiæ, cum iam supponatur illa specifi-

cata, & in elicentiam actus proprium pens, cum ab eo quod obiectum ipsum actum terminet scientiæ, proveniat. Quoad secundam vero partem probatur minor. Quia idem obiectum eodem modo abstrahibile a materia potest attingi à diuersis formaliter scientijs, vt Deus sub eadem abstractione a materia attingitur a Theologia, & a Metaphysica: ergo ea abstrahibilitas a materia non potest esse ratio formalis constitutina obiecti in ratione scibilis.

10. Respondetur, negando minorem quoad secundam eius partem. Et ad probationem eius dico, quod non quilibet immaterialitas obiecti, & abstrahibilitas illius a materia constituit illud in ratione specificatini scientiarum, sed vt est attingibile sub tali, vel tali medio, & ita non solum idem obiectum in esse entis, sed etiam eandem habens immaterialitatem potest a diuersis scientijs formaliter attingi, dummodo per diuersum medium ab illis attingatur, & eadem diuersitas medij refunditur in ipsum obiectum, & facit illud formaliter diuersimode immateriale, & diuersimode a materia abstrahibile: & hoc semper debet reduci ad id, quod obiectum, vt per tale medium attingitur, vt magis, vel minus a materia abstractum, est considerabile. Specialiter tamen de Deo potest dici, quod licet Metaphi-

metaphisica, & Theologia sub eadem abstractione a materia agant de Deo, nihilominus sunt diuersæ scientiæ: quia Metaphisica attingit Deum sub ratione naturali, Theologia vero sub ratione supernaturali: & differentia scientiarum per maiorem, vel minorem abstractionem à materia est inter scientias naturales; non vero inter eas quarum vna est naturalis, & altera supernaturalis: immo neque in scientijs supernaturalibus inter se: illæ enim inter se distinguuntur penes id, quod sint maiores, vel minores participationes scientiæ diuinæ, qualiter distinguuntur scientia infusa, & beata, licet vtræque sub eadem abstractione a materia attingat obiectum.

11. Obijcies tercio, quod logica, Theologia, & Metaphisica sub eadem abstractione a materia videntur sua attingere obiecta, sub abstractione videlicet ab omni materia, in qua non videtur posse esse maiorem, vel minorem abstractionem. Et tamen tales scientiæ sunt formaliter diuersæ: ergo vnitas, vel diuersitas formalis scientiarum non sumitur ab obiectis: sub abstractione a materia.

12. Respondetur, quod præter differentiam, quam inter Theologiam ex vna parte, & Logicam, & Metaphisicam ex alia penes naturalē, & supernaturalem versatur, in ipsa abstra-

ctione a materia, licet obiectum talium omnium scientiarum abstrahatur ab omni materia, reperitur differentia, quam assignauimus libr. 1. quæstion. 6. numer. 5. nempe, quod cum obiectum Metaphisicæ realiter sit in materia, abstrahit positue ab illa; obiectum autem Logicæ, & Theologiæ cum realiter non sit in materia, abstrahit negatiue ab illa. Obiectum quidem Theologiæ propter sui perfectionem, quia, propter suam perfectionem, & actualitatem omnis materiæ, & potentialitatis est ex pers. Obiectum autem Logicæ propter sui imperfectionem, quia eo quod est minimæ entitatis, non habet materiam.

13. Vltimo tandem obijcies, quod si per diuersam abstractionem à materia diuersificarentur obiecta scientiarum naturalium cum triplex sit tantum materia, a qua obiectum scientiæ naturalis possit abstrahere, materia videlicet singularis, sensibilis, & intelligibilis; triplex tantum daretur species a thoma scientiæ naturalis. Cōsequēs autē est falsum, cū intra abstractionem a materia sensibili plures specificæ distinctæ scientiæ Mathematicæ assignentur: ergo non distinguuntur species scientiarum penes diuersam abstractionem a materia. Confir-
nam aliquæ scientiæ sunt, quarum obiecta nō habēt abstractionem a materia specialem, & ab abstractione obiectorum aliarum sciē-

tiarum distinctam, scientiæ vide-
licet, quæ inter Phisicam, & Ma-
thematicas vocantur medix, vt
Perspectiva, & Musica; liqui-
dem cum versentur Perspectiva
circa lineam visivalem, & Mu-
sica circa numerum sonorum,
nec omnino abstrahunt à mate-
ria sensibili: sonus enim & visua-
litas illam concernit, nec omni-
no concernunt materiam sensi-
bilem: numerus enim, & linea
ab illa abstrahit: ergo scientiæ
naturales non constituuntur,
nec distinguuntur penes diver-
sam abstractionem à materia.

14. Respondetur ad argu-
mentum, quod licet triplex tan-
tum sit iugere abstractio à ma-
teria penes triplicem tantum
terminum à quo: ac perinde tri-
plex sit gradus scientiarum natu-
ralium, Phisicæ videlicet, Ma-
thematicarum, & Metaphisicæ;
intra eundem tamen gradum
immaterialitatis dantur diver-
sæ species scientiarum, quate-
nus intra illam obiectum unius
scientiæ abstrahit abstractio-
ne formali ab aliquo, à quo non
abstrahit alterius scientiæ obie-
ctum. Et hæc ratione intra gra-
dum abstractionis à materia sen-
sibili, specificè diversæ sunt scien-
tiæ Mathematicæ. Et si inquiras,
quare eadem ratione intra
gradum abstractionis à materia
singulari non constituuntur di-
versæ specificè scientiæ in Phi-
sica. Præter hoc, quod ad id
insinuavimus sup. libr. 1. quæst.

6. numer. 6. amplius id explica-
vimus quæstione prima proce-
diali Phisicorum.

Ad confirmationem respon-
detur, quod sicut Perspectiva,
& Musica dicuntur scientiæ me-
diæ inter Phisicam, & Mathe-
maticas, ita etiam habent ab-
tractionem mediam inter illa-
rum abstractionem: siquidem
(vt argumentum probat) nec om-
nino concernunt materiam sen-
sibilem, nec omnino ab illa ab-
trahunt. Per hanc tamen abstra-
ctionem mediam distinguitur
formaliter obiectum harum scien-
tiarum ab obiecto Mathematicarum,
quod omnino abstrahit
a materia sensibili, & ab obiecto
Phisicæ, quod omnino concer-
nens materiam sensibilem, so-
lum abstrahit à materia singu-
lari.

QVÆSTIO XVI.

*Vtrum scientia, & opinio circa idem
in eodem subiecto possint esse
formal.*

Opinio, & fides humana in-
tra limites fidei humanæ
permanens, nec petuens ad
certitudinem moralem conve-
niunt in incertitudine, & formi-
dine alterius partis, quæ formi-
do, & incertitudo debet esse ex
parte subiecti, ita vt subiectum
aliquid fide humana credens, vel
opinans, ita illi assenciat, quod
existi-

existimet aliter illud pōne se habere : & ideo Aristoteles non posuit formidinem, sed contingentiam esse de ratione opinionis; in re tamen idē sunt, quia si quis alicui assentitur existimans, illud aliter se habere posse, assentitur utiq; illi cum formidine alterius partis & cum hāsitatione, in oppositum sit verum. Ob hanc igitur cōuenientiam in formidine & incertitudine fidei humanæ & opinionis nō specialiter inquirimus de cōpatibilitate scientiæ cum fide humana, sed solum cū opinione, quia hæc eodem modo ac fides humana est compatibilis vel incompatibilis cum scientia. De fide autem diuina, quæ in certitudine nō pugnat cum sciētia, sed solum propter obscuritatem, & quæ perinde cum sciētia in statu in euidentiq; ut cū Theologia Viatorū circa idem obiectum compatitur, aut cum scientia euidenti sit incōpatibilis, ad secundam secundæ quæst. 1. art. 4. pertinet explicare.

2. Pro explicatione est aduertendum, quod triplex potest esse comparatio scientiæ & opinionis circa idē obiectum, actus videlicet scientiæ cum actu opinionis, habitus cum habitu: ac denique actus cum habitu, & de omnibus his breuiter dicemus, an sint compatibles simul in eodem subiecto.

3. Dico igitur primo. Actus scientiæ & opinionis circa idem

obiectum nec de potentia Dei absoluta possunt in eodē subiecto simul compati. Oppositum tenent plures recentiores. Sed conclusionem tenent communiter Thomistæ, & inter illos noster author hic quæst. vltima: illaque deducitur ex varijs testimonijs D. Thomæ, q. euim 14. de veritate art. 9. ad 6. ita asserit: *Non videtur possibile quod aliquis de eodem habeat scientiam & opinionem, quia opinio est cum formidine alterius parit quam formidinem scientia excludit.* Et 1. Posteriorum lēctione. 44. inquit. *Manifestum esse quod non omnino contingit simul idem scire & opinari quia simul homo haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere.* Et 2. 2. quæst. 1. art. 5. ad 4. ait. *Quod de eodem secundum idem non potest in uno homine esse simul scientia neque cum opinione, neque cum fide, alio tamen & alia ratione: scientia enim cum opinione simul esse non potest simpliciter de eodem, quia de ratione scientiæ est, quod id quod scitur, existimetur esse impossibile aliter se habere, de ratione vero opinionis est, quod id quod est opinatum existimetur possibile aliter se habere.*

4. Et probatur conclusio, quia actus seu assensus scientiæ & opinionis circa idem obiectum opponuntur priuatiue priuatione certitudinis, quam ex parte subiecti dicit assensus opinari-
posita

posita simul compari in eodem subiecto, sicuti implicat in eodē subiecto esse simul lucem, & tenebras, seu idem subiectum esse simul lucidum & tenebrosum: ergo implicat, in eodem subiecto circa idem obiectum reperiri simul assensum scientiæ, & opinionis. Maior probatur, & explicatur, quia assensus scientiæ dicit in subiecto certitudinem, & quod intellectus scientificè assentiens, certo iudicet obiectum, cui assentitur, aliter se habere non posse; assensus autem opinionis dicit in subiecto incertitudinem & formidinē, & quod intellectus opinatiue alicui assentiens non iudicet de illo, quod aliter se habere non possit, sed potius maneat dubius, & cum formidine, an aliter possit se habere, sed hoc est assensum opinatiuum dicere seu causare in subiecto priuationem illius certitudinis, quam in eodem subiecto causat assensus scientificus: ergo tales assensus opponuntur priuatiue: ac perinde implicat esse simul in eodem subiecto. ¶ Confirmatur primo, quia si circa idem obiectum essent simul in eodem intellectu assensus scientiæ, & opinionis, talis intellectus simul esset de eodem obiecto certus, & incertus, simulque de illo iudicaret, quod aliter se habere non potest, & quod aliter potest se habere, in quo manifesta inuoluitur contradictio. Confirmatur secundo, quia vt communiter do-

cent Thomistæ circa art. 4. & 5. questionis primæ ex 2. 2. actus fidei, & visionis circa idem obiectum implicant simul in eodem subiecto, quia alias esset simul videns, & non videns, clare & obscure idem obiectum cognoscens, sed non minus implicat, eundem intellectum esse simul certum, & incertum de eodem obiecto (sicut enim obscuritas dicit priuationem claritatis, ita & incertitudo dicit priuationē certitudinis.)

5. Dices ad argumentum, & illius confirmationes, quod licet repugnet, eundem intellectum de aliquo obiecto per idem medium esse simul certum, & incertum, non tamē id implicat per diuersa media, & quia assensus scientiæ, & opinionis per diuersa habentur media, non implicat, quod de eodem obiecto sint simul in eodem intellectu, quia ex eo solum sequeretur, intellectum per vnum mediū certificari de tali obiecto, & non per aliud.

6. Contra hoc tamen est; quod etiam per diuersa media nō potest intellectus esse simul certus, & incertus de aliquo obiecto, sicut neque per diuersa media potest illud clare, & obscure videre. Nam si ego v.g. per medium scientificum certitudinē habeo, quod homo est risibilis, accedente ad probationē eiusdem veritatis medio probabili, cum illud non destruat medium sciē-

tificum,

rificum, non facit me tali veritati cum formidine assentiri, aut iudicare, quod tale obiectum aliter se habere potest, sicuti me evidenter sciente aliquid, aut illud clare experimentaliter cognoscere, si accedat aliquis dicēs id ita esse, cum talis auctoritas dicentis non destruat medium, quo id agnosco scientificè, aut notitiam experimentalem, quam illius habeo, non facit me id clare non cognoscere; ergo neque per idem nec per diversum medium potest aliquis simul esse de aliquo obiecto certus, & incertus, sicut nec illud clare, & obscure cognoscere.

7. Dico secundo. Habitus scientiæ, & opinionis non possunt naturaliter in eodem subiecto compatiri; bene tamen de potentia Dei absoluta: Prima pars probatur, quia cum habitus scientiæ, & opinionis inclinent in assensum privative oppositos, licet ipsi habitus non dicāt actualem oppositionem privativam, quia habitus opinionis nō dicit actualem privationem certitudinis; quare nus tamen tales habitus inclinant in actus sic oppositos, opponuntur quasi contrarij: ac perinde naturaliter in eodem subiecto sunt incompatibiles. Probatur consequentia, quia licet contrariè opposita possint in esse imperfecto, & in gradibus remissis simul naturaliter in eodem subiecto compati; non tamen cum alterum illorum est

in esse perfectio, qualiter est quilibet habitus scientiæ.

8. Secunda autem pars conclusionis licet ab aliquibus ex his qui præcedentem tenent conclusionem, negetur, mihi videtur multo probabilior, quia cum habitus scientiæ, & opinionis uterque sit positivus, nec unus dicat actualem privationem alterius, non est, cur supernaturaliter, & de potentia Dei absoluta unus simul cum altero in eodem subiecto conservari non possit, maxime cum contraria etiam in esse perfectio, & in eō simul possint supernaturaliter compati.

9. Dico tertio. Habitus scientiæ naturaliter est compatibilis cum actu opinionis; habitus autem opinionis non potest naturaliter compati cum actu scientiæ: bene tamen de potentia Dei absoluta. Prima pars conclusionis probatur, quia inter habitum, & actum per se non est oppositio, sed solum ratione habitus quam generat actus: ergo cum non unico actu opinionis generetur habitus opinativus, potest habitus scientiæ naturaliter compati cum aliquo actu opinativo. Secunda autem pars conclusionis probatur, quia cum quilibet actus scientiæ habitum generet scientiæ, actus scientificus licet non per se ipsum, tamē per habitum quem generat incompatibilis naturaliter est cum habitu opinativo. Tertia deniq; pars con-

conclusionis deducitur ex conclusione præcedenti; quia cum actus scientiæ solum ratione habitus scientifici, quem generat, sit incompatibilis cum habitu opinatio, cum ipsi tales habitus de potetia Dei absoluta possint simul compati, à fortiori actus scientiæ & habitus opinatiuus.

10. Aduersus primam tamen conclusionem obijcies primo testimonia D. Thomæ, in quibus oppositum illius expresse videtur asserere. Nam 3. p. quæst. 9. art. 3. ad 2. ita ait, *& similiter opinio ex syllogismo dialectico causata est via ad scientiam, quæ per demonstrationem acquiritur, quæ tamē acquisita, potest remanere cognitio quæ est per syllogismum dialecticum quasi consequens scientiam demonstratiuam, quæ est per causam.* Hæc D. Thomas, in quibus clare docet cognitionem opinatiuam, quæ habetur per syllogismum dialecticum, non excludi per cognitionem scientificam eiusdem obiecti. Et clarius id docet in 3. dist. 31. quæst. 2. art. 1. quæstioncula 2. ad 4. per hæc verba: *Ad quantum dicendum, quod opinio & scientia quarum sunt de eodem, non tamen secundum idem medium, sed secundum diuersa, & ideo possunt esse simul.* Et constituit ibi sanctus Doctor differentiam inter scientiam & opinionem ex vna parte, & scientiam & fidem ex alia, quod hæc, quia non sunt per diuersum me-

dium non possunt esse simul in eodem circa idem obiectum, bene tamen scientia & opinio, quia sunt per diuersum medium.

11. Responderetur, quod in neutro prædicto testimonio intendit D. Thomas cognitionem vere opinatiuam cum cognitione scientifica circa idem obiectum posse simul in eodem obiecto compati: alias sanctus Doctor esset sibi cōtrarius, cum oppositam expresse asserat in testimonijs pro prima conclusione adductis, sed quod in istis intendit, est, quod cum per syllogismum dialecticum per diuersum medium probetur de aliquo obiecto, quod de illo aliquando per demonstrationem per aliud medium ostenditur; tunc cum cognitione scientifica per demonstrationem habita, manet, non quidem ipsa cognitio opinatiua, siquidem manere non potest cum formidine talis veritatis, & absque formidine non est essentialiter cognitio opinatiua, sed manet ex syllogismo dialectico ipsa cognitio scientifica cum maiori extensione subiecti, quam si ad illam sola demonstratio concurreret, quia cognoscit saltem in actu signato quod tale obiectum, quod per demonstrationem attingitur, nō solum habet necessariam connexionem cum causa per quam demonstratur, sed probabilem connexionem cum causa per quam per syllogismum dialecti-

Scientificum probatur. Et hoc est cum cognitione scientifica de aliquo obiecto manere simul cognitionem saltem in actu signato, quod tale obiectum habet connexionem probabilem cum alijs causis, quæ cognitio relinquatur ex syllogismo dialectico. Desumitur hæc doctrina ex D. Thoma 1. 2. q. 67. art. 2. in corpore. Hoc igitur intendit D. Thomas in utroque prædicto testimonio, & in hoc constituit differentiam inter scientiam & opinionem ex una parte cum scientia & fide ex alia, quia cum per fidem seu testimonium dicentis solum asseueretur obiectum, nullaque illius veritatis assignetur causa, non solum cum cognitione scientifica evidenti incompatibilis est cognitio obscura fidei, sed nec ex testimonio dicentis aliquid relinquatur, per quod cognitio scientifica vel extensius augeatur, quia ex eo non habetur aliqua nova connexio obiecti cum aliqua sui causa. Et hoc est quod voluit dicere D. Thomas, quod cognitio fidei & scientiæ non est per diuersum medium aliquam asserens connexionem obiecti cum aliqua sui causa, ad differentiam syllogismi dialectici, qui asserit diuersum medium à demonstratione, eo quod nouam aliquam vel probabilem asserit connexionem obiecti, cum aliqua sui causa.

13. Obijces secundo. Quod,

ut in principio questionis diximus, eodem modo cum assensu scientifico est incompatibilis opinio, ac fides humana. Sed fides humana potest peruenire ad tantam certitudinem & claritatem, ut cum illa non sit incompatibilis assensus scientificus. Ergo similiter & opinio. Minor probatur. Nam omnibus uniformiter & absque contradictione alicuius testantibus, se vidisse Solem eclipsim, id fide humana credo. Et tamen ita omnino certe & absque formidine, quod si postea id per demonstrationem Astrologicam scientiæ cognoscatur, non fit per quid talis assensus scientificus cum prædicto assensu fidei humanæ repugnet, siquidem uterque est certus & evidens, licet unus sit per causam, alter per testimonium dicentis. ¶ Nec valet dicere cum aliquibus quod assensus scientiæ attingit obiectum in se, per assensum autem talem fidei humanæ non videtur obiectum in se. ¶ Non, inquam, id valet, quia etiam per scientiam à priori alicuius obiecti videtur obiectum in se, & per scientiam à posteriori non videtur obiectum in se, sed solum quoad an est. Et tamen uterque assensus per tales diuersas scientias est simul cōpatibilis. Ergo etiā assensus scientificus eclipsi per propriam causam & assensus illius per fidem humanam cum est certus & evidēs, sunt compatibles.

14. Res-

14. Responderetur hoc argumento meo videri convinci, tales assensus esse simul compatibiles; tamen re vera in eo casu assensus propter auctoritatem omnium id ab experientia assensuum, non est fidei humanæ, sed scientiæ moraliter evidētis, quia virtualiter habetur medio hoc discursu, id quod omnes uniformiter & absque contradictione aliquorum se vidisse testantur, ita re vera est; sed omnes uniformiter & absque contradictione aliquorum se vidisse testantur. Solis eclipsim, ille igitur vere fuit. Cuius discursus cum maiore evidenter moraliter cognoscatur, & minor experientia, auditus ex talibus premisis deducitur assensus conclusionis, quoad an est, certus & evidens certitudine evidentiæ moralis, ac perinde scientificus, nec incompatibilis cum assensu eiusdem conclusionis scientifici a priori, cum autem nos diximus eodem modo esse incompatibilem cum assensu scientifico assensum opinionis & fidei humanæ, loquimur de assensu fidei humanæ intra limites fidei humanæistente & non perueniente per aliquem vel virtuale discursum moraliter evidentem ad certitudinem & eidentiam moralem.

15. Obijcies reactio, quia eandem oppositionem, quam habet actus scientiæ & opinionis, habent & habitus. Ergo vel isti etiam de potentia Dei absoluta non possunt simul compari in eodem subiecto, vel saltem de potentia Dei absoluta possunt etiam compari & actus. Antecedens probatur. Quia sicut actus scientiæ est certus & actus opinionis incertus, ita etiam & habitus scientiæ est certus & habitus opinionis incertus. Ergo si ratione certitudinis & incertitudinis opponuntur actus scientiæ & opinionis, eandem oppositionem habent & habitus.

16. Responderetur negando antecedens, quia actus scientiæ actualiter & in exercitio communicat subiecto suam certitudinem, & actus opinionis suam incertitudinem. Et implicat (ut explicuimus) quod idem intellectus sit simul actualiter & in exercitio certus & incertus. Habitibus autem scientiæ & opinionis habent suam certitudinem aut incertitudinem solum in actu primo & actualiter non explicatam in actum: ac perinde non communicant illam in exercitio subiecto, in quo talis residet habitus.

F I N I S.

INDEX QUESTIONVM,

quæ in hoc tomo continentur.

LIBER I. de Proœmiali- ***bus, pag. 1.***

Quæstio 1. Vtrum logica sit hominibus ratione eorum propriæ formæ necessaria. 1.

Quæst. 2. Vtrum logica sit necessaria ad alias scientias. 6.

Quæst. 3. Vtrum logica sit prius quam omnes alie scientiæ acquirenda. 14.

Quæst. 4. Vtrum habitus logicę docentis, & vtentis realiter distinguantur. 19.

Quæst. 5. Vtrum logica sit scientia. 29.

Quæst. 6. Vtrum logica sit vna scientia specie. 35.

Quæst. 7. Vtrum logica sit simplex qualitas. 39.

Quæst. 8. Vtrum logica sit habitus practicus, an verò speculationis. 49.

Quæst. 9. Vtrum obiectū logicę sit ens rationis. 54.

LIB. II. de Ente rationis. ***pag. 67.***

Quæst. 1. Vtrum detur ens rationis, & quid sit. 67.

Quæst. 2. Vtrum ens rationis in denominationibus extrinsecis consistat. 71.

Quæst. 3. Vtrum ens rationis solū existat, dum a diuersis consideratur ab intellectu. 77.

Quæst. 4. Vtrum à solo intellectu ens efficiatur rationis. 83.

Quæst. 5. Vtrum solus intelle-

ctus humanus conficiat ens rationis. 91.

Quæst. 6. Vtrum rectè diuidatur ens rationis in priuationē, negationē, & relationē. 98.

Quæst. 7. Vtrum prima, & secunda intentio fiat aliquid rationis. 102.

Quæst. 8. Vtrum prima, & secunda intentio rationis habeant fundamentum à parte rei. 106.

LIB. III. de Vniuersalibus. ***pag. 111.***

Quæst. 1. quid, & quotuplex sit vniuersale. 111.

Quæst. 2. Vtrum in rebus dentur vniuersalia. 113.

Quæst. 3. Vtrum dari possit natura vniuersalis separata ab omnibus singularibus. 120.

Quæst. 4. Vtrum à parte rei detur vnitatis formalis minor vnitatis numerali. 124.

Quæst. 5. Vtrum vnitatis formalis identificeetur cum vnitatis numerica, & ad illius multiplicationē multiplicetur. 129.

Quæst. 6. Vtrum in rebus creatis detur natura aliqua habens à parte rei vnitatem formalem communem pluribus. 135.

Quæst. 7. Vtrum à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus detur vniuersale formaliter. 141.

Quæst. 8. Per quam actionē intellectus fiat vniuersale formaliter. 148.

LIB.

I N D E X.

LIB. IV. de Prædicabilibus.

pag. 164.

Quæst. 1. Vtrum vniuersale adæquatè diuidatur in quinque prædicabilia. 164.

Quæst. 2. Vtrum vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia. 171.

Cap. de Genere. pag. 175.

Quæst. 3. quod sit definitum in definitione generis. 175.

Quæst. 4. Vtrum definitio generis sit bona. 184.

Quæst. 5. Vtrum compositio ex genere & differentia sit vera compositio, & an sit realis vel rationis. 192.

Cap. de Specie. pag. 201.

Quæst. 6. Vtrum definitio speciei subijcibilis sit bona. 201.

Quæst. 7. Vtrum definitio speciei prædicabilis sit bona. 206.

Quæst. 8. qualiter in specie respectus subijcibilis & prædicabilis inter se comparentur, & secundum quem illorum sit vniuersalis. 209.

Quæst. 9. Vtrum genus in vnica specie, & species in vnico possit saluari indiuiduo. 212.

Quæst. 10. Vtrum natura creata, cui plura habere indiuidua repugnat, possit esse species prædicabilis. 217.

Quæst. 11. Vtrum definitiones indiuidui à Porphyrio assignatæ sint bonæ. 228.

Cap. de Differentia. pag. 232.

Quæst. 12. Vtrum diuisio differentie in comunem, propriam,

& propriissimam, & alia differentie diuisiones sint bonæ. 232.

Quæst. 13. Vtrum diuisio differentie in comunem, propriam, & propriissimam sit analogam. 236.

Quæst. 14. Vtrum definitiones differentie à Porphyrio assignatæ sint bonæ. 238.

Quæst. 15. Vtrum definitio differentie prædicabilis omnibus competat differentiis. 240.

Cap. de Proprio. pag. 248.

Quæst. 16. Vtrum diuisio proprii, & eius definitio rectè assignetur à Porphyrio. 248.

Quæst. 17. Vtrum proprium, & differentia constituentur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, an verò per ordinem ad indiuiduum. 253.

Cap. de Accidente. pag. 260.

Quæst. 18. Vtrum definitionem, & diuisionem accidentis rectè tradat Porphyrius. 260.

LIB. V. de Prædicationibus.

pag. 269.

Quæst. 1. Vtrum concretum de concreto medijs terminis primæ intentionis verè prædicetur. 269.

Quæst. 2. Vtrum abstracta de concretis, & concreta de abstractis medijs nominibus primæ intentionis verè prædicentur. 272.

Quæst. 3. Vtrum abstracta de abstractis medijs nominibus primæ intentionis verè prædicentur. 277.

Quæst. 4. Vtrum medijs nominibus

INDEX

nibus secundæ intentionis cōcretum de concreto, & abstractū de abstractis possit prædicari. 286.

Quæst. 5. Vtrum medijs nominibus secundæ intentionis cōcreta de abstractis verè prædicentur. 288.

Quæst. 6. Vtrum secundæ intentiones vniuersales de primis intentionibus singularibus; & secundæ intentiones singulares de primis vniuersalibus prædicari possint. 290.

L.IB. VI. de Antepredicamentis. pag. 294.

Quæst. 1. Quid sit prædicamentum, & antepredicamentum; & quare ad prædicamenta antepredicamenta præmittantur. 294.

Quæst. 2. Vtrum definitiones vniuocorum, & æquiuocorū a Philosopho assignatæ sint bonæ. 297.

Quæst. 3. Vtrum definitio denominatiuorū rectè assignetur à Philosopho. 300.

Quæst. 4. Vtrum duæ diuisiones antepredicamentales rectè tractentur ab Aristotele. 304.

Quæst. 5. Vtrū duæ regulæ antepredicamentales à Philosopho assignatæ sint veræ. 306.

Quæst. 6. Quid & quotuplex sit analogum, & quas habeat proprietates. 311.

Quæst. 7. Vtrum præcedentes diuisiones analogorum sint bonæ. 315.

Quæst. 8. Vtrum definitio analogorum attributionis sit bona. 319.

Quæst. 9. Vtrum prima proprietates analogorum attributionis in omnibus analogis attributionis saluetur. 322.

Quæst. 10. Vtrum secundæ proprietates analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat. 328.

Quæst. 11. Vtrum tertia proprietates analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat. 333.

Quæst. 12. Vtrum definitio & proprietates analogorū proportionalitatis omnibus illis competant. 336.

Quæst. 13. Vtrum in analogis detur vna ratio communis, vnusquē conceptus omnibus analogatis. 340.

Quæst. 14. Quæ sint causæ analogiz; & an sola transcendētia illā causare sufficiat. 345.

Quæst. 15. Vtrum ens respectu omnium suorum inferiorum sit purè æquiuocum. 351.

Quæst. 16. Vtrum ens ad Deū & creaturas, ad substantiā & accidens sit vniuocum; an verò analogum. 354.

Quæst. 17. Qualem analogiā habeat ens ad Deū & creaturas, & ad substantiā & accidēs. 359.

Quæst. 18. Vtrum detur vnus cōceptus entis omnino præcisus, & abstractus ab inferioribus. 361.

Quæst. 19. Vtrum ens reale crea-
P p tum

INDEX.

tū adæquātē dividatur in decem prædicamenta. 367.

LIB. VII. De Prædicamentis. pag. 369.

Cap. de Substantia, pag. 369.

Quæst. 1. Quid sit substantia, & quod illius cōstitutivū. 369.

Quæst. 2. Qualis sit divisio substantiæ in primam & secundam substantiam. 373.

Quæst. 3. Vtrum definitiones primæ & secundæ substantiæ sint bonæ; & alia quæ in prima parte huius capituli asserit Philosophus sint vera. 375.

Quæst. 4. Vtrum nō solum substantia creata, sed etiā Deus ponatur in hoc prædicamēto. 378.

Quæst. 5. Vtrum quinque priores proprietates substantiæ rectē à Philosopho assignentur. 386.

Quæst. 6. Vtrum esse susceptivū contrariorum sit proprietas quarto modo substantiæ. 390.

Cap. de Quantitate, pag. 393.

Quæst. 7. Quid sit quantitas, & quæ eius ratio formalis. 393.

Quæst. 8. Vtrum substantia corporea independenter & antecedenter ad quantitatem ætēnalem habeat partes substantialiter & entitativē actualiter distinctas. 399.

Quæst. 9. Vtrum quantitas distinguatur realiter à re quantā. 410.

Quæst. 10. Vtrum divisio quantitatis in cōtinuam & discretam sit generis in species; &

linea superficies & corpus sint veræ species quantitatis cōtinuæ. 418.

Quæst. 11. Vtrum locus sit propria species quantitatis cōtinuæ à superficie cōdistincta. 423.

Quæst. 12. Vtrum tēpus & motus sint veræ species quantitatis. 426.

Quæst. 13. Vtrum unitas quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis aduat aliquid supra quantitatem cōtinuam. 431.

Quæst. 14. Vtrum numerus prædicamentalis sit ens reale, ens per se, & propria species quantitatis. 436.

Quæst. 15. Vtrum oratio sit vera & distincta species quantitatis discretæ. 443.

Quæst. 16. Vtrum proprietates quantitatis rectē à Philosopho assignentur. 445.

Cap. de Relatione, pag. 449.

Quæst. 17. Quid sit relatio cōtēndum esse; & an sit à relatione secundum dici distincta. 449.

Quæst. 18. Vtrum dētur aliquæ relationes reales. 452.

Quæst. 19. Quid requiratur ad relationē prædicamentālē. 461.

Quæst. 20. Quæ sint fundamētare relationis prædicamentālis. 465.

Quæst. 21. Vtrum relationes prædicamentales possint esse fundamentum aliarum relationū prædicamentālium. 472.

Quæst. 22. Vtrum relatio prædicamentalis distinguatur realiter à suo fundamento. 475.

Quæst.

INDEX.

Quæst. 23. Vtrum relatio prædicamētalis terminetur formaliter ad relatiuum, an verò ad absolutum, 485.

Quæst. 24. à quo desumatur unitas formalis numerica relationis, 498.

Quæst. 25. Vtrum quatuor proprietates relatiuorum rectè assignentur, 502.

Cop. de Quali & qualitate, pag. 505.

Quæst. 26. Quid sit qualitas; & an rectè à Philosopho definitur, 505.

Quæst. 27. Vtrum rectè diuidatur qualitas in quatuor species, 507.

Quæst. 28. Vtrum rectè assignentur quatuor species qualitatibus, 509.

Quæst. 29. Vtrū rectè assignentur proprietates qualitatibus, 512.

Ca. de sex ultimis Prædicamētibus, 514.

Quæst. 30. Vtrum sex ultima prædicamenta sint formæ absolute & intrinsecæ, 514.

Quæst. 31. Quid sint actio & passio, & quæ earum species, & proprietates, 518.

Quæst. 32. Quid sint reliqua quatuor prædicamēta, & quas habeant species, & proprietates, 521.

Cap. de post prædicamentis, 524.

Quæst. 33. de oppositis, & cuiusvis oppositionis conditionibus, 524.

Quæst. 34. de quatuor reliquis post prædicamentis, 527.

LIB. VIII. de Posterioribus, pag. 529.

Quæst. 1. Vtrum omnis doctrina & disciplina intellectiua sit ex præexistēte cognitione, 531.

Quæst. 2. Vtrum ad demonstrationem sint tria præcognita, & duæ præcognitiones, 533.

Quæst. 3. Vtrum assensus præmissarū concurrat efficienter ad assensum conclusionis, 534.

Quæst. 4. Vtrum assensus præmissarū necessiter intellectū ad assensum conclusionis, ita vt necessario in eodem instanti temporis sit assensus præmissarū & conclusionis, 540.

Quæst. 5. Quid & quotuplex sit propositio immediata & per se nota, 544.

Quæst. 6. Quid sit propositio de omni, quot sint modi per se, & quid sit prædicamentum vniuersale, 547.

Quæst. 7. Vtrum rectè ab Aristot. definitur demonstratio, 551.

Quæst. 8. Vtrum præmissæ sint certiores conclusionē, 553.

Quæst. 9. Vtrum adæquatè diuidatur demonstratio in demonstrationē quia & propter quid, 556.

Quæst. 10. Vtrum diuisio demonstrationis in demonstrationem quia & propter quid sit vniuersa, 559.

Quæst. 11. Vtrū omnis demonstratio circularis sit vitiosa, 561.

Quæst. 12. Quid sit scientia, 564.

Quæst. 13. Quid sit sciētia subalternans & subalternata, 567.

Quæst. 14. Vtrū in nō habēte sciētiā subalternatē possit subalternata verè esse sciētia, 571.

Quæst.

INDEX.

Quaest. 15. à quo desumatur unitas
& diuersitas scientiarum, 577.
Quaest. 16. Virum scientia &

opinio circa idem in eodem
subiecto possint esse simul,
582.

FINIS.

Tract. V. De paruitate materiæ.

207

moral. volum. 2. part. 5. respons. 139. Fastum de Sacrament. Penit. lib. 7. quæst. 56. Malderum tract. de sigillo Confess. c. 3. Alphonsum de Leone de offic. Confess. part. 1. recollect. 7. num. 33. Escobar de pur. & nobil. prob. part. 1. quæst. 10. §. 4. num. 44. Molfesum in summ. tom. 1. tractat. 8. capit. 8. num. 66. Sayrum in Clavi Regia, lib. 12. c. 2. n. 16. Graßum p. 2. lib. 2. cap. 8. num. 16. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. capit. 4. & alios penes ipsum. Imò aliqui, quos ego citavi in part. 4. tract. 4. resal. 70. hoc etiam docent in iuramento promissorio, quia si homo sub peccato mortali tenetur iurare, ut sit veritas in iuramento assertorio, idque ideo ne Deum faciat testem falsi: ergo sub eadem obligatione tenetur curare ut etiam in promissorio sit veritas; solum est differentia, quòd veritas iuramenti assertorij debeat esse præsens, & sit speculativa, veritas promissorij sit futura pendens ab ipso iurante; sed hæc diversitas non facit, ut ipse non teneatur pari modo procurare, esseque sollicitus, ut verum sit quod iuravit. Item iuramentum respicit materiam non quatenus est magui, vel parvi momenti, multum, vel parum utilis homini, sed quatenus vera; ergo ex magnitudine, vel paruitate materiæ non

veramq; tuentes, inuenies apud me ipsum lococit. Et ne delectas videre Escobar, qui docet, ut semper solet, hoc dubium petraßeat in tractat. de purit. & nobil. probanda, part. 1. quæst. 6. §. 5. à num. 40.

An in rebus venereis detur paruitas materiæ?

RESOL. V.

Afirmatiuum sententiam docet nouissimè Iacobus Marchantius in 99. pastoral. ad Decal. cap. 6. quæst. 2. ubi sic ait. Oculi etiam indicantur mortalia, licet quis non intendat copulam, nec in ea delectetur, sed solum illam voluptatem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, quærat, non intendendo vltiorem. Hæc est communior, & tutior sententia. Altera tamen, quæ dicit solum esse venialia, si absit periculum consensus vterioris, & periculum pollutionis, non videtur improbabilis: hanc tenet Martinus de Magistris, & aliqui recentiores, in eâque inclinat Nauarr. de penit. dist. 1. cap. si cui, in fine. Argue rationes huius sententiæ prosequitur fuse Lessus lib. 4. cap. 3. dub. 8. Certè difficile planè est Confessariis peccati mortalis mox condēnare iuuenes similes, & procos, quos passim

ficque venialis, nisi cum magno libidinis ardore sit coniuncta. Vnde aduerto multos, qui peccati mortalis condemnantur, sic loqui, qui oculis vacant libidinosè. Ita loquitur Caietanus, Armilla, & alij: ideoque videntur loci de replicariis oculis, & cum mora & ardore libidinis datis. Hucvique Marchantius: qui etiam infra in *Corollar. cap. 8.* sic asserit. Olaus casus est de oculis inter iuenculos, & iunenculas, ex quibus aliqua sensuali delectatio impura oritur. Atque de his iam dictum est, si fiant cum ardore, & mora, putare replicatis diu in ore oculis obpericulum mortale, mortalem ordinariè culpam asserre. Si verò in transitu fiat osculum, cui vix inhæret, licet voluptas, seu delectatio aliqua capreatur, posse secundum opinionem multorum veniale id iudicari ob paruitatem materiæ. Immo quidam hæc negant vocari libidinosa oscula quæ passim à Summis condemnantur peccati mortalis, illa enim solum inter libidinosa recensent, quæ sunt ex intentione delectationis concubitus, siue pollutionis, aut lestationis similis actus luxuriosi. Ita ille.

Probari potest hæc opinio ex D. Augustino *lib. 2. in Iulian. cap. 10.* vbi dicit in hunc modum. Quantum enim ad nos attinet sine peccato

quândo inchoatio tam exigua est, vt actus mortalis non censetur physicè secundum substantiam, aut virtute, moraliter loquendo, iam esse, sed solum in dispositione remotiori, aut imperfectiori, non erit talis inchoatio mortalis, etsi actus fuerit mortalis. Et tandem nõ valet dicere quòd inter solutos hæc delectatio semper habet finem operis mortiferum, scilicet copulam carnalem: nam responderetur, quòd quicquid sit de intentione naturæ, mortali intentione, non satis perfectè habet illa delectatio finem mortalem, quando dispositio est tam remota.

Sed his minimè suffragantibus Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 14. num. 4.* & Lopez de Texada *tom. 1. lib. 2. traët. 3. contr. 13. nu. 73.* resâtur Clem. VIII. definiuisse in officio Sacerdotis Inquisitionis non dari in rebus venereis paruitatem materiæ, & sententiam Marchantij vbi supra ego reprobavi in *4. p. tr. 4. resol. 136. & tr. 5. resol. 5.* Vide etiam me ipsum in *3. p. tr. 5. resol. 1.* in quibus locis adduxi Doctores asserentes in rebus venereis non esse dandam paruitatem materiæ, quibus, me citato, nunc adde Calesinum in *com. Tib. 2. in o. 17. mor. tr. 1. c. 4. q. 9.* Leonem de offic. Conf. in quibus sit

in collect. 2. num. 2. Postulatam de iur. iur. uat.

1.769